

Pécsi Tudományegyetem
Állam- és Jogtudományi Kar
Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola

Szekeres Diána

Igazságügyi szolgáltatások
egyres alternatívái alapjogi megközelítésben

doktori értekezés munkahelyi vitaanyaga

Kézirat lezárva: 2012. december 31.

Témavezető:
Dr. habil. Chronowski Nóra egyetemi docens

Pécs 2012

Mottó:

„Megjósolom, hogy a következő generáció legnagyobb társadalmi lehetősége abban rejlik, hogy az emberi hajlamot az együttműködés és a meg egyezés irányába tudjuk terelni a versengés és a rivalizálás helyett. Ez lehet napjaink legkreatívabb társadalmi tapasztalata.”¹

*Derek C. BOK
a Harvard Egyetem elnöke*

Köszönetnyilvánítás

Köszönettel tartozom családomnak, konzulensemnek és interjúalanyaimnak segítségükért, tanácsaikért, együttműködésükért és azért a sok jó szóért, amellyel munkám elkészítése során támogatásukról mindenkor biztosítottak.

---

¹ Partners füzetek 4, Mediáció az egyezségteremtés művészete, Interaktív tréning program, (Partners Hungary Alapítvány, Budapest), 3. oldal

TARTALOMJEGYZÉK

1. A témaválasztás indoka, előzménye, a kutatás választott módszere	11
1.1 <i>A kutatási háttér elméleti kapcsolódási pontjai: az „access to justice” jelenség</i>	12
1.1.1 Az igazságszolgáltatáshoz fűződő jog és a jóléti állam szerepéről a Cappelletti-kutatás eredményeinek tükrében	13
1.1.2 A Cappelletti reformtörekvések legfontosabb eredményeinek összegzése	13
1.2 <i>Hipotéziseim létjogosultságának megalapozása</i>	17
1.2.1 Az emberek és a joghoz jutás jogfilozófiai aspektusa	18
1.2.2 Az emberek és a joghoz jutás jogszociológiai szemszögből	20
1.2.3 A joghoz jutás esélyei	21
1.2.4 Jogkoncepciók és a joghoz jutás modelljei.....	21
1.3 <i>Jogi útkeresésem: a joghoz jutás elméleti lehetőségei és gyakorlati példái</i>	22
1.3.1 A választott kutatási módszer bemutatása	22
1.3.2 A választott kutatás módszertanának megvalósulásáról	28
2. A „joghoz jutás” modern értelmezése – fogalmi megközelítések	30
2.1 <i>Alapfogalmak meghatározása – a „joghoz jutás” és a „jogi felhatalmazás” fogalmak definiálási lehetőségei</i>	30
2.2 <i>A joghoz jutás fogalmi elhatárolása</i>	31
2.3 <i>Jogérvényesítés, joghoz történő hozzájutás, mint hatékony jogérvényesítés</i>	32
2.4 <i>Az igazságszolgáltatáshoz való hozzájutás összetevői</i>	33
2.4.1 Az áldozatsegítés fogalmi meghatározása.....	33
2.4.1.1 Áldozatsegítés - Áldozatsegítő Szolgáltatás.....	34
2.4.1.2 A bűnmegelőzés jelentőségéről.....	35
2.4.1.3 A viktimológia szerepéről.....	35
2.4.1.4 A resztoratív igazságszolgáltatás alternatívái	36
2.4.1.4.1 A kárjovátétel.....	38
2.4.1.4.2 TAE (tettes-áldozat-egyezség).....	38
2.4.2 A jogi segítségnyújtási fogalom	39
2.4.3 A jogi segítségnyújtás definiálása Magyarországon	41
2.4.4 Alternatív jogérvényesítési lehetőségek	42
2.4.4.1 A mediáció fogalmi meghatározása.....	42
2.4.4.2 A mediáció általános jellemző jegyei.....	43
2.4.4.2.1 Etimológiai értelemben vett mediáció.....	44
2.4.4.3 A mediációs eljárás jellemző jegyei	44
2.4.4.4 A mediációs ülés meghatározott forgatókönyve	45
2.4.4.5 A mediáció speciális technikái	46
2.4.4.6 Pozicionális tárgyalás és az érdekalapú tárgyalás.....	46
2.4.4.7 Az alternatív vitarendezés fogalmi meghatározása	47
2.4.4.8 A mediáció és más alternatív eljárások elhatárolása.....	47
2.4.4.8.1 Facilitáció	47
2.4.4.8.2 Arbitráció	48
2.4.1 A migráció és a jogi segítségnyújtás kapcsolata	48
3. Európai szintű törekvések és intézkedések a joghoz jutás igazságügyi szolgáltatásai érdekében – az Európa Tanács és az Európai Unió tevékenysége	49
3.1 <i>Nemzetközi jogi alapok</i>	49
3.2 <i>Az Emberi Jogok Európai Bíróságának joggyakorlatáról</i>	51

3.3	6. Cikk – A tisztességes tárgyaláshoz való jog	52
3.4	Európai Unió Alapjogi Chartája	59
3.4.1	Az Európai Unió Alapjogi Chartájának 47. cikke és a joghoz jutás	59
3.4.1.1	Az Alapjogi Charta 47. cikkének értelmezése	60
3.4.1.2	Az Alapjogi Charta 47. cikkének hatálya	61
3.4.1.3	A hatékonyság elve Alapjogi Charta 47. cikkének alapján	61
3.4.1.4	A bírósághoz jutás joga Alapjogi Charta 47. cikkének alapján	62
3.4.1.5	A hatékony jogorvoslatához való jog	63
3.4.1.6	A jogi tanácshoz való kiegészítő hozzáférés joga	65
3.5	Menekültügyi esetjog – menedékjog	67
3.6	Büntető ügyekre vonatkozó „jogi segítségnyújtás” elkövetői oldala	68
3.6.1	A magyar intézményesített áldozatsegítési rendszert életre hívó európai uniós kerethatározat szerepéről	70
3.6.2	Az új áldozatsegítési irányelv megszületéséhez hozzájáruló stratégiai szintű módszertani munka	71
3.6.2.1	Az Európai Parlament és a Tanács által kibocsátott 2012/29/EU Irányelv	72
3.6.3	A büntetőeljárások vonatkozásában alkalmazható jogi segítségnyújtás – a „kirendelt védő” szerepe	73
3.6.4	Büntető joggyakorlat	77
3.6.5	Nemzetközi dokumentumok az áldozatsegítés területén	79
3.6.5.1	Az áldozatpolitika jelentősége és a büntető felelősségre vonás szerepéről	80
3.7	„Legal aid”	83
3.7.1	A jogi segítségnyújtáshoz kapcsolódó rendszerek összehasonlítása	83
3.7.2	Az Európa Tanács ajánlásairól	84
3.7.2.1	Az igazsághoz való hozzáférés elősegítéséről szóló ajánlás	84
3.7.2.2	A szegényeknek a joghoz és igazságszolgáltatáshoz való hatékony hozzáféréseinek biztosításáról szóló ajánlás	85
4.	Társadalmi kihívások Európában – menedékjog és migráció	85
4.1	A menedékjogi eljárási direktíva szerepéről	86
4.2	Globális típusú megközelítés alkalmazása a migráció területén	88
4.3	A FRONTEX ügynökség szerepe	88
4.4	A Hágai Program után következő időszak	89
4.5	Nemzetközi és regionális sztemderdek a migrációs területen	89
4.6	Az Európa Tanács szerepe a migrációs folyamatokban	92
5.	Magyarországi jogelmélet és gyakorlat	93
5.1	Az igazságügyi szolgáltatások alkotmányjogi vetülete	93
5.2	A tisztességes eljáráshoz való jog a magyar jogban	93
5.3	Igazságügyi szolgáltatások a joghoz jutás érdekében	96
5.3.1	A joghoz jutás lehetőségei Magyarországon	96
5.4	A hazai jogi segítségnyújtási szervezetrendszer kialakításának lépései	98
5.4.1	A jogi segítségnyújtás kialakulása hazánkban, a szocialista modell	98
5.4.2	A jogi segítségnyújtásról napjainkban, és a jelenlegi szabályozáshoz vezető út állomásai	99
5.4.3	A jogi segítségnyújtásra vonatkozó jogszabályi háttér kidolgozásának alapelvei, főbb indokai	101
5.4.4	A tájékoztatás, tanácsadás, illetőleg az okiratkészítés peren kívüli rendszere a jogi segítségnyújtás törvényi szabályozása tükrében Magyarországon 2004. április 1-jétől 2006. január 01-ig	103
5.4.5	A peren kívüli jogi segítségnyújtás és az áldozatsegítés kapcsolódási pontja – együttműködés a jogi szolgáltatást nyújtó állami segítségnyújtási területek között	104
5.4.6	A tájékoztatás, tanácsadás, az okiratkészítés peren kívüli rendszere a jogi segítségnyújtás törvényi szabályozása tükrében Magyarországon 2004. április 1-jétől 2008. január 1-ig	105

5.4.7	Az állam által átvállalt szolgáltatás peren kívüli eljárások esetén.....	108
5.4.8	Állam által megelőlegezett szolgáltatás peren kívüli eljárások esetén	109
5.4.9	A jogi segítségnyújtási rendszer további reformjai Magyarországon napjainkban, 2008. január 1-jétől	110
5.4.10	A Jogi Segítségnyújtó Szolgálat statisztikai adatai.....	116
5.4.11	Kitekintés a jogi segítségnyújtás területéről	120
5.5	<i>A jogi segítségnyújtás kizárása tárgyában elindult alkotmánybírósági indítvány.....</i>	122
5.6	<i>A 42/2012. (XII. 20.) AB határozat.....</i>	124
5.7	<i>Az áldozat fogalom definiálása a magyar jogban .....</i>	128
5.7.1	Ádozattípusok kategóriái	129
5.8	<i>Az áldozatsegítés hazai intézményi jogi szabályozásának kiépítési lépései.....</i>	130
5.8.1	Áldozatsegítés, mint európai uniós követelmény jogszabályi rendelkezések köre a 2009. október 1. napját megelőzően megindult ügyekben	130
5.8.1.1.1	A szakjogi segítségnyújtás - „ügyvéd általi jogi közreműködés” („jogi segítségnyújtás”) feltételrendszere (hatályos a 2009. október 1. napját megelőzően megindult ügyekben).....	137
5.8.2	Jogszabályi változások áttekintése az Ást. hatályba lépése óta	140
5.9	<i>A kirendelt védő szerepe a joghoz jutás elősegítésében.....</i>	149
5.10	<i>Alternatív formák.....</i>	151
5.11	<i>A mediációról a különböző jogágakkal összefüggésben.....</i>	152
5.12	<i>Sajátosságok a büntető eljáráshoz kapcsolódó közvetítői eljárásban.....</i>	153
5.13	<i>Büntető mediáció, közvetítés - pártfogó felügyelői szolgáltatás .....</i>	153
5.13.1	A büntető ügyekben alkalmazott mediáció.....	154
5.13.2	A mediátor személye általánosságban és a büntető mediáció esetén.....	156
5.13.3	Kizáró okok, amelyek megakadályozzák a közvetítőként történő eljárást.....	157
5.13.4	A mediáció és per összehasonlítása	157
5.13.5	A civilisztikai és büntetőjogi mediáció jellegének egymástól történő elkülönítése	158
5.13.6	A büntetőjogi mediáció hivatali szervezetrendszerének kialakulása	159
5.13.7	A jogalkotói út	160
5.13.8	Mediációs képzés biztosítása a hivatali szervezetrendszerben.....	160
5.13.9	A büntetőeljárás során alkalmazható mediáció speciális alkalmazása és feltételrendszere.....	161
5.13.10	A közvetítői eljárás alkalmazhatósága a büntetőeljárásban	162
5.13.11	2006. évi CXXIII. törvény a büntető ügyekben alkalmazható közvetítői tevékenységről.....	165
5.13.12	A mediációs eljárással kapcsolatos etikai megfontolások köre.....	172
6.	Hollandiát érintő kitekintés	174
6.1	<i>„Legal aid service-Jogi segítségnyújtó szolgáltatás” holland modellje.....</i>	174
6.2	<i>A legal aid holland modell története .....</i>	175
6.3	<i>Holland jogi segítségnyújtási rendszer felépítése .....</i>	176
6.3.1	Jogi segítségnyújtás törvényi biztosítása Hollandiában	178
6.3.2	A jogsegély törvény és a holland jogrendszer felépítése	179
6.3.3	A holland jogi segítségnyújtás kétféle modellje	180
6.3.3.1	Az ügyfél által fizetendő díjak.....	181
6.3.3.2	A rendszer megreformálása 2006-ban: könnyebb hozzáférés a bevételekre és eszközökre vonatkozó adatok köréhez.....	182
6.3.4	A jogi ügyfélszolgálatok front office jellege	183
6.3.5	Jogi Ügyfélszolgálatok felállítása - a jogi segítségnyújtást érintő 2003. évi reform	184
6.3.6	A Jogi Ügyfélszolgálatok tevékenységéről számokban: tények és adatok	186
6.3.6.1	Ügyfelek és a jogi segítségnyújtás kapcsolódása az igénybevétel módja alapján	186
6.3.6.2	Az ügyfélszolgálatok szolgáltatásai	187
6.3.6.3	Közvetítő szolgáltatás a jogi segítségnyújtás területén	187
6.3.6.4	A különböző ügytípusok jogterületek szerinti megoszlása.....	188

6.3.6.5	Az engedélyező határozatok számszerűsíthető adatai	188
6.3.6.6	Jogsegély szolgáltatással kapcsolatos engedélyeztetések	189
6.3.6.7	Engedélyező határozatok ügdtípusai	189
6.3.6.8	A jogsegélyért folyamodók száma	190
6.3.6.9	A Jogi Támogatási Rendszer hatásköre a holland népességre és a klientúra jellemzése	190
6.3.7	Online segítségnyújtás az ügyek megoldásában	191
6.3.8	A közvetítés szerepéről	192
6.3.9	Az ügyvédek és a közvetítőket érintő adatok	193
6.3.9.1	Az ügyvédek és a közvetítők fizetése	193
6.3.9.2	Az ügyvédek és közvetítők száma	194
6.4	<i>A jogi segítségnyújtás és a migráció kapcsolata</i>	195
6.4.1	A menedékkérőknek nyújtott jogsegélyről - az Európa Tanács ajánlásai	195
6.4.2	Jogi képviselő és az ügyvédekkel kapcsolatos követelmények	199
6.4.2.1	Jogosultságvizsgálat a menedékjogi eljárással kapcsolatosan	199
6.4.2.2	A jogsegély elérhetősége	199
6.4.2.3	A jogsegély szerepe a menedékjogi eljárásban	200
6.4.2.4	A menedékjogi meghallgatás	200
6.4.2.5	A „ <i>rászoruló menedékkérőkkel</i> ” lefolytatott meghallgatások	200
6.4.2.6	Az ügyvéd kapcsolatfelvétele a menedékkérővel	201
6.4.2.7	Joghoz jutás a fogvatartás során	201
6.4.2.8	A jogsegélyhez jutás a gyorsított menedékkérelmi eljárás során	202
6.4.2.9	Jogsegély és az új menedékjogi eljárás Hollandiában	202
6.4.2.9.1	A Holland Bevándorlási és Állampolgársági Szolgálat szervezet szerepéről (IND)	205
6.4.2.9.1.1	<i>Az emberek és a szabályozás közötti egyensúly megteremtésének módszertanáról</i>	206
6.5	<i>„A Holland Bevándorlási és Állampolgársági Szolgálat képviselőlet biztosító ügyvédi irodája”</i>	209
6.5.1	A prioritások területei	209
6.5.2	A Holland Bevándorlási és Állampolgársági Szolgálat együttműködő partnerei	210
6.5.3	Központ a Munkáért és a Jövedelemért	210
6.5.4	Büntetésvégrehajtási Intézetek Nemzeti Ügynöksége (Dienst Justitiële Inrichtingen)	210
6.5.5	Munkaügyi és a Magas Képzettséggel Rendelkező Migránsok Hivatala	210
6.5.6	A „ <i>Tartózkodási varázsló</i> ” szerepéről	211
6.5.7	Migrációs jogterületet érintő változás	211
6.5.8	Következmények a tartózkodási célok alapján	212
6.5.8.1	Szponzorok és támogatók nélküli külföldi állampolgárok	212
6.5.8.2	Cserekapcsolatok (beleértve az au-pair csereügynökségeket és a kulturális cserekapcsolatok)	213
6.5.8.3	Felsőfokú tanulmányok folytatása Hollandiában	213
6.5.8.4	Az idenyomunka szerepéről a migrációs politika kapcsán	214
6.5.8.5	Migránsok számára biztosított munka alatti tanulás (tréning, gyakornokság) szerepéről	215
6.5.8.6	A rendszeres foglalkoztatásról	216
6.5.8.7	Tudás és tehetség, azaz a magasan képzett migránsok szerepvállalása	216
6.5.8.8	A migránsok nem engedélyezett szponzornál való munkavállalásáról	217
6.5.8.9	Külön eljárás a török állampolgárokra	217
6.5.9	Miért is fontos a jogi segítség a migránsokat érintő eljárások során?	218
7.	Magyar és holland „legal aid”: múlt, jelen, jövő záró következtetései	219
7.1	<i>Primer kutatás összehasonlító elemzése</i>	222
7.1.1	A Nyugat-Magyarországi Régió primer kutatásának eredményelemzése	222
7.1.2	Holland primer kérdőíves megkeresés	235
7.1.3	A primer kérdőíves megkeresés rövid összehasonlítása	247
7.1.4	A primer kérdőíves megkereséshez kötődő kutatás végkövetkeztetései	250
7.2	<i>Magyarországi jogalkalmazókkal folytatott mélyinterjúk bemutató elemzése</i>	252
7.2.1.1	A jogalkalmazókkal készített kutatás mélyinterjú kérdéseire nyújtott válaszok elemző bemutatása	253
7.2.1	A joghoz jutás, a hatékony jogérvényesítés célja	258

7.2.2	A joghoz jutás, jogérvényesítés funkciója	258
7.2.3	A joghoz jutás vagy jogérvényesítés eredménye	258
7.3	<i>Azonosságok és különbözőségek Magyarországon és Hollandiában, javaslatétel</i>	260

ÁBRAJEGYZÉK

1. ábra Kutatásom logikai algoritmusát szemléltető ábra	27
2. ábra A primer kutatómódszertan bemutatása.....	28
3. ábra Az ügyfélforgalom megoszlása a jogi segítségnyújtás során 2010. 01. 01. – 2010. 09. 30. között.....	117
4. ábra Beérkezett hatósági döntés iránti kérelmek száma a jogi segítségnyújtás területén	118
5. ábra Engedélyező peres hatósági döntések megoszlása polgári peres és nemperes ügyekben a jogi segítségnyújtás területén 2010. 01. 01. – 2010. 09. 30. között	119
6. ábra A jogi probléma fennállásának megoszlása	222
7. ábra A jogi segítségnyújtásban részesült ügyfelek összetétele az eljárás módja szerint.....	223
8. ábra Felmerült jogi problémák megoszlása gyakoriságuk szerint	224
9. ábra A jogi segítségnyújtás intézményének ismerete korcsoportok szerinti megoszlásban	224
10. ábra: Jogi segítségnyújtás igénybevételének összetétele, annak megvalósulási formája szerint	225
11. ábra A „jogi segítségben” részesültek száma jogi formák szerinti megoszlásban.....	226
12. ábra A jogi képviselők tipizálása	226
13. ábra Az ingyenes jogi szolgáltatásról alkotott vélemény a fizetős jogi segítséghez képest Magyarországon.....	227
14. ábra Hallott-e már a „Nép Ügyvédjéről”?.....	228
15. ábra A jogi szolgáltatással kapcsolatos elvárások szempontrendszere, annak fontossági sorrendje szerint	228
16. ábra A diszkrimináció formáinak típusonkénti összetétele.....	229
17. ábra Az intézmények felkeresése az érdeklődők „ügyfél-minősége” szerint.....	229
18. ábra A jogi segítségnyújtás igénybevétele annak eredményessége szerint.....	230
19. ábra: Az elégedettségi érték a problémára kapott válasz szerint szervenként, intézményenként.....	231
20. ábra: Érdeklődők elégedettségi szintje a tájékoztatás színvonalával	231
21. ábra: Érdeklődők elégedettsége a szervek és intézmények ügyfélszolgálataival.....	231
22. ábra: Ügyfelek elvárásainak elégedettségi szintje az adott szervezet, intézmények által nyújtott szolgáltatásokkal szemben.....	231
23. ábra A megkérdezett szervezetekkel, intézményekkel kapcsolatos lakossági elégedettség osztályzata.....	234
24. ábra Jogi probléma fennállásának, illetve hiányának szemléltetése Hollandiában.....	235
25. ábra Az ügyfelek eddigi élethelyzetében felmerülő problémák köre Hollandiában	235
26. ábra A Jogi segítségnyújtás igénylésével kapcsolatos ügyfél magatartása Hollandiában	236
27. ábra Jogi probléma felmerülésének gyakorisága az ügyfél életében Hollandiában.....	237
28. ábra A jogi probléma megoldásakor a választott lehetősége köre Hollandiában.....	238
29. ábra Biztosított jogi segítségnyújtás típusa Hollandiában.....	238
30. ábra Az ügyfél döntésének indokai peres eljárás igénybevétele esetén Hollandiában	239
31. ábra A megegyezés, az egyezség mellett történő ügyfél motivációja Hollandiában	240
32. ábra Az igénybevett jogi képviselő tipizálása Hollandiában	241
33. ábra Az ingyenes jogi segítségnyújtás színvonalának a fizetős jogi segítségnyújtás színvonalával történő összehasonlítása Hollandiában.....	241
34. ábra A jogi szolgáltatás igénybevételevel, annak megfelelőségével kapcsolatos igények köre, az ügyfelek szempontrendszere Hollandiában.....	242
35. ábra Az intézményeket meglátogató polgár „ügyfélminőségének” tipizálása Hollandiában	243
36. ábra Az ügyfél számára annak problémájára kapott válasszal való elégedettség mértéke Hollandiában	245

37. ábra Az adott szolgáltatás során kapott tájékoztatás színvonalával kapcsolatos elégedettségi skála Hollandiában	245
38. ábra A szolgáltatások igénybevétele során az ügyfélszolgálat munkájával kapcsolatos megfelelés mértéke Hollandiában	245
39. ábra Az adott szolgáltatás ügyfél elvárásának történő megfelelése Hollandiában.....	245
40. ábra A megkérdezett szervezetekkel, intézményekkel kapcsolatos lakossági elégedettség Hollandiában	247
41. ábra Az ingyenes jogi szolgáltatással kapcsolatos vélemény a fizetős jogi szolgáltatáshoz képest Magyarországon és Hollandiában	247
42. ábra Az ügyfél által igénybevett jogi szolgáltatással kapcsolatos elvárások Magyarországon és Hollandiában	248
43. ábra A megkérdezett intézményekkel, szervezetekkel kapcsolatos lakossági elégedettség osztályozása Magyarországon és Hollandiában	249

DIAGRAMJEGYZÉK

1. diagram Hatósági döntések megoszlása a jogi segítségnyújtás során 2004. 03. 01. – 2009. 05. 01. között.....	117
2. diagram Az ezer lakosra jutó ügyfélforgalom alakulása területenként a jogi segítségnyújtásban Magyarországon 2010. 01. 01. – 2010. 09. 30. között.....	119
3. diagram Az ügyfélforgalom alakulása területenként jogi segítségnyújtásban Magyarországon 2010. 01. 01. – 2010. 09. 30. között.....	120
4. diagram A tájékoztatás formáinak megoszlása országosan a jogszabály alapján	131
5. diagram A szolgáltatások típusonkénti összetétele 2009-2011 között együttesen.....	133
6. diagram Az áldozatok megoszlása nemenként 2009-2011 között együttesen területenként	134
7. diagram Az áldozatok megoszlása korcsoportonként 2009-2011 között együttesen területenként.....	135
8. diagram Az áldozatok megoszlása korcsoportonként 2009-2011 között együttesen országosan	136
9. diagram Az azonnali pénzügyi segélyek esetszáma területenként.....	141
10. diagram A megállapított azonnali pénzügyi segély nagyságkategóriánkénti összetétele országosan	142
11. diagram Az azonnali pénzügyi segély célonkénti megoszlása 2009-2011közötti években együttesen területenként.....	143
12. diagram Az egyösszegű kárenyhítő döntések típusonként és területenként, 2009-2011 között együttesen.....	144
13. diagram A holland népesség és a jogi támogatási kiadások.....	180
14. diagram A maximum éves jövedelem mértéke (2008 a bázis év), melynek megléte esetén még igényelhető jogi támogatás 2010-ben Hollandiában	182
15. diagram Az ügyvédek munkájának értékelései.....	185
16. diagram Az érintett jogterületek Hollandiában (2009 és 2010 %-os arány).....	188
17. diagram Engedélyező határozatok kiadott jogi szolgáltatás engedélyek számának alakulása Hollandiában 2000-től 2010-ig	188
18. diagram Jogi ügyek típusai, melyekre kibocsátották az engedélyt Hollandiában 2009 és 2010-es év %-os megoszlása.....	189
19. diagram Az ügyvédi óradíjak a segítségnyújtási rendszerben Hollandiában (2000 - 2009)	193
20. diagram Az ügyvédek és közvetítők számának alakulása 2000 és 2010 között Hollandiában	194
21. diagram Meneküldügyi beáramlás megoszlása Hollandiában a 2010-es évben	204
22. diagram Menekültügyi beáramlás megoszlása Hollandiában a 2009-es évben	204

23. diagram Menekültügyi beáramlási létszám változása 2010. és 2009. év között.....	204
24. diagram Az IND-hez érkező, illetőleg kibocsátott dokumentumok tipizálása 2010. évben	206
25. diagram Az IND-hez érkező, illetőleg kibocsátott dokumentumok tipizálása 2009. évben	206
26. diagram A Hollandiába érkező migránsokat érintő összes ügýtípus.....	207
27. diagram Kérelmek számának változása a 2010-es év 2009. évhez viszonyított arányában	207
28. diagram A jogi problémák típusonkénti összetételének megoszlása Magyarországon	223

TÁBLÁZATJEGYZÉK

1. táblázat A szekunder és a primer kutatást összehasonlító táblázat	23
2. táblázat A Kvantitatív és a kvalitatív kutatást összehasonlító táblázat	24
3. táblázat Az ügyfelek bevételei és a három órás jogi tanácsadásért, 2010. 07.01-től fizetendő díjak Hollandiában a legal aid service-nél	181
4. táblázat Bevételek és az ügyfél által fizetendő díj, 2010. 01.01-től Hollandiában	182
5. táblázat A maximum éves jövedelem mértéke (2008 a bázis év), melynek megléte esetén még igényelhető jogi támogatás 2010-ben Hollandiában	183
6. táblázat A ügyfélkontaktusok természete a Jogi Segítségnyújtási Centerekben Hollandiában (2009 és 2010).....	186
7. táblázat A Jogi Ügyfélszolgálatok által nyújtott szolgáltatások Hollandiában (2009 és 2010)	187
8. táblázat A közvetítőkhöz történt sikeres átirányítások száma Hollandiában (2009 és 2010)	187
9. táblázat A rendszeresen kiadott jogsegély igazolások, jogterület szerint Hollandiában.....	189
10. táblázat A különböző ügýtípusok és az azoknál jellemző fizetett munkaórák száma Hollandiában	193
11. táblázat Menekültügyi beáramlás Hollandia területére	203
12. táblázat Az IND-hez érkező, illetőleg kibocsátott dokumentumok tipizálása	205
13. táblázat A Hollandiába érkező migránsokat érintő összes ügýtípus áttekintése	208

1. A témaválasztás indoka, előzménye, a kutatás választott módszere

A joghoz jutást érintő fogalom-meghatározások közül kiemelendő véleményem szerint az igazságügyi szolgáltatásokhoz való hozzájutás, amelynek területén különböző intézményeket (Magyarországon: áldozatsegítés, jogi segítségnyújtás, büntető mediáció; Hollandiában: legal aid, mediáció és a migánsokra vonatkozó jogi segítség biztosítása) hangsúlyosan mutatok be.

Ide tartozik elsőként a jogi segítségnyújtás, mint a jogi segítségnek a területe, ingyenes vagy alacsony költségű jogi tanácsadási lehetőség, valamint a bíróság előtti képviselő költségviselés alóli mentesítési lehetősége, biztosítva, hogy a költségek fedezése a hatékony joghoz jutási lehetőséget ne veszélyeztesse.

2007 márciusától 2010 októberéig a Zala Megyei Igazságügyi Hivatal Áldozatsegítő Szolgáltatásának munkatársaként, valamint Jogi Segítségnyújtó Szolgáltatásának ügyintézőjeként betekintést nyerhettem az „igazságügyi szolgáltatások” világába és a Hivatal nemzetközi kapcsolatrendszerének köszönhetően központi rendezvényeken megismerhettem az általam etalonnak számító Hollandia vonatkozó tevékenységét is. A holland témaválasztást indokolja továbbá a Tilburg University Faculty of Law intézményében folytatott féléves ERASMUS tanulmányom is, amely a holland jogi alternatívák elkötelezett hívévé tett.

Kutatásom során a joghoz jutási lehetőségek részletes primer feltérképezéskor szembesülnöm kellett azzal a ténnyel, hogy dolgozatom fókuszát szűkítenem indokolt szekunder kutatásom során. A primer kutatás a „joghoz jutás” különböző területeit fogta át, hazai és holland viszonylatban, a szekunder kutatás rányát és főbb területeit, azonban a terjedelmi korlátra való tekintettel szükségszerűen a következőképpen leszűkítettem. Az 1970-es, Mauro CAPPELLETTI nevéhez kötődő „access to justice” kutatás átütő jelentőségű a jogszociológiai-jogfilozófiai gondolkodás történetében. Ez a vizsgálat egyedülálló módon vette górcső alá az egész kontinenst, ám sajnos, azóta sem készült jellegében azonos kutatási módszert alkalmazó elemzés. A tárgyhoz igazodó írások olvasása alapján arra a feltevésre jutottam, hogy igény van egy ilyen metódussal készült frissebb, mindazonáltal jellegéből adódóan szűkebb körű kutatás elkészítésére. Mivel nem áll módomban Cappellettihez hasonlóan országokon átívelő volumenű kutatást végezni, saját környezetemben kíséreltem meg ezt, abban a régióban, ahol élek. Ez a terület a Győri Ítéltábla hatálya alá tartozik a primer kutatás megkezdésének időszakában (a kézirat lezárásának időtartamakor már Pécsi Ítéltábla), s mind földrajzi elhelyezkedésében, területi adottságaiban, valamint lakosságának összetételében hasonlóságot mutat az általam vizsgálat alá vont Hollandia helyzetével. Így kezdtem el a kutatást, mivel a szakirodalom alapján alkotott véleményem szerint hiánypótlásra van szükség, mert nemhogy magyar, de

nemzetközi szakirányú kutatások sincsenek, vagy mára már elavulttá váltak kutatási területemen.

Mindazon által jelezniem kell, hogy a joghoz jutás, a jogi felhatalmazás, a hatékony jogi felhatalmazás definiálásától nem tekinthetek el, hiszen választott kutatási dimenziómat, az igazságügyet érintő szolgáltatásokat (áldozatsegítés, jogi segítségnyújtás, büntető mediáció-közvetítői szerepkör, illetve migráns jogterületet érintő kérdések) a fenti fogalmi megközelítés megkerülésével nem értelmezhetem. A vonatkozó szolgáltatások párhuzamos bemutatására törekszem a magyar, valamint a holland aspektusok szemléltetésével, a kapcsolódási pontok felmutatásával, a hasznosítható lehetőségek leírásával. A holland legal aid rendszert modell értékűnek tekintem, amely számtalan kapcsolódási pontot, sajátos elemet mutat a magyar területtel. Úgy vélem, a holland módszer továbbfejlesztési irányként is szolgálhat, melyre jó példa a kutatás során említésre kerülő visszatérítési irányelv várható szerepe a magyar jogi segítségnyújtás területén. Hollandiában sajátos elemként funkcionál ez a terület, társadalmi szempontból a feszültségek kezelhetőségét is előtérbe helyezi megfelelő jogszabályi kritériumrendszer biztosításával. A magyar jogi segítségnyújtási majdani „jó gyakorlat” kialakításának biztosítása érdekében a Holland migráns jogi segítségnyújtás területét részletesen be kívánom mutatni.

1.1 A kutatási háttér elméleti kapcsolódási pontjai: az „access to justice” jelenség

A joghoz jutás esetén a következő kérdések merülhetnek fel, melyek megválaszolása komolyabb feladat, mint azt első ránézésre gondolnánk. Ilyen kérdés például, hogy mennyire igazságos a döntés. Az igazság egyetemes mércéje nem minden esetben egyezik meg szükségszerűen a törvényekkel, ez a jogban járatlan átlagember igazságérzetére elbizonytalanítóan hat.

Másik kérdés, amellyel foglalkozni kell, hogy mi is tulajdonképpen a jog és mire jó. Az emberek többsége csak egy szűkebb értelemben vett jogismerettel rendelkezik. Ám a kérdés jóval bonyolultabb, hisz a jog faktuális, szemantikai, szimbolikus és igazságértékkel is rendelkezik, melynek vizsgálatára és mérésére is szükség van. Azt is meg kell említeni, hogy a joghoz jutás nem ekvivalens a jog ismeretével, talán ezt tekinthetem a kutatás alap kijelentésének.

Az emberek tudatában a jog értéke tulajdonképpen a közjával egyezik meg. Ezzel a megállapítással nem kívánom prejudikálni vagy akár predestinálni, mit gondolnak vagy gondoljanak az emberek a jogról, mivel erre keresek válaszokat a kutatásom során.

1.1.1 Az igazságszolgáltatáshoz fűződő jog és a jóléti állam szerepéről a Cappelletti-kutatás eredményeinek tükrében²

CAPPELLETTI és GARTH „*Access to justice, The Worldwide Movement to Make Rights Effective. A General Report*” című műve az igazságszolgáltatáshoz való jogot egy olyan világméretű mozgalom legújabb hullámaként deklarálja, amely a jogokat hatásossá teszi. Részletesen tárgyalják az úgynevezett „poor justice” igazságszolgáltatási jelenséget, amely feltárta a társadalom számára alapvető kérdésként felmerülő egymással versenyző szociális problémák körét. A vagyontalan rétegek számára biztosítható hathatós segítség a jogérvényesítéshez az igazságszolgáltatáshoz való jog koncepcióját feltáró projekt értelmében. Úgy vélem, a pontos és hiteles eljárásjogi és jogszociológiai kutatás elemzése lehetetlen e kardinális jelentőségű, idegen nyelvű forrásanyag szakszerű bemutatása nélkül. A levonható következtetések ismertetése mellett az eredeti forrásszöveg struktúrájának megtartása – meglátásom szerint – megköveteli a forrás hiteles visszahivatkozhatóságát a megalapozottság és érthetőség szempontjából.

1.1.2 A Cappelletti reformtörekvések legfontosabb eredményeinek összegzése

Mauro Cappelletti tényfeltáró jellegű, nagyszabású eljárásjogi és jogszociológiai kutatásában arra a jelentős megállapításra jutott, mely szerint létezik egy olyan probléma, amely a bíróságok és a közigazgatási hivatalok megnyitásával kapcsolatos olyan hátrányos helyzetű csoportok és egyének számára, akik ezen intézmények hatékony használatára képtelenek abban az esetben is, ha egyáltalán képesek is eljutni odáig, hogy azokat igénybe tudják venni.

Megállapítást nyert a projekt elemzése során, hogy a XIX. századi igazságszolgáltatáshoz való jog a joghoz történő hatékony hozzáférést nem biztosította az azt igénybe venni kívánó lakosság legnagyobb része számára, ezért a XX. század feladatává vált olyan kiemelt erőfeszítések megtétele, amelyekkel biztosíthatóvá válhatnak a joghoz jutást érintő hozzáférési reformok. Ezek a reformok általánosságban a fizetett ügyvédek segítségnyújtását jelentették, a szokásos jogi procedúra köreinek megjárásával, az úgynevezett „*nagybani igazságszolgáltatás*” malmára hajtva a vizet. Fontos azonban felhívni a figyelmet arra, hogy ez szükös kormányzati költ-

---

² CAPPELLETTI and GARTH: *Access to justice, The Worldwide Movement to Make Rights Effective. A General Report*, in id, Vol.I. CALABRESI, *Access to Justice and Substantive Law Reform: Legal Aid for the Lower Middle Class*, in ACCESS TO JUSTICE: EMERGING ISSUES AND PERSPECTIVES 169 (Alpen aan den Rijn/Milan, Sijthoff and Noordhoff/Giuffe, Vol. III. of the Florence Access-to-Justice Project Series, M. CAPPELLETTI & B. GARTH eds., 1979)

FRIEDMAN: *Access to Justice: Social and Historical Context*, in ACCESS TO JUSTICE: PROMISING INSTITUTIONS 3 (Alpen aan den Rijn/Milan, Sijthoff and Noordhoff/Giuffe, Vol. II. of the Florence Access-to-Justice Project Series, M. CAPPELLETTI & J. WEISNER eds., 1978-1979) M.CAPPELLETTI & D. TALLON: *FUNDAMENTAL GUARANTIEES OF THE PARTIES IN CIVIL LITIGATION* (Milan/Dobbs Ferry, N.Y., Giuffre/Qceana, 1973.)

ségyvetés fennállásával ronthatja az igazságszolgáltatás minőségét, azaz a minőség és a mennyiség elkerülhetetlenül nyomás alá kerülhet, megnehezítve a megfelelő egyensúly meghatározását a hozzáférhetőség és az igazságszolgáltatás értékei között.

Cappelletti előtérbe helyezte a jogérvényesítés hatékonyságát, valamint a tényleges joghoz jutás biztosítását érintő kérdéseket is. A joghoz jutási folyamat egy konkrét szociálpolitikai programba beágyazott jóléti intézményként kell, hogy funkcionáljon, ennek eszménye már a XIX. században is létezett. Így világossá vált, hogy a jóléti állammá válás előfeltételeként biztosítani kell az államilag finanszírozott jogi segítségnyújtási rendszer kialakítását és biztosítani kell egy új jogi segítségnyújtási rendszer igénybevételét.³ A kutatás értelmében az első reformkampányt Cappelletti 1968-as munkája, „*A szegények igazsága*” indította el.⁴ Cappelletti úgy tartotta, hogy zűrzavaros időintervallumnak tekinthető az 1970-es évek jogi segítségnyújtása, így fontos szükségletté vált a biztos módszertanon alapuló rendezettség. Ennek érdekében Firenzében nemzetközi konferenciát szerveztek és jogi munkát biztosítottak, melynek során 16 ország részvételével összehasonlító tanulmánykötetet jelentettek meg 1973-ban, amelyet összefoglaló jelentéssel zártak.⁵

A sikeres 1971-es projekten felbuzdulva elindult az előzőnél nagyobb szabású második joghoz jutást érintő „Access to Justice” projekt, ezt a Marx Planck Intézet ötven éves jubileumi ünnepségére összehívott jogi konferencián tűzték napirendre. Megpróbálták 27 ország mintegy 100 kutatójának a bevonásával elvégezni az ún. „*The Florence Access to Justice*” projekt kutatásban Cappelletti és Earl JOHNSON professzorok vezetésével 1973-tól a jogérvényesítés és az igazságszolgáltatás átfogó bemutató elemzését.⁶ A firenzei programot a Ford alapítvány és az Olasz Nemzeti Kutatási Tanács (C.N.R) finanszírozásával sikerült megvalósítani. A módszer az előző kutatással összevetve, hasonlóan nemzetközi kutatási módszertant feltételez, de ez egy olyan összehasonlító jogot érintő kutatás, amely nem pusztán leíró jellegű, hanem kifejezetten a jogérvényesítési és igazságszolgáltatási helyzetet javító, tökéletesítő, célzott feldolgozást tartalmaz.⁷ A projekt maga 1978-ig tartott, és lezárását követően négykötetes kiadvány jelent meg, amelyben országjelentéseként (ún. countryport) közzétették többek között a jogi segítséget

---

³ KILIAN, Matthias: Zugang zum Recht – Wege zur Gerechtigkeit. Entwicklungslinien und Erkenntnisgrundlagen. Österreichisches Anwaltsblatt, 2008/4. 158. o.

⁴ Megjelent ill. Poro Italiano 1968. júniusi számában

⁵ CAPPELLETTI, Mauro - TALLON, Denis: *Fundamental Garanties of the Partis Civilitigation*, Mauro CAPPELLETTI: *Fundamental Garanties of the Partis Civilitigation, Comperativ Constitutional and International Law* 1973/5. 651-715. o.

⁶ KENGYEL Milós: *A bírói hatalom és a felek rendelkezési joga a polgári perben*, Osiris, Budapest, 2003. 303-305. o.

⁷ CAPPELLETTI, Mauro – GARTH, Bryant: ACCESS TO JUSTICE AND THEWELFARE STATE: An Introduction. In CAPPELLETTI, Mauro (ed.): *Access to Justice and theWelfare State. European University Intstitute*, Firenze, 1981. 1–24.2.

biztosító szolgáltatások tapasztalatait is 1983-ban a *bürdburgi eljárási jogi konferencián*.⁸ A négy kötetes tanulmánykötet átfogó jogszociológiai elemzéseket is tartalmaz, és a főreferátum a kialakulás és a fejlődés történetét mutatja be, továbbá javaslatot tesz a jó lehetőségként alkalmazható jogi segítségnyújtás szolgáltatások igénybevételére is. Különösen jelentős kapcsolódási pont az Emberi Jogok Európai Bíróságának mérföldkövet jelentő ítélete, amely gyakorlatilag a hatékony joghoz jutást, mint elvet tartalmazza: az *Airey v. Ireland* ügy.⁹ A legfontosabb kérdések, amiket a kutatásban előtérbe kívántak helyezni, azok az ellentétes fejlődési tendenciák voltak, amelyeket a jóléti államok megfogalmaztak a szociális emberjogi eszmék értelmében, hogy mennyire fontos a jogegyenlőség, azt azonban, hogy ezt mennyire lehet reálisan értelmezni, a Cappelletti-kutatás volt hivatott feltárni.¹⁰

A programnak köszönhetően láthatóvá váltak azok a fogyatékoságok, amelyek a bírósági rendszert érintették, ide tartoznak többek között, hogy a szervezet indokolatlanul széttagolt, az eljárás túlságosan elhúzódó, a felek korlátozva vannak anyagi nehézségeik folytán, nagyon költségesek a perek. A felek a jogi képviselőkkel szemben bizalmatlanok, a különböző társadalmi rétegek között esélyegyenlőtlenség mutatkozik, és hozzá kell tenni, hogy az eljárási rend sokszor rendkívül bonyolult, sokszor nehezen érthető a felek számára, továbbá különbség mutatkozik a pereskedési hajlammal rendelkezők, tehát többszörösen ismétlődően pereskedők és a mindössze egyetlen eljárásban részt vevő felek között.¹¹

A Cappelletti-projekthez tartozó összehasonlító tanulmányok fontosnak tartották a jog leírását mindamelllett, hogy törekedtek a fejlesztés biztosítására is, nemzeti területen átívelő jogi folyamatok összehasonlító feltárásával. Később foglalkoztak a szegények számára biztosított jogsegély témakörével (a jogi segítségnyújtással), valamint az úgynevezett „szétszórt érdeklődés” jelenlétével. Személy szerint megjegyezném, hogy a szétszórt és töredezett érdekek védelme együttesen kormányzati és privát mechanizmus jogalkotási felelősségének és jogalkalmazási módszertanának felelőssége is, úgy szükséges a szétszórt csoportérdekeket szolgálni ebből adódóan, hogy figyelemmel kell lenni az eljárási folyamatok erősítése mellett új típusú, társadalmat érintő szociális szükségletek kialakítására is.

A kutatás alapvetően két irányt tartalmaz. A dolgozatom szempontjából a második irány fontos, amely ténylegesen a jogvédelem és a jogérvényesítési lehetőségek hatékonyságának további

---

⁸ A konferencia címe: „Újabb irányvonalak a jogsegélyszolgálat szervezésében”.

⁹ Elemzését lásd az értekezés 3.3 pontjában.

¹⁰ RAMSEI, Ian: *Consumer redness and access to Justice*. In RICKETT, Charles E.F.–TELFER Thomas G.W. (eds.): *International Perspectives on Consumers' Access to Justice*, Cambridge University Press, 2003; REATZ, Carl Ferdinand: *Geschichte des Armenrechts*. *Zeitschrift für Rechtsgeschichte* 1863. Zweiter Bd.

¹¹ KENGYEL Miklós: *A jogérvényesítés akadályai és a „joghoz jutás” lehetőségei a polgári igazságszolgáltatásban*. JK, 1988/4. 187-194. o.

fejlesztésére irányul. Nem lehet azonban figyelmen hagyni az első irányzatot sem, amely a költségtényezők vizsgálatát, tehát kifejezetten a szegényjogi részt tartalmazza.¹²

Az említett második irány az azt vizsgálta, hogy milyen új intézményekre van szükség, tényfeltáró elemzéssel az ún. „*jónak ígérkező intézményeket*” bemutatta, és felvázolta, hogy a fejlett országokban ezen intézmények működése milyen elvek alapján történik.¹³

Fontos, hogy a joghoz jutási feltételek javítása elsődlegesen az ingyenes, illetőleg kedvezményeket biztosító, adott esetben megelőlegező szolgáltatások révén létrejövő jogi tanácsadó, tájékoztató funkció révén lehetséges, valamint adott esetben a perbeli képviselő révén is. Nem lehet eltekinteni attól, hogy a közösségi érdekvédelem, akár az ombudsman intézményén keresztül, akár közérdekű keresetek révén érvényesülhet. Fontos, hogy a joghoz jutáshoz kapcsolódóan alternatívákat kell kidolgozni, ezek az alternatívák bővíthetők és lehetővé tehetik, hogy a polgári eljárás biztosítható legyen alternatív módszerek alapján is.

A jogi segítségnyújtást érintő rendszerek három főbb típusba sorolhatóak. Ide tartozik egy részről az, amikor alanyi jogon jár a jogi segítségnyújtás azon személyek számára, akik a törvényi feltételek szerint arra jogosultak. Ezt magánügyvéd biztosítja, állami költségvállalással. A második rendszer ún. „*közpénzből fizetett ügyvédi modell*”, ahol olyan ügyvédi irodák dolgoznak és segítenek a rászorulóknak, ahol kizárólag az állam által működtetett tevékenység szolgálja a rászorulókat érdekeit. Amellett, hogy ők tájékoztatást, tanácsadást és képviselőt biztosítanak, kiterjed a tevékenység továbbá a kifejezetten tudatosító, felkészítő tevékenységre, biztosítva a jog a tájékoztató funkciójának a tényleges megvalósulását, valamint próbaperek indítását is. A két típus kialakulása azonban feltételezte, hogy elemzéssel fel lehessen mérni az előnyöket és a hátrányokat is, a hátrányok felismerése kombinációs utat tört magának, amelynek értelmében lehetővé vált a közpénzből fizetett ügyvéd, valamint a magánügyvéd általi jogi képviselő közötti választási lehetőség igénybe vétele.¹⁴

A joghoz jutással kapcsolatos Cappelletti-kutatás történeti fejlődési irányvonalat is jelölt és ennek értelmében az irányzatok három főbb csoportosítási rend szerint értelmezhetőek. Elsőként ide tartozik a rászorulóknak nyújtott jogi segítségnyújtás, a „*Legal Aid for the Poor*”. Másodsorban ide tartozik más érdekcsoportoknak és jogi lehetőségeiknek a feltárása, továbbá az érdekképviselőtüknek a lehetőségeinek a vizsgálata. Harmadsorban pedig a szélesebb értelemben alkalmazható joghoz jutási területen képviselői lehetőségeként funkcionál a joghoz jutás.¹⁵

---

¹² Lásd KIRÁLY Lilla: *A szegényjogtól a jogi segítségnyújtásig*. [doktori értekezés] Pécs 2011, 73. o.

¹³ KENGYEL Miklós: *A polgári bírászkodás hétköznapijai*. KJK, Budapest, 1990.

¹⁴ KENGYEL Miklós: *A jogérvényesítés akadályai és a „joghoz jutás” lehetőségei a polgári igazságszolgáltatásban*. JK, 1988/4. 185–194., 191. o.

¹⁵ KENGYEL Miklós: *A polgári bírászkodás hétköznapijai*. KJK, Budapest, 1990.

Cappelletti a kutatását hullámmetaforával jelképezi, és ezek a modellek az intézmény fejlődésére is rendkívüli hatást gyakoroltak. A hullámokat figyelembe véve az első hullám a rászorulóknak számára biztosított lehetőségekre törekszik, tehát meg kívánja teremteni a szociális szemléletű jogbiztonság lehetőségét. Már csak azt is figyelembe lehet venni, hogy például a szegények számára biztosított jogi segítségnyújtást irodahálózatokkal kívánták biztosítani az Egyesült Államokban 1965-ben, tehát innen indult útjára először ez a fajta tevékenység.

A második hullámnál a csoportos érdekvédelem a fontos, a harmadik hullám pedig az 1970-es évek közepétől bontakozott ki, ez pedig az alternatív vitarendezési eljárás minél szélesebb elterjedésére irányult, azért, hogy hatékonyan joghoz tudjanak jutni az érdekelt felek.¹⁶

1.2 Hipotéziseim létjogosultságának megalapozása

Mivel nem álltak rendelkezésemre adatok, primer tájékozódásra is szükség volt, hogy empirikusan állapíthassak meg tényeket. Ezt a tapasztalati vizsgálatot korunk igényeinek megfelelően számszerűsíteni és mérni kell, melyhez a megkérdezés módszerét választottam. Mindez két módon zajlott: papír és elektronikus alapú kérdőíven,¹⁷ ahol az átlagember viszonyait mértem, és mélyinterjúval, ahol a szakemberek véleményét akartam megismerni. Fontosnak tartom az elektronikus közvetítőrendszerek alkalmazását is, hiszen a fiatalokhoz való eljutás így válik a legjobban lehetséggé.

Meg kellett állapítanom, hogy az emberek többségében megbújik a vele született jogérzék, és bizonytalanok a jogaikkal kapcsolatban. Ez talán abból fakadhat a logika szakkifejezéseivel élve, hogy előfordulhat olyan eset, mikor igaz premisszákból hamis konklúzióra jutunk jogaink érvényesítése terén; kétértelműségek és egyéb körülmények állhatnak fenn.

A dolgozatban a joghoz jutás lehetőségének különböző aspektusait vizsgálom többek között primer kutatás segítségével, arra a következtetésre jutva, hogy a klasszikus joggal foglalkozó társtudományágak közül egyik sem szentel kellő figyelmet az egyénnek. Napjainkban már ugyan létezik a jogantropológia, mely a kulturális antropológia egyik szakága, de még ez a speciális terület is csak a politikai és családjogi intézmények keretein belül mozog. A jog természetesen – ahogyan minden szaktudomány helyesen hivatkozik rá – az állam megjelenésével jött létre, de hajlamosak ignorálni annak a tényét, hogy ezt az államot olyan közösség alkotja, melynek tagjai önállóan gondolkodó személyek.

---

¹⁶ MARIE, Nadja Alexander: *Global trends in mediation*, Kluwer Law International, 2006. 5. o.

¹⁷ A kérdőívmintát lásd a dolgozat függelékében a mellékletek között.

1.2.1 Az emberek és a joghoz jutás jogfilozófiai aspektusa

A jog, mint filozófiai fogalom összekapcsolódik az igazságossággal, az erkölccsel, ám a filozófiai vizsgálódás során ezt önállóan, közegeből kiragadva kell elemezni. A jog önmagában hordozza mindazt, ami lehetővé teszi ezt a kutatást, nincs szüksége másra – ez a modern jogfilozófia tanulsága. A RAWLS¹⁸-féle tudatlanság fátyla elv¹⁹ igazán tanulságos és igazságosságra törekvő, ám kizárólag utópisztikus társadalmakban lehetne működőképes. Érdekesnek találom, hogy a jogfilozófia tárgyalása során legritkább esetben esik szó az emberről, az egyénről, akire tulajdonképpen mindez vonatkozik. Így a jognak az egyes emberrel és többi tudományággal való kapcsolatát, mely a társadalommal és a gazdasággal foglalkozik, a jogszociológia hivatott bemutatni:

Max WEBER a jog racionalitásfokok szerinti típusait határozta meg. A kérdés tulajdonképpen az, hogy egy jogrendszerben milyen módon lehetséges döntés és hogyan alkotnak szabályt, tehát kik és milyen módon alkotnak jogot. Ezek alapján beszélhetünk jogtalálásról vagy jogalkotásról.²⁰ Weber a típusokat az alapján határozza meg, hogy mi a viszony a belső jogi logika és külső tényezők között, mint például etikai, politikai, gazdasági vagy esztétikai szempontok. Az első típus a materiálisan irracionális jog, mely a bíró általi egyedi esetmérlegelést jelenti. Azért irracionális, mert nem szabályvezérelt, másfelől azért materiális jellegű, mert a döntésho-

---

¹⁸ A cselekvés jogellenes tartalma alkotmányos jogsérelmet eredményez: tevőleges magatartással, tartózkodással, autonóm egyéni, vagy kollektív stratégiával. Az ombudsman Magyarországon az alkotmányos viaszágokat vizsgálja, jelentést készít azokkal összefüggésben, kezdeményezési eszköztárat alkalmazhat. John Rawls azt állítja globálisan hatásos elméletében, hogy jogilag nem szabályozhatóak bizonyos szubjektív magatartás alapján megvalósított, megsértett általános, szokásszerű elvek. Az általa felállított hipotézis, az ún. eredeti helyzetekre koncentráll, a modern államszervezetet érintő pártatlan igazságossági alapelvekre épít. Az ún. „eredeti állapotra”, helyzetekre vonatkozó hipotézise a konkrét, alkotmányerejű döntések próbáját jelenti. Az általános elvek lehetnek: súlyos alkotmányos jogsérelmet orvosló, arányosságot sértő, rendelkezésre álló jogorvoslatok kimerítése, nyilvánosság, transzparens és dokumentált nyilvános végrehajtás, cselekmény erőszakmentessége, önkéntes alávetés az állami büntetőhatalom elvének, a szankciók elfogadásának elve. Ezzel összehasonlításban az ombudsman: tágabb körben foglalkozik az adminisztráció működésének alkotmányos és polgárt érintő viaszágaival is, az arányosságot alkotmányossági alapelveként vizsgálja, a jogorvoslat kimerítésének szükségessége szükséges, de nem elégséges feltétel. A „megnevezni és megszégyeníteni” szánt nyilvánosság „fegyverként” funkcionálhat. Az erőszakmentesség fontos, de a határok megtapasztalása e téren is nélkülözhetetlen. Mindez az állampolgárok jogait, a szabadságukat, az alkotmányosságot és az emberi jogok érvényesülését szolgálja. Forrás: SZABÓ Máté: *Emberi jogok - alapvető jogok? Esélyek és veszélyek az ombudsman szemével*, Kairosz Kiadó, Budapest, 2011., 99-101. o. Lásd továbbá: SZABÓ Gábor: *Rawls igazságosság-elmélete és kritikái*. Jura, 2010. 184-187.o.

¹⁹ Felmerülhet a joggal kapcsolatban az igazságosság kérdése. Ebbe a kontextusba kapcsolható John RAWLS *Az igazságosság elmélete* című meghatározó műve, aki a liberális politikai filozófia meghatározó alakjaként vált híressé. E műben korszakalkotó elméletet dolgoz ki. Téziseiben az úgynevezett disztributív igazságosság problémájának filozófiai elemzését adja meg, s így ebből alkotja meg a méltányosságként felfogott igazság tételét. Elméletével napjainkban is kivívta a társtudományok szimpátiáját, bár mindez pusztán elméleti síkon működőképes. A rawls-i példa a következő: bevezeti az úgynevezett tudatlanság fátyla kifejezést. Ez azt jelenti, hogy a jogokról és törvényekről minden egyes ember úgy dönthet a társadalmi berendezkedés feltételeiről az egyetemes igazságosság reményében, úgy hogy nem tudja, ő maga a társadalom melyik részében foglal helyet. Forrás: TÓTH J. Zoltán: John RAWLS *Az igazságosság elmélete*, Jogelméleti Szemle 2005/1. <http://jesz.ajk.elte.hu/tothj212.html> (utolsó megtekintés: 2011. október 31.); WELLER Mónika: *Emberi jogok és az európai integráció*, Emberi Jogok Magyar Központja Közalapítvány kiadása, Budapest, 2000., 16-17. o.

²⁰ MACZONKAI Mihály: *Jogszociológia*, Dialóg Campus Kiadó, Budapest-Pécs, 2010. i. m. 93. o.

zatalban sokféle megfontolás szerepet játszhat. A második típus a formálisan irracionális jog, melyet legjobban azzal a hétköznapi példával jellemezhetünk, amely jogi döntés során isteni ítéletet vagy jóslatot alkalmaznak. Tehát a jogvita külső, ellenőrizhető körülményekhez kötődik, ám irracionális, mert a jogvita jellegével össze nem függő elemeket tartalmaz. A harmadik eset a formálisan racionális jog, amely egy összetettebb eset, mivel minden benne foglalt tényező meghatározott. *MACZONKAI* Mihály példája hűen világítja meg ezen irányzat jellegzetességét: a bíró tulajdonképpen egy jogi automataként működik, amibe beviszik az éppen aktuális tényállást, s a bíró a betáplált utasítások szerint értékeli. A negyedik típus pedig a materiálisan racionális jog, melynek példájául a vallási jogrendszereket lehet megemlíteni, melyek annyiban racionálisak, hogy szabályaikat hűen követik, ám materiálisak is, hiszen jelenségük olyan materiális elvektől függ, mint például a társadalom és az erkölcs. A weberi koncepcióval kapcsolatban Maczonkai helyesen teszi fel a kérdést, miszerint nem eldönthető, hogy e tipológiai modell fejlődési sorként fogandó-e fel.²¹

DURKHEIM nevéhez kapcsolódó talán legfontosabb eredmény, hogy a társadalomtudományok sokféleségéből önálló tudományágként határolta el a szociológiát. Fő kérdésének azt tekinti, hogy vajon mi tartja egységben az egyre összetettebbé váló társadalom szerkezeteit, viszonyait és intézményeit. Már itt megfigyelhetjük az antiindividualista vonást, mely módszer lényege, hogy a vizsgálódás középpontjában az áll, ami az egyes emberen túl van, független az egyéntől, annak elfogultságától és értékítéleteitől. Tehát azokat a társadalmi tényeket vizsgálja, amelyek az individuum tudatától függetlenül léteznek, s már pusztán létezésükkel kényszerítő erőt gyakorolnak az egyénre.²² A durkheim-i jogszociológia kizárólag a közösség igényeit veszi figyelembe, ahol a jog tiltóeszköz, amely szintén a kollektíva működését segíti.²³ Jogfilozófiai és jogszociológiai tanulmányok szekunder kutatása során meglepődve tapasztaltam, hogy szinte sehol nem esik szó az egyénről.²⁴ Azokról az individuumokról, melyek közössége együttesen alkotja a társadalmat. Érdekesnek találom, hogy a joggal foglalkozó filozófia kizárólag a jog fogalmával és mibenlétével foglalkozik, kizárja az etikai elveket, például az igazságosság meglétét. A probléma az, hogy azzal, hogy pusztán analitikus elemzéssé destruálja a joggal való foglalkozást, az ember, akire a jog vonatkozik, végérvényesen kikerül a joggal kapcsolatos tu-

²¹ *MACZONKAI* Mihály: *Jogszociológia*, Dialóg Campus Kiadó, Budapest-Pécs, 2010. i. m. 93-96. o.

²² *MACZONKAI* Mihály: *Jogszociológia*, Dialóg Campus Kiadó, Budapest-Pécs, 2010. i. m. 77-78. o.

²³ A bűncselekmény elkövetését a társadalom szempontjából hasznosnak találja, mert ez is csak egy eszköz arra, hogy a társadalom egyes tagjaiban a kollektív tudat erősödjön.

²⁴ Vö. *HUORANSZKI* Ferenc (szerk.): *Modern politikai filozófia*. Budapest, Osiris-Láthatatlan Kollégium, 1998., *H. L. A. HART*: *A jog fogalma*, Osiris, Budapest, 1995. és vö. *Ronald DWORKIN*: *Contemporary Jurisprudence* 260. o.; *HORVÁTH* Barna: *Jogszociológia*, Osiris, Budapest, 1995. 144-145. o., *MACZONKAI* Mihály: *Jogszociológia*, Dialóg Campus Kiadó, Budapest-Pécs, 2010.; *Herbert HART*: „*The Concept of Law*” In: *VISEGRÁDY* Antal: *Jog-és Allambölcselet*, Dialóg Campus Kiadó, Budapest-Pécs, 2002. 23-24. o.

dományos diskurzusból. Hasonló következtetéseket vonhatunk le a jogszociológia területén is. Az egyes emberről talán épp az antiindividualista irányzat szövegeiben esik némi szó, amely szemében az egyes ember nem játszik szerepet, a társadalmat mozgató erők tőle függetlenül működnek.

1.2.2 Az emberek és a joghoz jutás jogszociológiai szemszögből

Napjaink modern társadalmában az emberek számára mindennapos, hogy a saját jogaikkal, illetve mások által rájuk vonatkozó jogi előírásokkal találkoznak. A társadalom efféle modernizálódása amiatt következhetett be, mert a társadalom alapját alkotó szubjektum, az egyén társadalmi szerepe megváltozik; a társadalmi szerződés létrejötte már nem a közösség részeként, hanem mint függetlenített individuumként értendő egyének között történik.²⁵ Az új társadalmi berendezkedések vizsgálatakor sosem szabad figyelmen kívül hagyni a szintén a modernizmus alapjául szolgáló társadalomfilozófiai elméleteket, melyek középponti kérdése a természeti állapot és a társadalmi szerződés.²⁶ A természetjog, az emberi jogok mai, szociológiai funkciójának alakítója, ezek a velük született, a priori adott jogok állítása anakronizmus, ám az elmúlt évtizedekben újra előtérbe került ezek létjogosultsága.²⁷ A kollektív felelősség megvalósulása a nürnbergi perek kapcsán: „*a skolasztikus természetjog által régen kidolgozott formulát ismételte meg a törvényes joggal szembeszállás kötelességére*”,²⁸ azaz a nürnbergi per nem a természetjog reneszánszáként, hanem sokkal inkább pusztán a háború lezáró aktusaként értelmezendő. A kontinensen egyre inkább elhalványuló velünk született jog az Amerikai Egyesült Államokban (továbbiakban: Egyesült Államok és USA) került a köztudatba.²⁹

A társadalomfilozófiai-szociológiai gondolkodásból nem tűnt el a természetjog, sőt, továbbfejlődött.³⁰ Ezek az elméletek az ember a priori jogairól, egy sor elméleti vitát indítottak el, me-

---

²⁵ POKOL Béla: *Jogszociológiai vizsgálódások*, Rejtjel Kiadó, Budapest, 2003. 70. o.

²⁶ John LOCKE, Thomas HOBBS és Jean-Jacques ROUSSEAU nevéhez fűződik ezen elméletek kidolgozása.

²⁷ Ez az újbóli alkalmazás nyilvánvaló okozója a II. világháborúban legyőzött Németország és az amerikai jogrendszer igazságszolgáltatásbeli ellentétéből fakad. A háborúban elkövetett szörnyűségekért egyre több társadalmi csoport követelt általános felelősségre vonást, így került újra előtérbe ez az irratlan, minden ember felett álló, velünk született természetjog eszméje. Ez a természetjog a nürnbergi perek lefolyása alatt érvényre is jutott, s egyben létrejött a történettudományok és a társadalomfilozófia terminológiájával kollektív felelősségnek nevezett jogi formula.

²⁸ POKOL Béla: *Jogszociológiai vizsgálódások*, Rejtjel Kiadó, Budapest, 2003. 109-110. o.

²⁹ POKOL Béla: *Jogszociológiai vizsgálódások*, Rejtjel Kiadó, Budapest, 2003. 111. o.

³⁰ John RAWLS az eddigi elméleteket továbbfejlesztve már általánosan elfogadható, univerzális úgynevezett „örökjogi” eszmékről beszél. A témával foglalkozik még Ronald DWORKIN, aki egy olyan alapjogi bíraskodást igyekezett lefektetni, mely a természetjoghoz hasonlóan a törvények felett áll, ám ezt morálfilozófiai-etikai alapokra állítja. DWORKIN elméletéhez lásd WELLER Mónika: *Emberi jogok és az európai integráció*, Emberi Jogok Magyar Központja Közalapítvány, Budapest, 2000., 16. o.; VISEGRÁDY Antal: *Jog-és állambölcselet*,

lyek révén a modern társadalomra alkalmazták őket, a hétköznapi életben azonban az elméletek által megalapozott alapvető emberi jogok alkalmazása nem teljesen egyértelmű és zökkenőmentes.³¹

1.2.3 A joghoz jutás esélyei

Mai, modern társadalmunkban az ember hétköznapijához hozzá tartozik a jog. A hierarchikus felépítésű közösség változik. A társadalmi szerződéssel kialakul az individuumból álló kapcsolatrendszer a pénz megjelenésével. E modernizációs fejleménnyel kerülnek a közösség önszabályozó mechanizmusai, a belső konfliktuskezelés és igazságszolgáltatás az állami jogszolgáltatás hatókörébe, az ember cselekedeteit jogi előírások és garanciák szabályozzák.³²

Az 1900-as évek kis közösségei belső szerkezetének megváltozása fordulópontot hozott a jogi segítségkérésben és a pereskedésben, megerősítve a jog szerepét a mindennapokban. Ennek tudható be az a jelenség, melyet „access to justice”-nak nevezünk; a joghoz jutásban a formális jogegyenlőség mellett kialakult a tényleges egyenlőség. Ez kezdetben pusztán jogszociológiai kutatás témája volt Nagy-Britanniában és az Egyesült Államokban, ám a század második felében a tapasztalatok alapján törvényhozás is követte. Sajnos Magyarországot illetően elég kevés olyan szociológiai vizsgálat áll rendelkezésre, amely sikeresen használható, különösen igaz ez az uniós csatlakozásunkat követő időszakra, ahol hasonló jellegű vizsgálat nem áll jelenleg még rendelkezésre.³³ A jogszociológiai, gazdasági, pszichológiai szempontokat is értékelő tudományos igényű elemzések elmaradásában egyet kell értenem KIRÁLY Lilla álláspontjával, ezért vállalkoztam primer adatkör bemutatására.³⁴

1.2.4 Jogkoncepciók és a joghoz jutás modelljei³⁵

A joghoz jutás vizsgálatára a nyugati országok megközelítését preferálom, amely szerint a joghoz jutás során háromféle tendencia különböztethető meg: a pozitivista módon jogdogmatikai koncepcióból való kiindulás, az alapjogi koncepció felvázolása és a gazdasági jogelméleti megközelítés. Az Egyesült Államokban különül el a leghatározottabb módon joghoz jutás koncepcióinak felvázolása. Időrendi sorrendben haladva elsőként a társadalmi rétegnek nyújtott jogi tanácsadás és ügyvédi képviselő jelent meg a szerényebb körülmények között élők és hiá-

---

Dialóg Campus Kiadó, Budapest-Pécs, 2002, 28-33.o. DWORKIN munkássága: 1977 „*Taking Rights Seriously*”, 1977 „*Is Law a System of Rules*”, 1986 „*Matter of Principle*”, 1986 „*Law's Empire*”, 1996 „*Freedom's Law*”

³¹ POKOL Béla: *Jogszociológiai vizsgálódások*, Rejtjel Kiadó, Budapest, 2003. 112-113. o.

³² POKOL Béla: *Jogszociológiai vizsgálódások*, Rejtjel Kiadó, Budapest, 2003. 70. o.

³³ POKOL Béla: *Jogszociológiai vizsgálódások*, Rejtjel Kiadó, Budapest, 2003. 71. o.

³⁴ KIRÁLY Lilla: *A szegényjogtól a jogi segítségnyújtásig*, PhD dolgozat, Pécs 2011. 76. o.

³⁵ POKOL Béla: *Jogszociológiai vizsgálódások*, Rejtjel Kiadó, Budapest, 2003. 70. o., 73-74. o.

nyos információkkal rendelkezők számára. Már az 1800-as évek végétől intézményes keretek között nagyobb városokban megalakultak az úgynevezett „*Legal Aid Societes*”-k, melyek a mai napig „*Legal Aid Bureau*” néven működnek és szociális alapon ingyenesen vehetőek igénybe. Büntető területen ingyenes jogsegélyként egyrészt az „*Assignes Counsel*”, a kirendelt védő, a másrészt a „*Public Defender*”, a közvédő rendszere áll rendelkezésre.³⁶ Az ún. „*Judicare-System*” nem csak büntetőjogi, hanem magánjogi ügyekben is használható.³⁷ Az 1960-as években fordulópont következett be, új jogsegélyi formák, új tartalommal jelentek meg: a jogsegély iránya eltolódott,³⁸ az egyént magába foglaló csoport problémáit igyekeznek jogvédelemmel ellátni, a hangsúly a szociális okokból rászorultak körétől a más szempontból hátrányosabb helyzetűek felé (bórszín, nemi hovatartozás) tolódik el. A korábban létező „pro bono” ügyvédi tevékenységet a „mozgalmár jogász” formula váltotta fel.

1.3 Jogi útkeresésem: a joghoz jutás elméleti lehetőségei és gyakorlati példái

1.3.1 A választott kutatási módszer bemutatása

Kvantitatív kutatási módszer alkalmazásával kérdőíves megkeresést folytattam, önkitöltéses adatfelvételi eljárás keretében, interneten (online alapon) és postai úton történő megkeresés segítségével. Bízom abban, hogy a kérdőívet kitöltők sokkal megdöntöbben képesek válaszolni e módszer alkalmazásával, hiszen a kérdéseken módjukban áll alaposabban elgondolkodni. A postai módszer hátrányaként azzal kellett szembesülnöm, hogy a visszaküldési arány igencsak alacsony. A bizalmas „joghoz jutást érintő” témájú kutatást a különleges alapsokaság, a Nyugat-Dunántúl régió lakossága, valamint a Holland jogot kereső közönség, valamint annak ügyfél-elégedettségi vizsgálata indokolta.

Véleményem szerint a joghoz jutás aspektusát, a szekunder szakirodalom alkalmazását jól kiegészítik a mögöttes, társadalmi folyamatokat is felvázoló statisztikai adatokon alapuló elemzéseket nyújtó kérdőíves vizsgálatok.

---

³⁶ A kirendelt védőt, ahogy a megnevezése is közvetíti számunkra, a bíróság vagy a hatóság rendeli ki a gyanúsított számára, amennyiben annak nincs módja ügyvédet fogadni. Ezzel szemben a közvédő önkormányzati hivatalokban áll alkalmazásban. A probléma abból adódik, hogy az utóbbinak társadalmilag előnyösebb megítélése, presztízse, s így a közvédők nagyobb tapasztalattal rendelkező ügyvédek, míg a kirendelt védők inkább fiatalabb, szerényebb tapasztalatú jogászok.

³⁷ Szociális alapon rászorulóknak számára nyújt segítséget, a helyi szociális hivatalban úgynevezett „jogsegélykártyát” igényléséhez, amely hitelkártyaként működik. Magas költségekkel járó kezdeményezésként az Egyesült Államok néhány tagállamában működik.

³⁸ „*A jogsegély eredetileg szegénységi filozófiai alapozottság, az alapjogi filozófia felé csúszik el.*” Azaz alkotmányjogokkal biztosítják a jogsegély igénybevevője számára a jogi szolgáltatásokat. Forrás: POKOL Béla: *Jogszociológiai vizsgálódások*, Rejtjel Kiadó, Budapest, 2003., 74. o.

A feldolgozás és értelmezés során saját tapasztalataim alapján értékeltem a kapott konzekvenciákat, így jutottam a dolgozatban vázolt végkövetkeztetésekhez. A leíró jellegű, jogszabályismertető részek hozzájárulnak ahhoz, hogy az interdiszciplináris, jogágakon átívelő szemléletrendszer intézményrendszerének komplex bemutatása megvalósulhasson.

A szerző ezúton is elnézést kér azoktól, akik az egyes fejezetekben és címekben jelezett témakörök vizsgálatának teljességét esetlegesen hiányolnák, azonban a kutatási téma olyan szerteágazó kérdéseket vet fel, amelyek teljes körű vizsgálata, és azonos súlyú bemutatása jelen tanulmány keretei között és a terjedelmi korlátokra tekintettel nem lehetséges.

1. táblázat A szekunder és a primer kutatást összehasonlító táblázat

Adatgyűjtés	Szekunder kutatás	Primer kutatás
Jellege	Másodlagos, íróasztal – desk research – kutatás	Elsődleges, eredeti terepen zajló – field research – kutatás
Módja	Mások által, más célra korábban összegyűjtött adatok másodszori, újbóli felhasználása	Új, még nem ismert és nem publikált, eredeti, elsődleges adatok megszerzése
Célja	Más probléma megoldása	Adott probléma megoldása
Folyamata	Gyors és könnyű	Nagyon összetett
Költsége	Viszonylag alacsony	Magas
Időtartama	Rövid	Hosszú

Forrás: TAMUS Antalné: „A marketingkutatás gyakorlata”, Saldo Pénzügyi Tanácsadó és Informatikai Zrt., (2011) 1. táblázata alapján, saját szerkesztés

Kutatási munkám primer tudományos kutatási része alapvetően három fő elv köré szerveződik:³⁹

- a) a kutatásom alapját képező elméleti alapelvek megértésére,
- b) annak az áttekintésére, hogy ezen elvek a kutatás végzésére szolgáló bevett módszerekben hogyan jelenhetnek meg,
- c) estleges kompromisszumos technikák alkalmazására.

³⁹ Earl BABBIE: *A társadalomtudományi kutatás gyakorlata*, Hatodik, átdolgozott kiadás, Balassi Kiadó Budapest, 2008. XIX. o.

Earl BABBIE szavaival élve: „*a társadalmi kutatás a társadalmi lét szisztematikus megfigyelése azzal a céllal, hogy összefüggéseket fedezzünk fel a megfigyelt dolgokban és értelmezzük azokat.*”⁴⁰

Strukturált jogi intézményrendszerek jogkeresőkkel kapcsolatos interakciójának feltárására kívántam törekedni, amelyhez igyekeztem a viszonyrendszer ismereti szintjének feltárására, az igénybevételi hajlandóság, az elégedettség különböző aspektusainak szemrevételezésére. Vizsgáltam az igényelt változtatási lehetőségeket, primer kutatásom módszereként, kvantitatív kutatás során, leíró kutatási módszer alkalmazásával kérdőíves megkeresésre vállalkoztam. Magyarországon a Nyugat-Dunántúl régió népessége körében 1077 fős mintát sikerült összegyűjtenem, a holland minta: 104 választ ölel fel. Céлом egy olyan válfajú megismerés volt, amellyel tudatos, körültekintően végiggondolt és precízem végrehajtott mintavétellel⁴¹ az emberek joghoz való viszonyának feltérképezésére törekedtem. Mikroelméleti szinten mozogva, az egyén szemszögéből, a belső folyamatokból adódó válaszok feltérképezésével igyekeztem felmérni joghoz jutás kérdését érintő magatartásrendszert.⁴² Nomotetikus szemlélettel az adott jogkereső közönség helyzetére kívántam magyarázatot keresni. Minden tényezőnek a részletes feltárására, felhasználására, melyet a kérdések között szerepeltettem, a terjedelmi korlátok miatt nincsen mód. A felhasznált kérdések, a figyelembe vett tényezők részleges magyarázatával általánosabb megértésre törekedtem.⁴³

Deduktív módszer alkalmazásával, az általános megállapításoktól a specifikus felé haladva, elsőként a „miértekre” kívántam a választ keresni, feltárva az általam logikailag vagy elméletileg feltételezett összefüggéseket, és ezután igyekeztem csak megfigyeléseimet rögzítve ellenőrizni, valóban megmutatkozik-e a várt, feltételezett összefüggés.⁴⁴

2. táblázat A Kvantitatív és a kvalitatív kutatást összehasonlító táblázat

Jellemző	Kvantitatív kutatás	Kvalitatív kutatás
Adatok jellege	Mennyiségi	Minőségi

⁴⁰ Earl BABBIE: *A társadalomtudományi kutatás gyakorlata*, Hatodik, átdolgozott kiadás, Balassi Kiadó Budapest, 2008. 2. o. /holografikus áttekintés/

⁴¹ RUDAS Tamás: *Közvélemény-kutatás. Értelmezés és kritika*. Második bővített kiadás, Corvina Tudástár, GEO könyvek, Corvina Kiadó Kft. Budapest, 2006. Lásd Mintanagyság 30-42.o., Mintavétel 43-56.o., Adatgyűjtés módja 57-70.o.

⁴² Earl BABBIE: *A társadalomtudományi kutatás gyakorlata*, Hatodik, átdolgozott kiadás, Balassi Kiadó Budapest, 2008. 49. o.

⁴³ Earl BABBIE: *A társadalomtudományi kutatás gyakorlata*, Hatodik, átdolgozott kiadás, Balassi Kiadó Budapest, 2008. 38. o.

⁴⁴ Earl BABBIE: *A társadalomtudományi kutatás gyakorlata*, Hatodik, átdolgozott kiadás, Balassi Kiadó Budapest, 2008. 40. o.

Célja	Az alapsokaság egészére általánosítható, számszerűsíthető eredmények	Mélyebb, árnyaltabb ismeretek szerzése a jogi szolgáltatások piacáról, motivációk, okok feltárása
Minta	Nagy elemszámú reprezentatív minta	Kis elemszámú, nem reprezentatív minta
Kutatási eszköz	Standardizált kérdőív	Interjúvázlat (guide), megfigyelési lap
Eredmények feldolgozása	Statikai jellegű: matematikai, statisztikai eljárások alkalmazásával	Nem statisztikai jellegű: statisztikailag nem elemezhetőek! Tartalom-elemzéssel, pszichológiai eljárások révén.
Eredmények hasznosítása	Következtetések, döntési javaslatok, alternatívák felállítása	Kutatási probléma pontosítása, értelmezése, hipotézisek felállítása, kvantitatív kutatások előkészítése

Forrás: TAMUS Antalné: „A marketingkutatás gyakorlata” Saldo Pénzügyi Tanácsadó és Informatikai Zrt., (2011) 2. táblázata alapján 19. o., saját szerkesztés

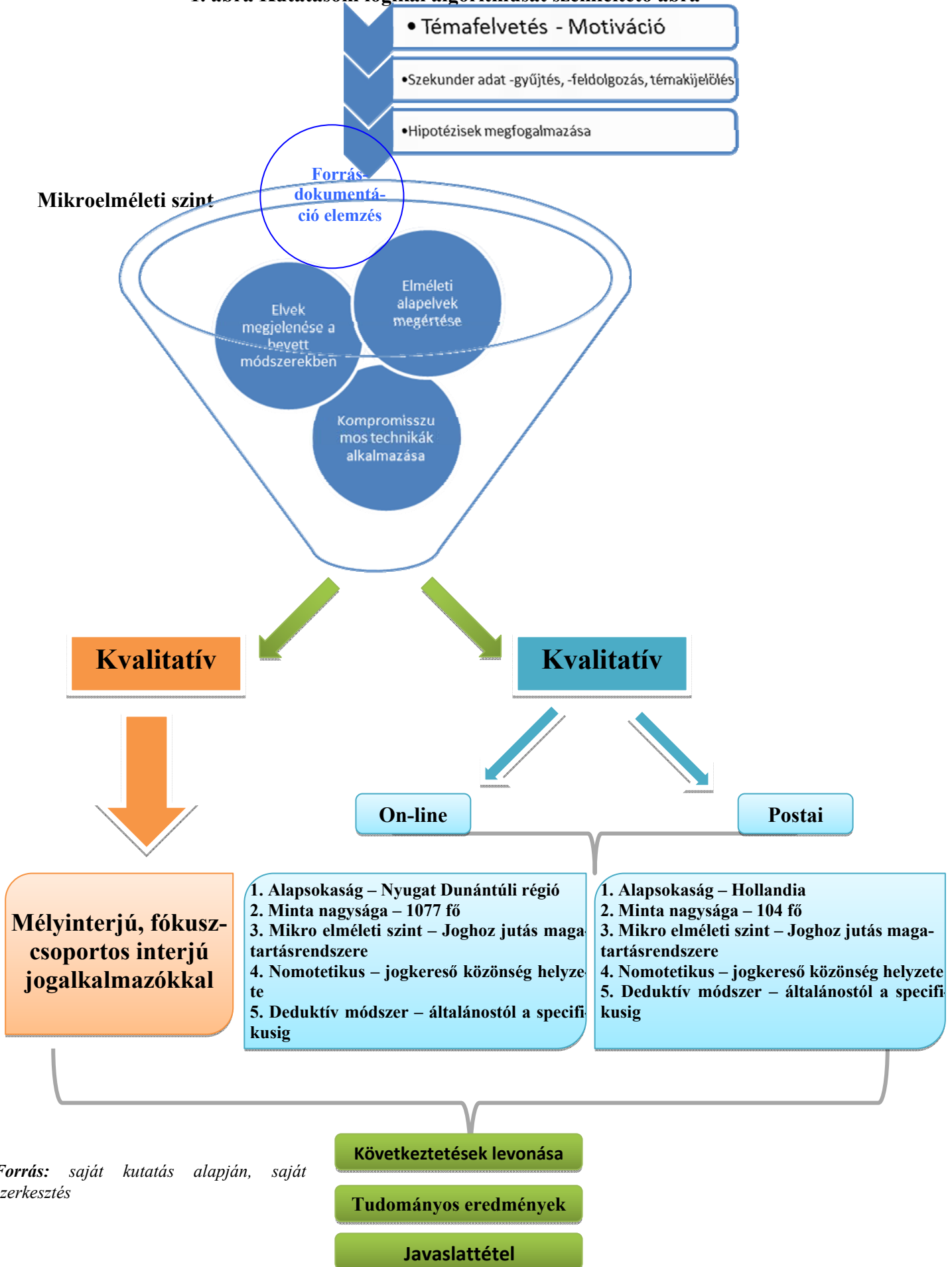
A kérdőív, mint a kvantitatív kutatások egyik alapvető formája, jelentősen segítette a felmérést, mivel a joghoz jutással kapcsolatos vizsgálódási körben kérdőíves kutatással igyekeztem megítélni az elégedettségi szintet, az megkérdezettek által remélt hatásokat, vélt problémákat, esetleg hiányosságokat. A kérdőíves megkeresés során tehát a Nyugat-Dunántúl régió (Győr-Moson-Sopron, Vas és Zala megye) népességét, korcsoportonkénti megoszlás nélkül alapsokaságnak tekintettem, a vizsgálat alapja a joghoz jutás alapkérdésének megítélése volt. A beérkezett és megvizsgált kérdőívek száma 1077 darab, mely magas, bár nem reprezentatív mintának tekinthető⁴⁵ adott jogszociológiai, interdiszciplináris terület kutatása során. Mind a nyomtatott, mind az elektronikus, azaz online kérdőív segítségével képet festhetek az emberek joggal kapcsolatos véleményével, tájékozottságával, kérdéseivel és lehetőségeivel kapcsolatosan, amely helyzetképként szolgál számunkra.

A kérdőívben a kérdések egyaránt kitértek az általános vélekedésekre, illetve konkrét események hatásaira (deduktív módszer), főként a jogi intézményrendszer ügyfélkörének véleményével kapcsolatosan. A kiértékelés egyértelműsége érdekében zárt, vagyis a lehetséges válaszokat megadó, és nyílt, a kérdezett vélekedését kifejteni engedő kérdések is (egyéb kategória kifejtésének) szolgáltak a minél szélesebb körű álláspontok figyelembe vehetőségére. A kérdések sorrendjét tekintve a kérdőíves megkeresés elején elhelyezkedő kérdések a joghoz jutás, jogér-

⁴⁵ RUDAS Tamás: *Közvélemény-kutatás. Értelmezés és kritika*. Második bővített kiadás, Corvina Tudástár, GEO könyvek, Corvina Kiadó Kft. Budapest, 2006., Lásd Megbízhatóság- érvényesség 11-18.o., Reprezentativitás kérdésköre 19-29.o.

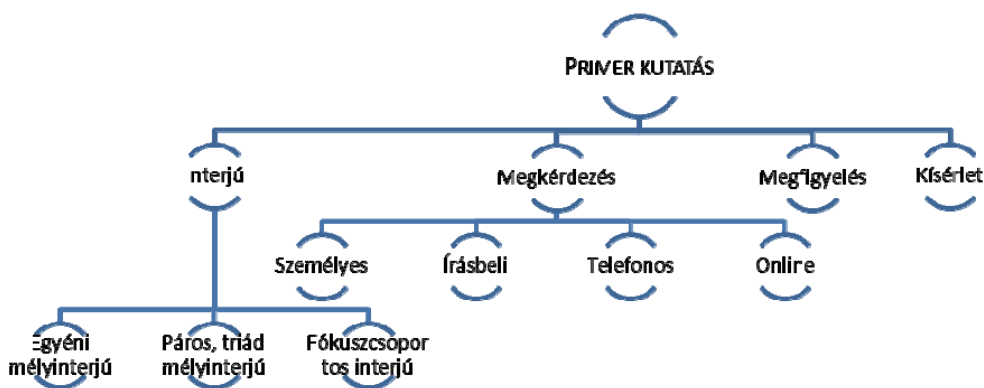
vényesítés 2011. augusztus-szeptember havi állapotának megfigyelésére, górcső alá vételére vonatkoztak, illetve a vizsgált intézményrendszerrel kapcsolatos egyes részletek, ominózus kérdések megvitatására törekedtem.

1. ábra Kutatásom logikai algoritmusát szemléltető ábra

A kutatáshoz kapcsolódó útkeresésem kiindulópontja az volt, hogy a joghoz jutást, jogérvényesítést, valamint az igazságszolgáltatás és a jogszolgáltatás kapcsolatát vizsgáljam oly módon, hogy az egyes nélkülözhetetlen alapvető garanciák kialakításának feltételrendszerét, a kialakulás körülményeit, valamint az érvényesülés biztosítását elemezzem. A vizsgálatot azért tartom különösen jelentősnek, és fontosnak, mert a közel 1100 fős magyar, valamint 110 fős holland minta tanulmányozásával, intenzív kutatás segítségével friss információkhoz juthattam. Lehetőségem nyílt kulcsesetek feltárására, valamint olyan jelenségek és folyamatok megismerésére, ahol a fejlesztési lehetőségek felkutatására is kísérletet tehetek. Elengedhetetlennek tartottam a véleményalkotás lényegi részét képező primer kutatás alkalmazását. Elsődlegesen arra kerestem a választ, hogy a laikusok, esetlegesen „félszakértő” emberek vélekedését a joghoz jutást érintő lehetőségek köréről, az intézményrendszer ismeretéről, illetve a vizsgált intézmények kapcsán a személyes érintettség, valamint az elégedettség mértékére, továbbá arra, mennyire elégedettek az ügyfelek az ügyfélszolgálatok munkájával, az adott tájékoztatás színvonalával, mennyire felel meg számukra a szolgáltatás és az általa nyújtott eredmény, és ez mennyire adekvát a problémára kapott válasszal.

2. ábra A primer kutatásmódszertan bemutatása

Forrás: TAMUS Antalné.: „A marketingkutatás gyakorlata” Saldo Pénzügyi Tanácsadó és Informatikai Zrt. (2011) alapján, saját szerkesztés

1.3.2 A választott kutatás módszertanának megvalósulásáról

Kiinduló hipotézisem az volt, hogy jelentős eltérések lesznek megfigyelhetőek a vizsgált ügyfélkör joghoz jutást érintő kapcsolatrendszerében.

Fő feladatombként ezért a szenzitív adatok alapján azt tekintettem, hogy a vonatkozó csoportok jellemző jegyeinek összevetése során feltérképezem a hasonlóságokat, és az eltérések mögött húzódó tényezőket is feltárjam.

Feltételeztem, hogy a jogismeret, illetve a joggal kapcsolatos alapvető megismerési szint választóvonalként szolgálhat, így arra is igyekeztem hangsúlyt fektetni, hogy vizsgáljam az ügyfélkör demográfiai jellemző jegyeit, végzettségét, képzettségét, munkavállalását. Hipotézisként állítottam fel továbbá, hogy az anyagi helyzet, a lakóhely, valamint a családi állapot, illetve az adott ügyfél neme is eltérő módon korrelálhat az ügyfelek joghoz jutási motivációjában.

Tisztában vagyok azzal, hogy az adott kutatási eredményeim nem értékelhetők az alkalmazott módszer ismerete nélkül, ezért szükségesnek tartom összefoglalni a vizsgálatom különböző lépéseit, és egyúttal felvázolni az egyes technikai elemek mögött rejlő elméleti megfontolások körét.

A fentiekben megjelölt kutatási cél meghatározását követően konceptualizáltam, azaz igyekeztem meghatározni a kutatásomhoz nélkülözhetetlen definiálást, azaz behatárolni az elméleti kereteket, melyre több dimenzió alkalmazásával különböző interdiszciplináris indikátorok segítségével eljutottam az operacionalizálásig.

Kiválasztottam a mérőeszközt, amely szempontjából kérdőíves vizsgálat elvégzésével zárt kérdésekre történő válaszadással kvantitatív eredményeket kívántam kutatni. Elővizsgáltam a populációt és meghatároztam a mintavételi keretet, amely jelen esetben a Nyugat-Dunántúli régió népességére, joghoz jutási hajlandóságára terjedt ki.

Az adatok begyűjtése után törekedtem az adatfeldolgozás elvégzésére, valamint vizsgáltam a válaszadók különféle csoportjaiban beérkező válaszok arányait, a visszaérkezés módját. Mind az on-line, mind pedig a postai kérdőíves megkeresés alkalmával be kellett látnom, hogy a beérkezett 1077-104 darab válasz nem éri el a megkérdezett célközönség 10%-át sem. (Postai úton polgármesteri hivatalokat, jegyzőket, körjegyzőségeket, faluházakat, teleházakat, különféle jogi oktatási és kulturális intézményeket kerestem meg, több száz levél kiküldésével, és mindösszesen elhanyagolható mennyiségű (10 válasz) érkezett megkeresésemre.)

Az on-line megkeresés segítségével több ezer fő megkeresésére nyílt lehetőségem, a kutatási területen, ahol a válaszadási arány 10%-át sem érte el a megkeresetteknél. Tisztában vagyok azzal, hogy ezek körülbelüli arányszámok, de azzal is, hogy az adataim a válaszmegtagadás miatt nem torzultak, így szerencsésebb helyzetben vagyok, mintha magas válaszarány mellett több kiértékelhetetlen kérdőív érkezett volna be. Az on-line megkeresés módszereként a google programja szolgált (google spreadsheet), melynek segítségével a postai adatok be- és a nyomtatott verzió felvitele után Microsoft Excel program segítségével kódoltam a lekérdezett kérdőíveket, és elemeztem az adatokat.

Azért tartottam kiemelten fontosnak a kérdőíves vizsgálat alkalmazását, mert az nagy alapsokaságok leíró vizsgálatát tette lehetővé, és magyarázó célokra is jól alkalmazható adatokat szol-

gálatott.⁴⁶ Igyekeztem arra figyelni, hogy mátrixos formátumot is alkalmazzak, a kérdések sorrendjét logikusan határozzam meg. Előzetes felmérésként próbakérdézetet valósítottam meg, és önkitöltős kérdőívem során zárt kérdéseket tettem fel, ezáltal biztosítottam a gazdaságosságot, a gyorsaságot, az anonimitást, azaz a kényes témáknál az őszintébb válaszadást.

Azt már csak zárójelenesen jegyzem meg, hogy a módszerem alkalmazásával a kérdezőbiztosi torzítást is kiküszöbölhettem.⁴⁷ A kapott adatok standardizálhatóak, mindazonáltal úgy vélem, sikerült a természetes közegben zajló társadalmi-jogi folyamatról, folyamatokról átfogó és megbízható képet kapni.⁴⁸

A szekunder kutatásom a joghoz jutás szempontjából leginkább relevánsnak tartott jogi segítségnyújtási területét, áldozatsegítési és mediatív vonulatát kívánom elemezni, mintaként a holland rendszer alkalmazva, ahol jelentős szerepet játszik az előzőek mellett a migránsokra vonatkozó segítségnyújtás területe is. Magyarországon az intézményrendszer megvalósulása a fenti területeken még bizonyos fajta széttagoltságot mutat, míg a holland modell koncepcionális együttműködésre épít.

2. A „joghoz jutás” modern értelmezése – fogalmi megközelítések

2.1 Alapfogalmak meghatározása – a „joghoz jutás” és a „jogi felhatalmazás” fogalmak definiálási lehetőségei⁴⁹

A „joghoz jutás” és a „jogi felhatalmazás” olyan – jogi fejlesztési együttműködéseknel alkalmazott – megközelítések, melyek a szegények és a periférián élők szükségleteivel foglalkoznak. Az ezen megközelítések által indukált reformok abban segítik a szegényeket és a perifériára kerülteket, hogy jogi lehetőségeket keressenek és találjanak, és hogy felhasználják a jogrendszer adta lehetőségeket arra, hogy javítsanak az életükön.

A jogi fejlesztést megcélzó együttműködési lépéseket hagyományosan azért teszik meg, hogy ezzel támogassák a „jog szabályainak” érvényesülését a helyi reformok és a (főleg a bírósági területre érvényes) intézményi megerősítés területén. Amíg a joghoz jutás néha része ezeknek a programoknak, fő céljuk nem ez lenne. Mostanában, a szegénység elleni globális küzdelem

---

⁴⁶ Earl BABBIE: *A társadalomtudományi kutatás gyakorlata*, Hatodik, átdolgozott kiadás, Balassi Kiadó Budapest, 2008. 311. o.

⁴⁷ Earl BABBIE: *A társadalomtudományi kutatás gyakorlata*, Hatodik, átdolgozott kiadás, Balassi Kiadó Budapest, 2008. 312. o.

⁴⁸ Earl BABBIE: *A társadalomtudományi kutatás gyakorlata*, Hatodik, átdolgozott kiadás, Balassi Kiadó Budapest, 2008. 313. o.

⁴⁹ VAN DE MEENE, Ineke, VAN ROOIJ, Benjamin: *Access to Justice and Legal Empowerment: Making the Poor Central in Legal Development Co-operation*, Amsterdam University Press, 6-7. o., 2008. Forrás: <http://dare.uva.nl/document/131475> (letöltés dátuma: 2011. november 25.)

keretében, a jogi reformprogramok áthelyezték fókuszukat az igazságszolgáltatást keresőre, ha az szegény és perifériára szorult személy, illetve ha nő vagy bevándorló. A felülről indított intézményi reformokról az alulról indított kezdeményezésekre való áttérés segíti a joghoz jutás új szempontjait és a jogi felhatalmazás új stratégiáját. Néhány befolyásos szervezet, amelyek a joghoz való hozzáférés és a jogi meghatalmazás megfogalmazásának területén működnek a világban ezt tűzte ki célul: a Ford Alapítvány, az Ázsiai Fejlesztési Bank (ADB), az UNDP, a Világbank, a Nemzetközi Fejlesztések UK Osztálya (DfID), a Penal Reform International és a Szegények Jogi Felhatalmazásának Tanácsa (CLEP).

A joghoz jutás és a jogi felhatalmazás koncepcióinak – és azok reformstratégiáinak – jelentős az átfedése; néhány program a fogalmakat szinonimaként használja. Mindkettő a szegényeket és a periférián élőket célozza meg, és hivatkozik állami és nem állami intézményekre, valamint normatív rendszerekre. Mindkét megközelítésben jelentős szerepe van a civil társadalomnak. Ennek ellenére van néhány különbség a hozzájuk kapcsolódó feltevésekben és céljaikban. A joghoz jutáshoz kapcsolódó reformok a szegények és perifériára szorultak igazságszolgáltatáshoz és a jogrendszerhez való korlátozott hozzáférését célozzák meg, mely tulajdonképpen megfosztja őket attól a lehetőségtől, hogy éljenek a jogaikkal és megvédjék azokat. A jogi felhatalmazásra irányuló törekvések az erő, lehetőségek és képességek hiányára fókuszálnak, melyek akadályozzák a szegényeket és perifériára szorultakat a jog és jogi eszközök használatában, melyekkel az életük feletti irányítást tudnák gyakorolni és javítani életfeltételeiket.

2.2 A joghoz jutás fogalmi elhatárolása

A legfontosabb kritérium, hogy a pozitív megkülönböztetéstől alkotmányosan elfogadhatóvá kell tenni a joghoz jutással kapcsolatos fogalommeghatározást és a tárgyilagos mérlegelést észszerűen minden esetben indokolni kell.⁵⁰ Fontos továbbá meghatározni, hogy a jogi segítségnyújtás egyúttal esélyegyenlőségi aspektusként is funkcionál, tehát a törvény előtti egyenlőség biztosítása alkotmányjogi tekintetben az általános jogegyenlőség bírósági eljárásra való vonatkoztatása,⁵¹ tehát a jogérvényesítési szempontból figyelembe vett törvény előtti egyenlőség. Azaz a jogi segítségnyújtás olyan eljárásjogi garanciaként is funkcionálhat, melynek értelmében a bíróság előtti egyenlőséget mindenki számára egyenlő esélyként lehet értelmezni és így biztosított a felek számára a jogérvényesítés eljárásjogi garancia is. A 2003-as törvényi indokolás értelmében itt a jogi segítségnyújtási törvény tekintetében az alkotmányban megfogalma-

⁵⁰ 1283/B/1993 AB határozat, ABH 1994, 684-686.

⁵¹ 539/D/2005 AB határozat, ABK 2008, 773-776., 18/B/1994 AB határozat, ABH 1998, 570-572., továbbá 191/B/1996 AB határozat, ABH 1997, 629-631.

zott alapjogok érvényesítését elősegítő intézményrendszer létrehozására utalt a jogalkotó, melyben azoknak a személyeknek a lehetőségét kívánta megteremteni a jogok érvényre juttatásának érdekében, akik hátrányos helyzetükből adódóan egyébként nem lennének képesek jogukat érvényre juttatni. A pozitív diszkrimináció eszközével élve biztosítja a jogalkotó e támogatás igénybevételeének lehetőségét a jogkereső közönség számára. Fontos azonban megjegyezni és egyet kell értenem a Kengyel professzor álláspontjával,⁵² amely szerint a teljes esélyegyenlőség megvalósítása utópiaként szolgálhat, hiszen lehetetlen feladat a felek közötti különbséget teljes mértékben felszámolni, legfeljebb úgy lehet ezt a kérdést értelmezni, hogy a célhoz való hozzájutás, hozzáférés távolságát kell mindenképpen csökkenteni. Arra kell törekedni, hogy ennek a távolságnak a mértéke minél kisebb legyen, hogy minél magasabb szinten érvényesülhessenek a jogkereső közönség számára a jogi segítségnyújtás igénybevételeét garantáló lehetőségek.

2.3 Jogérvényesítés, joghoz történő hozzájutás, mint hatékony jogérvényesítés

A fogalmi meghatározásra kutatásom alapján, különböző szerzők véleményének segítségével kerestem választ. Korszakunkban általánosan elfogadott, hogy a jogot hozzáférhetővé kell tenni mindenkinek számára, az anyagi és az eljárásjogi ismeretek mindenki számára történő elérhetővé tételével.⁵³ CAPPELLETTI és GARTH kutatásában előnyben részesíti az államilag támogatott lehetőséget arra, hogy a polgárok bármilyen jogvita keretében érvényesíteni tudják anyagi jogukat.⁵⁴ El kell különíteni a jogérvényesítést és a joghoz jutást, mert a jogérvényesítés maga megelőzi a joghoz jutás fogalmát, ugyanis az előbbi azt mutatja meg, hogy milyen feltételekkel és milyen fórum előtt van arra lehetőség, hogy a jogszolgáltatási lehetőséget a jogkereső közönség igénybe vegye. A joghoz jutás fogalma tehát már feltételezi a hatékony jogérvényesítési lehetőségét.⁵⁵ CAPPELLETTI 1992-ben már egyszerre jogelméleti fogalomként és reformprogramként határozza meg a joghoz jutást.⁵⁶ KILIAN útkeresési lehetőségekként defini-

---

⁵² KENGYEL Miklós: *A polgári bíráskodás hétköznapijai*. KJK, Budapest, 1990, 8.o.

⁵³ BLANKENBURG, Erhard: *The Lawyers' Lobby and the Welfare State: The Political Economy of Legal Aid*. In REGAN, Francis – PATERSON, Alan – GORIELY, Tamara – FLEMING, Don (eds.): *The Transformation of Legal Aid. Comparative and Historical Studies*. Oxford University Press, New York, First Edition, 1999. 113-132. o.

⁵⁴ CAPPELLETTI, Mauro: *Access to Justice. Comparative General Report*, III. Zugang zum Recht, RabelsZ40, 1976, 673-647. o.

⁵⁵ A CAPPELLETTI kutatás folyamán a joghoz jutási fogalom meghatározása már nem egyszerűen a jogérvényesítést jelenti, hanem a joghoz jutásnak a *hatékony* jogérvényesítést tekinti. M. CAPPELLETTI, J. GORDLEY és E. JOHNSON, JR.: *Toward Equal Justice: A Comparative Study of Legal Aid in Modern Societies* (Milan/Dobbs Ferry, N.Y., Giuffrè/Oceana, 1975).

⁵⁶ CAPPELLETTI, Mauro: *Access to Justice as a Theoretical Approach to Law and Practical Programme for Reform*. South African Law Journal, 1992/1. 22-39. o.

álja a joghoz jutás fogalmát, amely arra utal, hogy a személyek számára jogi információkhoz való hozzájutást tesz lehetővé, azért, hogy jogi szolgáltatás igénybevételére lehetőségük legyen és a jogvitáik megoldásához ez hozzájárulhasson.⁵⁷ A holland kutatók megközelítésében reformtörekvési összességként határozható meg a fogalom, amely elsősorban a marginalizálódottak hatékony jogérvényesítését kívánja elősegíteni, azaz azoknak az embereknek a joghoz és egyúttal igazságszolgáltatáshoz való jutását, akik nem rendelkeznek kellő hozzáférési lehetőségekkel.⁵⁸ Világméretű együttes lehetőségként, összefogásként is definiálható a joghoz jutási mozgalom, a tekintetben, hogy a jogérvényesítés hatékonyabb vízióját lehessen megteremteni.⁵⁹

2.4 Az igazságszolgáltatáshoz való hozzájutás összetevői⁶⁰

2.4.1 Az áldozatsegítés fogalmi meghatározása

Az áldozatok jogállásáról ténylegesen az 1985. évi A\RES/40/34. számú „*a bűncselekmények és a hatalommal való visszaélés áldozatainak nyújtandó igazság szolgáltatás alapelveiről*”⁶¹ címet viselő ENSZ nyilatkozat biztosít definíciót. Az áldozatokat olyan személyeknek tekinti, akiket egyéni vagy kollektív sérelem és ez által, olyan fizikai, mentális sérülést, érzelmi szenvedést, gazdasági veszteséget kellett elszenvedniük, vagy lényeges mértékben csorbultak alapvető jogaik, hogy a tagállamok hatályos büntető törvényeit sértő tevékenység vagy mulasztás, illetőleg, akár a hatalommal való visszaélés következtében váltak sérelmet elszenvedőkké. Ide tartoztak a családtagok és az eltartottak is, akik a beavatkozás miatt szenvedtek sérelmet vagy a segítségnyújtás biztosítása, vagy pedig a megelőzés érdekében. Elmondható, hogy az áldozat jogsértő magatartással vagy cselekedettel, testi, lelki sérülést vagy anyagi kárt elszenvedő személy is lehet – az Európai Áldozatvédő Fórum definíciója értelmében. Azonban, hozzátartozik az is az áldozat fogalom-meghatározáshoz, hogy az áldozatok jogállásáról szóló 2001/220/IB kerethatározat az áldozat kifejezést tényleges értelemben rögzíti, egyúttal definiálva az áldozati státusszal. Kiemelten fontosnak tartom, hogy az Európai Unió Tanácsának 2001. március 15-ei, az áldozatok büntetőeljárásbeli jogállásáról szóló 2001/220/J1 számú kerethatározatára, is figyelmet fordítsak, hiszen a jogi segítségnyújtás területén elsősorban állami szerepvállalást he-

⁵⁷ KILIAN, Matthias: *Zugang zum Recht – Wege zur Gerechtigkeit. Entwicklungslinien und Erkenntnisgrundlagen*. Österreichisches Anwaltsblatt, 2008/4. 156–163. o.

⁵⁸ VAN DE MEENE, Ineke –VAN ROOIJ, Benjamin: *Access to Justice and Legal Empowerment*. Leiden University Press, Amsterdam, 2008. 6-7. o.

⁵⁹ PARKER, Christine: *Just Lawyers: Regulation and Access to Justice*, Oxford University Press, 1999. 30. o.

⁶⁰ Lásd az igazságszolgáltatáshoz való hozzáférés tárgyában: TANAY Zsófia: *Az igazságszolgáltatáshoz való hozzáférés érvényesülése az Európai Unióban*. Jogok, 2006/4., 51-60. o.

⁶¹ <http://www.un.org/documents/ga/res/40/a40r034.htm> (letöltés dátuma: 2011. december 10.)

lyezi előtérbe a kerethatározat, amely összefoglalja az áldozatok védelmével kapcsolatos állami feladatokat, kitér mind a büntetőeljárásbeli részvételre, mind pedig a peren kívül nyújtható segítségnyújtási formák körére. A határozat által megfogalmazott cél, olyan intézkedések alkalmazásának elősegítése, melyek az áldozatot támogató intézkedést is tartalmaznak mind a büntetőeljárás előtt és után, és amelyekkel a bűncselekmény társadalmat és egyént érintő következményei csökkenthetők. A kerethatározat pontos fogalmat ad az áldozat definiálására: „*olyan természetes személyt jelöl, aki valamely tagállam büntetőjogának megsértésével végrehajtott cselekmények vagy mulasztások közvetlen következményeként kárt szenvedett, különös tekintettel a testi vagy szellemi épségére, lelki bántalmakra vagy gazdasági veszteségre.*”⁶² Fontos tény, hogy a kerethatározat az „áldozat” fogalmát használja azokra a személyekre, akiket büntetőeljárás alá vontak, legyen az a vádlott vagy épp a sértett. Az „áldozat” megfogalmazást természetesen a jogi segítségnyújtás aspektusából kell elemezni, hiszen a rosszul alkalmazott eljárási cselekményeknek mindkét fél „áldozatául eshet”. Az áldozat számára az információhoz jutás joga élvez elsőbbséget, mivel az áldozatot tájékoztatni kell büntetőeljárásbeli jogaival kapcsolatosan, tájékoztatást kell nyújtani számára arról, mennyiben és milyen feltételekkel kaphat jogi tanácsadást, jogi segítséget, illetve minden egyéb tanácsadást, amennyiben igényt tart-e szolgáltatási körökre.⁶³ Az áldozat speciális támogatási irányának az a jelentősége, hogy a tagállamoknak azt a jogosultságot is biztosítaniuk kell, miszerint az áldozatok szükség esetén ellenszolgáltatás nélkül kaphassák meg a segítséget. További elvárás, hogy az áldozati státusszal rendelkezők jogosultak legyenek minden egyéb tanácsadásra az eljárást érintő szerepükkel kapcsolatosan. Amennyiben speciális esetben a büntetőeljárásban sértettként léphetnek fel, akkor meghatározott jogi támogatás igénybevételére nyíljon módjuk.⁶⁴

2.4.1.1 Áldozatsegítés - Áldozatsegítő Szolgáltatás

Napjainkban a resztoratív igazságszolgáltatás szerepe megkérdőjelezhetetlen. A normák megsértésekor véleményem szerint e szemléletrendszer alapján az energiát a javításra, a gyógyításra és a helyrehozatalra kell irányítani. Együttes figyelmet kell fordítani a tettesre és az áldozatra, hiszen ők maguk az adott folyamatot jelképező éremnek két különböző oldalát testesítik meg. A cselekvés azért kiemelten fontos, mert igazságot szolgáltatni a normákon való túlterjeszkedés ellen csak a kár helyrehozatalával lehet. Kiemelt figyelmet kell fordítani a fiatalkorúakra, hiszen 2012. év a gyermekbarát igazságszolgáltatás éve. Rajtuk keresztül az érintettek, családok

---

⁶² Európai Unió Tanácsának 2001. március 15-i 2001/220/J1 számú Kerethatározata, 1. cikk, a) pontja

⁶³ Európai Unió Tanácsának 2001. március 15-i 2001/220/J1 számú Kerethatározata, 4. cikk (1) bekezdés f) pontja

⁶⁴ Európai Unió Tanácsának 2001. március 15-i 2001/220/J1 számú Kerethatározata, 6. cikk

sikeres kommunikációval autentikus érzéseket élhetnek át, rendezhetik konfliktussal⁶⁵ teli helyzeteiket, átbeszélhetik a történeteket, vizsgálhatják a következményeket a jövőre tekintve. A perspektíva adott csak meg kell tanulni élni vele, erre igyekszik választ találni a jelenlegi kutatás fő vonulata: a bűnmegelőzés és az áldozatsegítés szemléletrendszerének különböző aspektusokból történő áttekintése.

2.4.1.2 A bűnmegelőzés jelentőségéről⁶⁶

A bűnmegelőzés társadalmi együttműködést jelent, olyan védelmi rendszert, melyben az állam és intézményeinek az irányításával biztosítható a polgárok önszerveződéseinek a támogatásával, valamint a jogkövető többség életviszonyainak védelmével jogrendszeri kereten belül a törvénytörő magatartások elkerülése.

Tényleges értelemben a bűn társadalmi tömegjelenség, melynek megelőzéséhez fejleszteni kell a társadalom, a gazdaság, a szociális, kulturális viszonyoknak az olyan körét, amelynek segítségével megszüntethető, korlátozható az ellentmondás, a hátrányos helyzet és azok a körülmények is, amelyek kriminogén hatást váltanak ki.

A bűnmegelőzés egy államilag és önkormányzati szinten szervezett tevékenység, melyhez nélkülözhetetlen a polgárok önkéntes közreműködése, azaz intézkedéseket fogantatosít, koordinációs tevékenységet végez, valamint együttműködést biztosít az önkéntes állampolgári kezdeményezésként létrejött bűnmegelőzési célú szervezetek körével. A fő irányvonal, annak a biztosítása, hogy a bűnözés okait felderítsék, valamint az új okokat gátló intézkedéseket kíséreljenek meg létre hozni. A megelőzés eszközei közé tartoznak mindazok a társadalmi, valamint jogi lehetőségek, amelyek közvetlenül vagy közvetve is alkalmasak a kiváltó okok korlátozására, valamint biztosíthatják a sértetté vagy pedig az elkövetővé válás kialakulását.

2.4.1.3 A viktimológia szerepéről

A viktimológia áldozatvédelmet jelent, amely a bűncselekmény sértettjével, a sértettnek és az elkövetőnek a kapcsolatával foglalkozó olyan ismeretrendszer, amely tudományos igényű tanulmányozást biztosít.⁶⁷ A XX. század közepére tehető a kialakulása, azonban csak később vált

---

⁶⁵ Lásd JÓZSA Zsuzsanna: *Játszmák a szervezetekben* Konfliktus és játszma kérdésköréhez 216-218.o. In: MÉSZÁROS Aranka (szerk.): *Kommunikáció és konfliktusok kezelése a munkahelyen*. ELTE Eötvös Kiadó, 2007.

⁶⁶ <http://www.bunmegelozes.eu> (letöltés dátuma: 2011. december 01.)

⁶⁷ Lásd Európai Egyezmény az erőszakos bűncselekmények áldozatainak kártalanításáról (Aláírás: 1983. november 24.), ENSZ közgyűlésének 1985. november 29. napján kelt 20/34. számú határozata a Nyilatkozat a bűncselekmény és a hatalommal való visszaélés áldozatainak nyújtandó igazságtétel alapvető elveiről címmel. In *Áldozatvédelem, Szakkönyv a bűncselekmények áldozataival foglalkozók számára* (szerk. CSÁNYI Klára) BM Kiadó, Budapest, 1999., 7. o.; Európai Egyezmény az erőszakos bűncselekmények áldozatainak kártalanításáról (Aláírás: 1983. november 24.)

tényleges értelemben társadalmi szolidaritási cselekvéssé. A kriminológia alkalmazott tudományaként fungál és a viktimológia, azaz a bűncselekmények sértettjeinek jogi, pszichikai, szociális vonatkozású helyzetét vizsgálja, elemezve a jogi helyzetet, az elkövető és a sértett kapcsolatát, azokat a jellemzőket, amely a sértett szempontjából fennállnak, tipologizál, a valamint a megelőzést, a megsegítést és a kártalanítást kívánja előtérbe helyezni.

Az áldozatvédelem megelőzést, szolgáltatást és kárenyhítményt biztosít.⁶⁸ A viktimológiai kutatások szempontjából megkülönböztethető az általános viktimológia, amikor valamennyi áldozat a középpontban áll a vizsgálódás során és az eltérő, azaz áldozati kört érintő modern viktimológia, amely az emberi jogok megsértésének áldozataira, a hatalommal való visszaélés következtében áldozattá válókra vonatkozó ismereteket összegző tudományterület. A kriminálviktimológia, azt biztosíthatja számunkra, hogy elsődlegesen az áldozat megértését, az áldozat érdekeinek szem előtt tartását helyezük előtérbe és így próbáljuk a bűnözést, a bűnözésben részt vevő felek helyzetét megérteni.

1989-ben 16 ország szervezetei Európai Áldozatvédő Fórum⁶⁹ elnevezéssel európai szervezetként egyesülve működik az áldozatok támogatását célul tűző társadalmi mozgalomként. Az Európa Tanács az Európai Áldozatvédő Fórum javaslatára az ún. Áldozatvédelmi charta elfogadásával egyidejűleg, 1990. február 22-ét az áldozatok napjaként kinyilvánította. A Magyar Fehér Gyűrű egyesület a nyugat- és kelet-európai szervezetek közötti koordinációs feladatot ellátó szervezetként minősítette az Európai Áldozatvédő Fórumot.⁷⁰

2.4.1.4 A resztoratív igazságszolgáltatás alternatívái

A megtorló és a preventív büntetési irányzat mellett a resztoratív szemlélet került előtérbe, melyet fő célként a kárhelyreállítás jellemez és igényli a sértett aktív bevonását a büntető igazságszolgáltatásba. Az eljárás középpontjában tehát a „fájdalmat okozó cselekmény” következtében kialakult probléma feloldása áll.⁷¹

A helyreállító igazságszolgáltatás szerint a bűncselekmény „olyan interperszonális konfliktus, amely zavart, károkat és sérelmet okoz az emberi kapcsolatokban és ez a konfliktus a bevont

---

⁶⁸ KEREZSI Klára, KÓ József: *Az áldozatsegítő szolgálat hatékonyságvizsgálata*. Összefoglaló jelentés, második szakasz, Budapest, 2008. 6. o.

⁶⁹ 1999. április 30-án elfogadott alapszabály

⁷⁰ *Áldozatvédelem, Szakkönyv a bűncselekmények áldozataival foglalkozók számára* (szerk. CSÁNYI Klára) BM Kiadó, Budapest, 1999., 191-192. o.

⁷¹ BARABÁS A. Tünde: *Börtön helyett egyezség? Mediáció és más alternatív szankciók Európában*, KJK-KERSZÖV Jogi és Üzleti kiadó Kft., Budapest, 2004. 77. o.

érintettek tulajdona.”⁷² A bűncselekmény így nem más, mint az emberek és emberi kapcsolatok megsértése.⁷³

A helyreállító igazságszolgáltatás különféle modelljei az egyén belátásán alapulnak, a kár jóvátételét helyezik előtérbe és a megbékélésre épülnek.

A *közvetítői eljárás* a helyreállító igazságszolgáltatás eszköze. Elsődleges célja a bűncselekménynek, mint konfliktusnak⁷⁴ a kezelése, célja a konfliktus előtti, eredeti állapotot helyreállítása, illetve az, hogy az elkövetőket elsősorban a felelősségvállalásra ösztönözze, a büntudatukra építsen és nem az, hogy a szégyenérzetre alapozzon. A helyreállító igazságszolgáltatás szemléletének középpontjában a bírói útról történő elterelés gondolata áll, a konfliktus megoldásra dialógussal, a felek egymás közötti kommunikációjának elősegítésével törekednek. Egyszerre célozza meg az érintetteknek, az áldozatoknak, elkövetőknek és a hozzájuk tartozó közösségnek a sérelmeikkel való szembenézését, azoknak egymás felé történő kimondását, az indulatok megbékítését. A normaszegő személy társadalomba, az őt körülvevő, visszafogadó közösségbe történő reintegrációjának, rehabilitációjának elősegítése, így hosszú távon a bűnmegelőzés elősegítése a szemlélet alkalmazásának célpontja.

Amíg a resztoratív igazságszolgáltatás a jóvátételi igazságszolgáltatás különböző fajtáira utal, addig a mediáció a tettes-sértett közötti viszonyt helyezi vizsgálódása középpontjába. A kriminálpolitika legnagyobb kihívása napjainkban a visszaeső bűnözők számának növekedése és a szabadságvesztés alkalmazásának válsága. Ezért nélkülözhetetlen az útkeresés az alternatívát kínáló olyan büntetések irányába, melyek a sértett érdekeit előtérbe helyezve a kártalanítást szorgalmazzák. Ezen igények az ún. resztoratív, azaz kárhelyreállító igazságszolgáltatásnál összetetalálóznak, mivel az okozott károk jóvátételét, a közösségi béke visszaállítását az érintettek szorosabb bevonásával igyekeznek kivitelezni.

---

⁷² CHRISTIE, N.: „*Conflicts as property.*” British Journal of Criminology 17, 1977 (1): 1-15., In: Paul MCCOLD, PhD, *A helyreállító igazságszolgáltatás elmélete és gyakorlata*, In: *Megbékélés és jóvátétel, kézikönyv a helyreállító igazságszolgáltatásról*, Szerk. HERZOG Mária, Család Gyermek Ifjúság Könyvek, Budapest, 2003. 55. o.

⁷³ ZEHR, H.: *Changing Lenses: A New Focus for Crime and Justice.* Scottsdale, PA: Herald Pree., 1990., In: Paul MCCOLD, PhD, *A helyreállító igazságszolgáltatás elmélete és gyakorlata*, In: *Megbékélés és Jövátétel, kézikönyv a helyreállító igazságszolgáltatásról*, Szerk. HERZOG Mária, Család Gyermek Ifjúság Könyvek, Budapest, 2003. 55. o.

⁷⁴ Konfliktus fogalmához Lásd BOULDING (1962) In ZUSCHLAG Berndt - THIELKE Wolfgang: *Mindennapjaink konfliktushelyzetei. Hogyan kerüljük a konfliktusokat munkahelyünkön és családjunkban?* Medicina Könyvkiadó Zrt., Budapest, 2009., 37-39.o.

A cél elérésére legjobban alkalmazható eszköz a mediáció és a *tettes-áldozat egyezség* lehet. A cél tehát az érintettek közötti viszony helyreállítására és a kár kompenzálására irányuló törekvések elősegítése.⁷⁵

A szakmai álláspont egységes abban a tekintetben, hogy a *diverziós* és ezen belül a *resztoratív eljárások* a fennálló állami büntető felelősségre vonás keretein belül építhetők csak be és idomulniuk kell az adott eljárásrendszerhez.⁷⁶

2.4.1.4.1 A kárvátétel

A bűncselekmény következményeinek kiegyenlítését jelenti a *kárvátétel*, azáltal, hogy az elkövető önkéntesen teljesít. A jóvátétel magában foglalja a kielégítő anyagi teljesítést és a jogi tárgy sérelmével összefüggésben keletkező megtérítést, a tettes és az áldozat közötti interakciózavar feldolgozását és az emocionális kiengesztelést is.⁷⁷

Értelmezhető a jóvátétel a tettes és az áldozat közötti interakciós folyamatként is, azaz a tettes számára fáradságos pszichikai, megbánási és belátási folyamaton kell keresztülmennie, vállalva az áldozat és a társadalom előtti felelősséget.⁷⁸ Ez a meghatározás már a tettes-áldozat egyezség folyamat lényegét tételezi fel.

2.4.1.4.2 TAE (tettes-áldozat-egyezség)

A tettes-áldozat egyezség alatt általánosságban a „*bűncselekményben érintettek közötti kiegyezést, és a cselekmény által okozott kár jóvátételét értjük, amely intézményesített megbeszélés formájában, egy semleges harmadik személy (közvetítő) segítségével zajlik.*”⁷⁹ Jogi szempontból olyan eljárásnak tekinthető, amely a büntetőeljárás diverzióját, illetőleg a büntetés csökkentését eredményezi a büntetőeljárás során egy büntetőeljáráson kívüli eljárás folyamán.⁸⁰

---

⁷⁵ BARABÁS A. Tünde: *Börtön helyett egyezség? Mediáció és más alternatív szankciók Európában*, KJK-KERSZÖV Jogi és Üzleti kiadó Kft., Budapest, 2004. 9-10. o.

⁷⁶ GYÖRFI Éva: *Igazságszolgáltatás másképp-összeállítás a helyreállító igazságszolgáltatás koncepciójának háttéréről, Megbékélés és jóvátétel, kézikönyv a helyreállító igazságszolgáltatásról*, Szerk. HERZOG Mária, Család Gyermek Ifjúság Könyvek, Budapest, 2003. 47. o.

⁷⁷ NAGY Ferenc: *Jóvátétel, mint konfliktusfeloldó büntető igazságszolgáltatás egyik formája*. In: *Kriminológiai Közlemények* 48. szám, MTA Kriminológiai Társaság, Budapest, 1993.

⁷⁸ SCHNEIDER, H.J.: *Jóvátétel büntetés helyett. Békéltetés a tettes, az áldozat és a társadalom között*. In: *Kriminológiai és Kriminológiai Évkönyv*, 1993., IKVA, Budapest, 155-175. o., In: BARABÁS A. Tünde: *Börtön helyett egyezség? Mediáció és más alternatív szankciók Európában*, KJK-KERSZÖV Jogi és Üzleti kiadó Kft., Budapest, 2004. 85. o.

⁷⁹ HARTMANN, A. – STEUDEL, T. – WINTER, F.: *Országjelentés a Németországban alkalmazott Tettes-Áldozat Egyezségről* (Täter-Opfer-Ausgleich, TOA) In: *A helyreállító igazságszolgáltatás jogi szabályozása és gyakorlata néhány európai országban*, AGIS 171, Család, Gyermek, Ifjúság könyvek Budapest, 2008. 120. o.

⁸⁰ HARTMANN, A. – STEUDEL, T. – WINTER, F.: *Országjelentés a Németországban alkalmazott Tettes-Áldozat Egyezségről* (Täter-Opfer-Ausgleich, TOA) In: *A helyreállító igazságszolgáltatás jogi szabályozása és gyakorlata néhány európai országban*, AGIS 171, Család, Gyermek, Ifjúság könyvek Budapest, 2008. 120. o.

A tettes-áldozat egyezség, vagy más néven mediáció a kárjótétel gondolatán alapuló speciális restitúciós forma. Célja a felek találkozása, az aktív részvétel kialakítása az egyezség érdekében.⁸¹ Az eljárás maga egy megbékélés érdekében kifejtett objektív variáns.⁸² Egy informális ülés segítségével az elkövető és a sértett között mediátor eljárásának közbeiktatásával kerül sor a konfliktus feloldására.⁸³ Fontos tehát a személyes kontaktus, az érzelmi behatás, mellyel tettesi oldalról szembesülhet az elkövető a tett következményeként kialakult sértett lelkiállapotának megértésével, egyúttal segítséget nyújt a sértett számára a keletkezett feszültség, illetve cselekmény okozta konfliktus feldolgozására.⁸⁴

A tettes-áldozat egyezség nélkülözhetetlen eleme: a jótételi szándék, az önkéntes vállalkozás, a tettes beismert bűnössége és a korlátozhatatlan egyezségi tartalom. A tiszta tényállás és a tettes beismerő nyilatkozata az önkéntes részvétellel a konfliktusszabályozási mód alapja.⁸⁵ Alapvető céljai tehát: a bűncselekmény folytán kulmináló konfliktus feldolgozása és rendezése, pénzügyi illetőleg szimbolikus teljesítés általi kárjótétel és a formális lemondás, illetőleg szankció csökkentése a büntetőeljárásban a tettes viszonylatában.⁸⁶

2.4.2 A jogi segítségnyújtási fogalom

A jogi segítségről alkotott vélemény országoként más és más. A jogsegély intézménye az Európai Unióban alapvető jognak számít, hiszen mindenki részére, akinek az unió joga által biztosított jogait és szabadságait megsértették, biztosítani kell, hogy a bíróság előtti hatékony jogorvoslathoz hozzájuthasson. A korrekt, publikus és racionális időn belüli független és pártatlan bíróság előtti tárgyalás lehetősége elengedhetetlen az egyén számára és biztosítani kell a lehetőséget a tanácsadás, a védelem és a képviselő igénybeviteléhez is. A „fair eljárás” alapelve⁸⁷ a

⁸¹ BARABÁS A. Tünde: *Börtön helyett egyezség? Mediáció és más alternatív szankciók Európában*, KJK-KERSZÖV Jogi és Üzleti kiadó Kft., Budapest, 2004. 98. o.

⁸² BARABÁS A. Tünde: *Börtön helyett egyezség? Mediáció és más alternatív szankciók Európában*, KJK-KERSZÖV Jogi és Üzleti kiadó Kft., Budapest, 2004. 100. o.

⁸³ MORVAI Krisztina: *Mediáció a mediációról*. In: Magyar jog, 1989/2.

⁸⁴ WANDREY, M. - DELATTRE, G.: *Organisations- und Umsetzungsprobleme von TOA - Projekten*. DVJJ-Rundbrief, 1990/131. In: BARABÁS A. Tünde: *Börtön helyett egyezség? Mediáció és más alternatív szankciók Európában*, KJK-KERSZÖV Jogi és Üzleti kiadó Kft., Budapest, 2004. 101. o.

⁸⁵ KERNER, H. - MARKS, E. - RÖSSNER, D. - SCHRECKLING, J.: *Täter-Opfer-Ausgleich im Jugendstrafrecht*. DVJJ-Rundbrief, 1991/131., 29-33. o., In: BARABÁS A. Tünde: *Börtön helyett egyezség? Mediáció és más alternatív szankciók Európában*, KJK-KERSZÖV -Jogi és Üzleti kiadó Kft., Budapest, 2004. 110. o.

⁸⁶ DÖLLING, Dieter: *Der Täter-Opfer-Ausgleich- Möglichkeiten und Grenzen einer neuen kriminalrechtlichen Reaktionsform*. JZ 1992, 493. Seite, SCHRECKLING, Jürgen: *Bestandsaufnahmen zur Praxis des Täter-Opfer-Ausgleichs. Alternativen zur Strafjustiz und die Garantie individueller Rechte der Betroffenen*, Bonn, 1989, 215. o., In: *A helyreállító igazságszolgáltatás jogi szabályozása és gyakorlata néhány európai országban*, AGIS 171, Család, Gyermek, Ifjúság könyvek Budapest, 2008. 120-121. o.

⁸⁷ HERKE Csongor: *Megállapodások a büntetőperekben*, Monográfia, Pécs, 2008. 19-27.o.

tisztességes eljáráshoz való jog összefügg a fair eljáráshoz való joggal.⁸⁸ A „fair eljárás” összefügg Alkotmányban rögzített általános szabadságjogokkal.⁸⁹ Nem csak objektív jogként funkcionál, hanem garantálja a büntetőeljárások jogállami karakterét is.⁹⁰ Az elv a jogállamiságba vetett bizalomból eredeztethető. Érvényesülnie kell a kölcsönös bizalomnak, az esetleges megállapodások megkötésénél a kompetencia konzekvens alkalmazásának.

A jogi segítségnyújtási fogalom tág mozgásteret biztosít az egyes tagállamok részére, hogy saját jogrendszerükben érvényesíteni tudják a definíciót. Területei közé tartozik Magyarországon a peren kívüli ún. pert megelőző jogi tanácsadás biztosítása,⁹¹ a perhez szükséges előkészítő iratok megszővegezése, perbeli képviseleti tevékenység ellátása.

Az Európai Bizottság 2000. február 9-ei Zöld Könyve tartalmazza a polgári ügyekben nyújtandó jogi segítségnyújtásról szóló iránymutatást.⁹² A Tanács 2003/8/EK irányelve⁹³ a határon átnyúló jogviták igazságszolgáltatáshoz való hozzáféréseinek megkönnyítése érdekében ezekben az ügyekben a költségmentességre vonatkozó közös minimumszabályokat határozza meg, a jogi segítségnyújtást olyan támogatásként definiálva, amely akkor teszi lehetővé a hatékonyabb joghoz jutást, ha a jogi segítségért folyamodó személy pénzügyi eszközei korlátozottak és jogvitához kapcsolódó költségek viselését nem tudják teljes mértékben fedezni.⁹⁴

2003/8/EK irányelv⁹⁵ elfogadására 2003. január 27-én került sor. A belső jogi szabályozás arra vonatkozik, hogy az anyagi feltételek hiányában rászorulóknak számára lehetőség nyíljon az euró-

---

⁸⁸ FENYVESI Csaba - HERKE Csongor - TREMMEL Flórián: *Új Magyar Büntetőeljárás*. Budapest-Pécs, 2004. 63. o.

⁸⁹ CRAMER, Peter: *Absprachen im Strafprozess*. In: *Festschrift für Rebmann*, München, 1989. 58. o.; RÖNNAU, Thomas: *Die Absprache im Strafprozess*. Nomos Recht, 1990. 12. o.

⁹⁰ ROXIN, Claus: *Strafverfahrenstecht*, 22, Auflage. Beck, 1991. 12. o.

⁹¹ Ide tartozik estenként, hatásköri illetékesség útmutatásnak a nyújtása, annak a tanácsadó tevékenységnek a biztosítása, amelynek az adott iratok, okiratoknak az elkészítésére irányul, valamint ide tartozik az a szaksterü jogi segítségnyújtási lehetőség biztosítás, amely jogi tanácsai tevékenységet egészen a perbeli képviseletig terjedő szakaszig biztosítja.

⁹² Green Paper from the Commission: *Legal aid in civil matters: The problems confronting the cross-border litigant*. COM (2000) 51 final. Part I.

⁹³ Lásd MOLNÁR Judit: *A Tanács 2003/8/EK irányelve a határon átnyúló vonatkozású jogviták esetén az igazságszolgáltatáshoz való hozzáférés megkönnyítése érdekében az ilyen ügyekben alkalmazandó költségmentességre vonatkozó közös minimumszabályok megállapításáról*. In WOPERA Zsuzsa - WALLACHER Lajos (szerk.): *Polgári eljárásjogi szabályok az Európai Unió jogában*. Budapest, 2006. Complex Kiadó, 455-477. o.

⁹⁴ Tanács 2003/8/EK irányelve (2003. január 27.) határon átnyúló vonatkozású jogviták esetén az igazságszolgáltatáshoz való hozzáférés megkönnyítése érdekében az ilyen ügyekben alkalmazandó költségmentességre vonatkozó közös minimumszabályok megállapításáról. HL L 26., 2003. I. 31., 41. o.

⁹⁵ A Tanács 2003/8/EK irányelve (2003. január 27.) a határon átnyúló vonatkozású jogviták esetén az igazságszolgáltatáshoz való hozzáférés megkönnyítése érdekében az ilyen ügyekben alkalmazandó költségmentességre vonatkozó közös minimumszabályok megállapításáról. HL L26., 2003.01.31., 41. o.

pai igazságügyi térségben jogaik érvényesítésére. Az egyes államok jogrendszereinek kompatibilitását segíti elő az irányelv, melynek célja a joghoz való hozzáférés biztosítása.⁹⁶

A döntésnél alapvető elv a ténylegesség szem előtt tartása, a vagyoni és a jövedelmi viszonyok vizsgálata az eljárási költségviselésre a megélhetési költségek figyelembevételével, lehetővé téve a rendszerbe történő korrekciós tényezők beépülését, egyfajta pozitív diszkriminációként a külföldi fél számára. A nemzeti jogba történő átültetés határideje 2004. november 30-a volt (időbeli hatály: 21. és 22. cikk).⁹⁷

2.4.3 A jogi segítségnyújtás definiálása Magyarországon

A 2011. december 31-ig hatályos Magyar Köztársaság Alkotmányáról szóló 1949. évi XX. törvénnyel összhangban a jogi segítségnyújtási szolgáltatás az alapjogok érvényesítését biztosító olyan hatékony intézményrendszer létrehozását kívánta biztosítani, amelyben lehetőséget nyújtanak a pozitív diszkrimináció eszközével, mindazok számára a jogok érvényre juttatása érdekében, akik egyébként saját hátrányos helyzetükből kifolyólag arra nem lennének képesek. Így lesz lehetősége ennek a szociálisan hátrányos helyzetben lévő rétegnek a szakszerű jogi tanácsadás, az eljárás jogi képviselő igénybevételére a jogok érvényesítése, valamint a jogviták megoldása során.⁹⁸

Már a Jstv. megalkotásakor meg kellett határozni, hogy a jogi segítségnyújtási rendszer hogyan kerüljön kialakításra a közösségi szabályozás figyelembevételével. Magyarország előzetesen alkalmazott költségkedvezményi fázisra, valamint a saját 1970-es évektől biztosított jogi segítségnyújtási peren kívüli lehetőségekre tekintettel a saját jogi hagyományoknak és a társadalmpolitikai megfontolásoknak megfelelően kívánta kiépíteni a jogi segítségnyújtási folyamatot. Az állam szociális ellátásként határozta meg a jogi segítségnyújtás igénybevételének lehetőségét, azaz oly módon, hogy azoknak a hátrányos helyzetben lévőknek, akik segítségre szorulnak, jogi értelemben szakszerű jogi tanácsadást, hatásköri illetékességi útmutatást biztosít annak érdekében, hogy megismerhessék jogaikat, és amennyiben elkerülhetetlen számukra a perbeli képviselő, akkor jogi képviselőt biztosíthat ez az intézmény (2008-tól) a jogok érvényesítése céljából. Tehát az állami segítségnyújtás intézményesített formája: a jogérvényesítéshez, a jogvédelemhez fűződő jogi lehetőség biztosítása a jogi segítségnyújtási folyamat során.⁹⁹

---

⁹⁶ KENGYEL Miklós - HASRÁGI Viktória: *Európai polgári eljárásjog* (második átdolgozott kiadás), Osiris Kiadó, Budapest, 2009, 341. o. ; A tagállamok az átültetés feladatát különbözőképpen állapíthatták meg, Magyarországon a jogi segítségnyújtásról szóló 2003. évi LXXX. törvény (Jstv.) szolgálja a megvalósulást.

⁹⁷ KENGYEL Miklós - HASRÁGI Viktória: *Európai polgári eljárásjog* (második átdolgozott kiadás) Osiris Kiadó, Budapest, 2009. 342. o.

⁹⁸ A jogi segítségnyújtásról szóló 2003. évi LXXX. törvény (a továbbiakban: Jstv.)

⁹⁹ KommentárPolgári Perrendtartás 2009 84.§

Peres eljárások esetén az intézmény maga a képvisellel kapcsolatos költségmentességet biztosítja, amely a per által viselendő, valamint a pereskedéssel kapcsolatosan felmerülő bírósági költségek alóli teljes vagy részleges mentesítést jelent a jogkereső közönség számára.¹⁰⁰

2.4.4 Alternatív jogérvényesítési lehetőségek

2.4.4.1 A mediáció fogalmi meghatározása

A *mediáció* fogalmának¹⁰¹ pontos meghatározásánál, több fogalom is fellelhető a szakirodalomban. Ezek közül először, DÉVÉNYI Norbert munkájában¹⁰² megjelent fogalmat említem: „*A mediáció a konfliktus megoldásának útja, azaz olyan eljárás, melyben a semleges, kompetens, és a konfliktussal nem érintett személy (mediátor) módszeres kommunikációs stratégia felhasználásával, a szembenálló feleket, olyan helyzetbe hozza, hogy a saját felelősségükre, az általuk meghatározott célt, ennek elérését lehetővé tevő utat megtalálják, s így létrejöjjön a minden érintett számára elfogadható megegyezés.*” A szembeálló feleket, a mediátor, jövőre irányuló, és lehetőleg legmegfelelőbb megoldásra vezeti. Jogalkotási aktusnak tekinthető ebben az értelemben, melyben az eredmény a jogászai megoldástól lényegileg eltérhet. Az eljárás végén, amennyiben eredményes egyezség, részegyezség, megállapodás, vagy szerződés jön létre. A vita megoldásának klasszikus modellje az, hogy a szembenálló feleket ügyvédek képviselik a bíró pedig pártatlanul dönt, ez viszont felveti azt a lehetőséget, hogy a felek közül valamelyik nem ért egyet a bírói döntéssel. A mediáció során viszont a felek oldják meg a konfliktust, az ügyvéd csupán tanácsot ad a feleknek, megvilágítja a jogi helyzetet, a mediátor pedig, mint pártatlan tárgyalásvezető, különböző alapelvek szerint közvetít a felek között. Ilyenek például: az önkéntesség, becsületesség, belső nyitottság, kifelé irányuló bizalom, megoldás szem előtt tartása, autonómia, törekvés a megegyezésre, mint eredményre. A mediációs eljárások közös jellemzője, hogy abban a felek önkéntesen személyesen vesznek részt, mellérendeltek és az esetleges jogilag releváns következményeket önkéntesen vállalják. Az ülések során az érdekeltek feltárják igényeik alapját és tisztázzák az ezekkel összefüggő tényeket, majd kölcsönösen javaslatok tesznek, mindkettőjük által elfogadható megoldásra. A mediátor tehát vitavezető, akinek feladata a vita mederben tartása, ezek kiéléződésének megakadályozása, a felek közti

---

¹⁰⁰ DEMETER Judit: *A jogi segítségnyújtásról szóló törvény koncepciója*, In: BENISNÉ GYÖRFFY Ilona (szerk.): *Tizenkilencedik Jogász Vándorgyűlés*. Magyar Jogász Egylet. Sopron, 2003. május 15–16. Budapest, 2003. 137–149. o.

¹⁰¹ Lásd MAGYAR Judit: *A mediáció mint a konfliktuskezelés alternatív módja* 267-283.o.In: MÉSZÁROS Aranka (szerk.): *Kommunikáció és konfliktusok kezelése a munkahelyen*. ELTE Eötvös Kiadó, 2007.

¹⁰² DÉVÉNYI Norbert: „*Jog vita nélküli*”: *közjegyzőség és mediáció Ausztriában*. Közjegyzők Közölnye, 1999/9. 22. o.

viszony javítása. Ha szükség van rá, a mediátor akár személyesen is vázolhatja egyik fél álláspontját úgy, hogy azt túlzásoktól mentesen objektíve mutassa azt be, de mindezek során fontos ügyelnie arra, hogy a pártatlanság elve megvalósuljon, és még a látszata se sérüljön, és ezáltal ne veszítse el a másik fél bizalmát. Ha a békéltetés nem vezet eredményre, a mediátor maga tesz javaslatot a konfliktus feloldásának módjára. Ez lehet ajánlás, de ha a felek előzetesen megállapodtak, kötelező erővel is bírhat. Amennyiben pedig a mediációs eljárást törvény, vagy bíróság rendeli el, bizonyos fokú jogi relevanciája is lehet. Ha a felek megegyeznek, az egyezség végrehajtása csak rájuk tartozik, és éppen a benne foglaltak önkéntes végrehajtása többnyire ezért problémamentesnek is mondható. Ha a felek egyike mégis bírósághoz fordul, a megállapodás figyelembe vehető. A mediáció igénybevétele tehát nem jelent lemondást a bírói út igénybevételeének lehetőségéről. „*A mediáció tehát egy önkéntes eljárás, amely a zsákutcába jutott viták bíróságon kívüli rendezésére szolgál.*”¹⁰³ A felek tehát önrendelkezési jogukról nem mondanak le, a döntés jogát, lehetőségét nem adják át másnak. A vitában állókról feltételezni kell, hogy megvan a képességük, felelősségük, hozzáértésük, hogy a közvetítői eljárásban megegyezéssel eldöntsék, mi a legmegfelelőbb számukra. A vita szempontjából szükséges információ, mind az eljárásban szükség szerint részt vevő szakértő, mind a felek oldalán esetlegesen a háttérben álló jogi képviselő részéről rendelkezésre áll. A mediátor a felek egyezségét írásba foglalja, így titoktartási kötelezettség terhel minden olyan tény, adatot, amelyekről közvetítői tevékenységével összefüggésben szerzett tudomást. Ha bármelyik fél bírósághoz fordul, a közvetítőt tanúként idézni nem lehet. Az eljárás rendes bírósági eljárás előtt, helyett, vagy bírósági eljárás szüneteltetése mellett, és az eljárás után is alkalmazható.¹⁰⁴

2.4.4.2 A mediáció általános jellemző jegyei

A mediáció tényleges értelemben véve a kreatív egyezségteremtés művészete, amely az emberek között kialakult versengés, rivalizálás helyett együttműködési javaslatokat helyez előtérbe és kínál fel, elsődleges céljaként a keletkezett konfliktusok megegyezés irányába terelését fogalmazza meg. A mediációs eljárás nem a kompromisszumra törekszik, tényleges megvalósítandó célja a konszenzus elérése. Egy önkéntes folyamat az egyezségteremtés, amely során a kölcsönösen elfogadható egyezség elérése a cél, segítő részvételével elkerülhető a holtpontra kialakulása, illetőleg lehetséges annak feloldása, a vita kiterjedése megakadályozható. A mediátor szerepében lévő személy kulcsfeladata az önreflexió, egyfajta katalizátor szerepet kell a

¹⁰³ SOMFAI Balázs: *Bontás és közvetítés*. Családi Jog, 2003/2. 7. o.

¹⁰⁴ Lásd EU mediációs irányelvéhez GYEKICZKY Tamás: *A Mediációról mint a polgári és kereskedelmi jogviták bíróságon kívüli rendezésnek lehetőségéről, Az Európai Unió mediációs irányelve a német és a magyar polgári eljárásjog tükrében*. Jogösszehasonlító tanulmány, Gondolat Kiadó, Budapest, 2010.

személynek betöltenie, koncentrálna a felek érdekeire, nem pedig a múlt eseményeire és az elfoglalt pozíciókra. A mediátor a múltbeli eseményekre és a felek szituációban betöltött pozícióira fókuszál, miközben a folyamatot irányítja és egyúttal a felek segítőjeként szolgál. A szükségletek és érdekek meghatározásában kulcsfontosságú szerepet tölt be a személye. Fontos, hogy csupán a felek kommunikációját segítheti, mivel a felek közötti sikeres megállapodás alapvető feltétele, hogy a felek maguk jussanak el az egymás közötti kommunikáció során a konszenzus elérésére, csak így várható el ugyanis, hogy a közös megállapodást be is tartsák. A felek tényleges értelemben kompetenssé válnak, hiszen saját ügyükben döntenek, saját döntést hoznak, azt magukra nézve kötelező érvényűnek tekintik, így vállalják a döntésükért a felelőséget, kötelező érvényűnek elismerve azt maguk számára.

2.4.4.2.1 Etimológiai értelemben vett mediáció¹⁰⁵

Maga a mediáció kifejezés etimológiai értelemben a *mediare* szóból eredtethető, aminek a jelentése többféle jelentéstartalommal bírhat, mint a középen állás, egyeztetés, közbenjárás, közvetítés, és békéltetés cselekvési formájának körülírása.

Olyan önkéntes folyamatot tekintjük mediációnak, amely során független harmadik személy segíti a feleket a kölcsönösen elfogadható megállapodás kidolgozásában, abban az esetben is, ha a tárgyalások más módszerekkel már holtpontra jutottak, illetőleg már a felek segítő részvétele nélkül egymással szemben nem képesek a kommunikációra. A felek számára sokszor a szükséglet és érdekartikuláció is nehézségbe ütközik. Fontos vívmánya, hogy a vita eszkalációja megakadályozható a folyamatban, a mediátor mintegy katalizátori funkciót ellátva a felek érdekeire és az általuk elfoglalt pozícióra fókuszál, segíti a feleket miközben képes a folyamat irányítására.

2.4.4.3 A mediációs eljárás jellemző jegyei¹⁰⁶

Az eljárás minden esetben a jövőre vetít, nem destruktív, így a jövőbeni viselkedés kialakítására, a tennivalók és a feladatok számbavételére asszociál. A funkciói segítségével segíti a szegregáció feloldását, mivel a feleket tárgyalási helyzetbe hozza, a pozicionális tárgyalást érdek-

---

¹⁰⁵ *Közvetítői tevékenység, Módszertani útmutató az Igazságügyi Hivatal Pártfogó Felügyelői Szolgálat mediátorainak felkészüléséhez* 2006, Az útmutató a „Pártfogóként is sikeresen a munkaerőpiacon” HEFOP 2.2 projekt keretében jött létre az Európai Szociális Alap és a hazai költségvetés finanszírozásával. Konzorciumi tagok: Magyar Pártfogók Országos Szövetsége, Igazságügyi Hivatal, Partners Hungary Alapítvány, Segítők a Segítőkért Alapítvány, 12-17. o., 24. o.

¹⁰⁶ *Közvetítői tevékenység, Módszertani útmutató az Igazságügyi Hivatal Pártfogó Felügyelői Szolgálat mediátorainak felkészüléséhez* 2006, Az útmutató a „Pártfogóként is sikeresen a munkaerőpiacon” HEFOP 2.2 projekt keretében jött létre az Európai Szociális Alap és a hazai költségvetés finanszírozásával. Konzorciumi tagok: Magyar Pártfogók Országos Szövetsége, Igazságügyi Hivatal, Partners Hungary Alapítvány, Segítők a Segítőkért Alapítvány, 38. o.

alapú egyeztetéssé alakítja át. Pozitív irányultságú, mivel, a panaszt, a vádat, állításokká, szükségletekké és érdekekké fogalmazza át, erősíti a pozitívumokat. Képes az indulatok kezelésére, mivel világos alapszabályokat fektet le, kezeli és kézben tartja az indulatokat, kialakítja a konstruktív kommunikációt.

A mediáció lehetőséget biztosít a probléma kinyilatkoztatására, biztosítja a bizalmas meghallgatást, a titoktartást. Az eljárás önkéntes módon vizsgálja a valóságot, reális megoldási lehetőségek felkutatására törekszik.

2.4.4.4 A mediációs ülés meghatározott forgatókönyve¹⁰⁷

A mediációs ülés meghatározott forgatókönyv szerint zajlik. Az első szakaszban a bevezetés során a figyelem a hangulat kialakítására, a folyamat és az alapszabály ismertetésre és az elvárások megvitatására irányul. A következő szakasz a megszakítás nélküli idő szakasza, amikor adott a lehetőség mind két fél számára, hogy saját szemszögükből ismertessék a résztvevői kör előtt problémát. A másik fél szempontrendszerének megismerésére a harmadik szakasz során kerülhet sor, amikor eszmecserét folytathatnak az érintettek, megismerve a másik fél véleményét, melynek segítségével lehetőség nyílik a konfliktus ok-okozati rendszerének mélyebb feltárására, a múlt helyett a jövőbe történő előretekintés alkalmazására.

Az eszmecsere szakaszában kerül sor az ún. képessé tételre, ami gyakorlatilag az egymás közti kommunikáció megteremtésének szükségessége, azaz annak a képességnek a kialakítása a mediátor részéről, amíg eljutnak a felek odáig, hogy az ő szerepén kívül már nem létezik kommunikáció, átadják magukat az egymás és a mediátor iránti tiszteletnek.

Amint kialakult a dinamika első lépése a felek képesek a kommunikációra, a megértés fázisa következik, azaz az a fázis, amikor a felek számára megvalósul a másik fél helyzetének megértése, a későbbiekben pedig azon felismerés kialakulása, miszerint a másik fél valamely tulajdonságát képessé válnak elismerni, pozitív megnyilvánulást tudnak irányába gyakorolni.

Az eljárás negyedik szakaszában a megállapodás kidolgozására törekednek a részt vevők, azaz kialakítják az ahhoz szükséges lehetőségeket és azokat megvizsgálják számba véve a megvalósíthatóság alapján azokat. Abban az esetben, ha az eljárás előző szakaszában sikeresen megtudtak állapodni a felek, sor kerül a megállapodás megszövegezésére. Ez a mediátor feladata, aki egyúttal köszönetet mond a folyamat végén a felek megállapodás létrehozása irányába tett

---

¹⁰⁷ *Közvetítői tevékenység, Módszertani útmutató az Igazságügyi Hivatal Pártfogó Felügyelői Szolgálat mediátorainak felkészüléséhez 2006, Az útmutató a „Pártfogóként is sikeresen a munkaerőpiacon” HEFOP 2.2 projekt keretében jött létre az Európai Szociális Alap és a hazai költségvetés finanszírozásával. Konzorciumi tagok: Magyar Pártfogók Országos Szövetsége, Igazságügyi Hivatal, Partners Hungary Alapítvány, Segítők a Segítőkért Alapítvány, 39-62.o.*

erőfeszítéseikért, áttekinti a létrejött eredményeket, ismerteti a későbbiekben alkalmazandó nyomon követési eljárást. A mediációs eljárás során alkalmazott pozitívumok kielemezése és kiemelése után hivatalosan lezárja az ülést.

2.4.4.5 A mediáció speciális technikái

A fenti szakaszolás alapján a harmadik szakaszban alkalmazható számos technika. A parafrázis szerint a szó szerinti ismétlés, vagy kisebb változtatásokkal történő ismétlés a megértés ellenőrzését szolgálhatja. Abban az esetben, ha a felek a haladás irányába tettek felismerhető lépéseket, elismerést alkalmazva bátoríthatóak. A „semlegesbe fordítás” során az elhangzó vádak és sértések mögött ki kell hallania a mediátornak, a tényleges érdekeket és át kell fogalmazni azokat semleges tartalmúvá. Az adott technika alkalmazása azt segíti elő, hogy a felek a pozicionális alkudozásból az érdekalapú tárgyalás irányába mozdulhassanak el, elérje, hogy a másik fél számára is érthetővé és elfogadhatóvá váljon a megfogalmazott érdek. Időnként szükség van az összegzés technikájának alkalmazására, amikor szükség szerint a mediációs folyamatot az átláthatóság érdekében össze kell foglalni. Szerepcsere alkalmazására akkor kell sort keríteni, ha a felek nem állnak ellen a folyamattal szemben vagy amúgy sem idegenkednek a reflektív módszer alkalmazásától.¹⁰⁸

2.4.4.6 Pozicionális tárgyalás és az érdekalapú tárgyalás

A felek többségében pozícióvédő tárgyalást folytatnak, kialakítanak egy álláspontot, amely mellett érvelnek és a két oldal közötti nézeteltérések során engedik közelíteni a két oldal álláspontját. Klasszikus példa az alku mechanizmusa, melynél a szembenállók pozíciója különböző, és azt tartani is kívánják. Eközben két szerep közül lehet választani, szelíd vagy kemény tárgyalási pozíciót választhatnak. A szelíd tárgyaló pozíciója a megegyezést szorgalmazza és eredményeket tesz a baráti kapcsolat fenntartása érdekében. Ajánlataival a pozíción változtat, mivel bármely áron el kívánja érni az egyezséget, akár vállalva az egyoldalú veszteség elkönyvelését is. Célja a másik féllel közös egyeztetés, ellentétben a kemény stílusú pozíciót megvédő személyével, aki elsősorban a saját számára megfelelő érdeket kívánja kivívni. Fenyegetéssel és egyoldalú előnyök kikövetelésével szeretne győzelemre törni. Ezen konfliktus-megoldási móddal lehetséges a felek félúton történő találkozása, a „nyertes-vesztes” módszer biztosítása.

---

¹⁰⁸ *Közvetítői tevékenység, Módszertani útmutató az Igazságügyi Hivatal Pártfogó Felügyelői Szolgálat mediátorainak felkészüléséhez 2006, Az útmutató a „Pártfogóként is sikeresen a munkaerőpiacon” HEFOP 2.2 projekt keretében jött létre az Európai Szociális Alap és a hazai költségvetés finanszírozásával. Konzorciumi tagok: Magyar Pártfogók Országos Szövetsége, Igazságügyi Hivatal, Partners Hungary Alapítvány, Segítők a Segítőkért Alapítvány, 49. o.*

Ellentétben az érdekalapú tárgyalás a kölcsönös előnyök elérését tartja szem előtt. Érdek összeütközés esetén törekedni arra kell, hogy a felek akaratától független kritériumrendszer, megállapodás képezze a megoldási alapot. Alaptézis, mely szerint a felek érdekeinek megtestesülése a konfliktusba bevont széles körű javak összessége, amelyek azonban nem egyeznek meg az érdekekkel. A konfliktusokban szerepelnek szubjektív elemek is, de elengedhetetlen, hogy a felek a problémát az érzelmeiket félretéve, tárgyilagosan ítéljék meg. Az elkövető tárgyalás lefolytatásához ellentétben a pozícióvédő tárgyalással szükségszerű egy független harmadik fél bevonása, aki segítséget nyújthat a tárgyalási folyamat megfelelő mederben tartására.¹⁰⁹

2.4.4.7 Az alternatív vitarendezés fogalmi meghatározása

Az *alternatív vitarendezés* (ADR) a modern jogfejlődés terméke, azon módszerek gyűjtőneve, amelyek a hagyományos bírói megoldáshoz képest a konfliktusban álló felek számára alternatívát nyújtanak. A folyamatok irányítása és az alternatív megoldások kidolgozása tekintetében nagyfokú szabadságot biztosítanak. Legmarkánsabb jellemzőként leszögezhető, hogy a mindenki számára elfogadható a kialakult helyzet megoldását elősegítő lehetőség megtalálására koncentrálnak a vádolás ellenében.¹¹⁰

A figyelem és az érdeklődés az alternatív vitarendezés, azaz az joghoz való könnyebb hozzáférés biztosítása irányába tolódott el mivel a bírósági rendszer korlátai kezdtek kiütközni. Az egyéni szabadságjogok és a személyiségi jogok előtérbe kerültek, a közvetítési technikákat megnyugtató és a közösség érdekeit is szolgáló formában kellett kialakítani.¹¹¹

2.4.4.8 A mediáció és más alternatív eljárások elhatárolása

2.4.4.8.1 Facilitáció¹¹²

A szervezeti konfliktuskezelés egy olyan módszere, amikor adott probléma meghatározásban és annak megoldásban egy külső, neutrális, azaz pártatlan személy segítségére szorul egy csoport. A tárgyalás során menedzseli a folyamatot és biztosítja a pszichológiai körülmények fennállását, segít feltárni a pozíciók mögé rejtett érdekeket. Azaz problémafeltáró és megoldó- beszélgetések lebonyolításához segíti hozzá az adott közösséget, a csoportos döntéshozatali eljárás folyamatának hatékonyabbá tételében. A tárgyalásos problémamegoldás folyamata során a tárgyalási keretekre, a megfelelő légkörre és a résztvevők közötti kiegyensúlyozottságra

¹⁰⁹ FISHER, Roger - PATTON, William Ury-BRUCE: *A sikeres tárgyalás alapjai*. Bagolyvár Könyvkiadó, Budapest, 1998. 10-12. o.

¹¹⁰ *Cigány kisebbségi önkormányzatok a helyi közösségekben*, Partners Füzetek 5. , szerkesztő: KERTÉSZ Tibor, 61. o

¹¹¹ http://www.eandh.hu/mediacio/alternativ_vitarendezes.html (letöltés dátuma: 2011. május 10.)

¹¹² *Cigány kisebbségi önkormányzatok a helyi közösségekben*, Partners Füzetek 5. , szerk. KERTÉSZ Tibor, 61. o.

figyelemmel kell lennie. A facilitátor feladata nehéznek ígérkező megbeszélések, tárgyalások levezetésére, a problémamegoldás folyamatának hatékonyabbá tételére terjed ki, a döntés meghozatalában azonban nem vehet részt, az a csoport kompetenciája. A hatékony eljárási keretek biztosítása érdekében segít egyeztetni az időpontokat, rögzíteni a szabályokat, biztosítja a véleménynyilvánítás és a kérdések feltételének lehetőségét, mindamelllett, hogy a problémára koncentrálnak.

Lényeges kérdés a mediáció és a facilitáció fogalmi elkülönítése. A facilitáció a mediációnál tágabb körben, a feszültség alacsonyabb szintjén alkalmazható. A mediáció felfogható a facilitált tárgyalás sajátos formájaként. A facilitáció maga a konfliktusfeloldási, vagy döntési folyamat mederben tartására utal, a fogalmi meghatározás nem tartalmazza a konfliktusfeloldásban résztvevő harmadik személy semlegességét, illetőleg nem utal az érdekek mentén történő megegyezés célzatára. Mindig az adott társadalmi viszony és az adott konfliktus sajátosságainak megfelelően, önállóan kell vizsgálni a különféle eredetű viták tárgyalásának elősegítésére létrejövő speciális módozatokat.

2.4.4.8.2 Arbitráció¹¹³

Választottbíró és döntőbíró jelent az arbiter latin kifejezés. Az esküdtbíró az arbiter datus a római jogban szakmai szempontokon alapuló mérlegelést, értékelést végzett. Egyfajta választottbíróként szolgált a speciális megállapodással, compromissummal az arbiter ex compromisso, aki a vagyoni vitákat a rendes peres eljárás kikerülésével oldotta meg. A formális peres eljárásban az esküdtbíró a praetor nevezte ki, a „litis aestimatio”-ra (becslőeljárás) és az „actio finium regundorum”-ra (vitás telekhatárok rögzítése) terjedt ki a formális perben. A felek kérték fel a választottbíró eljárását, más esetben a felek kérték fel a választott bírót, aki nek kötelezően döntést kellett hozni, különben a praetor megbírságozhatta. A felek megegyezésre jutása egyszerűbb és gyorsabb megoldás megbízható külső személy segítségével, a felek szerepe jelentős, hiszen meglévő listáról ők választják ki az arbiter személyét.

2.4.1 A migráció és a jogi segítségnyújtás kapcsolata

Az Európai Parlament kihangsúlyozta a hatékony és ingyenes jogi támogatás és képviselet iránti igényt a menekültügyi eljárásban. Az 1995. évi Tanácsi Ajánlással kapcsolatban hozott 2006. évi határozat a menekültügyi eljárásra vonatkozóan felszólított arra, hogy a „menedékjogért

---

¹¹³ A mediáció, A közvetítői tevékenység, HVG ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., Szerk. SÁRINÉ SIMKÓ Ágnes, Budapest 2003. 15-21. o. ; BRÓSZ-PÓLAY: Római jog, Nemzeti Tankönyvkiadó 1993.; FÖLDI András - HAMZA Gábor: A római jog története és intézményei, Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest, 2006.

*folyamodóknak biztosítsák az ingyenes jogsegélyt.*¹¹⁴ Ez az ajánlást később úgy fogalmazták meg, hogy az államoknak „biztosítaniuk kell a kérvényező számára az eljárás minden szakaszában a jogi konzultáció lehetőségét, szükség esetén tolmácsot kell biztosítaniuk, illetve biztosítaniuk kell, hogy a kérvényező kapcsolatba léphessen az ENSZ Menekültügyi Főbiztossággal, és nem-kormányzati szervezetekkel.”¹¹⁵ Egy tanácsi direktívára vonatkozó, a tagállamok által a menekültügyi eljárás során menekültstátusz nyújtásával és visszavonásával kapcsolatos minimum normákkal foglalkozó, 2004-es határozatában az Európa Parlament javasolt néhány módosítást, melyeknek célja az ingyenes jogi segítség biztosítása a menekültstátuszért folyamodók számára akkor, amikor az anyagi források nem kielégítőek.¹¹⁶ Azt is javaslat tárgyává teszi, hogy töröljenek minden jelenleg érvényes, a menekültügyi eljárási direktíva 15. cikke 3. pontjában rögzített ingyenes jogi segítségre vonatkozó korlátozást és akadályt, mint amilyen a fellebbezési szakaszban az ingyenesség megszüntetése, a díjmentes jogi támogatás korlátozása kizárólag a nemzeti szinten érvényes törvények által kijelölt jogi tanácsadókra és egyéb segítőkire, vagy csak azokra az esetekre, ahol a fellebbezés vagy a felülvizsgálat a legsikeresebbnek látszik.

3. Európai szintű törekvések és intézkedések a joghoz jutás igazságügyi szolgáltatásai érdekében – az Európa Tanács és az Európai Unió tevékenysége

3.1 Nemzetközi jogi alapok

Az emberi jogok és alapvető szabadságok védelméről szóló egyezményt¹¹⁷ 1950. november 4-én fogadta el az Európa Tanács,¹¹⁸ melynek alkalmazása céljából az Emberi Jogok Európai Bíróságának¹¹⁹ létrehozására került sor. Magyarország vonatkozásában az egyezmény 1992. november 5-étől alkalmazandó. Az emberi jogok és az alapvető szabadságok védelméről szóló, Rómában 1950. november 4-én kelt egyezményt és az ahhoz tartozó kiegészítő jegyzőkönyvet az 1993. évi XXXI. törvény hirdette ki (a továbbiakban: EJEE). Az egyezmény tekintettel

---

¹¹⁴ Az Európai Parlament, az Európa Tanács döntésén alapuló döntés a menekültügyi eljárás minimális garanciáival kapcsolatban (5585/95 – C4-0356/95)

¹¹⁵ Az Európai Parlament, döntés a Tanács alábbi című munkája alapján: „A menekültügyi eljárás során alkalmazott sztenderdek általánossá tétele felé” (SEC (1999) 271-C5-0157/1999 – 1999/2148 (COS).

¹¹⁶ P6_TA (205) 0349 – Az Európai Parlament döntése egy Tanácsi direktíva módosítási javaslat kapcsán, amely a tagállamok által menekültstátusz nyújtásával illetve visszavonásával kapcsolatos eljárások során alkalmazott minimum sztenderdekre vonatkozik (14203/2004 – C6-0200/2004 – 2000/0238 (CNS)).

¹¹⁷ Lásd TÓTH Mihály: *A magyar büntetőeljárás. Az Alkotmánybíróság és az európai emberi jogi ítélkezés tükrében*. KJK-Kerszöv Jogi és Üzleti Kiadó Kft., Budapest, 2001. 21. o.

¹¹⁸ Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms

¹¹⁹ European Court of Human Rights, rövidítve: ECHR

volt az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozatára, amelyet az Egyesült Nemzetek Közgyűlése 1948. december 10-én hirdetett meg és a benne foglalt jogok átfogó és hatékony elismerésének és megtartásának biztosítását célozza, valamint az emberi jogok és alapvető szabadságok megővését és további fejlesztését tűzi ki többek között végrehajtandó feladatául. Az egyezmény 6. cikke deklarálja a tisztességes eljáráshoz való jogot, említést tesz a független és pártatlan bíróság által tisztességesen nyilvánosan és ésszerű időn belüli eljáráshoz való jogról, valamint speciális büntetőeljáráshoz fűződő garanciákról.¹²⁰ A jogi segítségnyújtási területet tekintve fontos rendelkezés a 12. Kiegészítő jegyzőkönyv megfogalmazása alapján, hogy a megkülönböztetés tilalma nem tartja vissza az egyes tagállamokat attól, hogy olyan intézkedéseket hajtsanak végre, melyek a jogalanyok között különbséget tesznek, amennyiben ezek szükségessége kifejezetten alátámasztható. Az EJEE 6. cikke az emberi jogi vizsgálódás területén a joghoz jutás meghatározását deklarálja. Kimondja, hogy mindenkinek joga van ahhoz, hogy törvény által létrehozott független és pártatlan bíróság tisztességesen, nyilvánosan és ésszerű időn belül tárgyalja ügyét, valamint jogai és kötelezettségei tárgyában határozatot hozzon. A tisztességes eljárást és a bírósági eljáráshoz való hozzájutási jogot biztosítja, polgári jogi és büntető jogi területen. A méltányos igazságszolgáltatáshoz való jog kitüntetett helyen áll a demokratikus társadalmak életében, a 6. cikk (1) bekezdéseinek megszorító értelmezése nem lehetséges.¹²¹ A cikk tartalmi és tényleges joghoz való hozzáférést biztosít. A jogegyenlőség garanciáját és a bírósághoz való hozzáférés, azaz a jogérvényesítés peren kívüli, valamint perben biztosított lehetőségét biztosítani kell a jogkereső közönség számára.

Az egyezmény 6. cikkét az Emberi Jogok Európai Bírósága (EJEB) számos ügyben értelmezte,¹²² és azt a következtetést vonta le, miszerint az egyezmény közvetlenül nem rendelkezett a bírósághoz fordulás jogáról, azonban tartalmát tekintve a tisztességes eljáráshoz való jog tartalmazza a fenti jogosultságot.¹²³

Az Európai Unió Alapjogi Chartának 47. cikke az EJEE 6. cikk (1) bekezdésének továbbfejlesztése, melynek értelmében biztosítani kell a jogot, hogy az ügyfél törvény által biztosított lehetősége ne csorbuljon, hogy az ügyét független és pártatlan bíróság tisztességesen, nyilvános tárgyaláson, nyilvános módon és ésszerű időintervallumon belül tárgyalja. Biztosítani kell a tanácsadás lehetőségét a joghoz jutás területén, valamint a védelem és a képviselő igénybeviteléhez nyújtott tanácsadás, jogi iránymutatás lehetőségét; és azok számára, akiknél pénzeszkö-

¹²⁰ <http://www.lb.hu/egyezmény.html> (letöltés dátuma, 2010. 10. 21.)

¹²¹ DELCOURT VS. BELGIUM ügy, 1970. január 17-ei ítélet, ECHR 269/65; Series A No. 11.

¹²² GRÁD András: *A strasbourgi emberi jogi bírászkodás kézikönyve*. 2005. Budapest, Strasbourg Bt. Kiadó, 24-26.

o.

¹²³ JUHÁSZ Edit: „Nép Ügyvédje”- avagy a jogi segítségnyújtás hazai reformja, *Acta Humana* 15. évfolyam, 2004. 3. szám. 10. o. (2004 Emberi Jogok Magyar Központja Közalapítvány)

zeik esetleges hiánya miatt, sérülne a hatékony igazságszolgáltatáshoz való jog igénybevétele, költségmentességi lehetőséget kell lehetővé tenni.¹²⁴ A jogi segítségnyújtási szolgáltatás azonban nem eredményezheti a joggal való visszaélést, a szociális rászorultság mellett feltétel, hogy a fél ügye ne legyen kilátástalan, ne a pereskedési hajlandóságot helyezze előtérbe. Az alábbiakban az Egyezményhez és a Chartához kapcsolódó, joghoz jutással összefüggő joggyakorlatot mutatom be részletesen.

3.2 Az Emberi Jogok Európai Bíróságának joggyakorlatáról

„Mi valójában az Emberi Jogok Európai Bírósága? Az Ígéret Földje, amit csak ritkán, s csak maratoni eljárással lehet elérni-panaszolnák a pereskedők. Az emberi jogok és alapvető szabadságok védelméről szóló Egyezmény által felállított egyetlen valóban jogi szerv- pontosítanának a jogászok. Az alapvető jogok védelmének elsőszámú bírói fóruma- emlékeztetnének a történészek. Az európai demokrácia legutolsó bástyája - mondanák a politikusok. E néhány, se nem pontatlan, se nem kizárólagos érvényű megfogalmazás segítségével, biztonsággal meghatározhatjuk a strasbourgi Bíróság helyét, azonban nem felejthetjük el, hogy a polgárok nagy része gyakran nem tud a létezéséről. Így van még ez a Rajna-parti városban is, amely otthont ad neki, s ahol 1995 óta egy hozzá méltó, Sir Richard Rogers által tervezett palotában székel. És mégis! Az a feladat, amit az európai demokratikus államok (huszonnyolc ország) rábíztak, minden olyan állampolgárt, külföldit és hontalant is érint, akik ezen az országok joghatósága alá tartoznak. Ezen felül mindenki számára fontos, aki hangsúlyt fektet bizonyos univerzális értékek megtestesülésére.”¹²⁵

Az ingyenes jogsegélyhez való joggal főleg az Emberi Jogok Európai Bírósága¹²⁶ foglalkozott joggyakorlatában az EJEE 6. cikke (3) bekezdésére való tekintettel¹²⁷ a büntetőjogi eljárás kapcsán, érintve az EJEE 6. cikke (1) bekezdésében tárgyalt bírósághoz való hatékony hozzáférés jogát.¹²⁸ A *GOLDER* ügyig¹²⁹ a Bíróság nem értelmezte úgy az EJEE 6. cikke (1) bekezdését, mint amely biztosítja a jogot az ingyenes jogsegélyhez. Több alkalommal úgy találták, hogy az

¹²⁴ Official Journal, 2007/C 303/01.

¹²⁵ Louis-Edmund PETTITI: *Az Emberi Jogok Európai Bíróságának joggyakorlata*, Budapest, 1999. 1. o.

¹²⁶ Lásd GRÁD András: *Kézikönyv a strasbourgi emberi jogi ítélkezéséről*, HVG-ORAC, Budapest, 2000., 19-76. o.; „Az Emberi Jogok Európai Bíróságához közvetlenül fordulhatnak a magánszemélyek, és ítéletei a tagországok számára kötelező érvényűek. A bíróság állandó jelleggel működik, az esetek minden előzetes szakaszát megvizsgálja, és érdemi ítéleteket hoz. A Bíróság ugyanannyi bíróból áll, mint az egyezmény részes tagországainak száma. A bírákat az Európa Tanács Parlamenti Közgyűlése választja az illető kormány által javasolt, három személyt tartalmazó listából. A bírák teljes függetlenséget élveznek feladataik végrehajtása során, és nem képviselhetik az őket küldő államokat” Forrás: <http://www.europatanacs.hu/index.php?workSpace=pages&id=45&langId=1> (Letöltés dátuma: 2011. szeptember 16)

¹²⁷ Mellyel összhangban azok a személyek, akiket bűncselekmény elkövetésével vádolnak, rendelkeznek azzal a joggal, hogy „védjék magukat személyesen vagy az általuk választott jogi támogatójukon keresztül, illetve ha nem rendelkeznek megfelelő jogi eszközökkel, hogy ilyen jogi támogatót megfizessenek, erre ingyen legyen lehetőségük, ha az igazság érdeke úgy kívánja.”

¹²⁸ „Polgári jogai és kötelezettségei meghatározásakor, illetve minden, ellene hozott büntetőjogi vád esetén, mindenkinek joga van a jogszerű és nyilvános meghallgatásra egy ésszerű időn belül egy független és részrehajlás nélküli, jogszerűen felállított bíróság előtt.”

¹²⁹ Lásd BERGER, Vincent - KONDOROSI Ferenc: *Az Emberi Jogok Európai Bíróságának joggyakorlata, különös tekintettel a fair eljárás követelményeire*. Emberi jogok Európai Központja Közlapítvány, Budapest, 2006., 151-154.o.

ingyenes jogsegélyhez jutás hiánya a bírósághoz való hatékony hozzájutás jogának megsértéséhez vezet, melyet a 6. cikk (1) bekezdése garantál az ügy körülményeitől függően.

Az Emberi Jogok Európai Bírósága a **GOLDER ügyben**¹³⁰ meghatározta, hogy a bírósághoz fordulás lehetőségének korlátozásával a jogállamiság alapelveinek megvalósulása sérülhet, továbbá rögzítette azt is, hogy a polgári jogvita bíróság elé terjesztése meghatározó jogelvnek minősül. Ezek alapján kimondta, a 6. cikk tartalmazza a bírósághoz fordulás jogi lehetőségét, annak tényleges és eredményes esélyérvényesítését polgári ügyekben.¹³¹

3.3 6. Cikk – A tisztességes tárgyaláshoz való jog¹³²

A 6. cikk (1) bekezdésének első mondatából kiindulva a tisztességes tárgyaláshoz való jog mind a polgári, mind a büntetőeljárásban biztosítja az egyén számára, hogy ügyében független és pártatlan bíróság járjon el¹³³ tisztességesen, nyilvánosan és ésszerű időn belül.¹³⁴ Az (1) bekezdés további rendelkezései pedig védik az egyén azon jogát is, hogy bár az ítélet kihirdetését nyilvánosan kell megtenni, a sajtó és a nyilvánosság kizárható bizonyos korlátok fennállása esetén. Ezek: az erkölcs, közrend, nemzetbiztonság, kiskorúak érdekei és a magánélet védelme.

¹³⁰ European Court of Human Rights, Golder v. The United Kingdom. Application No: 4451/70.

¹³¹ European Court of Human Rights, Golder Case, 21. February 1975 forrás: <http://www.iilj.org/courses/documents/Goldercase.pdf> (letöltés dátuma, 2010. 10. 21.)

¹³² „1. Mindenkinek joga van arra, hogy ügyét a törvény által létrehozott független és pártatlan bíróság tisztességesen, nyilvánosan és ésszerű időn belül tárgyalja, és hozzon határozatot polgári jogi jogai és kötelezettségei tárgyában, illetőleg az ellene felhozott büntetőjogi vádak megalapozottságát illetően. Az ítéletet nyilvánosan kell kihirdetni, a tárgyalóterembe történő belépést azonban meg lehet tiltani a sajtónak és a közönségnek a tárgyalás teljes időtartamára vagy egy részére annyiban, amennyiben egy demokratikus társadalomban ez az erkölcsök, a közrend, illetőleg a nemzetbiztonság érdekében szükséges, ha e korlátozás kiskorúak érdekei, vagy az eljárásban résztvevő felek magánéletének védelme szempontjából szükséges, illetőleg annyiban, amennyiben ezt a bíróság feltétlenül szükségesnek tartja, mert úgy ítéli meg, hogy az adott ügyben olyan különleges körülmények állnak fenn, melyek folytán a nyilvánosság az igazságszolgáltatás érdekeit veszélyeztetné.

2. Minden bűncselekménnyel gyanúsított személyt mindaddig ártatlannak kell vélelmezni, amíg bűnösségét a törvénynek megfelelően meg nem állapították.

3. Minden bűncselekménnyel gyanúsított személynek joga van - legalább - arra, hogy

a) a legrövidebb időn belül tájékoztatassák olyan nyelven, amelyet megért, és a legrészletesebb módon az ellene felhozott vád természetéről és indokairól;

b) rendelkezék a védekezésének előkészítéséhez szükséges idővel és eszközökkel;

c) személyesen, vagy az általa választott védő segítségével védekezhessék, és ha nem állnak rendelkezésre eszközök védő díjazására, amennyiben az igazságszolgáltatás érdekei ezt követelik meg, hivatalból és ingyenesen rendelkezjenek ki számára ügyvédet;

d) kérdéseket intézzen vagy intéztessen a vád tanúihoz és kieszközölhesse, a mentő tanúk megidézését és kihallgatását ugyanolyan feltételek mellett, mint ahogy a vád tanúit megidézik, illetve kihallgatják;

e) ingyenes tolmács álljon rendelkezésére, ha nem érti, vagy nem beszéli a tárgyaláson használt nyelvet.”

¹³³ TÓTH Mihály: *A magyar büntetőeljárás Az Alkotmánybíróság és az európai emberi jogi ítélkezés tükrében*. KJK-Kerszöv Jogi és Üzleti Kiadó Kft., Budapest, 2001. 124.o.; (9/1992. (I. 30) AB határozat

¹³⁴ ABDOELLA Hollandia elleni ügye, 1992. (egyres eljárás szakaszok ésszerű időtartama)

Az ésszerű határidőn belüli elbírálás követelményének megsértése megvalósulhat az egyes büntetőeljárás érintő indokolatlan szakaszok hosszával önmagában is. (BH 1993/5. szám, 396-397. o.) Forrás: TÓTH Mihály: *A magyar büntetőeljárás Az Alkotmánybíróság és az európai emberi jogi ítélkezés tükrében*, KJK-Kerszöv Jogi és Üzleti Kiadó Kft., Budapest, 2001. 155. o.

Az előzőeken túl a bíróságnak mérlegelési jogköre van akkor, ha úgy ítéli meg, hogy az eljárás során olyan különleges, egyedi körülmények állnak fenn, melyek elengedhetetlen a nyilvánosság kizárása. Egyebekben a tárgyalás nyilvánossága megkérdőjelezhetetlen.

A 6. cikk továbbá már kifejezetten a büntetőeljárással kapcsolatban határozza meg az eljárás alá vont jogait. A tisztességes eljáráshoz való jog köré csoportosítható az egyezmény által védeni kívánt élethez való jog, a magán-, és családi élet tiszteletben tartásához való jog, a véleménynyilvánítás szabadsága,¹³⁵ a gondolat, lelkiismeret és vallás szabadsága, a hatékony jogorvoslathoz való jog. Az egyezmény védeni hivatott továbbá a javak háborítatlan élvezetéhez való jogot, a választójogot és a választhatósághoz való jogot.

A 6. cikk alapján a tisztességes tárgyaláshoz való jog tehát a polgári és a büntetőeljárásban egyaránt megillet mindenkit. A tisztességes tárgyaláshoz való jog e két eljárásban kétféleképpen nyilvánul meg. Az *AIREY-ügy*¹³⁶ kapcsán az EJEB kimondta, hogy a bírósághoz fordulás joga egy lehetőség, és a tényleges igénybevétel lehetőségét az államnak kell biztosítania.¹³⁷

Mrs. Airey négy gyermekét nevelte háztartásbeliként. Középiskolai végzettséggel rendelkezett és sajnos nem tudta jogszerűen betervezni válási keresetét - a bonyolult eljárási szabályok, a jogban való járatlansága folytán - az eljárásra illetékes bírósághoz. Az asszony, személyes adottságai következtében nem tudta személyhez fűződő alapvető jogait eredményesen képviselni, mivel élettapasztalatánál és iskolázottságánál, anyagi körülményeinél, az ügy bonyolultságánál fogva képtelen volt eljárási jogait gyakorolni, értelmezni a bonyolult bírósági iratanyagot betervezni keresetlevelét, előkészítő iratait.¹³⁸

Az *AIREY V. IRELAND-ügy*¹³⁹ a jogi segítségnyújtás európai fejlődésének vízváltó pontja. Az EJEB megállapította, hogy biztosítani kell a bírósághoz való hatékony hozzáférés jogaként a perbeli képviseletet, amennyiben az eljárás megindítása összetett ismeretrendszer igényel, illetve amennyiben az érzelmi oldal ügybe történő bevonás elkerülésének nehézsége az objektivitást veszélyezteti. Az EJEB joggyakorlatában kiterjesztő értelmezést alkalmaz, mivel az igazságszolgáltatáshoz való jog és a joghoz való hozzáférés joga tartalmazza a hatékony jogérvé-

---

¹³⁵ VERENIGING WEEKBLAD BLUF Hollandia elleni ügye, 1995. (lefoglalás törvénysértő elrendelése; holland egyesületnél, megsértve a véleménynyilvánítás szabadságát, a „szükségesség-arányosság” követelménye sérült, az egyezmény 10. cikke értelmében. (BH 1996/4. szám, 315-316. o.), Forrás: TÓTH Mihály: *A magyar büntetőeljárás Az Alkotmánybíróság és az európai emberi jogi ítélkezés tükrében*, KJK-Kerszöv Jogi és Üzleti Kiadó Kft., Budapest, 2001., 237. o.

¹³⁶ European Court of Human Rights, CASE OF AIREY v. IRELAND (Application no. 6289/73)

¹³⁷ KONDOROSI Ferenc: *Bölcsőtől a csadorig. Az emberi jogok védelmének új kérdései*. Emberi Jogok Magyar Központja Közalapítvány. 2011. 126. o.

¹³⁸ Council of Europe/Conseil de L'Europe, European Commission of Human Rights, Council of Europe. Directorate of Human Rights, European Court of Human Rights, *Yearbook of the European Convention on Human Rights*, Martinus Nijhoff Publishers, 1980, 420. o.

¹³⁹ AIREY V. IRELAND ügyben 1979. október 9. napján hozott ítélet; ECHR 6289/73; series A No. 32. (1979–80) 2EHHR; (ECHR az EJE magyar nyelvű mozaikszó, angol megfelelője)

nyesítés követelményét is.¹⁴⁰ Az állami jogi segítségnyújtás igénybevétele a hatályos jogi segítségnyújtás rendszerében az egyezmény szellemiségének megfelelően biztosítva van. Az anyagi körülményeiknél fogva rászorultak számára további személyes körülmények is adódhatnak, amikor az ügyfél nem képes saját ügyének hatékony közlésére, bíróság előtti eljárási jogainak hatékony képviselésére, illetőleg személyes adottságai folytán képtelen jogi ügyekben való hatékony eljárásra.

Adott ügy kapcsán előtérbe került a pozitív állami intézkedések szerepe, mivel azok nélkül az egyezményből fakadó kötelezettségek biztosítása ellehetetlenülhet. Az egyezmény elsődlegesen polgári ügyekben alkalmazandó jogi képviselőről nem rendelkezik, mégis be kell látni, hogy az államnak bizonyos esetekben a jogi képviselő közreműködéséről is gondoskodni kell.¹⁴¹ Mindennemű polgári jellegű jogvita esetében nincs szükség azonban ingyenes jogsegély biztosítására. Figyelembe kell venni adott ügy kapcsán az állampolgár személyes társadalmi, anyagi és iskolázottsági feltételeit, a hatékony és tényleges érdekképviselő szükségességének megítéléséhez.¹⁴²

Ugyanezen kritérium alapján a Bíróság az ellenkező döntésre jutott a *McVICAR vs. EGYESÜLT KIRÁLYSÁG* ügyben, ahol a panaszos, egy jól képzett újságíró, aki nem tudta megfizetni a jogi képviselőt, de nem kaphatott ingyenes jogsegélyt sem egy ellene indított rágalalmazási ügyben, melyben ellenlábasa egy jómódú és híres személy volt, és úgy tartotta, hogy a 6. cikk (1) bekezdése nem került megsértésre. A John McVICAR képzett és tapasztalt sportújságíró, kérelmező a *McVicar kontra Egyesült Királyság ügyben*¹⁴³ személyiségi jogainak megsértése, elsődlegesen rágalalmazás és becsületsértés következtében került alperesként az igazságszolgáltatás elé, mivel tiltott teljesítményfokozó drogok szedésével vádolta meg Christie *LINFORD* atlétát. A per alpereseként a bizonyítási teher őt terhelte, azaz igazolnia kellett állításai valóságát. A jogsegély hiánya nem veszélyeztette a tisztességes eljáráshoz való jogot az EJEB döntése értelmében, hiszen nem következett be jogsérelem.¹⁴⁴ A bíróság úgy tekintette a rágalmazással kapcsolatos törvényt, mint amely nem elég komplex ahhoz, hogy egy személy a kérelmező

¹⁴⁰ CAPPELLETTI, Mauro–GARTH, Bryant: *Access to Justice as a Focus of Research*. Windsor Yearbook of Access to Justice. Vol. 1, 1981. IX–XXV.

¹⁴¹ A jogi segítségnyújtásról szóló törvény koncepciója, forrás: http://www.pesticivil.hu/files/2/3/2/0/2320_jogi_segely_koncep.doc 4. o. (letöltés dátuma, 2010. 10. 21.)

¹⁴² BERGER, Vincent - KONDOROSI Ferenc: *Az Emberi Jogok Európai Bíróságának joggyakorlata, különös tekintettel a fair eljárás követelményeire*. Emberi jogok Euróai Központja Közlapítvány, Budapest, 2006., 154-158. o.

¹⁴³ Judgment of the European Court of Human Rights (First Section), Case of *McVicar v. the United Kingdom*, Application no. 46311/99 of 7 May 2002.

¹⁴⁴ Judgment of the European Court of Human Rights (First Section), Case of *McVicar v. the United Kingdom*, Application no. 46311/99 of 7 May 2002; Steve Foster, *Human Rights and Civil Liberties Edition: 2*, Pearson Education, 2008, 424. o.; Roger BARTLETT, Chris GRATTON, Christer ROLF: *Encyclopedia of International Sports Studies*. F-O; Taylor & Francis, 2006. 729. o.

helyzetében jogi segítséget kérhessen az EJEE 6. cikk (1) bekezdésére hivatkozva. Meg kell azonban jegyezni, hogy a bíróság bizonyos súlyt tulajdonít annak a ténynek, hogy a panaszost egy rágalalmazási ügyekre specializálódott ügyvéd képviselte egy bizonyos ideig a bírósági tárgyalás megkezdése előtt, ami „*azt mutatja, hogy nem volt abban gátolva, hogy a becsületsértési ügyben hatékony védelmet vegyen igénybe, és így jogosulatlan jogsegélyre.*”¹⁴⁵

A *P. C. és S. vs. Egyesült Királyság* ügyben a folyamat és az ügy kivételes technikai komplexitása, valamint a téma nagyon emocionális természete¹⁴⁶ miatt a bíróság úgy döntött, hogy a kérelmező jogi képviselőének hiányában nem teljesült az EJEE 6. cikkének (1) bekezdésében foglalt, bírósághoz való hatékony hozzájutás. Habár a bírósághoz jutás joga nem abszolút és jogi korlátozások tárgya lehet, a jogszerűség a 6. cikk alkalmazásának vezérlőelve. Ebben a tekintetben a bíróság úgy tartotta, hogy fontos „*annak a komolyan vétele, hogy mi forog kockán a kérelmező esetében, lesz alapja a folyamat megfelelőségének és jogszerűségének meghatározásánál.*”¹⁴⁷

Egy másik rágalalmazási ügyben a bíróság úgy tartotta, hogy a jogsegély megtagadása a kérelmezőtől egy olyan ügyben, mely tiz évig tartott, és amely nagyon összetett jogi és tényszerű ügyeket vont maga után, és ahol nagy volt az egyenlőtlenség a jogi asszisztencia azon szintje között, amelyet a kérelmező élvezett, és amelyet ellenlábasa (ebben az esetben a McDonald's) az EJEE 6. cikke (1) bekezdésének megsértéséhez vezetett.¹⁴⁸

Míg az EJEE 6. cikk (1) bekezdése nem tartalmazza, hogy az állam köteles ingyenes jogsegélyt biztosítani minden vita esetén, amely polgári jogot érint, „*néha arra kényszeríthető egy állam, hogy biztosítsa egy ügyvéd segítségét. Amennyiben az elengedhetetlen a bíróságra jutásban akár azért, mert a jogi képviselő kötelezővé teszik, mert valamely szerződő ország haza joga azt kötelezővé teszi különböző típusú peres ügyek esetén, vagy az eljárás vagy az ügy komplexitása miatt.*”¹⁴⁹ A bíróság különös fontosságot tulajdonít a panaszos személyes körülményeinek¹⁵⁰ és a legvalószínűtlenebbnek azt találja, hogy egy személy a panaszos helyében hatékonyan tudja prezentálni az ő ügyét.

Nagyon fontos garancia a bíróság függetlensége és pártatlansága, melynek definícióját szintén a joggyakorlat alapján határozhatjuk meg. A függetlenség és a pártatlanság szorosan összefügg egymással, mivel pártatlannak lenni köznapi nyelven csak akkor lehetséges, ha minden befo-

¹⁴⁵ ECtHR, *MCVICAR vs. Egyesült Királyság*, 46311/99. számú alkalmazás, 2002. május 7. 60. paragrafus

¹⁴⁶ Az ügy magában foglalta a kérvényezőnek a lánya feletti felügyeleti jogának kérdését

¹⁴⁷ ECtHR, *P., C. és S. vs. Egyesült Királyság*, 56547/00. számú alkalmazás, 2002. július 16., 90. paragrafus

¹⁴⁸ ECtHR, *STEEL ÉS MORRIS vs. Egyesült Királyság*, 68416/01. számú alkalmazás, 2005. május 15. 72. paragrafus

¹⁴⁹ ECtHR, *AIREY vs. Írország*, 6289/73. számú alkalmazás, 1979. október 9., 12. o.

¹⁵⁰ A kérvényező szerény háttérrel rendelkezett, már fiatalon bolti alkalmazottként kellett dolgoznia mielőtt férjhez ment, négy gyermeket szült, élete nagy részében munkanélküli volt.

lyásoló tényezőtől független a döntéshozó. Az EJEB a pártatlanságot¹⁵¹ szubjektív és objektív szemszögből is megközelíti: tehát a bíró személye és külső tényezők befolyása segít körüljárni a kérdést.¹⁵² A függetlenség és pártatlanság¹⁵³ a nemzeti jogrendszerekbe beágyazott garanciák, melyet több eszközzel igyekeznek biztosítani. Ilyenek pl. a bírák kinevezési eljárása, a politikai függetlenség, a javadalmazás, illetve olyan negatív oldalról megfogalmazott biztosítékok, mint az összeférhetetlenség, a kizárás lehetősége stb.

A 6. cikk (1) bekezdésében megfogalmazott tárgyalás tisztességessége és nyilvánossága, valamint az ésszerű időn belüli eljárás a polgári és a büntetőeljárás keretein belül is megjelennek. Az egyik legnagyobb problémát az ésszerű időn belüli eljárás jelenti. Mit is jelent ez pontosan? Azt, hogy az egyénnek joga van ahhoz, hogy az igazságszolgáltatás során hatékony jogvédelemben legyen része, hogy a lehető legrövidebb időn belül szülessen meg a megfelelő döntés. Természetesen a döntés meghozatalát megelőző időszakban a bíróságoknak szakmai tudásuk legjavával kell eljárniuk, ugyanakkor ez a rendelkezés az indokolatlan időhúzást hivatott kiküszöbölni. Ezért az ésszerű időn belüli eljárás szorosan összefonódik a jogbiztonsággal is, amely alapvető emberi jogok között kiemelkedő helyen szerepel.¹⁵⁴

A büntetőeljárás keretein belül a 6. cikk értelmezése más garanciákat is biztosít az egyén számára. A 6. cikk (2) és (3) bekezdésének rendelkezései hivatottak e garanciákat megfogalmazni. A büntetőeljárásban is értelmezendő a tisztességes eljárás fogalma, amely a polgári peres eljárásban meghatározott bírósághoz fordulás jogától eltérően a következőket foglalja magában: fegyveregyenlőség, a vádlott joga hogy személyesen is részt vegyen a tárgyaláson,¹⁵⁵ a hallgathoz való jog, az önvádra kötelezés tilalma.¹⁵⁶ A büntetőeljárásban tehát a vádlott tulajdonképpen hazudhat is, ha érdeke úgy kívánja. A bűncselekmény elkövetésének tényét ugyanis

---

¹⁵¹ NORTIER Hollandia elleni ügye, 1993 (pártatlanság és különböző szerepkörök) Hollandiában törvény tiltja ugyanazon bírói döntést a letartóztatáskor, valamint szakértő kirendelésekor és döntéshozatalakor (egyesbírói ítélet). Fiatalkorú vádlott esetén a bíróság azonban nem állapította meg a pártatlanság hiányából adódóan az egyezményesértést. Forrás: TÓTH Mihály: *A magyar büntetőeljárás Az Alkotmánybíróság és az európai emberi jogi ítélkezés tükrében*. KJK-Kerszöv Jogi és Üzleti Kiadó Kft., Budapest, 2001. 145. o.

Lásd BERGER, Vincent - KONDOROSI Ferenc: *Az Emberi Jogok Európai Bíróságának joggyakorlata, különös tekintettel a fair eljárás követelményeire*. Emberi jogok Európai Központja Közalapítvány, Budapest, 2006. 204-206.o.

¹⁵² KONDOROSI Ferenc: *Bölcsőtől a csadorig. Az emberi jogok védelmének új kérdései*. Emberi Jogok Magyar Központja Közalapítvány. 2011. 127. o.

¹⁵³ EJEE Bíróság pártatlansága Büntető ügyben (függetlenség a felektől, elfogulatlanság) TÓTH Mihály: *A magyar büntetőeljárás Az Alkotmánybíróság és az európai emberi jogi ítélkezés tükrében*, KJK-Kerszöv Jogi és Üzleti Kiadó Kft., Budapest, 2001, 124.o. (9/1992. (I.30) AB-határozat

¹⁵⁴ KONDOROSI Ferenc: *Bölcsőtől a csadorig. Az emberi jogok védelmének új kérdései*. Emberi Jogok Magyar Központja Közalapítvány. 2011. 128. o.

¹⁵⁵ KONDOROSI Ferenc: *Bölcsőtől a csadorig. Az emberi jogok védelmének új kérdései*. Emberi Jogok Magyar Központja Közalapítvány Budapest, 2011. 133. o.

¹⁵⁶ KONDOROSI Ferenc: *Bölcsőtől a csadorig. Az emberi jogok védelmének új kérdései*. Emberi Jogok Magyar Központja Közalapítvány Budapest, 2011. 134. o.

nem neki kell bizonyítania, tehát ilyen szempontból megilleti még az ártatlanság védelme, mely a modern alapjogi rendszerek egyik fő védeni hivatott eleme. A bíróság a kimondta, hogy az ártatlanság védelme egy adott eljáráson belül nehezebben sérthető meg, mint azon kívül.¹⁵⁷ Az általános tétel szerint az egyén mindaddig ártatlan, amíg az ellenkezője bizonyítást nem nyer. Ez a tétel a tárgyalás szigorú szabályai között inkább védhető, mint az előítéletekkel teli külvilágban.

A 6. cikkből levezethető a vád megismeréséhez és a védelemhez való jog,¹⁵⁸ amelyek szintén szorosabban összefüggenek egymással. A vád megismerése a vádlott szempontjából a megfelelő védelem megalapozását is jelenti, tehát mindenképpen érthetően és olyan nyelven kell a vádat közölni, amelyet a terhelt is ismer.¹⁵⁹ Ezen túl minden lehetőséget meg kell, hogy kapjon a terhelt a megfelelő védelem érdekében. E kérdéskört kétféleképpen is értelmezhetjük. Egyrészt a védelemhez való jog azt jelenti, hogy a terheltnek joga van védőhöz, akkor is, ha a védelem nem kötelező, mivel a jogszabályok értelmezése és alkalmazása meghaladhatja tudását, a terheltnek joga van ahhoz is, hogy abban az esetben is legyen megfelelő jogi képviselője, ha anyagi lehetőségei nem engednék azt meg. Ez utóbbi a büntetőeljárás fontos garanciáját képező ingyenes jogi segítségnyújtás intézménye, melyet a 6. cikk (3) bekezdésének c) pontja is rögzít. A büntetőeljárásban biztosítani kell a 6. cikk alapján a tanúkihallgatás során a fegyveregyenlőséget, melynek gyakorlatban való érvényesülését a bíróság esetjoga alapján lehet nyomon követni. Az EJEB szerint elsődleges a tényállás felderítése, az igazság kiderítése, melynek érdekében tanúkat és szakértőket vesznek igénybe a felek. Ugyanakkor a bíróságnak nem kell feltétlenül valamennyi hivatkozott tanút vagy szakértőt meghallgatnia.¹⁶⁰ Ez utóbbival pedig a bíróság hozzájárul ahhoz is, hogy indokolatlanul ne húzódjon el az eljárás. A 6. cikk rendelkezik az ingyenes tolmácsoláshoz való jogról is, mely alapján a terhelt – ha az eljárás nyelvét nem ismeri – minden olyan információhoz hozzájuthat, amely védelmének biztosításához szükséges.

---

¹⁵⁷ KONDOROSI Ferenc: *Bölcsőtől a csadorig. Az emberi jogok védelmének új kérdései*. Emberi Jogok Magyar Központja Közalapítvány Budapest, 2011. 134. o.

¹⁵⁸ A 6. cikk, a tisztességes eljáráshoz fűződő jogon belül: ésszerű időn belül történő befejezés, ártatlanság védelme kiemelten tartalmazza a fegyveregyenlőség elvét. A fenti jogelveket érintő összetevők a következők: védőhöz, a jogi képviselőhöz, a hatékony jogvédelemhez való jog, a védői jelenlét szükségessége, a védelemre való elegendő idő rendelkezésre állása, a védői ügymegismeréshez fűződő felkészülés lehetővé tétele, az észrevételezési jog védői alkalmazása, a vád-védelem szakértői egyensúlya, a védői jogorvoslal lehetősége. Forrás: FENYVESI Csaba: *A védőügyvéd. A védő büntetőeljárás szerepéről és jogállásáról*, Dialóg Campus Kiadó, Budapest-Pécs, 2002. 100.o.

¹⁵⁹ KONDOROSI Ferenc: *Bölcsőtől a csadorig. Az emberi jogok védelmének új kérdései*. Emberi Jogok Magyar Központja Közalapítvány Budapest, 2011. 135. o.

¹⁶⁰ KONDOROSI Ferenc: *Bölcsőtől a csadorig. Az emberi jogok védelmének új kérdései*. Emberi Jogok Magyar Központja Közalapítvány Budapest, 2011. 136. o.

Ám ez a jog megilleti azt a terheltet is, akit az eljárás végén bűnösnek találnak és a költségek ebben az esetben sem terhelhetők rá.¹⁶¹

Az Egyezmény 6. cikkében meghatározott jogok érvényesülése megfelelő nemzeti és uniós szabály-, illetve garanciarendszert követel meg. Az EJEB gyakorlatában az utóbbi években több hazai vonatkozású ügy is megfordult, legtöbbször éppen a 6. cikk alapján. Ezen ügyek alapján a Bíróság megállapította, hogy a 6. cikkre tekintettel a nemzeti bíróság szabadon eldöntheti, hogy mely tanúkat kívánja meghallgatni, továbbá, hogy a vádlott vallomását közvetlenül szükséges értékelni.¹⁶²

Az EJEB joggyakorlata értelmében megállapítható, hogy adódnak bizonyos esetek, amikor nem sérül a hatékony és tényleges bírósági tárgyaláshoz való jog jogi képviselő hiányában. Az eljárások egyszerűsítése, a hatékony költségkedvezményi rendszer kidolgozása az állam elsődleges feladata. Fontos megemlíteni, hogy az eljárások elkerülését célzó alternatív vitarendezési megoldások kidolgozása is állami jogalkotási feladat.¹⁶³

A tisztességes eljárás garanciáit, azaz a jogsegélyhez való jogot is biztosítja a „polgári jogok” és a „büntetőjogi vád” tekintetében az EJE 6. cikke.¹⁶⁴

A megsértés következményei a büntetőeljárás során a következőképpen összegezhetőek: figyelembe kell venni a büntetés kiszabás során a megállapodás meg nem tartását, amennyiben sérül az elv, elvezethet a bizonyítékok felhasználásának tilalmához, az eljárási cselekmény elhalasztható a védelemre való hatósági felkészüléskor, az ésszerű határidő követelményének sérelme folytán az eljárást meg lehet szüntetni.¹⁶⁵

Az EJE történeti keretben tulajdonképpen az alapvető jogok védelmének elsődleges forrása. Az Unió ugyanis 2000-ben Nizzában elfogadta az Európai Unió Alapjogi Chartáját, mely kötelező erőt csak később, a Lisszaboni szerződéssel nyert.

---

¹⁶¹ KONDOROSI Ferenc: *Bölcsőtől a csadorig. Az emberi jogok védelmének új kérdései*. Emberi Jogok Magyar Központja Közalapítvány Budapest, 2011. 137. o.

¹⁶² KONDOROSI Ferenc: *Bölcsőtől a csadorig. Az emberi jogok védelmének új kérdései*. Emberi Jogok Magyar Központja Közalapítvány Budapest, 2011. 139. o.

¹⁶³ A jogi segítségnyújtásról szóló törvény koncepciója, forrás: http://www.pesticivil.hu/files/2/3/2/0/2320_jogi_segely_koncep.doc 5-6. o. (letöltés dátuma, 2010. 10. 21.)

¹⁶⁴ A jogi segítségnyújtásról szóló törvény koncepciója, forrás: http://www.pesticivil.hu/files/2/3/2/0/2320_jogi_segely_koncep.doc 5. o. (letöltés dátuma, 2010. 10. 21.)

¹⁶⁵ HERKE Csongor: *Die Absprache im Spiegel der verfassungsrechtlichen Grundsätze*. In: KORINEK László-KŐHALMI László (szerk.): *Emlékkönyv Ferencz Zoltán egyetemi adjunktus halálának 20. évfordulójára*. PTE ÁJK Pécs, 2004. 110. o.

3.4 Európai Unió Alapjogi Chartája

EU Alapjogi Chartája útmutatást jelent a luxemburgi bíróságnak és az európai ombudsmanoknak is. Az európai ombudsman intézménye 1995-ben jött létre és elsődlegesen az intézményekkel kapcsolatos jogsértések, közigazgatási visszasságok, diszkriminációs esetfeltárás érdekében jár el. Fontos ösztönző feladatuk a SOLVIT jogsegélyhálózattal kapcsolatos együttműködés, munkakapcsolat fenntartása, a panaszosok átirányítása. A Bécsben, 2007-ben létrehozott Alapvető Jogok Ügynöksége (FRA) szakértői és tanácsadó szerepet jelent az EU tagállamai és az unió szervei között. A 2007-2012-es kiemelt témakörök többek között a diszkrimináció, a gyerekjogok, a migránsok jogai, a hatékony és független igazság(szolgáltatáshoz)hoz való jog. Az EU alapjogi struktúrája, valamint a Nemzeti Emberi Jogi Intézmények kiemelt figyelmet élveznek.¹⁶⁶

Az Alapjogi Charta lényegében egy katalógus, mely összefoglalja a közösségi, a nemzetközi és a tagállami jogrendszerekben biztosított alapvető jogokat.¹⁶⁷ Az Alapjogi Charta forrásai az elsődleges közösségi (uniós) jogi forrásokban, azaz az alapító szerződésekben, illetve a másodlagos közösségi jogban gyökereznek. A nemzetközi jogban e két alapjogi katalóguson túl számos olyan egyezmény van, amely az egyes emberi jogokat hivatottak védeni: az ENSZ Gyermejjogi Egyezménye, a Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya, az Európai Szociális Charta, stb.¹⁶⁸

Az Alapjogi Charta által védeni hivatott alapvető jogok a következő szerkezethez igazodnak: a méltóság; szabadságjogok, polgárjogok és az igazságszolgáltatással kapcsolatos jogok; egyenlőség és szolidaritás. A joghoz jutás biztosításának szempontjából az EJEE 6. cikkében foglaltakhoz hasonlóan az Alapjogi Charta is rendelkezik a tisztességes eljáráshoz való jogról a 47. cikkében, mely az igazságszolgáltatással kapcsolatos jogok fejezetben kapott helyet.

3.4.1 Az Európai Unió Alapjogi Chartájának 47. cikke és a joghoz jutás

„A hatékony jogorvoslathoz és a tisztességes eljáráshoz való jog

Mindenkinek, akinek az Unió joga által biztosított jogait és szabadságait megsértették, az e cikkben megállapított feltételek mellett joga van a bíróság előtti hatékony jogorvoslathoz.

Mindenkinek joga van arra, hogy ügyét a törvény által megelőzően létrehozott független és pártatlan bíróság tisztességesen, nyilvánosan és ésszerű időn belül tárgyalja. Min-

¹⁶⁶ SZABÓ Máté: *Emberi Jogok - Alapvető jogok? Esélyek és veszélyek az ombudsman szemével.* Kairosz Kiadó, Budapest, 2011. 78 - 80. o.

¹⁶⁷ KONDOROSI Ferenc: *Bölcsőtől a csadorig. Az emberi jogok védelmének új kérdései.* Emberi Jogok Magyar Központja Közalapítvány Budapest, 2011. 150. o.

¹⁶⁸ KONDOROSI Ferenc: *Bölcsőtől a csadorig. Az emberi jogok védelmének új kérdései.* Emberi Jogok Magyar Központja Közalapítvány Budapest, 2011. 154. o.

denkinek biztosítani kell a lehetőséget tanácsadás, védelem és képviselői igénybevételéhez.

Azoknak, akik nem rendelkeznek elégséges pénzeszközökkel, költségmentességet kell biztosítani, amennyiben az igazságszolgáltatás hatékony igénybevételéhez erre szükség van.”

Az Alapjogi Charta 47. cikke a hatékony jogorvoslathoz és a tisztességes eljáráshoz való jogot együttesen szabályozza. A 47. cikkben foglaltak az EJEE 6. és 13. cikkeinek rendelkezésein alapulnak, ugyanakkor a chartában biztosított jogvédelem szélesebb körű. Az Alapjogi Charta már nevesíti a hatékony jogorvoslathoz való jogot, míg az EJEE esetében csak a bírósági gyakorlatból volt levezethető. Szélesebb körben értelmezendő a bírósághoz fordulás joga is, mivel az Alapjogi Charta nem korlátozza ezt a polgári peres eljárásokra.¹⁶⁹ Az ingyenes jogsegély fogalmát kiszélesíti az Alapjogi Charta, mivel nem csak büntetőeljárás és védő igénybevételéhez kötődik, hanem bármely olyan esetben költségmentességet kell biztosítani, amikor az egyén nem rendelkezik olyan anyagi forrásokkal, hogy jogait egyébként érvényesíteni tudja. Az Alapjogi Charta 47. cikke egyebekben az Unió és a tagállamok intézményeire, valamint az uniós jog által biztosított valamennyi jogra vonatkozik.¹⁷⁰

3.4.1.1 Az Alapjogi Charta 47. cikkének értelmezése¹⁷¹

A hatékony jogorvoslathoz való jog, amelyet a 47. cikk első bekezdése tartalmaz, az igazságszolgáltatáshoz való alkotmányos jogként közösségi jogi háttérrel teremt. Az egyén számára megfelelő támogatást kell biztosítani jogai érvényesítéséhez, mind elsőfokon, mind pedig a hatékony jogorvoslat tekintetében. Ezt a jogállamisághoz fűződő elvet szögezi le a charta. Célja az egyéni jogok hatékony érvényesítése, a demokratikus elszámoltathatóság biztosítása. Az Európai Bíróság (EuB) különös jelentőséget tulajdonított a 47. cikk által biztosított jogelvnek, miszerint az egyének már az eljárás korai szakaszától élvezniük kell a fenti lehetőséget jogaik érvényesítése érdekében. A hatékony igényérvényesítéshez nélkülözhetetlen azonban a bírósági végrehajtás eredményessége és a közös alkotmányos hagyományok megteremtése a tagállamokban.

¹⁶⁹ *Az Európai Unióról és az Európai Unió működéséről szóló szerződések magyarázata 1.* Szerk.: OSZTOVITS András. Complex Kiadó, 2011. 561-562. o.

¹⁷⁰ *Az Európai Unióról és az Európai Unió működéséről szóló szerződések magyarázata 1.* Szerk.: OSZTOVITS András. Complex Kiadó, 2011. 561. o.

¹⁷¹ COMMENTARY OF THE CHARTER OF FUNDAMENTAL RIGHTS OF THE EUROPEAN UNION (EU NETWORK OF INDEPENDENT EXPERTS ON FUNDAMENTAL RIGHTS RÉSEAU UE D'EXPERTS INDÉPENDANTS EN MATIÈRE DE DROITS FONDAMENTAUX), June 2006 http://ec.europa.eu/justice/index_en.htm; http://ec.europa.eu/justice/index_en.htm; (2007/C 303/02) Magyarázatok az Alapjogi Chartához <http://eur-lex.europa.eu/hu/treaties/dat/32007X1214/htm/C2007303HU.01001701.htm>

3.4.1.2 Az Alapjogi Charta 47. cikkének hatálya

A 47. cikk első és második bekezdésében szereplő „mindenki” utalás meghatározza a cikk hatályát; ez egy olyan jog, mely mindenki számára biztosított az Európai Unió valamely tagállamában, az egyenlőség elvével összhangban.

A „bíróshoz való hozzáférés” joga, melyet a 47. cikk biztosít, „az Unió joga által garantált jogok és szabadságjogok” kapcsolatában alkalmazható. Az EuB következetesen utal arra, hogy: „... a közösségi jog nem csupán kötelezettségeket ró a magánszemélyekre, hanem az is célja, hogy jogokat ruházzon rájuk, amely a jogi örökségük részét képezik. Ezek a jogok nemcsak akkor keletkeznek, ha azokat a Szerződés kifejezetten biztosítja, hanem azon kötelezettségek okán is, amelyeket a Szerződés ró a magánszemélyekre, a tagállamokra és a közösségi intézményekre, egyértelműen meghatározott módon.”¹⁷² Indokolatlan beavatkozás esetén a jogorvoslatra való lehetőség előre látott, amennyiben ezeket a jogokat vagy szabadságjogokat megsértik annak eredményeként, hogy valaki az ilyen jogok által a másik félnél (magánszemélynél, tagállamnál vagy közösségi intézménynél) generált kötelezettségeknek nem tesz eleget.

A bírósági felülvizsgálathoz való jog tehát nem mellékes más, a charta által biztosított jogokhoz képest az EJEE 13. cikke értelmében. Ez felhatalmazza egyéneket, hogy megtámadjanak bármilyen olyan intézkedést, mely érinti az unió joga, mint egész által rájuk ruházott jogokat, és nem csak azokat az alapvető jogokat, melyeket a charta szavatol. Ebben a tekintetben a 47. cikk hatálya szélesebb, mint az EJEE 6. cikk (1) bekezdésének hatálya, amely a kérelmező polgári jogainak és kötelezettségeinek meghatározásában korlátozóbb. A jogok oszthatatlanságának elve fényében, mely lényeges eleme az egész Alapjogi Chartának, az igazságügyi felülvizgálatra és kártérítési lehetőségre vonatkozó követelmény egyaránt létezik a szociális és gazdasági jogok esetében, melyeket a charta közvetlenül, vagy a közösségi jog által meghatározott intézkedések keretében véd. Így a 47. cikk elvileg érvényesíthetővé tesz különböző szociális és gazdasági jogokat.

3.4.1.3 A hatékonyság elve Alapjogi Charta 47. cikkének alapján

„Aztán ott van a hatékonyság követelménye: a bíróshoz való hozzáférésnek hatékonnak kell lennie. Az eljárások lefolytatásához való formális jogosultság nem elég: ahhoz, hogy hatékony legyen, a hozzáférési jog megköveteli, hogy a gyakorlati gátak jogtalanul nem akadályozhatják

---

¹⁷² Európai Bíróság, C-26/62 ügy, VAN GEND EN LOOS V. NEDERLANDSE Administratie der Belastingen, [1963] ECR I (1963. február 5-i ítélet). /-ECJ, Case C-26/62, Van Gend en Loos v. Nederlandse Administratie der Belastingen, [1963] ECR I (judgment of 5 February 1963)./

*a jog gyakorlását.*¹⁷³ A charta által szavatolt alapvető jogok, valamint más jogok, melyeket a magánszemélyek közösségi jogból származtatnak, nem lehetnek elméletiek és illuzórikusak, hanem gyakorlatiasak és hatékonyak.¹⁷⁴ Így azok gyakorlása „nem tehető gyakorlatilag lehetlenné vagy nagyon nehézé.”¹⁷⁵

A „*hatékony bírósági felülvizsgálat*” elve, amely elválaszthatatlan a közigazgatási jog fejlődésétől, már előre azt javasolja, hogy a bíróság, amelyhez az ügyet továbbítják, követelje meg a hatáskörrel rendelkező hatóságtól, hogy indokolja meg döntését.¹⁷⁶ Azokban az esetekben, ahol a szerződés által biztosított jogok hatékony védelméről van szó, az érintett egyének képesek megvédeni ezt a jogot a lehető legjobb feltételek között, és lehetőségnek kell lenni arra, hogy döntsön a releváns tények ismeretében, van-e értelme beadványát benyújtania a bíróságnak.¹⁷⁷ A hatékony bírói ellenőrzés elvének alkalmazásáról azt tartották, hogy feloldó hatása van azokra a tényezőkre, melyek megpróbálják kizárni a felülvizsgálati hatalom bíróságok általi gyakorlását.¹⁷⁸

Minden eset felveti a kérdést, hogy vajon egy nemzeti eljárási rendelkezést, mely a közösségi (uniós) jog alkalmazását lehetlenné vagy rendkívül nehézé teszi, annak a rendelkezésnek az eljárásban betöltött szerepére, fejlődésére és speciális jellemzőire utalva kell-e elemezni, mint egészét, a különböző nemzeti esetek előtt. Ezért a hazai igazságszolgáltatási rendszer alapelvei, úgymint a védekezéshez való jog védelme, a jogbiztonság és a megfelelő eljárás lefolytatása, megvizsgálhatóak az Európai Bíróság által a hatékonyság elvének alkalmazásával együtt.¹⁷⁹

3.4.1.4 A bírósághoz jutás joga Alapjogi Charta 47. cikkének alapján

*„A tisztességes, nyilvános és gyors bírósági eljárás jellemzőinek nincs értéke, ha egyáltalán nincs bírósági eljárás.”*¹⁸⁰ Mint ilyen, a hozzáférési jog a tisztességes tárgyalás jogának elválaszthatatlan részét képezi. A charta szövegösszefüggésében a tisztességes eljáráshoz való jog

¹⁷³ F.G. JACOBS: *‘The right to a Fair Trial in European Law’* [1999] E.H.R.L.R. 2.

¹⁷⁴ Eur. Ct. H.R., *Marckx v. Belgium* (Appl. No. 6833/74), 1979. június 13-i ítélet, E.H.R.R. 330, para.31; Eur. Ct. H.R., *Airey v. Ireland* (Appl. No. 6289/73), 1979. október 9-i ítélet, E.H.R.R. 305, para.24; Eur. Ct. H.R., *Artico v. Italy* (Appl. No. 6694/74), 1980. május 13-i ítélet, E.H.R.R. 1, para. 33.

¹⁷⁵ Európai Bíróság, C-312/93 ügy, *Pertbroeck v. Belgium*, [1995] ECR I-4599 (1995. december 14-i ítélet), para. 23; Európai Bíróság, C-326/96 ügy, *Levez*, [1998] ECR I-7835 (1998. december 1-i ítélet), para. 18; Európai Bíróság, C-120/97 ügy, *Upjohn v. Licensing Authority*, [1999] ECR I-223 (1999. január 21-i ítélet), para. 32.

¹⁷⁶ Európai Bíróság, 222/86 ügy, *Union nationale des entraineurs et cadres techniques professionnels du football (UNECTEF) v. Georges Heylens*, [1987] ECR 4097 (1987. október 15-i ítélet).

¹⁷⁷ Európai Bíróság, 222/86 ügy, *Union nationale des entraineurs et cadres techniques professionnels du football (UNECTEF) v. Georges Heylens*, [1987] ECR 4097 (1987. október 15-i ítélet).

¹⁷⁸ Európai Bíróság, C-222/84 ügy, *Johnston*, [1986] ECR 1651 (judgment of 15 May 1986), para. 18; ECJ,

¹⁷⁹ Európai Bíróság, C-63/01 ügy, Európai Bíróság, C-63/01 ügy, *EVANS v. THE SECRETARY OF STATE FOR THE ENVIRONMENT, TRANSPORT AND THE REGIONS*, [2003] ECR I-14447 (2003. december 4-i ítélet.).

¹⁸⁰ Eur. Ct. H.R., *Golder v. Egyesült Királyság* (Appl. No. 4451/70), 1975. február 21-i ítélet, 1 E.H.R.L.R. 525, para. 31.

ezen jellemzője kifejezetten védett, és kiterjed a közösségi bíróságok, valamint a nemzeti bíróságokhoz való jutásra is.

3.4.1.5 A hatékony jogorvoslathoz való jog

Különböző vélemények születtek, többek között: „*egy jogorvoslati rendszert kell létrehozni olyan módon, hogy az megakadályozza, amennyiben arra lehetőség van, a károk felmerülését vagy legalábbis korlátozza a kár mértékét. Más szavakkal: nem pontos az EK Szerződés azon rendelkezéseit, melyek garantálják a bírósági hozzáférést, oly módon, hogy kizárják annak lehetőségét, hogy az egyének korlátozhassa az okozott kárt.*”¹⁸¹

A hatékony bírói jogvédelem általános elve, mely biztosítja a közösségi jog hatékonyságát, egyben az állami felelősségvállalás elvének magja; felelősség és konzekvens kötelezettség, mely a tagállamokat érinti, hogy jóvátegyék a magánszemélyek felé a közösségi jogszabály megsértésével okozott károkat.¹⁸² Ez a bíróságokhoz való hozzáférést nem csupán az adminisztratív és jogalkotási intézkedésekkel kapcsolatban feltételezi, hanem amikor egy tagállam a közösségi szabályokat nem ülteti át a gyakorlatba.

„*Annak érdekében, hogy meg lehessen szerezni a hatékony bírói jogvédelemhez való jogot, mely a közösségi jogból ered, nem elegendő, hogy az állampolgárok helyes módon hívják segítségül a közösségi jogot. Az is szükséges, hogy amennyiben egy Legfelsőbb Bíróság olyan döntést hoz, mely ellentétes a közösségi joggal, az egyének abban a helyzetben lehessenek, hogy kártérítésért folyamodhasson, legalábbis feltételek teljesülése esetén. Ahol nincs lehetőség a Legfelsőbb Bíróság határozata ellen fellebbezni, a károk rendezése érdekében indított kereset – végső soron – az egyedüli lehetőség a megsértett jog helyreállítására, és végül annak biztosítására, hogy a jogok hatékony bírói védelme, melyeket az egyének a közösségi jogból származtatnak, megfelelő szintű legyen.*”¹⁸³

A *KOBLER*-ügyben az EuB kiterjesztette az állami felelősség elvét az igazságügyi hatóságok és a nemzeti legfelsőbb bíróságok általi határozatokra, amikor azok sértik a közösségi jogot. Úgy vélik, hogy a nemzetközi jogban egy állam, amelynek egy nemzetközi egyezmény megsértése kapcsán felelőssége merül fel, úgy tekinthető, mint egyetlen egység, függetlenül attól, hogy a

---

¹⁸¹ Vélemény a C-491/01 ügyben *The Queen and Secretary of State for Health ex parte British American Tobacco (Investments) Ltd.* [2002] ECR I-11453 (2002. december 10-i ítélet).

¹⁸² Európai Bíróság, C-6/90 és C-9/90 ügyek, *Francovich és Mások*, [1991] ECR I-5357 (1991. november 19-i ítélet) és Európai Bíróság C-46/93 és C-48/93 ügyek, *Brasserie du Pêcheur*, [1996] ECR I-1029 (1996. március 5-i ítélet).

¹⁸³ Európai Bíróság, C-224/01 ügy, *Kobler v Osztrák Köztársaság*, [2003] ECR I-10239 (2003. szeptember 30-i ítélet).

jogsértés, mely a felmerült károkért felelős, a jogalkotás, az igazságszolgáltatás vagy a végrehajtó hatalom számlájára írható.

A bíróság megállapította, hogy *„tekintettel arra a lényeges szerepe, melyet a bírói testület játszik a jogok védelme érdekében, melyeket a magánszemélyek a közösségi szabályokból származtatnak, ezen szabályok teljes hatékonysága megkérdőjelezhető, és az e jogok védelme gyengülne, ha az egyedeket kizárnák abból, hogy bizonyos feltételek mellett, a kártérítésért folyamodjanak, ha jogaik sérülnek a közösségi jog megsértése kapcsán, mely jogsértés egy tagállam egy legmagasabb fokú bírósága által hozott döntésnek róható fel.”*¹⁸⁴

Az EuB érvelése összhangban van az EJEE keretében garantált védelemmel kapcsolatos érveléssel. Az EJEB előtt magánszemélyek közvetlenül hivatkozhatnak az állami felelősség elvére egy nemzeti bíróság tettei vagy mulasztásai kapcsán, míg a nemzeti jogorvoslati lehetőségek kimerülése szabályának értelmében a kérdéses bírósági döntés a legfelsőbb bíróság döntése lesz. A kérelmezők ezekben az eljárásokban, amennyiben azok sikeresnek bizonyulnak, jogosultak lesznek kompenzációra *„igazságos elégtétel”* keretében.

A *„hatékony jogorvoslat”* értelmezésének érdemes megjegyezni, hogy az EuB szerint a károk megfelelő kompenzációjának meg kell felelnie bizonyos tényezőknek, mint például a megítélt összeg tényleges kifizetéséig eltelt idő. A tagállamok szabadok a cél elérése érdekében, hogyan kompenzálják az áldozatoknak az idő múlása miatt elszenvedett veszteségét, dönthetnek, hogy kamatot vagy kompenzációt fizetnek egy megemelt összeg formájában, amelynek kikalkulálásakor figyelembe veszik az idő múlását.¹⁸⁵

A kártérítés iránti kereset kapcsán, melyet állítólag a második és harmadik oszlopban egymás után betöltött közös pozíció okozott, az Elsőfokú Bíróság úgy döntött, hogy hatáskörrel rendelkezik megvizsgálni a keresetet annak a panasznak a, hogy a anács, amely a Szerződés VI. fejezete területén működik, egy döntése az eljárásban való visszaélést jelentett, mely megfosztotta a felperest a bírói védelemtől.¹⁸⁶

Ami a hatékony jogorvoslat hiányát illeti, amire az Elsőfokú Bíróság előtt hivatkoztak ezen ügyben, a bíróság elismerte, hogy a kérelmezők ebben az esetben nem jutottak hatékony jogorvoslathoz sem a közösségi bíróságok, sem a nemzeti bíróságok előtt. Mindazonáltal a bíróság megállapította, hogy a jogorvoslati lehetőség hiánya önmagában nem képezi az alapját egy

---

¹⁸⁴ Európai Bíróság, C-224/01 ügy, Kobler v Osztrák Köztársaság, [2003] ECR I-10239 (2003. szeptember 30-i ítélet).

¹⁸⁵ Európai Bíróság, C-63/01 ügy, EVANS v. THE SECRETARY OF STATE FOR THE ENVIRONMENT, TRANSPORT AND THE REGIONS, [2003] ECR I-14447 (2003. december 4-i ítélet.)

¹⁸⁶ T-338/02 ügy, SEGI és Mások v. az Európai Unió Tanácsa, (az Elsőfokú Bíróság (második kamara) rendelkezése 2004. július 7-én).

független közösségi hatáskörnek, annak a jogrendszernek a keretében, amely a delegált hatáskörök elvén alapul, összhangban az EUSz 5. cikkével.

3.4.1.6 A jogi tanácshoz való kiegészítő hozzáférés joga

A 47. cikk (3) bekezdése biztosítja a jogi tanácshoz való kiegészítő hozzáférési jogot, és úgy határozza meg a jogsegélyhez való hozzájutás, mint amely a hatékony joghoz jutás előfeltétele. A kérdést, hogy vajon az igazságszolgáltatás érdekei megkövetelik-e a költségmentesség engedélyezését, az ügy egésze fényében kell meghatározni, mind az elsőfokú eljárás, mind a vonatkozó fellebbviteli vagy semmisségre irányuló bíróságok eljárásokban.¹⁸⁷ Az ingyenes jogi segítségnyújtás nem lehet hatástalan.¹⁸⁸

A bírósághoz való hozzáférés joga azonban nem abszolút, mivel „*természeténél fogva igényli az állami szabályozást, olyan szabályozást, amely változhat időben és térben a közösségek és az egyének igényeinek és forrásainak megfelelően.*”¹⁸⁹ A strasbourgi bíróság úgy tartja, hogy „*a hatékony jogok iránti elkötelezettség nem terjed ki arra, hogy az állam köteles ingyenes jogi segítséget nyújtani a polgári jogot érintő vitákban.*”¹⁹⁰ A tagállamok számára engedélyezett széleskörben dönteni arról, hogy milyen módon fognak eleget tenni ennek, amíg az elismert, hogy a jogi-támogatási rendszer nem működik, hacsak nincsenek olyan eszközök, melyekkel kiválaszthatóak azok az esetek, ahol jogsegélyt lehet nyújtani.¹⁹¹

Ebben a tekintetben a tagállamokat terhelő kötelezettségek teljesítése pozitív intézkedések megtételét teszi szükségessé a hazai hatóságok részéről.¹⁹²

A jogi-támogatási rendszer fenntartására vonatkozó kötelezettségnek való megfelelés a rendszer minőségétől függ.¹⁹³ Az ilyen rendszereknek biztosítaniuk kell az egyének számára fenntartható garanciákat arra, hogy megvédik őket az önkénytől. Annak a lehetőségnek a megléte,

---

¹⁸⁷ Eur. Ct. H. R., Granger v. United Kingdom (Appl. No. 11932/86), 1990. március 28-i ítélet

¹⁸⁸ A jogi asszisztenciához való jogot, melyet a Európai Emberi Jogi Egyezmény 6. (3) cikke tárgyal, úgy is lehet értelmezni, mint a jogot egy kompetens ügyvéd által gyakorolt képviselőhez. Az Eur. Ct. H. R., Artico v. Italy (Appl. No. 6694/74), 1980. május 13-i ítéletben, Ser. A, No.37, megjegyezték, hogy a 6 (3) cikk az asszisztenciáról beszél és nem a jelölésről. Még egyszer meg kell jegyezni, hogy pusztán a kinevezés nem biztosítja a hatékony segítséget, mivel a kijelölt ügyvéd meghalhat, súlyosan megsérülhet, kötelezettségei elszólítják hosszabb időre, vagy kibújik a felelősség alól. Ha figyelmeztetik a helyzettel kapcsolatban, a hatóság vagy elhelyezi őt máshova, vagy kötelezi őt, hogy tegyen eleget kötelezettségeinek.

¹⁸⁹ Eur. Ct. H. R., Golder v. Egyesült Királyság (App. No. 4451/70), 1975. december 21-i ítélet, Ser. A. No. 18, para. 18.

¹⁹⁰ Eur. Ct. H. R., Airey v. Írország (Appl. No. 6289/73), 1979. október 9-i ítélet, Ser. A, No. 32.

¹⁹¹ Eur. Ct. H. R. (2nd sect.), Bertuzzi v. Franciaország (Appl. No. 36378/97), 2003. február 13-i ítélet.

¹⁹² Eur. Ct. H. R., Artico v. Italy, lásd fentiekben.

¹⁹³ Eur. Ct. H. R. (3rd sect.), Del Sol v. Franciaország (Appl. No. 46800/99), 2002. február 26-i ítélet, Rep. 2002-II and Eur.

Ct. H. R. (3rd sect.), Essaadi v. Franciaország (Appl. No. 49384/99), 2002. február 26-i ítélet.

hogy egy kedvezőtlen döntés ellen fellebbezni lehessen, nagyon fontos azért, hogy az önkényt meg lehessen szüntetni.

Az Európai Bíróság kimondta,¹⁹⁴ hogy az egyenértékűség és a hatékonyság elveivel összhangban a tagállamokra és azok intézményeire hárul annak megállapítása, hogy egy, a direktívában megkövetelt eljárással kapcsolatban nyújtható-e jogi segítség.¹⁹⁵ A Hágai Egyezmény az Igazságszolgáltatáshoz való Nemzetközi Hozzáférésről¹⁹⁶ megköveteli a szerződő országok állampolgáraitól és lakosaitól, hogy nyújtsanak jogsegélyt polgári és kereskedelmi ügyekben ugyanolyan feltételek mellett, mintha azok saját államuk polgárai lennének.

A Jogsegély Igények Továbbításának Európai Megállapodása¹⁹⁷ és annak kiegészítő Jegyzőkönyve¹⁹⁸ lehetővé teszi az egyik szerződő országban lakóhellyel rendelkező személy számára, aki alkalmazni kívánja költségmentességet a polgári, kereskedelmi vagy igazgatási ügyek területén, hogy egy másik szerződő ország területén nyújtsa be kérelmét azon állam hatóságához, ahol éppen tartózkodik, és az aztán a kérelmet továbbítani fogja a másik államnak.

A 2002/8/EK Tanácsi Direktíva, mely összhangban van az Emberi Jogok Európai Egyezményében megfogalmazott követelményekkel, és a vitában szerepet játszó két fél esetében alkalmazandó egyenlőségi elvvel, arra törekszik, hogy támogassa a jogsegély iránti folyamodást a határon átnyúló jogvitákban azok számára, akik nem rendelkeznek megfelelő erőforrásokkal. Mindezt olyan esetekben, ahol támogatásra van szükséges ahhoz, hogy biztosítsák az igazságszolgáltatáshoz való hatékony hozzájutást. Bizonyos közös minimumszabályokat állapít meg a jogi segítségnyújtás területén polgári és kereskedelmi ügyekben.¹⁹⁹ Úgy rendelkezik, hogy az uniós polgárok és olyan harmadik országbeli állampolgárok, akik jogszerűen tartózkodnak valamely tagállamban, és akik nem tudják vállalni az eljárási költségeket, jogosultak költségmentességre, hacsak kérvényük nem alapul nyilvánvalóan megalapozatlan keresetre. Az irányelv előírja, hogy a kérelmek elutasítását alaposan meg kell indokolni,²⁰⁰ és a tagállamoknak biztosí-

---

¹⁹⁴ Európai Bíróság, C-63/01 ügy, EVANS v. THE SECRETARY OF STATE FOR THE ENVIRONMENT, TRANSPORT AND THE REGIONS, [2003] ECR I-14447 (2003. december 4-i ítélet.)

¹⁹⁵ 84/5/EEC számú, 1983. december 30-i Második Tanácsi Direktíva a tagállamok jogszabályainak megközelítése biztosítással kapcsolatos ügyben a civil felelősség kérdésében a motorbiciklik használata kapcsán, OJ L 043 of 15.02.1984, p. 27.

¹⁹⁶ 1980. október 25-én segítettek abban az államban tartózkodóak lennének.

¹⁹⁷ Strasbourg, 1977. január 27.

¹⁹⁸ Moszkvában 2001-ben vették át.

¹⁹⁹ Tekintettel a Bevezetés 17. paragrafusára és a Direktíva 6. cikk (3) bekezdésére a tagállamok fel vannak arra hatalmazva, hogy utasítsák el akkor a jogsegélyre vonatkozó kérvényt, ha a jó hírneve megsértése miatt követel jövátételt, de nincs kézzel fogható anyagi veszteség, vagy ha a probléma a kérelmező saját kereskedelmi vagy vállalkozói tevékenységéből ered.

²⁰⁰ A 2003. január 27-én megalkotott 2003/8/EC sz. Tanácsi Direktíva 15 (2) cikke javítja a joghoz jutás a határokon átvívelő ügyekben azáltal, hogy minimum közös szabályokat ad meg az ilyen viták esetére. OJ L 026 of 31.01.2003.

taniuk kell a lehetőséget a további felülvizsgálatra,²⁰¹ összhangban az EJEB vonatkozó jelzéseivel.

3.5 Menekültügyi esetjog – menedékjog

Mínt hogy az Emberi Jogok Európai Bírósága úgy tartotta, hogy az EJEE 6. cikkében garantált jogok nem használhatóak menekültügyi esetekben,²⁰² ez a rendelkezés nem alkalmazható EU menedékjogi szövegek környezetében. A bíróságnak az EJEE 6. cikkével kapcsolatos jogértelmezése alkalmazhatóvá válik menekültügyi esetekben is, ahol ezzel egyidejűleg az EU jogértelmezés esetén garantált jogok is erősödni tudnak. Ez azért van, mert az EU-jog magában foglal olyan sztenderdeket, melyek lényegesek az EJEE 6. cikkében bármikor, amikor az EU jogértelmezésben foglalt jogokra hivatkoznak. Ez egyértelműen megnyilvánul az Európai Unió Alapjogi Chartájának (a továbbiakban: Charta) 47. cikkében, mely megállapítja, hogy *„bárki, akinek a jogai és szabadsága, melyet az Unió biztosít, sérülnének, jogosult hatékony jogorvoslatra egy bíróságon az ebben a cikkben megfogalmazott feltételek szerint.”*²⁰³ Mivel a menedékre vonatkozó jog mára már garantált a Charta 18. cikke szerint, és a tagállamok arra kötelezettek, hogy menekültstátuszt, vagy azt helyettesítő védett státuszt biztosítsanak egy harmadik ország állampolgára vagy egy hontalan személy számára, aki az EU minősítési direktívájának értelmében ilyennek minősül, és a menekültstátusz vagy azt helyettesítő védett státusz megtagadása maga után vonja egy az *„Unió által garantált jog”* megsértését. A Charta megszilárdítja inter alia az EJEB jogértelmezését, ezért azok az elveket, melyeket a bíróság alkotott meg a jogi támogatás és jogsegélynél, úgy kell tekinteni, mint annak a része, ami a Charta szövegében hatékony jogorvoslatnak minősül. Ezt a Charta 47. cikkében fogalmazzák meg, mely kijelenti, hogy *„jogsegélyt kell elérhetővé tenni azok számára, akik híján vannak megfelelő anyagi forrásoknak mindaddig, amíg a segítség szükséges a hatékony joghozjutás biztosításához.”* Ennek eredményeként egyértelműen biztosított a jogi segítséghez jutás azon menedékjogot kérők számára, akik korlátozott anyagi lehetőségekkel rendelkeznek.

Az Európai Unió Bíróságának (a továbbiakban EuB) jogalkalmazása is jelentős a jogi támogatásra vonatkozó rendelkezés szövegezésében. Az EuB kifejlesztette a hatékony jogvédelem koncepcióját, mely magában foglalja az egyenlőség és hatékonyság elveit. Azt tartalmazza, hogy *„azok a részletes eljárási szabályok, melyek egy egyén közösségi jogszabályokban foglalt*

---

²⁰¹ A 2003. január 27-én megalkotott 2003/8/EC sz. Tanácsi Direktíva 15 (3) cikke javítja a joghoz jutás a határokon átvitelő ügyekben azáltal, hogy minimum közös szabályokat ad meg az ilyen viták esetére. OJ L 026 of 31.01.2003.

²⁰² Mivel a menekültügyi panaszok nem veszik figyelembe a polgári jogot vagy a büntetőjogi ítéletet.

²⁰³ Az Európai Unió Alapvető Jogok Chartája, OJ 2010 C 83/389.

jogainak védelmezése érdekében fogalmaznak meg bizonyos lépéseket, nem lehetnek kevésbé fontosak, mint azok, melyek hasonló hazai lépéseket szabályoznak (egyenlőség elve) és nem tehetik a gyakorlatban lehetetlenné vagy nehézé az EU jogszabályokban biztosított jogok gyakorlását (hatékonyság elve)”.²⁰⁴ Továbbiakban a nemzeti bíróságoknak alkalmazniuk kell a nemzeti eljárási szabályokat olyan módon, hogy azok biztosítsák egy egyén EU jogi szabályai-ban szavatolt jogainak hatékony védelmét. Ez az alapvető jogoknak való megfelelést igényét foglalja magában, az egy bíróság előtt történő jogszerű meghallgatáshoz való jogot, amely az EJEE 6. cikk (1) bekezdésében van lefektetve. Az EuB emellett úgy tekinti, hogy a hatékony jogi segítséghez való jog fontos aspektusa a hatékony jogi védelem általános szabályának az unós jogban, és ezért hatékony jogi védelmet kell biztosítani. Az *EVANS*-ügyben kihangsúlyozta, hogy hazai bíróságokra hárul „*annak mérlegelése, hogy – tekintettel arra a kevésbé előnyös helyzetre, melyben az áldozat találja magát, és azokra a körülményekre, melyek között az ilyen áldozatok képesek a megjegyzéseiket előadni azokban az ügyekben, melyek velük kapcsolatban folynak – logikus vagy éppen szükséges-e jogi támogatást biztosítaniuk.*”²⁰⁵

3.6 Büntető ügyekre vonatkozó „jogi segítségnyújtás” elkövetői oldala

Egy olyan ügyben, ahol egy belga nemzetiségű személyt egy börtön pszichiátriai szárnyában tartottak fogva, inkább, mint egy erre a célra kijelölt szociális intézményben, az EJEB megállapította, hogy a Jogsegély Tanács azon döntése, melyben elutasították, hogy jogsegélyt biztosítsanak, megsértette a személynek azt a jogát, hogy bírósági eljárást kezdeményezzen az EJEE 6. cikk 1. pontjában foglaltak szerint. A Jogsegély Tanács elutasító határozata egy, a de Cassation Bíróságon tett fellebbezésre támaszkodott, és inter alia azon alapult, hogy a tanácsa a sikerre való kilátásokat rossznak ítélte meg. A bíróság szerint azonban „*nem a Jogsegély Tanács feladata, hogy mérlegelje a fellebbezés sikerének kilátásait, hanem a Cassation Bíróság feladata, hogy döntsön az ügyben.*” Arra hivatkozva a jelentkezés visszautasításánál, hogy a fellebbezés nem volt jól megalapozva, alapvetően sértette AERTS úr jogait a bírósági eljáráshoz való jogában.²⁰⁶ Ez az EJEE 6. cikk (1) bekezdésének megsértését eredményezte.²⁰⁷

²⁰⁴ CJEU, Unibet (C-432/05), 2007. március 13-i döntés, ECR I-2271, 43. paragrafus (CJEU az EuB magyar mozaikszó angol nyelvű megfelelője)

²⁰⁵ CJEU, Steffensen (276/01), 2003. április 10-i döntés, ECR I-3735, 72. paragrafus és a végleges válasz a második kérdésre CJEU, C-63/01 eset, EVANS és a Környezetvédelmi, Közlekedésügyi és Régiós Állami Hivatal, valamint a Közlekedési Biztosítók Hivatala, 2003. december 4-i döntés, 77. paragrafus

²⁰⁶ FENYVESI Csaba: *A védő büntetőeljárás szerepéről és jogállásáról*. Dialóg Campus Kiadó, Budapest-Pécs, 2002. 102. o.

²⁰⁷ ECtHR, Aerts vs. Belgium, 61/1997/845/1051. számú alkalmazás, 1998. július 30., 60. paragrafus, Lásd. továbbá: AERTS Belgium elleni ügye - kényszergyógykezelés helyszíne büntetés végrehajtási intézetben (EJF 1999/2. szám, 16-18. oldal), és az ún. ERKALO HOLLANDIA elleni ügye - kényszergyógykezelés felülvizsgálata esetén

Az Emberi Jogok Európai Bíróságának eddig döntései közvetlenül érintették a jogi segítségnyújtást és képviselést emberi jogi vagy büntetőjogi ügyekben. Míg a bíróság közvetlenül még nem nyilvánult meg a menekültügyet érintő kérdésekben biztosított jogi segítséghez és képviselővel való jogról, legutóbbi döntései hivatkoztak a jogi támogatás elérhetőségére a nemzeti jogorvoslat általános értékelésében. Leginkább a bíróság jogmagyarázatának szövegkörnyezetében található meg az elméletben és gyakorlatban is hatékony jogorvoslat iránti elvárás. Egy példa az *ABDOLKHANI vs. TÖRÖKORSZÁG* ügy, ahol a bíróság figyelembe vette inter alia Törökország mulasztását, mely szerint egy kérelmező számára nem biztosította a jogi támogatáshoz való hozzáférést, melynek eredményeként az EJEE 13. cikke sérült.²⁰⁸ Egy jelenleg is folyó ügyben palesztin menedékjogot kérőt tartottak fogva Görögországban, aki számára nem biztosították a jogi támogatást, amikor döntést hoztak a fogva tartásáról, habár az ahhoz való jog törvényben van lefektetve. Az Emberi Jogok Európai Bírósága megállapította, hogy a fogvatartás ellensúlyozásaként megállapított jogorvoslat csak elméletben valósult meg, és ez az EJEE 5. cikk 4. pontjának megsértését vonta maga után.²⁰⁹

A bíróság egy másik ítélete helyi eljárást érintett egy férfi apaságának megállapításával kapcsolatban. Az a tény, hogy megtagadják az eljárási költségek kompenzálását egy harmadik ország Belgiumban nem rendszeresen tartózkodó állampolgárától, sérti a bíróságra való jutás, illetve a diszkriminációmentesség jogát a 6. cikk 1. pontja, illetve az EJEE 14. cikke szerint. Azok az indokok, melyeket azért vonultattak fel, hogy igazolják az eltérő bánásmódot a tartózkodási engedéllyel rendelkező, illetve nem rendelkező személyek között, nem bizonyultak kielégítőnek. Ítéletében a bíróság hivatkozott az ügy összetettségére, illetve arra, hogy az eljárás eredménye döntő hatással lesz nem csak a kérelmező életére, hanem számos más érintett személyre is.²¹⁰

---

a bíróság az egyezmény 5. cikk.(Szabadsághoz és biztonsághoz való jog) 1. pontja értelmében rámutatott, hogy közérdekből nem lehet hosszú időn át bizonytalanságban tartani a felet törvényes ok hiányában, hatósági döntés nélkül gyógyszerelve. (EJF 1999/2. szám 38. o.) Forrás: TÓTH Mihály: *A magyar büntetőeljárás Az Alkotmánybíróság és az európai emberi jogi ítélkezés tükrében*. KJK-Kerszöv Jogi és Üzleti Kiadó Kft., Budapest, 2001. 235. o.

²⁰⁸ ECtHR, *ABDOLKHANI ÉS KARIMNIA vs. Törökország*, 30471/08. számú alkalmazás, 2009. szeptember 22.

²⁰⁹ Enfin, la Cour relève qu'en l'espèce, le requérant devait bénéficier de l'assistance d'un avocat, qui muni d'un pouvoir dûment certifié par les autorités de police de Samos, devait se rendre à l'île de Syros pour déposer les objections du requérant. Or, dans les circonstances de la cause, et compte tenu des constats de la Cour concernant les conditions de vie et l'organisation du centre de détention de Samos, l'efficacité de ce recours était purement théorique ». ECtHR, *Affaire A.A. c. Grèce*, Requête n° 12186/08, 22 juillet 2010, para. 78.

²¹⁰ ECtHR, *Affaire Anakomba Yula v. Belgium*, Requête n 45413/07, 10 mars 2009, para. 37.

3.6.1 A magyar intézményesített áldozatsegítési rendszert életre hívó európai uniós kerethatározat szerepéről²¹¹

Kiemelt figyelmet kellett fordítani az Európai Unió Tanácsának 2001. március 15.-i, az áldozatok büntetőeljárásbeli jogállásáról szóló 2001/220/J1 számú kerethatározatára, hiszen a jogi segítségnyújtás területén kiemelten az állami szerepvállalást helyezte előtérbe. Összefoglalta az áldozatok védelmével kapcsolatos állami feladatokat, kitért mind a büntetőeljárásbeli részvételhez, mind pedig a peren kívül nyújtható segítségnyújtási formák körére. Célja, annak elérése volt, hogy olyan intézkedések kerüljenek alkalmazásra, melyek az áldozat számára a büntetőeljárás előtt és után is támogató intézkedést is tartalmaztak, és amelyekkel csökkenthetővé váltak a bűncselekmény következményei. A kerethatározat az áldozat fogalma alatt „*olyan természetes személyt jelöl, aki valamely tagállam büntetőjogának megsértésével végrehajtott cselekmények vagy mulasztások közvetlen következményeként kárt szenvedett, különös tekintettel a testi vagy szellemi épségére, lelki bántalmakra vagy gazdasági veszteségre.*”²¹² Az információhoz jutás joga elsőrendű volt az áldozat számára, mivel az áldozatot tájékoztatni kellett büntetőeljárásbeli jogaival kapcsolatosan, tájékoztatást kellett nyújtani számára arról, mennyiben és milyen feltételekkel kaphatott jogi tanácsadást, jogi segítséget, illetve minden egyéb tanácsadást, amennyiben igényt tartott a szolgáltatásokra.²¹³ Az áldozat speciális támogatása azt jelentette, hogy a tagállamoknak biztosítaniuk kellett azt a jogosultságot, hogy az áldozatok szükség esetén ellenszolgáltatás nélkül megkapták a segítséget, mellyel jogosultak lehettek minden egyéb tanácsadásra az eljárásban való szerepükkel kapcsolatosan, valamint amennyiben a büntetőeljárásban sértettként léphettek fel, akkor meghatározott jogi támogatást igényelhettek.²¹⁴

Az 2001/220/IB kerethatározat, az áldozatsegítési irányelv tartalmazta tehát az érzelmi és pszichológiai támogatást (9. cikk), az áldozatok védelmének jelentőségét a nyomozás során (20. cikk), valamint az egyéni értékelés és ennek megfelelő specifikus védelem (22-23. cikk) szükségességét. Ide tartozott a kiskorúak specifikus védelme.

A Tanács 2004/80/EK (2004. április 29.) irányelve (a továbbiakban: 2004/80/EK irányelv) a bűncselekmények áldozatainak kárenyhítéséről szól, valamint az emberkereskedelmet érintő irányelv is ide sorolható, amely kiemelten a büntetőeljárás előtti, alatti és utáni támogatást, az azonosítási mechanizmus szükségességét, valamint a különleges szükségletek figyelembe vételét emeli ki.

---

²¹¹ SZEKERES Diána: *A jogi segítségnyújtás nemzetközi és hazai kötelezettségei, a jelen kihívásai*. In: ÁDÁM Antal szerk. PhD Tanulmányok 8., Pécs, 2009, 525. o.

²¹² Európai Unió Tanácsának 2001. március 15.-i 2001/220/J1 számú Kerethatározata, 1. cikk, a) pontja

²¹³ Európai Unió Tanácsának 2001. március 15.-i 2001/220/J1 számú Kerethatározata, 4. cikk (1) bekezdés f) pontja

²¹⁴ Európai Unió Tanácsának 2001. március 15.-i 2001/220/J1 számú Kerethatározata, 6. cikk

Az Európai Parlament és a Tanács 2012/29/EU irányelve (2012. október 25.) a bűncselekmények áldozatainak jogaira, támogatására és védelmére vonatkozó minimumszabályok megállapításáról és a 2001/220/IB tanácsi kerethatározat felváltásáról szóló aktus 2012. november 15-én történő hatályba lépéséig állt fenn. A Tanács 2001/220/IB számú kerethatározata szolt tehát a büntetőeljárásban a sértett jogállásáról, amelyet az áldozatsegítésre vonatkozó, az Európai Parlament és a Tanács által kibocsátott 2012/29/EU Irányelv²¹⁵ váltott fel 30. cikkében azzal a feltétellel, hogy az elfogadásban részt vevő tagállamok esetében a felváltás kötelező, a nemzeti jogba történő átültetéssel kapcsolatosan e rendelkezés a tagállamok határidővel kapcsolatos kötelezettségét nem érinti.

Ide tartozik továbbá a Tanács a bűncselekmények áldozatainak kompenzációjáról szóló 2004/80/EK irányelve, az Európai Parlament és a Tanács 2011/36/EU irányelve (2011. április 5.) az emberkereskedelem megelőzéséről, és az ellene folytatott küzdelemről, az áldozatok védelméről, valamint a 2002/629/IB tanácsi kerethatározat felváltásáról.²¹⁶

3.6.2 Az új áldozatsegítési irányelv megszületéséhez hozzájáruló stratégiai szintű módszertani munka

A 2001/220/IB kerethatározat által elért szinttől való továbblépés érdekében a magyar EUnökség időtartama alatt kidolgozásra került az úgynevezett *Budapest Ütemterv*, amelyet 2011. június 10-i ülésén fogadott el az Európai Unió Bel- és Igazságügyi Tanácsa. A dokumentum hatékony és magas színvonalú áldozatsegítő rendszer felépítéséhez nyújt útmutatást és szab irányvonalat az Európai Unió Tanácsa részére. Az ütemterv elkészítése során az áldozatvédelmi rendszer hazai és európai szintű problémáit, hiányosságait feltárták, valamint az Európai Unió intézményeinek, a hazai és nemzetközi civil szervezeteknek a megoldásául szolgáló javaslatát is figyelembe vették. Az általános elvek mellett konkrét intézkedési javaslatok kidolgozására is sor került. A Budapest Ütemterv a 2001/220/IB kerethatározat felváltására a bűncselekmények sértettjeinek támogatására, védelmére és jogaira vonatkozó, kibővített tartalmú; minimumszabályok megállapításáról szóló irányelv tervezet megalkotását kezdeményezte. A tervezet jelentősen bővítette az áldozatok büntetőeljárásbeli jogait, az áldozatnak nyújtott szolgáltatásokat pedig kiterjeszteni kívánja az érzelmi és pszichológiai támogatásokra is. Kiemelt szempontként kezeli az ún. speciális áldozati csoportok – a gyermekek, a fogyatékkal élő személyek, a szexuális erőszak és az emberkereskedelem áldozatai – szükségleteinek meghatározását, az elszenvedett bűncselekmény típusát, továbbá a személyhez kötődő jellemzők alapján rendeli minősíteni. Feladatként tűzte ki az áldozatokkal kap-

---

²¹⁵ 2012/29/EU Irányelv a bűncselekmények áldozatainak jogaira, támogatására és védelmére vonatkozó minimumszabályok megállapításáról és a 2001/220/IB tanácsi kerethatározat felváltásáról

²¹⁶ Megjelenés alatt a VEAB Gazdaság-, Jog- és Társadalomtudomány Szakbizottság, Büntetőjogi Munkabizottsága kiadásában 201-es kötet, Elnök: Magyar Károly, a Zalaegerszegi Törvényszék elnöke

csolatba kerülő szakemberek képzési követelményeire vonatkozó feltételrendszer megteremtését is. Az új irányelv implementálására történő felkészülés a közeljövő egyik fontos szakmai kihívása.²¹⁷

3.6.2.1 Az Európai Parlament és a Tanács által kibocsátott 2012/29/EU Irányelv²¹⁸

2012/29/EU Irányelv		
<i>ÁLDOZATSEGÍTÉSI JOGOK</i> 3-9. cikk	<i>BÜNTETŐELJÁRÁSI JOGOK</i> 10-17. cikk	<i>ÁLDOZATVÉDELMI JOGOK</i> 18-24. cikk
Megértéshez és megértetéshez való jog	Meghallgatáshoz való jog	Védelemhez való jog
Minimális kötelező tájékoztatás az első kapcsolatfelvételkor	Jogorvoslati jog az eljárás megszüntetése esetén	Az elkövetővel való kapcsolat elkerülésének joga
Jogok a feljelentés megtételekor	Helyreállító igazságszolgáltatáshoz való jog	Nyomozás során biztosítandó jogok
Tolmácsoláshoz és fordításhoz való jog az eljárás egésze folyamán	Jogi segítségnyújtáshoz való jog	Magánélet védelméhez való jog
Üggyel kapcsolatos tájékoztatáshoz való jog	Költségtérítéshez való jog	Az áldozatok egyéni értékelése
Áldozatsegítő szolgáltatások igénybevételének joga	Vagyontárgyak visszaszolgáltatásához való jog	Specifikus védelmi szükséglettel bíró áldozatok jogai
	Polgári jogi igény elbírálásához való jog	Jogok a <u>nyomozási szakban</u> : kihallgatás megfelelően átalakított helyiségben, kihallgatás erre kiképzett szakember által / segítségével, valamennyi kihallgatást egyazon személy végezze, nemi erkölcs elleni cselekménynél azonos nemű kihallgató
	Más országban élők jogai	Jogok a <u>bírósági szakban</u> : az áldozat és az elkövető közti vizuális kapcsolat elkerülése, áldozat meghallgatása személyes jelenlét nélkül, áldozat magánéletére vonatkozó felesleges kérdések tilalma, nyilvánosság kizárása a tárgyalásról
		Gyermekáldozatokra vonatkozó további jogok

²¹⁷ A Közigazgatási és Igazságügyi Minisztérium Igazságügyi Szolgálat 2011. évi beszámolója Forrás: <http://kih.gov.hu/documents/10179/16078/K%C3%B6zigazgat%C3%A1si%20%C3%A9s%20Igaz%C3%A1lg%C3%BCgyi%20Miniszt%C3%A9rium%20Igaz%C3%A1lg%C3%BCgyi%20Szolg%C3%A1lata%202011.%C3%A9vi%20besz%C3%A1mol%C3%B3ja>, Letöltés dátuma: 2012. december 31.

²¹⁸ Saját szerkesztés, Az Európai Parlament és a Tanács 2012/29/EU irányelve (2012. október 25.) a bűncselekmények áldozatainak jogaira, támogatására és védelmére vonatkozó minimumszabályok megállapításáról és a 2001/220/IB tanácsi kerethatározat felváltásáról In: Az Európai Unió Hivatalos Lapja, 2012.11.14. , L 315/57- L 315/73, forrás: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2012:315:0057:0073:HU:PDF> letöltés dátuma: 2012. 12. 31. Megjelenés alatt a VEAB Gazdaság-, Jog- és Társadalomtudomány Szakbizottság, Büntetőjogi Munkabizottsága kiadásában 2012-es kötet, Elnök: Magyar Károly, a Zalaegerszegi Törvényszék elnöke

3.6.3 A büntetőeljárások vonatkozásában alkalmazható jogi segítségnyújtás – a „kirendelt védő” szerepe

Az állam szerepe a büntetőeljárások vonatkozásában alkalmazható jogi segítségnyújtás területén az Emberi Jogok Európai Bírósága által a *QUARANTA és az ARTICO ügyekben* hozott döntések tükrében a következőképpen körvonalazható. Ezek a jogesetek más Európai Unió tagállamok jogi segítségnyújtási területekkel kapcsolatos eljárási rendjébe engednek bepillantást, illetve a jogesetek ismeretében átfogóbb képet alkothatunk a hazai joggyakorlat tekintetében is. Az Emberi Jogok Európai Bírósága 1991. május 24-én hirdetett a *Quaranta kontra Svájc ügyben* (No. 12744/87) ítéletet.²¹⁹

QUARANTA úr, mint olasz állampolgár, 1962-ben született Scorrano-ban (Lecce), azonban igen fiatalon szüleivel együtt Svájcba költözött. Vevey-i lakosként a Vaud nevű kantonban él, a szakmája vízvezeték szerelő segédmunkás. 1975 és 1978 között több fiatalkorú otthonban is lakott, majd 1978-ban a Lausanne-i Fiatalkorúak Bírósága írt elő számára képzési kötelezettséget és részvételt abban, így 1979 augusztusában hazatérhetett szülei otthonába, megkezdeni tanoncságát. A gyakorlati időt, azonban nem sikerült kitöltenie, holott különböző helyi vállalatok alkalmazták a gyakorlat kitöltése alatt. Az ügy szempontjából fontos, hogy Quaranta úr személyiségét megismerjük, melynek bemutatásához életkörülményeinek e rövid, tényyszerű felvázolása szükséges.

Quaranta urat 1982. március 5-én a Vevey Kerületi Büntetőbíróság felfüggesztett börtönbüntetésre ítélte. Az ítélet indokolása értelmében lopás minősített esetét, rablást, rongálást követett el és vezetői engedély nélkül vezetett gépjárművet. Mindösszesen tíz hónap börtönbüntetésre ítélték, melyet három hónap próba-időre felfüggesztettek. Az eljárásra hatáskörrel és illetékességgel rendelkező bíróság döntése értelmében a svájci büntető törvénykönyv 11. cikke alapján az elkövetők azonos büntetésben részesültek, hiszen társtettesként kellett felelniük.²²⁰ A Quaranta úrról készített pszichiátriai szakértői vélemény alapján megállapítást nyert, miszerint fiatalkorúként, a bűncselekmények elkövetésében érzelmi bizonytalansága játszott szerepet, mindazonáltal megállapították, hogy viselkedésében jelentős javulási tendencia mutatkozott. A fentiekkel összefüggésben meg kell jegyeznünk, hogy ezen körülmények az Emberi Jogok Európai Bírósága döntésében nem játszanak szerepet, de ahhoz, hogy teljes képet kaphassunk a Svájcban, az adott területen hatályos jogszabályokról, illetve a joggyakorlatról, mindenképpen szükséges ismertetünk az ügy háttér-információit képező tények és adottságok sorát.

1985-ben aztán, Quaranta urat vádlottként a Vevey Kerületi Büntetőbíróság vizsgálóbírója előtt kábítószerrel való visszaélés alapos gyanúja okán megjelenésre kötelezték. Ekkor kérte ingyenes jogi segítség, azaz adott büntető eljárás keretein belül ún. kirendelt védő biztosítását a Vaud-i büntetőeljárás törvénykönyv 104. cikkére hivatkozva. A büntetőbíróság elnöke kérelmét elutasította, arra való hivatkozással, hogy az eljárás nem bonyolult és nem indokolja az ingyenes jogi segítségnyújtást. Mindamellett a vádlottat tájékoz-

²¹⁹ European Court of Human Rights, Case of Quaranta v. Switzerland, Application Number 12744/87, Judgment of 24 May 1991

²²⁰ A társtettesek, a magyar jogi szabályozás értelmében, azok a tettesek, akik valamely szándékos bűncselekmény törvényi tényállását egymás tevékenységéről tudva, a saját cselekményükkel, egészben vagy részben, közösen valósítják meg.

tatták arról is, hogy tíz napos határidőn belül a bírósági vádemelés elleni fellebbezéssel élhet, de Quaranta úr e helyett újra kérelmezte a jogi segítségnyújtással kapcsolatos igényét további két alkalommal. A bíróság azonban a korábbi döntésével összhangban újfent megtagadta tőle a jogi segítségnyújtást a kirendelt védő kérelem kapcsán. Az 1985. november 12. napján megtartott tárgyaláson Quaranta úr tehát védő nélkül jelent meg. A tárgyalás mindössze huszonöt percig tartott és a vádlott csupán egy-két mondatral védekezhetett és még aznap hat hónap börtönbüntetésre ítélték kábítószerrel való visszaélés és kábítószerkereskedelem miatt, a kiszabott börtönbüntetést pedig nem függesztették fel. A bíróság álláspontja értelmében, precedens jellegű ítéletet kívánt teremteni, hiszen az elkövető korábbiakban folytatott életmódja, az előzetesen már kiszabott felfüggesztett börtönbüntetés hatálya, valamint az elkövető 13 éves korától tartó - utóbbi két évben már nem napi rendszerességgel történő - kábítószer fogyasztása és a két kilogramm eladott kábítószer okán súlyos példaértékű büntetés kiszabására kellett sort keríteni. Ugyanakkor a bíróság enyhítő körülményként vette figyelembe, hogy a kérdéses időszakban az elkövető igen bizonytalan anyagi helyzetben volt, hiszen munkanélküli volt, illetőleg azt, hogy társadalmi szempontból biztonságos körülmények között, családjával élt, amely visszatartó erőt jelenthetett számára. Quaranta úr ezt követően saját költségén fizetett ügyvédje útján fellebbezett a döntés ellen a Vaudi Kantoni Bíróság Büntető Semmitőszékéhez, arra való tekintettel, hogy a korábbi két eljárás esetében nem volt jogszerű a jogi segítségnyújtás megtagadása, hiszen így nem volt képes eljárási jogait megfelelően gyakorolni, jelentős érdeksérelmet szenvedett. Fellebbezésében vitatta a szubjektív körülmények következtében történő korábbi felfüggesztett börtönbüntetés jogosságát is, továbbá azt is, hogy korára és javuló magaviseletére tekintettel saját és védője jogi álláspontját tekintve a kapott büntetését a bíróságnak nem felfüggeszteni, hanem korlátlan mértékben enyhíteni kellett volna. A Vaud-i Kantoni Bíróság Büntető Semmitőszéke 1986. január 27-én elutasította a fellebbezést, majd ezt követően hasonlóképpen döntött a szövetségi bíróság is. A döntés következtében Quaranta úrnak 1987. július 21-én be kellett vonulnia a Bellechasse-i (Fribourg tartomány) börtönbe, azonban részleges kegyelmet kapott, melynek következtében három év felfüggesztett börtönbüntetésben részesült.²²¹ Quaranta úr fellebbezései alkalmával azt hozta fel elsődleges jogi érvként, miszerint, az ellene folyó eljárások során megsértették az Emberi Jogok Európai Egyezménye 6. cikk (3) bekezdésének c) pontját, amely az ingyenes jogi segítségnyújtáshoz való jogról kifejezetten rendelkezik. Megállapítható tehát, hogy „minden bűncselekménnyel gyanúsított személynek joga van – legalább – arra, hogy személyesen, vagy az általa választott védő segítségével védekezhessék, és ha nem állnak rendelkezésére eszközök védő díjazására, amennyiben az igazságszolgáltatás érdekei ezt követelik meg, hivatalból és ingyenesen rendeljenek ki számára ügyvédet.”²²²

További jogi érvként vetette fel azt is, hogy a nemzeti jogban, így a Svájci Szövetségi Alkotmány²²³ 114. paragrafusában deklarálásra kerül, miszerint „*a vádlott számára olyan esetekben biztosítani kell a védelmet, amikor az ügyészi hivatal képviseletében eljárva ügyész vesz részt az eljárásban. Abban az esetben is indokolt lehet a kirendelt védelem, amikor a vádlott kérelme folytán valószínűsíthető, hogy saját személyi-*

---

²²¹ European Court of Human Rights, Case of Quaranta v. Switzerland (23/1990/214/270), <http://sim.law.uu.nl/SIM/CaseLaw/hof.nsf/d0cd2c2c444d8d94c12567c2002de990/f13584823b3056c5c1256640004c1ab1?OpenDocument>, http://www.ius-software.si/EUII/EUCHR/dokumenti/1991/05/CASE_OF_QUARANTA_v._SWITZERLAND_24_05_1991.html (letöltés dátuma, 2010. 10. 21.)

²²² <http://www.lb.hu/egyezmeny.html> (letöltés dátuma, 2010.10.21.)

²²³ The Federal Constitution

ségből eredő körülmények azt indokoltá teszik, akkor, ha azt az ügy, az eljárás bonyolultsága indokolja.”

224

Az EJEB döntése során, a korábbi, fenti álláspontok alkalmazhatóságának gondos mérlegelésével arra a megállapításra jutott, miszerint biztosítani kell a vádlott jogát a jogi segítségnyújtáshoz, amennyiben olyan speciális körülmények merülnek fel, melyek a büntetőeljárás folyamán a tisztességes eljáráshoz való jog fogalomkörébe tartozónak tekinthetők. Adott ügy kapcsán két jelentősebb körülmény fennállását vizsgálta a bíróság: elsősorban az anyagi rászorultság fennállásának tényét – amely Quaranta úr ügyében adott volt, nem volt vitatott körülmény –, másodsorban pedig „az igazságszolgáltatás érdekében” szükséges körülmények fennállását kellett volna biztosítani. A Bíróság megállapította, hogy az ügy súlyos megítélésére való tekintettel ingyenes jogi segítséget kellett volna biztosítani Quaranta úr számára, hiszen a vádlott által elkövetett kábítószerrel történő visszaélés és kábítószer-kereskedelem büntette háromévi szabadságvesztéssel büntetendő cselekmények. A bíróság megállapította azt is, hogy a kérelmező személyes helyzete folytán (külföldi származású, élete kezdetén álló fiatal felnőtt, a társadalom perifériáján élő, szakmával nem rendelkező személy), ügyvédi segítség, védelem nélkül nem volt képes eredményesen képviselni jogait, bizonyítási indítványát előterjeszteni. Az EJE már fentiekben taglalt 6. cikk (3) bekezdés c) pontjának megsértése bekövetkezett a bíróság álláspontja értelmében, hiszen az eljáró büntető semmítőszék és szövetségi bíróság az ügyfél ingyenes jogi segítségnyújtáshoz fűződő jogát korlátozta emberileg és jogilag is elítélhető módon. Az ügyfél, Quaranta úr végül meghatározott kárigényt terjesztett elő költségei és az ügygel kapcsolatos ráfordításai (7.000 svájci frank), illetőleg nem vagyoni kára (3.000 svájci frank) alapján. Az ügyfél igényének a fenti ráfordítására és nem vagyoni kárigényére vonatkozóan az egyezmény 50. cikke alapján adtak helyt. Így az alperes svájci államnak nem kevesebb, mint 10.441 svájci frank kifizetését kellett előírnia az állami jogsértés következményeként.²²⁵

Az EJEB Quaranta-ügyben hozott döntése során fontos változást idézett elő az a megállapítása, miszerint a jogorvoslati eljárás során az ingyenes jogsegélyt minden esetben biztosítani kell a rászorulóknak számára, különösen akkor, ha a védői közreműködés kötelező. Amennyiben a kiren-

---

²²⁴ „*The accused must be provided with defence counsel in all cases in which a representative of the public prosecutor's office participates in the court proceedings. In other cases, he may be provided with defence counsel, even against his will, when the needs of the defence so require, in particular for reasons relating to his personality or because of the particular difficulties of the case.*”

²²⁵ European Court of Human Rights, Case of Quaranta v. Switzerland (23/1990/214/270), <http://sim.law.uu.nl/SIM/CaseLaw/hof.nsf/d0cd2c2c444d8d94c12567c2002de990/f13584823b3056c5c1256640004c1ab1?OpenDocument>, http://www.ius-software.si/EUII/EUCHR/dokumenti/1991/05/CASE_OF_QUARANTA_v._SWITZERLAND_24_05_1991.html (letöltés dátuma, 2009. 04. 28.)

delt védő biztosítására vonatkozó vádlotti igény elutasításra kerülne, akkor is a vádlott számára lehetőséget kell adni, arra nézve, hogy a jogorvoslat érdemi előterjesztésére megfelelő idő álljon rendelkezésre. A meghatalmazott védő számára ebben a speciális esetben is rendelkezésre kell bocsátani megfelelő időt a jogorvoslati kérelem érdemi előterjesztésére vonatkozóan. A kirendelt védői intézmény alkalmazását a bírósági döntés az eljárás bonyolultsága, a komplex és találékony jogi érvelés alkalmazása esetén tartja elengedhetetlen biztosítéknak.²²⁶

A büntetőeljárásban való jogi segítségnyújtás fontosságát emeli ki a következő jogeset is, melynek kapcsán az Emberi Jogok Európai Bírósága az *Artico kontra Olaszország ügyben*²²⁷ 1980. május 13-án hozott ítélet.²²⁸ A nemzeti jogi szabályozás alapján az ingyenes jogi támogatást az 1923. december 30-án kelt, 3282. számú Királyi Rendelet (Regio Decreto) szabályozza, melynek értelmében büntető ügyekben az „állami szegénység” folytán rászorulóknak számára a költségmentességhez való hozzáférés jogát minden körülmények között biztosítani kell. Ezen felül a rendelet lehetővé teszi a jogi képviselő helyettesítését, illetőleg új képviselő kijelölését akár az ügyfél saját kezdeményezésére, akár a bűnüldöző hatóságok, illetőleg a bíróság elnökének kérelmére. Amennyiben a jogi képviselő az ügyféllel szemben tanúsított magatartásában rejlő okok, jogosnak tekinthető indokok folytán nem biztosít az ügyfél számára megfelelő védelmet, indokolttá válhat a képviselő felmentése.²²⁹ Az olasz büntető törvénykönyv 128. cikke a Királyi Rendelettel összhangban kimondja, hogy hivatalosan kirendelt ügyvéd kizárólagosan

---

²²⁶ JUHÁSZ Edit: „Nép Ügyvédje”- avagy a jogi segítségnyújtás hazai reformja, Acta Humana 15. évfolyam, 2004. 3. szám. (2004 Emberi Jogok Magyar Központja Közalapítvány) 4. o., 10-11. o.

²²⁷ European Court of Human Rights, CASE OF ARTICO v. ITALY (Application no. 6694/74), http://www.ius-software.si/EUII/EUCHR/dokumentum/1980/05/CASE_OF_ARTICO_v._ITALY_13_05_1980.html (letöltés dátuma, 2009. 05. 06.)

²²⁸ Az ARTICO kontra Olaszország ügy felperese Ettore Artico úr olasz állampolgár, szakmája szerint könyvelő, aki 1917-ben született. A Veronai Kerületi Bíróság 1965. január 27-én csalás büntetettének elkövetése miatt tizennyolc hónap börtönre ítélte. Öt évvel később, 1970-ben is újfent elítélték, mivel érvénytelen csekket és opciós szelvényeket állított ki. Csalás büntette megvalósítása miatt ismételt 11 hónapos börtönbüntetésre és pénzbírságra ítélték. Az Artico úr által benyújtott fellebbezések elutasításra találtak, oly módon, hogy a Veronai Büntetőbíróság a fellebbező távollétében határozott kérelméről. Artico úr 1971-ben való börtönbe (Brindisi) vonulását követően újabb fellebbezést nyújtott be, a bíróság azonban kimondta, hogy a benyújtott fellebbezés olyan kérdésekre irányult, melyeket már a korábbi fellebbezések során előterjesztettek és azokat elbírálták, így a fellebbezések a már a res judicata körébe sorolhatóak. Artico úr azonban továbbra is vitatta az elkövetési magatartással összefüggésbe hozható időtartamokat. Az elsőfokú tárgyalás során az általa választott FERRI ügyvéd képviselte Artico urat, a büntetőeljárás második szakaszában azonban már a kirendelt római ügyvéd DELLA ROCCA látta volna el a jogi képviseletet. Mint utóbb kiderült, a kirendelt jogi képviselő nyaralni ment, így Artico úr nem részesülhetett hatékony segítségben, hiszen nem is találkozott ügyvédjével. Az ügyvéd más jellegű kötelezettségvállalásaira hivatkozva kérte felmentését és más kollégát ajánlott. Intézkedések, így a védelem biztosításának jogos érdeke hiányában Artico úr a kirendelt jogi képviselője ellen panaszt emelt. A felperes több ízben is kérte a jogi képviselő cseréjét, mivel állítása szerint a megfelelő védelemnek, illetve a védelem hiányának komoly következményei lehetnek az eljárás kimenetelére nézve és kérte, hogy biztosítsanak számára egy hatályos alkalmazható ügyvédi jegyzéket, melyre azonban nem került sor. A felperes mindezek után újabb beadványt terjesztett elő, amelyben újfent vitatta Della Rocca ügyvédnek az ügyhöz való lelkiismeretes hozzáállását és viszonyát, jelezte a hatóságok mulasztását és új védő kirendelését is kérte, azonban azt a tájékoztatást kapta, hogy az ügyvéd helyettesítésére nincs mód. Ezen túl Artico úr kérte a tárgyalás elnapolását védelem hiányában.

²²⁹ 3282. számú olasz Királyi Rendelet (1923. december 30. Regio Decreto) 32. cikk

csak indokolt esetben váltható le másik jogi képviselő biztosítása mellett. A Királyi Rendelet értelmében, mindaddig el kell látnia a védőügyvédnek a feladatát, amíg felmentése jogerősen megállapításra nem kerül. További feltétel a jogszabály alkalmazásának során, miszerint a ki-rendelésnek a jogviszony fennállása alatt mindenben, minden körülmények között eleget kell tenni.²³⁰ További szabályozási sajátosság, hogy az ügyfél a támogatási időszak alatt, azaz a ki-rendelt védő jogintézményének igénybevétele során, elveszíti az ingyenes jogi segítséget, ha saját választása szerinti ügyvéd meghatalmazása mellett dönt.²³¹ Azon ügyvédek ellen pedig, akik feladataikat elmulasztják, az ügyfél kártérítési igényt terjeszthető elő, az ilyen jogi képviselő fegyelmi büntetéssel is sújtható.²³²

Megállapítottam, hogy az Emberi Jogok Európai Egyezménye amellet, hogy a polgári és a büntető ügyekben a független és pártatlan bíróság előtti tisztességes, nyilvános és ésszerű időn belüli eljáráshoz való jogot egyaránt előírja, rendelkezik a büntetőeljárás speciálisan érvényesítendő garanciáinak köréről. Az Emberi Jogok Európai Bíróságának joggyakorlata tölti meg tartalommal az említett rendelkezéseket oly módon, hogy azok a bírósághoz fordulás jogát tartalmazza, melynél feltételként írják elő annak hatékonyságát és ténylegességét. Az Emberi Jogok Európai Bíróságának joggyakorlata minden fejlett, demokratikus jogállam számára követhető példaként kell, hogy szolgáljon. Véleményem szerint a fenti jogesetek bemutatása, illetve elemzése azért is fontos, és ismeretük nélkülözhetetlen, mert a hazai jogalkotásnak és a joggyakorlatnak közelítenie kell az Európa Tanács és az Európai Unió által mindenkor elfogadott elvekhez, melyek az európai bírói fórumok által végzett jogértelmezéseken keresztül is megmutatkoznak. Természetesen a bíróságok döntései a nemzeti jogra általános jelleggel nem rendelkeznek kötelező erővel, azonban a megállapítások ismerete segíthet a hazai jogszabályok értelmezésében és alkalmazásában.

3.6.4 Büntető joggyakorlat

A Lantin Büntetés-végrehajtási Intézet pszichiátriai szárnyának kétszemélyes cellájában tartották fogva az *AERTS kontra Belgium ügyben*²³³ 1998. július 30-án hozott ítélet felperesét.

A felperes próbára bocsátás iránti kérelmének 1993. november 19-én az Elmeorvos Szakértői Intézet²³⁴ adott helyt. A romló egészségügyi állapotára való tekintettel 1996. december 23-án ismét kényszergyógy-

²³⁰ 602. számú 1931. május 28-án kelt olasz Királyi Rendelet 5. cikk

²³¹ Az olasz Büntetőeljárásról szóló törvény, 128. cikk Procedure)

²³² 3282. számú olasz Királyi Rendelet (1923. december 30. Regio Decreto) 4. cikk

²³³ Emberi Jogok Európai Bírósága, 25357/94, 1998. július 30-i ítélet, forrás: http://www.ius-software.si/EUII/EUCHR/dokumentum/1998/07/CASE_OF_AERTS_v._BELGIUM_30_07_1998.html, <http://sim.law.uu.nl/SIM/CaseLaw/hof.nsf/2422ec00f1ace923c1256681002b47f1/e81135787aae6d85c1256658002eb122?OpenDocument> (letöltés dátuma, 2009.05.10.)

²³⁴ Mental Health Board

kezelést rendeltek el a felperes ellen. Az első fokon eljáró bíróság elnöke megállapította 1993. május 10-én, hogy a felperes további fogva tartása a Lantin börtönben jogellenes, és ez olyan jogsértés, amelyet a leg-sürgősebben meg kell szüntetni. A Szociális Védelmi Központban jelöltek ki számára helyet, a börtönből azonban hely hiány nem nyílt lehetősége átköltözni. Az állam fellebbezést nyújtott be a tekintetben, hogy a Liège-i Fellebbviteli Bíróság hatályon kívül helyezze az 1993. május 10-i intézkedést. A tényállás ismeretében megállapítható, hogy a panaszost kifejezetten kényszergyógykezelés és nem büntetés céljából tartották fogva büntetés-végrehajtási intézet pszichiátriai részlegében. A panaszos kifogása értelmében a büntetés-végrehajtási intézet nem alkalmas mentális betegek gyógykezelésére, mivel a rendszeres orvosi ellátás nem biztosítható. Egyetértek, hogy egy büntetés-végrehajtási intézet nem lehet alkalmas terápiás célzatú kezelésre mentális megbetegedésben szenvedők számára.

Az Emberi Jogok Európai Bíróságának ítélete értelmében az EJEE 5. cikk (1) bekezdésébe ütköző jogsértés állt be, hiszen nemzeti szabályokba ütközött a fogva tartás. A megengedett szabadságmegvonás alapja és a fogva tartás helye között fenn kell állnia korrelációnak. A kényszer-gyógykezelés végrehajtása kizárólag kórházban, klinikán, vagy más alkalmas intézményben történhet, amennyiben azt nem büntetés céljából hajtják végre. A belga jog előírja a polgári ügyekben a képviselőlet biztosításának kötelezettségét a semmitőszék tanácsa előtt, mivel erre adott ügyben nem került sor, ezért az EJEE 6. cikk (1) bekezdésébe ütköző jogsérelem is bekövetkezett. A panaszos ügyvédi költségeinek fedezését a fogva tartás elleni fellebbezési eljárás során fedezni kell, a jogi segítségnyújtó testület azonban megtagadta a kérelmet, mivel úgy vélte a fellebbezés nem megalapozott. Aerts úr törvényes eljáráshoz fűződő joga károsodott, így az Egyezmény 6. cikk (1) bekezdésének megsértése bekövetkezett. Az eljárás kivizsgálása során megállapítást nyert, hogy a büntetés-végrehajtási intézetben a körülmények nem feleltek meg az előírásoknak. Az embertelen és megalázó bánásmód fennállását azonban nem sikerült bebizonyítania a panaszosnak.²³⁵

Pszichiáter szakértői vélemény igazolta, hogy az államtól elszenvedett sérelmek hatására a pszichésen súlyosan zavart panaszos alperes állapota rosszabbodott, így az EJEB a Belga állam terhére – az Egyezmény 50. cikke alapján – indokoltnak tartotta kártérítés megfizetését a panaszos részére.

A magyar peres jogi segítségnyújtási koncepció is követi az EJEB alapelveit, a rendelkezésekből levonható következtetéseket, amennyiben tehát a jogi képviselőlet a bírósági eljárás során kötelező, illetve az érintett személy valamely oknál fogva ügyének bíróság előtti hatékony előadására és képviselőletére képtelen, és anyagi értelemben is rászorultak tekinthető, az állam biztosítani fogja a jogi segítségnyújtást.

---

²³⁵ Emberi Jogok Európai Egyezménye 3. cikk

3.6.5 Nemzetközi dokumentumok az áldozatsegítés területén

Elsőként az ENSZ 1985. évi deklarációját szükséges kiemelni, amely a „*bűncselekmények és a hatalommal való visszaélés áldozatainak nyújtandó igazságszolgáltatás alapelveiről*” szól.²³⁶ Az áldozatok számára tényleges értelemben orvosi, pszichológiai és szociális segítségnyújtás biztosítható, melyhez állami, önkéntes, valamint közösségi, egyéni eszközök is igénybe vehetők. Biztosítani kell számukra az információhoz való hozzáférés biztosítását, valamint a szükséges jogi segítségnyújtáshoz való hozzáférés lehetőségének megteremtését. Az áldozati körbe tartozik a hatalommal való visszaélés áldozatainak köre is, tehát nem csak bűncselekmény áldozataira terjed ki az ENSZ deklaráció. Az Európai Tanács „*Az áldozatoknak nyújtandó segítségről és az áldozattá válás megelőzéséről*” szóló 1987. évi 21. számú ajánlásában megfogalmazottak alapján az áldozat számára biztosítható segítségnyújtást a következőkben kell meghatározni: ide tartozik az elsősegély jelleggel biztosított sürgős segítségnyújtás, folyamatos egészségügyi, pszichológiai, szociális és anyagi támogatás biztosítása. Az ismételt áldozattá válás elkerülése érdekében, tájékoztatás, tanácsadás biztosítása, a kárenyhítés igénybevételéhez szükséges segítségnyújtás lehetővé tétele, valamint a vagyoni kár megtérítéséhez szükséges jogi tanácsok biztosítása is. Az Európai Áldozatvédő Fórum megalkotta 1996-ban „*Az áldozatok jogai a büntetőeljárásban*”, valamint 1998-ban „*A bűncselekmények áldozatainak szociális jogai*” című nyilatkozatokat. 1999-ben „*Az áldozatok jogai a megfelelő színvonalú szolgáltatáshoz*” című deklarációt. 1999 októberében az Európai Tanács Tamperei ülésén minimum szabályok kidolgozásának szükségességére tett javaslatot, azért hogy az igazságszolgáltatáshoz hozzáférhessenek az áldozatok, és biztosíthatóvá váljon számukra a kárenyhítéshez fűződő joggyakorlás is. Az Európai Unió Tanácsa „*A sértett jogállásról a büntető eljárásban*” címmel a 2001/220/IB kerethatározatot²³⁷ fogadta el, melynek következtében kártérítést követelhet az áldozat az elkövetőtől és biztosítható számára a joghoz való hozzáférés lehetősége a következő területeken: a tisztelet, az elismertséghez való jog, a meghallgatáshoz a bizonyítékok szabad szolgáltatásához való jog, a tájékoztatáshoz való hozzáférés vagy jogosultság, a kommunikációs biztosítékok rendelkezésre állása, a büntető eljárások kiadásainak megtérítéséhez való jogosultság, a védelem a kártérítés és az büntetőjogi mediációhoz való hozzáférés a büntető eljárás során. A tagállamok feladatává teszi a kerethatározat, hogy a bűncselekmények sértettjei számára lehetőséget biztosítson a büntetőeljárás keretein belül és ésszerű határidőt tegyen lehetővé

²³⁶ <http://www.un.org/documents/ga/res/40/a40r034.htm> (letöltés dátuma: 2011. december 10.)

²³⁷ <http://eur-lex.europa.eu/hu/index.htm> (letöltés dátuma: 2011. december 10.)

arra, hogy határozat születhessen meg számukra, valamint biztosítható legyen a kártérítés szükség szerint. Az elkövetőt arra kell ösztönözni, hogy ezt biztosítani akarja és képessé váljon nyújtani az áldozat számára, valamint előmozdítsa a szolgálatoknak az áldozatsegítési eljárásban az együtt működését.

3.6.5.1 Az áldozatpolitika jelentősége és a büntető felelősségre vonás szerepéről²³⁸

Felértékelődik napjainkban e szerepkör, hiszen a büntető igazságszolgáltatási koncepciók folyamatosan változnak, azaz a cél, hogy a büntető felelősségre vonás hogyan alakul, milyen felfogásban működik, és milyen gyakorlat uralkodása tapasztalható.

A büntető igazságszolgáltatási koncepciók folyamatosan változnak. Ez a fejlett nyugati társadalmi magban kialakított egy megfeleltethető gyakorlatot. Alapvetően a többféle felfogás arra irányult, hogy a büntető felelősségre vonás célját meghatározhassa. Háromféle felfogás mutatható ki az időben történő változást figyelembe véve, történeti szempontrendszer alkalmazva:

A XVIII. század végén és a XIX. század elején még az úgynevezett *retributív igazságszolgáltatás* került előtérbe, amely klasszikus büntetőjogi elvekre épült. Ez ténylegesen indeterminista koncepció, amely abban foglal állást, hogy a szabad akarat káros megnyilvánulásaként tartja számon a bűncselekményt.

Ahhoz, hogy a jogrend sérelme helyre állhasson a tett arányos büntetés kiszabadását vélte indokoltnak, tehát az adott irányzat a *proporcionális elvet* vallotta. A második ilyen időszak a XX. század elején vált uralkodóvá, azaz az ún. *preventív igazságszolgáltatási szemlélet* terjedt el. A pozitivista kriminológiai nézetek előtérbe kerültek. Az emberi magatartások törvényszerűségeit kívánták feltárni és ennek a jelenségnek a feltárásával a bűncselekményt okozatként állapították meg. A relatív a szabad akarat volt az adott nézet középpontjában, tehát a *determináció elve* érvényesült. Az okok között, ami miatt a bűnözésre sor került, megállapították az objektív és egyúttal a szubjektív, azaz az egyénre vonatkozó, saját pszichikai adottságokat előtérbe helyező ok és okozati összefüggéseket is. Fontos a bűncselekménynél a büntetés meghatározásakor figyelembe venni, hogy az elkövető személyisége milyen típusú, a társadalmi körülmények hogyan hatottak az elkövetésre, mennyiben idézhették elő azt, valamint a determináció szerepének is a figyelembe vétele. Az elkövető centrikus büntetést kívántak kilátásba helyezni, generális és speciális prevenciók figyelembe vételével, méghozzá differenciált és individualizált módon.

---

²³⁸ Forrás: http://www.dieip.hu/2009_2_06.pdf (letöltés dátuma: 2011. 11. 30) SCHWEIGHARDT Zsanett: *Áldozatvédelem, áldozatsegítés, büntetőjogi felelősségre vonás*. 5, 6, 7, 8, 9, 10. oldalak összegzése

Az ún. „*treatment ideológia*” a XX. század közepén került előtérbe, mivel elsősorban az volt a célja, hogy az elkövető számára kezelést biztosítson, azaz a személyiségjegyeit pozitív irányba tudja alakítani. Mivel objektív körülmények is közrehatnak a bűnözésben – ezek általában előre meghatározottak –, ezért a később kialakuló személyiség determinálhatóvá válik. Ez a megfelelő technikai segítségnyújtás biztosításával lehetőséget ad arra, hogy a nevelő, segítő szándékkal létre tudják hozni a reszocializációt. Az a cél, hogy a reszocializáció megvalósulhasson, feltételezi egyúttal az individualizált, tehát az egyénre szabott és általánosságban mérve határozott tartalmú büntetés kiszabásának szükségességét.

A harmadik főbb terület az 1970-es évek közepétől bebizonyította, hogy a fentiekben kifejtett treatment-i ideológia, azaz ún. „kezelés elmélet” és a reszocializáció csődöt mondott. A bűnözési ráta rendkívüli módon megemelkedett. Ezért aztán a neoklasszikus büntetőpolitika már a tett súlyához igazított büntetés kiszabását hirdette, azaz tetterányos felelősséget kívánt megállapítani. A büntetés, amit ténylegesen megérdemelt cselekedetért az elkövető, megcélozta az igazságos fájdalomszolgáltatást. A legfontosabb terület a helyreállító, azaz resztoratív igazságszolgáltatási koncepció esetén, az áldozat középpontba helyezése. Hiszen a bűncselekmény elsősorban az áldozatnak okozott sérelemben nyilvánul meg, és ezért elsődlegessé válik a számára elszenvedett vagyoni kárnak, illetőleg az egyéb sérelmeknek a helyreállítása, valamint az érdekegyesítés, érdekérvényesítés a sértetti oldalon. A koncepció lényege abban nyilvánul meg, hogy nem lehet egyedüli cél a tett megtorlása, az elégtétel jelentősége az elsődleges, és mindamellett az okozott kár megtérítését is biztosítani kell. Az áldozat tehát középpontban van, a szemlélet maga áldozatcentrikusnak tekinthető és biztosítja, hogy az elkövető reszocializációja létrejöhessen és a társadalom, a közösség általi rehabilitációjára sor kerülhessen. Abban az esetben, ha együttműködik, azaz megbánást tanúsít és az okozott kár megtérítését vállalja.

A Howard SEHR nevéhez fűződő *resztoratív igazságszolgáltatás* átfogó modellje, olyan eljárás, amely a saját jogsértésben érdekeltet fogja össze, közös célja a sérelmek, a szükségletek és a kötelezettségek felismerése, azért, hogy azok helyre állítása a szükséges és lehetséges mértékben megvalósulhasson.²³⁹

A Leuveni Deklaráció²⁴⁰ értelmében elsődlegesen a bűncselekményt az áldozatoknak okozott sérelem vonatkozásában, valamint úgy kell kezelni, hogy a közösségben, a társadalomban létrejöhessen a béke, a biztonság és érvényesülhessen a közrend. Tehát nem elsősorban a szabályok megszegése lesz az elsődleges cél. A társadalmi reakciók fő feladata a közreműködés abban, hogy az elkövetés okozta sérelem helyreállíthatóvá válhasson és orvosolható legyen. A modell

---

²³⁹ SEHR, Howard: *The Little Book of Restorative Justice. Intercourse*. Pennsylvania, Good Books, 2002. 37. o.

²⁴⁰ Forrás: <http://www.sonoma.edu/ccjs/info/leuven.html> (letöltés dátuma: 2011. december 10.)

maga a resztoratív vagy helyreállítható igazságszolgáltatás modellje, amelynek az a célja, hogy a társadalom biztonsága érvényesülhessen, a sérelmet jóvá lehessen tenni, a közösség békéje helyreállhasson. A hatóságok feladatává válik a feltételrendszer megteremtése, a korrekt eljárási rend kialakítása, az egyéni jogok tiszteletben tartása és szükség van arra, amennyiben az önkéntes módszerek nem vezetnének megoldáshoz, akkor a bírói kényszerrel legyen biztosítható a joghatás kiváltása.

John BRAITHWAITE a helyreállítási dimenziókat úgy fogalmazza meg, hogy ide tartozik a kompenzációként az anyagi veszteség, a sérülés helyre állítása, a biztonságérzet, a méltóság, az igazságszolgáltatásba vetett hit által biztosított harmónia, valamint a szociális támogatás lehetővé tétele.²⁴¹

Összegzésképpen megállapítható, hogy elsődlegesen a resztoratív igazságszolgáltatásnál fontos, hogy az érintett áldozatok az eljárásba bekerüljenek, döntést hozhassanak és az eljárásból kikerülve elégedettséget könyvelhessenek el. Hozzátartozik második legfontosabb lehetőségként, hogy transzformatívabb legyen az igazságszolgáltatás. Az elkövető célja, ill. indíttatása feltárhatóbbá váljon és megértse azt, hogy tette az áldozatra milyen hatást gyakorol, kvázi gyógyító jelleggel funkcionáljon részvétele az eljárásban és egyúttal felelősséget is vállaljon a tettéért.

A harmadik ilyen főbb módozat, a későbbiekben a bűncselekmények elkövetési valószínűségének redukálása, azaz biztosítani kell a jóvátételt és ösztönözni kell a reintegrációt. Tehát az áldozati sérelem orvoslása rendkívül fontos, az ítélezés igazságossága ki kell, hogy terjedjen az áldozat számára biztosított igazságszolgáltatásra, még hozzá olyan módon, hogy az elkövetőt ösztönözni kell a felelősségvállalásra, tudatosítani kell benne a következményeket, amelyeket magatartásával okozott, és nem csak az cél, hogy szégyenérzete alakuljon ki, hanem az önbecsülésének a visszaállítására kell törekedni. A formális, hivatalos bíraskodás fontos, nem cél ezen intézményrendszer megszűnése, megszüntetése, de informális rendszerrel is kell lehetőséget biztosítani arra, hogy érvényesülhessen a resztoratív politika. Tehát jelentőséggel bír a közösség szerephez juttatása, mert a sértett, az elkövető ténylegesen a közösség része. Egy ún. háromdimenziós célkitűzési modell²⁴² fogalmazható meg, amelyhez a következő pontok tartoznak:

Mindenekelőtt az áldozatok kártalanításáról kell beszélni, amelyhez hozzátartozik, a már Arisztotelész korában az ún. *justitia commutativa*, azaz az igazságszolgáltatás kölcsönösségen alapu-

---

²⁴¹ BRAITHWAITE, John: *Restorative justice and Responsive Regulation*, Oxford University Press, 2002. 12. o.

²⁴² Forrás: http://www.dieip.hu/2009_2_06.pdf (letöltés dátuma: 2011. 11. 30.), SCHWEIGHARDT Zsanett: *Áldozatvédelem, áldozatsegítés, büntetőjogi felelősségre vonás*. 8-10. o.

ló mivolta. Ennek megnyilvánulása és ehhez hozzátartozott az ún. *justitia correctiva*, vagyis a kiegyenlítő igazságosság, amely arra irányult, hogy a károkozást és a károkozást egyenlővé változtassa. Akkor lett igazságos, hogy ha az elszenvedett sérelemmel arányban áll a kompenzáció, de fennáll a diszfunkcionalitás veszélye, amennyiben az állam túlságosan széles lehetőséget biztosít a kompenzáció igénybevételére és nem elsősorban a jóvátételre szánt elsődleges szerepet. Arra ügyelni kell, hogy az állam általi kárenyhítést csak kizárólagosan abban az esetben lehet alkalmazni, amennyiben sikertelenné válik a bűnelkövető általi jóvátétel megkísérlése.

A második fontos célkitűzés a rehabilitáció szerepét öleli fel. A tettes és az áldozat közötti megbékélés, a jóvátétel, a megbánás szerepe jelentőséget kap. A kárenyhítés folyamata biztosítja az elkövető számára a tapasztalatszerzést és a sértett általi fájdalomnak a megértési tapasztalatát, így átérezheti azt a szenvedést, amit cselekedetével kiváltott. Arra azonban mindig figyelemmel kell lenni, hogy így a stigmatizáció és a marginalizáció is előtérbe kerülhet és így mehehezülhet a visszailleszkedés a társadalomba.

Ezért a kisebb súlyú konfliktusok esetén, amelyek jogilag tisztán értelmezhetőek, az állam és áldozat közötti, állam által biztosított együttműködésre kell törekedni, így optimális esetben a teljes rehabilitáció akkor érvényesül, ha a sérelmeket meg lehet gyógyítani. A jogrend hátránya helyreáll és tiszta lappal indulhat el a fejlődés útján az elkövető.

A harmadik ilyen fontos, szükséges kötelezettség a közösség bevonása az eljárásba, mert a közösség az, aki biztosítani tudja a társadalomba való visszailleszkedést azáltal, hogy az elkövető megbánja tettét, lehetővé teszi a visszafogadást, tehát a rehabilitáció csak közreműködéssel biztosítható, így nem szorul a társadalom peremére az elkövető. A társadalmi kapcsolatok megerősítésével a bűnmegelőzés szerepe is előtérbe kerül, azt azonban mindenképp fontos kiemelni, hogy a hármas célkitűzést, azaz az említett hármas dimenziót kizárólagosan szoros összefüggésben, egymással összhangban lehet csak értelmezni.

3.7 „Legal aid”

3.7.1 A jogi segítségnyújtáshoz kapcsolódó rendszerek összehasonlítása

Elmondható, hogy a jogi segítségnyújtási rendszerek csoportosításánál célszerű a COUSINS-féle tipizálást figyelembe venni.²⁴³ Ez alapján öt csoportba oszthatók a jogi segítségnyújtási

---

²⁴³ COUSINS, Mel: *Legal Aid Reform in France and the Republic of Ireland in the 1990s*. 2002. In REGAN, Francis – PATERSON, Alan – GORIELY, Tamara – FLEMING, Don (eds): *The Transformation of Legal Aid*. Oxford University Press, Oxford–New York, 2002. 159- 177. 173. o.

rendszerek. Így a világ európai, illetve észak-amerikai jogi segítségnyújtási rendszereit tekintve létezik egy *angol-amerikai jogi segítségnyújtási rendszer*, ahova az Egyesült Királyság, Írország és Kanada tartozik, Quebec kivételével. Ide tartozik még az ún. Egyesült Államokat érintő jogfejlődés, ahol jogi központhálózatokon keresztül az állami és civil szféra összefogására van lehetőség. Polgári alapjogként biztosítják állami beavatkozással az ügyvédi költségek megtérítésének lehetőségét elfogadhatósági kritériumokhoz kötve. Az angol típusú ún. *judicare*-rendszerben a különbség elsődlegesen abban mutatkozik meg, hogy a bíróságon kívüli segítségnyújtást szakmai kamarák segítségével, meghatározott jövedelemszint mellett biztosítottak. Az amerikai típusú rendszerben még az állam finanszírozza az ügyvéd költségét és ezt úgy hívják, hogy *staff attorney system*. A következő csoportosítási forma az ún. *romanista-germanista formájú jogsegély* kategóriába tartozó államok köre, ahol egy ún. *karitatív megoldással szolgáló modell* került kialakításra. Ide tartozik Németország, Franciaország, Hollandia, Olaszország és Quebec, valamint a *skandináv államok biztosította lehetőségek*.²⁴⁴ Végül, de nem utolsó sorban a Magyarországot is érintő *posztoszocialista országok jogsegélyezési rendszerei* tartoznak ide.

3.7.2 Az Európa Tanács ajánlásairól

A jogi segítségnyújtás témaköreivel kapcsolatosan több ajánlást is kidolgozott Európa Tanács a tagállamok számára, amelyek elsődleges célja a tagállamok közötti igazságügyi együttműködés megteremtése, a megfelelő színvonal és hozzáférés biztosítása.²⁴⁵

3.7.2.1 Az igazsághoz való hozzáférés elősegítéséről szóló ajánlás

Az *No R (81) 7.* számú ajánlás deklarálja, miszerint az igazságszolgáltatáshoz történő hozzáférés biztosításához fűződő jog minden demokratikus társadalom alapvető eleme. A bírósági eljárásokhoz fűzött kritikaként fogalmazza meg az Európa Tanács a bírósági eljárásokat a tekintetben, hogy azok sokszor igen összetettek, időigényesek és költségesek, olyannyira, hogy a társadalmi és vagyoni szempontból hátrányos helyzetű felek jogaik akadálymentes gyakorlására nem képesek.

A rászorultak jogérvényesítésének egyensúlyi helyzete szempontjából fontos alapelveket fogalmaz meg az ajánlás: a bírósági eljárások egyszerűsítését, időtartamának csökkentését, a költ-

---

²⁴⁴ Lásd még DRINÓCZI Tímea: *A jogi segítségnyújtással kapcsolatos problémák és a kezdeti megoldási lehetőségek az Európai Unióban*. JURA 2001/2. 109-110.

²⁴⁵ Lásd még DRINÓCZI Tímea: *A jogi segítségnyújtással kapcsolatos problémák és a kezdeti megoldási lehetőségek az Európai Unióban*. JURA 2001/2. 112.

ségkedvezményi rendszer hatékony biztosítását, információk biztosításának kérdéskörét a jogszolgáltatást nyújtó szervek eljárásával kapcsolatosan.²⁴⁶

3.7.2.2 A szegényeknek a joghoz és igazságszolgáltatáshoz való hatékony hozzáféréseinek biztosításáról szóló ajánlás

Az *No R (93) I.* számú ajánlás leszögezi, a vagyoni szempontjaik folytán hátrányos helyzetű személyek számára is nélkülözhetetlen kell, hogy legyen a jog eszközeinek igénybevétele, tovább mutatva arra, hogy a hozzáférést biztosítható legyen. A társadalom hátrányos helyzete számára is biztosítani kell a jogi képviselést, létre kell hozni jogi tanácsadó szolgáltatásokat, az alternatív vitarendezési eljárásokhoz való hozzáférést előtérbe kell helyezni. Az Európa Tanács a jogviták megoldásában a társadalmi szervezetek szerepvállalásának növelését kívánja előtérbe helyezni.²⁴⁷

Európai Unió Alapjogi Chartájának 47. cikke értelmében mindenki számára biztosítani kell a hatékony jogorvoslathoz és a tisztességes eljáráshoz való jogot. A dokumentum 47. cikkének (3) bekezdése szerint, azon személyeknek, akiknek nem állnak rendelkezésre megfelelő anyagi eszközök, jogi segítséget kell nyújtani, amennyiben ez a joghoz való hatékony (tényleges) hozzáférés biztosításához elengedhetetlen.

4. Társadalmi kihívások Európában – menedékjog és migráció

Az Európai Parlament és a Tanács a harmadik országok illegálisan tartózkodó állampolgárainak visszatérésével kapcsolatban a tagállamokban használt közös normákról és eljárásokról szóló 2008/115/EK irányelv (visszatérítési irányelv) 13. cikkének 4. bekezdése értelmében tagállami kötelezettségként fogalmazza meg az illegális migránsokat érintő kiutasításukról szóló döntés elleni jogorvoslathoz állam által lehetővé tett ingyenes jogi segítségnyújtás biztosítását. Ehhez feltétellé kell válnia Magyarországon is az adott szakterületen jártas jogi segítői bázis kialakításának, azaz idegenrendészeti, menekültügyi ismeretrendszernek. Fontos feltétel továbbá az idegen jogterületeket érintő tapasztalat, továbbá nyelvtudás biztosítása. Az új tevékenység Magyarországon kizárólag arra a peren kívüli jogi segítségnyújtásra vonatkozik, amely az engedélyügyi eljárást érinti. A holland legal aid modell későbbi elemzése és értékelése miatt tartom szükségszerűnek a menedékjog uniós vetületeinek alapos vizsgálatát. Mindamellet nem

---

²⁴⁶ Recommendation No. R (81) 7 of the Committee of Ministers to Member states on measures facilitating access to justice, forrás: <https://wcd.coe.int/com.instranet.InstraServlet?command=com.instranet.CmdBlobGet&InstranetImage=599788&SecureMode=1&DocId=671776&Usage=2> (letöltés dátuma, 2010. 10. 21.)

²⁴⁷ Recommendation No. R (93) 1 of the Committee of Ministers to Member states on effective access to the law and to justice for the very poor, forrás: http://www.mediacje.wpia.uw.edu.pl/files//rada_europy/1993-1eng.pdf (letöltés dátuma, 2010.10.21.)

tekinthetnek el attól, hogy a magyar jogi segítségnyújtási rendszer tényleges továbbfejleszthetősége miatt is fontos az uniós követelmények ismertetése. A joghoz jutás vizsgált dimenziói szempontjából tehát van létjogosultsága a nemzetközi kitekintésnek, valamint a Holland migráns segítségnyújtást érintő terület bemutatása vonatkozásában.

4.1 A menedékjogi eljárási direktíva szerepéről

Vannak olyan, az EU tagállamai számára kötelező érvényű jogi előírások a menedékjogi eljárási direktíva életbe lépése óta, melyek a menedékjogot kérőknek nyújtandó jogsegélyre és a képviselőre vonatkoznak. A direktíva garantálja a menedékjogért folyamodónak a lehetőséget arra, hogy menedékjogért folyamodván hatékony módon tudjon konzultálni egy jogi tanácsadóval, aki átvállalja a költségeket.²⁴⁸ Azt is előírják a tagállamoknak, hogy biztosítsák a jogi asszisztenciához és/vagy képviselőhez való jogot kérés alapján „*abban az esetben is, ha a döntésben részt vevő hatóság elutasító határozatot hoz.*”²⁴⁹ A tagállamoknak joguk van arra, hogy bevezessenek bizonyos ésszerű korlátozásokat ennek a rendelkezésnek a betartása során. Inter alii nyújthatnak díjmentességet első fokon történő fellebbezéseknél, de a továbbiaknál és felülvizsgálatoknál nem, vagy csak akkor, ha a fellebbezés vagy felülvizsgálat nagy valószínűség szerint sikeres lesz, míg a jogi asszisztencia és/vagy képviselő ez utóbbi esetben nincs önkényesen korlátozva.²⁵⁰ A tagállamok kiszabhatnak pénzügyi és/vagy határidőkkel kapcsolatos korlátozásokat az ingyenes jogi segítségre és/vagy képviselőre vonatkozó rendelkezés betartásakor, vagy ami a díjakat és egyéb költségeket érinti, gondoskodva arról, hogy a jelölttel való bánásmód ne legyen sokkal kedvezőbb, mint az általános bánásmód az adott nemzet állampolgáraival szemben.²⁵¹

Ami a menedékjogért folyamodónak nyújtott jogi támogatás és képviselő hatáskörét illeti, a menedékjogi eljárási direktíva korlátozott normákról gondoskodik. Egy jogi tanácsadó vagy egy egyéb segítő, akinek engedélyezik, hogy a nemzeti jog keretein belül támogatást vagy képviselőt nyújtson, hozzáféréssel kell, hogy rendelkezzen „*a jelölt aktájába információkhoz, mivel az arra való, hogy a hatóság ellenőrizze, ahogyan erre az 5. fejezet is utalt (fellebbezési procedúrák), amíg az információ releváns a vizsgálat szempontjából.*”²⁵² Ez alól kivételek azok az esetek, ahol az információtól vagy forrásoktól való elzárás a nemzetbiztonságot veszélyeztetné. A jogi tanácsadó vagy egyéb segítő azon jogának korlátozására abban, hogy belépjen

²⁴⁸ A menekültügyi eljárási direktíva, 15. cikk, 1. bekezdés

²⁴⁹ A menekültügyi eljárási direktíva, 15. cikk, 2. bekezdés

²⁵⁰ A menekültügyi eljárási direktíva, 15. cikk, 3. bekezdés (a) és (b)

²⁵¹ A menekültügyi eljárási direktíva, 15. cikk, 5. bekezdés (a) és (b)

²⁵² A menekültügyi eljárási direktíva, 16. cikk, 1. bekezdés (a) és (b)

lezárt területekre, beleértve a fogvatartási helyeket és tranzitónákat, azért hogy konzultáljon a jelölttel, hasonló nemzetbiztonsági megfontolásokból lehetséges.²⁵³ A jogi tanácsadók vagy egyéb segítők jelenléte a menedékjogi procedúra keretei között megvalósuló interjúknál a nemzeti jog keretei közé tartozik.²⁵⁴ Más szavakkal, a direktíva hatásköre alatt a menedékjogért folyamodók csak akkor jogosultak jogi segítségre és képviselőre a fellebbezési szakaszban, ha például a folyamodványával kapcsolatban negatív döntés születik.

A jogi segítségnyújtással a 2003/9/EC Tanácsi Direktíva is foglalkozik, mely minimum normákat fektet le a menedékjogért folyamodók fogadásával kapcsolatban (ezek után itt a Fogadási Feltételek Direktívaként utalok rá).²⁵⁵ A menedékjogot kérőknek nyújtott információkkal kapcsolatban ennek a direktívának az 5. cikke megköveteli a tagállamoktól, hogy biztosítsák azt, hogy a *„jelöltek megkaphassanak minden információt olyan szervezetekkel vagy személyek csoportjával kapcsolatban, akik specifikus jogi segítséget tudnak nyújtani, ”* ezt írásos formában tegyék, és *„amilyen gyorsan csak lehet, olyan nyelven, melyet a folyamodó vélhetően a legjobban ért.”* A Fogadási Feltételek Direktívájának 21. cikke, mely biztosítja, hogy azon esetben, amikor egy a támogatás nyújtásával kapcsolatban elutasító döntés születik, *„a jogi asszisztencia kérelmezésének folyamatát a nemzeti jog szabályozza.”*

Az Európai Bizottság javaslatokat prezentált a négy legnagyobb EU menekültügyi eszköz, például a menekültügyi eljárási direktíva és a fogadási feltételek direktíva átdolgozásával kapcsolatban.²⁵⁶ A menekültügyi eljárási direktíva átdolgozására tett javaslat erősíti az ingyenes jogi segítséghez való jutásra vonatkozó rendelkezés érvényesülését a menekültügyi procedúra első szakaszában, valamint az ingyenes jogi segítséget és képviselőt a fellebbezési szakaszban.²⁵⁷ A 2008/115/EC direktíva, mely az illegálisan az országban tartózkodó, harmadik országból

---

²⁵³ A menekültügyi eljárási direktíva, 16. cikk, 2. bekezdés (a) és (b)

²⁵⁴ A menekültügyi eljárási direktíva, 16. cikk, 3. és 4. bekezdései

²⁵⁵ Az 2003. január. 27-i 2003/9/EC Tanácsi direktíva lefekteti a menedékjogért folyamodók fogadásával kapcsolatos minimális feltételeket, OJ 2003 L 31/18.

²⁵⁶ Lásd a COM (2009) 554. zárását, Az Európa Parlament és az Európa Tanács direktíva javaslata a tagállamokban alkalmazandó, nemzetközi védelem nyújtásával és visszavonásával kapcsolatos eljárások minimum sztenderdjeire vonatkozóan (átdolgozás), 2009. október 21. Brüsszel; COM (2009) 551. zárását, Az Európa Parlament és Európa Tanács direktíva javaslata egy harmadik ország állampolgárának vagy egy hontalan személynek, mint a nemzetközi védelem kedvezményezettjének minősítésre és helyzetére vonatkozó minimum sztenderdekre és a nyújtott védelem mibenléte (átdolgozás), 2009. október 21., Brüsszel; COM (2008) 820 zárás, Az Európa Parlament és az Európa Tanács rendeletjavaslata, mely meghatározza a tagállamok felelőssége megállapításának kritériumait és mechanizmusát egy harmadik országbeli állampolgár vagy hontalan személy által az egyik tagállamban benyújtott, nemzetközi védelemre vonatkozó igénylés megvizsgálására (átdolgozás), 2008. december 3. és a COM (2008) 815 zárás, Az Európa Parlament és Európa Tanács direktíva javaslata a menedékjogért folyamodók fogadásával kapcsolatos minimál sztenderdek leszögezésével kapcsolatban (átdolgozás), 2008. december 3., Brüsszel. További információkért a Menekültek és Száműzöttek Európai Tanácsa által az átdolgozási javaslatokra tett megjegyzésekre vonatkozóan lásd a www.ecre.org weboldalt.

²⁵⁷ Részletes elemzésekért és magyarázatokért lásd a Menekültek és Száműzöttek Európai Tanácsának a Menekültügyi eljárási direktíva átdolgozásával kapcsolatban tett megjegyzései tanulmányt, 2010. május.

származó személyekkel kapcsolatban a tagállamok által betartandó közös normákat és eljárásokat tartalmazza, garantálja a hatékony jogorvoslat nyújtását, beleértve a „*lehetőséget arra, hogy a személy jogi konzultációs lehetőségért és képviseletért folyamodjon.*”²⁵⁸ A szükséges jogi támogatás és/vagy képviselet ingyenesen biztosítandó a „*vonatkozó, jogsegély nyújtásával kapcsolatos nemzeti törvények és jogszabályok szerint,*” amíg a tagállamoknak biztosítani kell, hogy az ilyen ingyenes jogi támogatás és/vagy képviselet megfeleljen a menekültügyi eljárási direktíva 15. cikk (3)–(6) bekezdéseinek.

4.2 Globális típusú megközelítés alkalmazása a migráció területén²⁵⁹

„*A migráció globális megközelítése*” címmel 2005. év decemberében az Európai Unióba érkező valóban súlyos illegális migrációs áramlatok megfelelő, átfogó szemléletű kezelésére következtetéseket fogadott el az Európai Tanács.

A Bizottság közleményt ratifikált az Európai Tanács következtetéseinek végrehajtásáról Afrikára és a mediterrán térségre koncentrálva, amelyben más megközelítésű Európai Uniót érintő régiókra történő alkalmazását javasolja. Az Európai Unió keleti és délkeleti külső határainál fekvő területekre utal a Bizottság közleményében. Térben és idősíkon mozogva is két szakaszban határozta meg globális megközelítés alkalmazását a keleti és délkeleti migrációs útvonalak tekintetében. A közelebb fekvő országokra nézve részletesebb, rövid távú terveket, a távolabbi, elsősorban főleg származási típusú országokra nézve inkább hosszútávra szóló ajánlásokat fogalmaz meg a Bizottság közleményében.

4.3 A FRONTEX ügynökség szerepe²⁶⁰

A tagállamok közötti operatív szintű együttműködést koordinálja a külső határok kezelésének területén az Európai Unió egyik legújabb, varsói székhellyel rendelkező ügynöksége. A FRONTEX a tagállamok részére a nemzeti határőrök kiképzésében nyújt támogatást, a külső határok ellenőrzésének és felügyeletének területére irányuló kutatás fejlődését kíséri figyelemmel, valamint a tagállamokat a külső határokon felmerülő magas technikai és operatív támoga-

---

²⁵⁸ Az Európa Parlament és az Európa Tanács által 2008. december 16-án megalkotott, 2008/115/EC számú direktíva, a tagállamok által alkalmazott, az illegálisan egy harmadik országban tartózkodó állampolgárok visszafordítására vonatkozó közös sztemderdek és eljárások, OJ 2008 L 348/98, a jogorvoslatra vonatkozó 13. cikk.

²⁵⁹ C 257/20 HU Az Európai Unió Hivatalos Lapja 2008. 10. 9., A Régiók Bizottsága véleménytervezete – A migráció globális megközelítése: A munkavállalás céljából történő bevándorlással kapcsolatos európai politika kialakítása és beépítése a harmadik országokkal fenntartott kapcsolatokban (2008/C 257/04),

Forrás: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2008:257:0020:01:HU:HTML> (letöltés dátuma: 2011. 06. 06.)

²⁶⁰ Forrás: <http://www.frontex.europa.eu/> (letöltés dátuma: 2011. június 06.)

tást igénylő helyzetekben is kiegészíti. A FRONTEX biztosítja a szükséges támogatást a közös visszatérítési műveletek során a tagállamok számára.

4.4 A Hágai Program után következő időszak²⁶¹

A Hágai Program 2009-ben lejárt, így 2010-től új program kialakítására kellett sort keríteni. 2007 és 2010 év közötti időszak alatt az EU soros elnöki tisztét betöltő tagállamok belügyminiszterei a közös határbiztosítás erősítését tüzték ki célul. A szakminiszterek feladata az volt, hogy az elkövetkező időszakra új javaslatokat terjesszenek elő az új együttműködési program tartalmára vonatkozóan. Az uniós határok biztosítása az új program legfőbb célkitűzése, a nagyobb szabadság, illetve mobilitás biztosítására a határokon átnyúló bűnözés, az illegális bevándorlás visszaszorítására is irányul. A Lisszaboni Szerződés értelmében teljes egészében a rendes törvényhozási eljárás szabályai vonatkoznak a bevándorlási és menekültpolitikára. Az Európai Tanács azonban fontosabb szerepet játszik ezen a területen, mint más közösségi politikákat érintő kérdésekben, tekintve, hogy érzékeny területről van szó. A politikai értelemben érzékeny terület, az észak-afrikai helyzet kezelése, valamint a fejlemények, és a régióból érkező migránsok esetleges tömeges beáramlásának kezelése céljából az Európai Unió konkrét műveleteket indított a földközi-tengeri régió középső területén. A FRONTEX és Olaszország általi segítségkérést követően „*Hermes 2011*”²⁶² néven kezdtek közös műveletbe. A művelet elsődleges célja a segítségnyújtás Olaszország számára az Észak-Afrikából induló tényleges, illetve lehetséges migrációs áramlások kezelésére.²⁶³ 2011. év áprilisában a Máltára érkező, nemzetközi védelemben részesülő személyek áthelyezését biztosító kísérleti projekt meghosszabbítása mellett érveltek az Európai Unió belügyminiszterei.²⁶⁴

4.5 Nemzetközi és regionális sztkenderdek a migrációs területen

A kitoloncolás tilalmának elve és a hatékony joghoz jutás alapvetően megköveteli bizonyos eljárásjogi örök jelenlétét a menekültstátus megállapításának folyamataiban, és központi kérdé-

---

²⁶¹ Forrás: http://www.euvonal.hu/index.php?op=tenyek_kisszotar&abc_id=11 (letöltés dátuma: 2011. június 06.)

²⁶² Forrás: <http://www.consilium.europa.eu/showFocus.aspx?lang=HU&focusID=582> (letöltés dátuma: 2011. június 06.)

²⁶³ Forrás: <http://www.consilium.europa.eu/showFocus.aspx?lang=hu&focusID=564> (letöltés dátuma: 2011. június 06.)

²⁶⁴ A FRONTEX másik közös művelete, a „*Poseidon 2011*” elnevezésű projekt, amely egy szárazföldi és egy tengeri komponensből tevődik össze. A Libiából várható esetleges migrációs hullámra való felkészülés jegyében azzal, hogy az Égei-tenger görög szigeteire vonatkozó tengeri Poseidon-művelet műveleti területe a közelmúltban Krétával egészült ki. Forrás: <http://www.consilium.europa.eu/showFocus.aspx?lang=HU&focusID=582> (letöltés dátuma: 2011. június 06.)

sek a menedékjogot kérők jogi támogatáshoz való jogát tekintve. A nemzetközi menekültjog még mindig nem tartalmaz semmilyen segítséget a menedékjogot kérők azon jogára nézve, hogy jogi segítséget, illetve jogi képviselést kapjanak a menekültstátusz megállapításának folyamataiban. Az 1951-es Menekültügyi Egyezmény 16. cikke²⁶⁵ biztosítja a menekültek számára az állampolgárokkal egyenlő elbánást a bírósági eljáráshoz való jog tekintetében, beleértve a jogi segítséget és a *cautio judicatum solvi* alóli mentességet, amellet természetesen, hogy biztosítják számára az Egyezményhez csatlakozott országok bíróságaira való jutás lehetőségét. Ezt a rendelkezést túlnyomórészt úgy értelmezték, mint ami olyan menekültek esetén alkalmazható, akik szokásos tartózkodási hellyel rendelkeznek valamely államban, ami azt jelenti, hogy menekültként való hivatalos elismerésére van szükség ahhoz, hogy jogi segítségről lehessen szó e rendelkezés keretében.²⁶⁶

A tagállamoknak a menekültstátuszt biztosító és visszavonó²⁶⁷ eljárásaival kapcsolatos alapvető szabályokról szóló 2005/85/EC Közösségi Direktívának (Menekültügyi Eljárások Direktíva) az alkalmazása azzal jár, hogy a jogi segítséghez illetve a menedéket kérőnek a státusz meghatározásához szükséges eljárás során megvalósuló képviselőhez való joga kifejezetten egy szupranacionális jogi normára épülnek. Emellett a jogsegély megszerzéséhez szükséges iránymutatás megtalálható az UNHCR EXCOM Konklúziókban lefektetett normákban, az Európa Tanács ajánlásaiban és az Emberi Jogi Európai Bíróság rendelkezéseiben.

Az EXCOM 8. számú döntésével²⁶⁸ és az ENSZ Menekültügyi Főbiztosságának jogi eljárásokról²⁶⁹ szóló Kézikönyvével összhangban egy menedékjogért folyamodó személy számára biztosítani kell a szükséges iránymutatást, melyet az eljárás során követni kell, és biztosítani azokat az eszközöket is, melyekkel ügye a megfelelő hivatalokhoz küldhető, beleértve a lehetőséget

---

²⁶⁵ Az 1951-es Egyezmény és az 1967-es Protokoll a Menekültek státuszával kapcsolatban (az 1951-es Menekültügyi Egyezményként utalva rá) 16. cikke: *1) Egy menekültnek biztosítani kell a bírósági eljáráshoz való ingyenes hozzáférést a szerződő országok területén. 2) Egy menekültnek abban az országban, ahol szokásos tartózkodási helye van biztosítania kell az ország állampolgáráival azonos elbánást a bírósági eljáráshoz való jutás területén, beleértve a jogi segítséget és a cautio judicatum solvi alóli mentességet. 3) Egy menekültnek meg kell kapnia a 2. paragrafusban megfogalmazottakkal összhangban a szokásos tartózkodási helyétől eltérő országokban ugyanazt a bánásmódot, ami egy állampolgárt megillet a szokásos tartózkodási helye országában.*

²⁶⁶ Lásd HATHAWAY, James C.: *A menekültek jogai a nemzetközi jogban*. Cambridge University Press, 2005, 909. o.

²⁶⁷ A tagállamoknak a menekültstátusz nyújtásával, illetve annak visszavonásával kapcsolatos minimális sztenderdjeire vonatkozóan megalkotott 2005/85/EC Tanácsi direktíva (2005. december 1), OJ 2005 L 326/13 (ezek után a Menekültügyi Eljárési Direktívaként utalunk rá). A tagállamoknak 2008. december 1-ig kellett életbe léptetniük azokat a törvényeket, rendelkezéseket és adminisztratív szabályokat, melyek a jogi segítséggel és képviselőkkel kapcsolatos 15. cikk életbeléptetéséhez szükségesek.

²⁶⁸ Az ENSZ Menekültügyi Főbiztossága, Végrehajtó Bizottsági Döntések 8. szám (XXVIII) a menekültstátusz megadásáról, 1977.

²⁶⁹ Az ENSZ Menekültügyi Főbiztosságának Kézikönyve a menekültstátusz megadásának folyamatairól és kritériumairól az 1951-es Egyezményben és az 1967-es, a menekültstátuszra vonatkozó protokollban (1979. újraserkesztve 1992).

arra, hogy az UNHCR egyik képviselőjével felvehesse a kapcsolatot. Az EXCOM 8. számú döntését, mely számos alapvető feltételt azonosít a menedékjogi eljárás folyamán, az Európa Tanács úgy értelmezi, hogy a jogszerű meghallgatást követel meg, mely tartalmaz *„egy teljes elbeszélgetést a menedékjogot kérővel, személyének átvizsgálását egy specializált hatóság által, valamint megfelelő jogi segítséget.”*

Az Európa Tanács úgy tartotta, hogy *„bizonyos minimális feltételeknek kell az ilyen meghallgatásokat vezetniük: a menedékjogot kereső számára ésszerű időt kell biztosítani arra, hogy felkészüljön az ügyére, átbeszélje azt az ügyvédjével vagy egy megfelelő, nem-kormányzati szervezettel, illetve tanácsot kérjen tőlük, és megkapjon minden alapvető információt, mely szükséges lehet ügye előmozdításában; a menedékjogot kérő számára az eljárás során minden jogi segítséget meg kell adni.”*²⁷⁰

Az UNHCR-nek a nemzetközi védelemre vonatkozó egész világot felölelő konzultációi 2001-ben már foglalkoztak a jogvédelem szerepével. Ezen konzultációk egyik célja a tisztább és egyszerűbb folyamatok biztosítása, melyek a jól összegyűjtött információkra épülő döntéshozatalra koncentrálnak. A menedékjogi eljárásban alkalmazandó alapvető irányelvek meghatározása, melyek mind hatékonyak, mind jogszerűek, valamint a nemzetközi menekültügyi jogi normák megtartása miatt a jogi tanácshoz való hozzájutást kritikusnak ítélik: *„Az eljárás minden szintjén, beleértve az elfogadási szintet is, a menedékjogért folyamodónak az eljárás során meg kell kapnia minden iránymutatást és tanácsot. Ahol ingyenesen kapható jogi segítség, ott a menedékjogot kereső számára szükség esetén azt kell biztosítani.”*²⁷¹ Azt is egyértelműen elismerik, hogy a jogi segítség és konzultáció kiemelt szerepet játszanak abban, hogy a menedékjogot kérő és a menekültügyi hatóság között olyan kapcsolat jöjjön létre, mely a bizalmon alapul és ezért jelentősen hozzájárul az eljárás hatékonyságához. *„A menedékjogot kérőnek nyújtott kiélegítő segítség a menedékjogi eljárás jelentősége és természete, a jelölt jogai és felelősségei, és az együttműködés megtagadásából származó következmények szempontjából nagyon fontos az együttműködés támogatásában. A nem-kormányzati szervezetekkel való kapcsolat és a jogi konzultáció is fontos szerepet játszhat abban, hogy a menedékjogért folyamodó önbizalma megnőjön az eljárás során, és annak megértésében.”*²⁷²

Ahogy korábban már említésre került, az 1951-es Menekültügyi Egyezmény 16. cikke biztosítja a bíróság elé jutást, és garantálja az *„Egyezményt aláíró országok területén a bírósági tár-*

²⁷⁰ Európa Tanács, Parlamentáris Ülés, A menekültek és menedékjogért folyamodók emberi jogainak Európában történő védelméről és érvényre juttatásáról szóló tanulmány, 7783. dokumentum, 1997. március 26.

²⁷¹ Az ENSZ Menekültügyi Főbiztossága, a nemzetközi védelemre vonatkozó globális konzultáció, menekültügyi folyamat (a jogszerű és hatékony menekültügyi folyamatok), EC/GC/01/12, 2001. május 31., 50. paragrafus (g).

²⁷² Az ENSZ Menekültügyi Főbiztossága, a nemzetközi védelemre vonatkozó globális konzultáció, menekültügyi folyamat (a jogszerű és hatékony menekültügyi folyamatok), EC/GC/01/12, 2001. május 31., 37. paragrafus

gyaláshoz való jogot”, valamint az állampolgárokkal való azonos elbánáshoz való jogot a bíróság elé jutás területén, beleértve a jogi konzultációt, illetve a *cautio judicatum solvi* alóli mentességet abban az Egyezményt aláíró országban, ahol a menedékjogot kérő szokásos tartózkodási helye van.

4.6 Az Európa Tanács szerepe a migrációs folyamatokban

Az Európa Tanács parlamentjének ülése elismerte annak szükségességét, hogy minőségi jogi segítséget, valamint képviselket nyújtsanak Európában a menedékjogot kérőknek. Az Európa Tanács nemcsak a jogi segítség iránti szükséglettel foglalkozott, mellyel meggyorsítható a menedékjogi eljárás és a fogvatartás problémájának megoldása, de foglalkozott azokkal is, akik menedékjogot kérnek Európa tengeri határainál. Például az 1645. ajánlás Európa kikötőiben és parti vizeinél menedékjogért folyamodók esetében is egyértelműen kiemeli, hogy szükség van jogi konzultációra. Az ajánlás határozottan kifejezi a szükségletet „*egy olyan rendszer iránt, mely biztosítja a független és professzionális jogi segítség és képviselket állandó elérhetőségét a kikötőkben és a parti vizeknél a menedékjog és az emigráció területén, és amely ellenőrzi is azok biztosításának minőségét.*”²⁷³ A menedékjogot kérők fogvatartásával kapcsolatban az Európa Tanács bátorította a tagállamokat, hogy biztosítsák a jogi segítséghez és képviselkehez való jutást a fogvatartott menedékjogot kérő személyeknek. A 2010. januári határozatában, mely a menedékjogot kérők és bevándorlók fogvatartásáról szólt, a parlament ülésén felszólította a tagállamokat, hogy „*garantáljanak a jogi konzultációhoz, támogatáshoz és képviselkehez való hatékony hozzájutást kielégítő minőségben, a jogi segítséget pedig biztosítsák díjmentesen.*”²⁷⁴ A PACE tanulmány elsősorban a németországi helyzetet emelte ki, ahol a fogvatartással kapcsolatos sikeres ügyek száma nőtt Berlinben, Brandenburgban és Bajorországban, ahol a jogsegélyt elérhetővé tették a fogvatartottak számára.²⁷⁵ Végezetül a parlamenti ülés azt is javasolta a tagállamoknak, hogy biztosítsák a jogsegélyhez való ingyenes hozzáférést a gyorsított eljárásoknál. A legfontosabb az ilyen eljárásokkal kapcsolatban „*biztosítani minden menedékjogot kérő számára a jogot egy személyes interjúra az általa értett nyelven, az ingye-*

---

²⁷³ Európa Tanács, Parlamentáris Ülés, 1645. ajánlás, Az európai kikötőkben és parti vizeken menedékjogért folyamodóknak nyújtandó jogi segítség és védelem, 2004.

²⁷⁴ Európa Tanács, Parlamentáris Ülés, 1707. döntés (2010), A menedékjogért folyamodók és emigránsok fogvatartása Európában, 9.2.9.

²⁷⁵ Európa Tanács, Parlamentáris Ülés, A migrációval, menekültügygel és népességgel foglalkozó Vizsgálóbizottság, a menedékjogért folyamodók és emigránsok fogvatartása. 12105. dokumentum, 2010. január 11.

nes jogsegély lehetőségével együtt az első fokon történő meghallgatástól a teljes eljárásan keresztül”.²⁷⁶

5. Magyarországi jogelmélet és gyakorlat

5.1 Az igazságügyi szolgáltatások alkotmányjogi vetülete

A jogi segítségnyújtás alkotmányjogi vetületeként a magyar alkotmányjogban Németh János professzor már az 1980-as évek közepén utalt arra, hogy az igazságszolgáltatáshoz való hozzáférés alkotmányos alapjog, amely állami érvényesüléséhez szükségszerű személyi, gazdasági, anyagi feltételrendszert kell teremteni.²⁷⁷ Magyarországon az alkotmánybírószági gyakorlatból kimutatható,²⁷⁸ hogy az adott fél anyagi viszonyaitól és jogi ismereteitől függetlenül a jogérvényesítés bírói útját mindenki számára nyitva kell tartani és nyitott lehetőségként kell azt biztosítani, reális tartalommal töltve. Az alkotmánybírószági fogalom-meghatározás értelmében nem alkotmányos alapjog a költségmentesség, a jogi segítségnyújtásban való részesedés, és nem is tekinthető az alanyi jognak, hanem kivételesen, törvényi rendelkezések figyelembe vételével biztosítható olyan kedvezmény lehetősége, amely az eljáró hatóság mérlegelésén alapul. Itt a pozitív megkülönböztetési lehetőség a kérdéses személykör viszonylatában attól függ, hogy a jogalkotó által mentesíteni biztosított kör számára a pozitív megkülönböztetés mennyiben lehetséges.

5.2 A tisztességes eljáráshoz való jog a magyar jogban

Érdekesnek tartom röviden összefoglalni az Alkotmánybírószágnak a tisztességes eljáráshoz való jogra vonatkozó gyakorlatát, mivel ez az EJEB esetjogához hasonlóan lényeges megállapításokat tartalmaz a hazai jogi segítségnyújtási rendszer alkotmányos működése szempontjából. Az Alkotmánybírószág több határozatában is hivatkozott az Emberi Jogok Európai Egyezményének 6. cikkére, a tisztességes eljáráshoz fűződő jogra. Az Alkotmány 57. szakasz (1) bekezdésében foglalt, explicit módon nem nevesített, mindazonáltal tartalmában az alapvető jogok és kötelezettségek között megtalálható „*igazságos tárgyalás*” követelménye kifejezi a tisztességes

---

²⁷⁶ Európa Tanács, Parlamentáris Ülés, A migrációval, menekültüggyel és népességgel foglalkozó Vizsgálóbizottság, Felgyorsított menedékjogi eljárás az Európai Tanács tagállamaiban, 10655. dokumentum, 2010. augusztus 2. Lásd még az Európa Tanács Parlamentáris Ülés 1471. döntése (2005), Felgyorsított menedékjogi eljárás az Európai Tanács tagállamaiban, 8.10.2.

²⁷⁷ NÉMETH János: *A polgári eljárásjog reformja*. Magyar Jog 1986/3. 193–209. o., 203. o.

²⁷⁸ 1074/B/1994 AB határozat, 539/B/1997 AB határozat, továbbá, ABH, 1996, 453-455, ABH 1998, 735

eljáráshoz való jog alkotmányjogi vetületét is.²⁷⁹ Az Alaptörvény XXVIII. cikke a korábbi Alkotmány szövegéhez képest két ponton változott érdemben: egyrészt az igazságos tárgyalás helyett a tisztességes tárgyalás fordulatot alkalmazza, ami megfelel az EJEE és az EU Alapjogi Charta szóhasználatának, másrészt kifejezetten megjelenik az ésszerű időn belül meghozott döntéshez való jog – szintén az említett nemzetközi kötelezettségvállalásainkkal összhangban.

A korábbi alkotmányi és a hatályos alaptörvényi szabályozás azonban az előző bekezdésen túl, azaz az igazságos / tisztességes és nyilvános tárgyaláshoz fűződő jognál szélesebb spektrumot ölel fel, az alkotmányos büntetményjog követelményét, a jogorvoslathoz való jogot. Jelent továbbá az Alkotmány 2. § (1) bekezdéséből levezetett és az Alaptörvény B) cikk (1) bekezdéséből szintén levezethető, egymásra vonatkoztatott eljárási garanciák védelméből adódó olyan komplex követelményrendszert megtestesítő alkotmányos alapjogi rendezőelvet, amely magában foglalja a bírósághoz fordulás jogát, a pártatlanság elvét, a jogegyenlőség biztosítását, az ésszerű időn belüli eljárás követelményét, valamint a jogorvoslathoz fűződő jogot is.

Elmondható tehát, hogy nem zárt rendszerként funkcionál a garanciák sokaságával kitöltött jogi és nem jogi elemeket egyaránt tartalmazó abszolút jog, amely összegezhető akként, hogy törvényes és elfogulatlan döntés biztosítékát jelenti.²⁸⁰

Maga a tisztességes eljáráshoz való jog több jogág határán ível át. Követelménye áthatja az igazságszolgáltatás területeit és a polgári, valamint a büntető eljárásokkal szemben támasztott elvárásokat, valamint az állami tevékenység állampolgárokkal kapcsolatos hatósági megnyilvánulásait, így pl. a közigazgatási eljárást is.²⁸¹

A bírósághoz fordulás jogával kapcsolatosan az 59/1993. AB határozat alapján az állami kötelezettségvállalás kiterjed a polgári, a büntető valamint a közigazgatási határozatok címzettjei jogainak és kötelezettségeinek, valamint igényének bírói felülvizsgálataként a hatékony jogvédelem biztosítására. A közigazgatási határozatok bírói úton történő megtámadásának lehetősége szoros kapcsolatot mutat az Alkotmány 57. § (5) bekezdésében és az Alaptörvény XXVIII. cikk (7) bekezdésében foglalt jogorvoslathoz való joggal. Azonban mindenképpen figyelembe kell venni, hogy a perindításra való jog figyelemmel az Alkotmány 8. szakasz (2) bekezdésére és az Alaptörvény I. cikk (3) bekezdésére, nem korlátozhatatlan alanyi jog. Az eljárási jogok biztosítják az alkalmazási keretrendszert, korlátozható a per akadályokkal, értékhatárhoz köthető va-

---

²⁷⁹ 220/B/2044. AB határozat, CHRONOWSKI-DRINÓCZI-PETRÉTEI-TILK-ZELLER: *Magyar alkotmányjog 3. Alapvető jogok*. Dialóg Campus Kiadó, Budapest-Pécs, 2006. 270. oldal

²⁸⁰ 19/2009. AB határozat, 1/2008. AB határozat, 11/2007. AB határozat, 14/2004. AB határozat, 14/2002. AB határozat, 15/2002. AB határozat, 35/2002. AB határozat, 5/1999. AB határozat, 6/1998. AB határozat, 605/D/2006. AB határozat.

²⁸¹ 19/2009. AB határozat

lamint a kereset indítási jog jogvesztő határidőhöz történő kikötésével is korlátozott a kereshe-
tőség.²⁸²

Kitérnék továbbá az Alkotmánybíróság 1/1994. (I. 7.) AB határozatára, amelyben arra történik utalás, hogy az anyagi és eljárási jogokkal történő szabad rendelkezés a feleket megillető rendelkezési jognak minősül. Ennek értelmében mindenki számára fennáll a lehetőség anyagi jogainak eljárási érvényesítésére. Ez az alkotmányos önrendelkezési jog egyik aspektusa, amely megvonás esetén sérelmet jelent.²⁸³

A tisztességes eljáráshoz való jogból levezethető követelményként felmerül a jogegyenlőség követelménye, amikor is az Alkotmány 57. szakasz (1) bekezdésében foglalt törvény előtti egyenlőség a felek egyenjogúságának és perbeli esélyegyenlőségének az egységes igazságszolgáltatásnak alkotmányban foglalt eljárásjogi vetületét képezi. Az Alaptörvényben a törvény előtti egyenlőség explicit módon jelenik meg a XV. cikk (1) bekezdésében, de természetesen a tisztességes eljárás követelményével továbbra is szoros dogmatikai összeefüggést mutat. Fontos követelmény továbbá a korábbi alkotmányban kifejezetten még nem nevesített mégis az ún. „fair eljárás” részét képező ésszerű határidőn belül történő percelekmények, eljárás lefolytatásának követelménye.²⁸⁴ Az Alkotmánybíróság tehát az ésszerű határidőn belüli eljárást már az Alaptörvény előtt a követelményrendszer részének tekintette.

Az ésszerű idő követelményeként az ügy megfelelő elbírálásához, a megalapozott döntés meghozatalához szükséges időt tekinti. Az Alkotmánybíróság 215/B/1999. AB határozata vizsgálta az ésszerű idő valamint a pártatlanság elvének kapcsolatát. Az Alkotmány 57. szakasz (5) bekezdése nevesíti a jogorvoslathoz való jogot, amely az érdemi határozatok tekintetében jogorvoslati illetve felülvizsgálati jogosultságot biztosít más szerv irányába, illetve ugyanazon fórum magasabb szintje felé.²⁸⁵

Megállapítható tehát, hogy az alkotmánybírósági döntések vizsgálata alapján a tisztességes eljáráshoz való jog abszolút jogként értelmezhető részelemeinek konfrontálódása esetén, egyes részegységei korlátozhatóak, maga a jog számos jogág területét hatja át és ível át azokon alapvető jogként, valamint eljárási garanciaként is funkcionál.

---

²⁸² 933/B/1997. AB határozat

²⁸³ 9/1992. AB határozat, 75/1995. AB határozat

²⁸⁴ 220/B/2004. szövegben a 8/1992. AB határozat

²⁸⁵ 5/1992. AB határozat, 49/1998. AB határozat, 22/1995. AB határozat

5.3 Igazságügyi szolgáltatások a joghoz jutás érdekében

A jogi segítségnyújtásról szóló 2003. évi LXXXV. törvény rendelkezései alapján a büntető ügyekben a sértett, magánvádló, magánfél, egyéb érdekelt, valamint a pótmagánvádló pártfogó ügyvédi képviselte biztosított – a jogi segítségnyújtás keretében, a jogi segítségnyújtásról szóló törvényben szabályozott eljárásban és feltételekkel –, és az eljárások költségét az állam a fél helyett, a rászorulósági feltételeinek tüzetes vizsgálata után átvállalja, illetőleg viseli. Véleményem szerint a hazai segítségnyújtási eljárásokban az Emberi Jogok Európai Egyezményének szelleme érvényesül és érvényesült is egyben azon jogalkotói döntés meghozatala során, amikor is a pártfogó ügyvédi képviselt biztosításának lehetőségét a bíróságoktól az Igazságügyi Hivatalhoz, azaz a Jogi Segítségnyújtó Szolgálathoz delegálták. A büntetőeljárásban nyújtott állami segítség alapvetően a pártfogó ügyvéd igénybevételének jogát jelenti, pótmagánvádló esetében a szolgáltatás megelőlegező formája a személyes költségmentesség és a pártfogó ügyvédi képviselt igénybevételére terjed ki.

A jelenleg hatályos a jogi segítségnyújtásról szóló 2003. évi LXXX. törvény (a továbbiakban: Jst.) vonatkozó rendelkezései a büntetőeljárásokban nyújtott jogi segítség alapvető szabályait rögzítik a peren kívüli segítségnyújtás szabályainak, illetve a polgári eljárásokra vonatkozó szabályoknak az alkalmazásával. A büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. törvény (Be.) a büntetőeljárásban résztvevő valamennyi személy kapcsán létrehozott jogi segítségnyújtást biztosító intézményeket.²⁸⁶ A Jst. hatálya alá azonban csak a pótmagánvádló személyes költségmentessége és a sértett, a magánvádló, a magánfél és egyéb érdekelt, valamint a pótmagánvádló pártfogó ügyvédi képviselte tartozik. A segítségnyújtás engedélyezése pedig a Jst. szerinti feltételekkel és eljárás keretében történik.

A jogi segítségnyújtási reform folytatásával kapcsolatos feladatokról szóló 2179/2007. (X.10.) Kormányhatározat írta elő a szaktárca számára az előterjesztés készítési kötelezettséget 2010. december 31-ig a költségkedvezményeknek a bíróságoktól az Igazságügyi Hivatalba telepítésével kapcsolatos költségkihatásokról, a közigazgatási hatósági eljárásokban történő jogi segítői képviselt bevezetéséről.

5.3.1 A joghoz jutás lehetőségei Magyarországon

Ahogy a többi közép-európai demokratikus országban, Magyarországon is igen jelentős az Egyesült Államok jogkoncepcióinak hatása. Ez megfigyelhető például abban, hogy az államilag

---

²⁸⁶ A Jst. 17. §-hoz fűződő Kommentár

nyújtott jogsegélyen túl a magánszféra által megszervezett jogsegélynyújtás is hasonlóan alakul.

Hazánkban a tradicionális ügyvédi tevékenység által történő jogsegélynyújtást az országos szakszervezetek látják el (például az MSZOSZ), melyek létrehozta egy országos jogsegélyhálózatot, megyénként egy-két ügyvéd bevonásával munkaügyi kérdések megoldására a szakszervezeti tagok számára; hasonlóan tett a Liga Szakszervezet is.²⁸⁷ Ezen kívül az interneten egy erre a célra kialakított honlapon van lehetőségünk tájékozódni és szakemberektől elektronikus formában jogi tanácsot kérni.²⁸⁸ A magánszférát tekintve a Soros Alapítvány tevékenységét meg kell említeni, mely 2001-ben a „*Döntések a joghoz jutás és az egyenlőség*” szekcióban 19 millió forintot osztott szét a jogvédő szervezetek között.²⁸⁹

Az igazságszolgáltatás hatékony igénybeviteléhez a költségmentességet biztosítani kell azon polgárok számára, akik jogaik érvényesítéséhez nem rendelkeznek elegendő pénzeszközzel.²⁹⁰

A határon átnyúló vonatkozású jogviták esetében az igazságszolgáltatáshoz való hozzáférés elősegítése érdekében az ilyen ügyekben alkalmazandó költségmentességre vonatkozó közös minimumszabályok meghatározásáról a Tanács 2003/8/EK irányelve (2003. január 27.) szól. Az irányelv rendelkezései a „határokon átnyúló” polgári jogi esetekre vonatkoznak, azaz olyan ügyekre, amikor a költségmentességért folyamodó polgár nem abban a tagállamban él, ahol az ügye tárgyalási és/vagy végrehajtási szakba lép. Az irányelv értelmében a költségmentesség akkor tekinthető megfelelőnek, ha garantálja a bírósági eljárás megkezdését megelőző jogvita lezárására irányuló, a pert megelőző tanácsadást, a jogsegélyt és a bíróság előtti képviselést, az eljárási költségek megfizetése alól teljes vagy részleges mértékű mentesítést, beleértve a határon átnyúló típusú ügyekkel kapcsolatos költségek körét is.²⁹¹

A direktíva rögzíti a tagállam által előírt költségmentesség elbírálásához szükséges feltételek körét, definiálva a kérelmező anyagi rászorultsági feltételeit, a megoldandó jogvita tartalmi kellékeit is.²⁹²

---

²⁸⁷ POKOL Béla: *Jogszociológiai vizsgálódások*. Rejtjel Kiadó, Budapest, 2003. 74. o.

²⁸⁸ www.jogsegely.com (letöltés dátuma: 2012. február 12.)

²⁸⁹ POKOL Béla: *Jogszociológiai vizsgálódások*. Rejtjel Kiadó, Budapest, 2003. 75. o.

²⁹⁰ Európai Unió Alapjogi Chartája, forrás: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2007:303:0001:0016:HU:PDF> (letöltés dátuma, 2010.10.21.)

²⁹¹ A Tanács 2003/8/EK irányelve (2003. január 27.) a határon átnyúló vonatkozású jogviták esetén az igazságszolgáltatáshoz való hozzáférés megkönnyítése érdekében az ilyen ügyekben alkalmazandó költségmentességre vonatkozó közös minimumszabályok megállapításáról I. fejezet, III. fejezet 3. cikk Hivatalos Lap L 026, 31/01/2003 o. 0041 - 0047 Forrás: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32003L0008:HU:HTML> (letöltés dátuma, 2010.10.21.)

²⁹² Tanács 2003/8/EK irányelv III. fejezet 3. cikk, A költségmentességhez való jog

5.4 A hazai jogi segítségnyújtási szervezetrendszer kialakításának lépései²⁹³

A jogi segítségnyújtásnak köszönhetően, Magyarországon 2004. április 1-jétől a szociálisan hátrányos helyzetben lévőknek módjuk nyílt arra, hogy a jogi segítségnyújtásról szóló 2003. évi LXXX. törvényben lefektetett jogi segítői intézményrendszer által biztosított szakszerű jogi tanácsadást, tájékoztatást, okiratkészítést – mint peren kívüli támogatási formát – igénybe vegyék. A szociálisan rászoruló, törvényi feltételeknek megfelelő felek számára az eljárásjogi képviselő biztosítására 2008. január 1-jétől van lehetőség polgári peres, nem peres és büntető-eljárások keretén belül. A későbbiekben részletes bemutatásra kerülő jogi segítségnyújtásról szóló törvény és a háttérben álló kormányzati célkitűzés, rendeletervezetek köre eredetileg a kirendelt védő intézményének átvételét szorgalmazta.

Jelenleg hazánkban a „rászorulóknak” a jogi segítségnyújtást igénybevevő kör számára a következő módzatok alapján nyílik lehetőség a büntető eljárások esetén jogi segítségnyújtás iránti támogatás igénybevételére: büntető eljáráson kívül, illetőleg azt megelőzően – ebben az esetben a bűncselekmények áldozatainak számára peren kívüli jogi segítségnyújtást biztosítanak, - 2008. január 1-jétől büntetőeljárás keretén belül is -, szakjogászai segítségre tarthatnak igényt a kérelmezők.

2012. augusztus 15-ével beolvadás következett be a Közigazgatási és Igazságügyi Minisztérium Igazságügyi Szolgálatára és a Wekerle Sándor alapkezelő között a *Közigazgatási és Igazságügyi Hivatalról szóló 177/2012. (VII.26.) számú kormányrendelet* értelmében.²⁹⁴ A jogelőd korábbi tevékenységét a Közigazgatási és Igazságügyi Hivatal igazságügyi elnökhelyettese által irányított szervezeti egységek végzik. A szakmai tevékenységet pedig az Áldozatsegítési és Jogi Segítségnyújtási Főosztály, valamint a Pártfogó felügyelői és Kárpótlási Főosztály irányítja. A gazdasági igazgató a pénzügyi tartalmú, valamint a fejezeti kezelésű cél előirányzattal kapcsolatos feladatokat látja el.

5.4.1 A jogi segítségnyújtás kialakulása hazánkban, a szocialista modell

Hazánkban az ingyenes jogi segítségnyújtás gyökerei az 1970-es évekre vezethetőek vissza. A mozgalom alapját az államosított szakszervezetek ingyenes ügyvéd által ellátott tanácsadási

²⁹³ Lásd KIRÁLY Lilla: *A polgári jogvitákban a jogi segítségnyújtás nemzetközi, történeti áttekintése, rendszere, hatályos magyar szabályozása és perspektívái*. MJ, 2004/8., 449-463. o.; KIRÁLY Lilla: *Jogi segítségnyújtás a polgári jogvitákban*. In KENGYEL Miklós (szerk.): *50 éves a Polgári Perrendtartás*. Dialóg Campus Kiadó, Pécs, 2003. 117-140. o. Lásd még előzetes szakmai álláspontként DRINÓCZI Tímea: *A jogi segítségnyújtással kapcsolatos problémák és a kezdeti megoldási lehetőségek az Európai Unióban*. JURA 2001/2. 106-116.

²⁹⁴ A Hivatal székhelye is megváltozott: 1088 Budapest, Múzeum utca 17.

szolgálati teremtették meg.²⁹⁵ Az indulás kísérleti szakaszát követően a Szakszervezetek Országos Tanácsa (SZOT) végül úgy határozott, hogy a rendszert tovább bővíti, így született irányelve arra nézve, hogy a dolgozók érdekeit védjék, és biztosítsák, mind munkavállalással kapcsolatos, mind pedig állami szervek előtti ügyeikben, eljárásaikban, és a peres ügyeikben is. A mozgalom célja elsődlegesen az alapvető jogok és kötelezettségek minél szélesebb körben történő népszerűsítése volt. A jelen pontban tárgyalt időszaknak a korabeli külföldi jogsegélyszolgálatokkal való összevetése vonatkozásában – véleményem szerint – összességében megállapítható, hogy a hazai rendszer a jogi segítségnyújtás számára jóval tágabb kereteket biztosított a korabeli külföldi modellekhez képest. A jogi segítségnyújtásra való jogosultság alapvető kritériuma a munkavállalók jogsegélyre való rászorultsága volt, valamint a rendszer erkölcsi előírásainak megfeleltethető támogatási ügycsoport megléte. Az idő előrehaladtával azonban, már nem elsősorban az ügyek mennyiségének növelése, hanem a szakmai színvonal lehetőségekhez képest maximális mértékben történő emelése, szakképzett jogászai kör közreműködésével volt az elsődleges megvalósítandó cél.²⁹⁶ A rendszerváltást követően – heves, társadalmi csoportokat érintő viták közepette – a mozgalom teljes egészében felszámolásra került. Ennek célszerűsége véleményem szerint igencsak megkérdőjelezendő, felmerül ugyanis a kérdés, nem lett volna-e célravezetőbb a rendszer átalakítása, alapjainak változatlanul hagyása mellett. Ehelyütt hangsúlyozom, hogy az Európai Unió alapelve a mai napig a joghoz jutás lehetőségének biztosítása, függetlenül az adott állam politikai helyzetétől, hiszen minden demokrácia alapelve az igazságszolgáltatás rendszere igénybevétele lehetőségének biztosítása, az arra rászoruló személyek részére.

5.4.2 A jogi segítségnyújtásról napjainkban, és a jelenlegi szabályozáshoz vezető út állomásai

Nyilvánvaló, hogy a rendszer jelenlegi helyzetének kialakulását több lépcsős próbálkozások kellett, hogy megelőzzék, így az igazságszolgáltatási reform részét képezte a szociálisan rászoruló támogatotti rendszer tanácsadással, és tájékoztatással történő szakszerű ellátása jogi keretek között.

A rendszer alapjait elsőként deklaráló jogszabály a 1172/2002. (X. 10.) Korm. határozat volt. A kormányhatározat végrehajtásának felelőseként az akkori igazságügy-minisztert, Bárándy Pétert nevezték ki, akinek feladatává tették egy rövid, közép-, illetve hosszú távú intézkedéseket

---

²⁹⁵ KENGYEL Miklós: *A polgári bírásokodás hétköznapjai*. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1990, 92-95. o. POKOL Béla: *A joghoz jutás esélyei*. Jogelméleti Szemle. 2002/2. szám (2002. június 13.)

²⁹⁶ KENGYEL Miklós: *A polgári bírásokodás hétköznapjai*. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1990, 92-95. o.

tartalmazó programcsomag kimunkálási koncepciójának kidolgozását. A jogi segítségnyújtási reformtörekvések hosszas és szakszerű jogi munkája eredményeként megszületett a mai napig a jogi segítségnyújtási rendszer alapját képező jogszabály, a jogi segítségnyújtásról szóló 2003. évi LXXX. törvény, amelyet az Országgyűlés a 2003. október 20-ai ülésnapján, jelentős többséggel fogadott el, politikai hovatartozástól függetlenül a képviselők az igazságszolgáltatás ezen korszerű rendszere kialakításának szavaztak bizalmat.²⁹⁷ A törvényi szabályozás megvalósulásával a kezdeti időszakban kitűzött célok nem változtak.

Kétségtől eltekintve egyedülálló kezdeményezés született meg, hiszen a jogvédelem területének átfogó jellegű, a probléma egészére koherens egészként koncentrált, teljes mértékben állami feladatként került megfogalmazásra az intézményrendszer kialakításának szükségessége.²⁹⁸

A jogi segítségnyújtó szolgálathoz delegált feladatkör a 2003. évben létrejött Igazságügyi Minisztérium Pártfogó Felügyelői Szolgálatába rendszerbe épült bele, mellyel az új központi szerv neve 2004. január 1. napjától kezdődően Igazságügyi Minisztérium Pártfogó Felügyelői és Jogi Segítségnyújtó Szolgálat Országos Hivatala lett. A hivatal 2006. január 1. napján bővült ki az áldozatsegítő szolgáltatásokkal – szintén európai uniós feladatellátás céljával –, és emiatt új nevet is kapott, mint Igazságügyi Hivatal.²⁹⁹ A tényleges munkafolyamat a jogi segítségnyújtás területén egy hónapos felkészülési- előkészülési folyamattal kezdődött meg, a tényleges ügyfelfogadási tevékenység kezdete 2004. április 1. napjára tehető.

Az Igazságügyi Hivatal felépítése a következőkben határozható meg: a szakterületek egymással mellérendelt viszonyban állnak, a megyei szervezeti egységek vezetői az igazgatók, a központi, illetőleg az országos hivatal irányítója a főigazgató.³⁰⁰ A 2010. évi országgyűlési képviselőválasztások eredményeként a rendszer átalakítási folyamata megkezdődött, távlati célként meghatározva a kormányhivatalokba való integrálódás szükségességét. A változások nem feltétlenül jelentenek gyökeres módosítást, a jogi szabályozás hatályos törvényekhez történő átalakítása jogalkotói cél és eszköz is egyúttal. Az Igazságügyi Hivatal illetékességére és szervezeti rendszerének felépítésére vonatkozó szabályokat az Igazságügyi Hivatalról szóló 303/2006. (XII. 23.) Korm. rendelet szabályozza. Azért látom létjogosultnak a rendszer hasznosítható alapjainak fenntartását, mivel a hazánkat érintő jogi területek mellett egy határon átnyúló terület is a jogi segítségnyújtásról szóló törvényben meghatározott támogatások részét képezi, azzal

²⁹⁷ JUHÁSZ Edit: „Nép Ügyvédje”- avagy a jogi segítségnyújtás hazai reformja. Acta Humana 15. évfolyam, Emberi Jogok Magyar Központja Közalapítvány, 2004. 3. szám 3-4. o.

²⁹⁸ Lásd SZEKERES Diána: *A jogi segítségnyújtás nemzetközi és magyar gyökerei, a jelen kihívásai*. In: PhD Tanulmányok 8. Pécs 2009. 513-560. o.

²⁹⁹ 144/2005. (VII. 27.) Korm. rendelet, 2005. évi CXXXV. törvény a bűncselekmények áldozatainak segítéséről és az állami kárenyhítésről (a továbbiakban: Ást.), az áldozatsegítő támogatások igénybevételének részletes szabályiról szóló 1/2006. (I. 6.) IM rendelet

³⁰⁰ Az Igazságügyi Hivatalról szóló 303/2006. (XII. 23.) Korm. rendelet

a kitételrel, hogy „*az Európai Unió tagállamába irányuló jogi segítségnyújtás iránti kérelem előterjesztése esetén az ügyfél lakóhelye vagy tartózkodási helye szerinti területi igazságügyi hivatal jogi segítségnyújtó szolgálata illetékes.*”³⁰¹

Érdekességképpen megjegyzem, hogy a Fővárosi Jogi Segítségnyújtó Szolgálat kizárólagos illetékességgel rendelkezik a magyarországi lakóhellyel, tartózkodási hellyel, szálláshellyel, vagy munkavégzési hellyel nem rendelkező külföldi állampolgárok kérelmeinek elbírálásában.³⁰²

5.4.3 A jogi segítségnyújtásra vonatkozó jogszabályi háttér kidolgozásának alapelvei, főbb indokai

Tekintve, hogy a Magyar Köztársaság³⁰³ független, demokratikus jogállam, melynek tényét alkotmányunk deklarálja, a közhatalmi tevékenység és a jogbiztonság biztosítása, illetőleg az emberi jogok érvényre juttatása jogalkotói feladat, amely a jogállamiság – jogbiztonság alkotmányos garanciáját lefekteti.³⁰⁴

Hangsúlyozom, hogy az állam mindenekfeletti kötelezettsége az állampolgári jogok és kötelezettségek érvényesülése érdekében a jogszabály- és intézményrendszer kritériumrendszerének megteremtése, gyakorlati működésének és működtetéséhez szükséges bírósági és hatósági intézményrendszer kialakítása, amely egyértelműen képes megvalósítani az esélyegyenlőség érvényesülését. Tehát megállapítható, hogy mindenkori jogalkotói célként biztosítani kell intézményes lehetőségek, segítségek kialakítását, az anyagilag, szociálisan, vagy egyéb okból jogait, lehetőségeiket gyakorolni nem képes személyek esetében is. A közigazgatás egyik legnagyobb kihívása a kompenzáló, kiegyenlítő, magas szintű szakmaisággal rendelkező, mégis ember- és ügyfélközpontú és ügyfélközpontú intézményrendszer kialakítása. Fontos lépcsőnek tekintem az integrált ügyfélterek kidolgozásával az állampolgárok jogérvényesítési lehetőségeiről való teljes körű tájékoztató funkció nélkülözhetetlen bevezetését a közigazgatásba.

Minden jogalkotási folyamatban a nehézséget a támogatott alanyi kör leszűkítése, a támogatás formai követelményeinek és alaki kellekeinek tényleges meghatározása jelenti. A rendszer motorja véleményem szerint azon pozitív diszkriminációra való törekvés, mely szerint az esélyegyenlőségi törekvések előmozdításának eszköze a társadalom fentiekben említett hátrányos helyzetű rétegei tényleges esélyegyenlőségének megteremtése. Hangsúlyozom, hogy mindenképp azt kell szem előtt tartanunk, hogy a hátrányos megkülönböztetés tilalmának alaptörvé-

³⁰¹ Az Igazságügyi Hivatalról szóló 303/2006. (XII. 23.) Korm. rendelet 7. § (7) bekezdés

³⁰² Az Igazságügyi Hivatalról szóló 303/2006. (XII. 23.) Korm. rendelet 7. §

³⁰³ Alaptörvény értelmében: Magyarország

³⁰⁴ JUHÁSZ Edit: „*Nép Ügyvédje*”- *avagy a jogi segítségnyújtás hazai reformja*. Acta Humana 15. évfolyam, Emberi Jogok Magyar Központja Közalapítvány, 2004. 3. szám 4. o.

nyünkben foglalt elvét a jogukat érvényesíteni kívánó személyek közötti szelekció nem veszélyeztetheti. Mindazonáltal az alkotmánybíróági gyakorlat lehetővé is teszi, hogy a jogosultak körtét ésszerű kiválasztási folyamat útján a jogalkalmazói segítséggel a jogalkotó választhassa ki.³⁰⁵

Megjegyzem, a fentiekben írtakat az Emberi Jogok Európai Bírósága a mai napig bezárólag számos ítéletében precedens jelleggel kifejtette, és részletesen indokolta. Pozitív állami intézkedéseket lehet lehetővé tenni és alkalmazni abban az esetben, ha a bírósághoz fordulás jogát anyagi, személyes, és nem jogi tényezők veszélyeztetik, mivel a cél az eshetőlegesen felmerülő jogi akadályok állami szinten történő kiküszöbölésének biztosítása.

A magyar jogi területet érintő segítségnyújtási jogrendszer szabályozásának specialitása a peren kívüli és a peres formák egymástól való elkülönítése az eljárás folyamán, amely egyúttal a jogkeresők közti differenciálás alapjaként meghatározza a jogvitát, a vitás ügy típusát, illetőleg különbséget tesz a jövedelmi és vagyoni helyzet alapján fennálló támogatási formák, lehetőségek között. A jogalkotói cél a feltételrendszer kimunkálása során azon alapelv szem előtt tartása volt, hogy az esélyegyenlőség alkotmányos elve semmilyen esetben szenvedjen hátrányt, mindazonáltal tartsák szem előtt a hátrányos megkülönböztetés tilalmát, és biztosítsák a rászorultak jogérvényesítésének egyensúlyát.³⁰⁶

A jogi segítségnyújtás egyik speciális területe, és egyben előnye, hogy a Magyarországon bejelentett állandó lakóhellyel vagy tartózkodási hellyel rendelkező személyek számára lehetőség nyílik polgári vagy kereskedelmi jogviták kapcsán, a jogi segítségnyújtás rendszerének igénybevételére, másik tagállam bíróságai, illetve hatóságai előtt folyamatban lévő peres ügyek költségkezdményei vonatkozásában. Az eljárás technikai hátterét az Európai Tanácsnak a határon átnyúló vonatkozású jogviták esetén az igazságszolgáltatáshoz való hozzáférés megkönnyítése érdekében az ilyen ügyekben alkalmazandó költségmentességre vonatkozó közös minimumszabályok megállapításáról szóló 2003/8/EK irányelv 16. cikkében foglalt nyomtatványok, illetve azok mellékletei képezik, amelyet az igénylőknek az állandó lakóhelyük, vagy tartózkodási helyük szerint illetékes megyei jogi segítségnyújtó szolgálatnál lehet benyújtani. A rendszer sajátos pozitívuma, hogy a benyújtott kérelem érdemi vizsgálat nélkül elutasításra kerül, abban az esetben, ha egyértelműen megállapítható a rendelkezésre álló adatok alapján, hogy a kérelem nyilvánvalóan megalapozatlan, illetve az adott ügyre vonatkozóan a jogi segítségnyújtó szolgálat hatáskörrel nem rendelkezik. Így elkerülhető az indokolatlan, megalapozatlan ké-

---

³⁰⁵ JUHÁSZ Edit: „Nép Ügyvédje”- avagy a jogi segítségnyújtás hazai reformja. Acta Humana 15. évfolyam, Emberi Jogok Magyar Központja Közalapítvány, 2004. 3. szám 7-9. o.

³⁰⁶ JUHÁSZ Edit: „Nép Ügyvédje”- avagy a jogi segítségnyújtás hazai reformja. Acta Humana 15. évfolyam, Emberi Jogok Magyar Központja Közalapítvány, 2004. 3. szám 9. o.

relmek külföldre történő továbbítása, és a felesleges adminisztráció is egy lépcsőben kiküszöbölhető. Biztosítja azonban a rendszer ez esetben is az ügyfelek számára a jogorvoslat lehetőségét.

A szolgálat alkalmazottjai alapelvárásként magas szintű nyelvismerettel kell hogy rendelkezzenek, így amennyiben a hivatal munkatársa beszéli az adott nyelvet, és a kérelmet nem a fogadásra megjelölt nyelven terjesztették elő, szakfordító igénybevétele nélkül maga fordítja azt le, elősegítve a közigazgatás költséghatékony, racionális, és gyors működését. Amennyiben azonban az ügy bonyolultsága, illetőleg a nyelv ismeretének speciális ismeretekre épülő (jogi szaknyelv) hiánya megkívánja, úgy lehetőség nyílik a célelőirányzat terhére tolmács, szakfordító határozati formában történő kirendelése útján a költségek megelőlegezésére. Abban az esetben köteles csak visszatéríteni az eljárás fordítási költségét az ügyfél, amennyiben a kérelem a másik tagállam hatósága előtt elutasításra kerül. Ügyfélbarátnak tekinthető az eljárás illeték- és díjfizetési kötelezettség alóli mentessége, illetve az a lehetőség is, hogy amennyiben a fél kérelmét elfogadják, úgy fizetési kötelezettség az ügyfél részéről nem keletkezik. A visszajelzés így az eljárás során az ügyben való visszacsatolás alapfeltétele, mivel a másik tagállam hatóságának döntését követő 30 napon belül az ügyfél kötelezettsége benyújtani a tagállam által kiadott határozatot, melynek értelmében szükség esetén sor kerül a fizetési költség meghatározására. Fontos az ügyfél együttműködési kötelezettsége, mivel a rendelkezésre álló 30 napos határidő elmulasztása esetén a fordítási költségek után késedelmi pótlék³⁰⁷ fizetési kötelezettsége keletkezik.³⁰⁸

5.4.4 A tájékoztatás, tanácsadás, illetőleg az okiratkészítés peren kívüli rendszere a jogi segítségnyújtás törvényi szabályozása tükrében Magyarországon 2004. április 1-jétől 2006. január 01-ig³⁰⁹

A peren kívüli jogi segítségnyújtás rendszere a jogi segítségnyújtás rendszerének esélyegyenlőséget biztosító eszköze, azon ügyfelek számára, akik anyagi helyzetük, szociális körülményeik, vagy egyéb személyes okaik folytán nem képesek jogos érdekeik megvalósítására. Ezen új forma által lehetőség nyílt a rászorulóknak számára bírósági, illetve hatósági igényeik érvényesítésére, az értelmezési keretek kidolgozására, illetve hatásköri és illetékességi útmutatás biztosítására, tájékoztatás és tanácsadás, illetőleg szükség esetén okiratszerkesztés keretein belül is.

---

³⁰⁷ A közigazgatási hatósági eljárás és szolgáltatás általános szabályairól szóló 2004. évi CXL. törvény (a továbbiakban: Ket.) 138. §

³⁰⁸ A jogi segítségnyújtásról szóló 2003. évi LXXXV. törvény 60. § (1)-(8) bekezdés

³⁰⁹ A jogi segítségnyújtásról szóló 2003. évi LXXXV. törvény, a jogi segítségnyújtás igénybevétele részletes szabályairól szóló 10/2004. (III. 30.) IM rendelet, a jogi segítségnyújtás igénybevétele részletes szabályairól 56/2007. (XII. 22.) IRM rendelet

Az eredetileg tervezett törvényi koncepció értelmében 2006. január 1. napjával a teljes költségkedvezményi rendszert a jogi segítségnyújtó szolgálat kereteibe kívánták volna integrálni. Erre azonban nem nyílt mód, mivel a rendszer nem volt még felkészülve ilyen radikális változásokra, így ugyanis az ügyszámok gyökeres mértékben megugrottak volna, amelynek anyagi terhét a költségvetés nem bírta ilyen rövid határidőn belül megteremteni. Emiatt az eredetileg egy lépcsőben tervezett teljes költségkedvezményi rendszer átalakítása végül kétlépcsős rendszerben került részben megvalósításra. A peres eljárás megteremtésének lehetőségét a későbbiekben kívánom feltárni, fontosnak tartom azonban megemlíteni, hogy az eredeti tervezet értelmében 2006. január 1. napján hatályba léptek volna a polgári és a büntetőeljárásokhoz kapcsolódó jogi segítségnyújtási formák a tekintetben, hogy az ügyfél költségfeljegyzési jogának figyelembe vétele, a pártfogó ügyvédi képviselő biztosítása, illetőleg a pótmagánvádló személyes költségmentességének elbírálása, és pártfogó ügyvédi képviselőtének biztosítása került volna át a jogi segítségnyújtó szolgálat hatáskörébe.

5.4.5 A peren kívüli jogi segítségnyújtás és az áldozatsegítés kapcsolódási pontja – együttműködés a jogi szolgáltatást nyújtó állami segítségnyújtási területek között

Véleményem szerint, a peren kívüli jogi segítségnyújtás intézményrendszere további fejlesztést igényelt. Fontos mozzanatnak tekintem a hivatal 2007. január 1. napjától kezdődő döntési kompetenciájának kibővítését,³¹⁰ amely szerint a bűncselekmények áldozatai részére peren kívüli segítségnyújtást, ún. szakjogászai közreműködést kell biztosítani.

A bűncselekmények áldozatainak segítéséről és az állami kárenyhítésről szóló 2005. évi CXXXV. törvény (a továbbiakban: Ást.) a bűncselekmények áldozatai számára 2006. január 1-jétől nyújtható támogatások rendszerét szabályozza. Az Igazságügyi Hivatal keretén belül területi áldozatsegítő szolgálatok működnek, melyek a megyeszékhelyeken szerveződnek és a hivatal területi szerveződésű egységeivel, így a jogi segítségnyújtó szolgálatokkal is mellérendeltségi viszonyban helyezkednek el. A szolgálat munkatársainak a hatósági munka ellátása mellett további jelentős feladatuk: a bűncselekmények áldozatairól tudomással bíró állami, önkormányzati és civil szervezetekkel való kapcsolattartás és közreműködés, az áldozati jogok érvényesülésének figyelemmel kísérése, együttműködés keretében történő tájékoztatás-kérés a hatósági munka ellátása.

---

³¹⁰ Az Igazságügyi Minisztérium Pártfogó Felügyelői és Jogi Segítségnyújtó Szolgálat Országos Hivatala 2005. évi költségvetési beszámolójának szöveges indoklása forrás: http://www.kih.gov.hu/data/cms2004/Beszamolo_szoveges_indokolas_2005.pdf. (letöltés dátuma, 2010. 10. 21.)

Az Ást. értelmében bűncselekmény áldozatának minősül a bűncselekmény közvetlen sértettje és azon személy is, aki bizonyíthatóan annak közvetlen következtében szenvedett sérelmet, kárt. A sérelem maga olyan testi vagy lelki sérülés – így súlyos félelem, szorongás, érzelmi megrázkódtatás - mint trauma, sokk, pszichés zavar és olyan vagyoni kár lehet, amely a bűncselekménnyel ok-okozati összefüggésbe hozható.

A magyar állampolgárokra, az Európai Unió bármely tagállamának állampolgárára, az Európai Unióon kívüli államnak az Európai Unióban jogszerűen tartózkodó állampolgárára, Magyarországon területén jogszerűen tartózkodó hontalan személyekre, emberkereskedelem áldozataira terjed ki a törvény személyi hatálya, illetve az állampolgársága szerinti államnak a Magyarországgal kötött nemzetközi megállapodása vagy viszonyosság alapján arra jogosult személyek körére. Áldozatsegítő szolgáltatásra, a Magyarországon életvitelszerűen élő olyan magyar állampolgár is, aki jogszerű külföldi tartózkodása alatt szándékos, személy elleni erőszakos bűncselekmény áldozatává vált, amennyiben ezt hatóság által igazolni képes.

Az Európai Unióon kívüli államnak az Európai Unióban jogszerűen tartózkodó állampolgára abban az esetben lehet az ún. „állami kárenyhítés intézményének” igénybe vételére, amennyiben az Európai Unió valamely tagállamában lakóhellyel vagy szokásos és jogszerű tartózkodási hellyel rendelkezik, a kialakított áldozatsegítési támogatás jelentős pozitívuma, miszerint a Magyarországon tartózkodási vagy bevándorlási engedéllyel rendelkező áldozattá vált személy is részesíthető lehet állami kárenyhítésben.

Támogatás igényelhető szakjogászai segítségnyújtás szolgáltatás keretében; abban az esetben, amennyiben a sértetti jogállással rendelkező fél ténylegesen bűncselekmény sértettje, és a feljelentés megtételéhez, jogainak megismeréséhez, a bűncselekmény következtében az ezzel összefüggésben keletkezett jog- és érdeksérelem elhárításához szükséges a szakjogászai közreműködés, illetve az ügyfél keletkezett kárának megtérítéséhez szükséges a jogi tanácsadás. Lehetősége nyílik az ún. „szakjogászai segítségnyújtásra” szoruló áldozatnak arra, hogy szükség szerint büntető ügyben, tanúzási kötelezettségével kapcsolatosan kaphasson jogi segítő által biztosított szakszerű jogi felvilágosítást. Az áldozatsegítést érintő rászorultsági kategória részletes szabályozásáról a későbbiekben szólok.

5.4.6 A tájékoztatás, tanácsadás, az okiratkészítés peren kívüli rendszere a jogi segítségnyújtás törvényi szabályozása tükrében Magyarországon 2004. április 1-jétől 2008. január 1-ig

A peren kívüli anyagi szabályrendszer már említett, 2006. január 1. napjával bekövetkező áldozatsegítést érintő korrekciója következtében 2008. január 1. napjától lépett hatályba a polgári és

büntető peres ügyek tekintetében a pártfogó ügyvédi képviselőt, illetőleg ez utóbbi peres ügykörben a személyes költségmentesség elbírálásának lehetősége.

Visszatérve azonban a 2004. április 1. napjával hatályba lépett jogszabályi változásokra, a támogatási forma kifejezetten tájékoztatási és tanácsadási tevékenység biztosítására irányult, és a szociálisan rászoruló réteg részére okiratkészítéshez nyújtott segítség biztosítását tette lehetővé szakavatott jogi segítők, ügyvédek közreműködésével.

Ami a rendszer szervezeti felépítését illeti, elmondható, hogy a mai napig a területi szervek a megyei (illetőleg a fővárosi) hivatalokra szerveződnek, a központi működés letéteményese a központi igazságügyi hivatal módszertani főosztálya, és a szolgálat igazgatósága, melyet a hivatal mindenkori főigazgatója irányít. E körben megjegyzem, hogy a szolgálatok ügyintézőinek alapvető feladata mindemellett az, hogy egyszerűbb megítélésű ügyekben a hivatal felkereső ügyfelek számára maguk is anyagi körülményektől függetlenül tájékoztatást, tanácsadást, illetve hatásköri és illetékességi iránymutatást nyújtsanak, mindezt természetesen díjmentesen.

A jogi segítségnyújtási eljárás iránti igény érvényesítése minden esetben kérelem formanyomtatvány benyújtásával indul. A jogi segítségnyújtási támogatásban magyar állampolgárok, Magyarországon bejelentett lakóhellyel rendelkező, menekültügyi eljárásban részt vevő külföldi személyek, nem magyar állampolgárok nemzetközi szerződés, viszonyosság alapján és az Európai Unió tagállamának polgárai, az ott jogszerűen tartózkodó, az Európai Unió tagállamain kívüli államok polgárai vehetnek részt.

A peren kívüli határozatok köre kiterjedhet tanácsadásra, tájékoztatásra, okiratkészítésre, melyet a fentiekben említett, szakavatott jogi segítők végeznek. A hivatal feladata a határozati döntést igénylő ügyekben hatósági jogkör gyakorlása, az engedélyezés, az elutasítás tekintetében. A jogi segítőknek felvételüket kell kérniük az ún. jogi segítői névjegyzékbe, amely kérelem elbírálásáról a Központi Igazságügyi Hivatal 30 napos határidőn belül dönt.³¹¹

A szerződés alanya lehet bármely ügyvéd, ügyvédi iroda, európai közösségi jogász, ügyvédi képviselővel rendelkező társadalmi szervezet, jogi oktatást végző egyetem, tipikusan egyetemi jogklinika, ügyvédi képviselővel rendelkező kisebbségi önkormányzat. A szolgáltatás elindulásakor még lehetősége nyílt közjegyzőknek is a csatlakozásra. Ezek a szerződések lejáratukig még érvényesnek tekinthetőek, azonban meghosszabbításukra, új szerződés megkötésére már nincsen lehetőség.

Tevékenységét tekintve a jogi segítők számára biztosított a peres ügyekbe való betekintési lehetőség, amely azért is kiemelt jelentőségű, mert a későbbiekben ennek alapján 2008. január 1.

---

³¹¹ 42/2003. (XII. 19.) IM rendelet a jogi segítők névjegyzék vezetésének részletes szabályairól

napjával pártfogó ügyvédként is eljárhat az a jogi segítő, aki adott perhez keresetlevelet készített, eljárási cselekményeket foganatosíthatott korábban kizárólag peren kívül, azaz a tényleges per előtt. Bizonyos ügycsoportokban biztosítható a rászorulóknak számára peren kívül a jogi segítség, így jogok és kötelezettségek megismerésére, és beadvány elkészítésre vonatkozóan, a peren kívül is lezárható jogvitában, a mindennapi megélhetést érintő kérdésekben. Közigazgatási eljárások keretében az ügyfél jogainak, kötelezettségeinek megismeréséhez szükséges lehet felvilágosítás, jogi tanács biztosítása, tájékoztatás, beadványkészítés, válasz biztosítása arra nézve, hogy jogainak védelme érdekében mely hatóságnál, milyen típusú eljárást kell indítania. Mediációs (közvetítői) eljárásban³¹² részt vevő ügyfél is kérhet segítséget a megállapodás aláírását megelőzően.³¹³

A jogi segítségnyújtásnak vannak azonban jelentős korlátai is. Így tehát nem nyújtható például jogi segítségnyújtás ingatlan adásvételi szerződések készítésére, kivéve azt az esetet, amennyiben mindkét szerződő fél jogosultsági feltétele fennáll a támogatás esetén. Teljes mértékben kizárta támogatás pénzintézet által folyósított kölcsön felvételével, alkotmányjogi panasszal, bizonyos vállalkozási tevékenység folytatásával, vámügyekkel, társadalmi szervezet alapításával kapcsolatos ügyekben. Nincsen lehetőség olyan jogügyletekhez nyújtott támogatásokra sem, amelyek tárgya ügyvédi, vagy közjegyzői ellenjegyzéssel ellátott okirat szerkesztése.³¹⁴ Kivételt képez ez alól az a speciális eset, amikor az ügy a fél lakhatását szolgáló ingatlan elidegenítésével, vagy megterhelésével kapcsolatos. További kivételt jelentenek azok az esetek, amelyek az átmeneti, vagy tartós nevelésből kikerülő fiatalok első lakáshoz jutása érdekében, ingatlan adásvételi szerződés készítésére irányulnak. Ezt a rendelkezést a társadalmi változások hívták életre, mivel a jogalkotó felismerte, hogy ezen ügyek tárgyuknál fogva magukban hordozzák a rászorultság vélelmét.

A jóhiszemű ügyfelek védelmét szolgálja azon rendelkezés, mely szerint valótlan adatot közlő ügyfelek esetében, önhibájuknál fogva a korábbi szolgáltatás díját meg nem térítők számára további támogatás nyújtására lehetőség nincsen. Feltétel azonban, hogy egy adott ügyben csak egy alkalommal (kivétel az ügy folyamányának tekinthető jogi probléma megoldása) nyújtható peren kívüli szolgáltatás, kizárva a többszörös jogérvényesítés esetét. A peren kívüli támogatások körében két esetet különböztethetünk meg: az átvállalás, és a megelőlegezés rászorultságot érintő feltételrendszerét, kategóriáját.

---

³¹² Peren kívüli közvetítés, 2002. évi LV. törvény a közvetítő tevékenységről

³¹³ A jogi segítségnyújtásról szóló 2003. évi LXXXV. törvény 3. § (1)-(2) bekezdés

³¹⁴ A jogi segítségnyújtásról szóló 2003. évi LXXXV. törvény 3. § (3) bekezdés

5.4.7 Az állam által átvállalt szolgáltatás peren kívüli eljárások esetén

Átvállalás esetében az egy főre eső havi nettó jövedelem mértéke az irányadó, amely nem haladhatja meg a mindenkori öregségi nyugdíj minimumot, - melynek mértéke 2009, 2010, 2011 és 2012. évben is 28.500,- Ft- és a Jst. értelmében figyelembe vett elidegeníthető vagyonnal nem rendelkezhet a szolgáltatást igénybe vevő, amely eset fennállása esetén: az állam viseli a szolgáltatás díját.³¹⁵

A szociális igazgatásról és szociális ellátásokról 1993. évi III. törvény 4. § (1) bekezdésének e) pontja kizárólagosan azon személyt tekinti egyedül élőnek, aki egyszemélyes háztartásban lakik. A törvénytervezet kidolgozásakor az a cél vezérelte a jogalkotót, hogy elismerje a magasabb egy főre eső életvezetési költségeket. A 2007. december 21.-étől alkalmazott szabályozás értelmében az egyedülálló számára az ingyenes szolgáltatási kategória alsó határa megfogalmazásra került, melynek mértéke a mindenkori nyugdíjminimum 150%-a és alkalmazásánál feltétel, hogy a vagyontalan fél rászorultsága is megállapítható legyen.³¹⁶ A jogi segítségnyújtás igénybevételének részletes szabályairól 56/2007. (XII. 22.) IRM rendelet speciális személyi jellegű kategóriaként határozza meg az egyedülálló fogalmát, miszerint, az minősül egyedülállóknak, aki nem él mással közös háztartásban, függetlenül családi állapotától.³¹⁷

Az aktív korúak ellátására jogosult, vagy aktív korúak ellátására jogosult, a szociális igazgatásról és szociális ellátásokról szóló 1993. évi III. törvény szerinti közeli hozzátartozójával közös háztartásban élő³¹⁸, a közgyógyellátásban részesülő ügyfél, azon ügyfél, akinek egészségügyi szolgáltatásra való jogosultságát megállapították, vagy az átmeneti szállást igénybe vevő hajléktalan személy, valamint a menekült, a menedékes, illetve a menekültkénti vagy menedékeskénti elismerését kérő személy a jövedelmi és vagyoni viszonyaira tekintet nélkül rászorultnak tekintendő, tehát az állam által átvállalt szolgáltatásra válik jogosulttá.³¹⁹ Az álla-

³¹⁵ A jogi segítségnyújtásról szóló 2003. évi LXXXV. törvény 5. § (1) bekezdés, Az öregségi nyugdíj mindenkori legkisebb összege: 2004. évben 23.200,- Ft, 2005. évben 24.700,- Ft, 2006. évben 25.800,- Ft, 2007. év január 1-től, 26.830,- Ft és 2007. február 15-től 27.130,- Ft, 2008. január 1-től 28.500,- Ft és 2009. január 1-jétől 28.500,- Ft, 2010. január 1-jétől 28.500,- Ft; 2011. január 1-jétől 28.500,- Ft; 2012. január 1-jétől 28.500,- Ft Forrás: KSH Győri Igazgatóság Zalaegerszegi Képviselőtestület

³¹⁶ A rendelkezést -a jogi segítségnyújtásról szóló 2003. évi LXXXV. törvény 5. § (3) bekezdése - 2007. évi CLI. törvény 2. § (1) bekezdése iktatta be, amely 2007. XII. 21-től hatályos és folyamatban lévő ügyekben is alkalmazni kell. Az öregségi nyugdíj mindenkori legkisebb összegének 150%-a, 2008. évben 42.750,- Ft és 2009. évben 42.750,- Ft, 2010. évben 42.750,- Ft 2011. évben 42.750,- Ft, 2012. évben 42.750,- Ft Forrás: KSH Győri Igazgatóság Zalaegerszegi Képviselőtestület

³¹⁷ A jogi segítségnyújtás igénybevételének részletes szabályairól 56/2007. (XII. 22.) IRM rendelet, ELSŐ RÉSZ, BEVEZETŐ RENDELKEZÉSEK, I. Fejezet, ÉRTELMEZŐ RENDELKEZÉSEK 2. § 18. pont

³¹⁸ A rendszeres szociális segélyben részesülő fél közeli hozzátartozója számára is lehetővé teszi a törvény jövedelmi és vagyoni viszonyaira tekintet nélkül az állam általi átvállalt szolgáltatásban részesülést, amely rendelkezést a 2007. évi CLI. törvény 3. § (1) bekezdése iktatta be, módosította a 2008. évi CVII. törvény 52. § (2) h) pontja, 2009. január 1-től, előtte rendszeres szociális segélyben részesülő fél volt a kategória kedvezményezettje

³¹⁹ A jogi segítségnyújtásról szóló 2003. évi LXXXV. törvény 5. § (2) bekezdés

mi gondozásból kikerülő, rászoruló fiatalok első lakáshoz jutása, lakhatásának biztosítása érdekében 2007. év végétől³²⁰ fogva a jogi segítők számára már lehetőség nyílik szerződés készítésére, megkönnyítve a fiatalok életkezdését, társadalomba való beilleszkedését.

5.4.8 Állam által megelőlegezett szolgáltatás peren kívüli eljárások esetén

A törvényi szabályozás megelőlegező kategóriájának, felső határa esetén, annak mértéke a mindenkori évet két évvel megelőző nemzetgazdasági bruttó havi átlagkereset 43%-a.

Azon kérelmezők számára, akinek havi nettó jövedelme nem haladja meg a mindenkori minimálbér összegét és a törvényben meghatározottak szerint vagyonnal nem rendelkeznek, az állam által megelőlegezett szolgáltatást lehet igénybe venni. 2010-ben ez a korlát 85.527,- Ft, mely összeg a 2008. évi nemzetgazdasági bruttó havi átlagkereset 43%-a.³²¹

Megelőlegező szolgáltatás esetében a támogatás során az engedélyezett összeg visszafizetésére maximum egy éves határidő biztosítható, ugyanakkor lehetőség van egyúttal részletfizetési kérelem előterjesztésére, illetve halasztás iránti kérelem benyújtására is.

A jogi segítő mindenkori óradíja a piaci árviszonyokhoz képest kedvezményes munkadíjnak mondható, hiszen 2010. évben az összeg, az előző év szolgáltatási díjához viszonyítva, továbbra is változatlanul 3.000,- Ft óránként, melyhez 450,- Ft költségátalány és ÁFA fizetésre kötelezett jogi segítő esetén 25% ÁFA, azaz 750,- Ft ÁFA tevődik hozzá 2009. július 1. napjától.³²²

A jogi segítségnyújtás rendszerének méltányossági alapkövét jelenti azon rendelkezés, amely szerint olyan esetekben, amikor az ügyfél egyébként a rendelkezésre álló adatok alapján egyik kategória figyelembevételével sem lenne jogosult a támogatási formák igénybevételére, úgy

³²⁰ A jogi segítségnyújtásról szóló 2003. évi LXXXV. törvény 3. § (1) bekezdés i) pontja, a 2007. évi CLI. törvény 2. § (1) bekezdése iktatta be, 2007. XII. 21-től hatályos és folyamatban lévő ügyekben is alkalmazni kell

³²¹ 2004. évben 53.000,- Ft, 2005. évben 57.000,-Ft, a számítás módját 2006. évtől a bűncselekmények áldozatainak segítéséről és az állami kárenyhítésről szóló 2005. évi CXXXV. törvény léptette hatályba, a tárgyévet megelőző második év nemzetgazdasági bruttó havi átlagkeresetét figyelembe véve, így 2006. évben 62.651 Ft (ez az összeg a 2004. évi nemzetgazdasági bruttó havi átlagkereset, 145.700,- Ft 43%-a;), 2007. évben 68.069,- Ft (ez az összeg a 2005. évi nemzetgazdasági bruttó havi átlagkereset, 158.300,- Ft 43%-a), 2008. évben 73 616,- Ft (ez az összeg a 2006. évi nemzetgazdasági bruttó havi átlagkereset 43%-a), 2009. évben 79.550,- Ft (ez az összeg a 2007. évi nemzetgazdasági bruttó havi átlagkereset 43%-a); 2010. évben 85.527,- Ft (ez az összeg a 2008. évi nemzetgazdasági bruttó havi átlagkereset 43%-a) 2011. évben 85.914,- Ft (ez az összeg a 2009. évi nemzetgazdasági bruttó havi átlagkereset 43%-a) 2012. évben 87.118,- Ft (ez az összeg a 2010. évi nemzetgazdasági bruttó havi átlagkereset 43%-a) A nemzetgazdasági bruttó havi átlagkereset forrása a KSH Győri Igazgatóság Zalaegerszegi Képviselése

³²² 11/2004. (III. 30.) IM rendelet a jogi segítő díjazásáról,

A jogi segítői díj mértéke járulékaival együtt: 2004. évben 2.000,- Ft óradíj+ annak 15%-a, azaz 300,- Ft költség + 25% áfa, 2005. évben 2.500,- Ft óradíj+ annak 15%-a, azaz 375,- Ft költség + 25% Áfa, azaz 719,- Ft áfa, 2006. évben 2.500,- Ft óradíj+ annak 15%-a, azaz 375,- Ft költség + 20% áfa, azaz 575,- Ft áfa, 2007. évben 3.000,- Ft óradíj+ annak 15%-a, azaz 450,- Ft költségátalány + 20% áfa, azaz 690,- Ft áfa, 2008. év: 3.000,- Ft óradíj, 450,- Ft költségátalány és 20% áfa, azaz 690,-Ft áfa 2009. év: 3.000,- Ft óradíj, 450,- Ft költségátalány és 690,-Ft áfa, 2009. július 01-ig, amikor az áfa-kulcs 25%-ra változik az addigi 20%-os kulcs helyett. A dolgozat lezárásának időpontjában: 3.000,- Ft óradíj, 450,- Ft költségátalány+ 27% ÁFA

ebben az esetben is igénybe veheti a támogatást, amennyiben a jogi szolgáltatás igénybevételét lehetetlenné tevő mértékben akadályoztatva van a rendelkezési joga gyakorlásában, illetőleg számára a szolgáltatás igénybevétele egyéb személyes körülményei, illetve rendelkezésre álló egy főre eső havi nettó jövedelme mellett is lehetetlen lenne. A méltányos joggyakorlás követelményét biztosítja az ügyintéző azon mérlegelési jogköre is, amikor az ügyfél személyes körülményeit a személyében rejlő fogyatékossgot, illetőleg lakóhelye, vagy szokásos tartózkodási helye államának magas megélhetési költségeit figyelembe véve biztosítja a támogatáshoz jutás lehetőségét. Lehetőség van a fentiekén túl méltányossági jogkör gyakorlására abban az esetben is, amennyiben az ügyfélnek „*jövedelmét a jogi szolgáltatás igénybevételétől eltérő más célra kell fordítania és ennek elmaradása a fél vagy a vele egy háztartásban élők életét, testi épségét, egészségét vagy megélhetését közvetlenül veszélyeztetné*”.³²³

A jelenleg hatályos, a jogi segítségnyújtás igénybevételének részletes szabályairól szóló 56/2007. (XII. 22.) IRM rendelet hatályba lépéséig a támogatás előterjesztésére vonatkozó szabályokat és mellékleteként az erre szolgáló formanyomtatványt a jogi segítségnyújtás igénybevételének részletes szabályairól szóló 10/2004. (III. 30.) IM rendelet tartalmazta. Tartalmazta a szolgáltatással kapcsolatos hatósági teendőket, a díjkifizetés, valamint a visszatérítési kötelezettség nyilvántartására vonatkozó szabályokat is.

5.4.9 A jogi segítségnyújtási rendszer további reformjai Magyarországon napjainkban, 2008. január 1-jétől³²⁴

A jogi segítségnyújtással kapcsolatos egyes törvények módosításáról szóló 2007. évi CLI. törvény lehetőséget teremtett a peren kívüli jogi segítségnyújtási rendszer további fejlesztésére, és átalakítására, hatáskör bővítési lehetőségekkel, a kor követelményeinek teljes körű figyelembevétele mellett.

Módosításra került egyúttal a költségkedvezményi rendszer addig bírósági jogkörben történő szabályozása is. Összességében elmondható, hogy a változtatások közül a legjelentősebb az volt, hogy 2008. január 1. napjától kezdődően átcsoportosításra került az Igazságügyi Hivatal feladatkörébe a pártfogó ügyvédi képviselő peres eljárásokban történő biztosítása. Kuriózum, hogy a büntetőeljárásban a sértett, a magánvádló, a pótmagánvádló, a magánfél és egyéb érdekelt számára biztosítja a jogalkotó a pártfogó ügyvédi képviselő, a pótmagánvádló személyes költségmentességét is engedélyezi a rászorultsági feltételek fennállása esetén.

³²³ A jogi segítségnyújtásról szóló 2003. évi LXXXV. törvény 8. § (1) bekezdés c) pontja

³²⁴ http://www.irm.gov.hu/download/reform_jogisegely.doc/reform_jogisegely.doc (letöltés dátuma, 2009. 04. 30.)

Főszabály az, peres ügyekben, hogy az ügyfelek a rendelkezésükre bocsátott jogi segítői névjegyzékből önállóan választhatnak belátásuk szerint ügyvédet, a kirendelés csupán másodlagos lehetőség a névjegyzék, illetve a kamarai nyilvántartás alapján. A korábbiakban szabályozott bíróság hatáskörébe tartozó pártfogó ügyvédi képviselő és költségmentesség biztosítása a bíróság saját költségvetési keretének terhére került kifizetésre, ellentétben a speciálisan erre a célra kialakított költségvetési célelőirányzat jelenlegi alkalmazásával, amely felett a Közigazgatási és Igazságügyi Minisztérium rendelkezik véleményezési jogkörrel.

Jelentős változások következtek be a pártfogó ügyvédi képviselő terén is. A Jst. 13. §-a értelmében ugyanis támogatásban részesíthető minden olyan személy, aki a Jst. 4. § (1) bekezdésében foglalt feltételeknek megfelel.³²⁵ Tehát ehhez a körhöz tartozik a menekültügyi eljárásban hozott határozat bírósági felülvizsgálata iránt kérelmet benyújtó személy kizárólagosan olyan perekben, amelyekben fennáll a tárgyi költségfeljegyzési jogra való jogosultság, illetve a külföldi fél, kiemelkedően közhasznú szervezet, és munkavállalói érdekképviselő az általa közérdekből, külön jogszabályi felhatalmazás alapján indított perben eljárva, megelőlegező szolgáltatásra válik jogosulttá.

A pártfogó ügyvédi képviselő díjának állam általi átvállalására nyílik mód - hasonlóan a peren kívüli eljárási körhöz -, amennyiben a fél aktív korúak ellátására jogosult vagy aktív korúak ellátására jogosult, a szociális igazgatásról és szociális ellátásokról szóló 1993. évi III. törvény szerinti közeli hozzátartozójával közös háztartásban élő³²⁶, közgyógyellátásban részesül, egészségügyi szolgáltatásra való jogosultságát megállapították, vagy átmeneti szállást igénybe vevő hajléktalan, menekült, menedékes, illetve menekültkénti vagy menedékeskénti elismerését kérő személy jövedelmi és vagyoni viszonyaira tekintet nélkül rászorultnak tekintendő. A pártfogó ügyvédi képviselő ingyenes szolgáltatás - az anyagi feltételrendszer teljesülése esetén -, abban

---

³²⁵ *A jogi segítségnyújtásról szóló 2003. évi LXXXV. törvény, 4. § (1) Támogatásban részesíthető a fél, ha*

a) magyar állampolgár;

b) vízum kiadása, tartózkodási engedély vagy letelepedett jogállás megszerzése, illetve honosítás iránti ügyvel kapcsolatban jogi segítségnyújtást kérő olyan személy, akinek a felmenője magyar állampolgár vagy az volt, továbbá a visszahonosításra irányuló eljárásban, valamint a menekültügyi eljárásban részt vevő személy;

c) nem magyar állampolgár, az államának Magyarországgal kötött nemzetközi megállapodása vagy viszonosság alapján;

d) a szabad mozgás és tartózkodás jogával rendelkező személyek beutazásáról és tartózkodásáról szóló törvény szerint a szabad mozgás és tartózkodás jogával rendelkezik;

e) a harmadik országbeli állampolgárok beutazásáról és tartózkodásáról szóló törvény hatálya alá tartozik, és lakóhellyel vagy szokásos és jogszerű tartózkodási hellyel rendelkezik Magyarország területén, az Európai Unió tagállamában vagy az Európai Gazdasági Térségről szóló megállapodásban részes más államban, illetve olyan államban, amelynek állampolgára az Európai Közösség és tagállamai, valamint az Európai Gazdasági Térségről szóló megállapodásban részes állam között létrejött nemzetközi szerződés alapján az Európai Gazdasági Térségről szóló megállapodásban részes állam állampolgárával azonos jogállást élvez;

f) humanitárius célú tartózkodási engedéllyel rendelkezik.

³²⁶ 2009. január 1-től, előtte rendszeres szociális segélyben részesülő fél

az esetben, ha az ügyfél rászorultnak tekinthető, azaz akinek a családjában az egy főre eső havi nettó jövedelem nem haladja meg az öregségi nyugdíj már említett mindenkori legkisebb összegét (2010-ben 28.500 forint), egyedülálló személy esetében, pedig akkor, ha a havi nettó rendelkezésre álló jövedelme nem haladja meg a nyugdíjminimum 150%-át (2010-ben 42.750 Forint, 2011-ben 42.750 Forint, 2012-ben 42.750 Forint).³²⁷

A 2008. január 1. napjától 2008. február 5. napjáig tartó, egy hónapos átmeneti időszak során az a szabályozás érvényesült, hogy amennyiben a fél tárgyi költségmentessége fennállt, abban az esetben az állam a pártfogó ügyvédi költséget az ügyféltől átvállalta.³²⁸ Lényegét tekintve a tárgyi költségmentesség azt jelenti, hogy a tárgyuknál fogva költségmentes eljárások esetében a feleknek nem kell előzetesen leróniuk, illetve megelőlegezniük az eljárás során esetlegesen fizetendő illetéket. Ilyen esetekben ugyanis a felmerülő költség viseléséről és megfizetéséről a bíróságnak minden esetben az eljárást befejező határozatában kell döntenie.

Ezt követően azonban ismét változás következett be a költségmentességi szabályozás tekintetében, mely szerint a korábbi szabályozás kedvező köre kizárólag a társadalombiztosítási – az egészségbiztosítási- és nyugdíjjellegű ellátással összefüggő – perek szűk körében maradt alkalmazható. Kikerültek tehát a tárgyi költségmentesség köréből a munkaviszonnyal, közszolgálati viszonnyal, a közalkalmazotti jogviszonnyal, a szövetkezeti tagsági viszony alapján létrejött munkaviszony jellegű jogviszonnyal kapcsolatos perek.

A szabályozás a munkaügyi perekben egy közel két éves időszakra vonatkozott, amikor is a perveztes munkáltató perveztesége arányában viselte az illetéket, az egyéb felmerült költségeket, addig a perveztes munkavállaló az ellenfélnél közvetlenül felmerülő költségeinek megfizetésére volt kötelezhető.³²⁹ A 2008. február 6-a előtt megindult perekre a korábbi költségmentességi gyakorlatot kellett alkalmazni, így az ezután meginduló munkaügyi perek ún. tárgyi költségfeljegyzéses pereknek tekinthetők.

„Az illeték és az esetlegesen felmerülő költségek feljegyzésre kerülnek és a költségek viselésének kötelezettségéről a pernyertesség-perveztesesség arányában a bíróság rendelkezik, melynek

---

³²⁷ A jogi segítségnyújtásról szóló 2003. évi LXXXV. törvény, 14. § Az öregségi nyugdíj mindenkori legkisebb összege 2008. január 1-től 28.500,- Ft, az öregségi nyugdíj mindenkori legkisebb összegének 150%-a, 2008. évben 42.750,- Ft, 2009. évben, 2010. évben, 2011. évben és 2012 évben a minimumösszeg változása nem következett be. Forrás: KSH Győri Igazgatóság Zalaegerszegi Képviselő

³²⁸ 6/1986. (VI. 26.) IM rendelet a költségmentesség alkalmazásáról a bírósági eljárásban

³²⁹ 1952. évi III. törvény a polgári perrendtartásról 84. §,

http://www.mfor.hu/cikkek/A_munkaugyi_perekben_nincs_tobbe_koltsegmentesség.html (letöltés dátuma, 2009. 05. 05.)

*alapján a Jogi Segítségnyújtó Szolgálat állapítja meg az összegszerű pártfogó ügyvédi díjat és kötelezi a bíróság által fizetésre kötelezett felet annak megfizetésére.*³³⁰

A jogalkotó felismerte azt a társadalmi igényt, hogy a fenti szabályokat a munkavállaló szempontjából feltétlenül át kell tekinteni, és szükségszerű valamely típusú költségkedvezményi lehetőséget biztosítani – minden körülmények között – a rászoruló igénylő kör számára.

A munkavállalói költségkedvezmény megállapításáról és érvényesítésének szabályairól szóló 73/2009. (XII. 22.) IRM rendelet deklarálta azon jogi lehetőséget, amely szerint 2010. január 1-jétől a munkaügyi perben félként résztvevő munkavállaló munkavállalói költségkedvezményre³³¹ – minden további feltétel vizsgálatát kizárva – abban az esetben jogosult, ha a per által érintett munkaviszonyból származó bruttó havi átlagkeresete a keresetlevél benyújtásakor, illetőleg ha a munkaviszony korábban megszűnt, annak megszűnésekor, vagy amennyiben a munkaügyi per a munkaviszony jogellenes megszüntetése tárgyában indult, a munkáltató munkaviszony megszüntetésére irányuló jognyilatkozata közlésének időpontjában nem haladja meg a KSH által közzétett, a fentiekben említett időpontokat megelőző második év nemzetgazdasági bruttó havi átlagkeresetének kétszeresét.

Feltétel, hogy a munkáltató a per által érintett munkaviszonyból származó bruttó havi átlagkeresete a munkaviszony megszüntetésére irányuló jognyilatkozata közlésének időpontjában nem haladja meg – a Központi Statisztikai Hivatal által közzétett – a fentiekben említett feltételek szerinti időpontot megelőző második év nemzetgazdasági bruttó havi átlagkeresetének kétszeresét.³³² Megállapítható tehát, hogy a nemzetgazdasági bruttó havi átlagkereset kétszeresének 2008. évre vetített összege 198.741,- Ft, tehát a munkavállalói költségkedvezmény 2010. évben abban az esetben illeti meg a munkavállalót, amennyiben a fentiekben említett és jogszabályban meghatározott bruttó munkabére nem haladja meg a 397.482,- Ft-ot.³³³

Abban az esetben, ha a bíróság személyes költségmentességben részesítette saját szabályrendsere keretein belül az ügyfelet, illetve az ügy tárgyi költségmentes eljárások részét képezi, vagy a jogi segítségnyújtásról szóló törvény értelmében az ügyfelet terhelő pártfogó ügyvédi munkadíjat az állam átvállalja, akkor a pártfogó ügyvéd ügyfelet terhelő költségét az állam vi-

---

³³⁰ Lásd SZEKERES Diána: *A jogi segítségnyújtás nemzetközi és magyar gyökerei, a jelen kihívásai*. In: PhD Tanulmányok 8. Pécs 2009. 513-560. o.

³³¹ KENGYEL Miklós: *Magyar Polgári Eljárásjog*. Tizedik, átdolgozott kiadás, Osiris Kiadó, Budapest, 2010. 503. o.; 2009. évi CXXI. törvény a Pp. 359.§-ának beiktatásával 2010. január 1-jén lépett hatályba.

³³² 73/2009. (XII. 22.) IRM rendelet a munkavállalói költségkedvezmény megállapításáról és érvényesítésének szabályairól

³³³ KSH Győri Igazgatóság Zalaegerszegi Képviselő: 2012. október...-tól lásd: KSH Győri Főosztály Zalaegerszegi Osztály

seli, amennyiben annak megfizetésre a bíróság teljes egészében, vagy részarányában az ellenérdekű felet nem kötelezte.

A jogi segítségnyújtásról szóló jogszabály értelmében azonban megelőlegező szolgáltatások esetében a rendszer új és korszerű változata került bevezetésre, a peres ügyek vonatkozásában megállapítható megelőlegező pártfogó ügyvédi díj intézménye által. A pártfogó ügyvédi díj költsége így legfeljebb egy éves időtartamra előlegezhető meg,³³⁴ abban az esetben, ha a felet tárgyi költségfeljegyzési jog illeti meg, illetve amennyiben az ügyfél olyan rászoruló, akinek a rendelkezésre álló havi nettó jövedelme nem haladja meg 2012. évben a 87.118 Forintot (ez az összeg a 2008. évi nemzetgazdasági bruttó havi átlagkereset 43%-a).³³⁵

Szintén a megelőlegezett szolgáltatások részét képezi a kiemelkedően közhasznú szervezet és a munkavállalói érdekképviselői szervezet esetében az általuk közérdekből, külön jogszabály felhatalmazása alapján indított perben a pártfogó ügyvéd szolgáltatása.

Azon személy számára, akiről pedig az Áldozatsegítő Szolgálat a fentiekben jelzett és részletezett külön eljárása keretében megállapította, hogy bűncselekmény áldozata³³⁶ és a rendelkezésre álló havi nettó jövedelme nem haladja meg 2012. évben a 174.236 Forintot (ez az összeg a 2008. évi nemzetgazdasági bruttó havi átlagkereset 86%-a) az állam szintén megelőlegezi a pártfogó ügyvédet illető díjat.³³⁷

A támogatás megítélésének alapvető feltétele az anyagi feltételek fennállásán túl azonban minden kérelem elbírálásakor kettős:

- egyrészt vizsgálni kell a fél jogban való járatlanságát,
- másrészt bonyolult megítélésű ügynek kell lennie a támogatási kérelemnek ahhoz, hogy biztosítsa az ügyfél számára azon feltételt, mely szerint személyesen eljárva a perben érdekei eredményes képviselőre nem lenne képes, így a támogatás segítségével biztosítani kell az eljárási jogok hatékony gyakorlását, és nem utolsó sorban azon ügyfelekre is gondolni kell, akik számára a perben a jogi képviselő kötelező.³³⁸

---

³³⁴ A jogi segítségnyújtásról szóló 2003. évi LXXXV. törvény, 15. §

³³⁵ 2010. évben 85.527,- Ft (ez az összeg a 2008. évi nemzetgazdasági bruttó havi átlagkereset 43%-a) 2011. évben 85.914,- Ft (ez az összeg a 2009. évi nemzetgazdasági bruttó havi átlagkereset 43%-a) 2012. évben 87.118,- Ft (ez az összeg a 2010. évi nemzetgazdasági bruttó havi átlagkereset 43%-a), A nemzetgazdasági bruttó havi átlagkereset forrása a KSH Győri Igazgatóság Zalaegerszegi Képviselő

³³⁶ A jogi segítségnyújtásról szóló 2003. évi LXXXV. törvény, 15. § b) pontja

³³⁷ 2012. évben a 174.236 forintot (ez az összeg a 2010. évi nemzetgazdasági bruttó havi átlagkereset 86%-a) 2011. évben a 171.828 forintot (ez az összeg a 2009. évi nemzetgazdasági bruttó havi átlagkereset 86%-a) 2010. évben a 171.054 forintot (ez az összeg a 2008. évi nemzetgazdasági bruttó havi átlagkereset 86%-a) 2009. évben a 159.100 forintot (ez az összeg a 2007. évi nemzetgazdasági bruttó havi átlagkereset 86%-a), 2008. évben a 147.232 forint (ez az összeg a 2006. évi nemzetgazdasági bruttó havi átlagkereset 86%-a), Forrás: a KSH Győri Igazgatóság Zalaegerszegi Képviselő

³³⁸ A jogi segítségnyújtásról szóló 2003. évi LXXXV. törvény, 12. §

Elmondható tehát a polgári eljárások viszonylatában az a tény, mely szerint: „az állam a jogi segítségnyújtás keretében a törvényben meghatározott polgári peres és nemperes eljárásokban (a továbbiakban együtt: per) a felperes, az alperes, a beavatkozó (perbehívott), a kérelmező és a kérelmezett fél részére a pártfogó ügyvédi képviselőt biztosítja és annak költségét a fél helyett megelőlegezi vagy viseli.”³³⁹

A törvényi kommentár fejti ki a pártfogó ügyvédi képviselő polgári peres formájának az ügyfélre vonatkozó Jst. 11./A §-a³⁴⁰ alapján a rászorultság speciális esetét, amikor is a támogatott fél mentesül a jogi képviselővel kapcsolatos költségek viselése és előlegezése alól is. Egyszerűsítve ez azt jelenti, hogy amennyiben pervesztessé válik az engedélyező határozat birtokosa, aki a Jst. 11./A §-a értelmében szerzett támogatásra való jogosultságot, annyiban az államot terhelő pártfogó ügyvédi díj fizetési kötelezettsége a jogi segítségnyújtó szolgálatot terheli az állami célelőirányzat terhére az eljáró ügyvéd irányába. Amennyiben viszont az ügyfél pernyertessé válik - akár csak egy százalékos arányban is -, annyiban az ellenérdekű felet kell kötelezni a pervesztesség mértékében a jogi segítői díj megfizetésére.

Jelentős vívmánynak tartom a pártfogó ügyvédi, ún. állam által garantált díjelőleg intézményét, melynek jelentőségét az adja, hogy a jogi segítségnyújtó szolgálat a pervesztes díjig terjedő összeg mértékéig megelőlegezi a pervesztes számára akár saját, akár ellenérdekű fél helyett fizetendő jogi szolgáltatás díját, majd a pervesztes felet 30 napos határidő tűzésével, míg a saját ügyfelet a fentiekben említett 1 éves határidő tűzésével hívja fel arra, hogy az előleg visszafizetési kötelezettségének eleget tegyen a célelőirányzat javára.

Amennyiben a díjelőleg garantált összegétől³⁴¹ magasabb díjat kell az ellenérdekű félnek megfizetnie pártfogó ügyvédi költségként, akkor a pártfogó ügyvéd a pervesztes féltől követelheti a részére járó díjat, teljes díjat, vagy annak díjelőleggel csökkentett százalékos ráterhelt hányadát.³⁴²

³³⁹ A jogi segítségnyújtásról szóló 2003. évi LXXXV. törvény, 11. §

³⁴⁰ A jogi segítségnyújtásról szóló 2003. évi LXXXV. törvény,

11/A. § (1) A Polgári perrendtartásról szóló 1952. évi III. törvény szerint költségmentességben (a továbbiakban e fejezetben: költségmentesség) részesülő fél pártfogó ügyvédjének államot terhelő díja e törvény szerint kerül megfizetésre és a pártfogó ügyvéd díját az állam - külön jogszabályban meghatározottak szerint - megelőlegezi.

(2) Ha az állam a pártfogó ügyvédi képviselőt a 14. § a) pontja alapján biztosítja a fél számára, és a pártfogó ügyvéd díjának viselésére a bíróság nem kötelezi a perben az ellenérdekű felet, a pártfogó ügyvéd díját az állam viseli. Egyebekben a pártfogó ügyvéd díjazására az (1) bekezdésben foglaltak az irányadóak.

(3) Ha a bíróság a pártfogó ügyvéd díjának viselésére a perben az ellenérdekű felet kötelezte, ez a fél köteles megfizetni az államnak a megelőlegezett pártfogó ügyvédi díjat.

³⁴¹ Példának okáért: I. fokú eljárásban: $/(3.000,- \text{ Ft} \times 6) + 25\%$ költségátalány, vagy költségelszámolás szerinti összeg/ +áfa, mindösszesen 18.000,- Ft + 4.500,- Ft költségátalány, vagy költségelszámolás szerinti összeg +áfa, azaz 22.500,- Ft +áfa, A pártfogó ügyvéd és a kirendelt védő részére megállapítható díjról és költségekről szóló 7/2002. (III. 30.) IM rendelet 5. § (1) bekezdés a) pontja

³⁴² A jogi segítségnyújtásról szóló 2003. évi LXXXV. törvény 11/A §-hoz fűzött kommentár

A pártfogó ügyvédi díjfizetéssel kapcsolatos szabályokat a pártfogó ügyvéd és a kirendelt védő részére megállapítható díjról és költségekről szóló 7/2002. (III. 30.) IM rendelet tartalmazza és annak 5. § (3) bekezdése értelmében a pernyertes fél pártfogó ügyvédjének díja a rendelet felhatalmazása alapján a pernyertes fél pártfogó ügyvédjét a bírósági eljárásban megállapítható ügyvédi költségekről szóló 32/2003. (VIII. 22.) IM rendelet 3. §-ának (2)-(5) bekezdésében foglaltak szerint megállapított munkadíj mértéke, illetőleg annak költségátalánnyal és adott jogi segítő esetén áfával növelt mértéke.³⁴³

A fentiekhez képest annyiban különbözik az eljárás az állam által megelőlegező szolgáltatásra jogosult Jst. 11/B. §-ában³⁴⁴ szabályozott támogatásra rászorult ügyfél esetében, azaz abban az esetben, amikor az állam által megelőlegező szolgáltatásra aszerint jogosult az ügyfél, hogy az államot terhelő pártfogó ügyvédi díjat a fél helyett pervesztessége esetén a Jogi Segítségnyújtó Szolgálat előlegezi meg a pártfogó ügyvédi díjat, és azt a félnek egyéves időtartam alatt vissza kell térítenie. A bíróság döntése értelmében a pernyertes támogatott fél helyzete a támogatás tekintetében lényegében megegyezik a 11/A. §-ban foglaltakkal, azaz a pernyertes pártfogó ügyvéd részére kifizetett díjelőleget a szolgálat a pervesztes ellenféltől közvetlenül követelheti vissza.³⁴⁵

5.4.10 A Jogi Segítségnyújtó Szolgálat statisztikai adatai

Az Igazságügyi Hivatal Jogi Segítségnyújtó Szolgálatát által ellátott több mint 178 ezer ügyfél 28,5%-ának esetében született hatósági döntés. A hatósági döntések 87,4%-ában peren kívüli jogi segítségnyújtás, tanácsadás, illetve okiratkészítésre irányuló engedélyező határozat született. Peres hatósági döntés az összesből csak minden 8. eset volt, jelezve a szolgálat tevékenységének hatékony működését, tekintve, hogy peres hatósági szolgáltatás igénybe vételére csak 2008. január 1-jétől van mód. Az összes ügyfelet figyelembe véve az öt év átlagában a peres hatósági döntések aránya még elenyésző volt, annak mindössze 3,5%-a. Az évenkénti átlagos 36 ezer ügyfél közül 10 ezer esetben történt hatósági döntés, mely a szolgálat aktív tevékenységét és problémamegoldó szakmai képességét jelzi.

---

³⁴³ Lásd SZEKERES Diána, *A Jogi segítségnyújtás nemzetközi és magyar gyökerei, a jelen kihívásai*. In: PhD Tanulmányok 8. Pécs 2009. 513-560. o.

³⁴⁴ A jogi segítségnyújtásról szóló 2003. évi LXXXV. törvény 11/B §

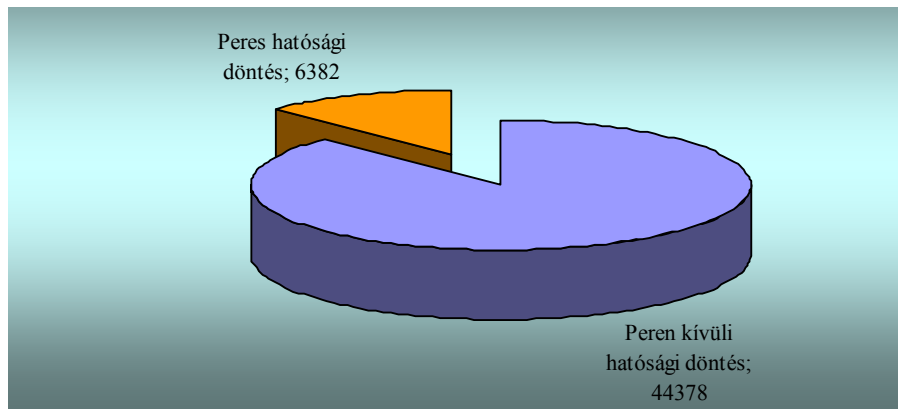
(1) Ha az állam a fél számára a 15. § alapján biztosítja a pártfogó ügyvédet, a fél helyett a pártfogó ügyvéd díját megelőlegezi.

(2) Ha a bíróság nem kötelezte a perben az ellenérdekű felet a pártfogó ügyvéd díjának viselésére, a fél köteles a megelőlegezett pártfogó ügyvédi díjat az állam részére visszatéríteni.

(3) Ha a bíróság a pártfogó ügyvéd díjának viselésére a perben az ellenérdekű felet kötelezte, ez a fél köteles megfizetni az államnak a megelőlegezett pártfogó ügyvédi díjat.

³⁴⁵ A jogi segítségnyújtásról szóló 2003. évi LXXXV. törvény 11/B §-hoz fűzött kommentár

**1. diagram Hatósági döntések megoszlása a jogi segítségnyújtás során
2004. 03. 01. – 2009. 05. 01. között**

Forrás: saját szerkesztés³⁴⁶

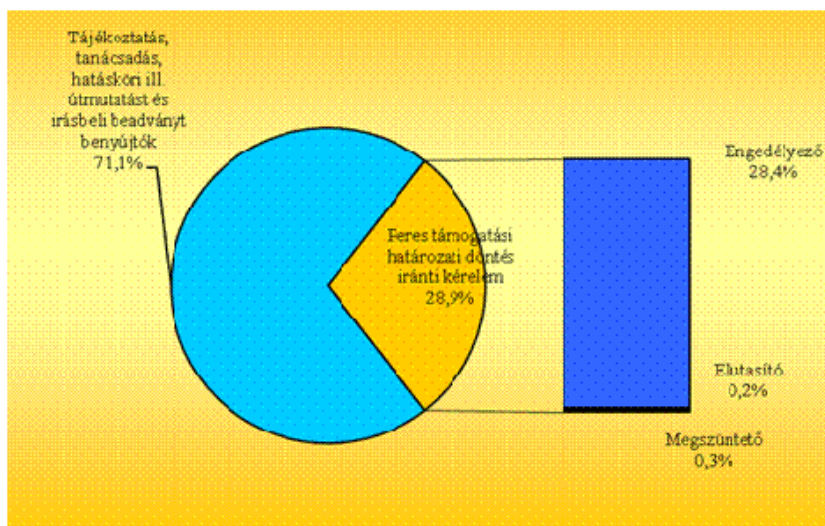
Statisztikai forgalom 2010. január 1. és 2010. szeptember 30-ig terjedő időszakban:

A 2010-es év vizsgált időszakában, a peren kívüli ügyeket vizsgálva tájékoztatást, tanácsadást, hatásköri, illetve illetékességi útmutatást és írásbeli beadványt benyújtók száma az összes határozattal elbírált támogatás iránti igény több mint héttizedét adta, míg közel háromtizedét a peres támogatási határozati döntés iránti kérelem alkotta.

Ez utóbbiak 98,4%-át az engedélyező határozatok, míg egy százalékát a megszüntetők, s alig 0,6%-át az elutasító kérelmek adták. Az ügyfélforgalom ilyen szempontból való vizsgálata is jelzi a Jogi Segítségnyújtó Szolgálat megalapozott határozatait, s a szolgálathoz problémával fordulók indokolt megkereséseit.

**3. ábra Az ügyfélforgalom megoszlása a jogi segítségnyújtás során
2010. 01. 01. – 2010. 09. 30. között**

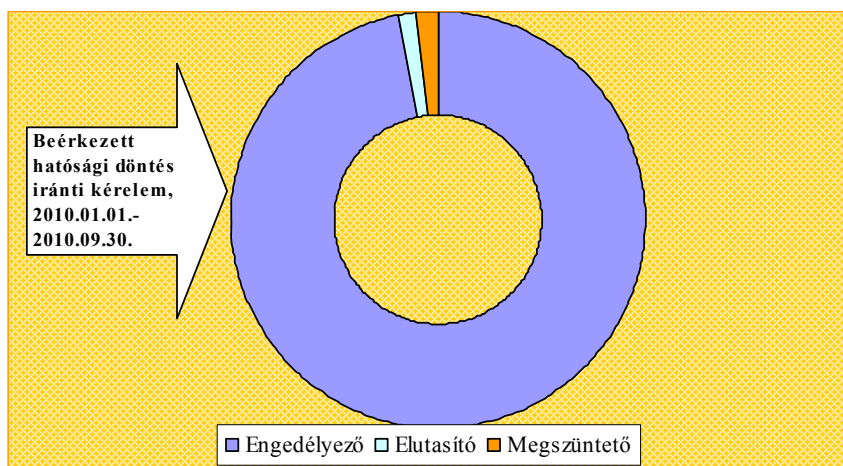
³⁴⁶ Statisztikai adatok forrása: Központi Igazságügyi Hivatal Jogi Segítségnyújtó Szolgálat Hatósági és Módszertani Osztály, Budapest; az utolsó adatbiztosítás dátuma a Központi Igazságügyi Hivatal Jogi Segítségnyújtó Szolgálat Hatósági és Módszertani Osztályától: 2010. november, friss részletes adat jelenleg: http://www.kimisz.gov.hu/data/cms27617/Besz_2010.pdf cím alatt a 2010. évi beszámoló, a <http://www.kimisz.gov.hu/> oldalon frisebb információ nem áll rendelkezésre (letöltés dátuma: 2012. április 30.)

Forrás: saját szerkesztés³⁴⁷

A tárgyévben beérkezett 6071 hatósági döntés iránti kérelem 97,0%-a engedélyezésre került. Minimális, mindössze 1,2% volt az elutasítások aránya, s hasonlóan alacsony, 1,8% a megszüntető határozatoké. Ezek az arányok jelzik, hogy a szolgálathoz fordulók kérelmei megalapozottak, közel teljes körű a továbbvitt ügyek mértéke, s csak legritkább esetben, (százból 3 eset) az, mely valamilyen módon elutasításra vagy megszüntetésre kerül. A megkereső ügyfelek ez által ügyeik továbbvitelében, elbírálásában döntően pozitív visszajelzést kapnak.

4. ábra Beérkezett hatósági döntés iránti kérelmek száma a jogi segítségnyújtás területén

Forrás: saját szerkesztés³⁴⁸

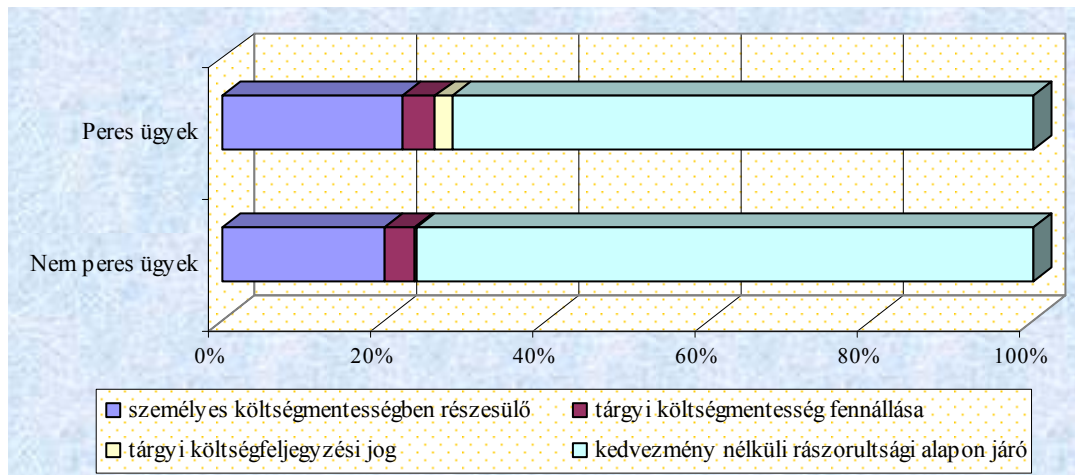
Az engedélyező peres hatósági döntések 91,3%-a polgári peres, 5,2%-a polgári peres és 3,5%-a büntető ügy volt. A nem peres ügyek közül a kedvezmény nélküli rászorultsági alapon járó ügyek száma volt arányaiban magasabb, éppen az esetek jellegéből, valamint az ügyfélkör ösz-

³⁴⁷ Statisztikai adatok forrása: Központi Igazságügyi Hivatal Jogi Segítségnyújtó Szolgálat Hatósági és Módszertani Osztály, Budapest, 2010. 10. 15.

³⁴⁸ Statisztikai adatok forrása: Központi Igazságügyi Hivatal Jogi Segítségnyújtó Szolgálat Hatósági és Módszertani Osztály, Budapest, 2010. 10. 15.

szetételéből adódóan, míg a peres ügyek esetében ez az arány a személyes költségmentességben részesülők előnyére kompenzálódott. A tárgyi költségfeljegyzési jog a nemperes ügyek esetében szinte elhanyagolható volt, de a peres ügyek esetében sem volt számottevő. A tárgyi költségmentesség fennállása szintén alacsony részesedést képviselt mind a peres, mind a nemperes ügyek tekintetében.

5. ábra Engedélyező peres hatósági döntések megoszlása polgári peres és nemperes ügyekben a jogi segítségnyújtás területén 2010. 01. 01. – 2010. 09. 30. között

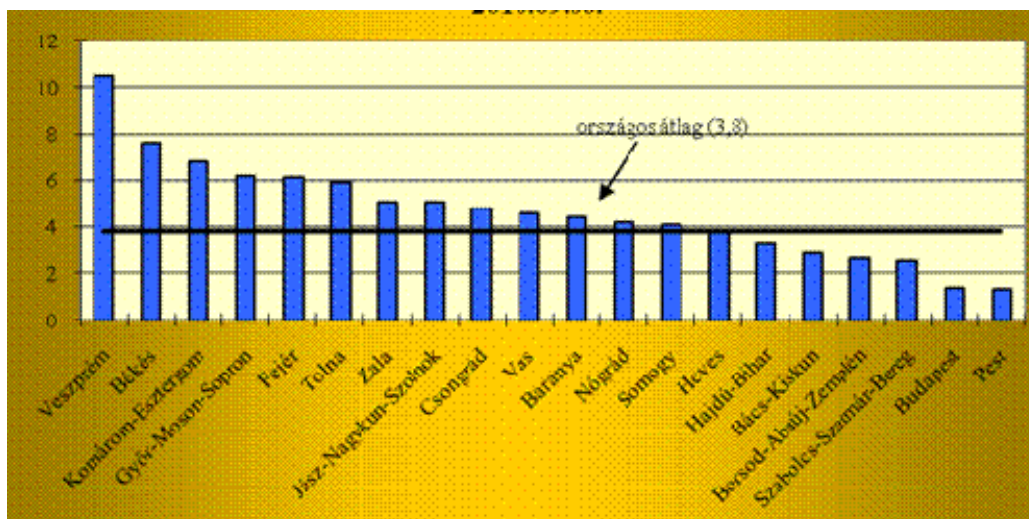

Forrás: saját szerkesztés³⁴⁹

Az ügyfélforgalom megyénkénti alakulása és a megye népessége között a vizsgált időszakban nem volt jellemző szignifikáns összefüggés. A 2010-es év vizsgált hónapjaiban kiemelkedett Veszprém megye ügyforgalma, hiszen közte és az őt követő megyék között mintegy ezerfős eltérés tapasztalható. A népességszámra vetített mutatószámok alapján azonban már árnyaltabb kép mutatkozik.

2. diagram Az ezer lakosra jutó ügyfélforgalom alakulása területenként a jogi segítségnyújtásban Magyarországon 2010. 01. 01. – 2010. 09. 30. között

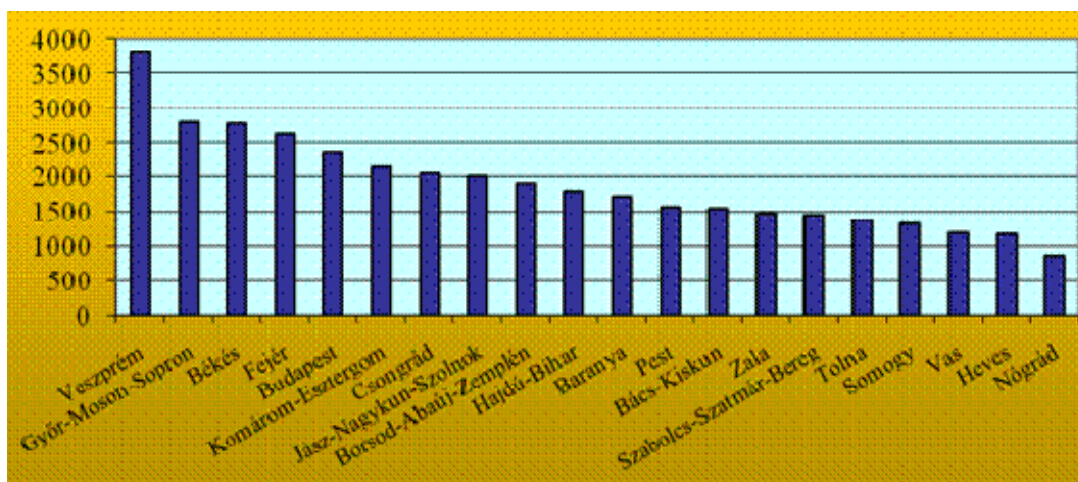
³⁴⁹ Statisztikai adatok forrása: Központi Igazságügyi Hivatal Jogi Segítségnyújtó Szolgálat Hatósági és Módszertani Osztály, Budapest, 2010. 10. 15.

Forrás: saját szerkesztés³⁵⁰

Az ezer lakosra jutó ügyfélforgalom országos átlaga 3,8 fő volt, mellyel Heves megye mutatószáma egyezett meg, további hat megyében azonban nem érte el az átlagot. Ezek közé tartozik a frekventált Budapest vagy Pest megye is. vélhetően ezeken a területeken az ügyfelek más jogi formákat vesznek inkább igénybe problémáiknak kezeléséhez.

3. diagram Az ügyfélforgalom alakulása területenként jogi segítségnyújtásban Magyarországon 2010. 01. 01. – 2010. 09. 30. között

Forrás: saját szerkesztés³⁵¹

5.4.11 Kitekintés a jogi segítségnyújtás területéről

Nemzetközi jogi kötelezettségeink rendszeréhez tartozik mindenekelőtt az állampolgárok számára, az állami jogalkotás által biztosított bírósághoz fordulás jogának érvényesítése, a védelem jogának biztosítása, az ügyfél ügyének pártatlan hatóság általi elbírálásának követelménye,

³⁵⁰ Statisztikai adatok forrása: Központi Igazságügyi Hivatal Jogi Segítségnyújtó Szolgálat Hatósági és Módszertani Osztály, Budapest, 2010. 10. 15.

³⁵¹ Statisztikai adatok forrása: Központi Igazságügyi Hivatal Jogi Segítségnyújtó Szolgálat Hatósági és Módszertani Osztály, Budapest, 2010. 10. 15.

a hatékony jogérvényesítési mechanizmusok működtetésének kidolgozása, az ahhoz való hozzáférés lehetőségének megteremtése. Az állampolgárok számára biztosított jogegyenlőség megteremtéséhez a jogi segítségnyújtás intézményrendszerének korszerű kialakítása elengedhetetlen feltétel volt, hiszen a bíróságokhoz fordulás jogának biztosítása, a jogérvényesítéshez való jog előtérbe helyezése, az alternatív vitarendezési módok alkalmazásának lehetővé tétele egy modern demokratikus tagállam számára alapvető igény. Szolgáltató közigazgatás nyújtására csak szolgáltató állam képes, amelyen keresztül biztosíthatóvá válik, a minőségi jogalkotás. Egyúttal előtérbe kerül a közigazgatásban az ügyfélbarát, átlátható és kiszámítható, egyúttal visszaellenőrizhető közigazgatási szolgáltatás, a költséghatékony és differenciált jogérvényesítési rendszer részeként biztosítva a kiszámítható és hozzáférhető kedvezmények és támogatások rendszerét.

Úgy vélem, a rendszer átalakításának egyedi megoldási lehetősége lehetne a kifejezetten peres eljárást nem igénylő, illetőleg kiváltó speciális polgári, fogyasztóvédelmi és munkajogi területek ún. „kvázi mediáció” útján történő megoldási lehetőségének tényleges megteremtése, hiszen lehetőség nyílhatna a bíróságok tehermentesítésére, mindamellett, hogy az európai uniós tendenciák megvalósítására nyílna mód. Ez azért is lehetne jelentős eredmény, mivel az alternatív vitarendezési szabályok igénybevételét szorgalmazza az ún. Green Paper.³⁵²

Az Európa Tanács is kiemelten taglalja a jogi segítségnyújtás kérdéskörét, hiszen a témakörrel kapcsolatosan a tagállamok kormányai részére számos, megfogalmazott ajánlást is kiadott. Deklarálják, miszerint az igazságszolgáltatáshoz való hozzáférés jogának minden demokratikus társadalom alapvető elemének kell lennie. Kiemelten előtérbe kell helyezni ezen alapelvet, mivel a vagyoni és társadalmi szempontból hátrányos helyzetű magánszemélyek számára a bíróságok előtti eljárás gyakran igencsak költséges, időigényes és felettébb összetett eljárás, így jogaikat csak részben képesek gyakorolni, illetőleg azok gyakorlása korlátokba ütközhet. A hatályos hazai jogi segítségnyújtási rendszer kuriózuma a per előtti, pert megelőző tanácsadás lehetősége, amely a felesleges vagy előreláthatólag eredménytelen igényérvényesítések számát csökkentheti. Speciális, a bírósági panasznap intézményén túlmutató az eljárás a tekintetben, hogy a perbeli képviselő biztosításának szolgálathoz delegált átcsoportosításával összekapcsolhatóvá vált a pert megelőző tanácsadási, tájékoztatási tevékenység és a peres eljárás lefolytatásának lehetősége.

Véleményem szerint, a jogalkotói szándék a valótlán nyilatkozatok kiszűrésére, a biztosított támogatások felülvizsgálatára és megvonására annak érdekében, hogy valóban a rászorulóknak meg-

---

³⁵² ún. Zöld Könyv

segítését célozza a hatályos jogi segítségnyújtás rendszere és az állami erőforrások hatékony elosztására kerüljön sor tényleges megvalósításra került. Az új típusú ügyfélbarát szolgáltatások bevezetésével az Igazságügyi Szolgálat Jogi Segítségnyújtó Szolgálatának szolgáltatásai az ügyfelek és az állam érdekeit szolgálják. Fontosnak tartom leszögezni, hogy a jogi segítségnyújtó szolgálat életében eddig hatályba lépett változások korántsem jelentik a reformok végét, hiszen a reform folytatásával kapcsolatos feladatok megfogalmazása, a jogalkotói igény előterjesztése az elkövetkező hónapok egyik jelentős kihívása, megvalósítandó cél.

5.5 A jogi segítségnyújtás kizárása tárgyában elindult alkotmánybírósági indítvány

Itt kiemelem a jogi segítségnyújtás kizárása tárgyában benyújtott alkotmánybírósági indítványt.³⁵³ Magánszemély jelezte az ombudsmannak, hogy véleménye szerint az Alaptörvényt sérti, miszerint az alkotmányjogi panasz benyújtója - a jogi képviselőt kötelezővé téve az eljárásban - jogi segítségnyújtásról szóló törvény értelmében a rászorultsági feltételek fennállása esetén sem részesülhet jogi segítségnyújtási szolgáltatásban. Az Alkotmánybíróságtól annak megállapítását kérte az alapjogi biztos, Szabó Máté, hogy az Alaptörvényben lefektetett diszkrimináció tilalmának és az esélyegyenlőség előmozdítására irányuló állami kötelezettség vállalásának jogelvét, és a hatékony jogorvoslathoz való jogot sérti-e a Jst., amennyiben az állami költségvetésből finanszírozott jogi segítségnyújtási intézmény a szociálisan rászorulóknak számára biztosított segítségnyújtási feltételrendszere nem biztosít segítséget a fenti kérdés tárgyában. Az Alkotmánybíróságról szóló törvény kifejezetten előírja a jogi képviselő szükségességét, míg a Jst. 3. § (3) bekezdés c) pontja értelmében nem „*lehet támogatást nyújtani alkotmányjogi panasszal kapcsolatban*”. Így a jogszabály azon rászorulókat zárja ki a jogérvényesítési lehetőségéből, akik vagyoni helyzetük folytán nem képesek jogukat gyakorolni. Mivel az alapjogvédelemben az Alkotmánybíróság, mint végső jogorvoslati fórum kiemelt szereppel bír, a jogi segítségnyújtásról szóló törvény kifogásolt rendelkezésének megsemmisítését indítványozta az alapjogi biztos.³⁵⁴

Az alapvető jogok biztosáról szóló 2011. évi CXI. tv. (Ajbtv.) 2. § (3) bekezdésében biztosított jogkörénél fogva Szabó Máté indítványozta utólagos normakontrol keretében a következő rendelkezések megvizsgálását, valamint megsemmisítését:

---

³⁵³ AJB-1961/2012

³⁵⁴ <http://www.obh.hu/allam/aktualis/htm/kozlemeny20120322.htm> (letöltés dátuma: 2012. május 7.), az indítvány szövege: <http://www.ajbh.hu/allam/jelentes/201201961Ai.rtf> (letöltés dátuma: 2012. május 7.)

Az Abtv. 24. § (2) bekezdése alapján és a 41. § (1) bekezdésben foglalt jogkör értelmében a jogi segítségnyújtásról szóló 2003. évi LXXX. Tv. (Jstv.) 3. § (3) bekezdés c) pontjának megsemmisítését kérte.

Az alapvető jogok biztosának álláspontja szerint az adott jogszabályhely ellentétes az Alaptörvény I. cikk (1) bekezdésében foglalt, az államot érintő általános alapjogvédelmi kötelezettséggel, valamint a XVIII. cikk (7) bekezdésében foglalt jogorvoslathoz való joggal, valamint a XV. cikk (2) és (4) bekezdésben foglalt egyenlő bánásmód követelményével és az esélyegyenlőség előmozdításával.

Az alkotmányjogi panasz benyújtásához kötelező a jogi képviselő igénybevétele, melyet azonban az ügyfél nehéz anyagi helyzete miatt nem engedhetett meg magánúton önmagának. A pártfogó ügyvédi segítség igénybevétele a kifogásolt jogszabályi rendelkezés, a Jst. 3. § (3) bekezdés c) pontja zárja ki, mivel ez visszautalva kimondja, hogy az (1) bekezdés a)-h)-ig terjedő pontjaiban foglalt esetkörben kizárt az alkotmányjogi panasz lehetősége. A 2/2012. (1. 20.) AJB utasítás 7. fejezete részletes szakmai szabályrendszert fektet le az alkotmánybíróági indítványok benyújtásával kapcsolatosan. Ennek 45. § (1) bekezdés teszi lehetővé az utólagos normakontrol eljárást panaszos beadványával konkrét lefolytatott vizsgálat nélkül. Ezzel összefügg a 46. § (2) bekezdés értelmében az alapvető jogok, így az alkotmányos elvek, valamint követelmények érvényesülésével kapcsolatos alkotmányossági aggály felmerülése, továbbá a jogsértés kirívó súlya és a jelentős sérelmet elszenvedő szám. Tekintettel arra, hogy az actio popularis utólagos normakontrol indítványozás megszűnt, az alkotmányjogi panasz igénybevétele az egyéni alapjog-védelem szempontjából kulcsfontosságú. Ugyan önmagában nem minősül alanyi alkotmányos jognak, mégis részét képezi a jogorvoslathoz való jognak, és az állam alapjogvédelmi kötelezettségével is összefügg. Az Abtv. 51. § (2) bekezdése kötelező jogi képviselethez, ügyvédkényszerhez köti az eljárás lefolytatását, az 51. § (3) bekezdése pedig rögzíti, hogy jogi képviselőként ügyvéd, ügyvéd iroda, valamint jogvédelemmel foglalkozó társadalmi szervezet képviselője járhat el jogi szakvizsga birtokában. A jogi segítségnyújtási jogszabály a szociálisan hátrányos helyzetű személyek szakszerű jogi tanácsadásának és képviseletének biztosítását tűzte ki célul. Mivel az alapjog-érvényesítés végső eszköze az alkotmánybíróági fórum, ezért az egyenlő bánásmód szempontjából is aggályos az expressis verbis ügyvédkényszer. Így háttérbe kerül az egyenlő hozzáférés, valamint az esélyegyenlőség biztosítása, arról nem is beszélve, hogy a T/4424. számú alkotmánybíróaságról szóló törvényjavaslat tervezett 51. § (4) bekezdése tartalmazta, hogy a Jst. alapján biztosítható lehessen a kötelező jogi képviselet. Az Abtv. 46. § (1) és (2) bekezdései értelmében a jogalkotó általi feladat mulasztással előidézett alaptörvény-ellenesség fennállását jelentheti a hiányosan biztosított speciális alkotmányjogi

panasz eljárás során igénybe vehető jogi segítségnyújtás lehetőségeinek és formáinak kizárása. Az állam tehát objektív alapjogvédelmi kötelezettségének, valamint az egyenlő esélyű hozzáférés és az esélyegyenlőség biztosítási kötelezettségének a fenti szabályozás kialakításával nem tett eleget.³⁵⁵

Az ombudsman tehát a Jst. 3. § (3) bekezdés c) pontjának megsemmisítését kérte: „(3) Az (1) bekezdés a)-h) pontjaiban³⁵⁶ foglalt esetben sem lehet támogatást nyújtani c) alkotmányjogi panasszal kapcsolatban”

5.6 A 42/2012. (XII. 20.) AB határozat³⁵⁷

2012. december 18-án az Alkotmánybíróság teljes ülése az alapvető jogok biztosának indítványa tárgyában határozatot hozott, melynek értelmében a jogi segítségnyújtásról szóló 2003. évi LXXX. törvény 3. § (3) bekezdésének c) pontját alkotmány-ellenesnek minősítette és ezért azt megsemmisítette. A rendelkezés a II/2602/2012. AB határozat Magyar Közlönyben történő közzétételével hatályát veszítette (42/2012. (XII. 20.) AB határozat). Kutatási témám szempontjából jelentős lépés a meghozott döntés, amely alapján megerősítést nyert az Alaptörvényben biztosított jogelv, miszerint, az alapvető jogok vagyoni helyzet szerinti megkülönböztetés nélkül biztosítandóak, az alkotmányjogi panasz intézménye pedig az alapvető jogok védelmét szolgáló eszközként funkcionál. Az alapjogi egyenlőség biztosításnak kritériumát képezi az

³⁵⁵ Az alapvető jogok biztosáról szóló 2011. évi CXI. törvény (a továbbiakban: Ajbtv.) 2. § (3) bekezdésében biztosított jogkörénél fogva Szabó Máté indítványozta utólagos normakontrol keretében a következő rendelkezések megvizsgálását, valamint megsemmisítését.

³⁵⁶ **Jstv. 3. § (1)** A támogatás abban az esetben biztosítható a félnek, ha

a) olyan jogvitában érintett, amellyel kapcsolatban a későbbiekben per lefolytatására kerülhet sor és a fél eljárási jogainak, köteletségeinek megismeréséhez jogi tanácsadásra vagy a későbbi perbeli jognyilatkozat megtétele érdekében beadvány készítésére van szükség,

b) peren kívül is lezárható jogvitában érintett és e felet a jogvita peren kívüli lezárásának lehetőségeiről indokolt tájékoztatni vagy részére olyan iratot készíteni, amely a jogvita lezárását szolgálja,

c) jogvita lezárását szolgáló peren kívüli közvetítésben vesz részt, és a közvetítést lezáró megállapodás aláírását megelőzően szükséges részére a jogi tanácsadás,

d) mindennapi megélhetését közvetlenül érintő kérdésben (így különösen lakhatással, munkajoggal összefüggő kérdések, közüzemi szolgáltatások igénybevétele) szükséges a jogról való tájékoztatás,

e) közigazgatási eljárásban vesz részt, és eljárási jogainak, köteletségeinek megismeréséhez jogi tanácsadásra vagy jognyilatkozat megtétele érdekében beadvány készítésére van szükség,

f) abban a kérdésben van szüksége a jogi tanácsadásra, hogy jogainak védelme érdekében mely hatóságnál, szervezetnél milyen típusú eljárást kell indítania, illetve ilyen eljárás kezdeményezése vagy az eljárás során jognyilatkozat megtétele érdekében beadványt kell készíteni,

g) bűncselekmény áldozata és a bűncselekménnyel okozott kár, illetve a bűncselekménnyel összefüggésben keletkezett jog- vagy érdeksérelem elhárításához szükséges eljárás megindításához jogi segítő szakjogász tanácsadásra vagy beadvány (kereset, kérelem, felperes, feljelentés, vádindítvány stb.) szerkesztésére van szüksége,

h) polgári vagy büntetőeljárással rendkívüli jogorvoslati kérelem elkészítéséhez kér segítséget”

³⁵⁷ Forrás: 42/2012. (XII. 20.) AB határozat, A jogi segítségnyújtásról szóló 2003. évi LXXX. törvény 3. § (3) bekezdés c) pontja alaptörvény-ellenességének megállapításáról és megsemmisítéséről In: MAGYAR KÖZLÖNY 2012. évi 175. szám, 29671-29679, Alkotmánybírósági ügyszám: II/2602/2012.

egyenlő jogérvényesítés, azaz a szociálisan hátrányos helyzetű rászorulóknak számára biztosítani kell jogaik érvényesítéséhez a szakszerű jogi tanácsadást, valamint a jogi képviselet biztosítását.

Az alkotmányjogi panasz 2012. január 1-jével megváltozott benyújtási feltételrendszere lehetővé tette, hogy egyrészt az érintett személy indítványozza az ügyében hozott bírósági döntés alkotmányosságának vizsgálatát, másrészt azonban a jogalkotó ezt a lehetőséget kötelező jogi képviselethez, azaz ügyvédkényszerhez kötötte. Ez ellentétes a Jts. preambulumban foglalt jogalkotói szándékkal, miszerint a szociálisan rászorulóknak számára, olya intézményrendszer létrehozását biztosítsa, amelyben a rászorulóknak szakszerű jogi tanácsot, illetve jogi képviseletet kaphatnak jogérvényesítésük, vitás jogi ügyeik megoldása érdekében. A jogszabályi és intézményes közeg megteremtése tehát az állam feladata, biztosítandó az egyén jogainak megsértéséből eredő igényének érvényesíthetőségét. A támogatási rendszer kiépítése során az állam a kompenzáció, a kiegyenlítés és a jogérvényesítéshez kapcsolódó alapjogok maradéktalan megvalósítását kell, hogy szem előtt tartsa. A társadalom hátrányos helyzetű rétegei számára létrehozott jogi segítségnyújtási intézményrendszer a pozitív diszkrimináció jogalkotó által biztosítani szánt eszközével az esélyegyenlőség megteremtését kell, hogy megcélozza. A 2012. január 1-jén hatályba lépő az Alkotmánybíróságról szóló 2011. évi CLII. törvény (a továbbiakban: Abtv.) 51. § (2) bekezdése alapján az alkotmánybírósági panasz eljárás során a jogi képviselet kötelező jellegű. Az alkotmányjogi panasz az Abtv. 51. § (3) bekezdés kivételével kizárólag jogi képviselő útján nyújtható be, az Abtv. 54. § értelmében az eljárás illetékmentes. Az alkotmányjogi panasz a minden állampolgárt megillető alapvető jogvédelmet szolgáló eszköz.

Az alapvető jogok biztosa által beadványában meghivatkozott Alaptörvény rendelkezései, fenntartják a korábban hatályos Alkotmány általános jogegyenlőségre vonatkozó követelményét, valamint a hátrányos megkülönböztetés tilalmát. A 22/2012. (V. 11.) AB határozat értelmében az Alkotmánybíróság általános egyenlőségi szabállyal kapcsolatos joggyakorlata irányadó az alkotmányjogi panaszt érintő ügytárggyal kapcsolatos eljárást illetően is.³⁵⁸ Megkülönböztetés az esélyegyenlőségtől való eltérés tekintetében csupán ésszerű, kellő súlyú alkotmányos indokkal, nem önkényes módon lehet alkalmazható (21/1990. (X. 4.) AB határozat, ABH 1990, 73).

---

³⁵⁸ „Az Alkotmánybíróság feladata az Alaptörvény védelme. Az Alkotmánybíróság az újabb ügyekben felhasználhatja azokat az érveket, amelyeket az Alaptörvény hatályba lépése előtt hozott korábbi határozata az akkor elbírált alkotmányjogi kérdéssel összefüggésben tartalmazott, feltéve, hogy az Alaptörvény konkrét – az előző Alkotmányban foglaltakkal azonos vagy hasonló tartalmú rendelkezései és értelmezési szabályai alapján ez lehetséges. ... Ha az összevetésnek az az eredménye, hogy az alkotmányjogi szabályozás változatlan, vagy jelentős mértékben hasonló, az átvételnek nincs akadálya.” AZ ALKOTMÁNYBÍRÓSÁG HATÁROZATAI 2012. június 21. 2012. 2. szám, AZ ALKOTMÁNYBÍRÓSÁG HIVATALOS LAPJA Forrás: <http://www.kozlonyok.hu/kozlonyok/Kozlonyok/1/PDF/2012/2.pdf> [40], [41] (letöltés dátuma: 2012. december 31.)

Abban az esetben nem hátrányos a megkülönböztetés, amennyiben eltérő rendelkezések megállapítására a jogi szabályozás eltérő alanyi köre estében kerül sor (8/2000. (III.31.) AB határozat, ABH 2000, 56, 59.).

Már a 61/1992. (X. 20.) AB határozatában is arra mutatott rá az Alkotmánybíróság, hogy csak akkor állapítható meg alkotmányellenes megkülönböztetés, ha jogalkotó összehasonlítható helyzetben levő személyek között tesz olyan különbséget, amely ténylegesen alapjog sérelmet okoz, illetve, ha azzal az egyenlő méltóság alkotmányos követelményét megsérti (ABH 1992, 280.). Az Alkotmánybíróság további korábbi döntéseiben is hangsúlyozta, hogy: „*Hátrányos megkülönböztetés akkor áll fenn, ha a szabályozás lényeges eleme tekintetében nem azonos az alanyok elbírálása, jogaik és kötelezettségeik meghatározása*”. (21/1990. (X. 4.) AB határozat, ABH 1990, 73, 78.). Akkor nem lehet hátrányos megkülönböztetésről beszélni azonban, amennyiben a jogi szabályozás eltérő rendelkezéseket, eltérő alanyi körre állapít meg. (881/B/1991. AB határozat, ABH 1992, 474, 477., 191/B/1992. AB határozat, ABH 1992, 592, 593.)³⁵⁹ A vizsgálat tárgyát képező vitatott Jst. rendelkezés tehát megkülönböztetés nélkül az alkotmányjogi panasz benyújtásához szükséges „jogi segítségnyújtás” során biztosított rendelkezéssel mindenkit kizár a jogsegély biztosításából, azonban azért nem tekinthető látszólagosan „homogén”-nak a rendelkezés, mivel általa éppen a szociálisan hátrányos helyzetben lévők esnek el az alkotmányjogi panasz, mint hatásosnak tűnő jogorvoslat lehetőségétől. A Jstv. megalkotásakor alkotmányjogi panasz benyújtására bárki számára lehetséges nyílt jogi képviselő igénybevétele nélkül, az Abtv. hatályba lépésével azonban a szabályozási forma megváltozásával kétirányú egyenlőtlenség alakult ki. Ez jelenti az alkotmányjogi panaszbeadvány valamint a kötelező ügyvédi közreműködéssel elkészülő beadványokat, iratokat elkészítő ügyfelek körét. Másrészt előidézi az alapjogaiban magát sértettnek valló ügyfél társadalmi esélykülönbséget azáltal, hogy piaci jogi képviselő megbízását felkérő ügyfél előnyösebb helyzetbe kerülhet, mint a piaci megbízási díjat vállalni nem tudó ügyfélkör. Megállapítást nyert az Alkotmánybíróság határozatának indokolásában, hogy az alkotmányjogi panasz minden lényeges eleme tekintetében hasonlóságot mutat a felülvizsgálati kérelemmel, így alkotmányos megkülönböztetés nem tehető a kettő között. Márpedig a Jst. vonatkozó 3. § (1) bekezdés h) pontja értelmében polgári, illetve büntetőeljárást érintő rendkívüli jogorvoslat elkészítéséhez a Jst. felhatalmazást nyújt jogi képviselő igénybevételére. Így tehát megállapítást nyer Jst. vizsgált rendelkezési szabályának az Alaptörvény XV. cikk (1) bekezdésébe történő ütközése.³⁶⁰ Az Alaptörvény XV. cikk (2) bekezdése értelmében: „*Magyarország az alapvető jogokat mindenkinek bármely meg-*

³⁵⁹ 8/2000. (III. 31.) AB határozat, ABK 2000. április, 64, 65.

³⁶⁰ Alaptörvény XV. cikk. (1) „*A törvény előtt mindenki egyenlő. Minden ember jogképes.*”

különböztetés, nevezetesen faj, szín, nem, fogyatékoság, nyelv, vallás, politikai vagy más vélemény, nemzeti vagy társadalmi származás, vagyoni, születési vagy egyéb helyzet szerinti különbségtétel nélkül biztosítja.” A vizsgált rendelkezés az előző bekezdésbe ütközőnek tekinthető mivel ellehetleníti a szociálisan hátrányos helyzetű személy vagyoni helyzet szerinti megkülönböztetés nélkül biztosított panasz benyújtásához fűződő jogát. Maga az eljárás illetékmentes, azonban az eljárás folytán felmerülő költségeket, így a kötelezővé tett jogi képviselő díját is az ügyfélnek kell megfizetnie. Tehát az alkotmánybírósági döntés értelmében vitatott jogszabályhely a Jst. módosítása nélkül alkotmányellenessé vált. A döntés értelmében tehát az alkotmányjogi panasz az alapvető jogok védelmét szolgálja, vagy az alapvető jogokkal egy megítélés alá esik, ezért a mindenkit megkülönböztetés nélkül megillető alapjogok közé tartozó alkotmányjogi panasz intézménye mindenki számára egyenlően érvényesíthető jogot kell, hogy jelentsen. Az anyagi helyzetüknél fogva hátrányosabb körülmények között élők, akik nem, vagy csak aránytalan áldozat árán lennének képesek az alkotmányjogi panaszhoz fűződő eljárás ügyvédi költségének megfizetésére, a jogorvoslati lehetőség Jst. 3. § (3) bekezdésének c) pontja folytán, vagyoni helyzeten alapuló megkülönböztetés áldozataivá válhatnak. Az Alaptörvény XV. cikk (4) bekezdése értelmében a jogalkotó külön intézkedések útján is köteles az esélyegyenlőség megvalósulását biztosítani.

Az alapvető jogok biztosa szerint az általa támadott rendelkezés a jogorvoslathoz fűződő jogot korlátozza. Mivel más alkotmányos okból kerül megsemmisítésre a vonatkozó rendelkezés, így az Alaptörvény I. cikk (1), valamint XXXVII. cikk (7) bekezdésével kapcsolatos alaptörvényellenességre az alkotmánybírósági vizsgálódás már nem terjed ki.

Az alapvető jogok biztosa indítványában³⁶¹ arra is utalt, hogy az Abtv. 46. § (1) bekezdése értelmében a hatáskör gyakorlása során folytatott eljárásban a jogalkotó általi mulasztással előidézett alaptörvény-ellenesség fennállása állapítható, amely miatt a mulasztást elkövető szervet – határidő megjelölésével – feladatának teljesítésére hívja fel. Az alapvető jogok országgyűlési biztósának indítványa értelmében az Abtv. 46. § (2) bekezdése szerinti jogalkotói feladat elmulasztásának minősül, hogy kifejezett jogszabályi felhatalmazásból származó jogalkotói feladat ellenére sem került sor jogszabály megalkotására, illetve a jogi szabályozás Alaptörvényből levezethető lényeges tartalma hiányos.³⁶² Az alkotmánybíróság döntése értelmében nem merül fel mulasztásban megnyilvánuló alkotmányellenesség, mivel a vonatkozó kitétel megsemmisí-

---

³⁶¹ http://mediajogfigyelo.hu/uploads/files/2508_ombudsman201203299Ai.pdf (Letöltés dátuma: 2012. december 31.)

³⁶² Az ombudsmani figyelemfelhívás nem önálló, külön kérelem, az Alkotmánybíróság joga és lehetősége eldönteni, hogy kíván-e élni a hatáskörével.

tésével a Jst. szabályrendszere, mint peren kívüli támogatási forma az alkotmányjogi panasz beadvány elkészítésnek jogi segítségnyújtási lehetőségeként rendelkezésre áll.

Egyet kell értenem azonban DIENES-OEHM Egon alkotmánybíró különvéleményével a tekintetben, hogy a Jst. 1. § (2) bekezdése nem vonatkozik képviseleti tevékenység ellátására, így alapvetően a megsemmisített rendelkezés tartalma kizárja a jogi képviselet biztosítását az alkotmányjogi panasz eljárásban, mivel peren kívüli eljárásban nem biztosított a jogi képviselet, amely így ellentétes az Alaptörvény XV. cikkére alapított érveléssel.³⁶³ Véleményem szerint a jogi képviselet biztosítását a peren kívüli eljárásban és a peres képviseleti körre nézve is a jogalkotónak pontosan deklarálni és szabályozni kellene, annak esetleges megelőlegező szolgáltatásként történő igénybevételei lehetőségére is tekintettel.

POKOL Béla alkotmánybíró különvéleményében túlzott korlátozásként értelmezi a vitatott jogszabályhely megsemmisítését, azon a véleményt előtérébe helyezve, hogy a jogi segítségnyújtási ügytípusok közötti különbségtétel, illetve az egyes szolgáltatási formák jogi segítségnyújtásból történő kizárása az indokolás alapján véleménye szerint nem lenne szükségszerű.³⁶⁴

5.7 Az áldozat fogalom definiálása a magyar jogban

Maga a büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. törvény is definiálja a sértett fogalmát, akit olyan sérelmet elszenvedőnek tekint, „*akinek jogát vagy jogos érdekét a bűncselekmény sértette vagy veszélyeztette*”. A sértetti kör, az anyagi jogi passzív alany fogalmával nem esik egybe minden esetben, hiszen a sértetti kör nem olyan széles, mint az áldozati fogalom-meghatározás. Mivel az áldozat kifejezés a közvetett sértettekre is vonatkozik, mint definíció, valamint a jogi személyekre is biztosít fogalmi meghatározást az áldozat fogalmi meghatározása. A sértett közeli hozzátartozói is idetartoznak a vonatkozó Polgári Törvénykönyv 685. § (b) pontjának értelmében.

---

³⁶³ DIENES-OEHM Egon alkotmánybíró által a 42/2012. (XII. 20.) AB határozathoz fűzött különvélemény, Budapest, 2012. december 18. In: 42/2012. (XII. 20.) AB határozat, A jogi segítségnyújtásról szóló 2003. évi LXXX. törvény 3. § (3) bekezdés c) pontja alaptörvény-ellenességének megállapításáról és megsemmisítéséről. MAGYAR KÖZLÖNY 2012. évi 175. szám, 29678.

³⁶⁴ POKOL Béla alkotmánybíró által a 42/2012. (XII. 20.) AB határozathoz fűzött különvélemény, Budapest, 2012. december 18. In: 42/2012. (XII. 20.) AB határozat, A jogi segítségnyújtásról szóló 2003. évi LXXX. törvény 3. § (3) bekezdés c) pontja alaptörvény-ellenességének megállapításáról és megsemmisítéséről. MAGYAR KÖZLÖNY 2012. évi 175. szám, 29678-29679

5.7.1 Ádozattípusok kategóriái

Az áldozatok tipizálásáról VÍGH József munkája, *A fejezetek a szakkriminológia köréből* biztosít szakszerűen csoportosított ismeretrendszert.³⁶⁵ Az áldozattípusoknak a meghatározása ténylegesen attitűdöket biztosít és azoknak a feltárásával a szereplőre nézve következtetéseket lehet levonni.

SEELING az áldozattípusokat ötféleképpen osztályozza. Ide tartoznak első helyen a nem résztvevő áldozatok, akik tehetetlenek, öntudatlanok, akik nem tudnak, nem képesek védekezni. Második helyezettként ide tartoznak a látens áldozatok, valamint a biopszichológiailag predisponáltság, a társadalmi predisponáltság, az erkölcsi vagy pszichopatikus állapot fennállása. Harmadsorban beszélhetünk provokáló áldozatról: lehet passzív, közvetett módon kialakuló sérelmet elszenvedő fél, valamint lehet aktív, közvetlen módon is létrejövő áldozat. A negyedik csoportosítási szempont a résztvevő áldozatok köre, amely szintén kategorizálható aktív vagy passzív áldozattípusként a közreműködés mértéke szerint. Az ötödik, a rendszerezéshez tartozó elem az ún. „hamis áldozat”, aki képzelt áldozatként, valamint önmaga áldozataként osztályozható.

Az áldozatok közrehatását Hanz von HENTIG vizsgálta, aki elsősorban a személyi elleni erőszakos bűncselekményeket vette górcső alá. Ő kölcsönösséget vélt felfedezni az elkövető és az áldozat kapcsolatában méghozzá, az áldozat szerepét alakító, formáló funkcióként látta. Gyakorinak tartotta a provokáló, valamint a kooperatív magatartás tanúsítását is részéről. Tizenegylekéképpen osztályozható csoportosítást vázolt Hentig az 1948-as „*A bűnöző és áldozatai*” című munkájában (fiatal, nő, idős, értelmileg fogyatékos és egyéb mentális zavarban szenvedő, bevándorló és kisebbségbe tartozó, depressziós, kapzsi, szemérmetlen, magányos és kiábrándult, zsarnok, gátolt mentességet élvező és ellenszegülő áldozatról beszélt.)

Benjamin MENDELSON kutató, aki az áldozat és az együttműködő, úgymond elkövető szerepét mintegy „bűnügyi párosként” definiálja. Az áldozatokat négyféle szempontból tipizálja. Ide tartozik a teljes mértékben ártatlan áldozat, valamint az ugyanolyan mértékben bűnösnek tekinthető áldozat, lehetséges azonban az is, hogy az áldozat bűnösebb, mint maga az elkövető, valamint a nagymértékben bűnös áldozatot kategorizálja tovább. Az Európa Tanácsi Ajánlás a bűnözés áldozatainak nyújtandó segítségéről (elnevezése: Rec(2006.) 8. szám) az úgynevezett sebezhető áldozatokat definiálja, mely kifejezés arra utal, hogy a helyzetük alapján személyiségi jellemzőik vagy a bűncselekmény körülményeinek következtében speciális intézkedéseket

---

³⁶⁵ VÍGH József: *Fejezetek a szakkriminológia köréből*. Tankönyvkiadó, Budapest, 1973. 10. o.

igénylő személyekről van szó. Ide tartozhat többek között a 18 éven aluliak köre, a fogyatékosok mentális csoportja, valamint azok a személyek, akik mozgássérültként élnek.

5.8 Az áldozatsegítés hazai intézményi jogi szabályozásának kiépítési lépései³⁶⁶

Az Igazságügyi Minisztérium Pártfogó Felügyelői Szolgálatára rendszerbe épült bele a jogi segítségnyújtó szolgálathoz delegált feladatkör a 2003. évben létrejött új központi szervvel. 2004. január 1. napjától kezdődően Igazságügyi Minisztérium Pártfogó Felügyelői és Jogi Segítségnyújtó Szolgálat Országos Hivatala lett. A hivatal 2006. január 1. napján bővült ki az áldozatsegítő szolgáltatásokkal - szintén európai uniós feladatellátás céljával-, és emiatt új nevet is kapott, mint Igazságügyi Hivatal.³⁶⁷ A peren kívüli jogi segítségnyújtás intézményrendszere további fejlesztést igényelt. Fontos mozzanatnak tekintem a hivatal 2007. január 1. napjától kezdődő döntési kompetenciájának kibővítését,³⁶⁸ mely szerint a bűncselekmények áldozatai részére peren kívüli segítségnyújtást, ún. szakjogászai közreműködést kell biztosítani.

Kétségtelenül egyedülálló kezdeményezés született meg, hiszen a jogvédelem területének átfogó jellegű, a probléma egészére koherens egészként koncentrált, teljes mértékben állami feladatként került megfogalmazásra az intézményrendszer kialakításának szükségessége.³⁶⁹

5.8.1 Áldozatsegítés, mint európai uniós követelmény jogszabályi rendelkezések köre a 2009. október 1. napját megelőzően megindult ügyekben³⁷⁰

Az Ást. szabályozza a bűncselekmények áldozatai számára a 2006. január 1-jétől nyújtható támogatások rendszerét. Az Igazságügyi Hivatal keretén belül (jelenleg: Igazságügyi Szolgálat) működő területi áldozatsegítő szolgálatok a megyeszékhelyeken szerveződtek és a hivatal területi szerveződésű egységeivel, így a jogi segítségnyújtó szolgálatokkal is mellérendeltségi viszonyban álltak. Bűncselekmények áldozatairól tudomással bíró állami, önkormányzati és civil szervezetekkel való kapcsolattartás és közreműködés, az áldozati jogok érvényesülésének fi-

³⁶⁶ SZEKERES Diána: *A jogi segítségnyújtás nemzetközi és hazai kötelezettségei, a jelen kihívásai*. In: ÁDÁM Antal szerk. PhD Tanulmányok 8., Pécs, 2009, 526-527. o.

³⁶⁷ 144/2005. (VII. 27.) Korm. rendelet, 2005. évi CXXXV. törvény a bűncselekmények áldozatainak segítéséről és az állami kárenyhítésről (a továbbiakban: Ást.), az áldozatsegítő támogatások igénybevételének részletes szabályiról szóló 1/2006. (I. 6.) IM rendelet

³⁶⁸ Az Igazságügyi Minisztérium Pártfogó Felügyelői és Jogi Segítségnyújtó Szolgálat Országos Hivatala 2005. évi költségvetési beszámolójának szöveges indoklása forrás: http://www.kih.gov.hu/data/cms2004/Beszamolo_szoveges_indokolas_2005.pdf. (letöltés dátuma, 2010. 10. 21.)

³⁶⁹ Lásd SZEKERES Diána: *A Jogi segítségnyújtás nemzetközi és magyar gyökerei, a jelen kihívásai*. In: PhD Tanulmányok 8. Pécs 2009. 513-560. o.

³⁷⁰ SZEKERES Diána: *A jogi segítségnyújtás nemzetközi és hazai kötelezettségei, a jelen kihívásai*. In: ÁDÁM Antal szerk. PhD Tanulmányok 8., Pécs, 2009, 526-527. o.

gyelemmel kísérése, együttműködés keretében történő tájékoztatás-kérés volt a hatósági munka ellátása melletti feladatuk. Jelenleg is azonos feladatkört látnak el.

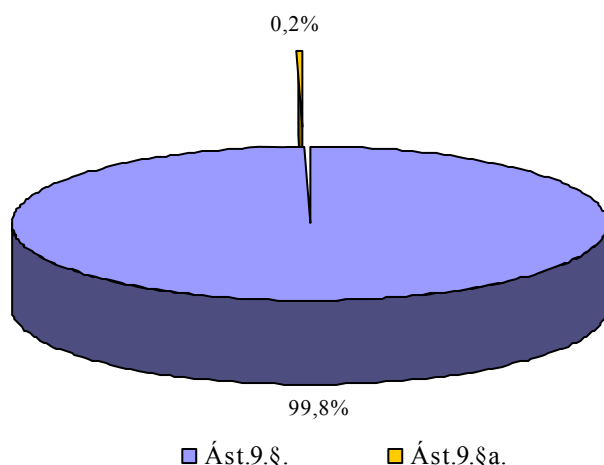
Az Ást. szabályozása értelmében bűncselekmény áldozata, annak közvetlen sértettje és azon személy is, aki bizonyíthatóan a bűncselekmény közvetlen következtében szenvedett sérelmet. (Ez a szabályozás módosult: 2009. évi LXXV. törvény 117. §-a állapította meg, a 2009. október 1. napját követően indult vagy megismételt eljárásokban kötelező módosítás alkalmazását - a későbbiekben erre részletes kitérek.) A törvény személyi hatálya kiterjed a magyar állampolgárokra, az Európai Unió bármely tagállamának állampolgárára, az Európai Unión kívüli államnak az Európai Unióban jogszerűen tartózkodó állampolgárára, a Magyar Köztársaság területén jogszerűen tartózkodó hontalan személyekre, emberkereskedelem áldozataira, illetve az állampolgársága szerinti államnak a Magyar Köztársasággal kötött nemzetközi megállapodása vagy viszonyosság alapján erre jogosult személyek körére. Jogosult lehet áldozatsegítő szolgáltatásra, a Magyarországon életvitelszerűen élő magyar állampolgár is, aki jogszerű külföldi tartózkodása alatt szándékos, személy elleni erőszakos bűncselekmény áldozatává vált, amennyiben ezt igazolni képes.

Állami kárenyhítés intézményének igénybe vételére jogosult lehet az Európai Unión kívüli államnak az Európai Unióban jogszerűen tartózkodó állampolgára abban az esetben, amennyiben az Európai Unió valamely tagállamában lakóhellyel vagy szokásos és jogszerű tartózkodási hellyel rendelkezik. A Magyarországon tartózkodási vagy bevándorlási engedéllyel rendelkező áldozattá vált személy is részesíthető lehet állami kárenyhítésben a rászorultsági feltételek fennállása esetén.

A területi áldozatsegítő szolgálatok által nyújtott alanyi, illetőleg rászorultsági alapon járó támogatások köre a következőkre terjedt ki a fentiekben említett módosítás hatálybalépéséig:

A szolgálatok a hozzá forduló ügyfelek és a tudomására jutott áldozati státusszal rendelkezők számára szakszerű *tájékoztatást* nyújtanak a bűncselekmény következtében előállt helyzet okozta nehézségek mielőbbi megoldása érdekében. E tájékoztatás többek között kiterjed a támogatások, szolgáltatások igénylésének módjaira, a büntetőeljárásbeli jogokra és kötelezettségekre.

4. diagram A tájékoztatás formáinak megoszlása országosan a jogszabály alapján

Forrás:saját szerkesztés³⁷¹

A tájékoztatási formák közül kiemelkedett az Ást. 9. § szerinti ügyfél tájékoztatás, míg az Ást. 9. § (1) bekezdés a) pontja szerinti számban és arányában is rendkívül alacsony volt.³⁷²

Érdekérvényesítés elősegítése szolgáltatás keretében az áldozat személyre szabott felvilágosítást kap az őt megillető alapvető egészségügyi, szociális és biztosítási ellátásokról, és szükség szerint a hozzáférés biztosításához nyújt segítséget. A szolgáltatás nyújtása iránti kérelem a bűncselekmény elkövetése utáni 6 hónapon belül nyújtható be. (Ez a szolgáltatás az ún. *érdekek érvényesítése* elnevezésű szolgáltatás.)

Az *azonnali pénzügyi segély* intézményének igénybevétele indokolt lehet a bűncselekmény áldozata számára, amennyiben legalapvetőbb szükségletének fedezése kerül veszélybe, így szállás, ruhanemű, utazási hozzájárulás, élelmiszer, gyógyszerköltség kifizetési nehézsége indokolja a szolgálathoz fordulást. A bűncselekményt követő 3 munkanapon belül lehetett folyamodni a támogatás iránt. (Időközben megváltozott a rendelkezésre álló időintervallum a Ket. módosítása következményeként – a szolgálat megkeresésére: 5 nap, fontos kiemelni, hogy az elintézési határidő az igazolás beérkezését követő 8 nap volt a fejezetben feldolgozott szabályozás értelmében. A hatályos jogi szabályozás kiegészítése értelmében, azonban az igazolás beérkezését követő naptól kell számítani a 8 napot.) A jelenleg hatályos szabályok szerint a napokban vagy munkanapokban megállapított határidőbe a határidő kezdetére okot adó cselekmény vagy körülmény bekövetkezésének, a közlésnek, a kézbesítésnek, a hirdetmény kifüggesztésének és levételének a napja nem számít bele. A döntés a bűncselekmény következtében kialakult krízishelyzet mérlegelésén alapult és alapul. Előfordulhat, hogy a későbbiekben az áldozatnak visszafizetési kötelezettsége keletkezik, melyről a hatóságnak döntést kell hoznia.

³⁷¹ Statisztikai adatok forrása: Központi Igazságügyi Hivatal Áldozatsegítő Szolgálat Hatósági és Módszertani Osztály, Budapest, 2011. (Zala Megyei Kormányhivatal Igazságügyi Szolgálat)

³⁷² Ást. 9. § (1) Az áldozatsegítő szolgálat a hozzá forduló ügyfelet tájékoztatja a) a büntető-, illetve szabálysértési eljárásbeli jogairól és kötelezettségeiről.

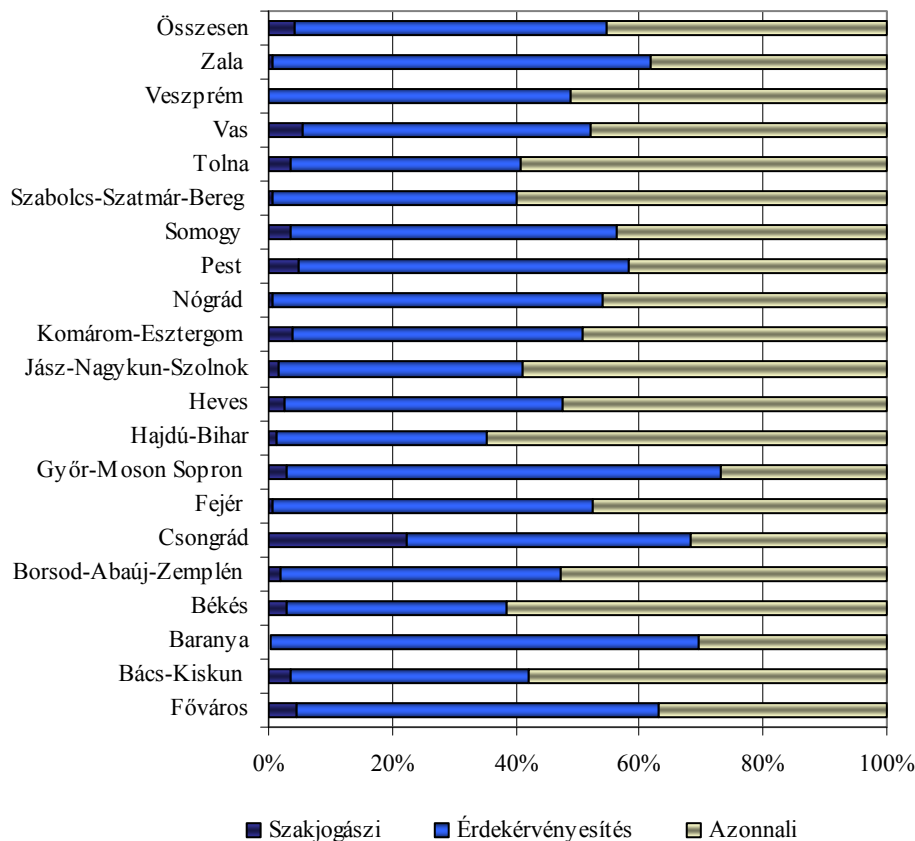
Az állami kárenyhítés intézményét a személy elleni erőszakos bűncselekmények közvetlen fizikai sértettjei, áldozatai vehették igénybe a bűncselekmény elkövetése utáni 3 hónapon belül. Ez az intézmény egyösszegű vagy járadék formájában nyújtható anyagi támogatásként funkcionált, azaz nem fájdalomdíjként és ügyintézői mérlegelés alapján járhat, járhatott az érdekelt ügyfélnek. A támogatás feltétele a rászorulósági helyzet igazolása, mely a rászoruló családjában egy főre jutó nettó jövedelem mértékétől függ, továbbá egyes szociális ellátásokra való rászorultság esetében alanyi jogon jár. Amennyiben a bűncselekménnyel okozott kár a későbbiek során megtérül, a kifizetett állami kárenyhítési összeg előlegnek tekintendő és visszafizetendő. Ezen szolgáltatásokhoz való hozzáférés során a területi szolgálatok támogató hatóságként járnak el, az érdemi döntést a Fővárosi Igazságügyi Hivatal Áldozatsegítő Szolgálat hozta meg.

A járadék típusú kárenyhítés, amennyiben a sértett keresőképtelensége meghaladja a 6 hónapot, legfeljebb 3 évig adható, és meg kell szüntetni a folyósítását, amennyiben az más forrásból megtérül, illetőleg az áldozat rendszeres pénzbeni ellátásra jogosulttá válna. Maximális járadékösszeg 2011. évben: 85.914,- Ft, 2012-ben 87.118,- Ft, míg az egyösszegű kárenyhítés megcélozza a bűncselekmény folytán bekövetkezett vagyoni kár teljes, vagy részbeni megtérítését, arányosan az elszenvedett tényleges kárral, maximalizálva: 2011. évben: 1.288.710, - Ft., 2012. évben 1.306.770,- Ft. Itt fel kell hívni arra a figyelmet, hogy időközben más forrásból megtérülő összeg visszafizetésre az ügyfelet kötelezni kell, példának okáért ilyen összegnek tekinthető a biztosításból származó kifizetés, valamint az elkövető megtérítési kötelezettségének megvalósulása.³⁷³

5. diagram A szolgáltatások típusonkénti összetétele 2009-2011 között együttesen

---

³⁷³ Saját számítás, Forrás: <http://www.kimisz.gov.hu> (letöltés dátuma: 2011. 12. 10.)

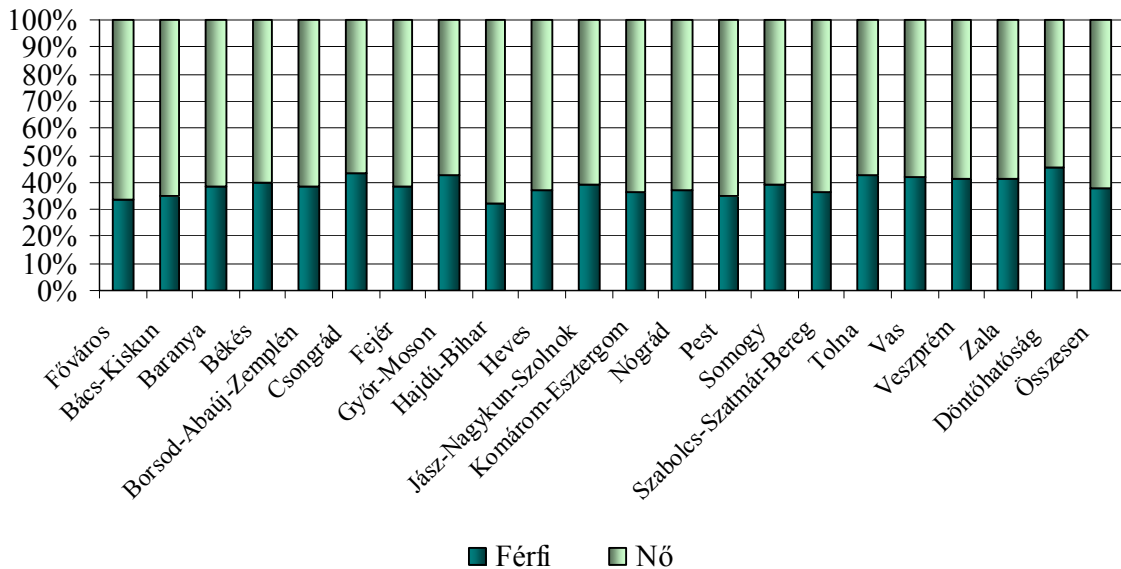

Forrás: saját szerkesztés³⁷⁴

A szolgáltatások között az érdekvényesítés a legjellemzőbb, az esetek kissé több mint felét teszi ki. A megyénkénti differenciák itt is nagyon erősek, pl. Győr-Moson-Sopronban és Baranyában a szolgáltatások héttizedében alkalmazták az érdekvényesítést. Hasonlóan magas arány, mintegy hattizedes még a fővárosban és Zala megyében volt jellemző. Az azonnali cselekvés a szolgáltatások 45,4%-át jellemezte országosan, ahol kiemelkedett Hajdú-Bihar közel kétharmados, valamint Békés megye több mint hattizedes részesedése. Ezt a szolgáltatási formát az említettek miatt (az érdekvényesítés magas aránya) éppen ebben a két megyében alkalmazták a legkevésbé. Csongrád megyében kiemelkedően magas volt a szakjogászi igénybevétele, minden 4. esetben alkalmazták ezt a formát. Országosan ez 4,3%-ot tett ki. Baranya, Fejér, Nógrád, Szabolcs-Szatmár-Bereg, Veszprém, valamint Zala megyében viszont nem érte el az egy százalékot sem.

6. diagram Az áldozatok megoszlása nemenként 2009-2011 között együttesen területenként

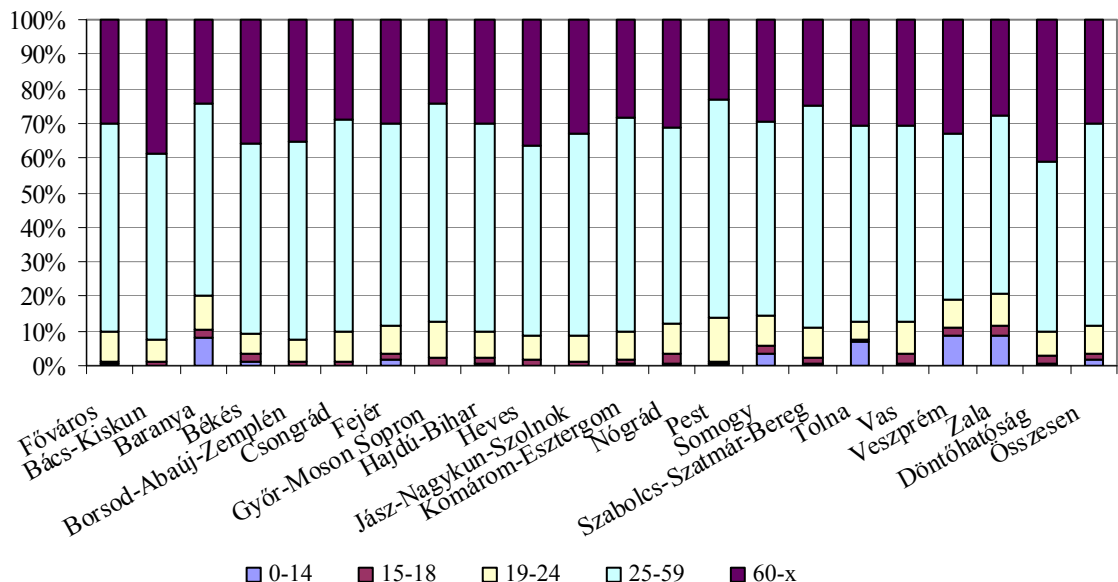
³⁷⁴ Statisztikai adatok forrása: Központi Igazságügyi Hivatal Áldozatsegítő Szolgálat Hatósági és Módszertani Osztály, Budapest, 2011. (Zala Megyei Kormányhivatal Igazságügyi Szolgálat)

Forrás: saját szerkesztés³⁷⁵

Az ügyfelek nemek közti megoszlása nem konzisztens az adott terület nemek szerinti összetételével. Országosan a nők az ügyfelek több mint hattizedét tették ki, azaz 10 ügyfélből hat nő volt. Ebben valószínűleg a családi ügyek vitelében való nagyobb általános részvétel is közrejátszott. A megyék közül Hajdú-Biharban volt a legmagasabb a nők aránya, mely az összes ügyfél kétharmadát tette ki. Ehhez hasonló arány csak a fővárosban volt jellemző.

7. diagram Az áldozatok megoszlása korcsoportonként 2009-2011 között együttesen területenként

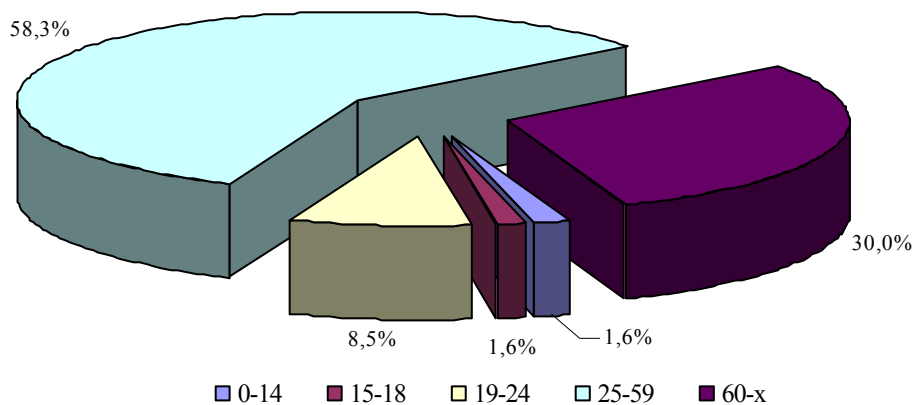

Forrás: saját szerkesztés³⁷⁶

³⁷⁵ Statisztikai adatok forrása: Központi Igazságügyi Hivatal Áldozatsegítő Szolgálat Hatósági és Módszertani Osztály, Budapest, 2011. (Zala Megyei Kormányhivatal Igazságügyi Szolgálat)

A megyékre jellemző korcsoportonkénti megoszlást tekintve kiemelkedik Zala (8,8%), Veszprém (8,5%) és Baranya megye adata, ahol a gyermekkorú áldozatok száma és aránya a legmagasabb. A jelzett megyékben a mutatók átlagosan ötször haladják meg az országos átlagot. A 15-18 éves sértettek országos aránya megegyezik a gyermekkorúakéval, mely egyaránt 1,6%, a megyénkénti differenciáltság viszont kevésbé jellemző. A fiatal felnőttek, vagyis a 19-24 évesek esetében Pest megye mutatója másfélszer, Győr-Moson-Soproné pedig 1,2-szer haladja meg az országos átlagot. Az időskorúak aránya Pest megyében a legalacsonyabb, 23,1%, míg Bács-Kiskunban és a döntőhatóságnál ennek mintegy a duplája volt.

8. diagram Az áldozatok megoszlása korcsoportonként 2009-2011 között együttesen országosan

Forrás: saját szerkesztés³⁷⁷

Országosan a 18 évesnél fiatalabb áldozatok összesen belüli aránya 3,2%-ot tett ki, melynek fele gyermekkorú volt. E sajnálatos tény mellett elgondolkodtató az, hogy az összes áldozat esetében 10 személyből 3 fő időskorú volt. Azaz az ő sérelmükre elkövetett cselekmények száma igen magasnak tekinthető. A 19-24 évesek körébe tartozó fiatal felnőttek 8,5%-ban voltak áldozatok, mely szintén az ötéves perióduson belül jelentős, minden 12. személy ebből a korcsoportból került ki. Arányaiban a legnagyobb, bár a népességben belül eloszlását tekintve ötéves korcsoportonként kb. hasonló nagyságrendű volt az áldozatok aránya, mint a fiatal felnőttek esetében.

Kárenyhítés szempontjából rászorulóknak tekinthető az áldozat, amennyiben családjában az egy főre jutó jövedelem mértéke nem haladja meg jelenleg 2012. évben 174.236,- Ft-ot (ez az összeg a 2010. évi nemzetgazdasági bruttó havi átlagkereset 86%-a), 2011. évben 171.828,- Ft-ot

³⁷⁶ Statisztikai adatok forrása: Központi Igazságügyi Hivatal Áldozatsegítő Szolgálat Hatósági és Módszertani Osztály, Budapest, 2011. (Zala Megyei Kormányhivatal Igazságügyi Szolgálat)

³⁷⁷ Statisztikai adatok forrása: Központi Igazságügyi Hivatal Áldozatsegítő Szolgálat Hatósági és Módszertani Osztály, Budapest, 2011. (Zala Megyei Kormányhivatal Igazságügyi Szolgálat)

(ez az összeg a 2009. évi nemzetgazdasági bruttó havi átlagkereset 86%-a), 2010. évben a 171.054 forintot (ez az összeg a 2008. évi nemzetgazdasági bruttó havi átlagkereset 86%-a), a korábbi években: 2009. évben 159.100,- Ft-ot (ez az összeg a 2007. évi nemzetgazdasági bruttó havi átlagkereset 86%-a), 2008. évben 147.232,- Ft-ot (ez az összeg a 2006. évi nemzetgazdasági bruttó havi átlagkereset 86%-a) 2007. évben 136.138,- Ft-ot (ez az összeg a 2005. évi nemzetgazdasági bruttó havi átlagkereset 86%-a) és a szolgálat indulásakor: 2006. évben 125.302,- Ft-ot (ez az összeg a 2004. évi nemzetgazdasági bruttó havi átlagkereset 86%-a).

5.8.1.1.1 A szakjogászi segítségnyújtás³⁷⁸ - „ügyvéd általi jogi közreműködés” („jogi segítségnyújtás”) feltételrendszere (hatályos a 2009. október 1. napját megelőzően megindult ügyekben)

Előfordulhat, hogy az áldozat ügyének további intézése céljából szakjogászi közreműködésre van szükség, ebben az esetben az Áldozatsegítő Szolgálat köteles volt az áldozatot a Jogi Segítségnyújtó szolgálathoz irányítani. A bűncselekmény elkövetése után hat hónapon belül volt jogosult az áldozat a jogi segítségnyújtás iránti kérelem benyújtására. Az Ást. módosítás előtti 4. § (4) bekezdése értelmében „*A szakjogászi segítségnyújtás keretében az állam az áldozatok részére a jogi segítségnyújtásról szóló 2003. évi LXXX. törvényben (a továbbiakban: Jst.) meghatározott támogatásokat biztosítja.*” Az Ást. a jogi segítségnyújtásról a 28. §-ban rendelkezik, melynek értelmében „*A Jst.-ben meghatározott támogatásokat a jogi segítségnyújtó szolgálat nyújtja. Ennek során a Jst. rendelkezéseit az e törvényben foglalt eltérésekkel kell alkalmazni.*” Ez azt jelenti, hogy főszabályként az áldozatsegítő eljárásokra az Ást. rendelkezéseit kell alkalmazni, míg háttérjogszabályként a közigazgatási hatósági eljárás és szolgáltatás általános szabályairól szóló 2004. évi CXL. törvény (a továbbiakban: Ket.) alkalmazandó, a jogi segítségnyújtás esetében pedig a Jst. az irányadó azon esetekben, amikor a törvény nem állapít meg elérő szabályozási elemet. A szakjogászi segítségnyújtás módjait alapvetően két főbb csoportra lehetett osztani az igényelt eljárás módjától függően, azaz attól függően, hogy peren kívüli, illetőleg peres eljárási módozat képezte-e az igényelt szolgáltatás tárgyát.

A Jst. 3. § (1) bekezdés g) pontja értelmében: a peren kívüli támogatás abban az esetben biztosítható a félnek, ha „*bűncselekmény áldozata és a bűncselekménnyel okozott kár, illetve a bűncselekménnyel összefüggésben keletkezett jog- vagy érdeksérelem elhárításához szükséges eljárás megindításához jogi segítő szakjogászi tanácsadására vagy beadvány (kereset, kérelem,*

---

³⁷⁸ Az igazságügyi szolgáltatásokkal kapcsolatos egyes törvények módosításáról 2009. évi LXXV. törvény hatályon kívül helyezte a szakjogászi segítségnyújtásról szóló rendelkezést. (Hatály: 2009. október 01. napja), SZEKERES Diána: *A jogi segítségnyújtás nemzetközi és hazai kötelezettségei, a jelen kihívásai.* In: ÁDÁM Antal szerk. PhD Tanulmányok 8., Pécs, 2009. 528-531. o.

feljelentés, vádindítvány stb.) szerkesztésére van szüksége” A Jst. 9/A. §-a értelmében, amennyiben a kérelmet előterjesztő félről a külön törvény szerinti eljárásban megállapításra kerül, hogy bűncselekmény áldozata és jogosult az áldozatsegítési szolgáltatások igénybevételére, akkor „a rászorultság 5-9. §-ban foglalt szabályokat, azzal az eltéréssel kell alkalmazni, hogy a fél helyett a jogi szolgáltatás díját az állam viseli, ha a rendelkezésre álló havi nettó jövedelme nem haladja meg a tárgyévet megelőző második év - a Központi Statisztikai Hivatal által közzétett - nemzetgazdasági bruttó havi átlagkeresetének 86%-át.” Ezen összeg: 2012. évben 174.276,- Ft (ez az összeg a 2010. évi nemzetgazdasági bruttó havi átlagkereset 86%-a), 2011. évben 171.828,- Ft (ez az összeg a 2009. évi nemzetgazdasági bruttó havi átlagkereset 86%-a), 2010. évben a 171.054 forintot (ez az összeg a 2008. évi nemzetgazdasági bruttó havi átlagkereset 86%-a), 2009. évben 159.100,- Ft (ez az összeg a 2007. évi nemzetgazdasági bruttó havi átlagkereset 86%-a), 2008. évben 147.232,- Ft (ez az összeg a 2006. évi nemzetgazdasági bruttó havi átlagkereset 86%-a) 2007. évben 136.138,- Ft (ez az összeg a 2005. évi nemzetgazdasági bruttó havi átlagkereset 86%-a) és a Szolgálat indulásakor: 2006. évben 125.302,- Ft (ez az összeg a 2004. évi nemzetgazdasági bruttó havi átlagkereset 86%-a).

Az áldozatsegítő szolgálat feladata a szakjogászai segítségnyújtással összefüggésben az áldozati státusz megállapítása volt, melyről áldozati státuszt megállapító határozattal és a beérkezett igazolás másolatának megküldésével értesítette a jogi segítségnyújtó szolgálatot. A jogi segítségnyújtó szolgálat az engedélyezés kapcsán a bűncselekmény és a felmerülő jogi probléma közötti okozati összefüggést vizsgálta. Fontos feltétel volt, hogy az igényelt segítség a jogvagy érdeksérelem elhárításához nélkülözhetetlen legyen, azaz a bűncselekménnyel összefüggésben igényeljen az ügyfél peren kívüli szakjogászai segítségnyújtást.

2009. évben a január 1-jétől 2009. május 15-ig terjedő időtartamban az Áldozatsegítő Szolgálat munkatársai 327 benyújtott szakjogászai segítségnyújtás iránti kérelmet bíráltak el, melyből 319 esetben engedélyező és 8 esetben eljárást megszüntető határozatot hoztak, ez jelentős növekedési tendenciát mutat, hiszen 2008. év folyamán mindösszesen 503 szakjogászai segítségnyújtás iránti kérelem érkezett be a szolgálatához.³⁷⁹

A polgári peres eljárásokban a támogatás igénybevételét a Jst. 15. § b) pontja értelmében a 14. §-ban³⁸⁰ foglaltakon túlmenően igénybe vehette a rászorultnak tekinthető „a 9/A. §-ban foglalt feltételeknek megfelelő fél, ha a külön törvény szerinti eljárásban megállapították azt, hogy

³⁷⁹ Forrás: Központi Igazságügyi Hivatal, Áldozatsegítő Szolgálat Hatósági és Módszertani Osztály (2009-es adatszolgáltatás)

³⁸⁰ A jogi segítségnyújtásról szóló 2003. évi LXXX. Törvény 14. § A támogatásra rászorultnak tekintendő

a) az 5. §-ban és a 7-9. §-ban meghatározott feltételeknek megfelelő fél,

b) a költségmentességben részesült fél, ha a költségmentesség kiterjed a pártfogó ügyvédi képviselő költségeire is.

bűncselekmény áldozata, jogosult az áldozatsegítési szolgáltatások igénybevételére és bűncselekménnyel okozott kár megtérítése, illetve a bűncselekménnyel összefüggésben keletkezett jog- vagy érdeksérelem elhárítása érdekében indít pert, kivéve ha a 14. § szerint minősül rászorultnak”.

Ez gyakorlati értelemben a rászorulósági feltételek és a biztosítható támogatási formák viszonylatában azt jelentette, hogy a magasabb rászorultsági küszöb alatt³⁸¹ a költséget az állam a fél számára megelőlegezte peres támogatási forma esetén.

Büntetőeljárásokban a Jst. 17. § (1) bekezdése szabályozta az áldozat számára igénybe vehető támogatási formát is. Jogi segítségnyújtás keretében büntetőeljárásokban a törvényi³⁸² feltételek fennállása esetén személyes költségmentesség volt nyújtható a pótmagánvádló részére,³⁸³ a b) pont értelmében pártfogó ügyvédi képviselet volt biztosítható a sértett, a magánvádló, a magánfél, és az egyéb érdekelt³⁸⁴ és a pótmagánvádló számára.

Az áldozat sértettként, magánvádlóként, magánfélként, egyéb érdekeltként és pótmagánvádlóként akkor volt rászorultnak tekinthető a Jst. 19. § (1) bekezdésének b) pontja értelmében, ha *„jövedelmi és vagyoni viszonyai alapján megfelel a 9/A. § szerinti feltételeknek, a külön törvény szerinti eljárásban megállapították azt, hogy bűncselekmény áldozata és jogosult az áldozatsegítési szolgáltatás igénybevételére”.* Bizonyos esetekben azonban a büntetőeljárásbeli támogatás engedélyezése kizártnak minősült.³⁸⁵ A Jst. 19. § (3) bekezdése értelmében a *„kiskorú sértett és magánfél a jövedelmi és vagyoni viszonyaira tekintet nélkül jogosult a támogatásra; nem részesíthető azonban támogatásban, ha a jogi képviselet költségeit vagy a tényleges jogi képviseletet a fél más állami támogatási rendszerben biztosított támogatásként megkapta”.* Összességében nézve, véleményem szerint az áldozatsegítő támogatások igénybevételével kapcsolatosan a következő megállapítások tehetők:³⁸⁶

A törvényben meghatározott közigazgatási hatósági eljárások annak érdekében, hogy a szolgáltatások igénybe vételében jövedelmi helyzetüktől függetlenül minél szélesebb társadalmi réteg részesülhessen, illeték- és díjmentesek az eljárások.

A támogatások igénybevétele önkéntes és kérelemre indul, mindenben a hatósággal való együttműködésen alapul.

---

³⁸¹ Jst. 6., 9/A. §

³⁸² Jst. 18-20. §

³⁸³ Jst. 17. § (1) bekezdés a) pontja, a büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. törvény (a továbbiakban: Be.) 343. § (3) bek.

³⁸⁴ Be. 57. § (3) bek.

³⁸⁵ Jst. 19. § (2) bek.

³⁸⁶ SZEKERES Diána: *A jogi segítségnyújtás nemzetközi és hazai kötelezettségei, a jelen kihívásai.* In: ÁDÁM Antal szerk. PhD Tanulmányok 8., Pécs, 2009. 549-552. o.

A segítségnyújtás iránti kérelmet formanyomtatvány nélkül, illetőleg az erre a célra rendszerezett kérelem-nyomtatvány kitöltésével és hatósághoz történő benyújtásával lehet igényelni. Áldozatsegítő szolgáltatások igénybevétele estében az ügyben eljáró nyomozó hatóság, ügyészség vagy bíróság által kiállított igazolást be lehet nyújtatni rendelkezésre állás esetén a büntetőeljárás adataival kapcsolatosan, amely igazolást azonban a szolgálat is szükség esetén eljárása részeként beszerez.

A jogi segítségnyújtással kapcsolatos összehasonlításban³⁸⁷ elmondható, hogy a szolgáltatás rászorultság igazolásával kapcsolatos dokumentáció beszerzése mindkét jogi szolgáltatás sajátossága, az áldozatsegítő szolgáltatások között azonban csak a „*szakjogászai segítségnyújtás*” - azaz „*jogi segítségnyújtás*” esetén feltétel, a többi szolgáltatásnak nem feltétele.

Az áldozatsegítő szolgáltatásokat hatásköri és illetékességi szabályoktól függetlenül, az ügyfélbarát közigazgatási hatósági eljárási elv teljes körű figyelembe vételével bármely területi szintű áldozatsegítő szolgálatnál be lehet nyújtani.

5.8.2 Jogszabályi változások áttekintése az Ást. hatályba lépése óta³⁸⁸

A közlönyállapot, azaz a 2005. évi CXXXV. törvény a bűncselekmények áldozatainak segítéséről és az állami kárenyhítésről (a továbbiakban: Ást.) 2006. január 1-je óta jelentős módosításokra került sor a jogalkotás során.

Az Ást. 1. § (1) bekezdése értelmében: „...*áldozat a Magyarországon területén elkövetett bűncselekmény és a Magyarországon területén elkövetett tulajdon elleni szabálysértés természetes személy sértettje, valamint az a természetes személy, aki a Magyarországon területén elkövetett bűncselekmény vagy a Magyarországon területén elkövetett tulajdon elleni szabálysértés közvetlen következményeként sérelmet, így különösen testi vagy lelki sérülést, érzelmi megrázkódtatást, illetve vagyoni kárt szenvedett el...*” A büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. törvény (a továbbiakban: Be.) 51. § (1) bekezdése értelmében: „*Sértett az, akinek a jogát vagy a jogos érdekét a bűncselekmény sértette vagy veszélyeztette.*” Sértettként a büntetőeljárás során a következő személyek eljárására nyílik mód: feljelentő, magánvádló, pótmagánvádló, magánfél, tanú.

A módosításra – a 2007. évi CIX. törvény értelmében az igazságügyért felelős miniszter címe változott meg – a 2009. évi LXXV. törvény 117. §-a állapította meg, a 2009. október 1. napját követően indult vagy megismételt eljárásokban kötelező módosítás alkalmazását.

---

³⁸⁷ Jst.

³⁸⁸ 2009. évi LXXV. törvény 117.§-a állapította meg, a 2009. október 01. napját követően indult vagy megismételt eljárásokban kötelező módosítás alkalmazását, a legjelentősebb jogszabályi változások figyelembe vétele adott jogszabály értelmezésével történik.

Az Ást. 4. § (1) bekezdése értelmében: „Az állam áldozatsegítő szolgáltatásként elősegíti az áldozat érdekeinek érvényesítését, azonnali pénzügyi segílyt ad, illetve jogi segítségnyújtást biztosít.”

A korábbi, a fentiekben említett „szakjogászi segítség” „szakjogászi segítségnyújtás” kifejezés helyett a jelenleg hatályos törvény a jogi segítségnyújtás kifejezést használja.

Az érdekérvényesítés elősegítésénél és az azonnali pénzügyi segílynél a *megyei (fővárosi) igazságügyi hivatal áldozatsegítő szolgálatai (területi áldozatsegítő szolgálat)* kifejezés helyett általános kifejezést használva, *áldozatsegítő szolgálat* megnevezést kell alkalmazni.

A szolgáltatásból kizárt áldozatok esetén a korábbi eljárások során, adott ügyben eljáró ügyintézőnek a „kérelemben” feltüntetett adatokra kellett irányítania a figyelmet. Azt a jogszabály kifejezetten nem deklarálta, hogy elbírált ügyről van szó. A hatályos jogi szabályozás értelmében a kizárás feltételei pontosan tisztázottak: a” *korábbi támogatás iránti ügy*” vonatkozásában kell az adott szabályt értelmezni.

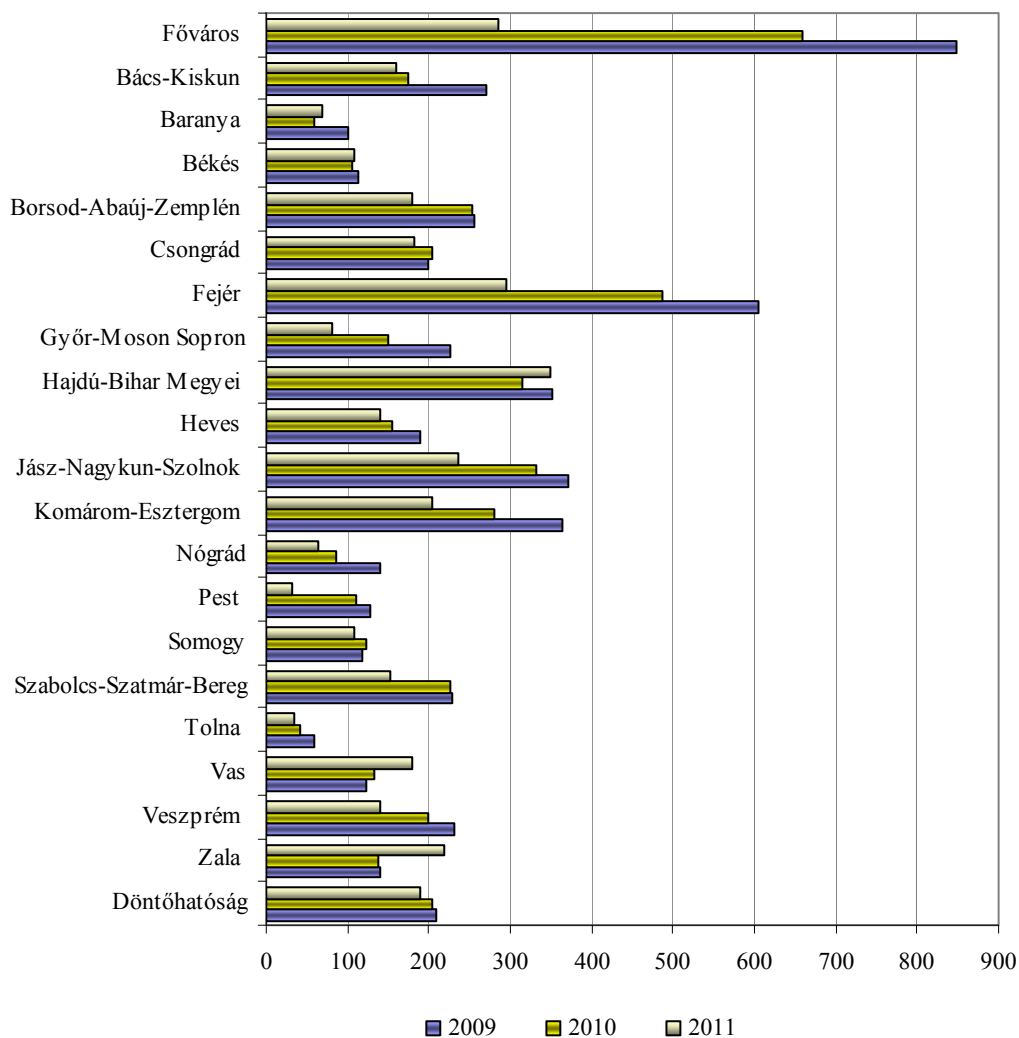
Gyakorlati megállapításként az ügyintézés szempontjából nézve kifejezetten le kell szögezni, hogy: amennyiben, az ügyfél az adatbázisban nem található meg vélelmezett, hogy adott támogatás valamely korábbi kérelme miatt nem lesz kizárt.

Statisztikai adatok az Áldozatsegítő Szolgálat működésével kapcsolatosan³⁸⁹

9. diagram Az azonnali pénzügyi segílyek esetszáma területenként

---

³⁸⁹ Forrás: Központi Igazságügyi Hivatal, Áldozatsegítő Szolgálat Hatósági és Módszertani Osztály (2009)

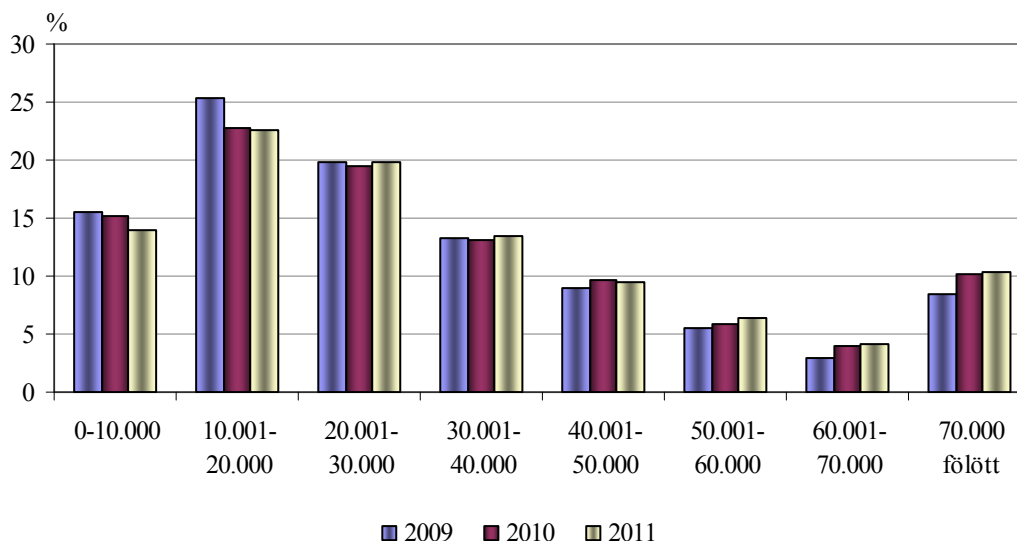

Forrás:saját szerkesztés³⁹⁰

Az azonnali pénzügyi segélyek területenkénti vizsgálata jól tükrözi az egyes áldozatsegítő szolgálatok munkáját az adott probléma értelmezését. Az azonnali intézkedések száma nem kötődik közvetlenül a megye népességének nagyságához. Főként a helyileg alkalmazott álláspont volt a meghatározó. A grafikon jól szemlélteti az évenkénti csökkenést, mely a megyék többségére jellemző volt. A nagyszámú azonnali megállapítást alkalmazó területi egységek esetében (pl. főváros, Fejér megye) számottevő visszaesés volt tapasztalható.

10. diagram A megállapított azonnali pénzügyi segély nagyságkategóriánkénti összetétele országosan

³⁹⁰ Statisztikai adatok forrása: Központi Igazságügyi Hivatal Áldozatsegítő Szolgálat Hatósági és Módszertani Osztály, Budapest, 2011. (Zala Megyei Kormányhivatal Igazságügyi Szolgálat)

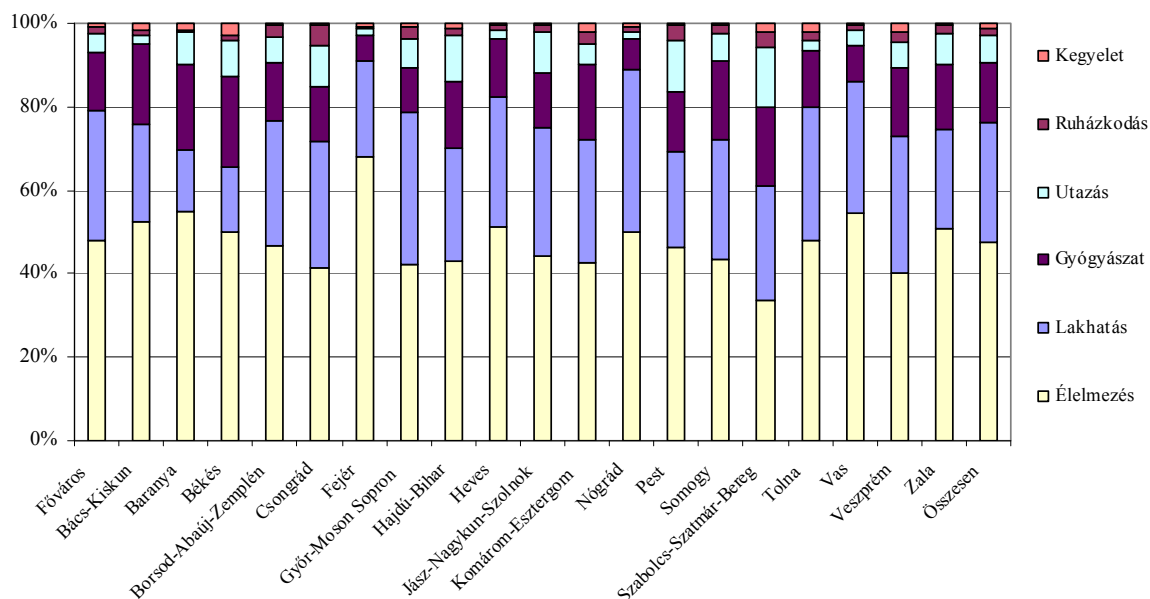

Forrás:saját szerkesztés³⁹¹

Az áldozatsegítő szolgálatok 2009-2011 között összességében mintegy 13 ezer esetben állapítottak meg azonnali pénzügyi segílyt. A segílyezés mértéke 2011-ig folyamatosan csökkent, így ez évben a száma a két évvel korábbinak a kétharmadát sem érte el. A megállapított gyorssegélyek döntő része minden évben a 10-20 ezer forint közötti kategóriában volt a legtöbb, melyet az egy kategóriával magasabb követett. Az előzőnél közel minden 4., az utóbbinál minden 5. forint e nagyságrend szerint lett kifizetve. Az ez alatti, valamint az ezt követő csoportok lényegesen kisebb súllyal szerepeltek, míg a 70 ezernél nagyobb összegű azonnali megállapított, súlyosabb vonzatú esetek száma és aránya ismét emelkedett.

11. diagram Az azonnali pénzügyi segíly célonkénti megoszlása 2009-2011közötti években együttesen területenként

³⁹¹ Statisztikai adatok forrása: Központi Igazságügyi Hivatal Áldozatsegítő Szolgálat Hatósági és Módszertani Osztály, Budapest, 2011. (Zala Megyei Kormányhivatal Igazságügyi Szolgálat)

Forrás:saját szerkesztés³⁹²

Az azonnali pénzügyi segély döntően az élelmezés biztosítására irányult. Országosan az összesen belül ez 47,6%-ot jelentett, a megyék e célra Fejérben fordítottak a legtöbbet, 68,3%-ot, míg legkevesebbet ezek közül Szabolcs-Szatmár megyében, az azonnali segélyek mintegy harmadát. Ugyanakkor ebben a megyében volt az egyik legmagasabb kiadási tétel a gyógyászati célokra fordított összeg, Baranyával és Békéssel egyetemben minden 5. forint ebből a célból került megállapításra. A lakhatásra fordítható azonnali segélyek, az élelmezés után a 2. helyen álltak a preferált segélyezési célok között, országosan a megítélt összeg háromtizede is így került elfogadásra. A szórás a megyék között itt is nagy, s az tapasztalható, hogy az élelmezés, mint jórészt konstans tényező mellett a lakhatás és a gyógyászat volt az alternatíva.

A kárenyhítés szabályainak módosulását érintő kérdéskör

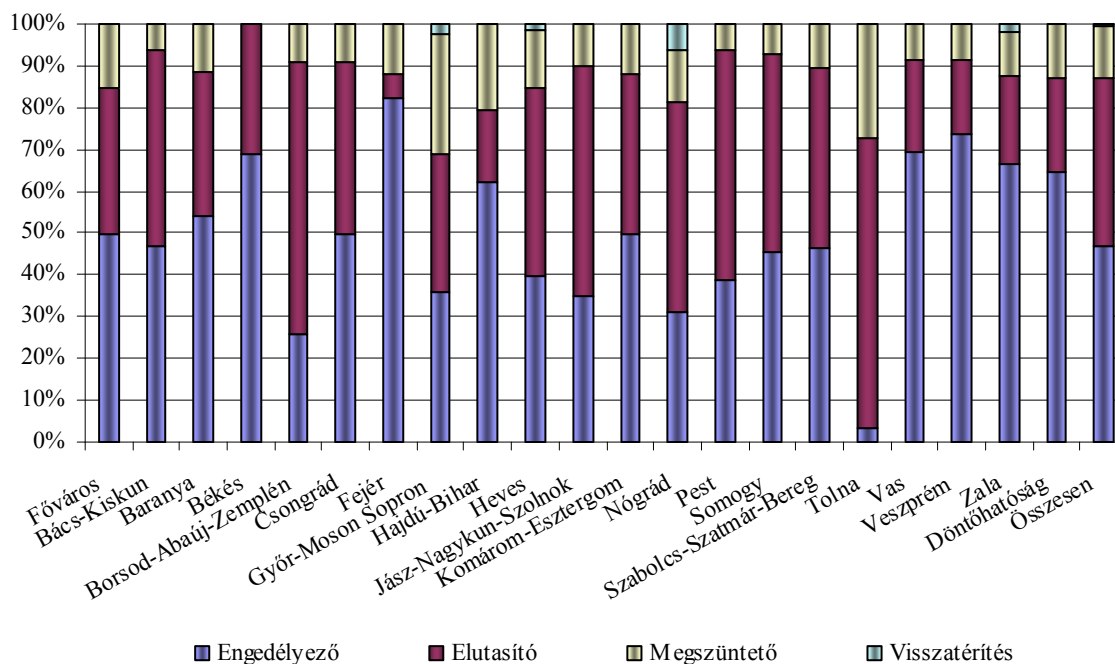
A kárenyhítés igénybevételére jogosultak köre 2009. október 1. napját követően kibővült azon jogosulti körre, aki „a szándékos, személy elleni erőszakos bűncselekmény következtében meghalt sértett eltemetetéséről gondoskodott.”³⁹³

12. diagram Az egyösszegű kárenyhítő döntések típusonként és területenként, 2009-2011 között együttesen

³⁹² Statisztikai adatok forrása: Központi Igazságügyi Hivatal Áldozatsegítő Szolgálat Hatósági és Módszertani Osztály, Budapest, 2011. (Zala Megyei Kormányhivatal Igazságügyi Szolgálat)

³⁹³ Ást. 6. § (1) bekezdés d) pontja

Forrás: saját szerkesztés³⁹⁴

A vizsgált 2009 és 2011 közötti években a szolgálatokhoz közel 1300 kárenyhítési kérelem érkezett. A megállapított módozatok közül az egyösszegű típusú volt a jellemző, míg járadék mindössze egy esetben fordult elő, mely viszont elutasítást kapott. Leggyakrabban az engedélyező típust választották, bár megyénként ez a forma meglehetősen hektikusan változott. A sorban Tolna megye adata a legkivívőbb, 3,5%, ahol az engedélyezővel szemben leginkább az elutasítás volt jellemző. Az elutasítók aránya viszont Fejér megyében volt a legkisebb, 5,9%-kal, míg Tolna mellett Borsod-Abaúj-Zemplén megyében szintén magas volt az elutasítási arány. Megszüntetéssel minden 8. esetben éltek, azaz országosan 12,5%-ban ezt a formát választották a kárenyhítési kérelmek bírálata során. Ezt a formát Győr-Moson-Sopron megyében alkalmazták a legnagyobb mértékben. Visszatérítésre mindössze négy megyében került sor, Nógrádban a kérelmek 6,3, Győr-Moson-Sopronban 2,4, Zalában 2,1, Hevesben pedig 1,4%-át érintette.

Az állami kárenyhítés legfontosabb alkalmazást érintő alapelveinek összegzése:³⁹⁵

- I. szándékos, személy elleni erőszakos bűncselekmény áldozatai
- II. súlyos testi sérülés, egészségromlás, lelki, érzelmi sérülés, vagyoni kár bekövetkezése
- III. területi elv érvényesülése (territorialitás)
- IV. nem feleltethető meg teljes kártalanításként
- V. méltányosság alkalmazásának lehetővé tétele

³⁹⁴ Statisztikai adatok forrása: Központi Igazságügyi Hivatal Áldozatsegítő Szolgálat Hatósági és Módszertani Osztály, Budapest, 2011. (Zala Megyei Kormányhivatal Igazságügyi Szolgálat)

³⁹⁵ Igazságügyi alkalmazotti ügyviteli vizsga anyaga, Központi Igazságügyi Hivatal, Áldozatsegítő Szolgálat, Módszertani Osztály, 2006-2008.

VI. *szubszidiaritás elvének érvényesülése (akkor kerülhet rá sor, ha más forrásból nem lehetséges a kártalanítás, a káron szerzés kizárt)*

VII. *kettős kártalanítás (azaz az előzőekben említett káron szerzés) elkerülése*

VIII. *az elkövető elítélésétől független szolgáltatás*

Az egyes szociális és foglalkoztatási tárgyú törvények módosításáról szóló 2008. évi CVII. törvény szabályainak szociális segélyt érintő szabályozási területének megváltozása miatt jövedelmi helyzetére tekintet nélkül rászorulóknak minősül, azon személy, aki „*aktív korúak ellátásában*”³⁹⁶, illetőleg idősorúak járadékában részesül. A módosítást a vezette be. Az aktív korúak ellátása a korábban rendszeres szociális segélynek nevezett ellátás.

A „*területi áldozatsegítő szolgálat*” kifejezés az „*áldozatsegítő szolgálatra*”³⁹⁷ módosult, és a harmadik országbeli állampolgárok beutazásáról és tartózkodásáról szóló 2007. évi II. törvény bevezette a következő jogszabályi rendelkezést: Ást. „*9/A. § Amennyiben az áldozatsegítő szolgálat megállapítja, hogy a hozzá forduló harmadik országbeli állampolgár emberkereskedelem áldozata, - a 9. § (1) bekezdésében foglaltakon túl - tájékoztatja arról is, hogy*

a) egy hónap gondolkodási idő áll rendelkezésére annak eldöntésére, hogy a bűncselekmény felderítésében a hatóságokkal együttműködik-e;

b) a gondolkodási idő tartamára ideiglenes tartózkodásra jogosító igazolásra, a hatóságokkal való együttműködés időtartamára pedig tartózkodási engedélyre jogosult.”

A tájékoztatás kérése során olyan kérdések merülhetnek fel az ügyfelek részéről, melyeket mindenképpen tisztázni szükséges:

Ide tartozik az a példaként felvázolható eshetőség, amikor az ügyfél ténylegesen bejelentést tesz, és így azt a rendőrség jogszerűen nem feljelentésként, hanem bejelentésként kezeli, melynek következményeként nem indul el a büntetőeljárás folyamat. Az ügyfél a bejelentés és a feljelentés által kiváltott joghatással kapcsolatos különbségekkel nem feltétlenül kell, hogy tisztában legyen, így a tájékoztatási kötelezettségnek a Be. vonatkozó szabályozására ki kell terjednie. A szolgálat az ügyfél igénye szerint a feljelentés írásban történő megtételéhez segítséget biztosít.

A hozzátartozók közötti erőszak miatt alkalmazható távoltartásról szóló 2009. évi LXXII. törvény³⁹⁸ a távoltartás intézményének 2. § (1) bekezdés i) pontja értelmében: „*az áldozatsegítés*

---

³⁹⁶ „Az aktív korúak ellátása a hátrányos munkaerő-piaci helyzetű aktív korú személyek és családjuk részére nyújtott ellátás. Aktív korúak ellátása lehet: a) RENDSZERES SZOCIÁLIS SEGÉLY b) foglalkoztatást helyettesítő támogatás.”

Forrás: <http://kezenfogva.hu/Adatbazis/ellatasok/23.html> (letöltés dátuma: 2011.december 12.)

³⁹⁷ Ást. 9. §

³⁹⁸ „1. § (1) Hozzátartozók közötti erőszaknak minősül

és a kárenyhítés feladatait ellátó szervezetek” a hozzátartozók közötti erőszak megelőzését szolgáló intézményrendszer részét képezik, vagy a szolgálat is, melynek következményeként jelzési kötelezettség terheli az áldozatsegítő szolgálatot a családvédelmi koordinációért felelős szerv irányába. Sor kerülhet ún. ideiglenes megelőző távoltartás, valamint megelőző távoltartás igénybevétele, melynek lényege, hogy „átmenetileg korlátozza a bántalmazó tartózkodási szabadságát, a tartózkodási hely szabad megválasztásának jogát, szülői felügyeleti jogát, valamint gyermekével való kapcsolattartási jogát.”³⁹⁹ Az ideiglenes megelőző távoltartást a rendőrség maximálisan 72 órára rendeli el, míg a megelőző távoltartás a bíróság elbírálási kompetenciája. A büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. törvény 138/A. §-a rendelkezik a távoltartás intézményéről (1) bekezdés értelmében: „a távoltartás a terhelt szabad mozgáshoz és a tartózkodási hely szabad megválasztásához való jogát korlátozza.”, melyet a büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. törvény módosításáról 2006. évi LI. törvény 59. §-a vezetett be, szabályozva az elrendelés idejét és szabályait is.

A hatályos áldozatsegítéssel kapcsolatos szolgáltatásokkal kapcsolatosan a szakjogászai segítségnyújtásról szóló rendelkezés a 2009. évi LXXV. törvény értelmében hatályon kívüli.

Az azonnali pénzügyi segéllyel kapcsolatosan a következő megállapítások tehetők.

Az áldozat státusz fennállásakor azt kell vizsgálni minden esetben, hogy az adott igényelt támogatás megállapítása mennyire valós igény. A támogatás mérlegelés alapján jár. Így az ügyintézőnek az eset összes körülményét vizsgálva kell döntenie a kérelem elbírálásáról. Ez azt is feltételezi, hogy az adott jogcím megítélése szubjektív. A speciális eseteket is figyelembe kell venni, vizsgálva a krízis mértékét. Kiemelném a kegyeleti célra megállapított segély kérdéskörében a köztemetés költségét (1993. évi III. törvény), amikor is a költség később jelentkezik az érintetteknek a számlát az ügyfél bocsáthatja a szolgálat rendelkezésére egyeztetve az önkormányzattal. A segély kifizetésével kapcsolatosan a következő megállapítás tehető. Személyes előterjesztés és azonnali határozathozatal esetén jogerős határozat átadásával egyidejűleg kell az áldozatnak kifizetni a segélyt vagy egy részét. Amennyiben nem fizették ki készpénzben a segélyt, úgy választása szerint nevére, lakóhelyére címzett készpénzkifizetéssel illetve saját névre szóló számlára utalással lehet teljesíteni.

A kárenyhítés szabályait érintően jelenleg a jogszabály döntőhatóságtól beszél. A már említett 2009-es törvénymódosítás lehetővé tette, hogy aki jövedelmi helyzetére tekintet nélkül rászoru-

---

a) a bántalmazó által a bántalmazott sérelmére megvalósított, a méltóságot, az életet, a szexuális önrendelkezéshez való jogot, továbbá a testi és lelki egészséget súlyosan és közvetlenül veszélyeztető tevékenység,
b) a bántalmazó által a bántalmazott sérelmére megvalósított, a méltóságot, az életet, továbbá a testi és lelki egészséget súlyosan és közvetlenül veszélyeztető mulasztás (a továbbiakban együtt: hozzátartozók közötti erőszak).”

³⁹⁹ 2009. évi LXXII. törvény a hozzátartozók közötti erőszak miatt alkalmazható távoltartásról 5. § (1) bekezdés

ló, annak ne kelljen erre vonatkozó igazolást becsatolnia és így a nyomtatvány egy részének kitöltése alól is mentesül. A döntő hatóság határideje jelenleg 8 napos ez alatt az időszak alatt kell arról dönteni, hogy kérelmező vagy más személy meghallgatására sor kerüljön-e. Az állami kárenyhítés a Btk-ban szabályozott személy elleni bűncselekmények szándékos, erőszakos elkövetése esetén lehetséges. Megállapítható összegezve tehát a jogszabály a hatékonyság és a célszerűség előmozdítására törekszik igyekezve biztosítani a hatóság munkájának eredményességét és az ügyfelek elégedettségét.

Összegezve a fentieket meglátásom szerint az áldozatsegítő támogatások igénybevételével kapcsolatosan a következő megállapítások tehetők: a törvényben meghatározott közigazgatási hatósági eljárásoknak annak érdekében, hogy a szolgáltatások igénybe vétele jövedelmi helyzetüktől függetlenül minél szélesebb társadalmi rétegszámára biztosítható legyen, illeték- és díjmentes eljárásoknak kell lenniük.

Az áldozatsegítő támogatások igénybevétele hazánkban önkéntes és ügyfél által benyújtott kérelemre induló, mindenben az ügyfél és a hatóság, hatóság-hatósággal való együttműködésen alapul. A segítségnyújtás iránti kérelmet az erre a célra rendszeresített kérelem-nyomtatvány kitöltésével és hatósághoz történő benyújtásával lehet igényelni. Az ún. szakjogászai segítségnyújtás igénybevételének engedélyezése iránti eljárás tehát kizárólag kérelemre indulhat. A kérelemhez mellékelni lehet: egyrészről az áldozatsegítő szolgáltatások igénybevétele estében az ügyben eljáró nyomozó hatóság, ügyészség vagy bíróság által kiállított hatósági igazolást, amely a büntetőeljárás adataival kapcsolatos. Ezt az igazolást a szolgálat szükség esetén hivatalból is beszerezheti; csatolni kell a rászorultságot igazoló dokumentációt, melynek beszerzése az áldozatsegítő szolgáltatások közül csak a szakjogászai segítségnyújtás esetén szükséges, a többi szolgáltatás igénybevételének nem elő feltétele. Az áldozatsegítő szolgáltatás iránti igényt, illetőleg arra irányuló kérelmet hatásköri és illetékességi szabályoktól függetlenül az ügyfélbarát közigazgatási hatósági eljárási elv teljes körű figyelembe vételével bármely területi szintű áldozatsegítő szolgálatnál kérvényezni lehet. A szakjogászai segítségnyújtás és a jogi segítségnyújtási szolgáltatások esetében főszabályként a jogi segítségnyújtó szolgálat az Igazságügyi Hivatalról szóló 303/2006. (XII. 23.) Korm. rendelet 7. § (4) bekezdése értelmében az ügyfél lakóhelye vagy tartózkodási helye, ezek hiányában szálláshelye, illetve munkavégzésének helye szerint illetékes területi igazságügyi hivatal jogi segítségnyújtó szolgálata jár el az engedélyezési eljárás során. A magyarországi lakóhellyel, tartózkodási hellyel, szálláshellyel vagy munkavégzési hellyel nem rendelkező külföldi esetében azonban a kérelem elbírálására a

Fővárosi Igazságügyi Hivatal Jogi Segítségnyújtó Szolgálatára illetékes a kormányrendelet értelmében.⁴⁰⁰

5.9 A kirendelt védő⁴⁰¹ szerepe a joghoz jutás elősegítésében

A joghoz jutás lehetősége minden körülmények között elérhető kell, hogy legyen az egyén számára. A joghoz jutás alapvető jogaink egyike: általa segítséget, védelmet kaphatunk, érvényesíthetjük jogainkat, megfelelően teljesíthetjük kötelezettségeinket. A joghoz jutás azonban nem csak akkor illet meg valakit, ha sérelem érte, de akkor is, ha valamely okból büntetőeljárás alá vonják. Ez utóbbihoz kapcsolódik a kirendelt védő tevékenysége, amely a joghoz jutás szempontjából már csak azért is nagy jelentőséggel bír, mert a büntetőeljárás alá vont személy érdekeit képviselve segíti őt a megfelelő jognyilatkozatok tételében, segítséget nyújt az eljárás egyes szakaszaiban, jogértelmezésben. A kirendelt védőről a büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. törvény (Be.) rendelkezik.

A joghoz jutás ebből az aspektusból vizsgálva kapcsolódik azokhoz a jogokhoz, amelyek a bírósági eljárás alapelveit is képezik: pl. a tisztességes, pártatlan eljárás vagy az ártatlanság védelme. A joghoz jutás természetesen a büntetőeljárás valamennyi szakaszában megilleti az eljárás alá vont személyt is, a kirendelt védő az eljárás minden szakaszában segítséget nyújt részére.

A védelem szempontjából két lehetőségről beszélhetünk. Egyrészt a büntetőeljárás alá vont személynek az eljárás bármely szakaszában joga van védőt, képviselőt meghatalmazni, akkor is, ha a védelem jogszabály szerint nem kötelező. A másik eset a védő kirendelése. Főszabály szerint a bíróság, az ügyész vagy a nyomozó hatóság akkor rendel ki védőt, ha a védelem kötelező, de az eljárás alá vont személynek nincs meghatalmazott védője.⁴⁰² Kirendelhető védő abban az esetben is, ha a védelem ugyan nem kötelező, de az eljárás alá vont személy anyagi le-

⁴⁰⁰ Az Igazságügyi Hivatalról szóló 303/2006. (XII. 23.) Korm. rendelet 7. § (6) bekezdés

⁴⁰¹ Védő a nemzetközi dokumentumokban, az Európa Tanács testületeinek ajánlásaiban: Az Európa Tanács Miniszteri Bizottságának No. R/87/18. számú Ajánlása a büntetőeljárás egyszerűsítése érdekében, az Európa Tanács Miniszteri Bizottságának 11. számú ajánlása az ítéletig tartó őrizet tárgyában, az Európa Tanács Miniszteri Bizottságának 1995. szeptember 11-én elfogadott R (95) 13. számú Ajánlása a gazdasági és szervezett bűnözéssel kapcsolatos eljárásjogi irányelvek tárgyában; az Európa Tanács Parlamenti Közgyűlés 1245/1994. számú Ajánlása és a Miniszteri Bizottság R (87) 3. sz. Ajánlása a börtönben történő kapcsolattartás szabályozásával összefüggésben. Védő az Európai Emberi Jogi Egyezményben: Magyarország 1992. november 5-én ratifikálta, majd az 1993. évi törvénnyel hirdette ki „Az emberi jogok és alapvető szabadságok védelméről” szóló Egyezményt, 1953. szeptember 3-i hatállyal. (egységes szerkezet, a kiegészítő jegyzőkönyvekkel: 58/1998. (X.2.) OGY h-ban, Magyar közlöny, 1998/90. sz. 5778. o.) Bővebben lásd FENYVESI Csaba: *A védőügyvéd. A védő büntetőeljárás szerepéről és jogállásáról*. Dialóg Campus Kiadó, Budapest-Pécs, 2002., 97-99. o.

⁴⁰² Be. 48. § (1) bekezdés

hetőségei nem engedik, hogy védelméről gondoskodjon.⁴⁰³ A védő kirendelése egyebekben történhet kérelemre vagy hivatalból. Hivatalból akkor rendel ki védőt a bíróság, az ügyész vagy a nyomozó hatóság, ha azt az eljárás alá vont személy érdekében szükségesnek tartja.⁴⁰⁴ Az eljárás alá vont személy további jogosultsága, hogy a számára kirendelt védő helyett – indokolt esetben – más védő kirendelését kérje.⁴⁰⁵ Ebből következően az eljárás alá vont személy nem köteles elfogadni azt a védőt, akit a hatóság részére kirendel, ugyanakkor meghatározott indok (pl. ha a védő nem tartja szem előtt a terhelt érdekeit, nem megfelelően látja el a védelmet, stb.) szükséges ahhoz, hogy új védőt rendeljenek ki számára. E szabályozás garancia a tekintetben, hogy az eljárás alá vont személy a büntetőeljárásban megfelelő jogszolgáltatásban részesüljön, ugyanakkor bármilyen indokkal nem utasíthatja el azt, mivel a Be. a védő kirendelése elleni fellebbezést nem engedi meg.

A kirendelt védő tevékenysége a joghoz jutás szempontjából igen fontos tényező, ám a gyakorlatban igen ellentmondásos a megítélése.⁴⁰⁶ Sok esetben a vádlott előképzettség nélkül nem képes felmérni, hogy jogi képviselőre rászorul-e, ezzel a védő meghatalmazáshoz való joggal segíti a jogalkalmazót a felet. Aki nem rendelkezik kellő anyagi eszközzel, annak az EEJK 6. cikk 3. bekezdés c) pontja deklarál jogot.⁴⁰⁷

A kirendelt védőhöz kapcsolódó tisztességes eljárás megsértésével összefüggő ügy az *ARTICO v. Olaszország elleni ügy*, melyben a 6. cikk (3) bek. c) pontjába ütozést állapították meg, azzal, hogy a Semmitőszék elleni eljárás során nem biztosították kirendelt védelmet a fél számára.⁴⁰⁸

Általános feltevés, hogy a kirendelt védő sok esetben csak a jogszabályban előírt kötelezettségét teljesíti, nem törekszik együttműködésre, védő-ügyfél kapcsolat kialakítására, szemben azzal a jogi képviselővel, akit a terhelt maga választ. Éppen ezért a joghoz jutás tényén túl, annak teljes körűsége, ügyfélközpontúsága is épp úgy mérvadó. A kirendelt és a meghatalmazott védő között csak e tekintetben lehet különbség, feladatukat ugyanazon lelkiismeretességgel kell el látniuk, az eljárás alá vont személy nem lehet kiszolgáltatott helyzetben azért, mert anyagi lehe-

---

⁴⁰³ Be. 48. § (2) bekezdés

⁴⁰⁴ Be. 48. § (3) bekezdés

⁴⁰⁵ Be. 48. § (5) bekezdés

⁴⁰⁶ Lásd FARKAS Ákos - RÓTH Erika: *A Büntetőeljárás*. Complex Kiadó Jogi és Üzleti Tartalomszolgáltató Kft., Budapest, 2007. *Ingyenes jogsegélyhez való jog a büntetőeljárásban*. 57. o.; FARKAS Ákos: *A falra akasztott nádpálca avagy a büntető igazságszolgáltatás hatékonyságának korlátai*. Osiris Kiadó, 2002. 89-90. o.

⁴⁰⁷ Negatív kritikával kapcsolatosan: sokszor, csekély, felületes jellegű a kirendelt védői munka, az érdemi foglalkozás a meghatalmazott védők kiváltsága, a fogva tartott terhelttel a találkozás ritka, sok esetben a védő passzív a bizonyítási eljárás során, indítványtételi hajlandósága korlátozott, az ügyvel és a terhelttel szemben érdektelenség mutatkozik. Lásd KÁDÁR András Kristóf: *A vétkesség vélelme: Sérelmes bánásmód és védői tevékenység az előzetes letartóztatásban lévő terhelték ellen folyó eljárásokban*. Magyar Helsinki Bizottság, Budapest, 2005.

⁴⁰⁸ FENYVESI Csaba: *A védőügyvéd. A védő büntetőeljárás szerepéről és jogállásáról*. Dialóg Campus Kiadó, Budapest-Pécs, 2002. 103. o.

tóségei nem engedik meg egy védő meghatalmazását, vagy más okból nem tud erről gondoskodni.

5.10 Alternatív formák

Az alternatív vitarendezés szabályai alapvetően két csoportba sorolhatóak: arbitrációs (választottbíráskodás), illetve mediációs (közvetítői eljárás) típusuk szerint. A mediációs technikák térnyerését a konfliktusszociológiai és pszichológiai módszerek alkalmazása segíti elő, ellentétben a tisztán jogi fogalmakra épülő döntéshozatalon nyugvó bírósági eljárással. Az Európai Tanács tamperei ülésén alternatív, bíróságon kívüli eljárások kidolgozását tűzte ki célul a tagállamok számára az igazságszolgáltatáshoz való hozzáférés jobb elérhetősége érdekében.⁴⁰⁹

A Zöld Könyv⁴¹⁰ közzétételével az Európai Bizottság sorra vette polgári és kereskedelmi jogi területen az alkalmazott alternatív módszereket és konzultációt hirdetett a tagállamokkal. Általánosan elfogadottá vált, hogy a mediáció takarékos, gyors, önkéntes, bíróságon kívüli vitarendezést biztosít, úgy, hogy a felek igényeihez igazodik. Jellemzője az önkéntes megállapodás betartásának magasabb mértékű valószínűsíthető megtartása, a fennmaradó korrekt kapcsolat a felek viszonylatában.⁴¹¹ A polgári és kereskedelmi ügyekben végzett közvetítés egy szempontjairól szóló 2008/52/EK európai parlamenti és tanácsi irányelv a polgári eljárásjog és a mediáció viszonyrendszerét részletezi, a közvetítés menetére azonban nem fektet hangsúlyt. Minimális harmonizáció valósul meg, úgy, hogy a közösségi szabályozás mellett lehetséges a tagállami eltérés lehetősége a sikeres megoldás megvalósítása érdekében. Az eljárás szigorúbb intézkedést tesz lehetővé a bizalmas jelleg védelmében, lehetővé teszi modern kommunikációs technikák, csatornák alkalmazását. Az irányelv először teremt egységes kereteket Európaszerte, a nemzeti jogba történő átültetés jogi jogalkotói szabályozási lehetőséget teremt tagállami szinten.⁴¹²

Az irányelv alkalmazási területét tekintve csak határon átnyúló jogvitákban alkalmazandó, de tagállamok alkalmazási lehetősége igény szerint saját belföldi közvetítői eljárásukra is fen-

---

⁴⁰⁹ KENGYEL Miklós - HASRÁGI Viktória: *Európai Polgári Eljárásjog*. második átdolgozott kiadás, Osiris kiadó, Budapest, 2009. 353.o.

⁴¹⁰ Green Paper on alternative dispute resolution in civil and commercial law. COM/2002/196 final. ; Zöld Könyv a polgári és kereskedelmi ügyekben a joghatóságról, valamint a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról szóló 44/2001/EK tanácsi rendelet felülvizsgálatáról. COM/2009/175.

⁴¹¹ A polgári és kereskedelmi ügyekben végzett közvetítés egy szempontjairól szóló 2008/52/EK Európai Parlamenti és Tanácsi irányelv, Preambulum 6. pont

⁴¹² EIDENMÜLLER, HORT - PRAUSE, MATTHIAS: *Die Europäische Mediationsrichtlinie Perspektiven für eine gesetzliche Regelungen der Mediation in Deutschland*. NJW, 2008, 2743. o. In: KENGYEL Miklós - HASRÁGI Viktória: *Európai Polgári Eljárásjog*. második átdolgozott kiadás, Osiris kiadó, Budapest, 2009. 354. o.

náll.⁴¹³ Hatályba 2008. június 13-án lépett, a nemzeti jogba történő átültetés tagállamokat érintő időpontja (Dánia kivételével - területi hatály alóli kivétel) 2011. május 21.⁴¹⁴ A közvetítés önkéntes alapon semleges közvetítő igénybevételével vitát rendező eljárás,⁴¹⁵ melynek fogalmi meghatározása az irányelv alkalmazásában: strukturált eljárás, amely a jogvitában részt vevő két, vagy több fél önkéntes alapú közvetítő segítségével megkísérelt vita megállapodással történő rendezését szolgálja.⁴¹⁶ Az eljárást a felek maguk veheti igénybe, illetve a bíróság is felhívhatja őket a rendezés érdekét ösztönözve, annak elmaradása szankcionálható.⁴¹⁷ A végrehajthatóság biztosítása az írásbeli megállapodásra nézve a tagállami kompetencia,⁴¹⁸ értesítési kötelezettséggel a Bizottság felé, hogy a végrehajtási kérelemmel melyik bíróságoz, illetve hatósághoz lehet fordulni.⁴¹⁹

5.11 A mediációról a különböző jogágakkal összefüggésben

A közvetítői eljárás alkalmazására számos területen lehetőséget teremt a jogi összeütközések, így a polgári peres ügyek alternatív vitarendezésére a közvetítői tevékenységről szóló 2002. évi LV. törvény nyújt lehetőséget. A közvetítői út igénybe vétele alapvetően önkéntes lehetőség, bizonyos családjogi ügyekben azonban kötelező jelleggel alkalmazni kell.

A munkaügyi jogviták viták rendezése a jelenleg hatályos Új Munka Törvénykönyvéről szóló 2012. évi I. törvény alapján (Korábban hatályos: 1992. évi XXII. törvény a Munka Törvénykönyvéről) Munkaügyi Közvetítői és Döntőbírói Szolgálat - MKDSZ⁴²⁰) a közbeszerzésekről

---

⁴¹³ A polgári és kereskedelmi ügyekben végzett közvetítés egy szempontjairól szóló 2008/52/EK Európai Parlamenti és Tanácsi irányelv, Preambulum 8. pont.

⁴¹⁴ Kivétel: irányelv 10. cikke - az illetékes bíróságok é hatóságok által közölt információk hozzáférhetővé tételéről (Bizottság által): 2010. november 21-ig teljesíteni kell a tagállamoknak.

⁴¹⁵ HART-SCHLIEFFEN 2002, 76 In: KENGYEL Miklós: *Magyar polgári eljárásjog*. Budapest, 2008. Osiris, 670. o.

⁴¹⁶ A polgári és kereskedelmi ügyekben végzett közvetítés egy szempontjairól szóló 2008/52/EK Európai Parlamenti és Tanácsi irányelv, 3a) pont; az alkalmazhatóság kritériuma: Preambulum 11. pont, 3b) pont. Lásd Christoph ALTHAMMER: *Mediation als prozessuale Last*. JZ, 2006, 69-76. o., In: KENGYEL Miklós - HASRÁGI Viktória: *Európai Polgári Eljárásjog*. - második átdolgozott kiadás, - Osiris kiadó, Budapest, 2009. 355. o.

⁴¹⁷ KENGYEL Miklós - HASRÁGI Viktória: *Európai Polgári Eljárásjog*. Második átdolgozott kiadás, Osiris kiadó, Budapest, 2009. 355. o. EuMedIe, Preambulum 13. pont, EuMedIe, 5. cikk (2) bekezdés

⁴¹⁸ Magyarországon a bíróság az egészségügyi közvetítői eljárásban (2000. évi CXVI. törvény) az eljáró tanács előtt kötött egyezséget végrehajtási záradékkal látja el, míg a 2002. évi LV. törvény szerinti közvetítői eljárás során kötött írásbeli egyezség, polgári jogi egyezségnek minősül, okiratba történő foglalással látható el végrehajtási záradékkal

⁴¹⁹ A polgári és kereskedelmi ügyekben végzett közvetítés egy szempontjairól szóló 2008/52/EK Európai Parlamenti és Tanácsi irányelv, 6. cikk

⁴²⁰ Munkajogi jogvitánál kötelező az egyeztetés. Lásd KERTÉSZ István: *A munkaügyi jogvita kötelező egyeztetése*. GJ, 1995/9. 16-18.o., Munkaügyi mediációhoz lásd BALOGH E.: *A munkaügyi viták alternatív megoldásai*. Szociológiai Szemle 2002/1.

szóló 2003. évi CXXIX. törvény (jelenleg hatályos törvény: 2011. évi CVIII. törvény - a közbeszerzésekről), fogyasztóvédelmi viták rendezésére a fogyasztóvédelemről szóló 1997. évi CLV. törvény (és a 2012. évi LV. törvény. A fogyasztóvédelemről szóló 1997. évi CLV. törvény módosításáról) alapján, az egészségügyben felmerülő viták rendezésére az egészségügyi közvetítői eljárásról szóló 2000. évi CXVI. törvény alapján és a büntetőügyekben alkalmazható mediáció a büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. törvény és a büntető ügyekben alkalmazható közvetítői tevékenységről szóló 2006. évi CXXIII. törvény rendelkezéseinek megfelelően lehetséges.

5.12 Sajátosságok a büntető eljáráshoz kapcsolódó közvetítői eljárásban

A felek egyenrangúsága jellemzi az eljárást formai szempontból, míg a mediátor az egyezségkötés realizálásához segít hozzá. A mediátor feladata a felek közötti párbeszéd zökkenőmentes biztosítása, megfelelő mederbe történő terelése. Az eljárás végén megszülető egyezség tartalma kizárólagosan a felek kompetenciája.

A per tartalmi szempontból az ellenérdekű felek közötti nézetütköztetés, az erősebb a gyengébbel szemben nyerő pozícióba kerül, míg eközben a gyengébb a vesztes pozícióba kényszerül. A mediációs eljárás alkalmával a felek között érdekegyeztetési eljárás zajlik, a mediátor szerepe a felek érdekeinek harmonizációjára terjed ki, az ő szerepköre az érdekek kiegyenlítésének elősegítése. A fentiek értelmében tehát a bírósági eljárást ún. win-lose (nyerő-vesztes játszma) eljárásnak tekinthetjük, vagy akár lose-lose (vesztes-vesztes játszma), míg a mediációs eljárás során sikeres érdekegyeztetés és egyezségkötés esetén win-win (nyertes-nyertes pozíció). Természetesen a büntetőeljárásbeli mediáció alkalmazása szempontjából a sértett erkölcsi és akár anyagi igénye is érvényesülhet és a terhelt szempontjából az okozott kár megtéríthető, az ítélet enyhíthető vele szemben, így a bírósági ítéletkiszabásnál kevésbé súlyos szankció kerül kirovásra, amely szempontjából a terhelt nyertes pozíciót élhet át.

5.13 Büntető mediáció, közvetítés - pártfogó felügyelői szolgáltatás

Magyarország történetében az 1990-es évek közepétől figyelhetők meg a mediáció intézményének meghonosítására vonatkozó törekvések.⁴²¹ (A rendszerváltás utáni első években az amerikai Federal Mediation and Conciliation Service biztosított lehetőséget, reklámot, ösztön-

---

⁴²¹ ANKA Tibor-BÓKA Judit (2000): *Mediáció, egyeztetés, választottbíráskodás*. In: Közjegyzői Közlöny 2000/7-8. 12-15. o., In: POKOL Béla: *A jog elkerülésének útjai*. (Mediáció, egyezségkötés), Jogelméleti Szemle, 2002/1. szám

díjakat és kezdeti finanszírozást magyar mediációs bázis első egységeinek kiépítéséhez.⁴²² A szervezet hozta létre az első magyar mediációs szervezetet, a Partners Hungary-t, és ennek révén került sor Munkaügyi Közvetítő és Döntőbírói Szolgálat elterjedésére is. Azért tartom kiemelkedően fontosnak a Partners Hungary Alapítvány megemléztetését, mivel ez a szervezet biztosítja a mai napig a pártfogó felügyelő, illetőleg ügyvéd mediátorok képzését.⁴²³

Az 5. és a 6. számú ENSZ-határozat alapján kormányhatározat született a bűncselekmények áldozatai és hozzátartozóik védelme, a káruk megtérülése, enyhítése érdekében. A bűncselekmények áldozatai és hozzátartozóik védelme, a káruk megtérülése, enyhítése érdekében teendő jogalkotási feladatokról és egyéb intézkedésekről a 1074/1999. (VII. 7.) sz. kormányhatározat rendelkezett. 2001. június 30-ig terjedő határidővel az igazságügy-miniszter feladata volt a büntető jogszabályok áldozatszempontról felülvizsgálata. Speciális képzést írt elő a kormányhatározat és a megelőzési stratégiákra, a kölcsönös empátia fejlesztésére és az érintettek segítségére is kiemelt figyelmet kell fordítani.⁴²⁴

Az igazságügyi szakértőkről szóló új törvénytervezetet 102/1999. (XII. 18.) OGY hat. értelmében 2001. június 30-ig be kellett nyújtani. Az igazságügyi tárca számára, előírás volt a mediációs eljárások bevezetésére vonatkozó szabályozás kidolgozása.⁴²⁵

5.13.1 A büntető ügyekben alkalmazott mediáció

Az Európai Unióról szóló szerződés 34. cikke értelmében kötelező a mediáció bevezetése a tagállamokra nézve, azonban a nemzeti hatóságok megválaszthatják a formát és a módszereket. A sértett büntetőeljárásbeli jogállásáról szóló 2001/220/IB számú Európai Unió Tanácsa által hozott kerethatározat 10. cikkében írja elő a tagállamok számára, büntetőügyekben a közvetítés elősegítését. Szükséges a sértett és az elkövető közötti közvetítés útján elért megállapodás figyelembe vétele a büntetőeljárásban, erre a nemzeti jogalkotónak figyelmet kell fordítani. A kerethatározat rendelkezéseit a belső joggal összhangban kell alkalmazni és egyúttal a belső

---

⁴²² LOVÁSZ Gabriella: *A mediáció Magyarországon*. 2001 In: Napi Jogász 2001/4. 32-33.o., In: POKOL Béla: *A jog elkerülésének útjai*. (Mediáció, egyezségkötés), Jogelméleti Szemle, 2002/1. szám

⁴²³ POKOL Béla: *A jog elkerülésének útjai*. (Mediáció, egyezségkötés), Jogelméleti Szemle, 2002/1. szám

⁴²⁴ GYÖRFI Éva: *Igazságszolgáltatás másképp-összeállítás a helyreállító igazságszolgáltatás koncepciójának háttéréről. Megbékélés és Jóvátétel, kézikönyv a helyreállító igazságszolgáltatásról*. Szerk. HERZOG Mária, Család Gyermek Ifjúság Könyvek, Budapest, 2003. 52. o.

⁴²⁵ POKOL Béla: *A jog elkerülésének útjai*. (Mediáció, egyezségkötés), Jogelméleti Szemle, 2002/1. szám és GYÖRFI Éva: *Igazságszolgáltatás másképp - összeállítás a helyreállító igazságszolgáltatás koncepciójának háttéréről*. In: *Megbékélés és jóvátétel, kézikönyv a helyreállító igazságszolgáltatásról*. Szerk. HERZOG Mária, Család Gyermek Ifjúság Könyvek, Budapest, 2003. 52. o.

jognak megfeleltethető alkalmas végrehajtási szabályok alkotása szükséges a forma és a módszerek szabad megválasztásával.⁴²⁶

A tagállamok számára a büntető ügyekben alkalmazott mediáció tárgyában az Európa Tanács Miniszteri Bizottságának R (99) 19. számú ajánlása bevezeti a megfelelő mértékű jóvátétel alkalmazásának bevezetését. Az elkövető és a sértett közötti megállapodásnak igazodnia kell az elkövetett bűncselekmény kapcsán felmerülő sértetti jóvátétel mértékéhez. Az ajánlás részletezi a közvetítői eljárás feltételrendszerét, az alkalmazható módszereket, a terhelttel és a sértettel való jogszerű bánásmódot. A felek szabad akarata, mint feltétel megvalósulása a mediációs eljárás alkalmazásnak alapja. Az eljáráshoz való megadott hozzájárulás visszavonható. Az eljárás folyamán megbeszélések titkosak, fel nem használhatóak, hacsak a felek hozzájárulásukat nem adják hozzá. Javaslatként szolgál az ajánlás büntető igazságszolgáltatási folyamat minden szakaszában történő eljárás biztosítására, és a szolgáltatási autonómiára. Kizárólagos hatáskört kell biztosítani az ajánlás értelmében a büntető igazságszolgáltatási hatóságok számára az adott büntető ügy mediátorhoz történő utalása, és a mediáció kimenetének megítélésére. A felek hozzájárulása előtt jogaikról tájékoztatást kell biztosítani a számunkra, vázolni kell az előttük álló folyamatot és ismertetni kell a meghozott döntés lehetséges joghatásáról.⁴²⁷

Jogalkotási feladatként mediáció büntető ügyekben történő bevezetését „*a társadalmi bűnmegelőzés nemzeti stratégiája céljainak végrehajtásából származó 2005-ben és 2006-ban megvalósítandó feladatokról szóló 1036/2005. (IV. 21.) Korm. határozat III/A 3. pontja írta elő.*”⁴²⁸

A bűncselekményre adott válaszok kidolgozásában közvetlenül részt kell vennie az érintett önkéntesen közreműködő személyeknek és a közösségnek, hiszen így tükröződhet az anyagi érdek és a szükséglet a konfliktusmegoldás során. A büntető ügyekben alkalmazott közvetítői eljárás alapjait a büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. törvény módosításáról szóló 2006. évi LI. törvény (a továbbiakban: Novella) teremtette meg, amelynek értelmében akkor kerülhet sor, törvényben meghatározott feltételek fennállása esetén az alkalmazásra, amennyiben az ügyet az ügyész, illetőleg a bíróság közvetítői eljárásra utalta. A közvetítői tevékenységről szóló 2002. évi LV. törvény a közvetítés feltételeit, szabályait, és magát az eljárás lefolytatását, illetve a közvetítő személyével kapcsolatos elvárásokat is tartalmazza.⁴²⁹ „Az áldozatok büntetőeljárásbeli jogállásáról” szóló 2001/220/JI európai uniós kerethatározat előírta az európai uniós

⁴²⁶ 2006. évi CXXIII. törvény indokolása a büntető ügyekben alkalmazható közvetítői tevékenységről, Általános indokolás

⁴²⁷ Lásd a büntető igazságszolgáltatáshoz MAGYAR J.: Mediáció az igazságügyben. Rendvédelmi füzetek 2004/22., Rendőrtiszti Főiskola, Budapest

⁴²⁸ 2006. évi CXXIII. törvény indokolása a büntető ügyekben alkalmazható közvetítői tevékenységről, Általános indokolás

⁴²⁹ BARABÁS A. Tünde: *Börtön helyett egyezség? Mediáció és más alternatív szankciók Európában.* KJK-KERSZÖV Jogi és Üzleti kiadó Kft., Budapest, 2004. 15. o.

tagállamok számára 2006. március 22-i határidővel az egyezség alkalmazásának bevezetését büntetőügyekben is.⁴³⁰ Késéssel ugyan, de büntetőügyekben 2007. január 1. óta alkalmazható a helyreállítás.

A büntető ügyekben alkalmazható közvetítői eljárásról szóló 2006. évi CXXIII. törvény célja a közvetítés alkalmazásával a konfliktus rendezésének megoldását tartalmazó írásbeli megállapodás létrehozása volt, különös tekintettel tartalmazva a cselekménnyel okozott sérelem jóvátételét. A mediációs tárgyalás előkészítése, levezetése és a megállapodásban foglaltak teljesítésének ellenőrzése 2007. január 1. napjától kezdődően 2010. december 31. napjáig az Igazságügyi Hivatal Pártfogó felügyelői szolgálatának volt a feladata.⁴³¹ Jelenleg a feladatkört az Igazságügyi Szolgálat (jogelődje az Igazságügyi Hivatal) mediációs képzésben részt vett pártfogó felügyelői, továbbá a szolgálattal együttműködés alapján eljáró ügyvéd mediátorok látják el.

5.13.2 A mediátor személye általánosságban és a büntető mediáció esetén⁴³²

Általános esetben megállapítható, hogy mediációra alkalmas azon személy, aki felsőfokú végzettség és annak megfelelő legalább öt éves igazolt szakmai gyakorlat, büntetlen előélet, valamint a szakma gyakorlása nem esik bizonyos jogszabályban foglalt kizáró ok alá.⁴³³ A büntető ügyekben folytatott mediáció során független és pártatlan, a megyei kormányhivatalok igazságügyi szolgálatihoz tartozó erre a feladatra képesítéssel rendelkező pártfogó felügyelő munkatársai és a szolgálatokkal szerződött egyes ügyvédek járnak el mediátorként. A mediátor feladata a kommunikációs csatornák megnyitása által a konfliktus tisztázódásának elősegítése. Hiszen a felek számára nélkülözhetetlen, hogy megegyezzenek az adott konfliktusban, és egyező megállapodásra, konszenzusra juthassanak a mediátor segítségével. A mediátor szerep jelentős mind a résztvevők jogainak felismerésében nélkülözhetetlen legitimitáció, mind pedig a facilitáció, illetőleg a tréner, tárgyalási képesség szempontjából. Ő az, aki feltárja a problémákat, ezáltal képviseli a realitást, bővíti a forrásokat, szükség esetén képes a konfliktusok kezelésére. Feladata ellátása során alkalmazza a javaslattételt, a folyamat, illetőleg a vita tárgya tekintetében és szükség szerint ellátja az ún. bűnbak szerepet, azaz fel kell, hogy vállalja a népsze-

---

⁴³⁰ BARABÁS A. Tünde: *Börtön helyett egyezség? Mediáció és más alternatív szankciók Európában*. KJK-KERSZÖV Jogi és Üzleti kiadó Kft., Budapest, 2004.16. o.

⁴³¹ Beszámoló, Igazságügyi Hivatal A Pártfogó Felügyelői Szolgálat közvetítői ügyekben 2008-ban megvalósított feladatairól

⁴³² Közvetítői tevékenység, Módszertani útmutató az Igazságügyi Hivatal Pártfogó Felügyelői Szolgálat mediátorainak felkészüléséhez 2006, Az útmutató a „Pártfogóként is sikeresen a munkaerőpiacon” HEFOP 2.2 projekt keretében jött létre az Európai Szociális Alap és a hazai költségvetés finanszírozásával. Konzorciumi tagok: Magyar Pártfogók Országos Szövetsége, Igazságügyi Hivatal, Partners Hungary Alapítvány, Segítők a Segítőkért Alapítvány

⁴³³ 2002. évi LV. törvény a közvetítői tevékenységről 5. § (1) a), b), c) pont

rútlen döntések felelősségét. A folyamatot a mediátor kontrollálja, a végeredmény azonban már a felek felelőssége.

5.13.3 Kizáró okok, amelyek megakadályozzák a közvetítőként történő eljárást

A büntető ügyekben alkalmazható közvetítői tevékenységről szóló 2006. évi CXXIII. törvény 4. §-a szögezi le, hogy ki nem járhat el mediátorként. Nem járhat el az a személy, aki „*aki az ügyben mint bíró, ügyész vagy a nyomozó hatóság tagja járt el, valamint az ügyben eljáró vagy eljáró bíró, ügyész, illetőleg a nyomozó hatóság tagjának hozzátartozója*” illetőleg, „*aki az ügyben mint terhelt, védő, továbbá sértett, magánfél, feljelentő*”, illetve „*mint terhelt, védő, továbbá sértett, magánfél, feljelentő*” vagy mint ezek képviselője vesz vagy vett részt, valamint aki ezek hozzátartozója, illetőleg „*az a személy, aki az ügyben mint tanú, szakértő, illetőleg szaktanácsadó vesz vagy vett részt,*” Kizárt annak a pártfogó felügyelőnek az eljárása is „*aki pártfogó felügyelőként a terhelt vagy a sértett ügyében három éven belül eljár, vagy bármelyikük folyamatban lévő ügyében eljár, kivéve a közvetítői eljárás alkalmazásáról szóló döntés meghozatala előtt kért pártfogó felügyelői véleményt készítő pártfogó felügyelő*”, „*az az ügyvéd, aki a terhelt vagy a sértett ügyében három éven belül eljár, vagy bármelyikük folyamatban lévő ügyében eljár*” és az a személy is, „*akitől az ügy elfogulatlan megítélése egyéb okból nem várható.*”⁴³⁴

5.13.4 A mediáció és per összehasonlítása

A mediáció mellett szóló érvek és érdekek megértéséhez nélkülözhetetlen a konfliktus folyamatainak feltérképezése, a belső összefüggések feltárása és megértése, a konfliktus prevenciója és annak menedzselése.⁴³⁵

Fontosnak tartom a következők leszögezését a számbavétel előtt. A konfliktus megoldására ideális esetben tárgyalásos úton nyílhat lehetőség a keletkezés szintjén az ügyben érintettek és érdekelték között. Ez egy olyan két-, vagy többoldalú kommunikációs helyzet, amely során a problémamegoldásra összpontosítanak és kölcsönösen felvázolják, ismertetik és megismerik saját és a másik fél álláspontját. Az együttműködés, a felek konszenzusa segíti a megegyezés kialakítását, melyhez a hatékony információcsere és a felek konszenzusa is hozzájárul.

---

⁴³⁴ 2006. évi CXXIII. törvény a büntető ügyekben alkalmazható közvetítői tevékenységről 4.§

⁴³⁵ Közvetítői tevékenység, Módszertani útmutató az Igazságügyi Hivatal Pártfogó Felügyelői Szolgálat mediátorainak felkészüléséhez 2006, Az útmutató a „*Pártfogóként is sikeresen a munkaerőpiacon*” HEFOP 2.2 projekt keretében jött létre az Európai Szociális Alap és a hazai költségvetés finanszírozásával. Konzorciumi tagok: Magyar Pártfogók Országos Szövetsége, Igazságügyi Hivatal, Partners Hungary Alapítvány, Segítők a Segítőkért Alapítvány

A mediáció, mint a konfliktusmegoldás alternatív és hatékony eszköze mellett számos érv szól.

5.13.5 A civilisztikai és büntetőjogi mediáció jellegének egymástól történő elkülönítése

A civilisztikai mediáció⁴³⁶ esetén kifejezetten impozáns és szignifikáns eredményességi mutatókkal számolhatunk a folyamatot vállalók esetében, mindamelllett nagyon nehéz felkelteni a motivációt. Ellentétben a büntetőjogi mediáció területével, ahol a felek már kinyilvánítják részvételi szándékukat az ügyészi, bírósági meghallgatás során, illetőleg a pártfogó felügyelői vélemény elkészítésekor. Az eljárás lefolytatásával kapcsolatos nehézségként felmerülhet, hogy az együttműködési készség csupán csak formális jellegű, mivel a mediációban részt vevő felek nem involválódtak, így motiváció híján a siker reményében a tényleges mediációs szakaszba nem léphetnek át. Lehetetlenné válhat tehát a fő cél, azaz a bűncselekménnyel okozott sérelem jóvátételének és a kár megtérítésének elérése.

A büntetőjogi mediáció kapcsán az érintett felek motivációja különböző, mindamelllett, hogy számos előny a részvétel mellett szóló érv, illetőleg érdek jelentkezik, amely mindkét fél számára motiváló tényező. Számos érdekezésszerűség mutatkozik, hiszen elkerülhető – a tevékeny megbánás kivételével – a hosszadalmas bírósági tárgyalásokra járás, biztosított a találkozás lehetősége, a kölcsönös kommunikáció. Lehetőség nyílik a felek saját körülményeinek, érdekeinek bemutatására, a jóvátételi forma kölcsönösen előnyös kialakítására. Elkerülhető a büntetőügyek követő polgári peres eljárás lefolytatása kölcsönösen kedvező megállapodás kidolgozásával és megtartásával. Az elkövető részvétele mellett fajsúlyosabb érvek szólnak, mentesülhet a hátrányos jogkövetkezmények alól, illetőleg büntetése korlátlanul enyhíthető. Lehetősége nyílik cselekménye következményeinek felmérésére, az azzal kapcsolatos indokainak sértettel történő megosztására, egyúttal pedig megbánhatja tettét, megnyugvást találhat lelkiismeretfurdalása pszichés terheire. Az elkövető az eljárás folyamán szembenézett tette következményeivel, így ez a körülmény visszatarthatja a bűnismétlés kialakulásától. Számos a részvétel mellett szóló érv, és előnyös érdek is jelentkezik a sértett szempontjából is, holott az ő motivációs bázisa körvonalazatlanabb. Véleményem szerint az érzelmi jóvátétel biztosítása alapozza meg leginkább az eljárásban történő részvételi hajlandóságot, hiszen ebből kifolyólag oldhatóvá válhat az általa elszenvedett pszichés trauma, amit átélt. Amennyiben igényli, lehetősége nyílik az elkövető szándékainak megértésére. Meggyőződésem azonban, hogy számára elsősorban a saját valódi érdekeinek, erkölcsi és anyagi kárának megfelelő ellenértékkel rendelkező kárpótlás szolgálhat jóvátételként.

---

⁴³⁶ KUTACS Mária: *Törvény a mediációról I-II.* CJ, 2003/3. 5-8. o.; 2003/4. 16-19. o.

5.13.6 A büntetőjogi mediáció hivatali szervezetrendszerének kialakulása

A hetvenes évek óta a fiatalok és a felnőtt korú elkövetőkkel foglalkozó külön rendszerben működő pártfogói tevékenységet a 2003. július 1-jei intézményi reform során létrehozott Pártfogó Felügyelői Szolgálat integrálta egy szervezetbe. A jogi segítségnyújtó szolgálat szervezete az Igazságügyi Minisztérium Pártfogó Felügyelői Szolgálatához integrálódott, ezért 2004. január 1-jétől 2005. december 31-ig a központi szervezet új neve: Igazságügyi Minisztérium Pártfogó Felügyelői és Jogi Segítségnyújtó Szolgálat Országos Hivatala. A Pártfogó Felügyelői és Jogi Segítségnyújtó Szolgálat Országos Hivatala (PJSZ) és a Központi Kárrendezési Iroda (KKI) az Igazságügyi és Rendészeti Minisztérium⁴³⁷ döntése 2005-ben értelmében elindult az átalakulási folyamat útján. Eredményeképpen dekoncentrált szervezetrendszerrel a 2006. január 1-jével megszűnt a KKI és a PJSZ általános jogutódjának, a területi hatósági, szolgáltató típusú feladatok elvégzésének szervezeti elnevezése Igazságügyi Hivatalra változott az Áldozatsegítő Szolgálattal történő szakterület-feladatbővülés után.⁴³⁸ Az Igazságügyi Hivatal önálló gazdálkodó szerv volt, az előirányzatok felett teljes jogkörrel rendelkezhetett, amely, mint országos hatáskörű, központi hivatal felett az irányítást és szakmai felügyeletet a mindenkori igazságügyi és rendészeti miniszter gyakorolta. A Központi Igazságügyi Hivatal, területi szervezeti egységeként működtek a megyei (fővárosi) igazságügyi hivatalok, élükön az igazgatóval, a központi, országos illetékességű szervezeti egységet a főigazgató vezette.⁴³⁹ 2006. szeptember 1-jétől lobbiszerű feladatkör, majd 2007. január 1-jével szakterület bővülésként büntető ügyekben alkalmazható közvetítés is szakterület⁴⁴⁰ kijelölésre került.⁴⁴¹ 2011. január 1. napjától a pártfogó felügyelői, jogi segítségnyújtási, valamint áldozatsegítési feladatokat a fővárosi és megyei kormányhivatalok szakigazgatási szerveiként működő fővárosi, megyei igazságügyi szolgálatok és a Közigazgatási és Igazságügyi Minisztérium Igazságügyi Szolgálata⁴⁴² (a továbbiakban: KIMISZ) látják el. A 322/2010. (XII. 27.) Korm. rendelet hatálybalépésével egyidejűleg az Igazságügyi Hivatalról szóló 303/2006. (XII. 23.) Korm. rendelet hatályát vesztesse.⁴⁴³

⁴³⁷ Közigazgatási és Igazságügyi Minisztérium (KIM) jogelődje

⁴³⁸ 144/2005. (VII. 27.) Korm. rendelet, 2005. évi CXXXV. törvény a bűncselekmények áldozatainak segítéséről és az állami kárenyhítésről, az áldozatsegítő támogatások igénybevételének részletes szabályiról szóló 1/2006. (I. 6.) IM rendelet

⁴³⁹ 303/2006. (XII. 23.) Korm. rendelet -és <http://www.kih.gov.hu>, 2010. május 30-i állapot (letöltés dátuma: 2010. október 10.)

⁴⁴⁰ 303/2006. (XII.23.) Korm. rendelet

⁴⁴¹ SZEKERES Diána: *A jogi segítségnyújtás nemzetközi és magyar gyökerei, a jelen kihívásai.* in: PhD Tanulmányok 8., Pécs 2009. 536. o.

⁴⁴² 322/2010. (XII. 27.) Korm. rendelet a pártfogó felügyelői, jogi segítségnyújtási, áldozatsegítési és kárpótlási feladatokat ellátó szervekről 1.§ (1) bekezdés, 20. § (1) bekezdés

⁴⁴³ 322/2010. (XII. 27.) Korm. rendelet a pártfogó felügyelői, jogi segítségnyújtási, áldozatsegítési és kárpótlási

A fővárosi és megyei kormányhivatalokról, valamint a fővárosi és megyei kormányhivatalok kialakításával és a területi integrációval összefüggő törvénymódosításokról szóló 2010. évi CXXVI. törvény 21. § b)-d) pontjában foglaltaknak megfelelően a kormány felhatalmazást kapott, hogy „a szakigazgatási szerveket, a törzshivatal és a szakigazgatási szervek irányításának részletes szabályait, a szakmai irányító szerv vezetőjét” rendeletben határozza meg. A fővárosi és megyei kormányhivatal a jogszabályoknak és a kormány döntéseinek megfelelően összehangolja és elősegíti a kormányzati feladatok területi végrehajtását, a szakigazgatási szerveket érintő funkcionális feladatokat lát el, valamint ügyfélszolgálatot működtethet.⁴⁴⁴

5.13.7 A jogalkotói út

A bűncselekmény következményeinek jóvátétele, valamint a gyanúsított jövőbeni helyes, jogkövető magatartásra való nevelése a közvetítői eljárás alkalmazásának a célkitűzése.⁴⁴⁵ A büntetőjogi mediáció alkalmazását a büntető ügyekben alkalmazható közvetítői tevékenységről szóló 2006. évi CXXIII. törvény biztosítja 2007. január 1-től. A közvetítői eljárás intézményét a büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. törvény 221/A. §-a tartalmazza, melyet a 2006. évi LI. törvény 103. §-a iktatott be. A büntetőügyi közvetítésről elsőként a büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. törvény módosításáról szóló 2006. évi LI. törvény tartalmazott rendelkezéseket, amely a büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. törvényt, a Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvényt módosította, azáltal, hogy a 221/A § Büntetőeljárásról szóló törvénybe való beillesztésével beépítette a mediáció fogalmát és lehetőségét intézményesített formában a büntetőeljárás folyamatába. A büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. törvény módosításáról szóló 2006. évi LI. törvény a deregulációs folyamat okán 2007. július 01-től hatálytalan, a 2007. évi LXXXII. törvény 2.§-a 908. pontját helyezte hatályon kívül.⁴⁴⁶

5.13.8 Mediációs képzés biztosítása a hivatali szervezetrendszerben

A büntető ügyekben alkalmazható közvetítői tevékenységgel összefüggésben egyes igazságügy-miniszteri rendeletek módosításáról szóló 1/2007. (I. 25.) IRM rendeletet az egyes kormány- és miniszteri rendeleti szintű jogszabályok és jogszabályi rendelkezések technikai deregulációjáról szóló 118/2008. (V. 8.) Korm.rendelet 20. § 30. pontja helyezte hatályon kívül és 2008. május 16-tól hatálytalan. Maga az egyes kormány- és miniszteri rendeleti szintű jogsza-

---

feladatokat ellátó szervekről 20. § (2) bekezdés

⁴⁴⁴ A fővárosi és megyei kormányhivatalokról, valamint a fővárosi és megyei kormányhivatalok kialakításával és a területi integrációval összefüggő törvénymódosításokról szóló 2010. évi CXXVI. törvény 16.§ (1), 20.§ b) és f) pont

⁴⁴⁵ <http://jogiq.com/buntetojog/mediacio-a-buntetoeljarasban.php> (letöltés dátuma: 2010. 10. 10.)

⁴⁴⁶ CompLex, Jogtár, CompLex Kiadó Kft.

bályok és jogszabályi rendelkezések technikai deregulációjáról szóló 118/2008. (V. 8.) Korm. rendelet 2009. I. 3-tól hatálytalan. Az Igazságügyi Minisztérium Pártfogó Felügyelői Szolgálatánál foglalkoztatottak képesítési követelményeiről, munkaköri elnevezéseiről és ügyviteli vizsgájáról szóló 19/2003. (VI. 24.) IM rendelet 3.§ (2) bekezdése rendelkezik. A vonatkozó rendelkezést az 1/2007. (I. 25.) IRM rendelet 25. §-a iktatta be: 2007. I. 30-tól hatályos és a folyamatban lévő ügyekben is alkalmazni kell.

Közvetítői tevékenységet az a pártfogó felügyelő láthat el, aki a pártfogó felügyelők számára meghatározott képesítési követelményeknek⁴⁴⁷ megfelel és legalább kétszer részt vett mediációs tárgyú elméleti és gyakorlati képzésben,⁴⁴⁸ valamint közvetítő képesítést⁴⁴⁹ szerzett, illetve részt vett „*a Közigazgatási és Igazságügyi Minisztérium Igazságügyi Szolgálatának pártfogó felügyelői feladatokat ellátó szervezeti egysége által szervezett, legalább 90 órás belső képzésben, továbbá folyamatosan részt vesz mentori tevékenységben, mediációs tárgyú továbbképzéseken, szupervízió, esetmegbeszélésen.*”⁴⁵⁰

Új jogszabály, a pártfogó felügyelői, jogi segítségnyújtó és áldozatsegítő szolgálatként, valamint kárpótlási hatóságként kijelölt szervnél működő pártfogó felügyelők, kormánytisztviselők és kormányzati ügykezelők ügyviteli vizsgájáról szóló 22/2010. (XII. 28.) KIM rendelet, amely azonban a mediációs képzésre nem gyakorol hatást.

5.13.9 A büntetőeljárás során alkalmazható mediáció speciális alkalmazása és feltételrendszere⁴⁵¹

A büntetőeljárás során alkalmazható mediáció egy egyedi lehetőség biztosítása a sértett fél számára, abban az értelemben, hogy szempontjait, érdekeit hatékonyabban érvényesíthesse. Egyúttal az eljárás lehetőséget biztosít az elkövető számára a tettekért való felelősségvállalásra, lehetőséget teremt a helyreállítására, és a jóvátételre.

⁴⁴⁷ A köztisztviselők képesítési előírásairól szóló 9/1995. (II. 3.) Korm. rendelet 3. számú melléklet 62. pont

⁴⁴⁸ Az Igazságügyi Minisztérium Pártfogó Felügyelői Szolgálatánál foglalkoztatottak képesítési követelményeiről, munkaköri elnevezéseiről és ügyviteli vizsgájáról szóló 19/2003. (VI. 24.) IM rendelet 3.§ (2) bekezdés a) pontja értelmében: „*30 órás, tematikájában egymásra épülő... továbbképzési, illetve szakvizsgarendszerben akkreditált, vagy nemzetközi mediációs szervezet*” által biztosított elméleti és gyakorlati képzés

⁴⁴⁹ Az Igazságügyi Minisztérium Pártfogó Felügyelői Szolgálatánál foglalkoztatottak képesítési követelményeiről, munkaköri elnevezéseiről és ügyviteli vizsgájáról szóló 19/2003. (VI. 24.) IM rendelet 3.§ (2) bekezdés b) pontja értelmében: „*magyar vagy külföldi egyetemi, főiskolai alap- vagy posztgraduális képzésben közvetítő (mediátor) képesítés*”

⁴⁵⁰ Az Igazságügyi Minisztérium Pártfogó Felügyelői Szolgálatánál foglalkoztatottak képesítési követelményeiről, munkaköri elnevezéseiről és ügyviteli vizsgájáról szóló 19/2003. (VI. 24.) IM rendelet 3.§ (2) bekezdés b) pont

⁴⁵¹ Közvetítői tevékenység, Módszertani útmutató az Igazságügyi Hivatal Pártfogó Felügyelői Szolgálat mediátorainak felkészüléséhez 2006, Az útmutató a „*Pártfogóként is sikeresen a munkaerőpiacon*” HEFOP 2.2 projekt keretében jött létre az Európai Szociális Alap és a hazai költségvetés finanszírozásával. Konzorciumi tagok: Magyar Pártfogók Országos Szövetsége, Igazságügyi Hivatal, Partners Hungary Alapítvány, Segítők a Segítőkért Alapítvány, 24. o.

A közvetítői eljárás a büntetőeljárás során számos, a mediáció általános folyamatára jellemző jegyek mellett - mint például az önkéntesség, a titoktartás - egyúttal kötelezően figyelembe veendő és alkalmazandó sajátosságot tartalmaz.

Az eljárás jellemző jegye, hogy a mediáció nem a felek önkéntes megkeresésén alakul, hanem az ügyet az ügyész, vagy a bíróság utalja közvetítői eljárásra, az eljárás résztvevőinek előzetes meghallgatása és tájékoztatással történő ellátása után. Sor kerülhet pártfogó ügyvédi vélemény beszerzésére is, amely a sértett és az elkövető álláspontjának felderítéséhez lehetőséget biztosít. Azon büntetőeljárásban alkalmazható, melyek ötévi szabadságvesztésnél nem súlyosabban büntetendők, hivatalból, ill. a gyanúsított, vagy a sértett indítványára indultak személy elleni, közlekedési és vagyon elleni bűncselekmény tárgyában az elkövető ellen. A gyanúsítottnak a nyomozás során beismerő vallomást kell tennie, vállalva elkövetett cselekményéért a felelősséget, így tanúsítva megbánást és a sértett anyagi és erkölcsi kárának megtérítését, vagy a bűncselekmény káros következményeinek egyéb jóvátételi módját. Feltétel azonban a sértett mediációs eljárás lefolytatására vonatkozó hajlandósága, hogy képes legyen a bűncselekmény elkövetésével kiváltott konfliktus kezelésére irányuló megegyezés megszületéséhez vezető útra lépni. Az elfogadás alapvető, mivel a bíróságtól és az ügyésztől és egyúttal a sértett és az elkövető választásától is független, az eljárás lefolytatásra képzésben részesült és garantált összeférhetetlenségi szempontoknak megfelelő mediátor⁴⁵² felel a lebonyolításért. Az eljárás tartamára az illetékességgel és hatáskörrel rendelkező bíróság, vagy ügyész félbeszakítja az eljárást, természetesen azonban a végrehajtására a szakmai szabályok mellett az anyagi és eljárásjogi törvényi rendelkezések irányadóak. A mediáció során a tevékeny megbánást megalapozó bűncselekmény következményeinek jóvátételét és a terhelt jövőbeni jogkövető magatartását elősegítő, a konfliktus rendezésének megoldását is tartalmazó írásbeli megállapodás létrehozatalára kell törekedni. A megszülető megállapodás teljesítését a hatáskörrel és illetékességgel rendelkező megyei, vagy fővárosi Igazságügyi Szolgálat ellenőrzi, a teljesítés meghiúsulása esetén jogkövetkezményként a felek visszanyerik eredeti büntetőeljárásbeli jogállásukat, csakúgy, mint abban az esetben, ha nem születik a mediációs eljárás során megállapodás, azaz az eljárás eredménytelenül zárul.

5.13.10 A közvetítői eljárás alkalmazhatósága a büntetőeljárásban

A büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. törvény 221/A. §-ának értelmében a közvetítői eljárás a személy elleni, közlekedési és vagyon elleni ügyekben alkalmazható, kizárólag abban az

---

⁴⁵² Igazságügyi Szolgálat pártfogó felügyelője, illetőleg a szolgálattal szerződéses kapcsolatban álló mediációs képzésben részt vevő ügyvéd.

esetben, ha beismeri az elkövető bűnösségét, és az okozott kár megtérítésére kötelezettséget vállal. Kitétel, hogy a kár legfeljebb háromévi szabadságvesztéssel büntethető lehet. A kár megtérítésére, a jóvátételre kizárólag a mediációs eljárás keretében kerülhet sor. Amennyiben a fenti feltételek együttes teljesítése megvalósul, az elkövető nem büntethető. A fentieknél súlyosabb, azonban a törvény által öt évnél hosszabb szabadságvesztéssel nem büntetendő bűncselekmény elkövetése esetén az elkövető büntetése korlátlanul enyhíthető, abban az esetben, ha az elkövető a mediációs eljárás keretében megtéríti a kárt, vagy egyéb módon jóvátételt nyújt. Az eljárás célja, hogy a bűncselekmény következményeinek jóvátétele és a gyanúsított jövőbeni jogkövető magatartásának elősegítése.⁴⁵³ Arra kell törekedni, tehát hogy a gyanúsított és a sértett között megállapodás jöjjön létre, megalapozva a gyanúsított tevékeny megbánását.⁴⁵⁴ További kitétel, hogy mindezek mellett a „közvetítői eljárásra utalásának a büntetőeljárás alatt egy alkalommal van helye.”⁴⁵⁵

A célként említett „tevékeny megbánás” intézményét a büntető törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvény 36. §-a tartalmazza, amelynek értelmében: (1) „Nem büntethető, aki a személy elleni (XII. fejezet I. és III. cím), közlekedési (XIII. fejezet) vagy vagyon elleni (XVIII. fejezet) vétség vagy három évi szabadságvesztésnél nem súlyosabban büntetendő bűntett elkövetését a vádemelésig beismerte, és közvetítői eljárás keretében a sértett által elfogadott módon és mértékben a bűncselekménnyel okozott sérelmet jóvátette.” A büntetés korlátlanul enyhíthető az (1) bekezdésben említett bűncselekmények esetében, ha az elkövető „az öt évi szabadságvesztésnél nem súlyosabban büntetendő bűntett elkövetését a vádemelésig beismerte, és közvetítői eljárás keretében a sértett által elfogadott módon és mértékben a bűncselekménnyel okozott sérelmet jóvátette.”⁴⁵⁶

A mediációs eljárás azonban kizárt a következő esetekben, ha az elkövető többszörös visszaeső,⁴⁵⁷ vagy bűnszövetségben követte el a bűncselekményt,⁴⁵⁸ illetőleg a bűncselekmény elkö-

⁴⁵³ A Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvény, 221/A §

⁴⁵⁴ A Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvény, 221/A § 2. § (1)-(2)

⁴⁵⁵ A Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvény, 221/A § 2. § (2)

⁴⁵⁶ A Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvény, 36.§ (2) bekezdés

⁴⁵⁷ A 1978. évi IV. törvény a Büntető Törvénykönyvről 137.§ 16. pont értelmében: „többszörös visszaeső az, akit a szándékos bűncselekmény elkövetését megelőzően visszaesőként végrehajtható szabadságvesztésre ítélték, és az utolsó büntetés kitöltésétől vagy végrehajthatóságának megszűnésétől a szabadságvesztéssel fenyegetett újabb bűncselekménye elkövetéséig három év nem telt el”

⁴⁵⁸ A 1978. évi IV. törvény a Büntető Törvénykönyvről 137.§ 7. pont értelmében: „bűnszövetség akkor létesül, ha két vagy több személy bűncselekményeket szervezeten követ el, vagy ebben megállapodik, és legalább egy bűncselekmény elkövetését megkísérlik, de nem jön létre bűnszervezet”

Abban az esetben is is helye van a bűnszövetség megállapításának, ha két vagy több személy akár ugyanolyan, akár különböző jellegű bűncselekményeket szervezett elkövetésében állapodik meg előzetesen, és ennek alapján legalább egy bűncselekményt elkövetvagy annak elkövetését megkísérelte. Sohasem minősítő körülménye a bűnszövetség az előkészületnél. A bűnszövetség megállapíthatóságát nem zárja ki, ha a megvalósított vagy megkísérelt bűncselekmény vagy bűncselekmények végrehajtásának a módja az előzetes megállapodástól eltér.

vetésével halált okozott, valamint amennyiben az elkövető „a szándékos bűncselekményt a szabadságvesztés felfüggesztésének próbaideje alatt vagy a szándékos bűncselekmény elkövetése miatt végrehajtandó vagy részben felfüggesztett szabadságvesztésre ítéltése után, a szabadságvesztés végrehajtásának befejezése előtt, illetőleg próbára bocsátás vagy vádemelés elhalasztásának tartama alatt követte el.”⁴⁵⁹ Amennyiben az elkövető korábban szándékos bűncselekmény elkövetése folytán részt vett közvetítői eljárásban és alkalmazták vele szemben a „tevékeny megbánás” intézményét,⁴⁶⁰ kizárt az eljárás „ha az ügydöntő határozat jogerőre emelkedésétől az újabb szándékos bűncselekmény elkövetéséig két év még nem telt el.”⁴⁶¹

Az 1978. évi IV. törvény és az 1998. évi XIX. törvény közvetítői eljárásra vonatkozó egyes rendelkezései értelmezéséről szóló 3/2007-es Bk. vélemény II. pontja értelmében áldozatvédelmi szempontból „nincs helye a közvetítői eljárásra vonatkozó rendelkezések alkalmazásának a magánvádas, a pótmagánvád alapján folyó, a bíróság elé állításos, a távol lévő terhelttel szembeni, és a tárgyalásmellőzőes eljárásban.” Ezen rendelkezést az indokolja, hogy a büntető ügyekben alkalmazható közvetítői tevékenységről szóló 2006. évi CXXIII. törvény 2.§ (2) bekezdése értelmében: „A közvetítői eljárásban arra kell törekedni, hogy a sértett és a terhelt között - a terhelt tevékeny megbánását megalapozó - megállapodás jöjjön létre”. Az a körülmény, hogy a konfliktust kezelő eljárás során kizárólagosan a „a büntetőeljárást lefolytató bíróságtól, illetőleg ügyésztől független, harmadik személy (közvetítő) bevonásával - a sértett és a terhelt közötti konfliktus rendezésének megoldását tartalmazó”⁴⁶² megállapodás szülessen meg. Az ügyész, illetve a bíróság ez alapján tehát nem vesz részt a sértett és a terhelt közötti konfliktus - közvetítő eljárással történő – rendezésében, mivel az kizárólagosan az érintett felekre és a mediátor személyére tartozik.

A „tevékeny megbánás” alkalmazásának megfelelően felnőtt korú elkövetők esetében a három évnél, illetőleg fiatalkorú elkövetőknél az öt évnél nem súlyosabban büntetendő cselekmények esetén automatikusan a büntetőeljárás megszüntetéséhez vezet az eredményes közvetítői eljárás. Ez azt jelenti, hogy az elkövető számára az ellene folytatott eljárás lezárul, és nem kell a büntetés hátrányos jogkövetkezményeitől tartania. Amennyiben tehát a közvetítés sikeresen lezárul, az ügyész nem rendelkezik egyéni mérlegelési lehetőséggel arra vonatkozóan, hogy a mediáció kimenetele, a megállapodás megfelelőnek, eredményesnek tekinthető-e. Abban az esetben tehát, ha az eljárás kimenetele írásba foglalt és betartott megegyezéssel zárul – a jog-

---

Tettesi, társ tettesi, felbujtói vagy bűnszegédi tevékenységnek minősíthető a bünszövetség keretében tanúsított elkövetői magatartás.

⁴⁵⁹ A Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvény, 36. § (3) d) pont

⁴⁶⁰ A Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvény, 36. § (1)-(2)

⁴⁶¹ A Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvény, 36. § (3) e) pont

⁴⁶² A büntető ügyekben alkalmazható közvetítői tevékenységről szóló 2006. évi CXXIII. törvény 2. § (1) bekezdés

szabályi előírásoknak megfelelően sikeresnek kell tekinteni a mediációt, és az eljárást az ügyésznek minden esetben meg kell szüntetnie.

A büntető szankció szükségességét tehát kiváltja a mediáció és ezekben az esetekben diverziós – hagyományos bírói útról – elterelő eljárásnak tekintendő.⁴⁶³

5.13.11 2006. évi CXXIII. törvény a büntető ügyekben alkalmazható közvetítői tevékenységről

A közvetítői eljárás másik megalapozója a büntető ügyekben alkalmazható közvetítői tevékenységről szóló 2006. évi CXXIII. törvény (a továbbiakban Bk. tv.). A jogszabály közvetítői eljárás fogalmi meghatározásán, céljának bemutatásán túl tartalmazza a közvetítő személyét érintő összeférhetlenségi szabályokat tartalmazó rendelkezések körét, a közvetítő feladatának pontos meghatározását, a titoktartási kötelezettség megtartását, valamint az eljárás szabályainak részletezését.

A büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. törvény 221/A. §-ában foglalt definíciót kiegészítve, a közvetítői eljárást a bűncselekmény elkövetésével kiváltott konfliktust kezelő eljárásnak határozza meg: *„amelynek célja, hogy a büntetőeljárást lefolytató bíróságtól, illetőleg ügyésztől független, harmadik személy (közvetítő) bevonásával - a sértett és a terhelt közötti konfliktus rendezésének megoldását tartalmazó, a bűncselekmény következményeinek jóvátételét és a terhelt jövőbeni jogkövető magatartását elősegítő - írásbeli megállapodás jöjjön létre.”*⁴⁶⁴

Mediációra utalható bűncselekmények körét a büntető törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvény 36. §-a tartalmazza, mely szerint azon bűncselekmények esetében lehetséges az eljárás alkalmazása, amelyekben bűncselekmény – természetes vagy jogi személyű – sértettje azonosítható, valamint amelyek esetében az elkövető nem többszörös vagy különös visszaeső, a cselekményét nem bünszervezetben követte el és az halált nem okozott, valamint szándékos bűncselekményét nem a szabadságvesztés felfüggesztése, a feltételes szabadságlábra helyezés, a próbára bocsátás, illetve a vádemelés elhalasztásának időtartama alatt követte el.

A törvény a közvetítői eljárás végrehajtójaként *„a büntető ügyekben eljáró bíróság, illetőleg ügyész székhelye szerint illetékes pártfogó felügyelői szolgálat közvetítői tevékenységet végző pártfogó felügyelőjét”,* vagy a *„pártfogó felügyelői szolgálatként kijelölt szervvel - pályázat útján - közvetítői tevékenység végzésére szerződésben álló ügyvédet (a továbbiakban együtt:*

---

⁴⁶³ HERZOG Mária, Helyreállító igazságszolgáltatás esélyei a változások tükrében Magyarországon, in: A helyreállító igazságszolgáltatás jogi szabályozása és gyakorlata néhány európai országban, Család, Gyermek, Ifjúság kiemelten közhasznú egyesület, AGIS 171, 104. o.

⁴⁶⁴ A büntető ügyekben alkalmazható közvetítői tevékenységről szóló 2006. évi CXXIII. törvény 2.§ (1) bekezdés

közvetítő) ” jelöli ki.⁴⁶⁵ A pártfogó felügyelői szolgálatnál közvetítői tevékenység végzésére bejelentkezett ügyvédek névjegyzékén szereplő ügyvédek 2008. január 1-től láthatják el a közvetítői feladatot.

A mediáció végrehajtásának leírását az igazságügyi és rendészeti miniszter a büntető ügyekben alkalmazható közvetítői tevékenységgel összefüggésben egyes igazságügy-miniszteri rendeletek módosításáról szóló 1/2007. (I. 25.) IRM rendelete. A jogszabály részletezte a közvetítői eljárásra utalást megelőző pártfogó felügyelői vélemény elkészítésének módját, az esetek kiválasztásának módszerét, valamint a közvetítői eljárás lefolytatásához, a dokumentációhoz, szükséges adatkezeléshez, valamint az iratkezeléshez kapcsolódó előírások körét.⁴⁶⁶ Az előírt képzést a mediációs képzés biztosítása a hivatali szervezetrendszerben részről tárgyaltam részletesen. A mediációs eljárást lefolytató ügyvédek esetén kiemelném, hogy a közvetítői névjegyzékébe tevékenység ellátására vonatkozó pályázati eljárás során kerülhettek be, számuk előzetesen meghatározott és maximált.

Közvetítői eljárásra a nyomozási szakban az ügyben eljáró ügyésznek, míg a bírói szakban az ügyben eljáró bírónak van jogosultsága. A két eset különbözik hivatalból történő, illetőleg a gyanúsított, védő, illetve a sértett indítványa, ugyanis, amíg az ügyész hivatalból vagy a gyanúsított, védő, illetve a sértett indítványára utalhatja az ügyeket mediációra, addig a bíró a gyanúsított, védő, illetve a sértett indítványára élhet a jogával. A felek tájékoztatása a közvetítői eljárás lehetőségéről mindkét jogalkalmazó kötelezettsége.

Biztosított számukra jelentős egyéni mérlegelési jogkör, az ügyet közvetítői eljárásra utalása. Az eljáró ügyész, illetve bíró az alkalmazásról szóló döntését megelőzően jogosult pártfogó felügyelői vélemény bekérésére az ügyben eljáró pártfogó felügyelőtől, aki személyesen találkozik mind az elkövetővel, mind az áldozattal a mediáció feltételeinek megvizsgálása érdekében. A vélemény alkalmas arra, hogy a jogalkalmazó átfogó, alapos, az ügy mediációs eljárásra történő utalásának elbírálása szempontjából teljes körű információt kaphasson az alkalmazhatóságról. Arra azonban feltétlenül ügyelni kell, hogy nem utalhatóak az ügyész által mediációra azon ügyek, melyeknél nincsen anyagi kár, vagy ha volt is azt a terhelt már megtérítette, illetve ahol felmerül és beigazolódik, hogy az elkövető anyagi helyzete az okozott kár megtérítését elkerülné.⁴⁶⁷

---

⁴⁶⁵ A büntető ügyekben alkalmazható közvetítői tevékenységről szóló 2006. évi CXXIII. törvény 3.§ (1) bekezdés

⁴⁶⁶ HERZOG Mária: *Helyreállító igazságszolgáltatás esélyei a változások tükrében Magyarországon.* in: *A helyreállító igazságszolgáltatás jogi szabályozása és gyakorlata néhány európai országban.* Család, Gyermek, Ifjúság kiemelten közhasznú egyesület, AGIS 171, 101-102. o.

⁴⁶⁷ HERZOG Mária: *Helyreállító igazságszolgáltatás esélyei a változások tükrében Magyarországon.* in: *A helyreállító igazságszolgáltatás jogi szabályozása és gyakorlata néhány európai országban.* Család, Gyermek, Ifjúság kiemelten közhasznú egyesület, AGIS 171, 103-104. o.

A közvetítői eljárás gyakorlati tapasztalatai alapján felmerült egyes jogértelmezést igénylő kérdésekről szóló BK 67. számú vélemény értelmében: „*az elsőfokú bíróság az eljárást a közvetítői eljárás lefolytatása érdekében (a tárgyalás előkészítése keretében) legfeljebb hat hónapra függesztheti fel.*”⁴⁶⁸ A felfüggesztés tartamának elteltével - amennyiben az eljárás tevékeny megbánásra alapított megszüntetésének nincs helye⁴⁶⁹ - a tárgyalás kitűzése iránt kell intézkedni.⁴⁷⁰

A közvetítői eljárás a vádemelés előtt az ügy közvetítői eljárásra utalásáról az ügyész határozatával, a vádemelést követően pedig a bíróság felfüggesztő végzésével indul meg, melyet a bíróság a büntetőeljárást a közvetítői eljárás lefolytatása érdekében hozott.⁴⁷¹ Ezt a határozatot a büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. törvény 221/A. § (4) bekezdésében foglaltaknak megfelelően „*a sértettel, a feljelentővel és a magánindítvány előterjesztőjével, valamint a közvetítői eljárás lefolytatására hatáskörrel és illetékességgel rendelkező megyei (fővárosi) igazságügyi hivattal is közölni kell.*” Jogorvoslatnak azonban az eljárást felfüggesztő és a közvetítői eljárást elrendelő határozat ellen helye nincs.

A mediációs megbeszélésekről a mediátor feladata kiértékelni a feleket,⁴⁷² aki az eljárás megindulásának alapjául szolgáló határozatnak az illetékes szolgálatához érkezését követően az első közvetítői megbeszélés időpontját tizenöt napon belül kitűzi.⁴⁷³ Az első megbeszélés időpontjának kitűzésére vonatkozik a határidő, megtartása fontos mivel a közvetítői eljárást úgy kell megszervezni, hogy befejeződhessen a lehető legrövidebb időn belül, és a közvetítő jelentése és a megállapodás a felfüggesztés határidejének lejártá előtt az illetékes hatósághoz megérkezzen.⁴⁷⁴

Igazolási kérelem előterjesztésére kerülhet sor, „*az idézésre, a kézbesítésre és a mulasztás igazolására a Be. rendelkezéseit kell megfelelően alkalmazni azzal, hogy három hónapon túl az igazolási kérelem előterjesztésére*” nem kerülhet sor, nem alkalmazható hirdetményi kézbesítés, nem szabható ki rendbíróság, és elővezetés sem rendelhető el. A közvetítő határoz az igazolási kérelemről, a „*helyt adó határozat ellen jogorvoslatnak nincs helye, az igazolási kérelem*

⁴⁶⁸ 1998. évi XIX. törvény a büntetőeljárásról 266. § (3) bek. c) pont

⁴⁶⁹ 1998. évi XIX. törvény a büntetőeljárásról 266. § (3) bek. c) pont

⁴⁷⁰ A közvetítői eljárás gyakorlati tapasztalatai alapján felmerült egyes jogértelmezést igénylő kérdésekről szóló BK 67. számú vélemény VIII. 3. pont

⁴⁷¹ 2006. évi CXXIII. törvény indokolása a büntető ügyekben alkalmazható közvetítői tevékenységről, Indokolás a 6. §-hoz

⁴⁷² HERZOG Mária: *Helyreállító igazságszolgáltatás esélyei a változások tükrében Magyarországon.* in: *A helyreállító igazságszolgáltatás jogi szabályozása és gyakorlata néhány európai országban.* Család, Gyermek, Ifjúság kiemelten közhasznú egyesület, AGIS 171, 102-105. o.

⁴⁷³ A büntető ügyekben alkalmazható közvetítői tevékenységről szóló 2006. évi CXXIII. törvény 9.§, változás a korábban rendelkezésre álló nyolc napos határidőhöz képest

⁴⁷⁴ 2006. évi CXXIII. törvény indokolása a büntető ügyekben alkalmazható közvetítői tevékenységről, Indokolás a 9. §-hoz

*elutasítása ellen a kérelem előterjesztője és képviselője a vádemelést megelőzően a közvetítői eljárásra utalásról határozó ügyészhez panasszal élhet, a vádemelést követően a büntetőeljárást a közvetítői eljárás érdekében felfüggesztő bírósághoz fellebbezhet.*⁴⁷⁵

A törvény a sértett és az elkövető közötti személyes találkozóra épülő mediációs módszert alkalmazását írja elő. A megállapodás megkötésekor és aláírásakor *„a sértettnek - ha a törvényes képviselőt kötelező, a törvényes képviselőnek is - és a terheltnek, nem természetes személy sértett esetében pedig a képviselőtére feljogosított személynek”* személyesen, együttesen kell megjelenniük.⁴⁷⁶ A felek azonban a másik személy távollétében is meghallgatók.⁴⁷⁷

Az eljárás kezdetén a mediátor tájékoztatja a részt vevő feleket az eljárás céljáról, jogaikról és kötelezettségeiről és lefekteti az eljárás során alkalmazandó szabályok körét. Lehetőség van a felek akár négy szemközti, illetőleg egymás jelenlétében történő meghallgatására is. A mediátor a felek tevékeny közreműködésével igyekszik a feleket a megállapodás irányába terelni, melyet jegyzőkönyvez és a mediáció általános részénél említett technikák és konfliktuskezelési módszerek alkalmazásával kivitelez.⁴⁷⁸ A közvetítő a megbeszélésen jelen lévők nevét, az eljárás menetének legfőbb elemeit feljegyzésben dokumentálja. A történetek lényegének feljegyzése az eljárás törvényességének fontos garanciális eleme.⁴⁷⁹

A közvetítő személyére vonatkozóan a jogalkotó összeférhetlenségi szabályokat biztosít, amikor kimondja, hogy *„a közvetítő feladata, hogy a közvetítői eljárás során pártatlanul, lelkiismeretesen, a szakmai követelmények szerint közreműködjön a megállapodás létrehozásában. A közvetítőnek tiszteletben kell tartania az eljárásban résztvevők méltóságát, és biztosítania kell, hogy a résztvevők egymással szemben is tisztelettel járjanak el.*⁴⁸⁰ A közvetítőt tehát titoktartási kötelezettség terheli *„minden olyan tényre, adatra és körülményre vonatkozóan, amelyről közvetítői tevékenységével összefüggésben szerzett tudomást”* és *„...titoktartási kötelezettsége a közvetítői tevékenység megszűnése után is fennáll.*⁴⁸¹ Véleményem szerint a pártatlan közvetítő személye is hozzásegítheti a feleket az önkéntes részvételhez, amely a közvetítői törvény alfája és omegája.

⁴⁷⁵ A büntető ügyekben alkalmazható közvetítői tevékenységről szóló 2006. évi CXXIII. törvény, 10.§ (3)-(4) bekezdés

⁴⁷⁶ A büntető ügyekben alkalmazható közvetítői tevékenységről szóló 2006. évi CXXIII. törvény, 11.§ (6)

⁴⁷⁷ A büntető ügyekben alkalmazható közvetítői tevékenységről szóló 2006. évi CXXIII. törvény, 11.§ (3)

⁴⁷⁸ Lásd MAGYAR, Judit: A mediáció mint a konfliktuskezelés alternatív módja 267-283.o.

In: MÉSZÁROS, Aranka (szerk.): *Kommunikáció és konfliktusok kezelése a munkahelyen.* ELTE Eötvös Kiadó, 2007.

⁴⁷⁹ A büntető ügyekben alkalmazható közvetítői tevékenységről szóló 2006. évi CXXIII. törvény, 12. §-a és 2006. évi CXXIII. törvény indokolása a büntető ügyekben alkalmazható közvetítői tevékenységről, Indokolás a 12. §-hoz

⁴⁸⁰ A büntető ügyekben alkalmazható közvetítői tevékenységről szóló 2006. évi CXXIII. törvény, 3. § (3) bekezdés

⁴⁸¹ A büntető ügyekben alkalmazható közvetítői tevékenységről szóló 2006. évi CXXIII. törvény, 3.§ (5)-(6) bekezdés

Mindkét fél számára biztosítja a jogalkotó a jogi képviselő igénybevételének lehetőségét a közvetítői megbeszélésen. Amennyiben a sértett korlátozottan cselekvőképes, a közvetítő meghallgatja őt, és közvetlenül a sértetthez intézi a terhelt a nyilatkozatát is. Feltétel azonban, hogy a korlátozottan cselekvőképes sértett meghallgatásánál a törvényes képviselő jelenléte kötelező.⁴⁸²

Az eljárás során az azonos álláspont kialakítására kell törekedni. Az eljárás eredménytelensége, sikertelensége semmiképp sem róható egyik résztvevő fél terhére sem.

A sértett és terhelt közötti a közvetítői eljárás során akkor jön létre a megállapodás *„ha a sértett és a terhelt között a bűncselekménnyel okozott kár megtérítésében vagy a bűncselekmény káros következményeinek egyéb módon való jóvátételében azonos álláspont alakul ki.”*⁴⁸³ Az eljárás során létrejövő megállapodás egyrészt az anyagi jóvátételt, azaz a bűncselekménnyel okozott kár megtérítését tartalmazhatja, más részről pedig utalhat a bűncselekmény káros következményeinek egyéb módon történő jóvátételre, az ún. szimbolikus jóvátétel, vagy erkölcsi jóvátétel lehetőségére. A megállapodásban a feleknek rendelkezniük kell a jóvátétel mértékéről, a kifizetés módjáról, azaz arról, hogy *„egy összegben, illetőleg meghatározott rendszerességgel, részletekben fizeti meg vagy más módon nyújt jóvátételt”*⁴⁸⁴ a terhelt. Megegyezés születhet tehát a felek között a végrehajtás módjára, az időpontra és minden más részletkérdésre nézve is.

Általános iránymutatás és feltétel a megállapodás tartalmával szemben, hogy ésszerű és jogszerű legyen, valamint a jó erkölcsbe ne ütközzön. A megállapodás nem érinti a sértett igényérvényesítési jogát és így nem fosztja meg a sértettet attól, hogy a bűncselekményből származó igényét *„a büntetőeljáráson kívül bírósági, választott bírósági vagy egyéb eljárás keretében érvényesíthesse.”*⁴⁸⁵ Garanciális jellegű, a visszaélések elkerülését szolgáló rendelkezés, hogy a felek nem hivatkozhatnak a közvetítői eljárás során kifejtett álláspontokra, javaslatokra, a megszületett elismerő, joglemondó nyilatkozatra: *„a gyanúsítottnak és a sértettnek a közvetítői eljárás során tett, az eljárás alapjául szolgáló cselekményre vonatkozó nyilatkozata bizonyítási eszközként nem használható fel. A közvetítői eljárás eredményét nem lehet a gyanúsított terhére értékelni.”*⁴⁸⁶

---

⁴⁸² A büntető ügyekben alkalmazható közvetítői tevékenységről szóló 2006. évi CXXIII. törvény, 11.§ (5) bekezdés

⁴⁸³ A büntető ügyekben alkalmazható közvetítői tevékenységről szóló 2006. évi CXXIII. törvény, 13.§ (1) bekezdés

⁴⁸⁴ A büntető ügyekben alkalmazható közvetítői tevékenységről szóló 2006. évi CXXIII. törvény, 13.§ (2) bekezdés a) pont

⁴⁸⁵ A büntető ügyekben alkalmazható közvetítői tevékenységről szóló 2006. évi CXXIII. törvény, 14.§ (2) bekezdés

⁴⁸⁶ Be. 221/A. § (5)

Az eljárás azon a napon fejeződik be, amikor a megállapodás alapján „*a terhelt a bűncselekménnyel okozott kárt a sértettnek megtérítette vagy a bűncselekmény káros következményeit egyéb módon jóvátette.*”⁴⁸⁷ Másrésztől lehetséges, hogy a kár megtérítését részletekben történő fizetéssel vagy egyéb módon nyújtandó jóvátétellel az első részletet teljesítse a terhelt, „*ha a megállapodás értelmében a teljesítés a felfüggesztés határidején belül nem fejeződhet be.*”⁴⁸⁸ Harmadrészt, ha „*a megállapodás alapján a részletekben történő fizetés vagy más módon nyújtandó jóvátétel utolsó részletét a felfüggesztés határidején belül teljesítette.*”⁴⁸⁹ Befejeződik azon a napon is az eljárás, amikor a „*sértett vagy a terhelt részére küldött idézés kézbesítésének abból eredő eredménytelenségéről szerez tudomást a közvetítő, hogy a címzett ismeretlen helyen tartózkodik.*”⁴⁹⁰ A mediáció véget ér a „*sértett vagy a terhelt haláláról*” történő hivatalos tudomást szerzéssel. Véget ér az eljárás, ha a sértett vagy a terhelt a közvetítő előtt kijelenti, hogy közvetítői eljárás befejezését kéri. Lehetséges lezárulási időpontnak tekinthető, ha a „*sértett vagy a terhelt a hozzájárulását visszavonta, vagy mulasztását e törvény értelmében a hozzájárulás visszavonásának kell tekinteni.*”⁴⁹¹ Amennyiben a terhelt nyilatkozatából vagy magatartásából egyértelműen megállapítható, hogy nem teljesülhetnek a szükséges feltételek,⁴⁹² azaz a gyanúsított a nyomozás során beismerő vallomást tett, vállalta a teljesítést és nyilatkozott, hogy képes a sértett kárát megtéríteni, de ez ellehetetlenül; vagy látható, hogy a bűncselekmény káros következményeit más módon a sértettnek jóvátenni nem képes az elkövető.⁴⁹³

A büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. törvény 221/A. § (7) bekezdése értelmében amennyiben eredményesen lezárul az eljárás: az elkövető nem büntethető, amennyiben „*a vétség vagy három évi szabadságvesztésnél nem súlyosabban büntetendő bűntett elkövetését a vádemelésig beismerte, és az eljárás keretében a sértett által elfogadott módon és mértékben a bűncselekménnyel okozott sérelmet jóvátette.*”⁴⁹⁴ Így az ügyész az eljárást megszünteti, amennyiben az elkövető a törvény szerint meghatározott bűncselekmények esetében „*az öt évi szabadságvesztésnél nem súlyosabban büntetendő bűntett elkövetését a vádemelésig beismerte, és közvetítői*

---

⁴⁸⁷ A büntető ügyekben alkalmazható közvetítői tevékenységről szóló 2006. évi CXXIII. törvény, 15.§ (1) bekezdés a) pont

⁴⁸⁸ A büntető ügyekben alkalmazható közvetítői tevékenységről szóló 2006. évi CXXIII. törvény, 15.§ (1) bekezdés b) pont

⁴⁸⁹ A büntető ügyekben alkalmazható közvetítői tevékenységről szóló 2006. évi CXXIII. törvény, 15.§ (1) bekezdés c) pont

⁴⁹⁰ A büntető ügyekben alkalmazható közvetítői tevékenységről szóló 2006. évi CXXIII. törvény, 15.§ (1) bekezdés d) pont

⁴⁹¹ A büntető ügyekben alkalmazható közvetítői tevékenységről szóló 2006. évi CXXIII. törvény, 15.§ (1) bekezdés e)-g) pont

⁴⁹² A büntető ügyekben alkalmazható közvetítői tevékenységről szóló 2006. évi CXXIII. törvény, 15.§ (1) bekezdés i) pont

⁴⁹³ Be. 221/A. § (3) bekezdésének b) vagy c) pontjában írt feltételek

⁴⁹⁴ A Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvény 36.§ (1) bekezdés

eljárás keretében a sértett által elfogadott módon és mértékben a bűncselekménnyel okozott sérelmet jóvátette.”⁴⁹⁵ A pártfogó felügyelői szolgálat feladata a közvetítői eljárás befejezését követően a megállapodás teljesítését ellenőrizni abban az esetben, ha a terhelt részletekben vagy járadékszerűen teljesít a megállapodás szerint. Amennyiben a teljesítést megkezdte a terhelt, azonban azt nem fejezte be, a megállapodás létrejöttével egyidejűleg szükséges a teljesülés nyomon követése. A büntetőügyekben eljáró szervezet a pártfogó felügyelői szolgálat jelentéssel értesíti a teljesítés megkezdéséről az ügyészt. Amennyiben a törvényes feltételek fennállnak, az ügyész dönt a vádemelés elhalasztásáról. Amennyiben ez az időszak eredményesen eltelt, a terhelt eredményesen teljesített, az ügyész megszünteti az eljárást. Vádemelés nem teljesítése esetén vádemelésre kerül sor és a bíróság a büntetőeljárás folytatása mellett dönt. A teljesítés meghíúsulásának észlelésekor, illetőleg tudomásra jutáskor a pártfogó felügyelői szolgálat a terhelt nem teljesítéséről, vagy arról a körülményről, ha a teljesítés akadálya a sértett magatartása az ügyész, illetve a bíróságnak közvetlen tájékoztatási kötelezettséggel rendelkezik.⁴⁹⁶

A közvetítői eljárás befejezését követő tizenöt napon belül a közvetítő az eljárásról jelentést készít, amely a törvényben meghatározottak szerint az eljárás minden lényeges mozzanatát tartalmazza, és amelyet az eljárás befejezésére alapot adó okirattal együtt ügyésznek, illetve a bíróságnak is megküld, valamint továbbít a sértett, a terhelt és képviselőik számára.⁴⁹⁷

A közvetítői eljárás során felmerülhet költség, amely azonban nem minősül bűnügyi költségnek. Fő szabályként azt a terhelt köteles viselni, a saját érdekkörében felmerült költséget a fél viseli, születhet azonban ettől eltérő megállapodás is.⁴⁹⁸ A költségmentességi szabályok csupán a kirendelt védői díjra és az állam által viselt költségre vonatkoznak. Azt a költséget is az állam viseli, amely a terhelt hallássérültsége, némasága, vaksága kapcsán merült fel a magyar nyelvet nem ismeri.⁴⁹⁹

A következőket emelem ki és szögezem le a mediációs eljárás céljának elérésével kapcsolatban. Az elkövető és a sértett közötti megállapodás akkor felel meg a jogszabályi előírásoknak és követelményeknek, ha a sértett elfogadja az elkövető által vállalt, a kár megtérítésére, illetőleg a bűncselekménnyel okozott kár egyéb módon történő jóvátételére vonatkozó teljesítést. A megállapodás tartalmi szempontból meg kell, hogy feleljen a jogszabályoknak, ésszerű megál-

⁴⁹⁵ A Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvény 36.§ (2) bekezdés

⁴⁹⁶ 2006. évi CXXIII. törvény indokolása a büntető ügyekben alkalmazható közvetítői tevékenységről, Indokolás a 15. §-hoz

⁴⁹⁷ 2006. évi CXXIII. törvény indokolása a büntető ügyekben alkalmazható közvetítői tevékenységről, Indokolás a 16. §-hoz, A büntető ügyekben alkalmazható közvetítői tevékenységről szóló 2006. évi CXXIII. törvény, 16. §

⁴⁹⁸ A büntető ügyekben alkalmazható közvetítői tevékenységről szóló 2006. évi CXXIII. törvény, 17. §

⁴⁹⁹ A büntető ügyekben alkalmazható közvetítői tevékenységről szóló 2006. évi CXXIII. törvény, 17. § (2) bekezdés

lapodást kell tartalmaznia és nem ütközhet a jó erkölcs követelményébe. A mediátor foglalja okiratba, amely közokirati formának felel meg és melyet a sértett és az elkövető aláírásával lát el. A közokirat alkalmatlan jogi hatás kiváltására, felhasználása kizárólag a mediációs eljárás céljaival összhangban engedélyezett. A megállapodásnak rendelkeznie kell a költségviselésről szóló egyezségről is és nem zárja ki szükségszerűen a sértett polgári jogi igényének érvényesítését. A jóvátétellel válik eredményessé az eljárás, melynek sikeres betartásáról a mediátor jelentést készít és a megállapodást tartalmazó közokirattal együtt az elrendelő szerv számára, valamint a sértett és az elkövető, vagy képviselőik számára kézbesít. Így lehetséges a büntetőeljárás megszüntetése, valamint a büntetés korlátlan enyhítése. Eredménytelenség esetén a büntetőeljárás folytatódik, a vádemelés bekövetkezik az elkövetővel szemben és bűnösségéről büntetőeljárás során születik döntés.

5.13.12 A mediációs eljárással kapcsolatos etikai megfontolások köre⁵⁰⁰

Összegezve tehát, a mediáció egy facilitált tárgyalási formának tekinthető, ahol a felelősséget a folyamat feletti kontrollért egy harmadik bevont fél vállalja, azonban a döntéshozatalra a felek szabad akaratából kerül sor. A felek közötti elnehezült kommunikáció hívhatja életre a mediációt, azaz abban az esetben, ha a kommunikáció megnehezül, de még fennáll, a megfelelő stratégiák még hiányoznak, az érdekérvényesítés útvonalai folyamatosan zsákutcába torkollanak. Sokszor az okoz e körülmények fennállásakor nehézséget, hogy a résztvevők nem látják tisztán saját, valamint a másik fél álláspontját és szándékának lényegét, melynek következtében nem képesek elfogadható lehetőséget találni mind a maguk, mind pedig a másik fél számára sem. A mediáció ahhoz biztosít segítséget, hogy artikulálódó álláspont- és szándékösszesség lehetőségének kiaknázásával olyan megoldási lehetőség jöhessen létre, amely tükrözi az eredeti elképzeléseket, mégis mindkét fél számára elfogadható és betartható.

A mediációs eljárás számtalan előnyt biztosíthat a folyamatban részt vevő felek számára, így biztosítja azt, hogy a felek kontrollálhassák a folyamatot, érdekeiket képviselhessék, és kölcsönös előnyöket érhessenek el. Kompetensnek érezhetik magukat, hiszen új megoldásokat hívhatnak életre és saját ügyükben felelősséget vállalnak az általuk meghozott, így számukra kedvezően megszületett döntésért és annak megtartásáért. Kitágul számunkra a „horizont”, hiszen egészen más megvilágításba kerülnek a konfliktusok, gondolkozásmódjuk átalakul, szemlélet-

---

⁵⁰⁰ Közvetítői tevékenység, Módszertani útmutató az Igazságügyi Hivatal Pártfogó Felügyelői Szolgálat mediátorainak felkészüléséhez 2006, Az útmutató a „*Pártfogóként is sikeresen a munkaerőpiacon*” HEFOP 2.2 projekt keretében jött létre az Európai Szociális Alap és a hazai költségvetés finanszírozásával. Konzorciumi tagok: Magyar Pártfogók Országos Szövetsége, Igazságügyi Hivatal, Partners Hungary Alapítvány, Segítők a Segítőkért Alapítvány, 67. o.

váltás következik be, mivel ráébrednek arra, hogy a döntés kulcsa az ő kezükben van, az ő joguk és egyúttal felelősségük élni vele. Az eljárás idő- és költséghatékony. Veszteni nem veszhetnek, felismerhetik, hogy a lehetőség adott számunkra, véleményeket közelíthetik egymáshoz, amennyiben azonban mégsem sikerülne számukra a megegyezés, a bírósági eljárást továbbra is igénybe vehetik.

A mediátor feladata munkavégzés, egyúttal óriási felelősség is, abban az értelemben, hogy a felekkel szemben és egyúttal a folyamatért is felelősséggel tartozik. Munkájának ellátása során pártatlannak kell lennie, semlegessége megkérdőjelezhetetlen kell, hogy legyen és a pártatlanság is szükségszerű feltétel. Az eljárás lebonyolításkor információt kell gyűjtenie, azokat megszereznie kell és közérthető módon át is kell adnia azokat. Az eljárás során segíti a feleket, hogy kiegyenlíthetődhessenek az erőviszonyok, így egyúttal a felek pszichológiai jólétére is ügyel. Alapelv a jogszabályi rendelkezések megtartása, esetlegesen sikertelen mediáció esetén is szükséges a szakszerű lezárás alkalmazása. Összegezve elmondható tehát, a mediátor etikai felelőssége jelentős, kiterjed a nem jelenlévő szereplői körre, más mediátorokra és egyúttal az egész szakmára is.

Etikai, és a jogszabályban is megkövetelt elvárás, hogy a mediátor a feleket kizárólagosan csak a nyilvánvalóan törvényes megállapodások létrejöttéhez segíthesse hozzá. A mediátor felelőssége óriási. Figyelmeztetési kötelezettsége van a törvénytelenség megelőzése érdekében. Észlelt szabálytalanság és törvénytelenesség esetén jogosultsága van a folyamat felfüggesztésére.

A magyarországi közvetítői tevékenység szabályozása az Európa Tanács R (19) 1999-es ajánlásában foglalt feltételeknek megfelel, hiszen: *„közvetítői eljárás csak a sértett és a terhelt önkéntes hozzájárulásával folytatható le. Az eljárásban a sértett és a terhelt egyenrangú felek, az eljárás során bármikor visszavonhatják a részvételre vonatkozó hozzájárulásukat, és minden egyezsége önként kell jutniuk.”*⁵⁰¹ Az Európa Tanács R (19) 1999-es ajánlásának II./4-es pontját azonban a magyar büntető jogalkotás nem vette át. A jogalkotó Magyarországon kizárólagosan az ügyészi és a bírói szakban alkalmazza csak az eljárást. A közvetítői eljárás alkalmazhatóságának alapja *„az ügyésznek az ügy közvetítői eljárásra utalásáról hozott határozata”*, vagy *„a bíróságnak a büntetőeljárást - a közvetítői eljárás lefolytatása érdekében hozott - felfüggesztő végzése.”*⁵⁰² Az Ajánlás értelmében azonban a sértett-elkövető közötti mediációt a büntetőeljárás valamennyi szakaszában elérhetővé kellene tenni, ennek a megvalósítása az eljárás alkalmazásának kiszélesítésével kapcsolatos feladatok megfogalmazása, a jogalkotói igény

---

⁵⁰¹ A büntető ügyekben alkalmazható közvetítői tevékenységről szóló 2006. évi CXXXIII. törvény, 7. § (1) bekezdés

⁵⁰² A büntető ügyekben alkalmazható közvetítői tevékenységről szóló 2006. évi CXXXIII. törvény, 6. § a) és b) bekezdés

előterjesztése az elkövetkező időszak egyik jelentős kihívása, megvalósítandó cél. Véleményem szerint a közvetítói intézményt mind a nyomozati, mind pedig a büntetés-végrehajtási szakban lehetővé kéne tenni.

Meggyőződésem, hogy a pártatlan közvetítő személye is hozzásegítheti a feleket az önkéntes részvételhez. Célszerűnek tartom, a jogalkotó részéről a jogi segítségnyújtással és áldozatsegítéssel foglalkozó kormányhivatalnokok számára a jogalkotói kiterjesztést a mediátori szerepkör ellátásához, tekintettel arra, hogy eljárásuk során, ellentétben a pártfogó felügyelővel, ők a sértetti oldallal kerülnek kapcsolatba. Tájékoztatás biztosítását a büntető mediációra vonatkoztatva célszerűnek tartanám törvénybe foglalni. Úgy vélem, a pszichológusi segítség alkalmazása szakszerű támogatást biztosíthatna. A pszichológiában jártas szakember bevonása, aki a vitás felek pszichikai gátjainak leépítésére specializálódhatna kifejezetten, és lehetőség nyílhatna élet közeli kommunikációvá átalakítani a felek közötti érintkezés formáját.

6. Hollandiát érintő kitekintés

6.1 „Legal aid service-Jogi segítségnyújtó szolgáltatás” holland modellje

Adott tény, miszerint az Európai Unió tagállamaiban működő jogi segítségnyújtási rendszerek országonként eltérőek, hiszen a különböző társadalmi, gazdasági, kulturális viszonyoknak megfelelően különböző modellek kialakítására került sor. Az egyes segítségnyújtó rendszerek kialakítása során a fő szempont a rászorultság kérdésének vizsgálata. Megvizsgálni, ki minősülhet rászorulónak, azon személy, aki rászorulónak minősül, milyen feltételek mellett kaphat segítséget, milyen kritériumoknak kell eleget tennie. Sajnálatos tény, hogy az egyén azért szorul rá az állami segítségre akár a jogi képviselet ellátása érdekében, akár más okból, mert anyagi helyzete nem teszi lehetővé, a magas eljárási díjak és egyéb költségek meg fizetését. Sok esetben van lehetőség költség-, illetve illetékmentesség engedélyezésére, azonban ez csak az eljárások költségeire terjed ki, a jogi képviselő munkadíjára, amennyiben az ügyfél maga választja nem. Az általam jogi segítségnyújtási szempontból etalonnak tekintett Benelux állam, Hollandia jogi segítségnyújtási rendszerét kívánom szemléltetni a következők során, lehetőséget teremtve a rendszer főbb vonulatainak mintaként történő átvételi lehetőségére.

Hollandia 16,4 millió lakosú, 12 tartományból álló, 467 önkormányzattal rendelkező parlamenti demokrácia, többpártrendszerrel és koalíciós kormánnyal. Anyagi helyzete alapján a holland népesség körülbelül 40%-a jogosult szubvencionált jogi segítségnyújtás igénybe vételére a rendelkezésre álló 2009-es adatok értelmében. A jogi segítségnyújtás főként állami támogatás

biztosításával valósul meg, melyre az ún. Jogi Segélyezési Alap⁵⁰³ került létrehozásra és kisebb részben a rendszer működtetéséhez az ügyfelek saját jövedelmi hozzájárulása tevődik hozzá.⁵⁰⁴

6.2 A legal aid holland modell története

Az ún. első jogsegélytörvény deklarálta a jogi segítséghez való jogot 1956-tól 1957-ig terjedő időszakban. E törvény különös hangsúlyt fektetett az első tárgyalás folyamán az ügyvédi képviselőhöz való jog biztosítására. A jogszabály rendelkezései alapján ingyenesen valósult meg a jogi szolgáltatás az olyan ügyfelek számára is, akik e szolgáltatásokat nem tudták megfizetni. A későbbiekben azonban az ingyenesség megszűnt és az ügyvédek csekély összegű költségtérítés ellenében látták el a jogi szolgáltatást. Az 1969-es évben joghallgatók ún. „Jogi Klinikákat” létesítettek jogi segítségnyújtás céljából, behálózva a Holland nagyvárosokat. Az első ilyen típusú Jogsegély Irodát 1975-ben létesítették, ahol a polgárok számára biztosították az ügyvédi képviselőt és a kirendelés iránti kérelmeket is ők fogadták be. Három évvel később a jogi segítségnyújtás biztosításához való jog alapjoggá vált és a jogsegély szolgálati irodák ügyszámai ugrásszerű emelkedést mutattak. Ennek folyományaként fogadták el a jogi segítségnyújtásról szóló törvényt és 1994-ben alakultak meg az ún. Jogsegély szolgálati Tanácsok. A szervezői-felügyeleti tevékenység és a tényleges jogsegély-szolgáltatás a szervezetrendszer kialakításával ténylegesen elkülönült. Az elkövetkező időszak feladata a jövő társadalmi igényeinek felvázolására kifejezetten a jogalkotási teendők ellátása, értékelések és felmérések készítése volt. A felmérést egy független társadalomkutató iroda végezte, a megszületett megállapítások aztán további vizsgálatok és viták alapját képezték. Az igazságügy miniszter által felkért bizottság Tanácsadói Jelentést készített, amely ajánlásokat fogalmazott meg figyelembe véve a kutatási jelentést. A Jogi Irodák rendszerének működtetését ténylegesen 2004-ben indították be, biztosítva az országos lefedettséggel rendelkező, a korszerű egyablakos ügyintézési rendszert. A 2006-os évben vezették be az elektronikus ügyintézési rendszert, így hozzákapcsolódott az adóhivatalhoz és az önkormányzatok elektronikus- ügyfél- adatbázisához a jogi segítségnyújtó rendszer. A következő évtől kezdve azonban az új kormányprogram kevesebb támogatást ítélt meg a rendszer működtetésére, melyet 2008-ban felülvizsgáltak. Vizsgálatokat, felméréseket rendeltek el a költségek csökkentésének kivitelezésére, hogy mely területeken, milyen indokolt és ésszerű mértékű megszorításokkal érhetnek el minél magasabb szintű költséghatékonyságot. A vizsgálatok alapján a kritikus sikertényezők körébe tartozik többek között az egyszerű ügyek

---

⁵⁰³ The Legal Aid Fund

⁵⁰⁴ Lásd SZEKERES Diána: *A jogi segítségnyújtás nemzetközi és magyar gyökerei, a jelen kihívásai*. In: PhD Tanulmányok 8. Szerk. ÁDÁM Antal, Pécs 2009. 513-560. o.

elkülönítése, az adminisztrációs terhek csökkentése, a méltányos önrész és szolgáltatói díjazás kialakítása, a felelősség-elv előtérbe helyezése és a folyamatos felülvizsgálat és az eredmény-monitoring.⁵⁰⁵

6.3 Holland jogi segítségnyújtási rendszer felépítése⁵⁰⁶

A jogi segítségnyújtáshoz való hozzáférés az Emberi Jogok Európai Egyezményében biztosított emberi jogok és a holland Alkotmány értelmében Hollandia minden állampolgárának joga és lehetősége.⁵⁰⁷ Abban az esetben, amennyiben az állampolgár anyagi viszonyai alapján rászorulnak tekinthető, jogosulttá válik az ingyenes ügyvédi képviselő igénybevétele.

A jogi segítségnyújtással kapcsolatos döntéseket a jogszabályok a parlament hatáskörébe utalják, amely az éves költségvetést, a szolgáltatás feltételrendszerét, az önrész és a támogatási összeg nagyságát határozza meg. Az irányítás az igazságügy miniszter és a Jogrendszeri Belépést Koordináló Igazgatóság hatásköre, illetve e szervek együttesen terjesztik elő a költségvetési javaslatot a parlament felé. A jogsegély-politika kivitelezésének letéteményese a jogsegély szolgálati tanácsok intézményrendszere, amelyek a költségvetés betartásáért tartoznak felelősséggel és a minisztérium munkáját tanácsadó testületként segítik. A rendszer sajátossága, hogy a jogi szolgáltatást ún. egyablakos rendszerben működő ügyvédek, mediátorok végzik – ami a magyar jogrendszerhez viszonyított különbségre hívhatja fel az olvasó figyelmét.

A fentiek alapján összességében megállapítható, hogy működik független intézmény Hollandiában. Ennek létrehozására azért volt szükség, mivel az irányítás és a lebonyolítás szétválasztása elvének érvényre juttatását kívánták kivitelezni. Ennek értelmében a szolgáltatókkal folytatott szoros együttműködés megvalósításával zajlik a kivitelezés, nyilván így biztosítható csak a helyi, adott környezeti feltételek és ismeretanyag elsajátítása és alkalmazási feltételeinek megteremtése. A magas szintű szervezési funkciók és a költségvetési felügyelet egy szervezetrendszeren belüli ellátása és megvalósítása járul hozzá meglátásom szerint elsősorban a rendszer minőségorientált kialakításához. A Jogi Irodák finanszírozási feltételeit az ún. Jogsegély Tanácsok teremtik meg, melyek tervezési és ellenőrzési feladatokat látnak el, számos feladatkörrel, és funkcióval rendelkeznek. A Jogsegély Tanácsok feladatköre a minőségbiztosítási rendszer felügyeletére terjed ki, tényleges értelemben véve ezek a testületek a működést biztosító monitoring tanácsadó szervek. Érdekesség, hogy a Tanácsok konkrét feladata – büntetőügyek ellátá-

---

⁵⁰⁵ Lásd SZEKERES Diána: *A jogi segítségnyújtás nemzetközi és magyar gyökerei, a jelen kihívásai*. In: PhD Tanulmányok 8. Szerk. ÁDÁM Antal, Pécs 2009. 513-560. o.

⁵⁰⁶ Lásd továbbá: http://ec.europa.eu/civiljustice/legal_aid/legal_aid_net_en.htm (Letöltés dátuma: 2012. április 30.)

⁵⁰⁷ Lásd <http://www.expatsfocus.com/expatriate-netherlands-holland-legal> (letöltés dátuma: 2012. április 30.)

sa tekintetében- a rendőrőrsökön az ügyeleti rendszer működtetése, illetve a rendőrség előtti eljárási szakban az ügyvédi védelem biztosítása.

A jogi segítségnyújtási szolgáltatás három, szintén egyedi és speciális módozata különböztethető meg Hollandiában:

- az ún. Jogi Irodákban teljesen ingyenesen tanácsadást és tájékoztatást igényelhetnek az ügyfelek maximálisan egy óra terjedelemben.

- az elsődleges kirendelésre vonatkozó tanácsadás – amelyet ügyvédek nyújtanak -, az ügynevezett hosszabb fogadóórát takar, melynek időtartama egytől három óráig terjedhet. Az ügyfélnek a szolgáltatásért 2008-as árviszonylatban 13,5 eurónyi hozzájárulást kell fizetni a szolgáltatást nyújtó ügyvéd részére.

- a harmadik típusú szolgáltatás a tényleges értelemben vett kirendelés alapján történő jogi segítségnyújtás, melyet kizárólag a Jogsegély szolgálati Tanáccsal szerződéses kapcsolatban álló ügyvédek, mediátorok, szolgáltató szervezetek nyújthatnak.

A Jogsegély szolgálati Tanács ítéli meg, hogy az ügyfél számára nyújtható-e térítés, figyelembe véve a tényleges anyagi körülményeket és az ügy jogi jellegét. Az ügyfél számára ebben az esetben a fizetési kötelezettség mértéke: 94 - 705 EUR. A már említett egyablakos ügyintézés azt fejezi ki, hogy könnyen elérhető, költségmentes alacsony küszöbű ellátást kell biztosítani. Az egyablakos ellátási rendszer biztosítja az ügyfelek számára az érthető jogi ügy megítélést, a saját fennálló helyzetének megítélést, képessé teszi az ügyfelet arra, hogy teendőit fel tudja mérni, így megalapozott felelősségteljes döntést hozzon. A szolgáltatás célja az, hogy meggátolja az ügyfél jogi problémáinak növekedését és minimális költség megfizetése ellenében lehetőséget kapjon jogi státusza rendezésére.

A jogsegély szolgálati tanács felépítését tekintve öt területi irodából és egy központi hivatalból áll, melyet 2008. év decemberében vontak össze nemzeti jogsegély szolgálati tanácscsá, amely öt regionális és egy központi hivatalból épül fel.⁵⁰⁸ 2008-ban, a szerződött ügyvédeket, mediátorokat és szervezeteket magában foglaló ún. Legal Aid Register⁵⁰⁹ megközelítőleg 7.100 tagot foglalt magában.⁵¹⁰ A statisztikai adatok alapján a szolgáltatás igencsak közkedveltnek tekinthető, hiszen a ténylegesen ellátott, tanúsítható 2008. évben dokumentált 401.712 darabszámú

---

⁵⁰⁸ Nemzeti Jogi Segítségnyújtó Igazgatóság

⁵⁰⁹ Jogi Segítői Névjegyzék

⁵¹⁰ Érdekesként megjegyzem, hogy Magyarországon 2004-ben a szolgálat indulásakor még 50 fő jogi segítő látta el a peren kívüli jogi segítségnyújtási feladatokat, , míg a 2010. év átlagában elmondható, hogy a jogi segítségnyújtás peres és peren kívüli feladatait 600 fő körüli szerződött jogi segítő látja el.

ügyön felül, további 15.294 darabszámú ügynevezett „*kisebb óraszámú tanácsadást biztosító szolgáltatásra*”⁵¹¹ került sor és 5.524 darabszámú mediációs eljárás került lefolytatásra.⁵¹²

6.3.1 Jogi segítségnyújtás törvényi biztosítása Hollandiában⁵¹³

A holland jogi segítségnyújtó rendszer olyan embereken segít, akik szűkös anyagi forrásokkal rendelkeznek, és ez által arra kaphatnak lehetőséget, hogy professzionális jogi segítséget igényelhessenek, annak ellenére is, hogy annak a teljes költségét nem képesek teljes mértékben fedezni.

A rászoruló fél arra kap lehetőséget, hogy a jogsegély törvény által biztosított lehetőségeket igénybe vehesse. 2009. július 1-jén került sor a vonatkozó jogszabály legutóbbi módosítására.

Tekintettel anyagi lehetőségeire, a legfrissebb becslések szerint a holland népességnek körülbelül 37%-a (összességében 16,6 millió ember) lehet jogosult a jogsegélyre, ha a körülmények ezt szükségessé teszik. A jogi költségek nagyobb hányadát az állam fedezi (Jogsegély Alap), kis hányadát az ügyfélre terhelik, melynek mértéket annak havi jövedelme alapján állapítják meg.

A Jogsegély Tanács ('Raad voor Rechtsbijstand' = Költségmentességi Tanács), az adminisztráció, felügyelet, költségek, illetve a jogsegélyezési rendszer gyakorlati alkalmazásának tekintetében minden ügyben eljár. A Jogsegély Tanács öt helyi és egy központi irodával rendelkezik.⁵¹⁴ Jogi tanácsról gondoskodnak, illetve amennyiben szükséges, professzionális, a kamaránál regisztrált ügyvéd szolgáltatásai állnak rendelkezésre két forrásból: az ügynevezett Jogsegély Ügyfélszolgálatok úgy működnek, ahogyan azok az irodák, melyeket általánosan 'front office' (elsődleges segítség) néven ismernek, míg magánügyvédek és közvetítők nyújtanak jogi segítséget a komplikáltabb vagy időigényesebb ügyekben (másodlagos segítség). A jogi segítségnyújtási rendszer ezért egy kevert modell, mely egy állami elsődleges, és egy magántípusú másodlagos segítségnyújtási vonalból áll. Jelenleg a Jogsegély Ügyfélszolgálatok évente fél millió ügyfél számára biztosítanak könnyen hozzáférhető, ingyenes jogi szolgáltatást. Az Ügy-

⁵¹¹ „*minor aid*”, amely maximálisan három órás időtartam alatti jogi szolgáltatást jelent

⁵¹² Lásd SZEKERES Diána: *A jogi segítségnyújtás nemzetközi és magyar gyökerei, a jelen kihívásai*. In: PhD Tanulmányok 8. Szerk. ÁDÁM Antal, Pécs 2009. 513-560. o.

⁵¹³

Forrás:

http://www.ilagnet.org/jscripts/tiny_mce/plugins/filemanager/files/Helsinki_2011/national_reports/National_Report_-_Netherlands2.pdf (letöltés dátuma: 2011. szeptember 09.), Ezúton szeretném megköszönni az anyaghoz történő hozzáférés biztosítását Peter van den Biggelaar –nak a Holland Jogi Segítségnyújtó Szolgálat vezetőjének / Lásd <http://www.ilagnet.org/conference/template/index.php?id=4&page=delegate&delegateid=19>, Peter van den Biggelaar, Master of Law, is the Executive Director of the Dutch Legal Aid Board/

⁵¹⁴ 2009 februárjában az öt regionális tanács egy nemzeti Jogsegély Tanácscá egyesült, mely öt helyi és egy központi irodával rendelkezik.

félszolgálatokat⁵¹⁵ egy olyan első vonalnak tekintik a jogsegélyezés tekintetében, amely ha szükséges, bevon egy ügyvédet vagy közvetítőt a munkába.

Azoknak a magánügyvédeknek vagy a közvetítőknek, akik a jogsegélyezési rendszer feltételei között működnek, regisztráltatniuk kell magukat a Jogsegély Tanácsnál, és meg kell felelniük a Tanács által lefektetett követelményeknek.⁵¹⁶ Azért, hogy egy bizonyos esetben segíteni lehessen egy ügyfélnek, a regisztrált ügyvéd benyújt egy jelentkezési lapot a Jogsegély Tanácshoz az ügyfele nevében. Ezzel az igénylő lappal egy úgynevezett igazolást lehet megszerezni, amely tulajdonképpen egy, a Tanács által kiállított nyilatkozat arról, hogy a szóban forgó ügyfél jogosult jogsegélyt igénybe venni. 2010-ben, a Jogsegély Regiszter kb. 7.300 ügyvéd nevét tartalmazta, akik összesen több mint 430.000 ügyvel foglalkoztak.

6.3.2 A jogsegély törvény és a holland jogrendszer felépítése⁵¹⁷

Az Emberi Jogok Európai Egyezménye és a holland alkotmány hatálya alatt Hollandia minden állampolgára jogosult bírósághoz fordulni, jogi tanácsot és képviseletet kérni és – ha ez nem lenne elégséges – államilag finanszírozott jogi támogatásért folyamodni. 1994 óta a jogsegélyezést a Jogsegély Törvény szabályozza. Ez a törvény a korábbi jogszabályi rendszert váltotta fel, mely a jogsegélyezéssel foglalkozott, és megalkotására 1956-ban került sor. Az Igazságügyi Minisztérium illetékessége alatt a Jogsegély Tanács foglalkozik a jogsegélyezés szervezésével és az ahhoz kapcsolódó adminisztratív munkákkal. Ez magában foglalja azt, hogy az egyes ügyekhez jogi szakértőket rendeljen ki, valamint hogy az aktuális szolgáltatások minőségét ellenőrizze. Évente kiadnak egy összefoglaló kiadványt, amely tartalmazza a megelőző évi helyzetet.

A Jogsegély Tanács az Igazságügyi Minisztériumnak is ad javaslatokat a jogi támogatás nyújtásával és igénylésével kapcsolatos kérdésekben. Mivel az Igazságügyi Minisztérium finanszírozza a működését, a Jogsegély Tanács felelősséggel tartozik ennek a minisztériumnak a költ-

---

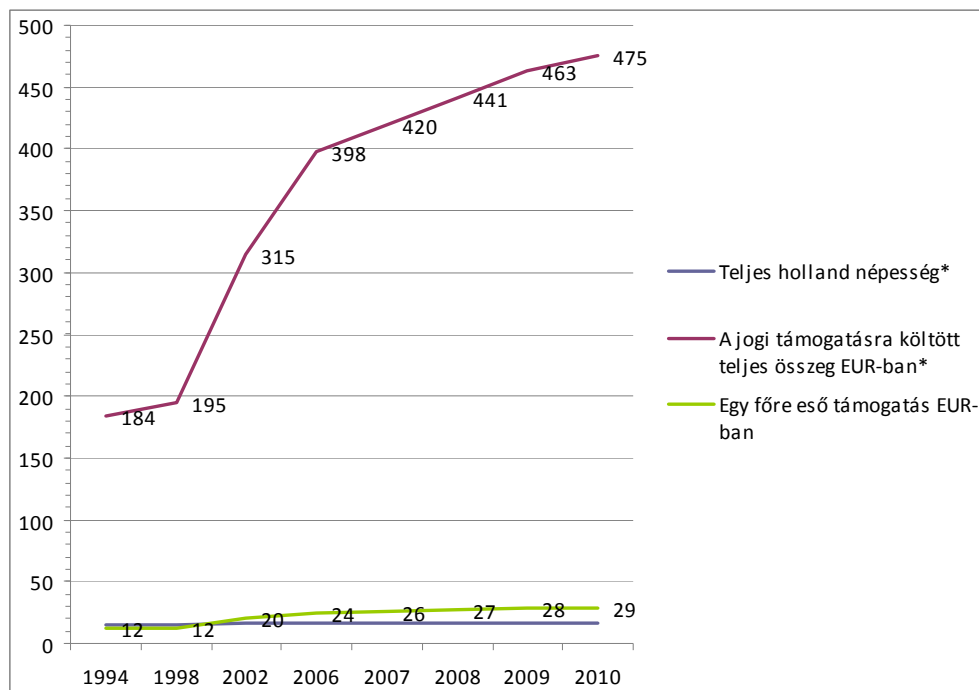
⁵¹⁵ Lásd <http://advocare.home.xs4all.nl/folder47.htm> (letöltés dátuma: 2012. április 30.)

⁵¹⁶ A közvetítőkkel szemben támasztott kritériumokat egy a Holland Közvetítők Intézete (NMI), a Bírói Tanács és a Jogsegély Tanács között lezajlott konzultáció eredményeként tudták meghatározni.

⁵¹⁷ <http://www.rvr.org/binaries/about-rvr/legal-aid-in-the-netherlands-2011-05-23-ilag.pdf>; Ezúton megköszönöm - az anyaghoz történő hozzáférést e-mail útján, még a konferencia anyagának megjelenését megelőzően - Peter VAN DEN BIGGELAAR-nak a Holland Jogi Segítégnyújtó Szolgálat vezetőjének/ Lásd <http://www.ilagnet.org/conference/template/index.php?id=4&page=delegate&delegateid=19>, Peter VAN DEN BIGGELAAR, Master of Law, is the Executive Director of the Dutch Legal Aid Board/, Lásd pl.: <http://www.ilagnet.org/conference/general2003/papers/netherlands2.pdf>, <http://www.ilagnet.org/papers.php?searchTerm=%22%20The%20Netherlands%22>

ségyvetési kiutalások felhasználását illetően. A támogatás formájában történő kiadások évről évre növekednek.⁵¹⁸

13. diagram A holland népesség és a jogi támogatási kiadások

*ezer egységben; forrás:saját szerkesztés⁵¹⁹

6.3.3 A holland jogi segítségnyújtás kétlépcsős modellje

A holland jogi támogatási rendszer alapvetően egy kétlépcsős modell, mely két területet foglal magában, melyen keresztül jogi segítség kérhető. A Jogsegély Ügyfélszolgálatok az első vonalként alapvető szolgáltatásokat nyújtanak, pl. elsődleges jogi tanácsról gondoskodnak. Az ügyféllel tisztázzák a jogi ügyeket, valamint információt és tanácsot adnak. Ha szükséges, az ügyfelet egy magánügyvédhez vagy közvetítőhöz irányítják, akik aztán második vonalaként működnek. Az ügyfél segítséget igényelhet egy állam által fizetett ügyvédtől is. A magánügyvédeket és a közvetítőket a Jogsegély Tanács fizeti, azért, hogy azok a korlátozott anyagi eszközökkel rendelkező ügyfeleket munkájukkal segítsék. Fix díjazásban részesülnek, bár bonyolultabb ügyek esetében kivétel tehető. Bizonyos mértékben szakszervezetek és fogyasztóvé-

⁵¹⁸ A holland alkotmány 17. cikke: “Senki sem akadályozható meg akaratával ellentétesen abban, hogy az előtt a bíróság előtt meghallgattasson, ahol arra a törvény szerint lehetősége van.” A 18. cikk 1. bekezdése szerint mindenkinek joga van képviselést igénybe venni jogi és adminisztratív ügyekben. A 2. bekezdés szerint parlamenti törvényben kell lefektetni annak a lehetőségét, hogy a korlátozott anyagi eszközökkel rendelkező személyek milyen feltételekkel kaphatnak jogi támogatás.

⁵¹⁹ <http://www.rvr.org/binaries/about-rvr/legal-aid-in-the-netherlands-2011-05-23-ilag.pdf>

Korábbi adatok lásd http://www.rvr.org/binaries/rbv-downloads/brochures/def-opmaakvoorsel-brochure-legal-aid-rvr90265-_ve.pdf, 3. o. (letöltés dátuma: 2012. április 30.)

delmi szervezetek is biztosítanak jogi segítséget. A jogsegély szolgáltatást tartalmazó biztosítások száma is növekszik. 2000-ben a háztartások 14%-a rendelkezett ilyen biztosítással. 2006-ra ez a szám megduplázódott, 31%-ra emelkedett. 2010-re ez az arány 33% lett.

6.3.3.1 Az ügyfél által fizetendő díjak

A jogi támogatás egy részét az ügyfél állja. Ez a díj, habár általában csak kis részét fedezi a tényleges költségeknek, azt a célt szolgálja, hogy ösztönözze az ügyfelet a kereset benyújtásával kapcsolatos érvek és ellenérvek átgondolására, és így megakadályozza azt, hogy néhányan komolytalan indokkal kezdeményezzenek eljárást, emellett a jogi támogatási rendszer, mint egész is jobban kontrollálható így. A viszonylag egyszerű ügyekben a magánügyvédeknek lehetőségük van arra, hogy egy standard 3 órás díjat számoljanak fel, amelyből az ügyfélnek 40 vagy 74 EUR-t kell állnia, függően az anyagi helyzetétől. Jelenleg csak egy becslés áll rendelkezésre arról, hogy átlagosan hány órát foglalkozik egy ügyvéd egy ügygel. Az, hogy az ügyfélnek lehetőséget adnak-e arra, hogy igénybe vegyen egy 3 órás jogi segítséget, vagy nem, az igénybevétel évét kettővel megelőző év kimutatható adóköteles jövedelmétől függ. Ez az a bevétel, amelyről a hatóságoknak a legkönnyebben megszerezhető információjuk van. A Tanács által regisztrált ügyvédek az ügyfelük nevében nyújtanak be a Tanácshoz kérvényt a jogi támogatásra vonatkozóan.

3. táblázat Az ügyfelek bevételei és a három órás jogi tanácsadásért, 2010. 07.01-től fizetendő díjak Hollandiában a legal aid service-nél

<i>Adóköteles évi jövedelem: Házas/egyedülálló gyermekkel</i>	<i>A maximum 3 órás jogi tanácsadásért fizetendő díjak:</i>	<i>Adóköteles évi jövedelem: egyedülállók</i>
0 - € 24.800	€ 40	0 - € 17.700
€ 24.801 - € 34.400	€ 74	€ 17.301 - € 24.400

Forrás: saját szerkesztés⁵²⁰

Ha egy probléma esetén valószínűsíthető, hogy az több időt igényel, mint három óra, akkor az ügyfélnek csak akkor van lehetősége jogi támogatást igénybe venni, ha benyújtott egy ügynevezett jogsegélyezési igénylést. Azért, hogy a támogatást megkaphassa, egy (a Tanács által regisztrált) ügyvédnek kell benyújtania az igénylést a Jogsegély Tanácshoz ügyfele érdekében. A Tanács minden egyes igénylésnél figyelembe veszi az ügyfél anyagi lehetőségeit, rászorultságát és a kérdéses jogi ügy jelentőségét.

⁵²⁰ <http://www.rvr.org/binaries/about-rvr/legal-aid-in-the-netherlands-2011-05-23-ilag.pdf>
; Korábbi adatok lásd http://www.rvr.org/binaries/rbv-downloads/brochures/def-opmaakvoorsel-brochure-legal-aid--rvr90265-_ve.pdf, 4. o. (letöltés dátuma: 2012. április 30.)

6.3.3.2 A rendszer megreformálása 2006-ban: könnyebb hozzáférés a bevételekre és eszközökre vonatkozó adatok köréhez

2006 áprilisában a jogi támogatási rendszert megreformálták. Azóta a jogi támogatáshoz való hozzáférést az ügyfél éves bevételeitől és vagyonától teszik függővé. A Jogi Támogatási Tanács összeveti az ügyfél adatait az állami népeesség nyilvántartóban található adatokkal, a bevételi adatait pedig az adóhivatallal egyeztetni le. Az adóhivatali irodákkal való összeköttetésnek köszönhetően a Tanács gyorsan juthat az adatokhoz az ügyfél anyagi helyzetére és egyéb pénzügyi eszközeire vonatkozóan.

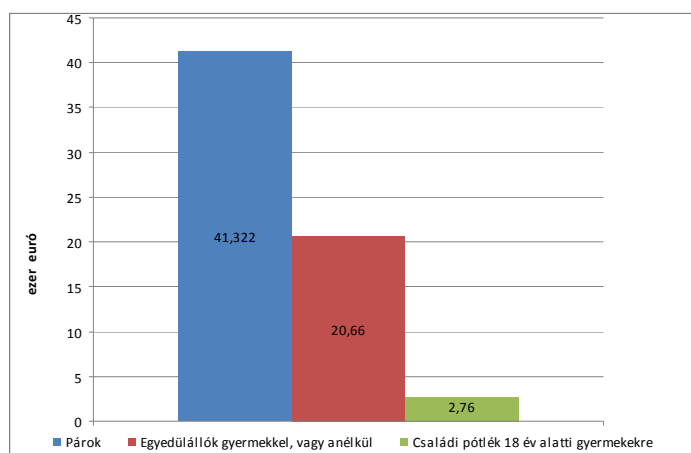
A befizetett adóról és a jogi probléma természetéről az ügyvéd ad információt, a Tanács pedig ez alapján dönt arról, hogy nyújtanak-e támogatást. Amennyiben igen, egy igazolást bocsátanak ki, amelyben engedélyt adnak az ügyvédnek arra, hogy foglalkozzon az ügygel. Az igazolás megadja az ügyfél által fizetendő díjat, amit tehát a bevételei és egyéb pénzügyi eszközei alapján állapítanak meg. 2010-ben az ügyfelek által fizetendő díjak 100 és 750 euró között mozogtak. Azok az egyének, akiknek a bevételei meghaladják a 34.400 eurót (beleértve partnere bevételeit is) vagy a 24.400 eurót (egyedülálló személy esetében), nem kaphatnak segítséget.

4. táblázat Bevételek és az ügyfél által fizetendő díj, 2010. 01.01-től Hollandiában

<i>Adóköteles évi jövedelem: Házas/egyedülálló gyermekkel</i>	<i>Az ügyfél által fizetendő díj</i>	<i>Adóköteles évi jövedelem: Egyedülálló</i>
0 - 24,000	100	0 - 17,200
24,001 - 24,800	158	17,201 - 17,700
24,801 - 26,100	272	17,701 - 18,700
26,101 - 29,000	478	18,701 - 20,500
29,001 - 34,400	750	20,501 - 24,400

Forrás: saját szerkesztés⁵²¹

14. diagram A maximum éves jövedelem mértéke (2008 a bázis év), melynek megléte esetén még igényelhető jogi támogatás 2010-ben Hollandiában

⁵²¹ <http://www.rvr.org/binaries/about-rvr/legal-aid-in-the-netherlands-2011-05-23-ilag.pdf> ; Korábbi adatok lásd http://www.rvr.org/binaries/rbv-downloads/brochures/def-opmaakvoorsel-brochure-legal-aid--rvr90265-_ve.pdf , 5. o. (letöltés dátuma: 2012. április 30.)

forrás:saját szerkesztés⁵²²

Néha az ügyfeleket mentesítik a díj megfizetése alól. Ez minden ügy esetében így történik, amelyben szabadságtól való megfosztás esete forog fenn.

A kérelmező bevétele (és így a jogi támogatásra való jogosultságának) megítélésének alapja a kérelem benyújtásának dátumától visszszámított 2. évben szerzett jövedelem. Ez a referencia-év. Annak az oka, hogy ennek az évnek az adatát veszik figyelembe az, hogy ez a legkésőbbi, az adóhivatalnál lekérdezhető év. Sőt, ez az adat az, amelyiket pontosnak és ezért véglegesnek lehet tekinteni. Tehát egy 2010. évben benyújtott igénylés esetén a 2008. évi adat az irányadó. Kérvényezni lehet azt, hogy ettől térjenek el abban az esetben, ha a kérvényezés évében a jövedelem a referenciaévhez képest jelentősen csökkent. Erre akkor kerül sor, ha kérvényező referenciaévi bevétele nem tenné számára lehetővé a támogatás igénybevételét, a kérelmezés évében érvényes bevétel azonban igen. A kérelmezés évében keletkezett jövedelemnek 15 %-kal kell alacsonyabbnak lennie a referenciaév jövedelméhez képest, akkor van lehetőség a kérelmezés évét referenciaévnak tekinteni.⁵²³

A jogi támogatáshoz való hozzájárulás nem csupán a bevétel mennyiségétől, hanem a pénzügyi eszközökhöz (mint például betétekhez) való hozzáféréstől is függ. Az igénylő éves jövedelme nem érheti el a 20.014 eurót (a gyermekenkénti 2.762 euró családi pótlékot is figyelembe véve 18 éves kor alatti gyermek esetén).

5. táblázat A maximum éves jövedelem mértéke (2008 a bázis év), melynek megléte esetén még igényelhető jogi támogatás 2010-ben Hollandiában

<i>Párok</i>	€ 41,322
<i>Egyedülállókkal gyermekkel, vagy anélkül</i>	€ 20,661
<i>Családi pótlék 18 év alatti gyermekekre</i>	€ 2,762

Bizonyos körülmények között, 65 éves vagy afölötti igénylők esetén egy magasabb maximum jövedelmet vesznek figyelembe.

Forrás: saját szerkesztés⁵²⁴

Ha az ügyfélnek 6 hónapon belül egy újabb igazolásra lenne szüksége, 50 %-kal csökkentik az általa befizetendő hozzájárulás összegét.

6.3.4 A jogi ügyfélszolgálatok front office jellege

A Jogi Ügyfélszolgálat front office-ként működik, amely elsődleges jogi támogatást nyújt. Általános információkat adnak a szabályokkal, előírásokkal és jogi folyamatokkal kapcsolatban.

⁵²² <http://www.rvr.org/binaries/about-rvr/legal-aid-in-the-netherlands-2011-05-23-ilag.pdf>

; Korábbi adatok lásd http://www.rvr.org/binaries/rbv-downloads/brochures/def-opmaakvoorsel-brochure-legal-aid--rvr90265-_ve.pdf, 6. o. (letöltés dátuma: 2012. április 30.)

⁵²³ 2008-ban a Holland Parlament a jogi támogatás keretösszegének korlátozásáról évi 50 millió EUR-ra, hogy megakadályozzák, hogy ez összeg tovább emelkedjen.

⁵²⁴ <http://www.rvr.org/binaries/about-rvr/legal-aid-in-the-netherlands-2011-05-23-ilag.pdf>, (letöltés dátuma: 2012. április 30.)

Tanácsot adnak egyszerű jogi ügyekben, és az ügyfeleket magánügyvédekhez vagy közvetítőkhöz irányítják, amennyiben a problémájuk összetettebbnek vagy időigényesnek bizonyul. Minden szolgáltatásuk ingyenes, és a helyszínen vagy egy konzultációs óra (maximum 60 percig tart) keretében nyújtanak segítséget. Az ügyfelek polgári, közigazgatási, büntetőjogi és bevándorlási ügyekkel is fordulhatnak az Ügyfélszolgálathoz. Az itt tett első lépés azt a célt szolgálja, hogy tisztázzák az ügy természetét, és segítsen az ügyintézőknek felmérni, hogy a probléma jogi jellegű-e, és ha igen, az ügyfélszolgálat által nyújtott jogi szolgáltatások körében megoldható-e (nem minden jogi problémával foglalkozik ez az intézmény, pl. két üzleti vállalkozás közötti nézeteltérés esetén nem illetékes), milyen segítségre van szüksége az ügyfélnek.

Ezen a szinten az ügyfelet tájékoztatják a siker esélyéről, a folyamat idő- és költségigényéről. Ezek alapján az ügyfél mérlegelheti, hogy elindítja-e az ügyintézését. Ha az ügy szakértő mélyreható segítségét igényli, és az ügyfél úgy dönt, hogy folytatja azt, egy magánügyvédhez vagy közvetítőhöz irányítják, akik korábban beleegyeztek abba, hogy ilyen ügyekben közreműködjenek. Egy bizonyos szakértő választásának lehetősége az elérhetőségétől, specializációjától, az irodája és az ügyfél otthona közötti utazási távolságoktól, és a jelenleg általa feldolgozott ügyek számától függ. Amennyiben az átirányítás megtörtént, az ügyfélnek rendeznie kell a közreműködési díj (jövedelemalapon számolt) rá eső részét.

Két fontos célt valósít meg az ügyfélszolgálatok elsődleges segítségnyújtása. Elsőként az általa nyújtott segítség azonnal elérhető és ingyenes. Ezért tekintik ezeket úgy, mint könnyen hozzáférhető és teljesen informális szolgáltatások. Másodsorban fontos szűrőfunkciója van, a viták és jogi problémák már egy korai fázisban megoldásra kerülhetnek, így nem válnak bonyolulttá és minimalizálni lehet a költségeket is, mind a szóban forgó egyén, mind a társadalom egésze számára.

6.3.5 Jogi Ügyfélszolgálatok felállítása - a jogi segítségnyújtást érintő 2003. évi reform

2003 és 2006 között a holland jogsegélyezési rendszer nagyban megváltozott. Jogi Ügyfélszolgálatokat hoztak létre, hogy azok átvegyék a korábbi Jogi Támogatási és Tanácsadási Központok⁵²⁵ elsődleges (informatív) funkcióját; a másodlagos funkciót (a további konzultációk és a tényleges jogi segítségnyújtás) korábban csak magánügyvédek gyakorolták. Erre a műveletre azért volt szükség, hogy az elsődleges jogi segítségnyújtásra lehessen fókuszálni, és biztosítani lehessen a jogi támogatási rendszernek, mint egésznek az átláthatóságát. Összesen 30 Jogi Ügy-

---

⁵²⁵ 2010-ben, 14.814 újabb igénylés érkezett az igazolásra vonatkozóan. Ez az összes kiadott igazolás 36.4%-át teszi ki.

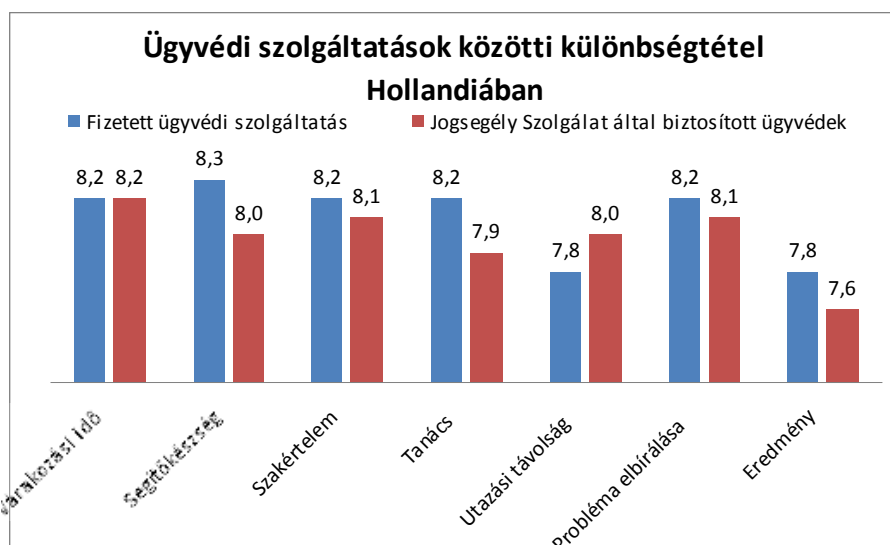
félszolgálatot állítottak fel egy weboldallal és egy call centerrel együtt. Ezek földrajzilag jól vannak elosztva, így minden holland állampolgár számára elérhető közelségben vannak, tömegközlekedéssel egy órán belül elérhetőek. Minden Ügyfélszolgálaton 6 jogi tanácsadó dolgozik. Néhány irodán, főleg a nagyvárosokban, több alkalmazottal képviseltetik magukat. Mivel az Ügyfélszolgálatok nem végeznek mélyebb jogi munkát és nem képviselnek bíróság előtt, ezért itt jogi asszisztensek is alkalmazhatóak. A holland felsőoktatás most indított egy jogi kurzust azzal a céllal, hogy diákokat képezzenek erre a feladatra.

Az irodák úgy kerültek kialakításra, hogy a leginkább alkalmasak legyen a látogatók fogadására. Tulajdonképpen sokkal inkább egy üzletre hasonlítanak, mint irodára. A belsejében egy nagy helyiség található egy várakozó résszel és három asztallal. A call center és a privát konzultációkra szolgáló helyiségek az üzlet hátsó részét foglalják el. Polcokat is találunk, melyeken jogi témájú információs füzetek vannak.

A várakozó helyiségben számítógépes terminál van kihelyezve, melyen különböző jogi témájú dokumentációk között lehet kutatni. A jogi tanácsadók váltóműszakban dolgoznak, mind a call centerben (telefonon és e-mailben érkező megkeresésekre válaszolnak), mind az ügyfélszolgálati asztaloknál, mind a konzultációs szobában. A call centerek az egyes Ügyfélszolgálatokon össze vannak kapcsolva, hogy így meg tudják osztani a munkamennyiséget egyenletesen, országos szinten. Kifejezetten e szolgáltatás számára kialakított szoftverek állnak a munkatársak rendelkezésére, hogy az ügyfelek kérdéseit pontosan és gyorsan meg tudják válaszolni. A szoftver bizonyos alkalmazásai az ügyfelek számára is elérhetővé válnak a váróhelyiségekben a terminálokon.

Az ügyfelek között végzett felmérés azt mutatta, hogy az ügyfelek az Ügyfélszolgálatok munkáját általánosságban véve „jónak”, vagy éppen „nagyon jónak” ítélték meg (8.2 pontos átlaggal). Az ügyvédek munkáját is „jóra” értékelték (7.9-es érték).

15. diagram Az ügyvédek munkájának értékelései

Forrás: saját szerkesztés⁵²⁶

6.3.6 A Jogi Ügyfélszolgálatok tevékenységéről számokban: tények és adatok

Alább néhány adat található az Ügyfélszolgálatok tapasztalt ügyfél kapcsolatok természetéről. 2010-ben 770374 kontaktusra került sor. A szolgáltatások nagy részét telefonon keresztül nyújtották. Mivel az Ügyfélszolgálatok meglehetősen új találmányok, a 2007 előtti adatokat nem könnyen lehet összehasonlítani az azt megelőző évek adataival.

6.3.6.1 Ügyfelek és a jogi segítségnyújtás kapcsolódása az igénybevétel módja alapján

6. táblázat A ügyfélkontaktusok természete a Jogi Segítségnyújtási Centerekben Hollandiában (2009 és 2010)

	Teljes szám 2009	Százalék 2009	Teljes szám 2010	Százalék 2010
Telefon	451,305	58	438,893	57
Személyes ügyfélfogadás	189,880	24	180,414	23
Konzultációs órák	92,792	16	87,828	11
E-mail + weboldal	49,100	4	63,239	8
Összesen	783,077	100	770,374	100

Forrás: saját szerkesztés⁵²⁷ (Kerekített adatok)

A Jogsegély Ügyfélszolgálatok számos szolgáltatást nyújtanak. A feladatok nagy része információk adásából és kérdések megválaszolásából áll (86%). Emellett az ügyfélnek az ügyfél-

⁵²⁶ <http://www.rvr.org/binaries/about-rvr/legal-aid-in-the-netherlands-2011-05-23-ilag.pdf>

; Korábbi adatok lásd http://www.rvr.org/binaries/rbv-downloads/brochures/def-opmaakvoorsel-brochure-legal-aid--rvr90265-_ve.pdf, 9. o. (letöltés dátuma: 2012. április 30.)

⁵²⁷ <http://www.rvr.org/binaries/about-rvr/legal-aid-in-the-netherlands-2011-05-23-ilag.pdf>

; Korábbi adatok lásd http://www.rvr.org/binaries/rbv-downloads/brochures/def-opmaakvoorsel-brochure-legal-aid--rvr90265-_ve.pdf, 9. o. (letöltés dátuma: 2012. április 30.)

szolgálati vagy telefonos ügyintézés helyett a konzultációs órák igénybevételét javasolják, vagy ügyvédhez illetve közvetítőhöz irányítják őket.

A jogászokhoz való irányítás elektronikus úton történik, egy olyan szoftver segítségével, amit kifejezetten erre a célra hoztak létre. A szoftver abban segíti az Ügyfélszolgálatok munkatársait, hogy a munkákat egyenlően osszák el az együttműködő ügyvédek között. Az ügyelosztás attól függ, hogy egy adott napon és időpontban elérhető-e, van-e tapasztalata azon a jogi területen, amit a szóban forgó ügy érint, az ügyfél számára elérhető közelségben dolgozik-e, mennyi feladatot osztottak már ki rá.

Amint az ügyvédhez irányítás megtörtént, az ügyvéd kap egy elektronikus üzenetet az ügyfélre és az ügyre vonatkozóan, illetve arról, hogy a Szolgálattól milyen előzetes tanácsot kapott. A másik oldalról az ügyfél információt kap a jogi támogatási rendszer igénybevételének feltételeiről és a folyamatokról.

6.3.6.2 Az ügyfélszolgálatok szolgáltatásai⁵²⁸

7. táblázat A Jogi Ügyfélszolgálatok által nyújtott szolgáltatások Hollandiában (2009 és 2010)

	Összesen 2009	Százalék 2009	Összesen 2010	Százalék 2010
Információnyújtás és kérdések megválaszolása	724,409	86	711,182	86
Konzultációs órák felajánlása	82,172	10	82,340	10
Ügyvédhez irányítás	38,836	5	33,448	4
Összesen	845,417	100	826,970	100

Forrás: saját szerkesztés (Kerekített adatok)

A következő táblázat azt mutatja, hogy hány esetben irányították az ügyfelet közvetítőhöz.

6.3.6.3 Közvetítő szolgáltatás a jogi segítségnyújtás területén⁵²⁹

8. táblázat A közvetítőkhöz történt sikeres átirányítások száma Hollandiában (2009 és 2010)

	Az átirányítások teljes száma
2009	3,123
2010	2,611

Forrás: saját szerkesztés (Kerekített adatok)

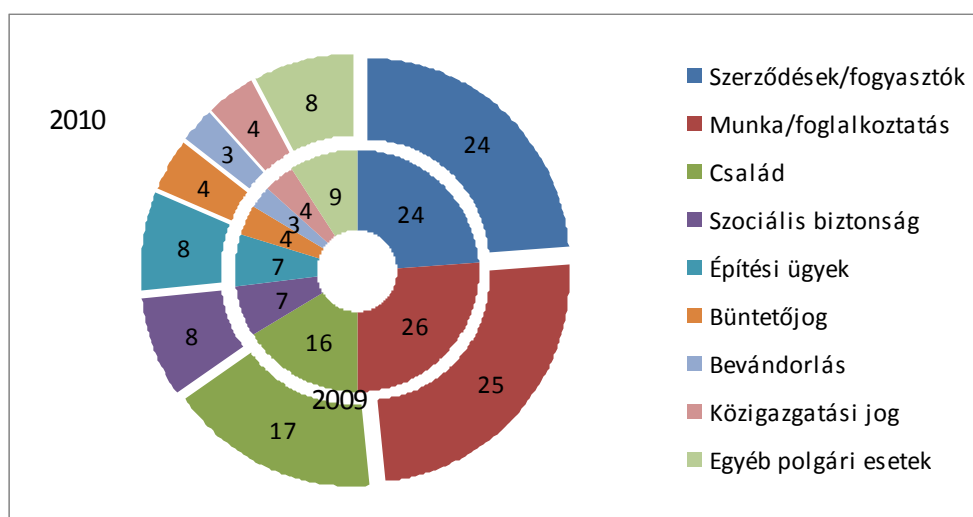
⁵²⁸ A táblázatok forrásai: <http://www.rvr.org/binaries/about-rvr/legal-aid-in-the-netherlands-2011-05-23-ilag.pdf>

⁵²⁹ A statisztikák forrásai: <http://www.rvr.org/binaries/about-rvr/legal-aid-in-the-netherlands-2011-05-23-ilag.pdf> ; Korábbi adatok lásd http://www.rvr.org/binaries/rbv-downloads/brochures/def-opmaakvoorsel-brochure-legal-aid--rvr90265-_ve.pdf , 10. o. (letöltés dátuma: 2012. április 30.)

6.3.6.4 A különböző ügytípusok jogterületek szerinti megoszlása

A diagram azt mutatja, hogy az ügyfelek által a Jogi Ügyfélszolgálatok elé tárt ügyek milyen jogterületeket érintenek. Az ügyek többsége szerződésekkel/fogyasztókkal (24%), foglalkoztatási kérdésekkel (25%) és családi ügyekkel (17%) kapcsolatos.

16. diagram Az érintett jogterületek Hollandiában (2009 és 2010 %-os arány)

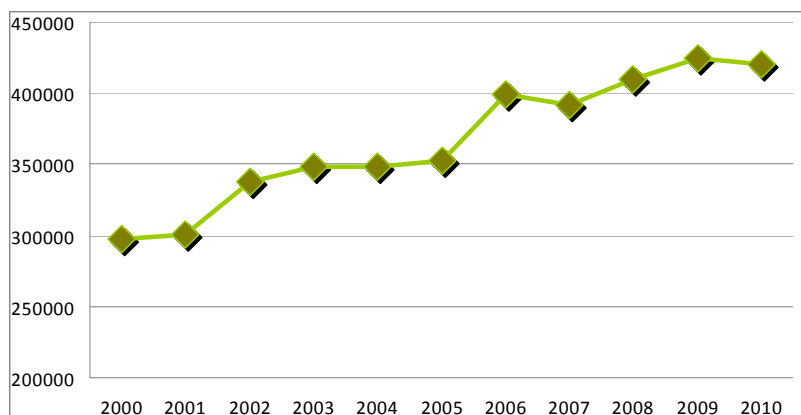
Forrás: saját szerkesztés

6.3.6.5 Az engedélyező határozatok számszerűsíthető adatai

2010-ben 429.970 engedélyező határozatot bocsátottak ki. 2000 óta a kiadott engedélyek száma 47%-kal nőtt.⁵³⁰ A szokványos jogsegélyezési engedélyeken felül (ezek 2010-ben 420.086 volt) 9884 db “kisebb jelentőségű” engedélyt is biztosítottak (pl. a maximum három órányi jogi konzultáció lehetősége), emellett pedig kibocsátottak 7330 mediátori igazolást is. A mediátori engedélyek száma növekvőben van, bár számuk még nem jelentős. A következő diagram ezt a 2000 óta megfigyelhető változást mutatja.

17. diagram Engedélyező határozatok kiadott jogi szolgáltatás engedélyek számának alakulása Hollandiában 2000-től 2010-ig

⁵³⁰ 2006-ban a kiadott igazolások száma felfelé irányuló trendet mutat. Ez valószínűleg az új eljárásrend bevezetésének köszönhető. Az igazolások beszerzésének folyamata egyszerűsödött és a feltételek ehhez kapcsolódóan módosultak. A 2007 és 2008 között kiadott igazolások száma is egyértelműen e felfelé irányuló trendet igazolja.

Forrás: saját szerkesztés⁵³¹

6.3.6.6 Jogsegély szolgáltatással kapcsolatos engedélyeztetések

Minden kibocsátott engedély esetén a Jogsegély Tanács jegyzi azt a jogterületet, melyet érint az engedély. A diagram az engedélyek számának növekedését mutatja, a menekültügyi területet nem tekintve.

9. táblázat A rendszeresen kiadott jogsegély igazolások, jogterület szerint Hollandiában

Év	Polgári ügyek	Büntetőjogi ügyek	Menekültjog
2000	149,279	94,769	49,032
2001	146,865	102,187	50,430
2002	159,069	116,684	52,455
2003	181,130	129,416	32,927
2004	184,673	136,060	22,984
2005	197,233	139,001	21,174
2006	223,429	153,050	21,389
2007	218,852	152,644	15,963
2008	230,003	158,057	19,176
2009	240,912	155,725	25,164
2010	241,420	148,945	29,721

Forrás: saját szerkesztés⁵³²

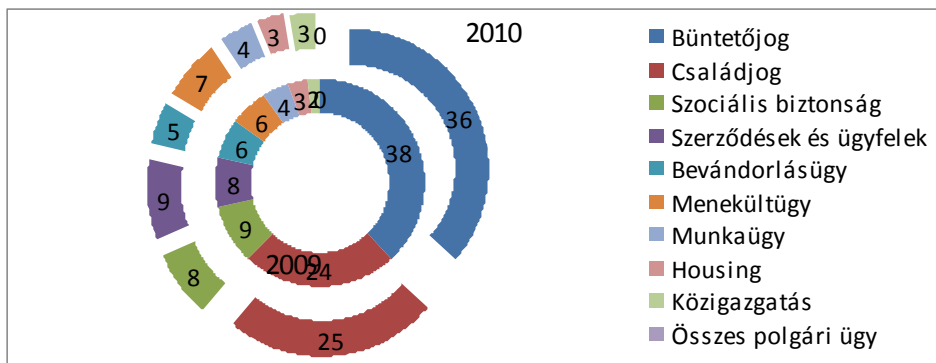
6.3.6.7 Engedélyező határozatok ügýtípusai

18. diagram Jogi ügyek típusai, melyekre kibocsátották az engedélyt Hollandiában 2009 és 2010-es év %-os megoszlása

⁵³¹ <http://www.rvr.org/binaries/about-rvr/legal-aid-in-the-netherlands-2011-05-23-ilag.pdf>

⁵³² <http://www.rvr.org/binaries/about-rvr/legal-aid-in-the-netherlands-2011-05-23-ilag.pdf>

; Korábbi adatok lásd http://www.rvr.org/binaries/rbv-downloads/brochures/def-opmaakvoorsel-brochure-legal-aid--rvr90265-_ve.pdf, 12. o. (letöltés dátuma: 2012. április 30.)

Forrás: saját szerkesztés⁵³³

A 34. diagram több részletet mutat arra vonatkozóan, hogy a leggyakoribb igazolások büntetőjogi (39%) illetve családjogi (24%) témákban kerültek kiadásra.

6.3.6.8 A jogsegélyért folyamodók száma

Összehasonlítva a 2000. évvel, 2010-ben 28%-os növekedés volt tapasztalható azon folyamodók számában, akik az évben legalább egyszer kérelmeztek jogi támogatást. 2000-től 2008-ig az engedélyek száma személyenként 1,33-ról 1,53-ra nőtt. Eltekintve egy komolyabb növekedéstől 2002-ben, a szám tulajdonképpen egyenletes maradt az elmúlt években, 2008-ban pedig kis növekedés volt tapasztalható.

2000-ben és 2001-ben az évben csupán egy kérvényt beadók százaléka (tehát azoké, akik évente csak egyszer adnak be kérelmet) kicsit magasabb volt (78% és 77%), mint a korábbi években. 2010-ben ez 71%-ot tett ki. Ezek a számok bizonyítékot szolgáltatnak arra, hogy nő azon személyek száma, akik több kérvényt is beadnak egy évben.

6.3.6.9 A Jogi Támogatási Rendszer hatásköre a holland népességre és a klientúra jellemzése

Az adóhivatalokkal való on-line összeköttetésnek köszönhetően lehetővé válik, hogy – sokkal pontosabban, mint a múltban – fel lehessen mérni a Jogsegélyezési Rendszer hatáskörét és jobb áttekintést nyerjünk azoknak a szocio-gazdasági jellemzőiről, akik a rendszerhez fordulnak segítségért. Úgy becsülik, hogy a holland népesség 37%-a anyagi helyzete miatt, jogosult lehet jogi támogatásra.

A jogsegélyezési engedély birtokosai dominánsan 20 és 45 év közötti férfiak; 15 év alatti és 60 év feletti engedélyekkel nagyon kevesen rendelkeznek. Fiatalok/diákok, alkalmazásban állók vagy nyugdíjazott munkásokat alig találunk itt, mivel akár különböző szociális támogatások is

⁵³³ <http://www.rvr.org/binaries/about-rvr/legal-aid-in-the-netherlands-2011-05-23-ilag.pdf>
; Korábbi adatok lásd http://www.rvr.org/binaries/rbv-downloads/brochures/def-opmaakvoorsel-brochure-legal-aid--rvr90265-_ve.pdf, 12. o. (letöltés dátuma: 2012. április 30.)

igénybevehetőek. Összességében elmondható, hogy az engedéllyel rendelkezők 56%-nak nincs munkája. Többségük inkább elvált, mint házas (gyermektelen házas személyeket alig találunk köztük), legtöbbjük gyermekét egyedül nevelő szülő. Továbbá látszik, hogy többségük bevándorló, főleg olyanok, akik városokban élnek, melyek legalább 250.000 lakossal rendelkeznek, és sokkal kevésbé valószínű, hogy olyan személyek lennének, akik 50.000 lakos alatti városból jönnének.

6.3.7 Online segítségnyújtás az ügyek megoldásában

Az Ügyfélszolgálatok mellett létezik egy interaktív online applikáció⁵³⁴ is, melynek neve Rechtwijzer (“Útiterv az igazságszolgáltatáshoz”, lásd. www.rechtwijzer.nl; lásd 6. számú melléklet). Ez egy könnyen igénybevehető lehetőség jogi információk megszerzéséhez. Segít a felhasználóknak, hogy megoldást találjanak egy konfliktus megoldásához. Az alkalmazást a Jogsegély Tanács a Tilburgi Egyetemmel⁵³⁵ szoros együttműködéssel alakította ki, tartalmaz egy “útvonaltervet” a viták rendezésére, amely számos választási lehetőséget tartalmaz, így végigvezeti a felhasználót a szóban forgó konfliktus minden jogi aspektusán.⁵³⁶ A szoftver le-

---

⁵³⁴ Forrás: VEENEN, Jelle van /Tilburg Institute for Law, Technology and Society (TILT), Tilburg University/: *Online integrative negotiation tools for the Dutch Council for Legal Aid*. forrás: [http://www.ilagnet.org/conf_2009/papers/SESSION3%20-%20Paper_jelle_van_veen_0DR_workshop_2008\[1\].pdf](http://www.ilagnet.org/conf_2009/papers/SESSION3%20-%20Paper_jelle_van_veen_0DR_workshop_2008[1].pdf) (letöltés dátuma: 2012. április 30.)

⁵³⁵ <http://www.tilburguniversity.edu/research/institutes-and-research-groups/tisco/research/projects/access/> (letöltés dátuma: 2012. április 30.)

⁵³⁶ Lásd továbbá a projekttel kapcsolatosan: VERDONSCHOT, J.H., BARENDRECHT, M., KLAMING, L. AND KAMMINGA, P. : *Measuring Access to Justice: The Quality of Outcomes*. November 2008. , *Tilburg University Legal Studies Working Paper No. 014/2008 TISCO Working Paper No. 007/2008* , (http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1298917); GRAMATIKOV, M., *A Framework for Measuring the Costs of Paths to Justice*. October 2008. , *The Journal Jurisprudence*, Vol. 2, p. 111, February 2009 , *TISCO Working Paper Series on Civil Law and Conflict Resolution Systems No. 006/2008* (http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1279397); GRAMATIKOV, M., BARENDRECHT, M. AND VERDONSCHOT, J. H.: *Measuring the Costs and Quality of Paths to Justice: Contours of a Methodology*. 2008. , *TISCO Working Paper Series on Civil Law and Conflict Resolution Systems No. 004/2008 Tilburg University Legal Studies Working Paper No. 009/2008* (http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1269328); GRAMATIKOV, M., KLAMING, L.: *Justice as Experienced by the User: A Study of the Costs and Quality of a Path to Justice in The Netherlands*. 2008., *Tilburg University Legal Studies Working Paper No. 004/2009* (http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1118311); J.M. BARENDRECHT, Y.P. KAMMINGA & J.H. VERDONSCHOT: *„Priorities for the Justice System: Responding to the Most Urgent Legal Problems of Individuals”*, Social Science Research Network, February 2008. , *TISCO Working Paper No. 001/2008 Tilburg University Legal Studies Working Paper No. 002/2008 TILCO Discussion Paper No. 2008-011* (http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1090885); L. KLAMING & I. GIESEN: *„Access to Justice: the Quality of Procedure”* Social Sciences research Network, *TISCO Working Paper Series on Civil Law and Conflict Resolution Systems No. 002/2008*, February 2008. (http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1091105); M.A. GRAMATIKOV: *„Methodological Challenges in Measuring Cost and Quality of Access to Justice”*, Social Sciences Research Network, October 2007., *Tilburg University Legal Studies Working Paper No. 005/2008 TISCO Working Paper Series on Civil Law and Conflict Resolution Systems No. 002/2008* (Forrás:

fedí a tulajdon-, munka-, család-, fogyasztóvédelmi és közigazgatási jog eseteit. Eltekintve a Vitarendezési Útvonalterv további fejlesztéseitől, a weboldalhoz is új alkalmazásokat fejlesztettek ki: a „*Válási és Apasági Útvonaltervező és Közvetítés Online*”-t. Ezek a fejlesztések hamarosan használatra készek lesznek, és arra ösztönzik a felhasználókat, hogy maguk oldjanak meg jogi konfliktusokat. A Jogi Ügyfélszolgálatok oldala másrésztől számos dokumentumot tartalmaz, elsősorban pedig számos jogi témában tájékoztatja a látogatót. Ez sokkal érthetőbb, mint a „Vitarendezési Útvonalterv”, amely jól meghatározott konfliktusokra fókuszál, a szoftver a látogatót esetenként ügyfélszolgálat felkeresésére kéri.

6.3.8 A közvetítés szerepéről

A jogi segítséget Hollandiában általában olyan magánügyvédek / ügyvédi munkaközösségek nyújtják, amelyek az ügyfeleiket a jog fő területein képviselik: büntetőjog, családjog, munka- és foglalkoztatásjog, tulajdonjog, társadalombiztosítás, fogyasztóvédelem, közigazgatási terület, menekült- és bevándorlási jog.

Ahhoz, hogy ilyen ügyekben közreműködhessen, a magánügyvédeknek regisztráltatniuk kell magukat a Jogsegély Tanácsnál, és meg kell felelniük számos minősítési feltételnek. A Tanács fő feltétele, hogy alá kell vetniük magukat a Holland Ügyvédi Kamara háromévenkénti auditjának, melynek keretében azt ellenőrzik, hogy az ügyvédi iroda megfelel-e a Kamara által meghatározott, helyes irodai gyakorlatra vonatkozó sztenderdeknek. Az auditokat tapasztalt ügyvédek végzik, akik részt vettek egy speciális auditálási tréningen. Ha az auditor negatív minősítést fogalmaz meg, néhány hónappal később egy újabb auditra kerül sor. Amennyiben a re-audit is súlyos hiányosságokat állapít meg, az adott ügyvédi iroda soha többé nem vehet részt jogi támogatási ügyekben.

Azok az ügyvédek, akik rendelkeznek a Dutch Foundation Viadicte⁵³⁷ igazolásával, jogosultak arra, hogy közreműködjenek jogi segítségnyújtási ügyekben. Ennek érdekében arra kötelezettek, hogy részt vegyenek a Viadicte felülvizsgálati rendszerében. Néhány jogterületen – büntetőjog, egészségügyi jog, menedék- és bevándorlási jog – egyéb feltételek is élnek. Ezek legtöbbször specifikus tréninget igényelnek: az ügyvédnek megfelelő szaktudásának és elegendő tapasztalatának kell lennie azon a bizonyos jogterületen.

---

http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1099392); J.M. BARENDRECHT, J.W. MULDER & I. GIESEN: *How to Measure the Price and Quality of Access to Justice?* Tilburg, Tilburg University, Social Science Research Network, November 2006. (Forrás: <http://www.tilburguniversity.edu/research/institutes-and-research-groups/tisco/research/projects/access/papers/06-11.pdf>)

⁵³⁷ <http://www.viadict.nl/en/> (letöltés dátuma: 2012. április 30.); <http://www.rvr.org/binaries/about-rvr/legal-aid-in-the-netherlands-2011-05-23-ilag.pdf> (letöltés dátuma: 2012. április 30.) Lásd továbbá: <http://www.viadict.nl/data/downloadables/1/4/kwaliteitsbrochure-eng.pdf> (letöltés dátuma: 2012. április 30.)

6.3.9 Az ügyvédek és a közvetítőket érintő adatok⁵³⁸

6.3.9.1 Az ügyvédek és a közvetítők fizetése

Amint egy ügyet lezárnak, az ügyvéd kiszámlázza díjait a Jogsegély Tanácsnak. A Tanács azonban nem óradíjat fizet, hanem a különböző típusú eseteknél az arra jellemző fix óraszám után térít. Ez a díjszabást a jogi segítségnyújtási esetek alapos áttanulmányozása után állapították meg, és úgy tartják, hogy megfelel az adott ügytípussal eltöltött átlagos óraszámoknak. Néhány ilyen esetet mutat a következő táblázat.

10. táblázat A különböző ügytípusok és az azoknál jellemző fizetett munkaórák száma Hollandiában

<i>Ügy típusa</i>	<i>Rögzített óraszám</i>
Munkaügy: felmondás	11
Válás	10
Menekültkérdés	4
Büntett	6/8
Bűncselekmény	5

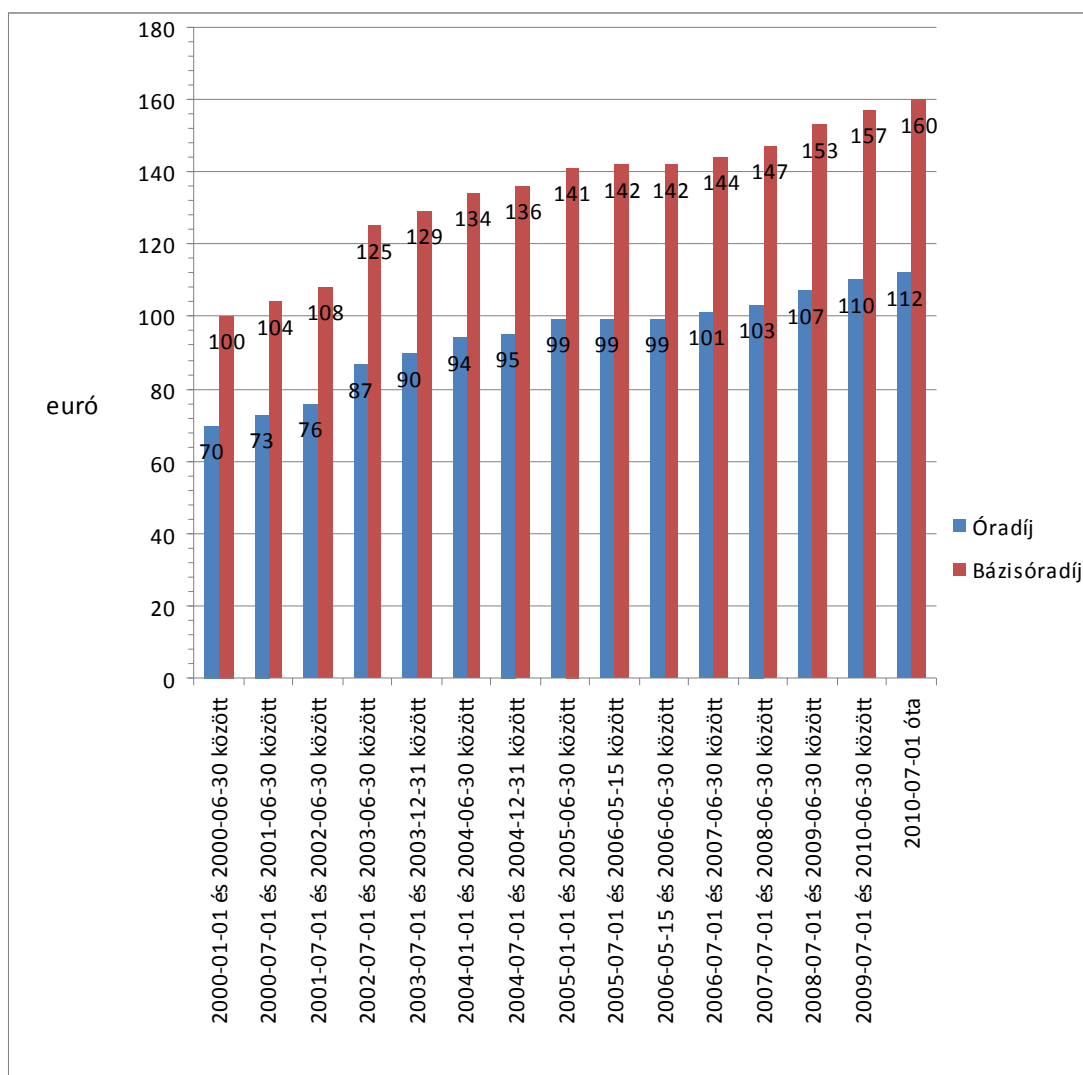
Forrás: saját szerkesztés⁵³⁹

Tágabb értelemben, a 2010-es díjak egy körülbelül 112 eurós óradíjnak felelnek meg. Ez azt jelenti, hogy valóperes ügyekben az ügyvéd 10-szer 112 eurót kap a jogi segítségért. 1994-ben az óradíj 26 euró volt. Az utóbbi évtizedben a díjak jelentősen nőttek, mivel az korábban a rendszerben dolgozó ügyvédek viszonylag alulfizetettek voltak. Az utóbbi néhány évben a díj a jelenleg érvényes árindex alapján emelkedtek.

19. diagram Az ügyvédi óradíjak a segítségnyújtási rendszerben Hollandiában (2000 - 2009)

⁵³⁸ Lásd továbbá: <http://www.dutch-lawyer.com/success-stories/satisfaction-is-our-reward/satisfaction-is-our-reward.html> (letöltés dátuma: 2012. április 30.)

⁵³⁹ <http://www.rvr.org/binaries/about-rvr/legal-aid-in-the-netherlands-2011-05-23-ilag.pdf> ; Korábbi adatok lásd http://www.rvr.org/binaries/rbv-downloads/brochures/def-opmaakvoorsel-brochure-legal-aid--rvr90265-_ve.pdf, 15. o. (letöltés dátuma: 2012. április 30.)

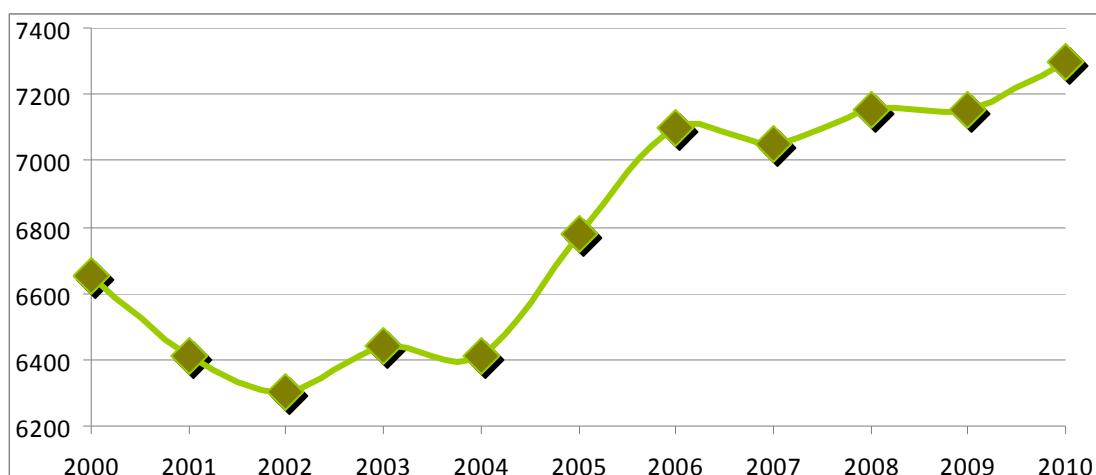
A közvetítőknek átlagos 4 vagy 8 órás szolgáltatási díjat számolnak fel, forrás:saját szerkesztés⁵⁴⁰

6.3.9.2 Az ügyvédek és közvetítők száma

2010-ben 7.332 ügyvéd nyújtott jogi segítséget legalább egy alkalommal. Ez a szám egy kicsivel nagyobb, mint 2009-ben. 2010-ben az Ügyvédi Kamara által regisztrált ügyvédek 46%-a részt vett a jogsegélyezési tevékenységben. Ahogyan a részt vevő ügyvédek száma, úgy a közvetítők száma is nőtt – 36%-ra – összehasonlítva 2007. évvel.

20. diagram Az ügyvédek és közvetítők számának alakulása 2000 és 2010 között Hollandiában

⁵⁴⁰ <http://www.rvr.org/binaries/about-rvr/legal-aid-in-the-netherlands-2011-05-23-ilag.pdf>
; Korábbi adatok lásd http://www.rvr.org/binaries/rbv-downloads/brochures/def-opmaakvoorsel-brochure-legal-aid--rvr90265-_ve.pdf, 15. o. (letöltés dátuma: 2012. április 30.)

Forrás: saját szerkesztés⁵⁴¹

2002. óta azon ügyvédnek száma, akik részt vettek a tanácsadási rendszerben, abszolút értékben és arányában is nőtt, és ez a tendencia folytatódni látszik. 2010-ben számuk már elérte a 46%-ot. Összehasonlítva az Ügyvédi Kamaránál regisztrált aránnyal (42%) elmondható, hogy az ügyvédnek egy kicsit túl vannak reprezentálva a jogi segítségnyújtási területen. 2010-ig a kiadott engedélyek száma nőtt, ahogyan a segítségnyújtásban részt vevő ügyvédek száma is. Ez utóbbi növekedés kicsit lassúbb. Ennek eredményeként, a 2000 és 2008 között kiadott engedélyek átlagos száma ügyvédenként 34%-kal nőtt, 44%-ról 59%-ra éves szinten. A számok azt is mutatják, hogy a jogi segítségnyújtásban részt vevő ügyvédek számának jelentős hányada (majdnem 90%) több éven keresztül aktívan együttműködik a rendszerrel.

6.4 A jogi segítségnyújtás és a migráció kapcsolata⁵⁴²

6.4.1 A menedékkérőknek nyújtott jogsegélyről⁵⁴³ - az Európa Tanács ajánlásai⁵⁴⁴

⁵⁴¹ <http://www.rvr.org/binaries/about-rvr/legal-aid-in-the-netherlands-2011-05-23-ilag.pdf>; Korábbi adatok lásd <http://www.rvr.org/binaries/rbv-downloads/brochures/def-opmaakvoorsel-brochure-legal-aid--rvr90265-ve.pdf>, 16. o. (letöltés dátuma: 2012. április 30.)

⁵⁴² Lásd http://www.ilagnet.org/jscripts/tiny_mce/plugins/filemanager/files/Helsinki_2011/session_papers/Session_9_Paper_1_-_Mies_Westerveld.pdf, Pieter BOELES: *Fair Immigration Proceedings in Europe*. Kluwer Law International, 1997., F. G. JACOBS, R. C. A. WHITE and C. OVEY: *The European Convention on Human Rights*, Oxford University Press, 2010 (fifth edition).

⁵⁴³ Lásd B. LEIMSIDOR: „Ten years after Tampere (1999-2009). Coordinating and harmonizing European asylum policy: is it possible, or desirable?”

<http://oppenheimer.mcgill.ca/Ten-years-after-Tampere-1999-2009?lang=en>.

⁵⁴⁴ European Council on Refugees and Exiles, *ECRE/ELENA Survey on Legal Aid for Asylum Seekers in Europe*, October 2010, available at: <http://www.unhcr.org/refworld/docid/4d243cb42.html> [accessed 01 May 2012] a továbbiakban lásd Tanulmány a menedékkérőknek nyújtott jogsegélyről Európában, 2010. október, 160-162. oldal, saját fordítás, saját feldolgozás

1. *„Minden jogi segítségnyújtó részére biztosítani kell bevezető és továbbképző tréningeket a menedékjogi és emberi jogi területen.*
2. *Egy tapasztalt jogi segítségnyújtó általi induló felülvizsgálati folyamaton kell részt vennie mindenkinek, aki szeretne részt venni a jogsegélyezésben. Ez magában foglalja a kompetencia és minden olyan mechanizmus vizsgálatát, melynek az a célja, hogy biztosítsa a szolgáltató alkalmasságát.*
3. *Elégséges pénzforrásról kell gondoskodni annak érdekében, hogy minden jogsegélyt nyújtó hatékony módon tudjon jogi segítséget és képviseletet biztosítani a menedékkérőknek.*
4. *Ott, ahol a jogsegélyt nyújtók száma nem elégséges, az államnak kell lépéseket tenni annak érdekében, hogy növelje a kapacitást, amellett, hogy gondoskodik a jogsegélyezés magas minőségi színvonaláról. Az állam a jogsegélyezés finanszírozását nem állami szervezetek által biztosítja, különösen ott, ahol különben nem lehetne a jogsegély területén tapasztalható igényt kielégíteni.*
5. *Ahol az állam jogosultsági vizsgálatot végez, annak azon a feltételezésen kell alapulni, hogy a menedékkérő nem rendelkezik megfelelő anyagi eszközökkel ahhoz, hogy állja a jogsegély költségeit, hacsak ennek ellenkezőjére vonatkozóan nem áll rendelkezésre bizonyíték.*
6. *Azok a szabályok, melyek a jogsegély visszatérítésére vonatkoznak abban az esetben, ha az tudatosan eltitkolja pénzügyi forrásainak meglétét csak olyan szankciókat vonhat maga után, amelyek arányban állnak a cselekménnyel.*
7. *Amennyiben az állam vizsgálja, hogy a kérelmező jogosult-e jogsegélyre azért, hogy képviseletben részesüljön, erre csak a menedékkérelem teljes megvizsgálása után van lehetőség, ahogyan azt a nemzetközi emberi jogi rendelkezések is megemlítik. A jogosultsági vizsgálat nem lehet olyan szigorú, hogy ténylegesen megakadályozza a hatékony jogorvoslathoz jutást.*
8. *A jogi segítséghez való jog nem képezheti jogosultsági vizsgálat tárgyát.*
9. *A menedékkérőknek időben információkat kell a rendelkezésére bocsátani azon a nyelven, melyet ért arról, hogy hogyan rendelnek ki mellé egy ügyvédet, és azzal hogyan léphet kapcsolatba.*
10. *Azok a feltételek, melyekre egy törvényes képviselő kinevezéséhez van szükség, soha nem lehetnek olyan korlátozóak, hogy akadályozzák a hatékony joghozjutást.*
11. *A menedékjogi eljárás minden szintjén biztosítani kell a korlátozott anyagi forrásokkal rendelkező menedékkérő számára a jogsegélyt, mivel a jogi asszisztenciára és képviseletre vonatkozó jog alapvető része a jogszerű és hatékony menedékjogi eljárásnak.*
12. *Azokban az államokban, melyek jelenleg csak a fellebbezési fázisban biztosítanak jogsegélyt, kivételt kell tenni a sebezhető kérelmezők esetén, mely magában foglalja a kísérő nélküli gyerekeket is. Tekintettel különösen sebezhető helyzetükre, az ilyen menedékkérők a teljes menedékjogi eljárás folyamán ingyenesen jutnak a jogi segítséghez.*
13. *A fordítási és tolmácsolási szolgáltatásokat ingyenesen és automatikusan kell biztosítani a teljes menedékkérelmi folyamatban. Az államok biztosítsák az ingyenes fordítási és tolmácsolási szolgáltatást annak érdekében, hogy az ügyvéd/jogi tanácsadó és kliense között a találkozásokat eredményessé tegyék.*

14. Amennyiben releváns a menedékkérelem megvizsgálásánál, a szakértőkkel folytatott konzultációk költségeinek rendezése a jogsegélyezés keretében történik meg, hacsak azokat az állam más forrásokból nem fedezte.
15. A lehető legkorábban biztosított jogsegély alapvető fontosságú a jogszerű és hatékony menedékjogi folyamatban. A menedékkérők számára biztosítani kell a jogi asszisztenciához való jogot a kérelme előkészítésekor.
16. A jogászok és jogi tanácsadók számára biztosítani kell a jogot, hogy az előzetes meghallgatásra elkísérje kliensét.
17. A jogsegélynek fedeznie kell a költségeket ahhoz, hogy az ügyvéd vagy jogi tanácsadó részt vehessen a meghallgatásokon. A jelenlétük kötelező akkor, ha „sebezhető kérelmezőkkel” folytatják le a meghallgatást.
18. Amennyiben a kérelmezőt egy ügyvéd vagy jogi tanácsadó képviseli, lehetőséget kell biztosítani az interjú időpontjának elcsúsztatását vagy újratervezését akkor, ha a képviselő nem tud részt venni azon rajta kívülálló okokból.
19. A jogászok és jogi tanácsadók számára lehetőséget kell teremteni arra, hogy aktív szerepet játszanak a meghallgatáson, képesek legyenek belefolyni és megjegyzéseiket közreadni, vagy plusz kérdésekkel segíteni a döntéshozó hatóságot abban, hogy meghatározzák a kérelmező védelemre vonatkozó szükségleteit.
20. A meghallgatás folyamán minden olyan képviseleti lépést és beadványt pontosan rögzítenie kell a döntéshozónak, melyet az ügyvédek vagy jogi tanácsadók tettek, és ezeket figyelembe kell venni a menedékkérelem kapcsán.
21. Az államoknak biztosítaniuk kell, hogy a menedékkérők ügyvédje vagy jogi tanácsadója hozzáférhessen minden olyan információhoz, melyet az ügyfele aktája tartalmaz, annak érdekében hogy az egyenlőség elvét tiszteletben lehessen tartani. Amennyiben azon személy nevének a közlése, aki olyan információt szolgáltatott, mely a döntés alapjául szolgált, veszélyeztetné az érintett személy biztonságát, megfelelő lépéseket kell tenni annak érdekében, hogy az információ forrását megvédjék, egyidőben azonban biztosítani kell azt, hogy az ügyvéd vagy jogi tanácsadó hozzáférhessen a kérelmező aktájához.
22. Jogsegélyt kell biztosítani nemcsak az első fellebbezésnél, hanem minden fellebbezési eljárási cselekmény során. Ez magában foglalja a fellebbezés előkészítését, illetve a jogi képviselők részvételét minden fellebbviteli meghallgatáson.
23. A határon felmerülő eljárás során a menedékkérő számára automatikusan kell biztosítani a jogsegélyt, és hatékonyan kell azt lehetővé tenni, hogy a Kvalifikációs Direktíva 4. cikkével összhangban tudja kérelmét alátámasztani.
24. A jogsegélyt nyújtók számára biztosítani kell a hatékony találkozási lehetőséget képviseltjükkal a határon és a tranzitónákban. Ez azt is magában foglalja, hogy a határon illetékes hatóságok tájé-

- koztatják a jogi képviselőt a menedékkérő határon tartózkodásáról, és lehetővé teszik számukra, hogy résztvegyenek a határon lefolytatott interjúban.
25. Minden fogvatartott menedékkérő számára biztosítani kell a jogi képviselő segítségét, mind azért, hogy intézkedjen a kérelme ügyében, hanem azért is, hogy felülvizsgálja fogvatartását.
  26. A fogvatartó intézmények illetékeseinek biztosítaniuk kell egy információs füzetet (melyet lefordítottak a legfontosabb nyelvekre), mely tartalmazza a kérelmező jogait, és ezek között a jogsegélyhez való jogot. Egy ilyen füzetnek tartalmaznia kell egy listát ügyvédek és jogi tanácsadók elérhetőségeivel.
  27. Az államoknak jogsegély klinikákat kell fenntartaniuk a fogvatartó intézményeken belül. Az ilyen klinikák célja, hogy minden fogvatartott számára általános jogi segítséget biztosítsanak. Amennyiben további jogi képviseletre van szükség az egy személyek kapcsán, a jogi segítségnyújtók képviselhetik az egyedi menedékkérőket.
  28. Konzultációs szobákról kell gondoskodni az ügyvédek és a bebörtönzöttek számára oly módon, hogy azok biztosítsák mind a magánélethez való jogot, mind a hatékony kommunikációt. Ahol szükséges, tolmácsokkal kell kapcsolatba lépni telefonon vagy személyesen.
  29. A fogvatartott menedékkérőket sosem szabad abban akadályozni, hogy kapcsolatba lépjenek ügyvédjükkel és/vagy jogi tanácsadójukkal telefonon vagy más kommunikációs eszközön keresztül.
  30. A gyorsított eljárások során az időpontokat nem szabad rögzíteni, és rugalmasan kell alkalmazni annak érdekében, hogy megfelelő mennyiségű idő álljon rendelkezésre a menedékkérőnek és jogi képviselőjének, hogy hatékony módon tudjanak konzultálni, és bizonyítékokat összegyűjteni az első interjú előtt.
  31. Biztosítani kell a jogsegélyt a nyilvánvalóan megalapozatlan kérelmek esetében is, különösen akkor, amikor az ellen akarnak fellebbezni, hogy a kérelmet nyilvánvalóan megalapozottnak tekintsék.
  32. Jogsegélyt kell biztosítani akkor, amikor tiltakozni akarnak a Dublin II. procedúra keretében végzett kiutasítás ellen. A kérelmezőket mindig tájékoztatni kell arról, hogy lehetőségük van ügyvédjükkel konzultálni annak érdekében, hogy az beadhasson egy fellebbezést. Emellett az ügyvédeknek elegendő időt kell biztosítani ahhoz, hogy egyeztessen kliensével annak érdekében, hogy hatékonyan lépjenek fel a Dublin II. procedúra keretében indítványozott kiutasítás ellen, ott ahol a védelem kapcsán aggodalmak merülhetnek fel.
  33. Minden kísérő nélküli gyermek, aki menedéket keres, mentesül a jogosultsági vizsgálat alól, melynek célja az, hogy felmérje egy kérelmező jogosultságát a támogatásra. A menedékjogi folyamat minden szakaszában automatikusan kell biztosítani a jogsegélyt.
  34. A kormeghatározási folyamatban biztosítani kell a jogsegélyt.
  35. A jogsegély minőségének ellenőrzése alapvető fontosságú. Mivel ez a jogsegélyt nyújtók szakmai teljesítményének felmérését vonja maga után, a vizsgálatot lehetőség szerint egy független bizottságnak kell elvégeznie, mely az Ügyvédi Kamarán belül vagy más irányító testületen belül működik.

36. Biztosítani kell annak a folyamatát, hogy a kérelmező panaszt nyújthasson be ügyvédje és/vagy jogi tanácsadója ellen, amennyiben komoly jel mutat arra, hogy az szakmai hibát vétett. Ennek a mechanizmusnak könnyen elérhetőnek kell lennie, és a kérelmezőt már az eljárás elején tájékoztatni kell erről a lehetőségről.”

6.4.2 Jogi képviselet⁵⁴⁵ és az ügyvédekkel kapcsolatos követelmények

Az ELENA⁵⁴⁶ projekt azt a holland gyakorlatot javasolja megvalósítani, hogy egy tapasztaltabb ügyvéd, mintegy mentorként felügyelje az új ügyvédek munkáját, mielőtt megengedhető lenne számukra annak biztosítása, hogy ténylegesen függetlenül, önállóan eljárva vihessenek menedékjogi ügyeket. Egy előzetes elemzési időszak képezi az ún. felügyeleti mechanizmus alapját, biztosítva az előkészületet ahhoz, hogy az ügyvéd vagy jogi tanácsadó teljesszen alkalmassá váljon a minőségi jogsegély menedékkérőnek történő nyújtására. Az új ügyvédek kompetenciáját még az előtt kell megvizsgálni, hogy engedélyt kapnak az önálló jogi tanácsadásra és képviseletre.⁵⁴⁷

6.4.2.1 Jogosultságvizsgálat a menedékjogi eljárással kapcsolatosan

A Menedékjogi Eljárási Direktíva 15. cikk 3 bekezdése lehetővé teszi a tagállamoknak, hogy nemzeti szabályozásuk részévé tegyék azt, hogy ingyenes jogi segítséget és/vagy képviseletet csak bizonyos feltételek megléte esetén nyújtson, amilyen például a (d) bekezdésben foglalt gondolat, hogy „csak akkor nyújtanak jogsegélyt, ha a fellebbezés vagy felülvizsgálat sikerrel kecsegtet.” Ezt általában jogosultsági tesztnek nevezik és gyakran annak a vizsgálatát is magában foglalja, hogy alapos okokkal lehet-e bízni a menedékkérelem sikerében. Ez magában foglalja a menedékkérelem tartalmának vizsgálatát, illetve a siker kilátásának elemzését is.⁵⁴⁸

6.4.2.2 A jogsegély elérhetősége

Az ELENA elkötelezett híve annak, hogy a díjmentes jogi segítségnyújtás és képviselet biztosítása elérhető kell, hogy legyen a menedékeljárás minden szakaszában, hiszen a menedékkérő források hiányában nem tudna egyedül magánügyvédet fogadni.⁵⁴⁹

---

⁵⁴⁵ Lásd J. MCBRIDE: *Access to justice for migrants and asylum seekers in Europe*. Council of Europe Publishing 2009. Report prepared at the request of the European Committee on Legal Co-operation of the Council of Europe, further to the adoption by the European Ministers of Justice of Resolution no. 1 on access to justice for migrants and asylum seekers at their 28th conference, Lanzarote, October 2007.

⁵⁴⁶ ELENA: European Legal Network on Asylum (Tanulmány a menedékkérőknek nyújtott jogsegélyről Európában); forrás: <http://www.ecre.org/> (letöltés dátuma: 2011. május 16.)

⁵⁴⁷ ECRE/ELENA, Tanulmány a menedékkérőknek nyújtott jogsegélyről Európában, 2010. október, 22. o.

⁵⁴⁸ ECRE/ELENA, Tanulmány a menedékkérőknek nyújtott jogsegélyről Európában, 2010. október, 24. o.

⁵⁴⁹ ECRE/ELENA, Tanulmány a menedékkérőknek nyújtott jogsegélyről Európában, 2010. október, 34. o.

6.4.2.3 A jogsegély szerepe a menedékjogi eljárásban

A menedékjogi eljárás és a törvényhozási keretmunka, mely a nemzetközi védelem témájához tartozik, egyre komplexebbé vált az utóbbi évtizedben. Ezért alapvető fontosságú, hogy a jogsegély elérhető legyen azért, hogy támogassa a menedékkérőt a döntési folyamat során, és korrektül azonosítsa a védelemre vonatkozó szükségleteit. A menedékkérőknek gyakran egyáltalán nincs ismerete annak az országnak a vonatkozó jogszabályairól, ahol a kérelmet meg fogják vizsgálni, nem beszélnek az adott ország nyelvét, és – mivel sok esetben a származási országukban szerzett traumatikus élményekkel rendelkeznek, ennek köszönhetően bizalmatlanok a hatóságokkal szemben. Emellett nincsenek tisztában a folyamat lépéseivel, valamint a bizonyítékokkal és a bizonyítási teherrel kapcsolatos ügyekkel. Jogi tanácsadás és képviselő nélkül ez azt eredményezné, hogy a menedékkérő elfelejtkezne olyan elemekről, melyek létfontosságúak lennének a menedék iránti igény felmérésénél. Ebben az összefüggésben a jogsegélyezés szerepet játszik a menedékkérők jogainak védelmében, és elengedhetetlen garanciaként szolgál a jogszerű és hatékony menedékeljárásban.⁵⁵⁰

6.4.2.4 A menedékjogi meghallgatás

A menedékjogi eljárás kulcsmomentuma az a személyes meghallgatás, amelyet az első fokú hatóság tart. Ennek a meghallgatásnak a központi jellegét a menedékjogi folyamatban az EXCOM 8.⁵⁵¹ és 30.⁵⁵² számú döntései világítják meg. A Menedékjogi Eljárási Direktíva 12. cikke (1) bekezdése szükségessé teszi, hogy kérelmének alátámasztásául a menedékkérőnek egy meghallgatáson kell részt vennie. A 16. cikk (4) bekezdése lehetővé teszi a tagállamoknak, hogy gondoskodjanak arról, hogy egy jogi tanácsadó is résztvegyen az interjúján.⁵⁵³

6.4.2.5 A „rászoruló menedékkérőkkel” lefolytatott meghallgatások

Annak pontos és időben megfelelő meghatározása, hogy vajon egy kérvényező rászorulónak számít-e, elég nehéz eladat. Amennyiben nincs lehetőség jogsegély nyújtására különböző szakértői jelentések felhasználásán keresztül, és ez a legtöbb megvizsgált országban így van. Az

⁵⁵⁰ ECRE/ELENA, Tanulmány a menedékkérőknek nyújtott jogsegélyről Európában, 2010. október, 35. o.

⁵⁵¹ „A kérelmezőnek meg kell adni minden lehetséges eszközt, beleértve egy kompetens tolmács szolgáltatásait is ahhoz, hogy az ügyét az érintett hatóságokhoz továbbítsa. Azt a lehetőséget is biztosítani kell számukra, és erről megfelelően tájékoztatni is kell őket, hogy az ENSZ Menekültügyi Főbiztossága egyik képviselőjével felveheti a kapcsolatot”. Lásd. az EXCOM 8(XXVIII) számú döntést, A menekültstátusz odaítélése, 1977.

⁵⁵² Lásd EXCOM30 (XXXIV) számú döntést, A nyilvánvalóan megalapozatlan és nyíltan visszaélő kérelmek problémája a menekültügyi státusz és a menedékjog kapcsán 1983 „...minden menekültügyi státuszra vagy menedékjog nyújtására irányuló esetben a kérelmezőnek meg kell adni a lehetőséget, hogy egy teljesen képzett hivatalos személy meghallgassa őt, és ott ahol lehetséges, annak a hivatalnak egy képviselője is, amelyik dönt a menekültstátusz odaítélésében.”

⁵⁵³ ECRE/ELENA, Tanulmány a menedékkérőknek nyújtott jogsegélyről Európában, 2010. október, 38. o.

ELENA projekt értelmében megállapítható, hogy jogsegélyre van szükség ahhoz, hogy a kérelmező bizonyíthassa sebezhetőségét, rászorultságát, hogyha a védelemre vonatkozó szükséglet vizsgálatánál erre szükség van.⁵⁵⁴

6.4.2.6 Az ügyvéd kapcsolatfelvétele a menedékkérővel

Az ELENA jó gyakorlatként jegyzi, ha az ügyvéd vagy jogi tanácsadó az interjú folyamán az interjút készítő segítségére van a kérvény fő aspektusainak azonosításában, illetve abban, hogy a valós vagy feltételezett inkonzisztenciák és ellentmondások még időben tisztázásra kerüljenek. Ez összhangban van a frontloading elvével, mivel hozzájárul első fokon a megfelelő döntéshozatalhoz az által, hogy biztosítja, hogy a kérelem minden elemét a lehető legnagyobb mértékben figyelembe veszik. Azért, hogy biztosítani lehessen azt, hogy az ügyvéd vagy jogi tanácsadó beadványai teljes mértékben figyelembe vannak véve első fokon és a fellebbviteli testületeknél is, szükség van arra, hogy az interjút készítő ügyintéző minden ilyen jellegű beavatkozást pontosan rögzítsen.⁵⁵⁵

6.4.2.7 Joghoz jutás a fogvatartás során

Menedékkérelmek egyre gyakrabban kerülnek fogdába, mialatt menedékkérelmüket vizsgálják, és ez leggyakrabban a határon történő fogvatartás esete, valamint gyorsított, vagyis az ún. fast track rendszerekben való fogvatartást jelent. Az ügyvéddel való kapcsolattartás, nemcsak a menedékkérelm benyújtása miatt fontos, hanem azért is, hogy védjen a jogtalan fogvatartással szemben, és biztosítsa a szabad mozgáshoz való jogot.⁵⁵⁶ Ebben a szöveggörnyezetben a Menedékjogi Eljárási Direktíva 18. cikke utal a fogvatartás alkalmazására a menedékjogi eljárásra, illetve kijelenti, hogy a tagállamoknak biztosítaniuk kell a gyors bírósági felülvizsgálatot a kérelmező fogvatartására vonatkozó döntés meghozatalához.

Tehát a jogi képviselőknek nem csak a menedékkérelm kapcsán kell szükségszerű lépéseket tenni, hanem a fogvatartás kapcsán is. Az összegyűjtött információk kifejezetten a fogvatartott menedékkérőkre vonatkoznak, míg a nemzetközi védelemre vonatkozó kérelmet egy nemzeti hatóság vizsgálja meg.

Az ELENA olyan jogsegély klinikák létrehozását tartja követendő példának, amelyek állandó jelleggel működnek a fogvatartó intézményekben, és amelyek célja a minden fogvatartott számára hatékony jogi segítségről történő gondoskodás.⁵⁵⁷

---

⁵⁵⁴ ECRE/ELENA, Tanulmány a menedékkérőknek nyújtott jogsegélyről Európában, 2010. október, 39. o.

⁵⁵⁵ ECRE/ELENA, Tanulmány a menedékkérőknek nyújtott jogsegélyről Európában, 2010. október, 46-47. o.

⁵⁵⁶ ECRE/ELENA, Tanulmány a menedékkérőknek nyújtott jogsegélyről Európában, 2010. október, 46-47. o.

⁵⁵⁷ ECRE/ELENA, Tanulmány a menedékkérőknek nyújtott jogsegélyről Európában, 2010. október, 50. o.

6.4.2.8 A jogsegélyhez jutás a gyorsított menedékkérelmi eljárás során⁵⁵⁸

A gyorsított eljárás során nyújtott jogi segítségnyújtást és képviseletet az extrém rövid konzultációs idő aláássa. Ez a tény, illetve a jogosultsági vizsgálat szükségessége egyaránt ahhoz vezet, hogy a jogsegélyre vonatkozó kérelmet ténylegesen elutasítják, amely egyébként azt a célt szolgálta volna, hogy azonosítsák azokat, akik nemzetközi védelemre szorulnak. A menedékkérelmek számára biztosítani kell a lehetőséget arra, hogy egy ügyvéd segítségével kérelmük gyorsított eljárásban kerülhessen megvizsgálásra. Ahogyan az ENSZ Menekültügyi Főbiztossága is megjegyzi „*nagyon fontos, hogy az a gyorsaság, mellyel a folyamat halad, nem szünteti meg vagy korlátozza a jogok és garanciák gyakorlását.*”

6.4.2.9 Jogsegély és az új menedékjogi eljárás Hollandiában⁵⁵⁹

Új menedékjogi eljárás lépett életbe Hollandiában 2010. július 1-jén, mely hatással van a menedékkérelmeknek az eljárás során nyújtott jogsegélyezésére. Három fő változást ki kell emelni, mivel ezeknek közvetlen következményei vannak a jogi segítség nyújtására: Először egy ügyvédet neveznek ki a menedékkérelmő mellé a menedékjogi eljárás megkezdésekor. Az új rendszerben a „*Pihenési és Előkészületi Periódus*” megelőzi a menedékjogi eljárást. Ez a szakasz legalább 6 napig tart, és arra használják a bevándorlási hatóságok, hogy azonosítást végezzenek a menedékkérelmő személyazonosságára, valamint a benyújtott dokumentumokra vonatkozóan. Mindamellet felajánlják a kérelmezőnek, hogy vesse alá magát egy orvosi átvizsgálási folyamatnak. A legfontosabb, hogy a kérelmező számára engedélyezett, hogy felkeresse a számára kijelölt ügyvéd irodáját azért, hogy előkészítsék a tárgyalást és a folyamat többi elemét is megismerhesse. Ennek eredményeként kapcsolat alakul ki a kérelmező és ügyvédje között még mielőtt az eljárás ténylegesen megkezdődne. Ez lényeges előrelépés a 2010. július 01-je előtti állapothoz képest, mivel ott az ügyvéd csak az eljárás megindítása után találkozott ügyfelével. Másodsorban az új menedékjogi eljárás során mindösszesen egyetlen ügyvéd képviseli a kérelmezőt a teljes eljárás lefolytatásakor. 2010. július 01-je előtt egy kérelmezőt: két vagy három ügyvéd is képviselhetett a gyorsított eljárás során (AC procedúra). Ennek az volt a következménye, hogy értékes idő veszett el azzal, hogy az ügyvédek újra- és újra megismerkedhettek az ügygel. Emellet nehéz volt azt is elérni, hogy a kérelmező bizalommal legyen a éppen aktuális ügyvéd irányában.

⁵⁵⁸ ECRE/ELENA, Tanulmány a menedékkérelmeknek nyújtott jogsegélyről Európában, 2010. október, 56. o.

⁵⁵⁹ SPIJKERBOER T.: *De nieuwe asielpcedure*. http://www.vluchtelingenwerk.nl/pdfbibliotheek/Nieuwe_asielpcedure_Spijkerboer_2010.pdf

Harmadsorban az ügyvédeknek a változással több ideje jut a különböző feladatok ellátására. 2010. július 1. előtt az ügyvéd számára mindösszesen három óra állt rendelkezésre, hogy elolvassa a meghallgatáson készített jelentést és közzétegye írásos válaszát az IND kérelmet elutasító indítványára. A változással az ügyvédek számára egy nap áll rendelkezésre, hogy elolvassák és tanulmányozzák a jelentést, és még egy nap, hogy írásos válaszukat közzétegyék az elutasítási indítványra. Meg kell azonban jegyezni, hogy elszámolás szempontjából nem tekintik úgy, mintha az ügyvéd két teljes napot dolgozott volna az ügyön. Az összes rendelkezésére bocsátott juttatás: 12 pont (amely 12 munkaórának felel meg). Ez nem változott a 2010. július 1. állapothoz képest, melyben a feladat elvégzéséhez szükséges idő átlagát vették figyelembe. Valószínűleg mindhárom változás hozzájárul a jogsegélyezés minőségi javulásához. A Holland Menekültügyi Tanács, amely az ECRE tagszervezete, aggodalmainak adott hangot az új eljárás néhány jellegzetességével kapcsolatban. Ez magában foglalja azt is, hogy az új rendszerben a gyorsított eljárás szolgál „normális” eljárásként. Ez azt jelenti, hogy minden kérelmező az általános eljárás harmadik napján már részt vesz az első meghallgatáson. A Tanács azon a véleményen van komplex ügyek esetében, hogy lehetetlen teljes képet szerezni az indítékokról ilyen rövid időn belül. A szervezet azt is kritikaként említi, hogy a kérvény hitelességének vizsgálata nem lett beépítve teljes vizsgálat rendszerébe. Az aggodalmak harmadik területe a schipholi repülőtérén tartózkodó menedékkérők helyzete, mivel a „*Pihenés és Előkészület periódusát*” nem lehet rájuk alkalmazni. Ez azért is lehet így, mivel a repülőtérén vannak elhelyezve, a körülmények pedig nem megfelelőek a hosszú távú fogvatartásra. Új létesítményt fognak majd építeni, amely csak 2013-ban lesz kész. Ennek következményeként a schipholi repülőtérén fogvatartottak nem tudnak addig részesülni a „*Pihenés és Előkészület periódusából*” származó előnyökből. Ez szükségtelen nehézségeket okozhat az ügyvéd és a kérelmező kapcsolattartásában. A szervezet úgy gondolja, hogy a fogadási feltételeket kell fejleszteni a teljes menedékjogi eljárásban.

11. táblázat Menekültügyi beáramlás Hollandia területére

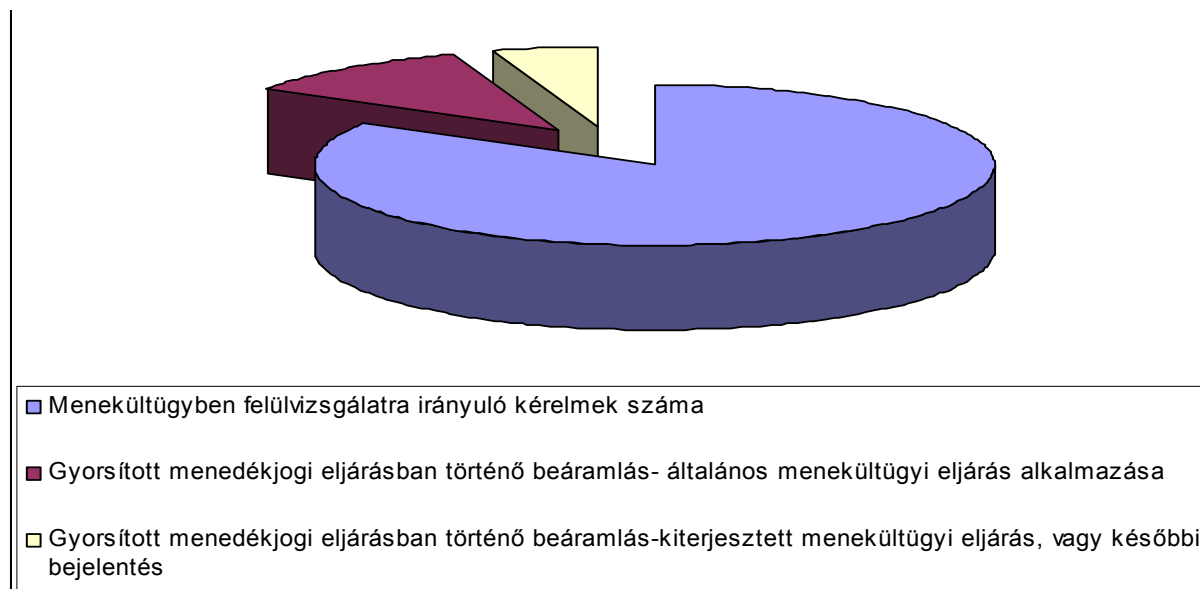
<i>Menekültügyi beáramlás Hollandia területére</i> ⁵⁶⁰	2010. év	2009. év
Menekültügyben felülvizsgálatra irányuló kérelmek száma	12,700	13,900
Gyorsított menedékjogi eljárásban történő beáramlás- általános menekültügyi eljárás alkalmazása	1,750	1,200

⁵⁶⁰ Forrás: <http://english.ind.nl/organisatie/cijfers%2Den%2Drapportages/> (letöltés dátuma: 2011. június 05.)

Gyorsított menedékjogi eljárásban történő beáramlás-kiterjesztett menekültügyi eljárás, vagy későbbi bejelentés	750	1,100
Összesített adat	15,200	16,200

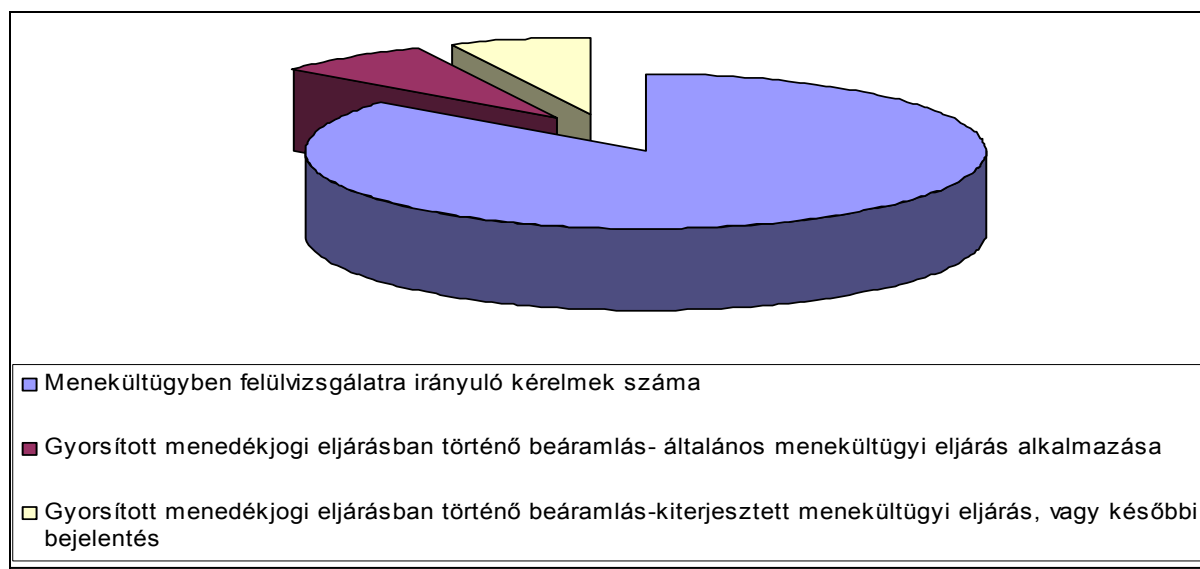
Forrás: saját szerkesztés

21. diagram Menekültügyi beáramlás megoszlása Hollandiában a 2010-es évben

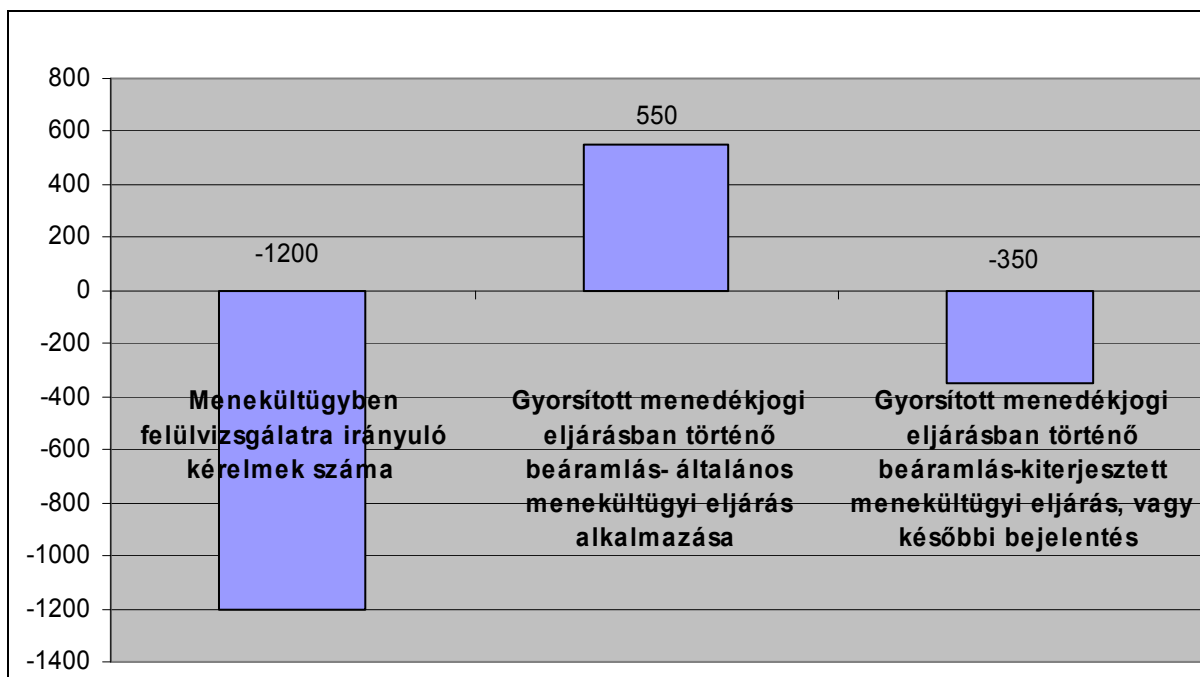
Forrás: saját szerkesztés

22. diagram Menekültügyi beáramlás megoszlása Hollandiában a 2009-es évben

Forrás: saját szerkesztés

23. diagram Menekültügyi beáramlási létszám változása 2010. és 2009. év között

Forrás: saját szerkesztés

6.4.2.9.1 A Holland Bevándorlási és Állampolgársági Szolgálat szervezet szerepéről (IND)⁵⁶¹

Fontos kormányzati feladat letéteményese a Holland Bevándorlási és Állampolgársági Szolgálat szervezete: a bevándorlási politika helyes kivitelezésének felelőseként egyértelműen meg kellett határozni a Hollandiában tartózkodó külföldi állampolgárokra vonatkozó szabályokat. A vonatkozó szabályrendszert olyan objektíven és következetesen köteles alkalmazni, amennyire ez csak lehetséges.

12. táblázat Az IND-hez érkező, illetőleg kibocsátott dokumentumok tipizálása

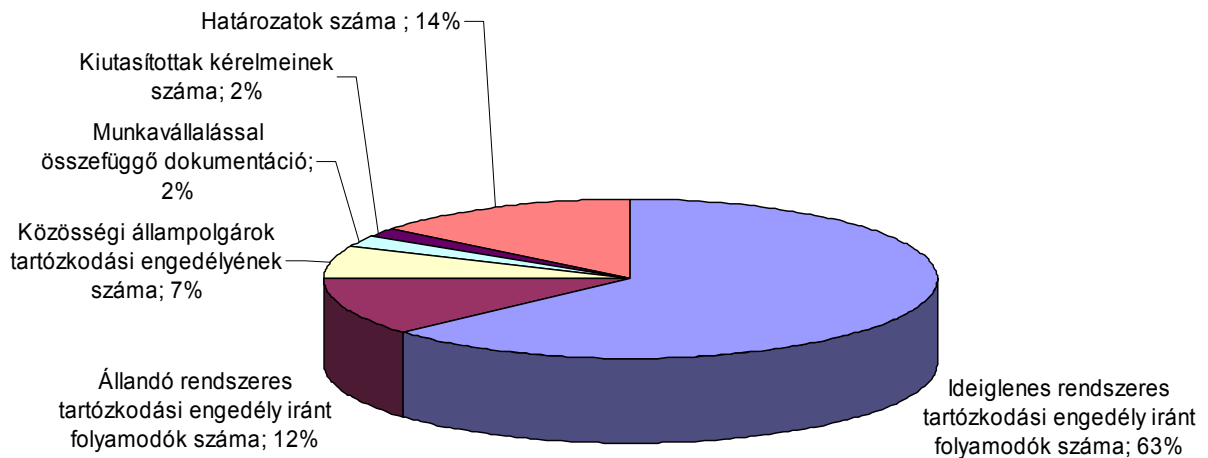
<i>Az IND-hez érkező, illetőleg kibocsátott Dokumentumok tipizálása</i> ⁵⁶²	2010. év	2009. év
Ideiglenes rendszeres tartózkodási engedély iránt folyamodók száma	105,800	118,850
Állandó rendszeres tartózkodási engedély iránt folyamodók száma	19,550	23,400
Közösségi állampolgárok tartózkodási engedélyének száma	11,150	10,450
Munkavállalással összefüggő dokumentáció	3,800	3,250
Kiutasítottak kérelmeinek száma	3,000	3,150
Határozatok száma	23,750	19,500
Kiutasított kérelmekben született határozatszám	246,100	272,600
Összesített dokumentumszám	167,200	178,600

Forrás: saját szerkesztés

⁵⁶¹ Forrás: <http://english.ind.nl/organisatie/> (letöltés dátuma: 2011. május 29.)

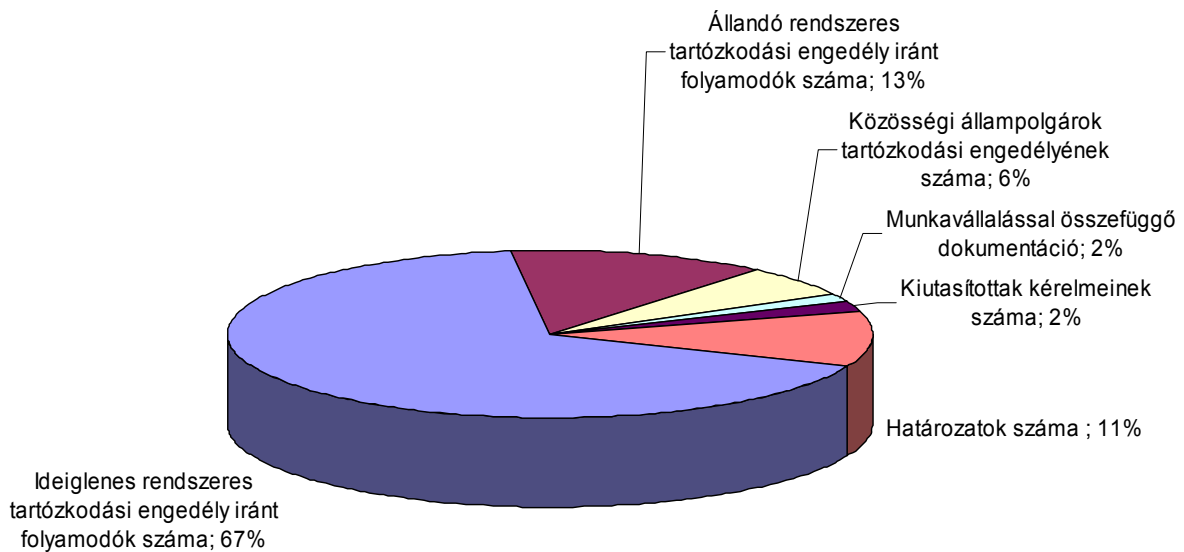
⁵⁶² Forrás: <http://english.ind.nl/organisatie/cijfers%2Den%2Drapportages/> (letöltés dátuma: 2011. június 05.)

24. diagram Az IND-hez érkező, illetőleg kibocsátott dokumentumok tipizálása 2010. évben

Forrás: saját szerkesztés

25. diagram Az IND-hez érkező, illetőleg kibocsátott dokumentumok tipizálása 2009. évben

Forrás: saját szerkesztés

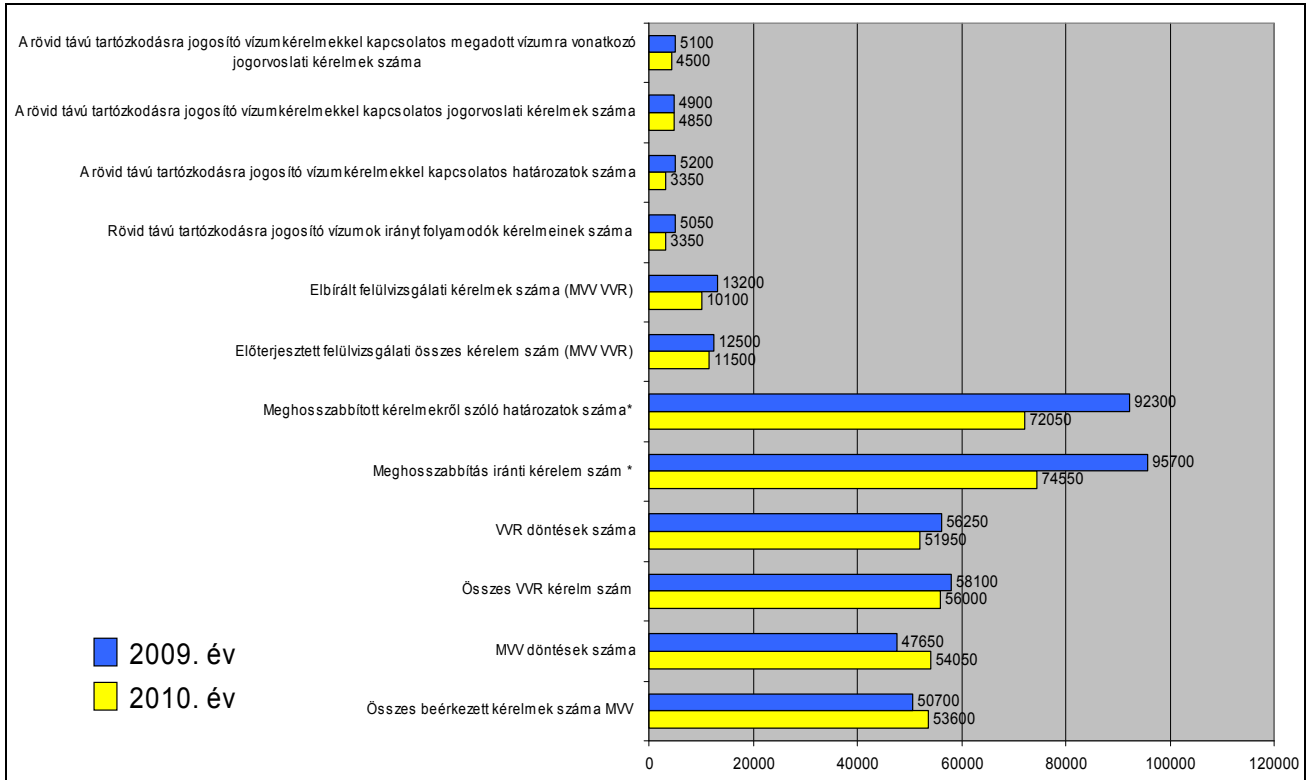
6.4.2.9.1.1 Az emberek és a szabályozás közötti egyensúly megteremtésének módszertanáról⁵⁶³

A Holland Bevándorlási és Állampolgársági Szolgálat felismerte, hogy az élni és dolgozni kívánó emberek életére a döntés kihatással van, ezért az eljárás során az emberek életét érintő kérdést rendkívül óvatos módon közelítik meg. Közelebről ez azt jelenti, hogy az IND munkatársai minden egyes esetet külön-külön vizsgálnak meg, így téve lehetővé, hogy a külföldi ál-

⁵⁶³ Forrás: <http://english.ind.nl/organisatie/> (letöltés dátuma: 2011. május 29.)

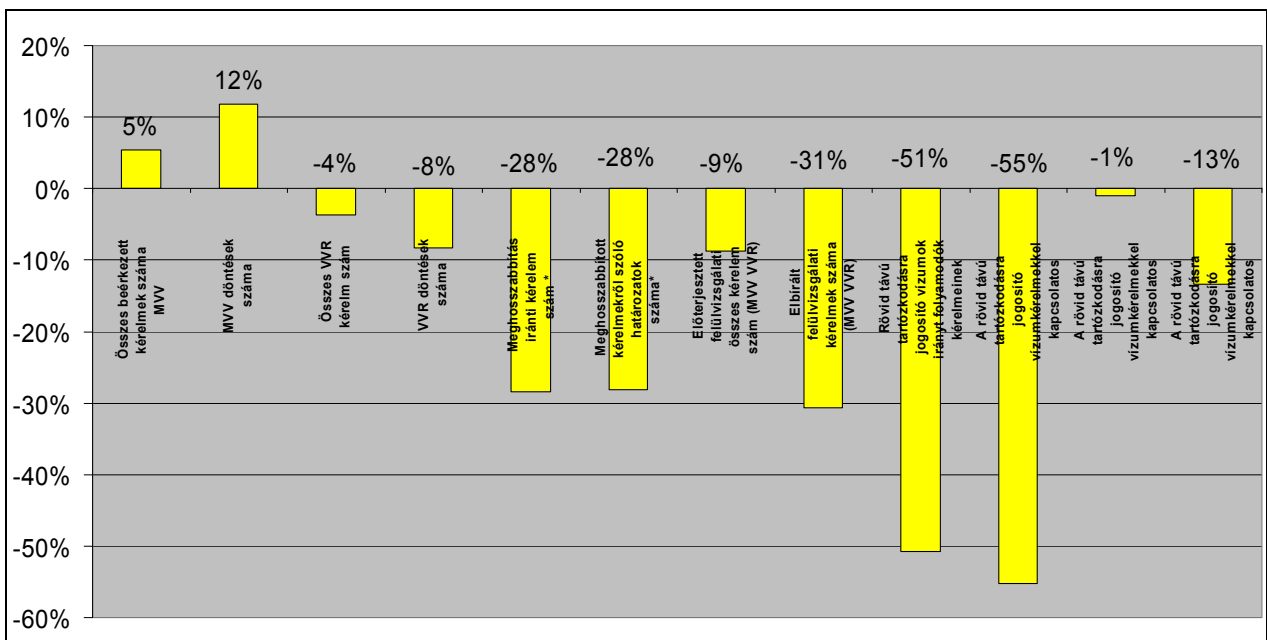
lampolgarok saját maguk mutathassák be történetüket és felsorakoztathassák érveiket a kedvező döntés meghozása érdekében. Az eljárás során ezen hozzáállás biztosít lehetőséget az IND számára az emberek és a szabályozás közötti egyensúly megteremtésére.

26. diagram A Hollandiába érkező migránsokat érintő összes ügytípus

Forrás: saját szerkesztés

27. diagram Kérelmek számának változása a 2010-es év 2009. évhez viszonyított arányában

Forrás: saját szerkesztés

13. táblázat A Hollandiába érkező migránsokat érintő összes ügytípus áttekintése

<i>A Hollandiába érkező migránsokat érintő összes ügytípus áttekintése:</i>	<i>2010. év</i>	<i>2009. év</i>
Összes beérkezett kérelmek száma MVV	53,600	50,700
MVV döntések száma	54,050	47,650
Összes VVR kérelem szám	56,000	58,100
VVR döntések száma	51,950	56,250
Meghosszabbítás iránti kérelem szám *	74,550	95,700
Meghosszabbított kérelmekről szóló határozatok száma*	72,050	92,300
Előterjesztett felülvizsgálati összes kérelem szám (MVV VVR)	11,500	12,500
Elbírált felülvizsgálati kérelmek száma (MVV VVR)	10,100	13,200
Rövid távú tartózkodásra jogosító vízumok irányt folyamodók kérelmeinek száma	3,350	5,050
A rövid távú tartózkodásra jogosító vízumkérelmekkel kapcsolatos határozatok száma	3,350	5,200
A rövid távú tartózkodásra jogosító vízumkérelmekkel kapcsolatos jogorvoslati kérelmek száma	4,850	4,900
A rövid távú tartózkodásra jogosító vízumkérelmekkel kapcsolatos megadott vízumra vonatkozó jogorvoslati kérelmek száma	4,500	5,100

Forrás: saját szerkesztés

* Kérelmek teljes száma a következő eljárások meghosszabbítására vonatkozóan: VVR (Állandó és rendszeres tartózkodási engedély), VVR meghosszabbítás és módosítás a tartózkodás célja tekintetében

A bevándorlási politika végrehajtásának az az elsődleges célja, hogy gyors és szakszerű eljárást biztosítson. A garancia biztosítása érdekében az IND három prioritást fogalmazott meg, és a szervezet eljárását ennek megfelelően alakította ki: az elérhetőség és megközelíthetőség, valamint a gyorsaság és az eredményesség, a döntések elbírálási határidejének optimalizációja elérése céljából.⁵⁶⁴

Az IND egy folyamat-alapú szervezet, amelynek köszönhetően az egyes hivatalok vagy régiók között nem alakultak ki különbségek. A folyamat egyúttal szabályozza és

⁵⁶⁴ Forrás: http://english.ind.nl/organisatie/Werken_bij_de_IND/ (letöltés dátuma: 2011. május 29.)

diktálja is azt a módszert, amely alapján az alkalmazottak számára gondolkodásmódot és cselekvési tervet biztosít, ezzel járulva hozzá a jobb és hatékonyabb munkavégzéshez.

Az eljárás folyamatának négy szakasza különböztethető meg:

Az első a menedékjog területe, amely a menedékjog iránti kérelmek feldolgozását jelenti, azaz a meghallgatást, az ellenőrzést, és a döntés meghozatalát. A második lépcső a honosítás területe, amely a holland állampolgárságot kérők kérelmeinek feldolgozását jelenti. A harmadik folyamatlem a kezelt migráció területe, amikor is a kérelmek feldolgozására kerül sor a rendszeres tartózkodási engedélyért való folyamodás során, amely arra irányul, hogy Hollandiában élhessenek és dolgozhassanak a kérelmezők.

6.5 „A Holland Bevándorlási és Állampolgársági Szolgálat képviselőt biztosító ügyvédi irodája”

A „képviseleti” folyamat némi magyarázatot igényel. A Holland Bevándorlási és Állampolgársági Szolgálat a törvénynek megfelelően alaposan teszteli az összes tartózkodási eshetőséget Hollandiában. Az esetek nagy része nem megy át a teszten, és el kell utasítani őket. Az elutasított döntések következtében számos külföldi állampolgár fellebbez a Bíróság bevándorlási osztályánál. Általánosságban elmondható, hogy a külföldi állampolgárok az Államtanácsnál is fellebbezhetnek.

6.5.1 A prioritások területei

„Kívülről megközelítve, a belsejére fókuszálva.”

A Holland Bevándorlási és Állampolgársági Szolgálat a külföldi állampolgárokért és a társadalmi környezetért dolgozik, így az ügyfelek számára mindig elérhetőnek és megközelíthetőnek kell lennie.

„Az eredményekért való munka”

Az IND a jogszabályi határidőknek megfelelően, azért dolgozik, hogy rövidebb elbírálási időt sikerüljön elérni.

„Az emberekkel és az emberekért való munka.”

Ez mind azért szükséges, hogy a Holland Bevándorlási és Állampolgársági Szolgálat felismerje az emberek számára szükséges igényeket és szükségleteket a cél megvalósítás érdekében.

6.5.2 A Holland Bevándorlási és Állampolgársági Szolgálat együttműködő partnerei⁵⁶⁵

Ügynökség a Menedékkérők Befogadására (COA- Centraal Orgaan Opvang asielzoekers)⁵⁶⁶

A független közigazgatási ügynökség a menedékkérők befogadására jött létre. (COA) A szervezet irányítása a Holland Igazságügyi Minisztérium hatáskörébe tartozik. A menekültügyi eljárás során a COA felel a menedékkérők fogadásáért és lakhatásának biztosításáért. A COA a menedékkérőket különleges központokban helyezi el egész Hollandia területén, amíg a menedékjog iránti kérelem elbírálása tárgyában döntés nem születik.

6.5.3 Központ a Munkáért és a Jövedelemért⁵⁶⁷

Független végrehajtó szervként működik a munkáért és a jövedelemért felelős központ (*UWV WERKbedrijf*) (zelfstandig bestuursorgaan, ZBO), amely a Szociális és Munkaügyi Minisztérium (Sociale Zaken en Werkgelegenheid, SZW) alárendelt szerveként működik. Az UWV WERKbedrijf szerv az álláskeresők és a munkaadók találkozási pontja. Álláskeresők az UWV WERKbedrijf szervezetnél jelentkezhetnek álláskérelmeikkel.

6.5.4 Büntetésvégrehajtási Intézetek Nemzeti Ügynöksége (Dienst Justitiële Inrichtingen)⁵⁶⁸

A Büntetésvégrehajtási Intézetek Nemzeti Ügynöksége (DJI) a büntetőjogi rendszer utolsó láncszeme. A bűncselekményt elkövetőket a rendőrség tartóztatja le. A bíróság ezt követően hoz döntést arról, hogy visszatartást alkalmaz-e adott esetben, vagy szabadságvesztésre ítéli-e az elkövetőt. Amennyiben a szabadságvesztés mellett érvel a bíróság, az elítéltet az egyik DJI intézménybe küldik.

6.5.5 Munkaügyi és a Magas Képzettséggel Rendelkező Migránsok Hivatala⁵⁶⁹

A Munkaügyi és a Magas Képzettséggel Rendelkező Migránsok Hivatala (LKA) információs találkozókat és workshopokat szervez olyan vállalatok részére, amelyek kevés vagy semmilyen

---

⁵⁶⁵ Forrás: <http://english.ind.nl/ketenpartners/> (letöltés dátuma: 2011. május 28.)

⁵⁶⁶ Forrás: <http://www.coa.nl/NED/website/home.asp> (letöltés dátuma: 2011. május 28.)

⁵⁶⁷ Forrás: https://www.werk.nl/werk_nl/werknemer/home, és <http://www.arbeidsmigratie.nl/CWIIND331/CWIINDWebapplicatie/kennisbank?init=true> (letöltés dátuma: 2011. május 28.)

⁵⁶⁸ Forrás: <http://www.dji.nl/> (letöltés dátuma: 2011. május 28.)

⁵⁶⁹ Forrás: <http://english.ind.nl/Werkgevers/> (letöltés dátuma: 2011. május 28.)

tapasztalattal sem rendelkeznek magasan képzett migránsok alkalmazása területén.⁵⁷⁰ Azon munkaadók, akik külföldi munkavállalókat szeretnének alkalmazni, ideiglenes tartózkodási engedély és munkavállalási engedély kombinált használatáért jelentkezhetnek az IND-nél és az UWV WERKbedrijf-nél a [https:// www.arbeidsmigratie.nl](https://www.arbeidsmigratie.nl) honlapon.

6.5.6 A „Tartózkodási varázsló”szerepéről⁵⁷¹

A migrációs politika jogi szabályozása változás alatt áll, új ún. modern migrációs politika bevezetésére került sor. 2011. február 16-án a holland alsóház jóváhagyta a Modern migrációs politika törvénymódosítást.

A Modern migrációs politika elsősorban a rendszeres alkalmazásában állók tartózkodásának biztosítását tűzi ki célul, előtérbe helyezve a munkavállalás, a tanulás és a családegyesítés kérését.

6.5.7 Migrációs jogterületet érintő változás⁵⁷²

Belépési és Tartózkodási Eljárás (TeV) alkalmazására kerülhet sor a jövőben, mind a munkáltatói, mind pedig a külföldi állampolgári oldalon. Ez azért jelentős körülmény, mivel az eljárás alkalmazásával ezt követően már nem kell két külön kérelmet benyújtani a rendszeres ideiglenes tartózkodási engedélyért és a tartózkodási engedélyért is egyúttal. Miután a rendszeres ideiglenes tartózkodási engedélyt kiadták, az IND automatikusan biztosítja a tartózkodási engedély kibocsátását.

A külföldi állampolgárok nem kötelesek rendszeresen ideiglenes tartózkodási engedélyt kérni, a tartózkodási engedély a megbízási eljárás hatálya alá tartozik. A megbízó is kérheti a tartózkodási engedélyt a külföldi állampolgár nevében, annak ellenére, hogy az adott személy még külföldön tartózkodik.

A megbízóknak fontos szerepe van a migrációs politikában. A megbízó az a személy vagy szervezet (pl. egy vállalat vagy oktatási intézmény), aki érdekelt egy külföldi személy áthelyezésében. Maguk a megbízók is kérhetnek a külföldi állampolgár nevében tartózkodási engedélyt, és élhetnek panasszal, kifogással, ha úgy látják.

Magukat is felhatalmazhatják jogi személyek és vállalkozások. Ezt követően meghatalmazott szponzorrá, megbízóvá válnak. Előnyre csak meghatározott szponzorok tehetnek szert (lásd a

---

⁵⁷⁰ Forrás: <http://english.ind.nl/Werkgevers/voorlichtingsbijeenkomsten-en-workshops.aspx> (letöltés dátuma: 2011. május 28.)

⁵⁷¹ Forrás:

http://english.ind.nl/residencewizard/verblijfwijzer_mijnsituatie.asp?proc=komen&lang=en&duur=1&procedure=Obtaining+Dutch+nationality (letöltés dátuma: 2011. május 29.)

⁵⁷² Forrás: <http://english.ind.nl/themas/momi/index.aspx> (letöltés dátuma: 2011. május 28.)

„jogok és kötelezettségek”). Egyes esetekben (oktatási intézmények, au-pair ügynökségek, magasan képzett migránsok alkalmazása esetén) a tartózkodási a tartózkodási engedély kötelező. Nem lehetnek meghatalmazottak, azok a szponzorok, akik családtagjaikat hozzák Hollandiába. Minden szponzornak jogi kötelezettsége áll fenn. Az IND-nek lehetősége van az olyan szponzorok és külföldi állampolgárokkal szemben fellépni, akik nem teljesítik a jogszabályi kötelezettségeiket. Az engedéllyel nem rendelkező szponzorok általában azok a személyek, akik családi migráció keretében, egy vagy több családtag áthelyezését kérik, vagy olyan jogi személy vagy vállalkozás, amely nem szerzett engedélyt.

A leggyakrabban feltett kérdés az elfogadott módosításokkal kapcsolatosan arra vonatkozik, hogy vajon a bevezetésre került új politika csak az új jogosultságokra alkalmazható? Ez az első tartózkodási kérelem dátumától függ.

6.5.8 Következmények a tartózkodási célok alapján

Ennek bevezetéséből következően a modern migrációs politika a már kiadott engedélyekre és szerződésekre is hatást gyakorol. A következőkben áttekintést adok a tartózkodás célját illető következményekről.

6.5.8.1 Szponzorok és támogatók nélküli külföldi állampolgárok⁵⁷³

(családi migráció/a nem engedélyezett szponzorok köre)

A 2010. július 1-jei időpont fontos a szponzorok ezen csoportja számára. 2010. július 1-je óta a tartózkodási engedélyek iránt benyújtott elsődleges kérelmek a modern migrációs politikáról szóló törvény hatálya alá tartoznak. Minden jog és kötelezettség, amely az új törvény eredménye, a külföldi állampolgárok felé attól a pillanattól kezdve alkalmazandók, ahogy hatályba lépnek.

A 2010. július 1-je előtt benyújtott elsődleges kérelmeknek továbbra is feltétele, hogy a jelenlegi jogszabályok, és előírások időtartama ne haladja meg az 5 évet. A meghosszabbításra vonatkozó kérelmek érvényességi ideje továbbra is a régi törvény hatálya alá tartozik, ha az első kérelmet 2010. július 1-je előtt nyújtották be.

---

⁵⁷³ Forrás: http://english.ind.nl/themas/momi/Consequenties_per_verblijfsdoel/index.aspx, és http://english.ind.nl/themas/momi/Consequenties_per_verblijfsdoel/referenten-en-vreemdelingen-zonder-referent.aspx (letöltés dátuma: 2011. május 28.)

6.5.8.2 Cserekapcsolatok (beleértve az au-pair csereügynökségeket és a kulturális cserekapcsolatok)⁵⁷⁴

A migrációs politika alapján az au-pair ügynökségek és a kulturális csereügynökségek az au-paireskedő, illetve csereprogramok résztvevőinek szponzorai lettek. Jelentősen eltér a korábbi helyzettől, amikor is még a fogadó család a hivatalos szponzor.

Amikor az új törvény életbe lép, a hivatalokat szponzorokként kell engedélyezni. Nem lehetnek engedély nélküli ügynökségek au-paireskedő vagy ifjúsági csereprogramok résztvevőinek támogatói, akik Hollandiába szeretnének jönni, és tartózkodási engedélyre lenne szükségük.

Egy meghatalmazott ügynökség közreműködésére van szükség, hogy a fogadó családok gondoskodni tudjanak a fiatalok cseréjéről. A jelenlegi idegenrendészeti törvényt továbbra is alkalmazni kell a 2010. július 1-je előtt benyújtott tartózkodási kérelmek esetén. Amíg a tartózkodási engedély le nem jár, az ifjúsági csereprogramok résztvevőinek, megengedett, hogy maradhassanak. Ezekre addig nem vonatkozik az új törvény kötelezettségei.

Vendéglátó család által 2010. július 1-jén vagy azután benyújtott tartózkodási engedély már az új törvény hatálya alá esik. Ez valószínűleg 2012. január 1-jén történik meg. Ettől az időponttól kezdve az új törvény az au-pair és a csereprogramok résztvevőire is vonatkozik és kötelesek is tájékoztatást kapni erről. Az IND ad majd értesítést a végleges időpontról.

Amint a modern migrációs politikáról szóló törvény életbe lép az au-pair és csereügynökségek a szerződéseit automatikusan engedélyezettnek nyilvánítják, ha az általuk benyújtott legalább egy tartózkodási kérelmet az előző évben megadták.

Akkor válnak az au-pair ügynökségek és a csereügynökségek engedélyezett támogatóvá szerződés alapján, amikor a modern migrációs politika hatályba lép és az új jogok és kötelezettségek az összes külföldi állampolgár számára elérhetőek, akik az ügynökség beavatkozásának köszönhetően szereztek tartózkodási engedélyt.

6.5.8.3 Felsőfokú tanulmányok folytatása Hollandiában⁵⁷⁵

A modern migrációs politika alapján az oktatási intézmények jogilag a külföldi diákok szponzorai lehetnek, de ez a tevékenység engedélyköteles. Ez azt jelenti, hogy az oktatási intézmény a külföldi diákok számára csak engedély birtokában biztosíthat támogatást, tanulmányaik folytatásának céljából rendelkezik tartózkodási engedéllyel. Mind az egyetemi- főiskolai képzés megszerzéséhez (WO), a felsőfokú szakmai képzettséghez (HBO), a vezető típusú középfokú

---

⁵⁷⁴ Forrás: http://english.ind.nl/themas/momi/Consequenties_per_verblijfsdoel/aupairs-en-culturele-uitwisseling.aspx (letöltés dátuma: 2011. május 28.)

⁵⁷⁵ Forrás: http://english.ind.nl/themas/momi/Consequenties_per_verblijfsdoel/studie-hoger-onderwijs.aspx (letöltés dátuma: 2011. május 28.)

szakképzéshez (MBO), mind a középfokú oktatás (VO) szintjén szükséges az engedély biztosítása.

Az a külföldi diák, akinek tanulmányi célból tartózkodási engedélyre van szüksége, nem léphet be Hollandiába úgy, hogy ne lenne az IND által elismert oktatási intézménnyel valamilyen kapcsolatban. A nemzetközi szabályozás alapján természetesen kivételt lehet tenni olyan diákok esetén, akik az IND által nem engedélyezett kurzusokra iratkoznak be, amelyek a 2004/114/EK irányelv hatálya alá tartozó képzések körébe nem tartoznak bele.

Azok az oktatási intézmények, amelyek rendelkeznek szerződéssel, automatikusan engedélyezett szponzorrá válnak, amint a jogszabály hatályba lép, ha addig az azt megelőző évben legalább egy benyújtott kérelemmel rendelkeznek.

A szerződéssel nem rendelkező oktatási intézmények kapcsolatba léphetnek az IND-vel. Miután a törvény hatályba lép, az összes jelenlegi diák az új törvény által nyújtott jogok és kötelezettségek alanyaivá válik, amint az intézmény engedélyezett szponzorrá válik. Azok a diákok, akik a törvény életbe lépése után is még nem engedélyezett intézménybe járnak, természetesen ott befejezhetik tanulmányaikat.

6.5.8.4 Az idénymunka szerepéről a migrációs politika kapcsán⁵⁷⁶

A modern migrációs politika alapján a munkáltatók legálisan szponzorai lesznek azon munkavállalóknak, akik idénymunkában kívánnak dolgozni.

A szezonális munkavállalók munkáltatói nem kötelesek engedélyezni a családegyesítést, de ez lehetséges. Engedély nélküli cég szintén szponzora lehet egy külföldi állampolgárnak, ha annak idénymunka céljából van szüksége tartózkodási engedélyre.

Azok a munkáltatók, akik már rendelkeznek szerződéssel, automatikusan engedélyezett szponzorokká válnak, amint a törvény életbe lép és amennyiben a megelőző évben egy általa benyújtott letelepedési engedélyt megadtak. Olyan cégek, amelyek nem rendelkeznek szerződéssel, de engedélyezett szponzorokká szeretnének válni, kapcsolatba léphetnek az IND-vel.

Az a külföldi állampolgár, aki olyan munkáltatónak dolgozik, mely rendelkezik szerződéssel, engedélyezett szponzorrá válik, amint életbe lép a törvény.

Az alábbiak azokra a külföldi állampolgárokra vonatkoznak, akik olyan cég alkalmazásában állnak, melyek nem váltak engedélyezett szponzorrá, miután a törvény hatályba lépett:

---

⁵⁷⁶ Forrás: http://english.ind.nl/themas/momi/Consequenties_per_verblijfsdoel/seizoensarbeid.aspx (letöltés dátuma: 2011. május 30.)

A 2010. július 1. előtt benyújtott tartózkodási engedélykérelmek továbbra is a jelenlegi törvény hatálya alá tartoznak. Az engedély időtartamának meghosszabbítására irányuló kérelmek időtartama 5 évnél nem lehet hosszabb, ha az első kérvényt 2010. július 1. előtt nyújtották be.

A tartózkodás engedély iránti kérelmek, amelyeket 2010. július 1-én vagy azután nyújtottak be a modern migrációs politika alanyai lesznek, amint az új törvény életbe lép. Azok után minden jog és kötelezettség törvényerőre lép.

6.5.8.5 Migránsok számára biztosított munka alatti tanulás (tréning, gyakornokság) szerepéről⁵⁷⁷

A modern migrációs politika alapján a munkáltatók legálisan egy dolgozó migráns szponzorává válhatnak, ha az adott személy munkaviszonyának fennállása alatt tanulmányi programban kíván részt venni.

A gyakornokok és/vagy a szakképzésben résztvevők munkáltatói nem kötelesek szponzorrá válni, de ez számukra lehetséges. Egy engedély nélküli cég szponzora lehet, egy olyan külföldi állampolgárnak, akinek tanulmányai miatt van szüksége tartózkodási engedélyre.

Azok a munkáltatók, akik már rendelkeznek szerződéssel, automatikusan engedélyezett szponzorrá válnak, amint a modern migrációs politikáról szóló törvény életbe lép, feltéve, ha legalább egy kérvényt benyújtottak az azt megelőző évben és ezt pozitívan bírálták el. Azok a cégek, amelyek nem rendelkeznek szerződéssel, de szeretnének részesévé válni a szolgáltatásnak, kapcsolatba léphetnek az IND-vel.

A gyakornok és/vagy szakképzésen résztvevő, aki olyan munkaadó számára dolgozik, aki rendelkezik szerződéssel, az engedélyezett szponzorrá válik, amint a törvény életbe lép.

Az alábbiak a gyakornokra és/vagy szakképzésen résztvevőre vonatkozik, aki a szponzorrá nem vált vállalatoknál dolgozik.

A 2010. július 1. előtt benyújtott tartózkodási kérelmek továbbra is a jelenlegi törvény hatálya alá tartoznak. Az engedély időtartamának meghosszabbítására irányuló kérelmek hatályossága 5 évnél nem lehet hosszabb, ha az első kérvényt 2010. július 1. előtt nyújtották be.

A modern migrációs politika alanyaivá válnak, azon tartózkodási engedélyek iránti kérelmek, amelyeket 2010. július 1-én vagy a törvény hatályba lépése után nyújtottak be, amint az új törvény hatályba lép. Azok után minden jog és kötelezettség törvényerőre lép.

---

⁵⁷⁷ Forrás: http://english.ind.nl/themas/momi/Consequenties_per_verblijfsdoel/lerend-werken.aspx (letöltés dátuma: 2011. május 31.)

6.5.8.6 A rendszeres foglalkoztatásról⁵⁷⁸

A modern migrációs politika alapján a munkáltató legálisan szponzora lesz egy olyan munkaerő-migránsnak, aki rendszeresen fizetett alkalmazott szeretne lenni.

A munkaadók nem kötelesek szponzorként működni, de ez lehetséges.

Egy engedély nélküli cég úgy is szponzorrá válhat egy külföldi polgár számára, ha a munkaügyi migráció miatt van szüksége tartózkodási engedélyre.

A szerződéssel rendelkező munkáltatók a modern migrációról szóló törvény hatályba lépésével, automatikusan engedélyezett szponzorrá válnak, ha legalább egy kérvényt benyújtottak az azt megelőző évben és azt pozitívan bírálták el.

Munkaügyi migráns az, aki egy olyan szerződéssel rendelkező munkaadó számára dolgozik, aki a törvény hatályba lépésével engedélyezett szponzorrá válik.

Az alábbi szabályozás azokra a munkavállalókra vonatkozik, akik olyan vállalatnál vállalnak munkát, amelyik nem vált engedélyezett szponzorrá:

A 2010. július 1. előtt benyújtott tartózkodási kérelmek továbbra is a jelenlegi törvény hatálya alá esnek. Az engedély időtartamának meghosszabbítására irányuló kérelmek időtartama 5 évnél nem lehet hosszabb, akkor, ha az első kérvényt 2010. július 1. előtt nyújtották be.

A modern migrációs politika alanyai lesznek, azon tartózkodási engedélyek iránti kérelmek, amelyeket 2010. július 1-én vagy az új törvény hatályba lépése után nyújtottak be, miután minden jog és kötelezettség törvényerőre lép.

6.5.8.7 Tudás és tehetség, azaz a magasan képzett migránsok szerepvállalása⁵⁷⁹

A modern migrációs politika alapján a magasan képzett migránsok és tudományos kutatók munkaadói jogi szempontból szponzornak minősülnek. A munkáltatóknak engedélyezni lehet, hogy szponzorokká váljanak. Egy engedély nélküli cég nem lehet szponzor, olyan külföldi munkavállaló számára, akinek ez ügyben lenne tartózkodási engedélyre szüksége.

Azok a munkáltatók, akik magasan képzett migránsokat regisztráltak vagy szerződéssel rendelkeznek, engedélyezett szponzorokká válhatnak, amint a törvény hatályba lép, ha az azt megelőző évben legalább egy sikeres kérvényt benyújtottak. Azok a vállalatok, akik nem regisztráltak magasan képzett migránsokat, de szponzorrá akarnak válni, szintén kapcsolatba léphetnek az IND-vel.

---

⁵⁷⁸ Forrás: http://english.ind.nl/themas/momi/Consequenties_per_verblijfsdoel/reguliere-arbeid.aspx (letöltés dátuma: 2011. 05. 31.)

⁵⁷⁹ Forrás: http://english.ind.nl/themas/momi/Consequenties_per_verblijfsdoel/kennis-en-talent.aspx (letöltés dátuma: 2011. május 31.)

A munkáltatók kötelesek gondoskodni a magasan képzett bevándorlókról, így pl. kötelességük gondosan toborozni és kiválasztani a jól képzett bevándorlókat.

A szerződéssel rendelkező munkaadó számára dolgozó magasan képzett bevándorlónak a modern migrációs politikáról szóló törvény alapján, a törvény hatályba lépésével minden jog és kötelezettség megilleti.

6.5.8.8 A migránsok nem engedélyezett szponzornál való munkavállalásáról⁵⁸⁰

Az alábbi szabályok azokra a munkaerő migránsokra vonatkoznak, akik olyan vállalatnál dolgoznak, amely a törvény alkalmazhatósága után nem vált engedélyezett szponzorrá.

A magasan képzett migránsok, akik 2010. július 1. előtt beadták kérelmüket, addig maradhatnak, míg tartózkodási engedélyük le nem jár. Ezért az ő esetükben a modern migrációs politikában járó jogokat és kötelezettségeket nem kell alkalmazni.

A magasan képzett migránsok, akik 2010. július 1-én vagy azután adták be kérelmüket, addig maradhatnak, míg tartózkodási engedélyük le nem jár. Ellentétben a korábbiakkal, rájuk már az új törvény vonatkozik.

6.5.8.9 Külön eljárás a török állampolgárokról⁵⁸¹

Az EK és Törökország közötti társulási megállapodás, a kiegészítő jegyzőkönyv és az 1/80 rendelet következményekkel jár a modern migrációs politika keretében a szponzori viszonyokra.

Az IND nem ítélt meg szponzori támogatást olyan török állampolgárnak, aki a modern migrációs politika alapján, magasan képzett bevándorlóként, vagy tudományos kutatóként dolgozik a 2005/71/EK irányelve értelmében.

Ezekben az esetekben az az igény, hogy a török bevándorló munkáltatója szponzorként léphessen fel, nem vonatkozik az első bevezetésre. A modern migrációs politika alapján a bevándorló munkáltatója nem rendelkezik semmilyen extra információs és adminisztrációs kötelezettséggel.

Amennyiben nem teljesíti a tartózkodáshoz szükséges feltételeket és elhagyja Hollandiát, továbbra is lehetősége van kérvényt benyújtani.

Nem lehet kötelezni a munkáltatókat arra, hogy török munkavállalók számára engedélyezett szponzorként működjenek. Közigazgatási bírságot sem szabhatnak ki rájuk, ha a munkáltatók

---

⁵⁸⁰ Forrás: http://english.ind.nl/themas/momi/Consequenties_per_verblijfsdoel/kennis-en-talent.aspx (letöltés dátuma: 2011. május 31.)

⁵⁸¹ Forrás: http://english.ind.nl/themas/momi/Consequenties_per_verblijfsdoel/kennis-en-talent.aspx (letöltés dátuma: 2011. május 31.)

nem teljesítik kötelezettségeiket. Ezen kívül a török munkaerő hazaszállítási költségeinek egy részét egy korábbi munkáltató nem térítheti vissza. Ezeket a költségeket maga a külföldi állampolgár téríti meg. Természetesen egy ilyen munkáltató nem tud szponzorként fellépni a török munkavállalók számára. Ugyanakkor az ilyen munkaadó e munkavállalók meghatalmazott képviselője lehet.

Ez nem változtat azon a tényen, hogy a munkaadó önként vállalhatja a török munka szponzorálását. A szponzorrá válás biztosítja a gyorsított eljáráshoz való hozzáférést, amit csakis külföldi állampolgárok szponzorainak engedélyeznek.

Ebben az esetben azt is szem előtt kell tartani, hogy az információs és adminisztrációs kötelezettségek gyorsított eljárást igényelnek, így ehhez elengedhetetlen, hogy a munkaadó vállalja a szponzor szerepét.

6.5.9 Miért is fontos a jogi segítség a migránsokat érintő eljárások során?

Le kívánom szögezni, hogy hozzáértő, gondos, szakszerű jogi segítségnyújtás biztosítása nélkül a migránsokat érintő adminisztratív döntések megfellebbezésének joga, beleértve a menedékkérők fogva tartására, valamint esetleges szükségszerű kiutasítására vonatkozó döntések elleni jogorvoslati jog gyakorlását is, csupán tiszta illúzió maradhatna. A menedékkérők alapvető jogainak védelme érdekében az ügyvédek eljárásba történő bevonása nélkülözhetetlen lenne, nem is beszélve a kiutasítással szembeni jogorvoslat lehetőségének biztosításáról. Az átfogó védelem biztosításának legalapvetőbb záloga a befogadó országban töltött első órától fogva a jogi szolgáltatás biztosításához történő hozzáférés jogának biztosítása.

7. Magyar és holland „legal aid”: múlt, jelen, jövő záró következtetései

Javaslatok a magyar „legal aid” rendszer továbbfejlesztésére holland minta és saját meg- látások alapján

A magyar és a holland „legal aid” rendszerből adódó, általam megfontolandónak tartott következtetések kapcsán a következőket kívánom kiemelni:

A holland rendszerben a mediációs tevékenység polgári és egyéb jogágakhoz kapcsolódó hozzárendelődése figyelhető meg, jogi segítségnyújtási területen. Véleményem szerint a területi kormányhivatalok alá tartozó igazságügyi szolgálatok felépítése hatáskörök gyakorlásának módosításával, továbbá illetékesség lehetőségek mástípusú kijelölésével hatékonyabbá válhatna. A következők szerint képzelném el: amennyiben a büntető mediáció a pártfogó felügyelői szolgálat alá tartozó mediatori területről átkerülne a sértetti oldallal - és nem a terhelti, avagy elkövetői oldallal - foglalkozó áldozatsegítéshez, és lehetőség nyílhatna a kirendelt védői intézmény áldozatsegítési tevékenységhez kapcsolódó átcsoportosítására, amellyel hatékonyabb működés válhatna elérhetőbbé.

A jogi segítségnyújtó tevékenység gyakorlásához a polgári mediáció telepítését tartanám kivitelezhetőnek, melynek az alternatív megoldások irányába lenne terelhető és kiváltható a bírósági eljárás. A szakmai kompetenciák alapján a pártfogó felügyeletet érintő büntető mediáció elkülönítéséről már szoltam, eszerint logikusabbnak tartanám a kiskorúakra valamint a nagykorúakra vonatkozó büntető mediáció ügyeinek megbontását is az áldozatsegítés területén belül.

A kirendelt védői intézmény önálló szervhez történő telepítését szem előtt tartandó követelménynek tartom, önálló költségvetési fejezetként történő biztosítással. A jogi segítségnyújtási rendszer részeként értelmezhető lehetőségként hasonló felülről nyitott célleírányt képzelnék el. Úgy, mint a tényleges értelemben vett jogi segítségnyújtási rendszer a pártfogó ügyvédi képviselő biztosításával az igazságszolgáltatástól a nyomozati szervektől független intézményként.

A holland joggyakorlat az egyablakos ügyintézésel kiemelkedő példaként szolgálhat, hiszen az adatok, az ügyfelek által elmondott információk könnyebben lekövethetőbbé, igazolhatóbbá és áttekinthetőbbé válhatnának. A kormányablakokon keresztül valamint az önkormányzatok népjóléti osztályaival történő együttműködés során a járási rendszerhez igazodóan előtérbe helyezném az ügyfelek lakó illetve munkavégzési helyéhez közelebb álló jogi segítségnyújtási ügyintézési folyamatot.

A holland példa által biztosított interaktív, online applikációt alkalmasnak tartanám Magyarországon is biztosítani, hiszen információs társadalom fejlődése nem áll meg és hasonló alkalmazásra a www.magyarország.hu oldal alkalmazásával is akár sor kerülhetne.

Javasolnám továbbá a magyar jogrendszert érintő jogbiztosítás igénybevételének lehetőségét akár állami kompetenciaként lehetővé tenni állampolgárok számára anyagi feltétel rendszertől függően.

Ami a holland rendszerben kiemelkedő: az a kamarai tagság magas aránya a jogi segítségnyújtást biztosító ügyvédek körében, ami példaként állhat saját jogi segítői névértékünk vezetése előtt. Javasolnám az ügyvédek auditálását, re auditok biztosítását, továbbá visszaellenőrizhető szolgáltatással kapcsolatos igényre vonatkozó ügyfél elégedettség vizsgálat bevezetését.

A magyar jogi, áldozatsegítési és büntető mediációval foglalkozó területek ügyintézői leterheltégét, ha a feladatok mértéke miatt könnyíteni nem is lehetne, mégis rekreáció bevezetésével a terhek elviselése könnyebbé válhatna.

A következőkben a jogi segítségnyújtási területre összpontosítva szeretnék néhány általam fontosnak tartott megállapítást tenni:

A holland jogi segítségnyújtás két lépcsőre épít egyrészt az ügyfélszolgálati vonalra, mint alapvető szolgáltatásra, elsődleges tanácsadásként maximálisan egy óra terjedelemben. A gyakorlatban a magyar ügyintézés visszatérő ügyfelek esetén sokszor ennél jóval magasabb óraszámot is feltételez. Így javasolnám szükség szerint az ügyintézési időtartam maximaizálásának bevezetését. Amennyiben az ügyfél ügye adott időintervallumon belül nem oldható meg, javasolnám a holland második vonal, azaz az ügyvédi rendszer igénybevételét.

A magyar rendszerrel ellentétben a holland jogi támogatás bizonyos részét az ügyfél viseli melyet, egy képletes összeggel ügyfeleink esetén is javasolnék bevezetni, ösztönözve az ügyfele ügyének áttekintésére és a komolytalan eljárások, kontrolálatlan igények megakadályozására. Az ügyvédhez fordulás segítségét, annak biztosítását mindenképpen bizonyos ügyfél általi minimális költségviseléshez kötném.

Az ügyfél jövedelmi és vagyoni viszonyai tekintében az adóhivatallal való összekötést alapvető követelménynek tekinteném Magyarországon is.

Javasolnám, hogy az adott vizsgálat után, amennyiben az ügy tényleges szakértői, ügyvédi segítséget igényelne és az ügyfél vállalja, hogy közreműködjenek az ügyében specializációnak az ügyfél és az ügyintézés helye közötti távolságnak és a szakértő által feldolgozott ügyek számának jelentős súlyt tulajdonítanék.

Úgy vélem a szolgáltató közigazgatás weboldallal történő elérhetősége, valamint call centerként történő elérhetősége előtérbe helyeződhetne Magyarországon is. Hollandiában is gyakori a

jogi asszisztensi munkakör ellátása. Magyarországon is elképzelhetőnek tartanám a felsőoktatás a jelenlegi átalakításakor a speciális jogi segítségnyújtó asszisztencia képzésének kialakítására: egyetemekkel és főiskolákkal indított együttműködés során új szakok indítását vagy meglévő szakok pl. közszolgálati szak biztosításával, az adott munkakör feltételrendszerének átalakítását.

Amennyiben a kormányablakokhoz hasonlóan hosszabb nyitvatartási idővel lehetne biztosítani a jogi szolgáltatásokat, elképzelhetőnek tartanám váltóműszak alkalmazásával a telefonos és e-mail kapcsolat biztosítását, melynek segítségével országos szinten is egyenletesen eloszthatóbbá válhatnának az ügyek. A már említett szoftvert a jogi szolgáltatáshoz történő online hozzáférés eszközeként kivitelezhetőnek tartanám, melynek segítségével jogi dokumentációkat lehetne biztosítani az ügyfelek számára, információ biztosításaként, tájékoztató lehetőségként. Véleményem szerint az információbővítés által bizonyos ügyfélkör számára lehetővé válna saját ügyének megoldása tárgyában az önálló megoldáskeresés. Magyarországon jelenleg a választott „jogi képviselő” papír alapon kapja meg az ügyben történő eljárásra feljogosító határozatot, melyet elektronikus üzenetként, költségkímélő módon ki lehetne váltani és online elérhetőséggel rendelkező ügyfelek esetén minősített elektronikus aláírással lehetővé lehetne tenni a gyors információ cserét.

Amennyiben Magyarországon is lehetővé válnának a weboldalon történő online interaktív applikációk, annyiban egyetemekkel történő együttműködésként kivitelezhetőnek tartanám „útvojaltervek” kialakítását, továbbfejlesztését, melyek segítségével saját konfliktusmegoldásra lehetne ösztönözni a felhasználókat, mennyiben a szoftver nem biztosítana megoldást, lehetőségként az ügyfélszolgálat felkeresésére kérhetné fel az ügyfelet. Az ügyvédek esetén, akik eljárnak az adott ügyekben meghatározott helyes gyakorlatra vonatkozó etikai kódexet és sztenderdeket tartanék fontosnak a már említett auditálási kötelezettség mellett. Az említett holland menedék és bevándorlási jog esetében előírt egyéb feltételrendszerben történő megjelenést hasonlóan kiterjeszteném a magyar joggyakorlatban, speciális tréningeket javasolnék, szaktudás és a tapasztalat elsajátítása érdekében a jogi segítői kör számára.

Hollandiában az ügyvédek és a közvetítők díjának megfizetése esettípusokhoz igazodó fix óraszám alapján történik, a magyar peren kívüli ügyek esetében megfontolandónak tartanám rögzített óraszámok alapján történő díjkifizetés biztosítását.

Véleményem szerint a peres eljárásokban a magyar ügyvédi költségek megfizetésére vonatkozó ügyvédi díjat érintő rendszer az alacsony óradíjak ellenére is magasabb díjszabás kialakítása mellett jól alkalmazható lehet a továbbiakban is.

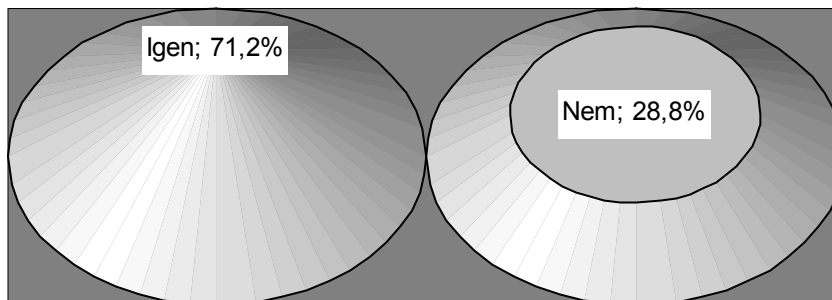
7.1 Primer kutatás összehasonlító elemzése

7.1.1 A Nyugat-Magyarországi Régió primer kutatásának eredményelemzése⁵⁸²

A fennálló lehetőségek értékelése során mindig szükséges feltérképezni azokat az egyént érintő, önérvényesítő képességgel összefüggő személyiséget érintő vetületeket, amelyek képet nyújthatnak arról, hogy az adott ügyfél problémamegoldása során milyen módszer szerint jár el. Az emberi természetből adódóan sok esetben felmerülhet az egyezségkeresés, a megegyezés igénye. Amennyiben a saját szerep megítélése pontos és kellőképpen tájékozott, amennyiben ez nem teljesül korlátokba ütközhet, vagy öntudatának felmerülésével akár pereskedési szemlélete is kialakulhat.

Az ügyfelek jogi problémájának fennállását vizsgáltam a kérdőíves felmérés megkérdezésének időpontjában, valamint a tekintetben, hogy az ügyfél rendelkezett-e a korábbiakban valamely jogi területen megoldandó nehézséggel.

6. ábra A jogi probléma fennállásának megoszlása

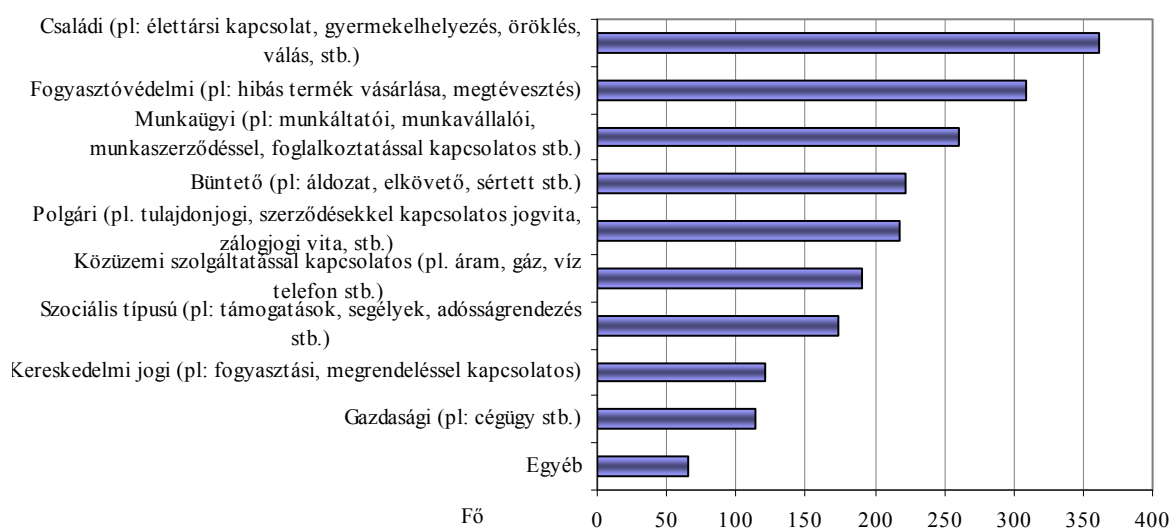

Forrás: Saját kutatás, saját szerkesztés.

A válaszok alapján megállapítható, hogy a megkérdezett válaszadók közül 756 fő igennel, és 306 fő nemmel válaszolt arra nézve, hogy volt e már életében jogi probléma. A jelenre vonatkozó kérdésnél ez az arány megfordult, így a megkérdezés időszakában az adott ügyfelek aktuális jogi problémával sokkal kisebb arányban küszködtek, mint a korábbi időszakban. A megkérdezettek közül csak minden 4. személy volt jogi problémával érintett, mely azonban az elkövetkezendő időszakra sem prognosztizál kisebb joggal való érintettséget, mint a szolgálatok megalakulásától eddig eltelt időszakban együttesen.

⁵⁸² RUDAS, Tamás: *Közvélemény-kutatás Értelmezés és kritika*. Második bővített kiadás, Corvina Tudástár, GEO könyvek, Corvina Kiadó Kft. Budapest, 2006., Lásd Eredmények értelmezése 97-109. o.

28. diagram A jogi problémák típusonkénti összetételének megoszlása Magyarországon

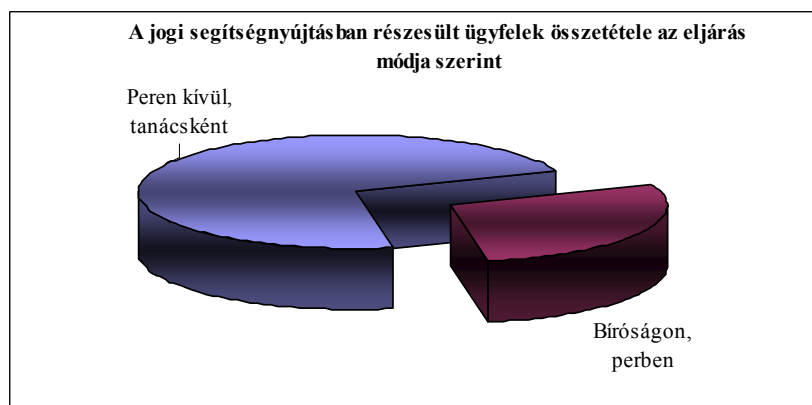

Forrás: Saját kutatás, saját szerkesztés.

A felmerült jogi problémával rendelkezők kumulált adatait figyelembe véve (vagyis egy-egy megkérdezett többször is szerepelhet, amennyiben a vizsgált időszakban többféle problémával szembesült), a típusok szerinti megoszlást szemléltető sávdiaagram alapján a válaszadók legnagyobb részben, 43%-ban családon belüli esetekkel keresték fel az intézményeket, további jelentős hányaduk, 36%, fogyasztóvédelmi, háromtizedük pedig munkaügyi problémával szembesült. Büntetőjogi és polgárjogi típusú megkeresés a megkérdezettek közül egyaránt minden negyeik személyt érintett. A közüzemi szolgáltatásokkal összefüggő, valamint a szociális típusú támogatásokkal, segélyekkel, adósságrendezéssel kapcsolatos problémák az ügyfelek közel ötödét érintette, míg a társadalombiztosítási-jogi nehézségek és egyéb esetek meghatározottsága nem volt jellemző.

A jogi problémák típusonkénti megoszlásában is az említett sorrend a jellemző, 100 esetből 17 családdal, 15 fogyasztóvédelemmel, 13 munkaüggyel, minden tízedik büntető- és polgári perrel, valamint közüzemi szolgáltatásokkal volt kapcsolatos.

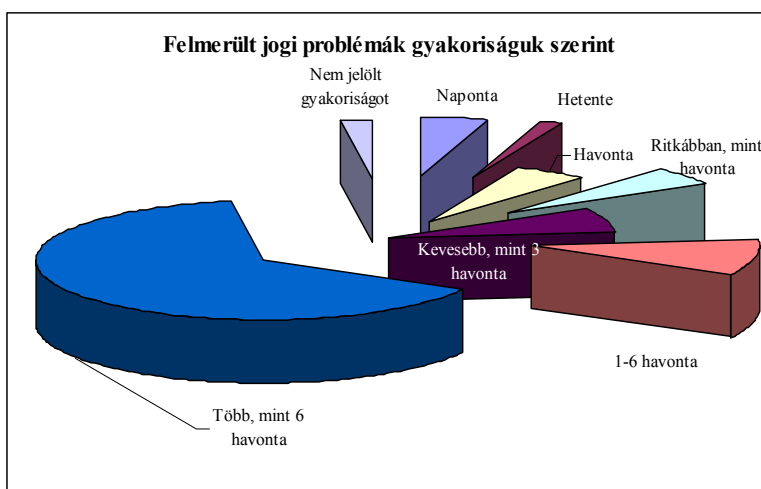
7. ábra A jogi segítségnyújtásban részesült ügyfelek összetétele az eljárás módja szerint

Forrás: Saját kutatás, saját szerkesztés.

Fontos annak a vizsgálata, hogy a jogi segítséget igénylő és abban részesülő ügyfelek számára milyen mértékű a peren kívüli, valamint a perben biztosított segítségnyújtás. A megkérdezett ügyfelek magas aránya, 84%-a peren kívül tanácsként fordult problémájával jogi megoldást keresve különböző intézményekhez, míg 33% jutott el peres eljárásig a bírósági rendszer keretében. Átfedés mutatkozik az ügyfelek kb. 15%-a tekintetében azzal kapcsolatosan, hogy ezek az ügyfelek mind perben, mind előzetes szolgáltatásként peren kívül is jogi támogatásban részesültek, vagy arra igényt tartottak.

8. ábra Felmerült jogi problémák megszólása gyakoriságuk szerint

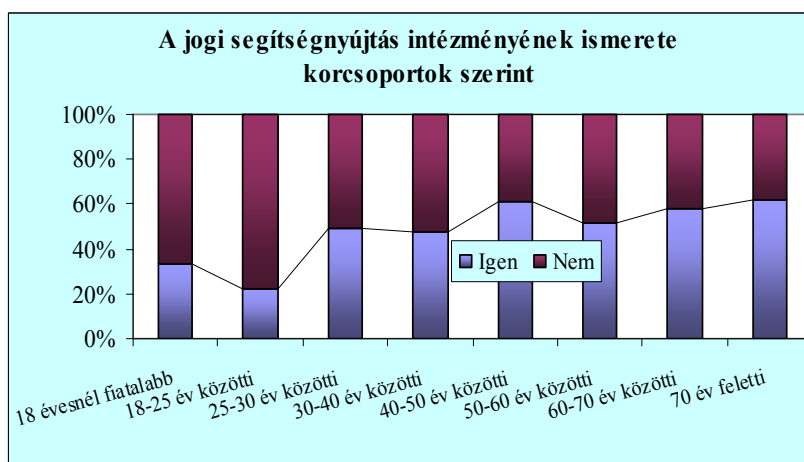

Forrás: Saját kutatás, saját szerkesztés.

Vizsgáltam a felmerült jogi problémák gyakoriságát arra nézve, hogy vajon a felek ténylegesen a jogi értelemben vett problémát tekintik-e nehézségnek és az milyen gyakorisággal fordul elő az életükben. Az ügyek közel kétharmadában több mint 6 havonta merül fel probléma. Sajnálatos módon a naponta jogi problémával találkozó ügyfelek száma viszonylag jelentősnek mondható, amely véleményem szerint egyúttal eredményezheti az ügyfelek tájékozatlanságát azzal kapcsolatosan, hogy vajon adott problémájuk ténylegesen jogi típusú-e.

9. ábra A jogi segítségnyújtás intézményének ismerete korcsoportok szerinti megoszlásban

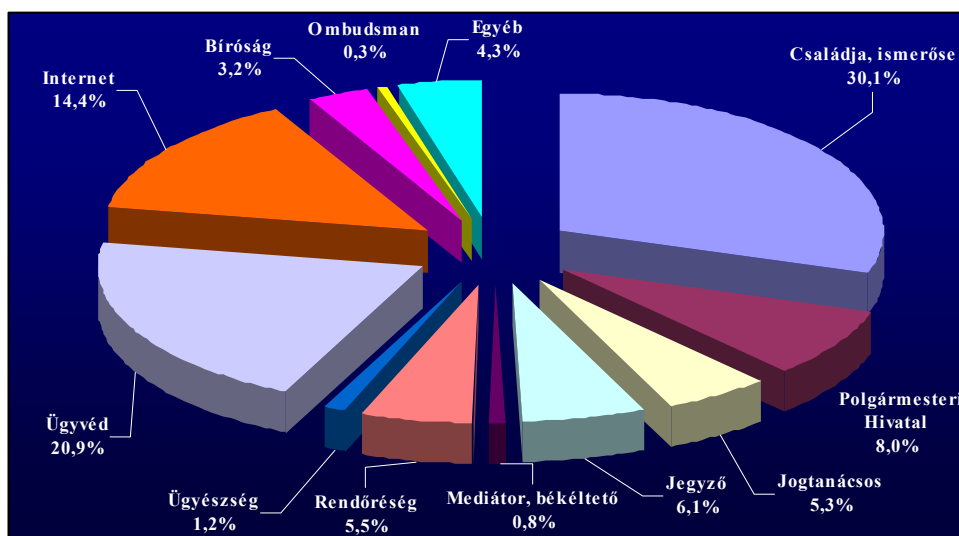

Forrás: Saját kutatás, saját szerkesztés.

Az intézményekkel kapcsolatos ismeretrendszer korcsoportok szerinti vizsgálatok megállapítható, hogy a fiatalok általában tájékozatlanabbak, egyúttal járatlanabbak is ezen a területen. Egyúttal az érdektelenség hiánya is jellemző lehet ebben a korosztályban, így sem ez, sem a járatlanság nem igazán szignifikáns tényező. Sokkal inkább az életkorból adódó bizonyos típusú problémák, élethelyzetek hiánya a meghatározó. A 25 év feletti korosztálynak is több mint duplája rendelkezik információval, mint ami a 20-25 évesek körében jellemző volt. A 30 és 40 év közöttieknél ez az arány változatlan, majd 60%-os arányával kiemelkedik a 40-50 évesekig terjedő „megkérdézetti” kör. Az 50 és 60 éves korosztály esetében kis visszaesés tapasztalható. A 60 éves és idősebb korcsoportban szintén magasabb az általános tájékozottság, melyben a saját ismereteken túl a családtagok, ismerősök által adott tájékoztatás is közrejátszhatott. Ezt jelzi többek között az alábbi ábra is.

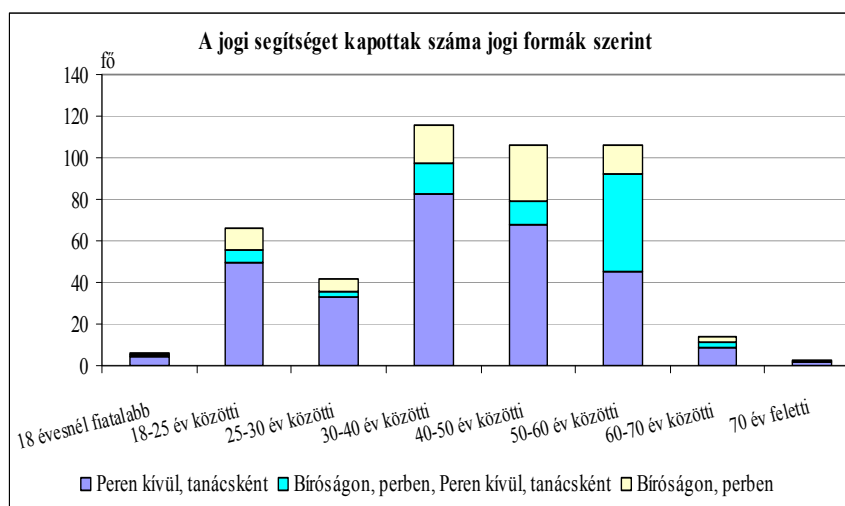
10. ábra: Jogi segítségnyújtás igénybevételének összetétele, annak megvalósulási formája szerint

Forrás: Saját kutatás, saját szerkesztés.

A jogi segítséggel kapcsolatosan azt is vizsgáltam, hogy vajon milyen információs lehetőségeket vesznek igénybe az ügyfelek adott jogi problémáik megértése érdekében, és vajon honnan szerzik be a megoldáshoz vezető szükségszerű információkat, milyen az egyes jogi tanácsadást biztosító szervezetekkel kapcsolatos viszonyrendszerük, hogyan viszonyulnak az ügyvédi körhöz. Hihetetlen tendencia, mely szerint a megkérdezettek közül 545-en családjukhoz és ismerőseikhez fordulnak, és a válaszadók jelentős mértéke az internetet hívja segítségül.

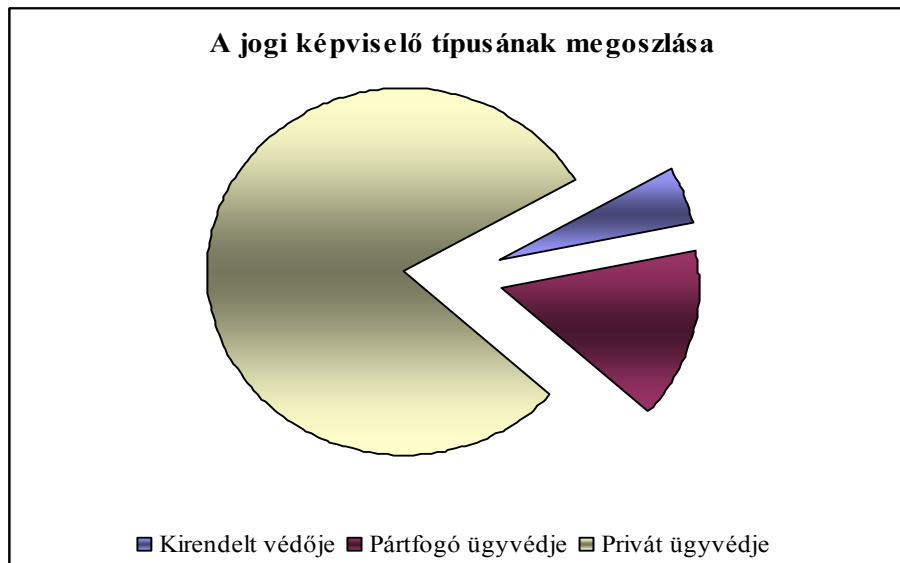
11. ábra A „jogi segítségben” részesültek száma jogi formák szerinti megoszlásban

Forrás: Saját kutatás, saját szerkesztés

Visszaulva a 7. ábrára, ahol a jogi segítséget kapottak számát vizsgáltam a peren kívüliség, a bírósági per, valamint ezek együttes vonatkozásában is korcsoportokra bontva. Megállapíthatom, hogy a legtöbb felmerülő jogi probléma, amely még peren kívül tanácsadással megoldható, a 30 és 40 év közötti lakosság körében merül fel, mely csökkenő tendenciát mutat az életkor előrehaladtával. A pereskedési hajlandóság azonban, illetőleg az együttes tanács és bírósági eljárás kérdése az 50-60 évig terjedő korosztály viszonylatában felértékelődik és hirtelen ügyszámugrás tapasztalható.

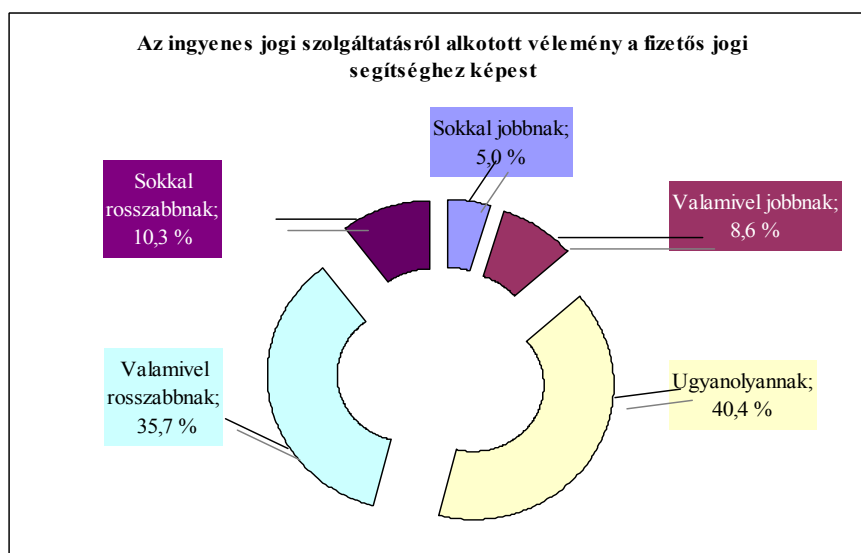
12. ábra A jogi képviselők tipizálása

Forrás: Saját kutatás, saját szerkesztés

Vizsgáltam a jogi képviselő típusát, azaz annak az arányát, hogy az ingyenesen vagy kedvezően biztosított ügynevezett megelőlegező szolgáltatásokkal szemben milyen mértékű a piaci szolgáltatás, vagyis a privát ügyvéd megbízásának mértéke. A megkérdezettek 80%-a vállalja a szolgáltatásért történő fizetést, pártfogó ügyvédet 15, míg kirendelt védőt mindösszesen 5%-uk igényelt. Ez a következő ábra viszonylatában érdekes véleményt tükröz, amikor is az ingyenes jogi szolgáltatásról alkotott ügyféli véleményre voltam kíváncsi, szemben a fizetős jogi szolgáltatásra minőségi szempontot figyelembe véve.

13. ábra Az ingyenes jogi szolgáltatásról alkotott vélemény a fizetős jogi segítséghez képest Magyarországon

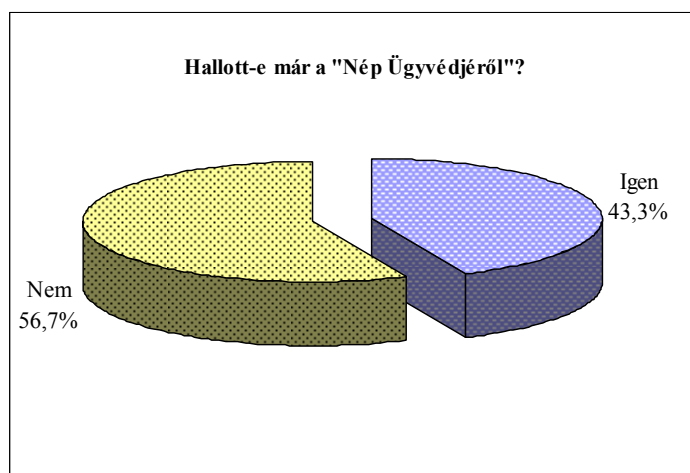

Forrás: Saját kutatás, saját szerkesztés

Rosszabbnak, így (valamivel rosszabbnak 35,7%, sokkal rosszabbnak 10,3%) értékeli az ingyenes segítséget, a megkérdezettek 40,4%-a nem tesz különbséget a kettő között, és mindösszesen 8,6% értékeli valamivel jobbnak. Sokkal jobbnak viszont 5% tette az első helyre az in-

gyenes szolgáltatást, mely vagy a probléma számára kedvező megoldásából, vagy a tájékoztatás magas színvonalából adódott.

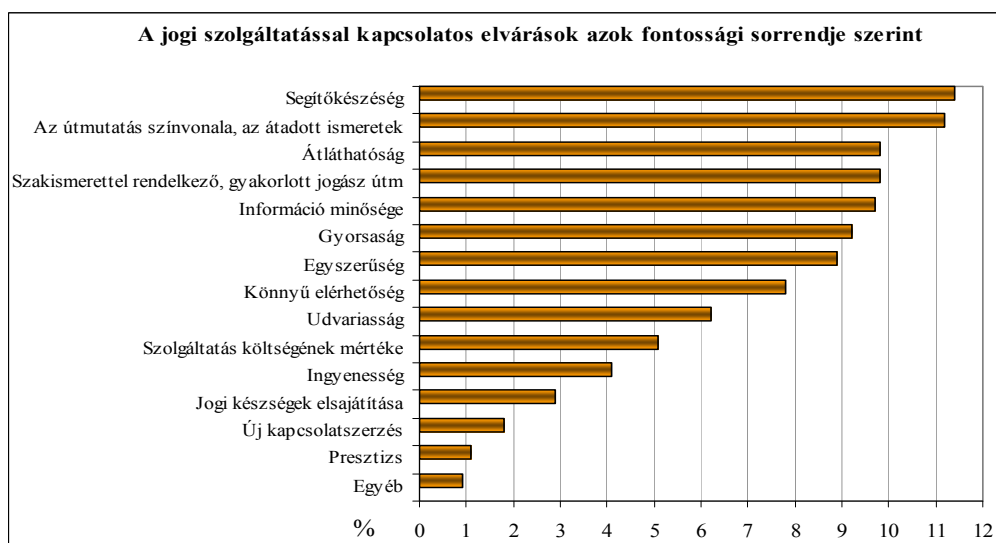
14. ábra Hallott-e már a „Nép Ügyvédjéről”?

Forrás: Saját kutatás, saját szerkesztés.

A jogi segítségnyújtás az 1172/2002. (X. 10.) kormányhatározattal került kialakításra, jogszabályi háttérként a jogi segítségnyújtásról szóló 2003. évi LXXX. törvény szolgál. A 303/2006. (XII. 23.) kormányrendelet, valamint a 10/2004. (III. 30.) IM. rendelet teremti meg a szabályozás háttérrendszerét. Többszöri törvénymódosításra és hatáskör bővítésre került sor, melynek értelmében a párfogó ügyvédi képviselet 2008. május 1-jétől átkerült az akkori igazságügyi hivatal jogi segítségnyújtó szolgálatának hatáskörébe (jelenleg kormányhivatali szakigazgatási szerv). Annak ellenére, hogy 2004. április 1-jétől létező ingyenes tájékoztatást biztosító segítségnyújtás lehetővé tevő intézményről van szó, a megkérdezettek 56,7%-a nem rendelkezik tudomással arról, hogy létezik ez a szolgáltatás.

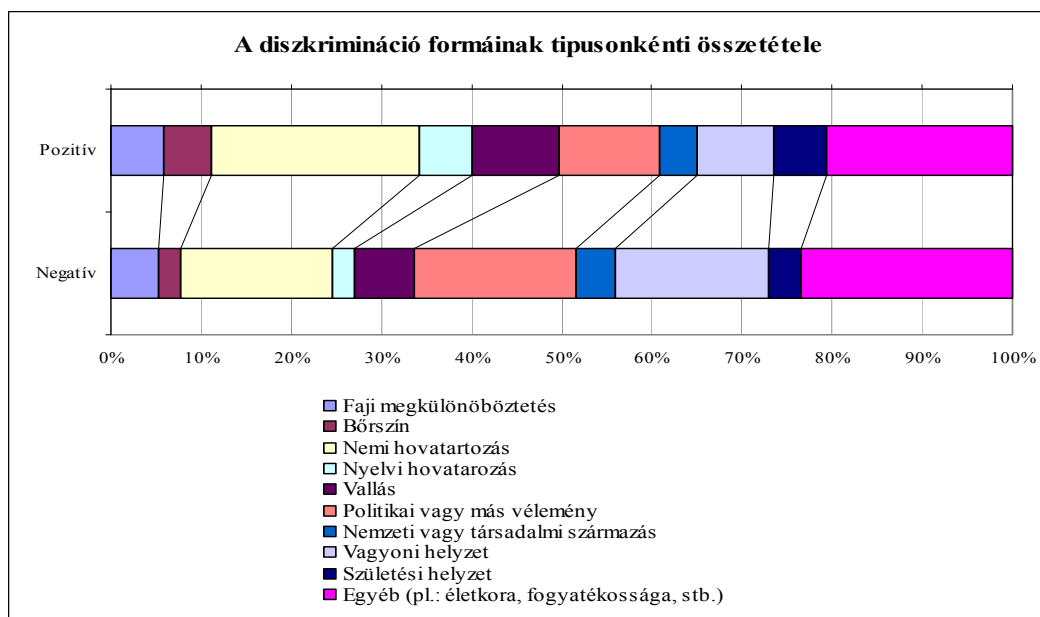
15. ábra A jogi szolgáltatással kapcsolatos elvárások szempontrendszere, annak fontossági sorrendje szerint

Forrás: Saját kutatás, saját szerkesztés

Amennyiben az ügyfelek véleményét kívánja kutatni egy adott felmérés, nélkülözhetetlen az elvárás fontossági sorrendjét figyelembe venni, azaz választ keresni arra a kérdésre, hogy vajon a jogi szolgáltatásokkal kapcsolatosan mi az ügyfél legfontosabb elvárása. Tekintettel arra, hogy az emberek a jogi problémákat sokszor szégyenként, vagy eltitkolandó nehézségként élik meg, félnek kinyilvánítani nehézségeiket, ezért legfontosabb elvárásként a segítőkészséget jelölik meg, mellyel majdnem azonos szinten helyezkedik el az útmutatás színvonalának mértéke, valamint az átadott ismeretek alkalmazhatósága. Ezt követi csökkenő sorrendben: az átláthatóság, a szakismerettel rendelkező gyakorlott jogász útmutatása, az információ minősége, a gyorsaság, az egyszerűség, a könnyű elérhetőség, az udvariasság mértéke, majd csupán ezután következik a szolgáltatás költségének összege, valamint az esetleges ingyenesség felmerülése. A válaszadók csupán nagyon kis, 3% alatti köre számára fontos csak a jogi készségek elsajátítása, új kapcsolatok szerzése, akár a presztízkérdés, vagy egyéb lehetőségek biztosítása.

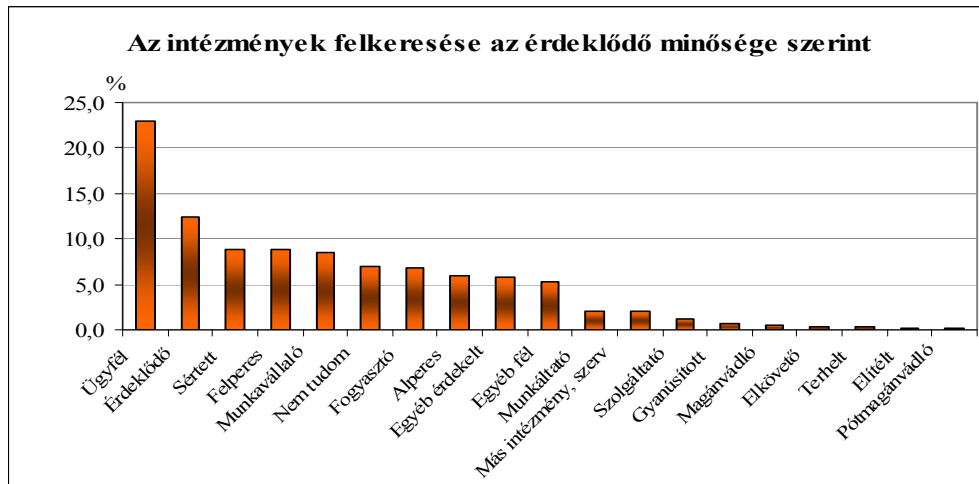
16. ábra A diszkrimináció formáinak típusonkénti összetétele

Forrás: Saját kutatás, saját szerkesztés.

Összességében nézve elmondható, hogy 2012. január 01-je előtt hatályos alkotmányunk (az 1949. évi XX. törvény) alapján megkülönböztetett kategóriák típusonkénti felvázolásával kívántam felmérni az ügyfeleket érintő pozitív és negatív diszkrimináció mértékét. A sávdiaგრamból történő ábrázolásból megállapítást nyert, hogy a pozitív diszkrimináció jobban felszínre kerül, míg sajnálatos módon a negatív diszkrimináció rejtve marad. Az ügyfelek sokszor félnek kivetíteni nehézségeiket, az őket érő hátrányos megkülönböztetést, amelyet az ábra is jól érzékeltet.

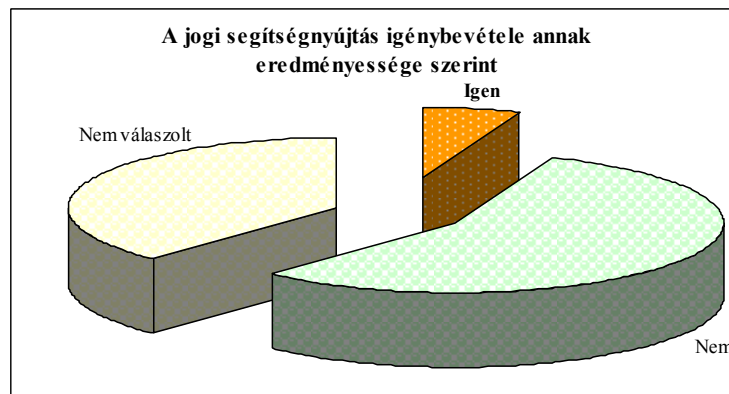
17. ábra Az intézmények felkeresése az érdeklődők „ügyfél-minősége” szerint

Forrás: Saját kutatás, saját szerkesztés

Azt is vizsgáltam továbbá, hogy vajon az ügyfelek mennyire vannak tisztában azzal, hogy az adott intézmények megkeresése során milyen érdeklődési minőségben jártak el, azaz jogi „szakszergonnal” élve milyen megnevezés alkalmazható helyzetük feltárására. Az ügyfél és az érdeklődő az első két kategória, az ügyfél a maga 22,5%-ával, valamint az érdeklődő kb. 12%-os mértékkel. A többi kategória 10% alatti arányt jelöl, melyben magasabb arányban látható az úgynevezett „sértetti”, felperesi oldal, míg az ellenérdeklődő, azaz „elkövetői”, mintegy „beperezt” oldal ehhez képest alulreprezentált.

18. ábra A jogi segítségnyújtás igénybevétele annak eredményessége szerint

Forrás: Saját kutatás, saját szerkesztés.

Mindamelllett, hogy megvizsgáltam az ügyfelek problémáinak keletkezését és a rendelkezésre álló megoldási lehetőségeket, szükségszerű az igénybe vett szolgáltatással kapcsolatos eredményesség vizsgálata is. Sajnálatos módon a jogi segítségnyújtás igénybevételenek értékelése az eredményesség szempontjából nagyon negatív képet fest, a megkérdezettek igencsak jelentős hányada nem tartja meggyőzőnek a biztosított szolgáltatást vagy segítséget a korábban említett „félelem-aspektusból” adódóan. Igencsak jelentős hányaduk nem kívánt, vagy nem mert válaszolni a kérdésre, és csupán egy kis hányad vélte eredményesnek az adott szolgáltatást. Meg kell állapítanom, hogy sajnálatos módon az ügyfelek az utólagos értékelésnél hajlamosak kive-

títeni a jogi szolgáltatást az adott segítségnyújtás minőségére, a perbeli vereségükre. Én ezt a tendenciát az adott értékelés fontos motivációjaként kell, hogy értékeljem. Biztos vagyok abban, hogy az adott felek álláspontjainak egymáshoz történő közelítése egy esetleges egyességre irányuló hajlandóság kialakítása, vagy legalábbis megkísérlése előremutatóbb megvalósulást eredményezne.

A következő ábrák során a megkérdezett szervekkel, intézményekkel kapcsolatos lakossági elégedettség mértékét vizsgáltam a *LIKERT-skála*⁵⁸³ 1-5-ig terjedő osztályozási szempontjának figyelembe vételével, ahol legrosszabb minősítésként az 1-es, míg a legjobb minősítésként az 5-ös jelenti, azaz az egyáltalán egyet nem értő kategóriától a teljesen egyetértő értékelési formáig. Ennek azért van jelentősége, mert a különböző itemeket jelölő adatok relatív erősségének megállapítására kerülhet sor. Így az adott kérdésre biztosított pontszámok átlagának kiszámolásával biztosítani lehet egyes állításokkal egyetértők véleményének kimutatását, és jól megmutatható a válaszok során az egyszerű indexek ábrán történő szemléltetése.

19. ábra: Az elégedettségi érték a problémára kapott válasz szerint szervenként, intézményenként

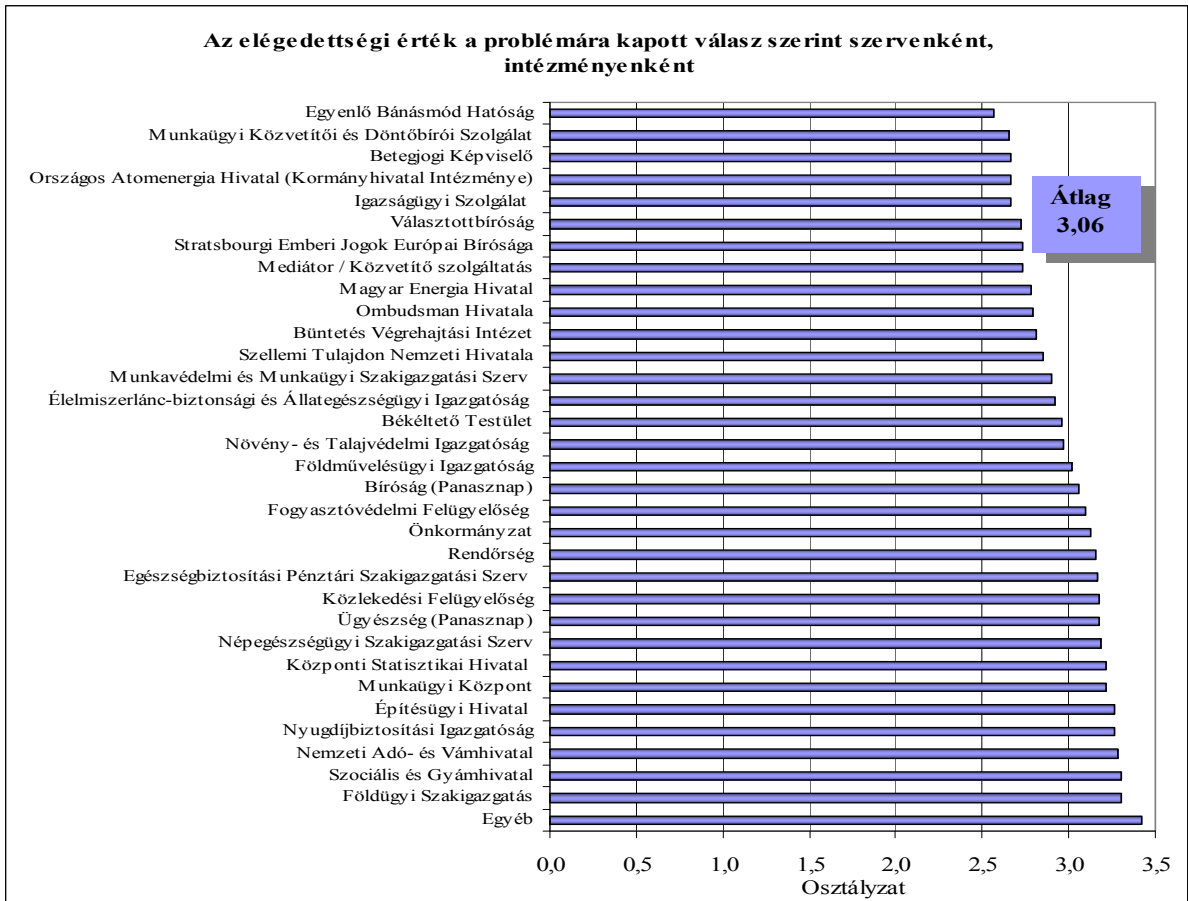
20. ábra: Érdeklődők elégedettségi szintje a tájékoztatás színvonalával

21. ábra: Érdeklődők elégedettsége a szervek és intézmények ügyfélszolgálataival

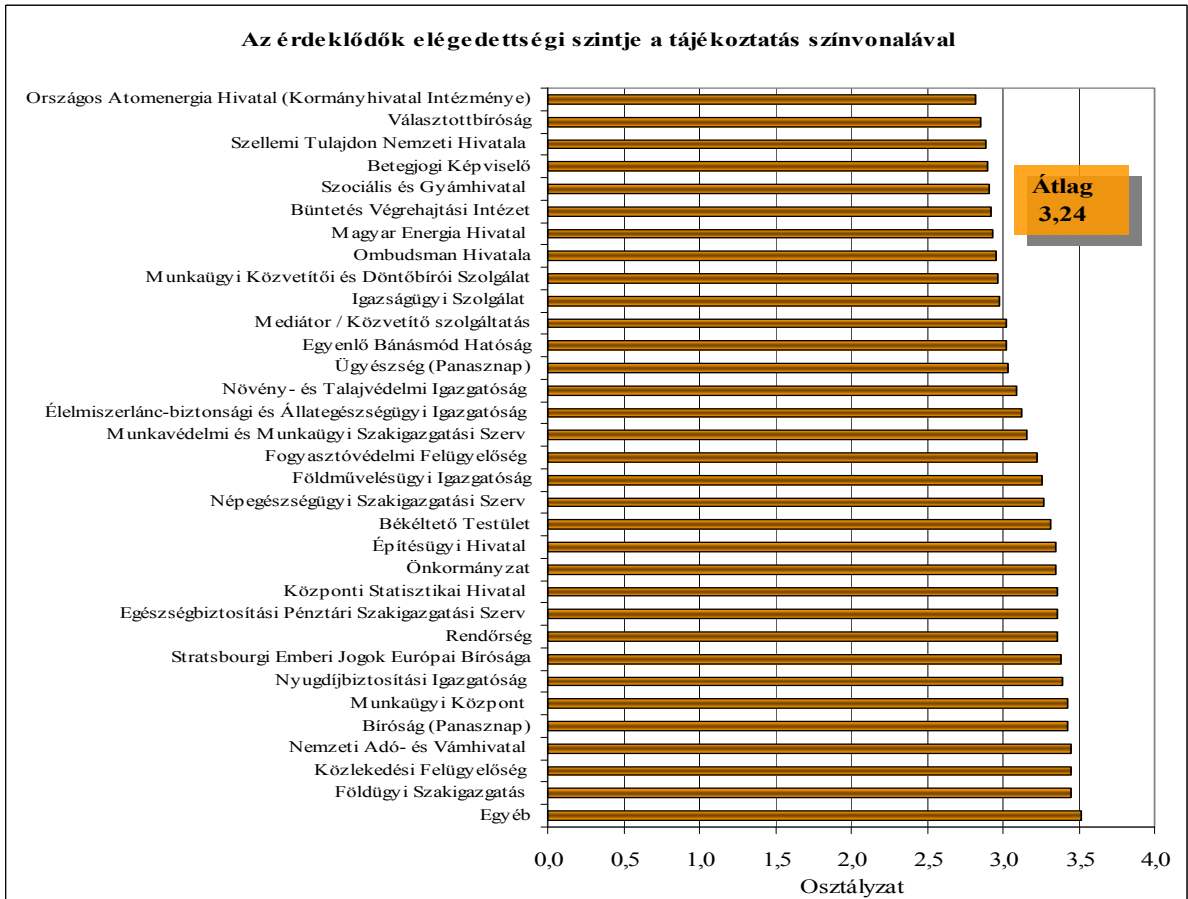
22. ábra: Ügyfelek elvárásainak elégedettségi szintje az adott szervezet, intézmények által nyújtott szolgáltatásokkal szemben

---

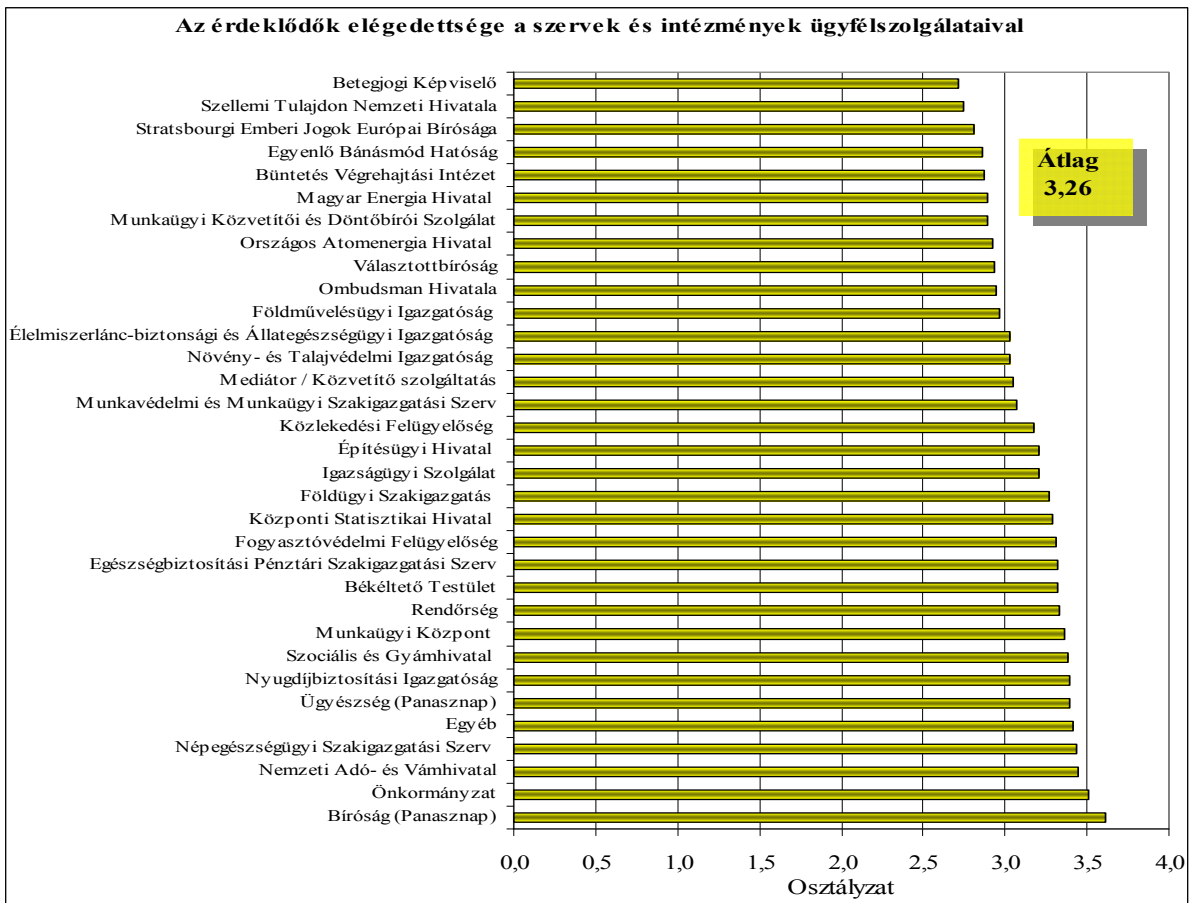
⁵⁸³ BABBIE Earl: *A társadalomtudományi kutatás gyakorlata*. Hatodik, átdolgozott kiadás, Balassi kiadó Budapest, 2008. 192-193. o.

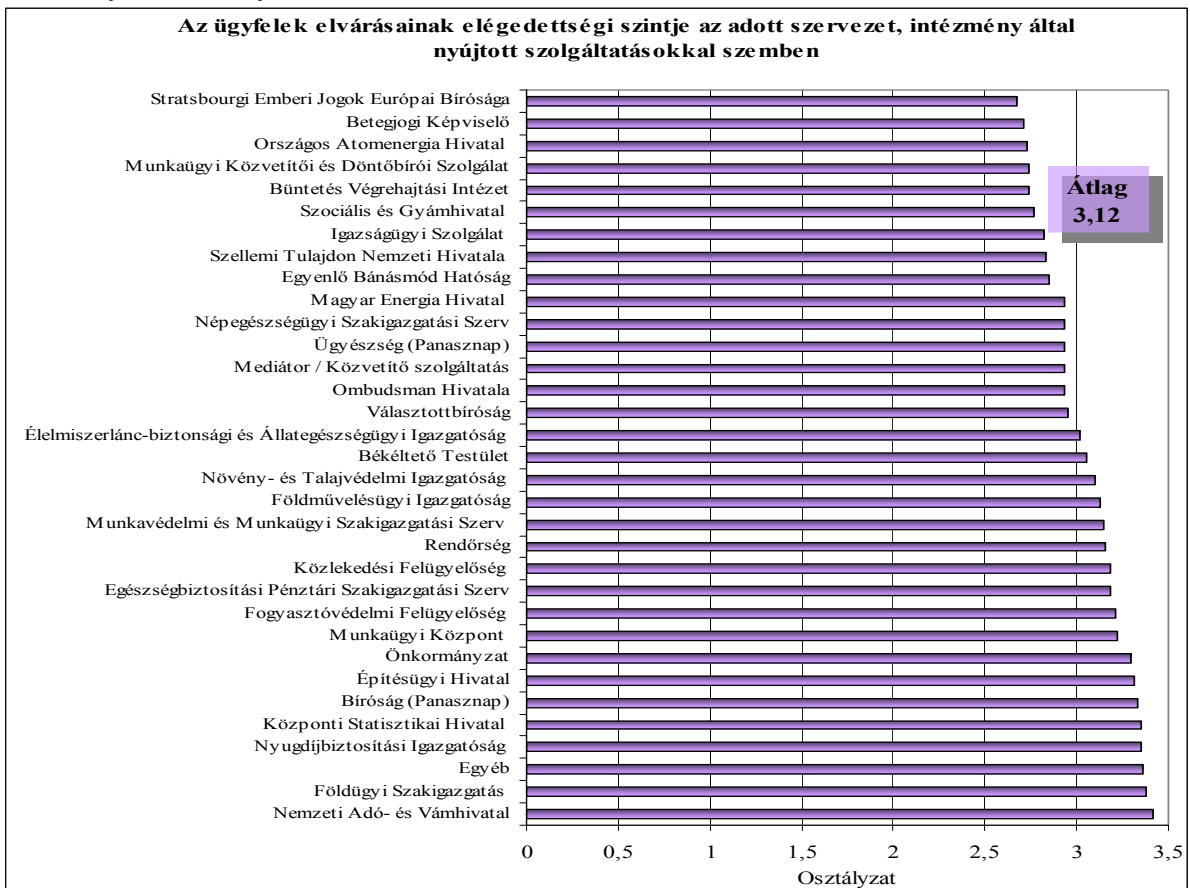
Forrás: Saját kutatás, saját szerkesztés.

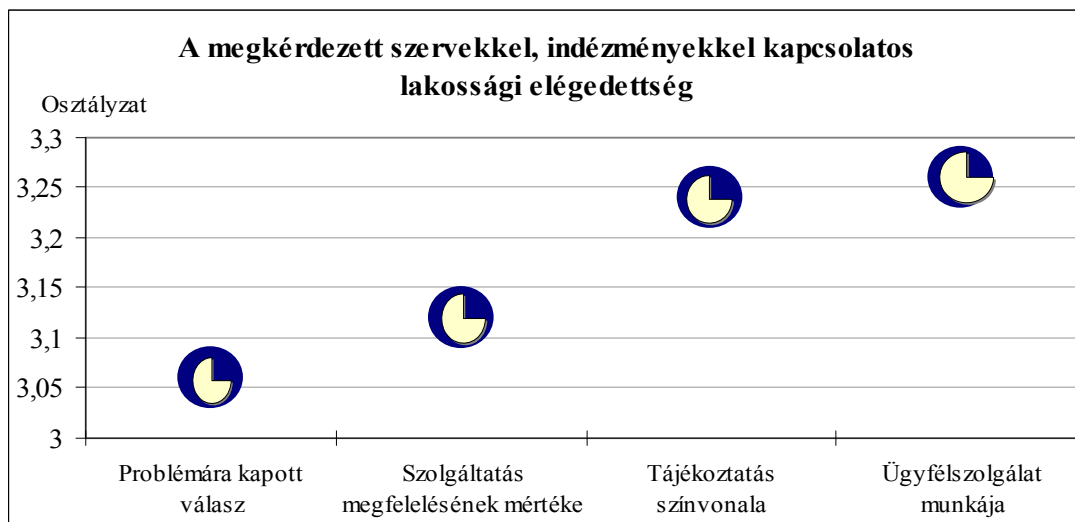
Forrás: Saját kutatás, saját szerkesztés.

Forrás: Saját kutatás, saját szerkesztés.

Így fordított sorrendben haladva kiemelem, hogy az ügyfelek az intézmények ügyfélszolgálatának munkáját értékelték a maga 3,6-es osztályzatával a legjobbnak, ezt követi csupán 0,02-dal lemaradva az érdeklődők tájékoztatás-színvonalával kapcsolatos elégedettségi szintje. Az ügyfelek elvárásának elégedettségi szintje az adott szervezet, vagy intézmény által nyújtott szolgáltatásokkal szemben, azaz a szolgáltatás megfelelésének mértéke 3,12-os átlagot jelentő osztályzat. Szembetűnő az a jelenség, melynek kiértékelésével a problémára kapott válasz szervenként, intézményenként történő elégedettségi értékének osztályzata 3,06. Összességében elmondható az ügyfelek a középértéken egyensúlyozva nyilvánítottak véleményt. Kiemelendő azonban sok esetben a NAV (Nemzeti Adó- és Vámhivatal), a Bíróság (Panasznap), az önkormányzat, valamint a földügyi szakigazgatási szervnek az ügyfelek által való legkedvezőbb megítélése, ahol valószínűsíthető, hogy a legtárgyalagosabb, legszakszerűbb, s számukra a legkedvezőbb választ kapták.

23. ábra A megkérdezett szervezetekkel, intézményekkel kapcsolatos lakossági elégedettség osztályzata

Forrás: Saját kutatás, saját szerkesztés.

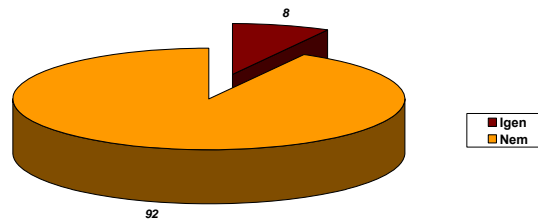
A vizsgált kör elégedettségi szintje az ügyfélszolgálatok munkájával kapcsolatban volt a legmagasabb. Azaz, számukra az emberi hozzáállás, az ügyintéző viselkedése magas szintű volt. Az adott helyen kapott tájékoztatás színvonala is magas elégedettségi szintet tükröz. A problémára kapott válasz –többnyire az ügyfél saját szempontját figyelembe véve– volt a legnegatívabb besorolású. Ennek megítélésében az ügyfelek a válaszoknál akár a várható végkimenetel előrevetítését is osztályozták.

7.1.2 Holland primer kérdőíves megkeresés

A jogi probléma, mint a vizsgálat tárgyát képező aktus, mind a felvétel időpontjában, mind az azt megelőző időszakban fontos információkat hordoz.

24. ábra Jogi probléma fennállásának, illetve hiányának szemléltetése Hollandiában

Jelenleg van Önnek jogi problémája / nehézsége/ kérdése?

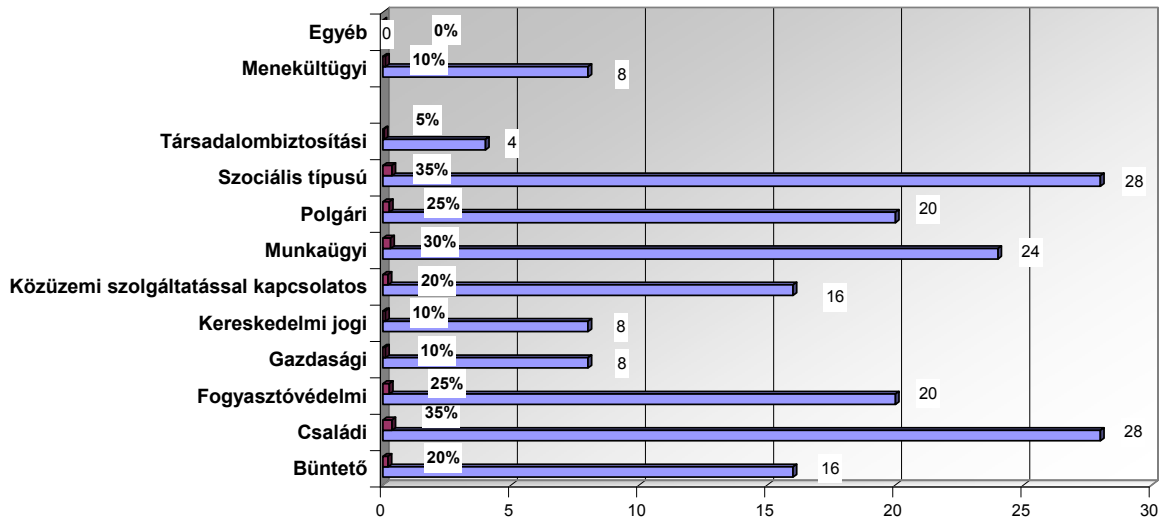

Forrás: Saját kutatás, saját szerkesztés.

A választ adók jelentős hányadának, tízből hat főnek már korábban is volt jogi problémája, nehézsége, esetleg azzal kapcsolatos kérdése. A megkérdezettek 40%-a vélte úgy, hogy ez még nem fordult elő az életében, vagy nem érzekelte a megélt eseményt jogi problémaként. A vizsgált időpontban a megkérdezettek 8%-a volt érintett e témában, azaz minden 13. ember állt valamilyen jogi ügyben egy-egy intézménnyel, vagy egyéb szervezettel kapcsolatban. Ez az arány ugyanakkor a jövőre nézve sem jelez csökkenést, vagyis jogi helyzet adott ügyekben továbbra is várható.

25. ábra Az ügyfelek eddigi élethelyzetében felmerülő problémák köre Hollandiában

Milyen típusú jogi problémákkal szembesült eddig életében?

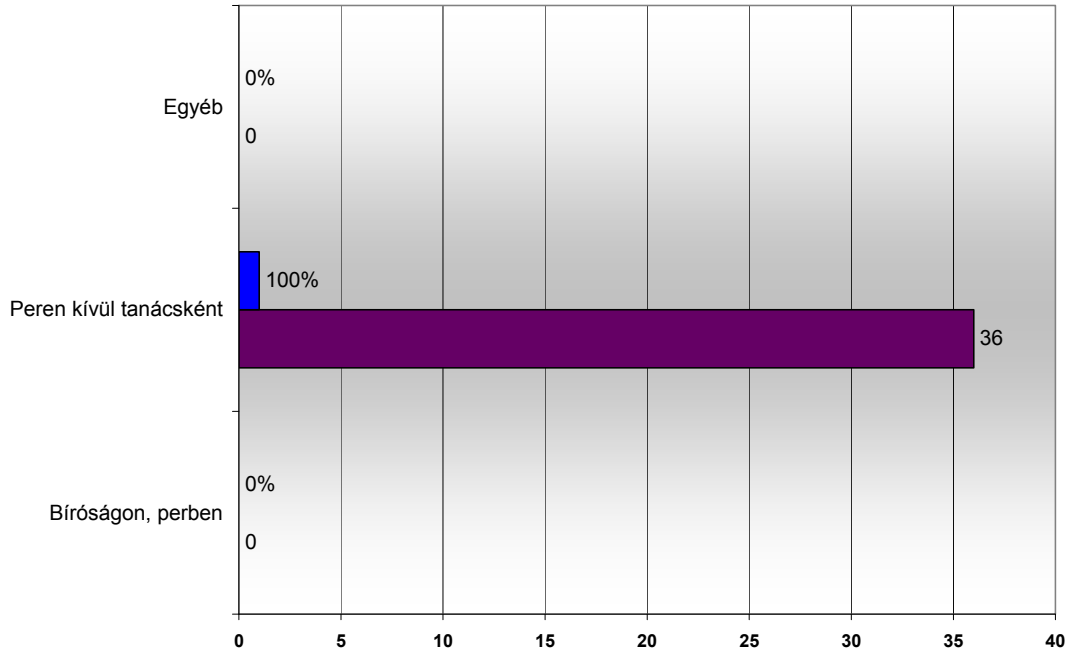

Forrás: Saját kutatás, saját szerkesztés.

A jogi problémával rendelkezők adatait figyelembe véve – ahol egy megkérdezett többször is szerepelhet, amennyiben a vizsgált időszakban többféle problémával szembesült –, a válaszadók legnagyobb részben családi és szociális típusú problémával találkoztak. E két problémakör együttes nagyarányú megjelenése egymást erősítő hatásként is érvényesül, ahol a szociális hátrány a társadalmon belül, egyúttal a családi ellentétek kiélezéséhez is hozzájárul. A jogvitákban a munkaügyi esetek egészen belüli, közel egyharmados részesedése azt jelzi, hogy a munkáltató döntésével való elégedetlenség a megkérdezettek közül minden 3. személyt érintette. A polgári peres, vagyis egyéb tulajdonjogi, szerződésekkkel, s más jogesetekkel kapcsolatos ügy a halmozott problémakörön belül minden 4. megkérdezettnél jelentkezett, csakúgy, mint a fogyasztóvédelmi, ahol a hibás termékek vásárlása, vagy az esetleges megtévesztés okozott jogi helyzetet. A megkérdezettek közül minden 5. személynek volt a közüzemi szolgáltatásokkal kapcsolatban problémája, de nagyságrendileg hasonlóan alakult a büntetőügyekből való részesedés is. Az ország „befogadó” jellegéből adódóan a menekültügyekkel kapcsolatos jogi esetek is jelen voltak a megkérdezettek körében, e témában minden 10. személy volt érintett.

26. ábra A Jogi segítségnyújtás igénylésével kapcsolatos ügyfél magatartása Hollandiában

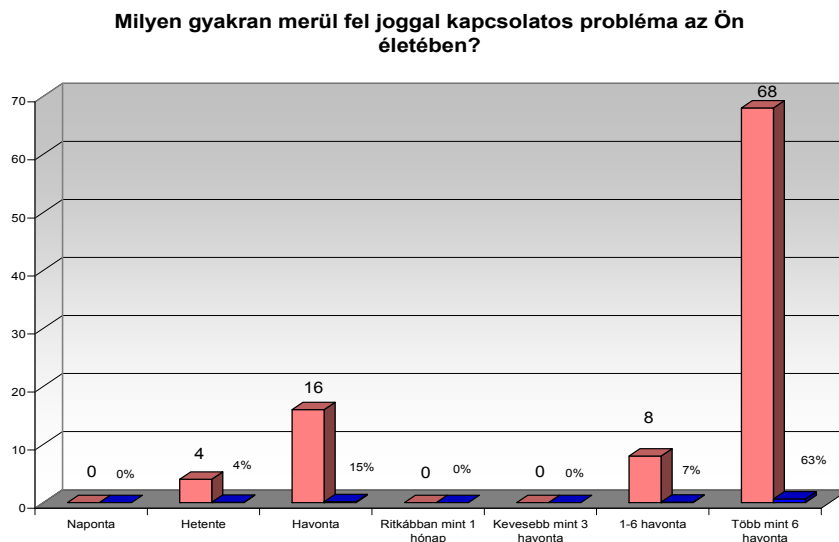
Igényelt -e jogi segítséget?

Forrás: Saját kutatás, saját szerkesztés.

Hollandiában a megkérdezettek közül senki sem vette igénybe a peres úton, bíróságon érvényesíthető lehetőséget. Valamennyi választ adó e helyett inkább a peren kívüli megoldást választotta. Ez részben az ország e téren jellemző kultúrájából, részben a meditációs eljárások hatékonyságából adódik, mely szerint a közös megegyezés célravezetőbb a hosszas jogi procedúránál.

27. ábra Jogi probléma felmerülésének gyakorisága az ügyfél életében Hollandiában

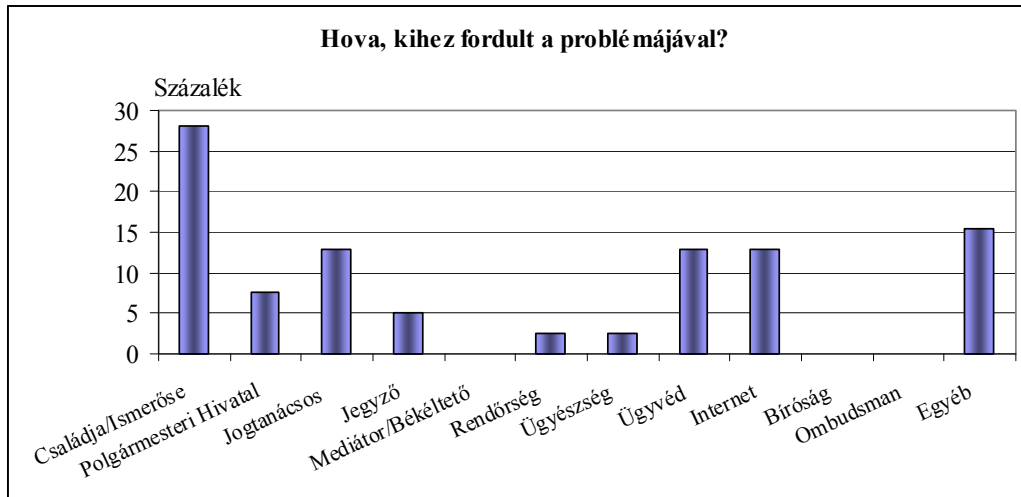

Forrás: Saját kutatás, saját szerkesztés.

Vizsgálatom kitért arra is, hogy a felmerült jogi problémák milyen gyakorisággal jelentek meg a felek életében, s ezek a nehézségek valóban annak tekinthetők-e. Leggyakrabban a félétet is

meghaladó időszakban fordultak elő jogi értelemben vett problémák, de a heti vagy havi rendszerességű gyakoriság felveti a személy pereskedési hajlandóságán túl azt is, hogy esetenként nem ismerte fel, vagy tájékozatlan volt a probléma jogi megítélésében.

28. ábra A jogi probléma megoldásakor a választott lehetősége köre Hollandiában

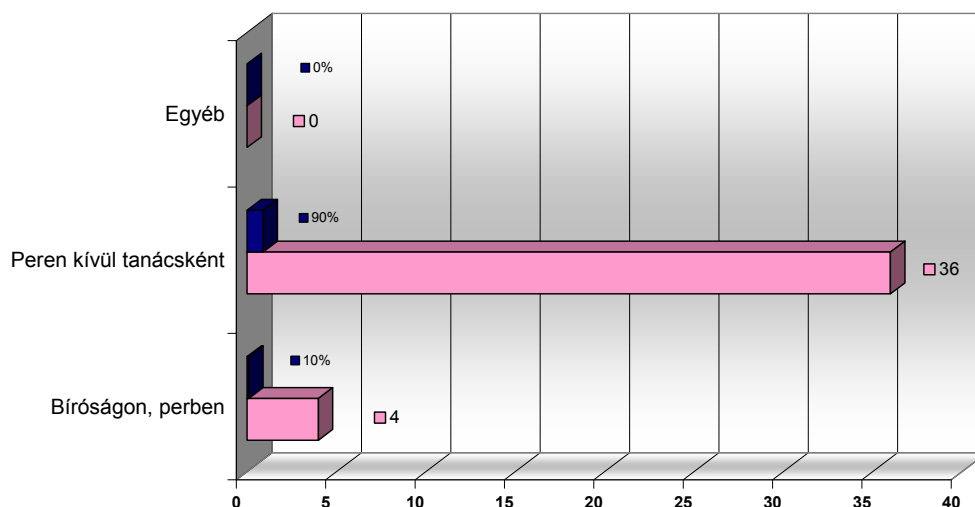

Forrás: Saját kutatás, saját szerkesztés.

Azt is vizsgáltam, hogy vajon milyen információs lehetőségeket vesznek igénybe az ügyfelek az adott jogi problémáik megértése érdekében, és vajon honnan szerzik be a megoldáshoz vezető szükségszerű információkat. Fontosnak tartottam, hogy milyen az egyes jogi tanácsadást biztosító szervezetekkel kapcsolatos viszonyrendszerük, hogyan viszonyulnak az ügyvédi körhöz. Magas jelzésértékű, hogy a megkérdezettek döntő többsége a családjához vagy ismerősehez fordul elsődlegesen információért, vagyis a megoldást a szűkebb környezetben keresik. Jelzésértékű ugyanakkor, hogy jogtanácsoshoz, ügyvédhez ugyanolyan mértékben fordulnak, mint amilyen nagyságrendű az interneten való információszerzés. Azaz a világháló által nyújtott információk és a jogi végzettséggel rendelkezők hasonló szinten helyezkednek el a megkérdezettek sorrendjében. A többi információs csatorna részesedése nem igazán jellemző.

29. ábra Biztosított jogi segítségnyújtás típusa Hollandiában

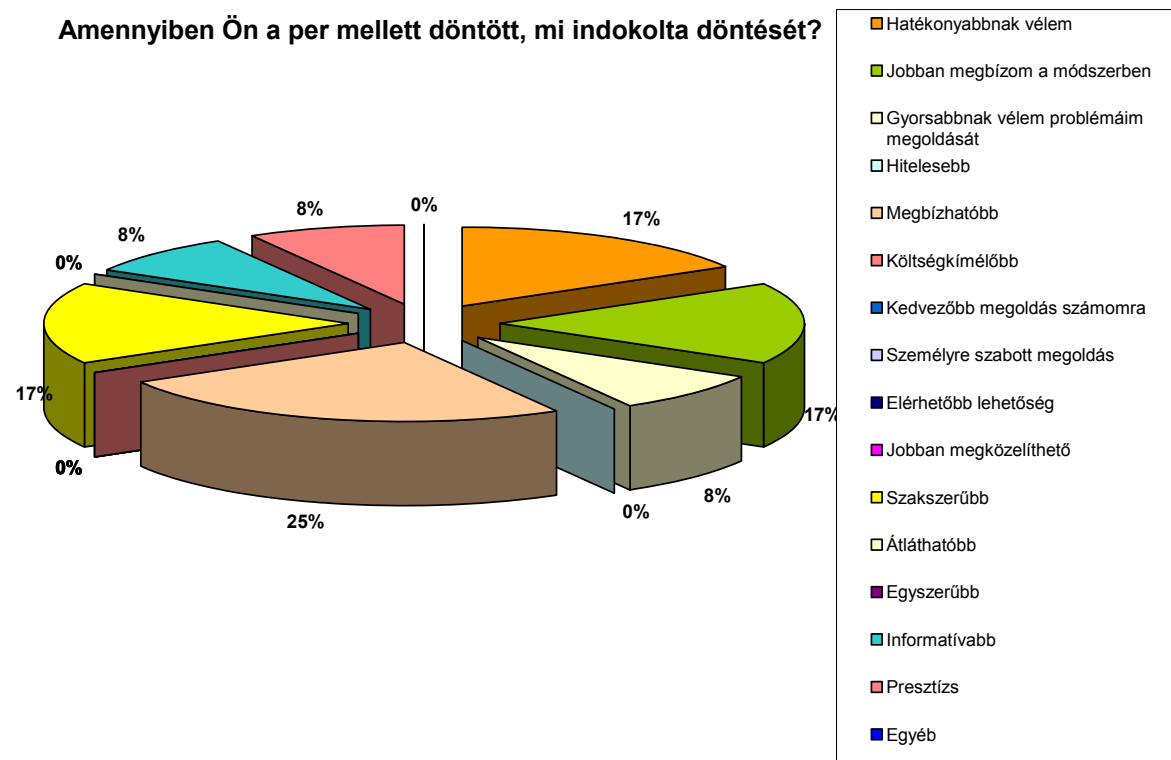
Kapott-e jogi segítséget?

Forrás: Saját kutatás, saját szerkesztés

A visszaigazolt adatok alapján egyértelműen megállapíthatom, hogy a peren kívüli megoldásoknak döntő súlya van a jogi segítségnyújtás során. Az érintettek közül mindössze minden 10. személy kereste igazát bíróságon, vagy perben, a többiek az egyszerűbb, s feltehetően a gyorsabb megoldás mellett döntöttek.

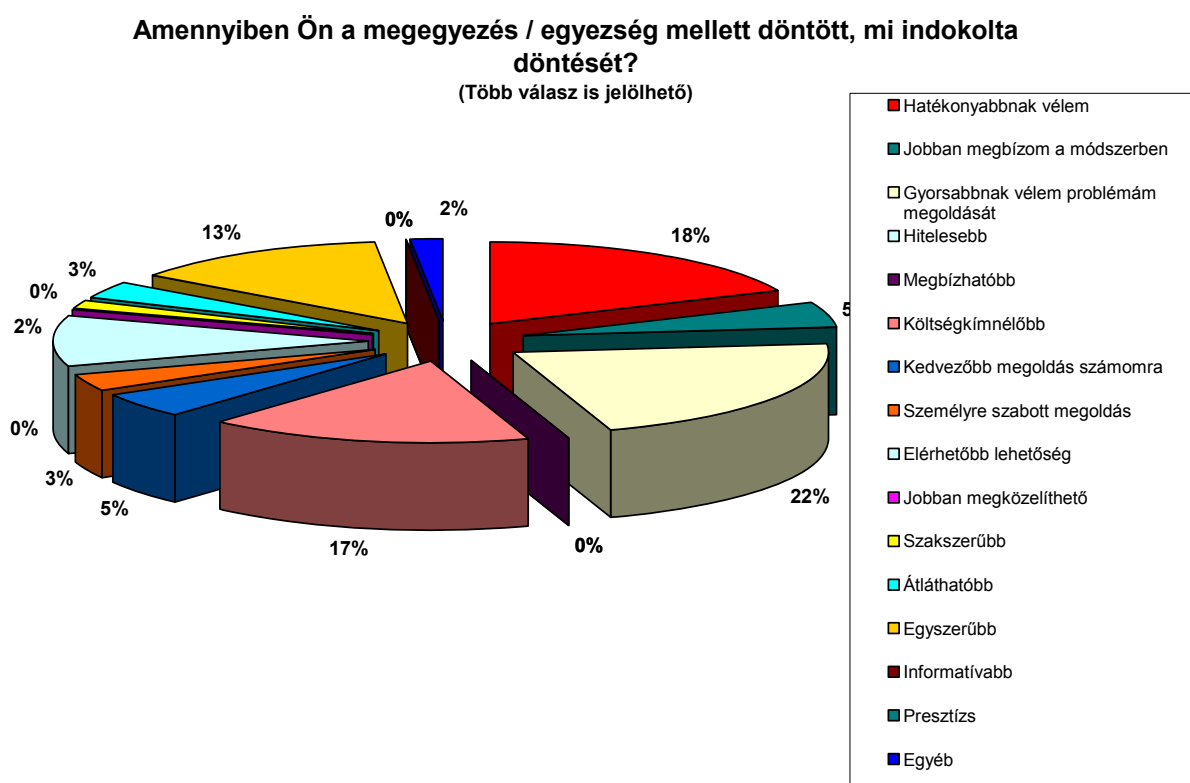
30. ábra Az ügyfél döntésének indokai peres eljárás igénybevétele esetén Hollandiában

Forrás: Saját kutatás, saját szerkesztés

A per választása mellett (több válasz is adható volt), a megkérdezettek egyértelműen a megbízhatóság miatt tették le voksot, vagyis a bíróságon meghozott döntés a költségek, vagy a hosszabb időtartam, esetleg a fárasztó jogi procedúra ellenére is nagyobb biztonságot adott a vélt vagy valós probléma megoldására. Emellett természetesen a szakszerűség, a hatékonyság is döntően közrejátszott, de ezek súlya az első érvhez képest a szorossági érték alig felét haladta meg. Ez utóbbiakhoz hasonló súlyú volt még a megkérdezettek körében az, hogy ebben a módszerben, vagyis a jogi út hitelességében bíztak elsősorban.

31. ábra A megegyezés, az egyezség mellett történő ügyfél motivációja Hollandiában

Forrás: Saját kutatás, saját szerkesztés

Az előzőekben bemutatam, hogy a megkérdezettek döntő többsége a megegyezés, egyezség mellett döntött. Körükben a probléma gyors megoldása volt az elsődleges. A hatékonyság a megítélés sorrendjében a második helyen állt, mely a jogi út mellett döntők esetében is azonos szinten állt a fontossági sorrendben. A költséghímélő forma ugyancsak domináns szerepet játszott a megegyezés szerinti megoldás előre sorolásában. Adott joginak vélt helyzetek feltételezhetően el sem jutottak volna abba a stádiumba, hogy a megoldást egy intézmény, stb. keretén belül keressék, ha az ingyenesség, mint lehetőség nem állt volna az érintettek rendelkezésére. Az egyszerűség szintén számított a megegyezés választásakor, hiszen feltételezem, hogy a

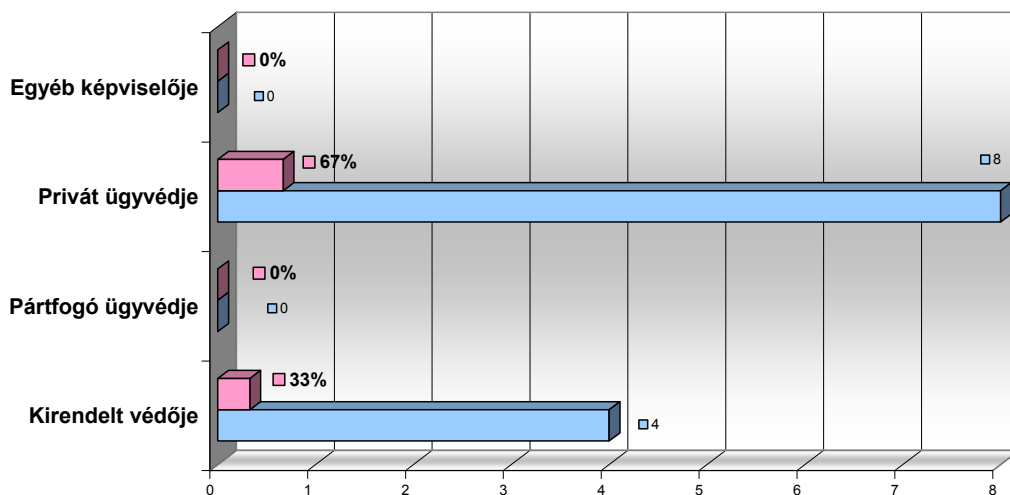

problémát megélők nem vitázni, pereskedni akartak, csak gyorsan, egyszerűen a probléma végére járni.

Arra a kérdésre, mely szerint „Hallott-e már a Legal Aid Board-ról?” a válaszadók között nagy volt a szórás, hiszen tíz megkérdezettből csak hat hallott erről a lehetőségről, míg a többiek nem ismerték ezt a segítségnyújtási formát.

32. ábra Az igénybevett jogi képviselő tipizálása Hollandiában

Van-e/Volt-e már Önnek...? Amennyiben igen, kérem jelölje meg a típusát.
Több válasz is jelölhető)

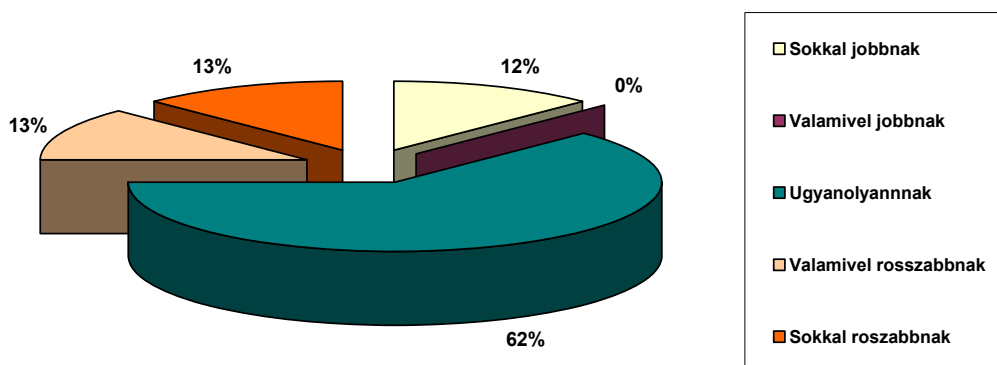

Forrás: Saját kutatás, saját szerkesztés.

A jogi képviselő típusát is vizsgáltam, ahol arra kerestem a választ, hogy az ingyenesen vagy kedvezően biztosított szolgáltatások mellett milyen mértékű a piaci szolgáltatás iránti kereslet. A megkérdezettek közül kétszer annyian választották a privát ügyvédet, mint a kirendelt védőt. Pártfogó ügyvéddel, vagy egyéb képviselővel pedig senki sem rendelkezett.

33. ábra Az ingyenes jogi segítségnyújtás színvonalának a fizetős jogi segítségnyújtás színvonalával történő összehasonlítása Hollandiában

Hogyan értékeli Ön az ingyenes jogi szolgáltatás színvonalát a fizetős jogi segítséghez képest?

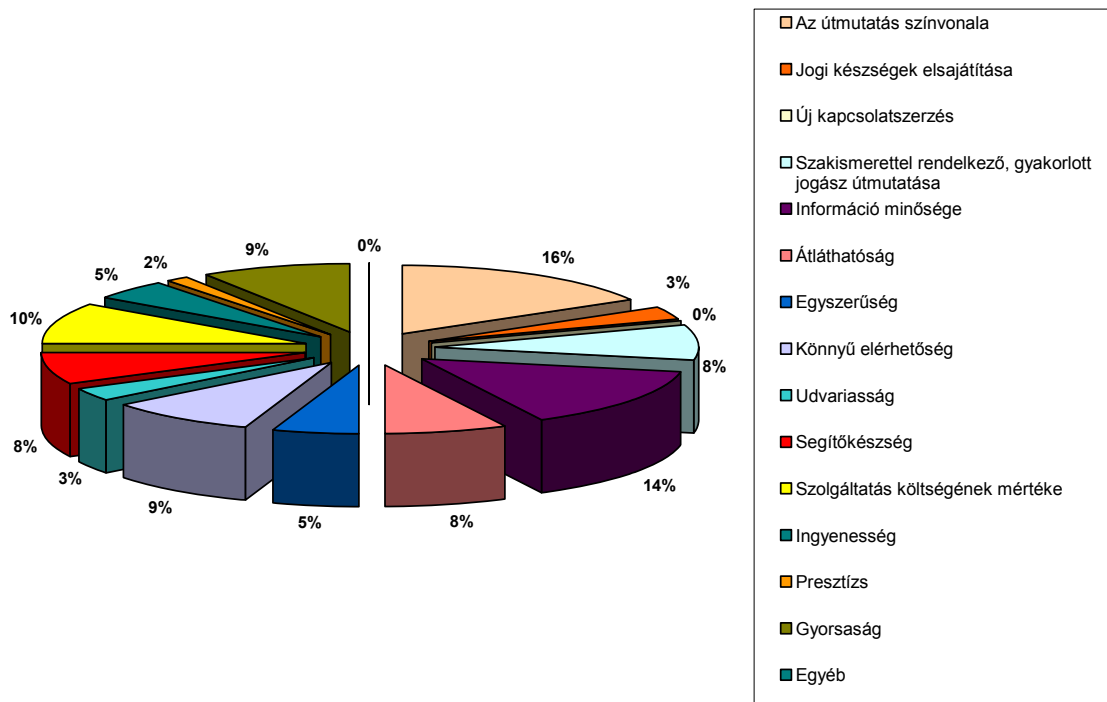

Forrás: Saját kutatás, saját szerkesztés.

A privát ügyvéddel szembeni ingyenes jogi szolgáltatás vizsgálatokor viszont a vélhető elvárások (melyek e forma választásakor fennállhattak) az esetek jelentős hányadában nem igazolták vissza azokat az elképzeléseket, melyeket ettől a formától elvártak. Sokkal jobbnak ezt a szolgáltatást mindössze minden 8. személy találta, közel kétharmaduk elképzelése megegyezett az elvárt hipotézissel. Ugyanakkor több mint negyedük, azaz minden 4. személy az elvártnál rosszabbnak ítélte meg az ingyenes szolgáltatás színvonalát, melyből fele-fele arányban azt kevésbé-, illetve sokkal rosszabbnak ítélték meg.

34. ábra A jogi szolgáltatás igénybevételével, annak megfelelőségével kapcsolatos igények köre, az ügyfelek szempontrendszere Hollandiában

Mit tart Ön fontosnak jogiszolgáltatással kapcsolatban?
(Több válasz is jelölhető)

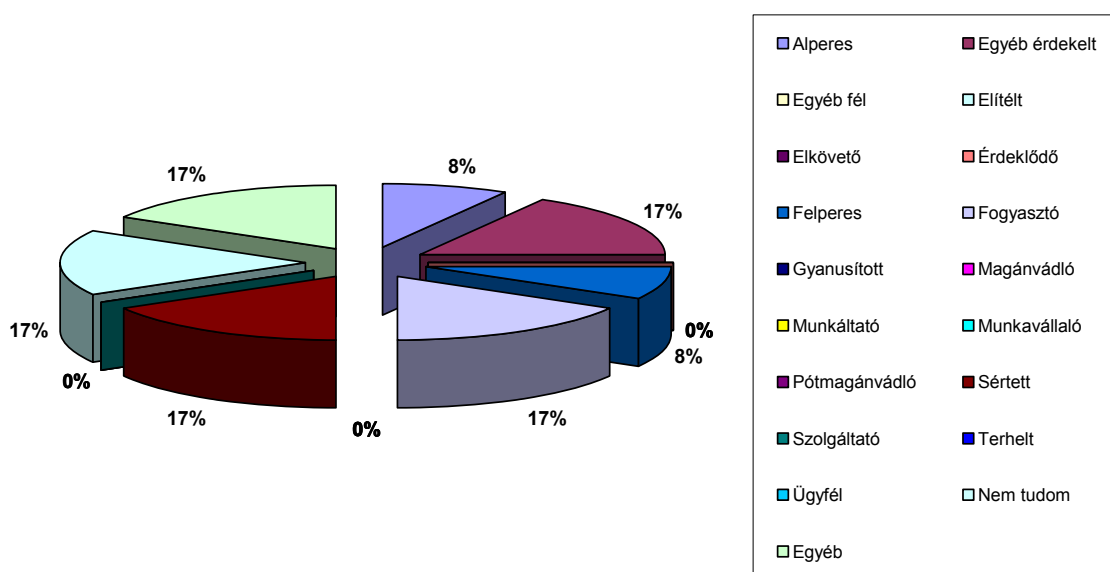

Forrás: Saját kutatás, saját szerkesztés.

Az ügyfelek véleményének megismerése, elvárásaik ismerete a jogi szolgáltatásokkal kapcsolatban nem csak egy vélemény az adott kérdésre, sokkal több annál. Az elvárások sorrendje egyúttal arra is választ ad, hogy a jelenleg működő, de folyamatosan formálódó szolgáltatások rendszerének milyenné kellene válni, milyen színvonalon kellene működni ahhoz, hogy a szerepét a legjobb szinten betölthesse. Ehhez az útmutatás színvonalát lenne célszerű a legmagasabb szintre emelni, optimálisan ötvözve az adott információ minőségével. A legtöbbet ezeket az ismérveket helyezték a sorrend elejére. A szolgáltatás költségének a mértéke, mint már korábban is jeleztem, ugyancsak meghatározó a jogi szolgáltatásokkal kapcsolatban, csakúgy, mint a gyorsaság és könnyű elérhetőség. Kevésbé fontos az ügyfelek számára az udvariasság (amit ennek ellenkezője esetén nem így értékelek), inkább a határozott, tömör, gyors és egyszerű logika szerinti megoldásnak van prioritása.

35. ábra Az intézményeket meglátogató polgár „ügyfélminőségének” tipizálása Hollandiában

**Milyen minőségben járt a 10. kérdésben megjelölt Intézmények
valamelyikében?**
(Több válasz is jelölhető)

Forrás: Saját kutatás, saját szerkesztés.

A vizsgálatom arra is kiterjedt, hogy a megkérdezett ügyfelek milyen minőségben jártak az egyes intézményekben. Arányaiban magas volt azon személyek száma, akik nem tudták meghatározni, hogy a problémájuk megoldása során milyen minőségben vettek részt a saját ügyük lebonyolításakor. Ugyanilyen mértékű volt a sértettek, a fogyasztók, valamint az egyéb érdekeltek száma is. Az egyéb kategóriába tartozók (akik tudták ugyan a jelenlétük konkrét voltát, de tényszerűen egyik megadott válaszlehetőséghez sem tudták magukat sorolni) szintén azonos súllyal szerepeltek a megkérdezettek körében. Felperesként, illetve alperesként az említett kategóriák felét tették ki a megkérdezettek. Ők viszont pontosan el tudták magukat helyezni az intézményekben való szerepüket illetően.

A következő ábrák során a megkérdezett szervekkel, intézményekkel kapcsolatos lakossági elégedettség mértékét vizsgáltam a LIKERT-skála⁵⁸⁴ 1-5-ig terjedő osztályozási szempontjának figyelembe vételével, ahol legrosszabb minősítésként az 1-es, míg a legjobb minősítésként az 5-ös jelenti, azaz az egyáltalán egyet nem értő kategóriától a teljesen egyetértő értékelési formáig. Ennek azért van jelentősége, mert a különböző itemeket jelölő adatok relatív erősségének megállapítására kerülhet sor. Így az adott kérdésre biztosított pontszámok átlagának kiszámolá-

⁵⁸⁴ BABBIE, Earl: *A társadalomtudományi kutatás gyakorlata*. Hatodik, átdolgozott kiadás, Balassi Kiadó, Budapest, 2008. 192-193. o.

sával biztosítani lehet egyes állításokkal egyetértők véleményének kimutatását, és jól megmutatható a válaszok során az egyszerű indexek ábrán történő szemléltetése.

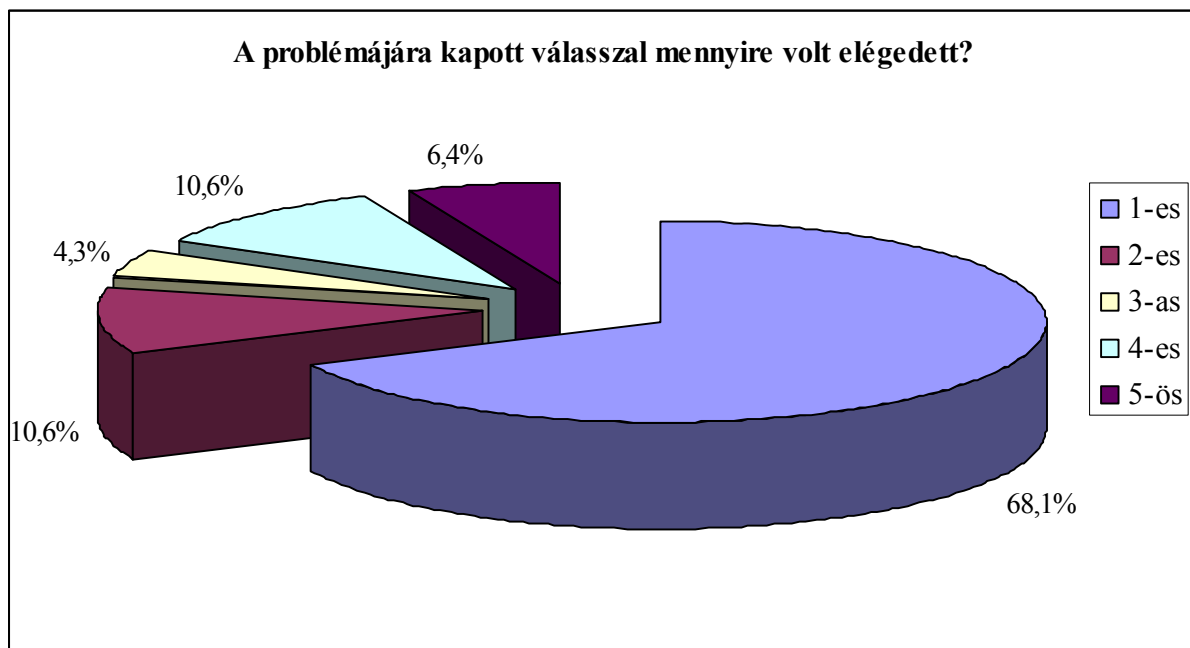
36. ábra Az ügyfél számára annak problémájára kapott válasszal való elégedettség mértéke Hollandiában

37. ábra Az adott szolgáltatás során kapott tájékoztatás színvonalával kapcsolatos elégedettségi skála Hollandiában

38. ábra A szolgáltatások igénybevétele során az ügyfélszolgálat munkájával kapcsolatos megfelelés mértéke Hollandiában

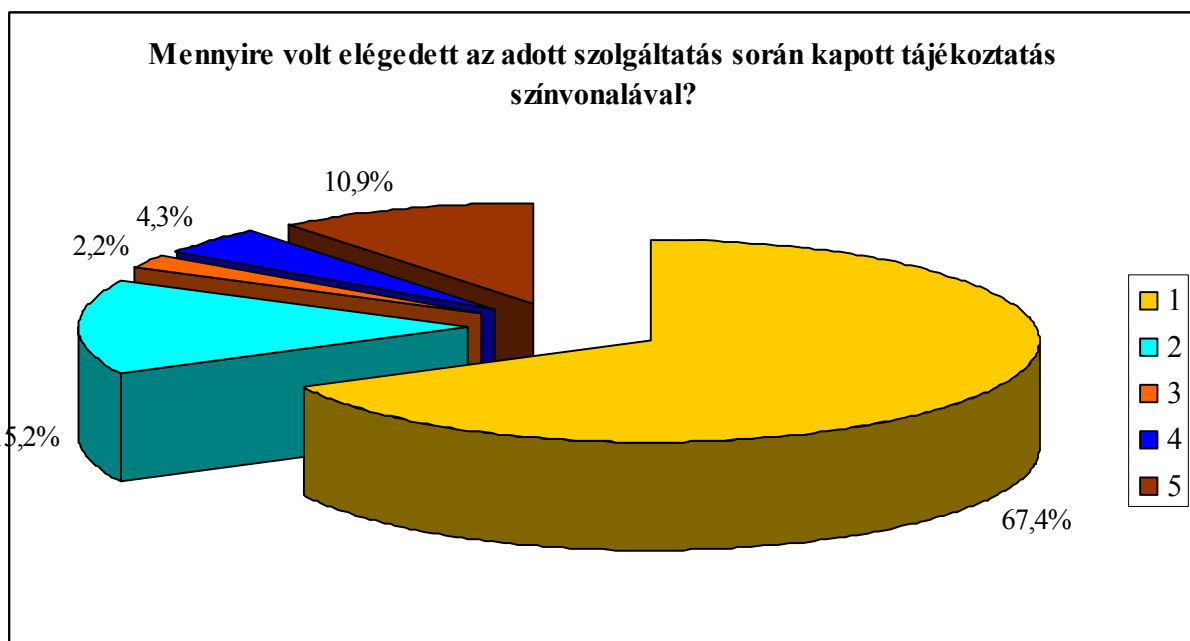
39. ábra Az adott szolgáltatás ügyfél elvárásának történő megfelelése Hollandiában

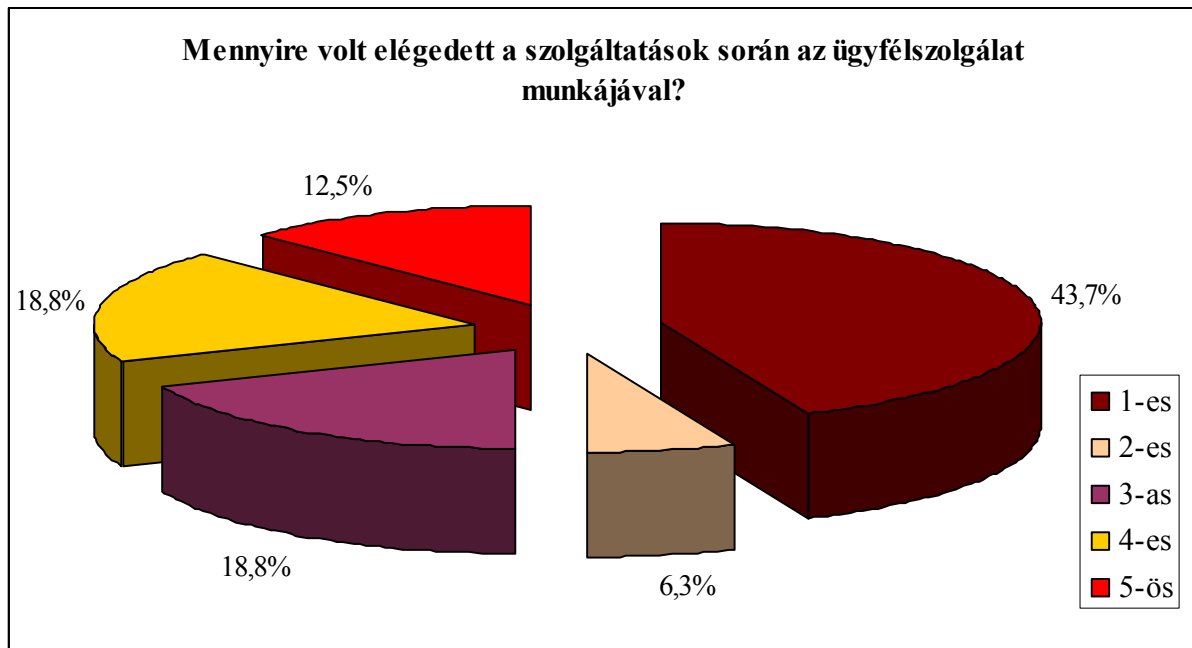
36. ábra

Forrás: Saját kutatás, saját szerkesztés.

37. ábra

Forrás: Saját kutatás, saját szerkesztés.

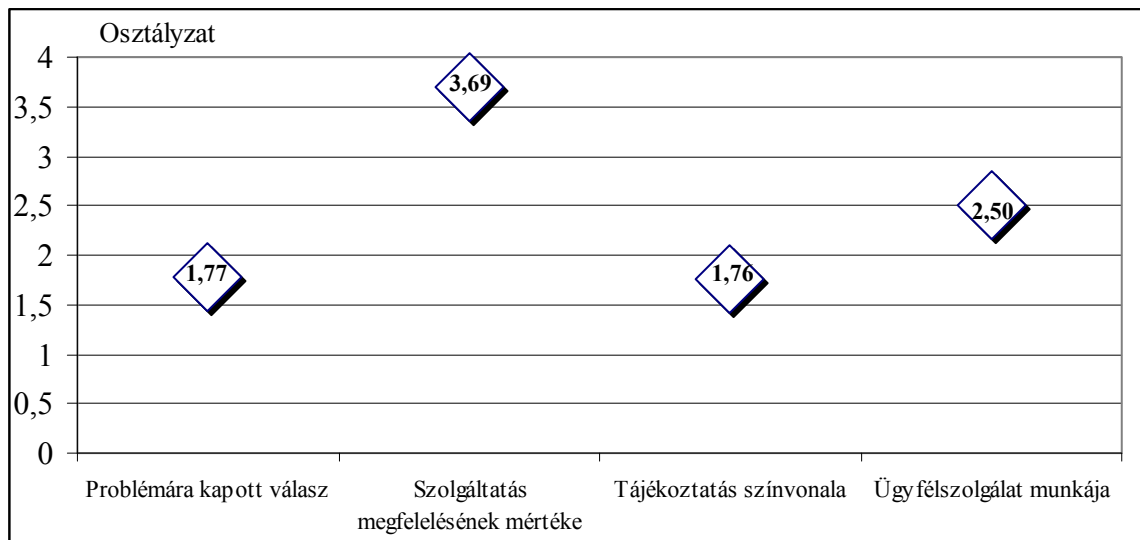
Hiba! Érvénytelen csatolás. Forrás: Saját kutatás, saját szerkesztés.

A megkeresés kitért arra is, hogy milyen az egyes intézmények, szervek megítélése a problémák megoldása során, azaz az elégedettségi szintet 1-5-ig terjedő skálán lehetett minősíteni. Ezek alapján érdekes eredmények körvonalazódtak. A problémára kapott válaszok, valamint a szolgáltatás során kapott tájékoztatás színvonala rendkívül alacsony megítélést kapott. Az intézmények közti differenciáltság sem volt jelentős, ebből arra következtettem, hogy nagyobb volt esetükben az elvárás, mint amit számukra nyújtani tudtak. Az említett válaszlehetőségek esetén a legrosszabb minősítés aránya mindkét esetben meghaladta a kétharmadot, míg legmagasabb értéket a válaszokra kapott elégedettségénél mindössze 6,4, a tájékoztatás színvonalánál 10,9%-uk kapott.

Ellentmond ennek a bemutatott két ismérv után az a minősítés, melyet az ügyfélszolgálatok munkájáról, valamint a szolgáltatással szembeni elvárásról alkottak. Az ügyfélszolgálatok megítélésénél a legrosszabb minősítés 44%-ra csökkent, míg a két magasabb kategória részesedése megközelítette ezt a mértéket. Amennyiben a válaszokra kapott elégedettségénél és a tájékoztatás színvonalánál azt feltételeztem, hogy „nem azt kapták, amit vártak”, itt megcáfolni látszik az elképzelésem a minősítés alakulásáról. Az elvárthoz képest adott szolgáltatás ugyanis nem kapott legrosszabb minősítést (vagyis 1-es osztályzatot), a legjobb felső két kategória részesedése pedig megközelítette az 54%-ot. Így arra a következtetésre jutottam, hogy a szolgálata-

tok egy-egy elemével ugyan nem feltétlenül voltak elégedettek az ügyfelek, ugyanakkor a probléma megnyugtató megoldása után összességében mégis az elégettség hozta a jobb minősítést.

40. ábra A megkérdezett szervezetekkel, intézményekkel kapcsolatos lakossági elégettség Hollandiában⁵⁸⁵

Forrás: Saját kutatás, saját szerkesztés.

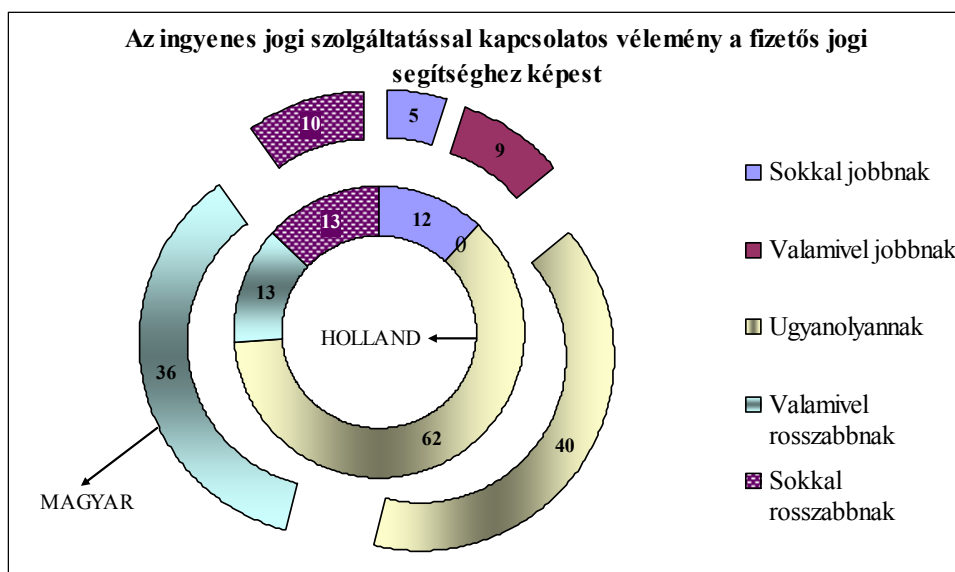
Ezt jelzik az együttes súlyozott átlagok is. Az elégséges szintet alig elérő tájékoztatóval összefüggő válaszadástartól az ügyfélszolgálatok már jóval magasabb presztízs értéket képviseltek, míg a szolgáltatás jó minősítése összességében az elégettséget tükrözi vissza.

7.1.3 A primer kérdőíves megkeresés rövid összehasonlítása

A következő ábrák a magyar-holland szolgáltatásokkal, elvárásokkal és intézményekkel kapcsolatos „ügyfél” attitűdöt szemléltetik összehasonlítás segítségével.

41. ábra Az ingyenes jogi szolgáltatással kapcsolatos vélemény a fizetős jogi szolgáltatáshoz képest Magyarországon és Hollandiában

⁵⁸⁵ Lásd <http://www.dutch-lawyer.com/success-stories/our-clientsfeedback/our-clients-feedback.html> (letöltés dátuma: 2012. április 30.)

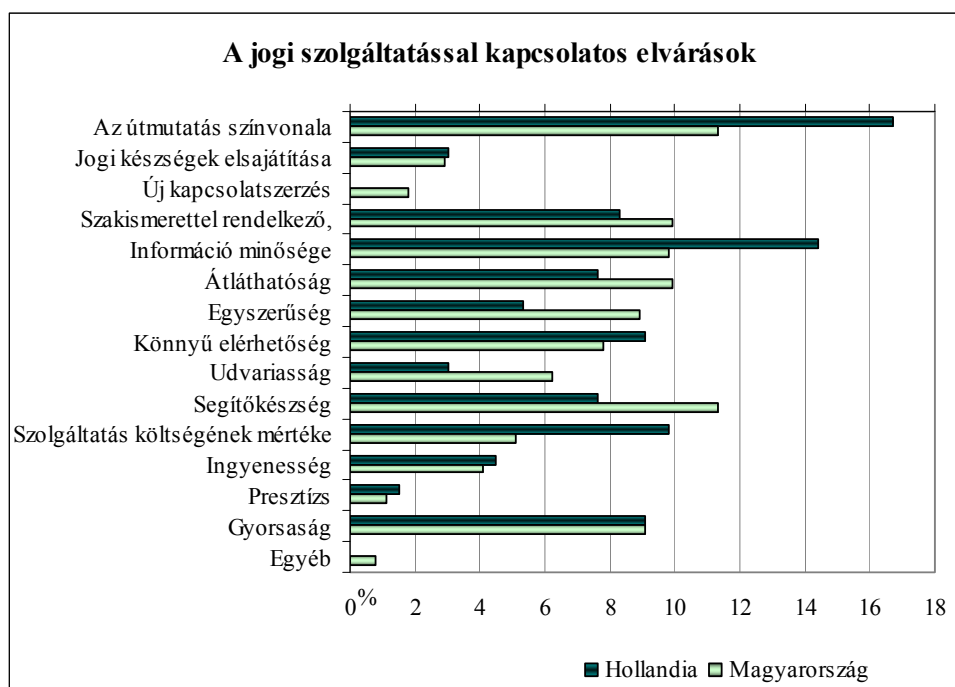

Forrás: Saját kutatás, saját szerkesztés.

A két országban a megkérdezettek véleményalkotásában meglévő különbségeket főként az ingyenes jogi segítségnyújtás megítélésében jelentkező különbségek határozták meg. Míg a magyarok alig 5%-a tartotta sokkal jobbnak az ingyenes szolgáltatást a fizetős szemben, addig a hollandoknál ez az arány a hazaiakénál 2,4-szer magasabb volt. A különbség ugyanakkor a legnagyobb részesedést kitevő „ugyanolyan” szintű megítélésnél tapasztalható. Arányaiban ugyan mindkét országban ez a legnagyobb súlyt képviselő vélemény, de míg ez nálunk az egésznek negytizedét, addig a hollandoknál több mint hattizedét tette ki. A magyar válaszadók körében ugyanakkor közel hasonló részesedést képviselt a „valamivel rosszabb” megítélés is, mint az ugyanolyan szintű, így ez az arány 2,8-szer volt magasabb, mint Hollandiában. A sokkal rosszabb megítélés mértéke ugyanakkor mindkét országban hasonló volt.

42. ábra Az ügyfél által igénybevett jogi szolgáltatással kapcsolatos elvárások Magyarországon és Hollandiában

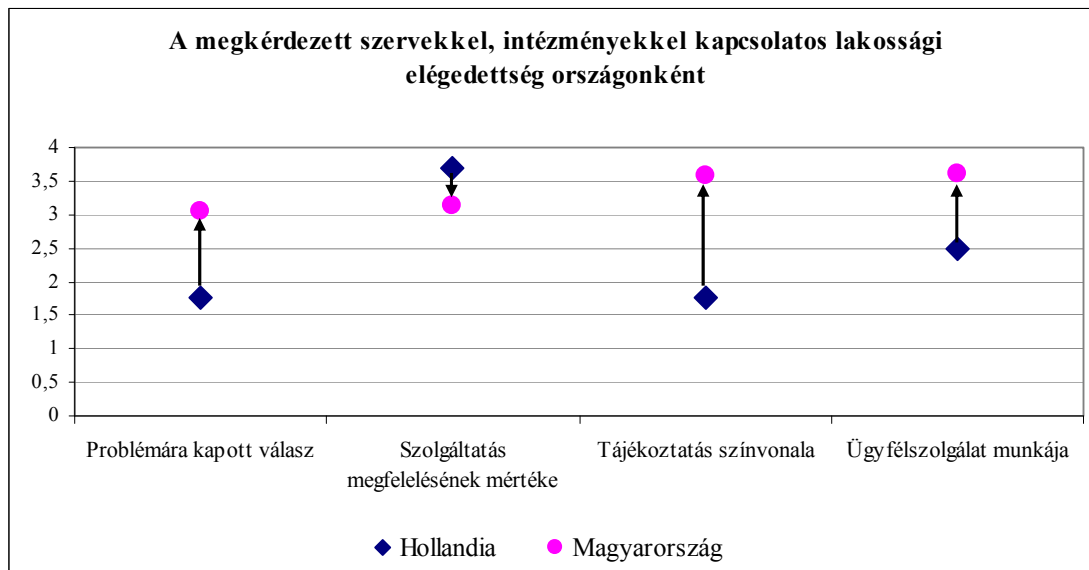

Forrás: Saját kutatás, saját szerkesztés.

A jogi szolgáltatással kapcsolatos elvárások hangsúlyai lényegében mindkét országban azonosak voltak, de míg Hollandiában főként a színvonal és a szakszerűség dominál, addig nálunk az ún. érzelmi jegyek, vagyis a bánásmód és az ügymenet egyszerűsége kapott nagyobb szerepet. Hollandiában az útmutatás színvonala kapta a legnagyobb figyelmet (közel 17%-os részesedéssel), kapcsolódva az információ minőségéhez (mely megközelítette a 15%-ot). Fontos volt továbbá az alacsony költségigény, és az ügymenet gyorsasága is. A magyar válaszolók körében az útmutatás színvonala képviselte a legnagyobb részarányt (mértéke mintegy 5 százalékponttal volt alacsonyabb a Holland mutatónál), de a rászorulókról a segítőkészség is hasonló igényű volt. Nálunk a „jogi útvesztők” átláthatósága, egyszerűsége is kiemelt szempont volt, mely különbség az igénybevevők eltérő köréből is adódik, az országok sajátosságait figyelembe véve. Ugyanakkor a gyorsaság iránti igény mindkét országban azonos volt. A magyar válaszolók kis hányada az ügyeinek intézés új kapcsolat kiépítésére is szeretne volna felhasználni, míg Hollandiában ez nem volt jellemző.

43. ábra A megkérdezett intézményekkel, szervekkel kapcsolatos lakossági elégedettség osztályozása Magyarországon és Hollandiában

Forrás: Saját kutatás, saját szerkesztés.

Az egyes intézményekkel, szervezetekkel kapcsolatos elégedettség Hollandiában – a korábbiakban bemutatottakkal ellentétben – lényegesen alacsonyabb mértékű volt, mint Magyarországon. Mindössze a szolgáltatás megfelelősége kapott közel hasonló osztályzatot, mely a holland válaszadók esetében egyúttal a legmagasabb értéket is jelentette. A legnagyobb különbség ugyanakkor a tájékoztatás színvonalának megítélésében volt, mely között a különbség közel két egész érték volt, ami összefügghet a magyar válaszolóknál nagyobb súllyal szereplő érzelmi tényezők iránti hangsúllyal is, ahol a barátságos válasz egyúttal magas színvonalat is sugallhatott a szolgáltatásokat igénybe vevőknek. Hollandiában hasonlóan alacsony osztályzatot kapott a problémára adott válasz is, vagyis a magyarokkal ellentétben a kapcsolódó kérdésekben az igénybevevők jelentősen alul értékelték az ingyenes segítségnyújtó szolgálatokat. Magyarországon az ügyfélszolgálati munka kapta a legmagasabb osztályzatot, mely Hollandiában is jóval pozitívabb megítélésű volt, mint a korábbi ismérvek. Bár a két országban jellemző értékek között meglévő több mint egy egész jegy a véleményalkotók szerint a magyar ügyfélszolgálatok munkáját dicséri.

7.1.4 A primer kérdőíves megkereséshez kötődő kutatás végkövetkeztetései

A kérdőíves megkereséssel tényfeltáró és egyúttal összehasonlító jellegű kutatási módszert alkalmaztam. Az adott szekunder jellegű klasszikus kutatási területet, azaz a könyvtári, a szakfolyóiratokból történő szakmai tanulmányozást kiegészítettem elektronikus dokumentációval,

melynek segítségével igyekeztem a rendelkezésre álló legfrissebb információk feldolgozását lehetővé tenni.

Mind a szekunder, mind pedig a primer kutatási módszert leíró- elemző elemekkel párosítottam, és ezekhez a kutatás során kritikai szemlélet alkalmazását kíséreltem meg, nem titkoltnan a jogalkotó számára szánt, de lege ferenda javaslatok felvázolásával. Primer kutatásom előnye a folyamatos és informatív felmérés biztosításával legfrissebb információk feltárásával statisztikai adatok feldolgozása volt. Kiinduló pontként törekedtem tisztázni a fogalmi elhatárolásokat, törekedtem arra, hogy megfogalmazzak olyan alapkérdéseket, amelyek általános összefüggéseket tárnak fel, és a lehetőségek feltérképezésével interdiszciplináris dogmatika végigkövetésével igyekeztem a hazai társadalmi- gazdasági- jogi háttér feltérképezésével, valamint a firenzei nemzetközi kutatással kapcsolatos kitekintéssel komparatív elemző szabályozási módszert alkalmazni. Fontosnak tartom a jogi problémák megoldására biztosított alternatív eszközök figyelembe vételét annak a komplexitásnak az alkalmazásával, mely szerint a jogágak peremterületein elhelyezkedő limes sokszor olyan megközelítést tehet lehetővé, amely induktív, az elméleti bemutatás mellett gyakorlat orientált vizsgálati módszerével barátságos jogalkalmazói megközelítéshez vezethet.

Mauro CAPPELLETTI jogtudós a joghoz jutás ténylegességének vizsgálata során világméretű kutatásában rávilágított arra, hogy a figyelmet a jogérvényesítés sikerére kell irányítani, az esetleges akadályozó tényezőket igyekezni kell megszüntetni, hangsúlyt kell fektetni a reformtörvényekre, és arra, hogy tudományos és empirikus kutatással eredményeket sikerüljön létrehozni.

Arra törekedtem, hogy mind a mai Magyarországon „kicsit megállítva az időt”, mind pedig Hollandiában pillanatfelvételen ábrázoljam a joghoz jutás területének jelenlegi helyzetét, törekedtem a fejlődési irány meghatározására, valamint arra, hogy új lehetőségek feltérképezésére tegyek kísérletet. Abban bízom, hogy az emberi oldal figyelembe vételével szakavatott, és „emberséges”, segítőkész jogban jártas állami, vagy civil segítők biztosításával az emberek nem maradhatnak jogi problémáikkal egyedül.

A jogszabályi elemzések mellett jogszociológiai, társadalmi, gazdasági, esetlegesen pszichológiai, valamint antropológiai kutatási eredményekkel az igazságszolgáltatási feladatok maximálisan elláthatóvá válnak, ötvözve akár a megegyezés alkalmazását is. Figyelembe kell venni, hogy az állami szervezetek mellett a civil szervezetek is kellő jogi háttérrel rendelkeznek, ezáltal hathatós segítséget nyújthatnak a rászorulóknak, elősegítve jogi védelmüket, tehermentesítve egyúttal az államot.

A kutatás alátámasztotta azt az előfeltevésemet is, hogy a reprezentativitást biztosító szempontok mentén (korcsoportok, iskolai végzettség, lakóhely mérete, illetve vállalati méret, a működés földrajzi helye) szignifikáns kapcsolatok értelmezhetők a joghoz jutás érvényesülésében. Lehetőség szerinti együttes alternatívákkal (ombudsman, bírósági-, ügyészségi panasznap, munkajogi segítségnyújtás, szakszervezeti segítség, mediáció, önkormányzat, rendőrség stb.) adott intézmények együttműködésével ingyenes, megelőlegező, vagy piaci mechanizmussal működő jogvédelem, vagyis a széleskörűen biztosított jogsegély elegendő és kielégítő minőségű szolgáltatások igénybevételét teszik lehetővé Magyarországon. A holland jogi segítségnyújtás elemzett tapasztalatainak, a rendszer reformjának számbavétele pozitív példaként szolgálhat. Így érvényesülhetne az eddig elégedetlenséget hangoztató ügyfelek jogi problémájának megoldása, biztosítható lenne a hatékonyság, a gyorsaság, és az olcsóbb jogérvényesítés megvalósítása.

7.2 Magyarországi jogalkalmazókkal folytatott mélyinterjúk bemutató elemzése⁵⁸⁶

Kvantitatív kutatásom során gyakorlati, elméleti szakemberekkel, valamint a joggyakorlatban és az elméleti kutatási szinten dolgozó szakemberekkel is törekedtem mélyinterjút készíteni. Elmondható, hogy mindösszesen 15 fő egyéni és 2 fő fókuszcsoportos mélyinterjú készítésre nyílt lehetőségem 2011 októberétől 2012 márciusáig terjedő időintervallum során. Hangsúlyt kívántam fektetni arra, hogy a kutatási témához kapcsolódó jogágak szakembereinek megkeresésével hathatós, aktuális és a szekunder kutatást kiegészítő kérdésekre kaphassak választ.

A megkeresésre a primer kutatás során alkalmazott hólabda módszerrel került sor és a kutatásom tartalomjegyzékében felvonultatott jogintézmények vezető szakmai képviselőivel a vonatkozó jogterületekkel kapcsolatosan végeztem elemző, feltáró bemutatást, jelezve, hogy a mélyinterjúk gépelt szövege több száz oldalnyi tartalmat jelent. Csupán néhány jellemző feltárt információ bemutatására szorítkozhatom.

A kvantitatív kutatásom kiértékelése során általánosítható, számszerűsíthető eredmények álltak rendelkezésemre, melyet magas elemszámú reprezentatív kérdőíves megkeresésem kiértékelésére nyertem. Tisztában kellett azonban lennem azzal, hogy az eredményeket csak akkor válok képessé tényleges következtetésekként, alternatívákként, döntési javaslatokként alkalmazni,

---

⁵⁸⁶ KVALE, Steinar: Az interjú Bevezetés a kvalitatív kutatás interjútechnikáiba, József Műhely Kiadó, 2005. Lásd Az interjúkészítés módszertana, kvalitatív kutatás a tudományban és a gyakorlatban 68-88.o., Az interjúra történő felkészülés, a kérdések összeállítása, stádiumok az interjúban: tartalom, tervezés, tipizálás, módszer 89-114.o., Kutatás a végső beszámolóra figyelve, tájékoztatás a felismerések fontosságáról és megbízhatóságáról 251.o.

amennyiben kvalitatív kutatás segítségével mélyebb árnyaltabb ismereteket szerezhetek, a jogot kereső közönség motivációjáról, feltárhatom azokat az okokat, amelyeket a jogalkalmazók napi munkáik gyakorlati tevékenységük elméleti tapasztalataik alapján tapasztalnak.

7.2.1.1 A jogalkalmazókkal készített kutatás mélyinterjú kérdéseire nyújtott válaszok elemző bemutatása

Így tartom biztosíthatónak azon jogterületek pontosítását, melyek tényleges értelemben szükségszerűek a kutatás szekunder jellegének kialakításához. Ehhez szükséges volt elemezni azt a tartalmat, amelyet a jogalkalmazók biztosítottak számomra a mellékletben becsatolt interjúvázzalat megválaszolásával.

A kérdések megfogalmazásakor törekedtem arra, hogy azonos vezető kérdések segítségével tárjam fel a különböző szakterületek kiemelkedő gyakorlati és elméleti szakemberei által biztosított ismeretrendszerét.

A joghoz jutást érintő tágan értelmezhető ismeretrendszerrel kapcsolatosan megállapítottam, hogy az általam felkeresett jogi szakemberek saját szakterületéhez kapcsolódó egyéb jogterületek és interdiszciplinák kerültek előtérbe.

Példaként említeném amennyiben egy adott „jogi segítségnyújtással is” foglalkozó szervezeti egység vezetője ismeretrendszerének részeként saját eljárásának többféle jogág területén átnyúló szemléletmódjáról tájékoztatott jelezve eljárási szabályrendszerében a közigazgatási eljárás alkalmazási kötelezettségét, valamint büntető, ill. polgári, munkajogi területhez kapcsolódó anyagi és eljárási szabályok alkalmazását.

Ez egyúttal azt is feltételezi, hogy alapvetően az alaptörvény által biztosított jogi szabályozás ismerete feltételrendszer, valamint kötelezettség is a munkában.

Így megállapítható, hogy sok esetben társadalmi, emberi, szociális, pszichológiai tényezők is előtérbe kerülhetnek az interdiszciplináris szemléletmódnak köszönhetően.

Következő fontos kérdés - tulajdonképpen minden interjú megkezdésének elsődleges lépéseként - annak tisztázása volt, hogy az asszociáció a joghoz jutás kapcsán az egyes megkérdezettek esetében azonos alapról indulhasson meg. Ez alatt azt értem, hogy a primer kutatásom eredményeit a mélyinterjúk elején kiértékelve bemutattam a megkérdezett személyeknek, a beszélgetés folyamán és sodrásán, mint egy kiinduló elemeként, azonos alapokra helyezve az első kérdésektől kiinduló interjúmenetet.

Az általuk biztosított pozitív visszacsatolás, valamint a kritikai észrevételek lehetőségével formálódott dolgozatomban szekunder logikai vázát biztosító, szükségszerűen bemutatást igénylő tartalomjegyzék.

Sokak számára nehéz feladatnak minősült az alapjogi szempontból definiált fogalom-meghatározás általánosságban arra a következtetésre jutottam, hogy saját munkaterületük anyagi és eljárási jogát érintő jogi szabályozást kapcsolták össze a kérdéskörrel. Ez nem jelenti azt, hogy nem vették volna figyelembe pl. az egyenlő elbánás elvét, a diszkrimináció tilalmát, az alapjogi biztos (alapvető jogok biztosának munkáját), azonban ezt joghoz jutási lehetőségként és nem alapjoghoz jutási lehetőségként deklarálták.

Itt azonban különbség mutatkozik az elméleti szakemberek és a gyakorló jogászok között abban az értelemben, hogy sok esetben, ha fogalom-meghatározással nem is tudtak válaszolni az utóbbiak, gyakorlati példákkal lehetővé tették a pontos szemléltetést és annak a biztosítását, hogy tisztában vannak a hatásköri és illetékességi szabályozással.

Az természetes, hogy a felgyorsult jogszabály-alkotási folyamat nyomán követése szinte lehetetlennek tűnő feladat lehet az átívelő jogterületeket érintő munka során, azonban interjúalanyaim megoldásként az együttműködés fontosságát emelték ki a jogalkalmazó szervek, személyek között.

Ezt azért is tartották különösen fontosnak leszögezni, mivel alapvetően azon a véleményen voltak, hogy az ügyfelek információja rendkívül hiányos, a jogi fogalom homályos és a probléma jogi jellege sokszor nem behatárolható az „egyszerű ember” számára.

Ezért arra a kérdésre, hogy a joghoz jutás előfeltétele-e a jogismeret, nem tudtak egyöntetűen igen vagy nem választ mondani.

Kiegészítve az állítást azonban: az ügyfél által kívánt és abba energiát is fektetett joghoz jutás előfeltétel sok esetben az ügyfél személyi kompetenciáiban rejlik és valamilyen szintű alapvető érvényesítési lehetőségként jelenik meg abban az esetben is, ha azzal pontosan nincs is tisztában hol érvényesítse a jogát.

Annak a szerepe, hogy az adott fél, kellő alapismerettel rendelkezzen, legalább a jog alapvető szabályozási jellegét ismerje nélkülözhetetlen véleményem szerint.

Az ügyfelek többsége tehát érzi, hogy „joga van”, de azt nem tudja pontosan, hol érvényesítse azt. Úgy véli jogi problémája megoldása, csak saját igazának kinyilatkoztatásával biztosítható, ezért gyakran az ügyfelek több alternatívát végigjárnak saját igazuk „igazolása” végett. Amennyiben a jogot nem is ismerik pontosan, az érzés munkálkodik bennük, hogy „itt valamilyen visszaság lehet”, ezért különböző jogi intézményekhez fordulnak.

Példaként említeném a panasznapokat (bírótság, ügyészség), a fogyasztóvédelmet, a békéltetést, a jogi segítségnyújtást, az áldozatsegítést, kirendelt védőt, pártfogó felügyelőt stb. Itt azonban különbséget kell tennünk az ügyfelek számára rendelkezésre álló anyagi lehetőségek között. Az ingyenes szolgáltatásokat előszeretettel veszik igénybe azon ügyfelek is, akik saját privát, megbízott jogi képviselőjük „jogi szaktudását” kívánják ellenőriztetni. A megelőlegező szolgáltatásokkal kapcsolatos ügyfélkör már megfontolja, hogy érdemes-e esetlegesen elindulni a peres lehetőségek felé vezető úton, vagy jobb helyzetbe kerülhet egy esetleges megegyezéssel. Nyilván az is mérvadó, hogy az ügyfél magánszemélyként vagy a gazdasági élet szereplőjeként keresi e jogi útját. Itt már inkább előtérbe kerül a megbízott ügyvéd, az igénybevett gazdasági vagy fogyasztóvédelmi közvetítés, a választott bíraskodás.

Összefoglalva tehát az ügyfél számára a társadalmi hierarchiában, anyagi lehetőségeiben mért javak befolyásolják egyes szervek, intézmények által nyújtott szolgáltatások igénybevételét.

Visszaulva az előzőekre, el kell különíteni a ténylegesen támogatásra jogosult és az igénylő ügyfelet, az úgy nevezett érdeklődői minőségtől. A többféle jogérvényesítési lehetőséget biztosító magyar szervezet és intézményrendszer valamely pontját biztosan megtalálja az ügyfél.

A már említett együttműködés, adott szerv hatásköri, illetékességi, együttműködése segítségével lehetővé válik a joghoz jutás tényleges biztosítása.

Azért is örültem nagyon a fenti válasznak, mert feltettem a kérdést, hogy milyen lehetőséget, hogy milyen szükséges intézkedést látna adott jogalkalmazó fontosnak, hogy a rendszer működhessen. Történetesen az ombudsman intézményére utalt válaszként. Az alapjogi biztos 2012. január 01-jétől hatályba lépő intézménye az interjú készítésének időpontjában még nem biztosíthatott egyéb válaszlehetőséget. Megjegyzem, hogy többek között a Munka méltósága címmel új projekt indult, az alapjogokat védő biztos feladatai közé tartozik kiemelt módon a megkülönböztetett figyelem a gyermekek helyzetére vonatkozóan, a jövő nemzedékek lehetőségeinek védelme. Kiemelkedően jelentős a Magyarországon élő nemzetiségek, a leginkább veszélyeztetettnek tekinthető társadalmi csoportok védelmére. Az alkotmánybíróságnál a jogszabályok alaptörvénnyel való összhangjának felülvizsgálatát is kezdeményezheti az alapjogi biztos.

Az ügyfél számára rendelkezésre álló anyagi feltételek befolyásolják az igénybe vett segítségnyújtást. Érdemesnek tartanám az azonos feladatkörrel biztosított jogi tájékoztatást nyújtó állami, illetőleg civil szféra által biztosított lehetőségét összefogni, kiküszöbölve az ingyenes támogatásra jogosult ügyfelek ellenőrzési hajlandóságát.

Az ún. „kivételes vizsgálat”, kibővített lehetőség olyan esetekben, amikor az állampolgárok jelentős számát érintő ügyben más intézmény, szervezet eljárására kerül sor és nem hatóság,

vagy közszolgáltató járt el adott ügyben. Elmondható, hogy a Magyarországot érintő jogvédő szervezetek működési statisztikának egységes szerkezetbe történő foglalása az alapvető jogok érvényesüléséről készülő országjelentést szolgálja.

A visszacsatolás a miatt is szükséges, hogy ne csak a negatív példa, hanem a pozitív lehetőségek is felmerüljenek. Ellenkező tendenciát mutat az ügyfelek szempontjából annak a vizsgálata, hogy a diszkrimináció mértéke – annak negatív, illetve pozitív módja - hogyan befolyásolja helyzetüket. A primer kutatás vizsgálatakor az ügyfelek szempontjából a pozitív diszkrimináció merül fel elsődlegesen, hiszen az kerül felszínre, arról mer beszélni az adott fél. Ugye a félelem az, ami távol tartja a negatívumok megemlítésétől. Míg mondjuk, egy állami szervnél pont ellenkezőleg, a hibák felszínre kerülnek, feltárjuk, kezeljük azokat. Véleményem szerint tényleges értelemben szükség lenne az adott jogalkalmazó irányába a pozitív visszacsatolásra is, hiszen hogyha kiderülne, hogy adott intézmény milyen jól látja el a munkáját, hiszen az, az ott dolgozók munkáját is pozitívan mérhetné. Itt megemlíthető a szupervízió és a rekreáció kapcsolata, amely a tényleg sikeresebb ügyintézői munka egyik előfeltétele lenne. Tehát ez egy nagyon komplex összefüggés rendszert felmutató terület.

Az ügyfél sokszor egyébként is nehezen tudja értékelni a szóbeli tájékoztatást (jogi szakmaisága, tartalma, nehézsége, nehéz érthetősége, alaptudás hiánya, komplexitása miatt), hiszen az egyik mélyinterjú alanyomtól idézve: *„Nem olyan, mint egy kiló kenyér, amit leveszek a polcra, kifizetem az árát, eszem belőle és jóllakottsággal tölt el”*.

Úgy gondolom minimális kötelezettség biztosítása szűrőként szolgálhat, anyagi téren is. Természetesen fenn kell tartani a jogterületeken a lehetőség szerinti mérlegelési lehetőséget, a jogalkotónak biztosítania kell a minimum feltételrendszert, de a különböző fokozatok igénybevétele valamelyest piaci alapon működtethetővé alakításával ügyteher csökkenés lenne biztosítható.- Ami ingyen van, az nem feltétlenül jó, hangzott el a primer kutatásom kapcsán. Kevésbé kívánatos, mint amiért én fizetek, állítja az ügyfelek jelentősebb hányada. Megjegyzem, azt sajnos elfelejti az adott fél, hogy az állam mögötte áll, az ő költségét előlegezi meg, vagy állja, helyette. Azt persze nem vonhatom kétségbe, hogy nem piaci díjszabást biztosít az állami segítségnyújtás az adott ügyben eljáró jogi tanácsadást perben, vagy peren kívül biztosító ügyvéd részére- Fontosnak tartom tehát a fentiek értelmében megállapítani, miszerint: a jogszabályi keretek között biztosított igazsághoz az ügyfeleknek joga van. Az egyértelműen kitűnik az elemzésből, hogy speciális feltételekhez fűződő, mérlegelési jogkörre lenne szükség. Amit kritikai élként kell megfogalmaznom, az a tény, amely összefügg egyik interjúalanyom álláspontjával miszerint: *„20 féle megyében ugyan arra az elképzelésre 20 féle válasz fog születni, de én úgy gondolom, hogy a legnagyobb előrelépés, hogy ilyen jellegű tapasztalatok birtokában hoz-*

za meg a jogalkotó a jogszabályt.” Fontosnak tartanám tehát az egységesítési törekvések előtérbe kerülését, amelyre az igazságszolgáltatási reform kapcsán pozitív példaként kívánom megemlíteni a Kúria kialakuló gyakorlatát, a szétváló szakmai feladatkör ellátásával. Így hangsúlyosabb szerepet kaphat az igazgatási feladattól történő elválasztásnak köszönhetően az ítélkezési gyakorlat egységesítése.⁵⁸⁷ E szerep egységesítését célozza egy-egy alsó fokú jogerős, irányadónak tekinthető, Kúria által kiválasztott ítélet, amely mintegy saját elvi határozatként formálhatja az ítélkezési gyakorlat szakmai színvonalát. Én magam a közigazgatási jogkörben eljáró, jogi tájékoztatást, tanácsadást nyújtó és állami joghoz jutási feladatkört betöltő szervek esetén hasznosnak és kivitelezhetőnek tartanám a tendencia biztosítását. Azt azonban nélkülözhetetlennek tartom tisztázni, hogy meg kellene megszületnie és fel kellene nőnie a normakövető társadalomnak, ami pozitív példaként beépülne a köztudatba, az emberi felfogásba. Személy szerint rendkívül érdekesnek találtam a mélyinterjúkkal körvonalazódó felvetéseket a jogalkalmazói gyakorlati kérdések és válaszok felvetődése kapcsán. Azért érdekes, hogyha most én magam megpróbáltam magam elé rajzolni ezt a „joghoz jutást biztosító intézményházat”, és látom, hogy ez a ház a társadalom átalakulását vonhatja maga után. Hihetetlen, hogy egy tényleg egyszerű ábrázolással, hova sikerült eljutni, hogy tényleg mennyire komplex lehet a joghoz jutási terület, amiről itt beszélünk. És milyen érdekes, hogy a saját szerep is mennyire előtérbe tud kerülni. Akár vezetőként, akár emberként, de mondhatnám, hogy családfenntartóként, családanyaként is, emberként is, hiszen a jövő társadalmáért felelősséggel tartozunk.

Memlíteném továbbá a holland jogi segítségnyújtási rendszer,⁵⁸⁸ valamint a magyar rendszer közti különbséget, mely szerint maximálisan egy óra ingyenes tanácsadás és tájékoztatás biztosítható a szervezetrendszer keretén belül, az ügyvéd által biztosított segítségnyújtás, 1-3 óráig terjedő időtartamban már saját nemzetgazdasági szintjükhöz viszonyítva minimális hozzájárulásért jár. A kirendelt ügyvéd vagy védő ügytípusonként biztosít fizetési kötelezettség ellenében meghatározott ellátást, figyelembe véve anyagi körülményeit és az ügy jogi jellegét.

A jogalkalmazók válaszadásából általánosságban elmondható, hogy az alternatív joghoz jutási lehetőségek érvényesülésével kapcsolatosan viszonylag kevés ismerettel rendelkeznek, vagy ha rendelkeznek is tudással, nem preferált lehetőségként alkalmazzák a gazdasági mediációt, a büntető mediációt, és sajnos ajánlási döntés jellege miatt a békéltetést sem.

Abban az esetben viszont, amikor speciális gazdasági jogterületen eljáró jogalkalmazó válaszolt a kérdésre, előtérbe került a választott bíraskodás és viszonylagosan háttérbe szorult a

---

⁵⁸⁷ A Magyar Jogászegylet Zala Megyei Szervezete által Zalaegerszegen szervezett Deák Ferenc Jogásznapon 2012. május 4.: *DARÁK* Péter, a Kúria elnöke

⁵⁸⁸ Legal Aid Service, lásd Hollandia részben

gazdasági mediáció, a két terület elemzésére szekunder kutatásom során a terjedelmi korlátra való tekintettel már nem térhettem ki.

Górcső alá kívántam venni a joghoz jutást, a hatékony jogérvényesítést érintő általam következőképpen definiált kategóriákat.

7.2.1 A joghoz jutás, a hatékony jogérvényesítés célja

A legfontosabb cél a joghoz jutás, illetőleg a jogérvényesítéssel kapcsolatosan, hogy a rászorulóknak számára megfelelő igényérvényesítést biztosítson. Funkciója: megfelelő mértékű segítségnyújtás a rászorulóknak. Akkor lehetséges csak megfelelően szakszerű segítséget biztosítani, amennyiben a racionalizálás: erőteljesebb kontroll az ügyfelek felett, folyamatos kommunikációs csatorna az ügyvéd és a hivatal között, a munkadíjak megbecsültebb mértékű és gyorsabb kifizetése megvalósulhat. Szankciós lehetőségek kidolgozása nélkülözhetetlen lenne az ügyeikről elfeledkezett, és egyéb érdektelen, vagy akár a jogi segítői rendszerből hirtelen sztárügyvédekhez forduló ügyfelek ügyében (felülvizsgálat, visszatérítés, elrettentés, költségviselés, bíróság).

Arra a kérdésre, hogy mi lehet a joghoz jutás, jogérvényesítés legfőbb célja, számtalan különböző válasz született: „*segítségnyújtás*”, „*jogi érdek kifejezése*”, „*információszerzés*”, „*lehetőség jogi téren*”, „*igényérvényesítés*”, „*jogi panasz szakszerű megoldás*”, „*hathatós segítség*”, „*útmutatás*”, „*információs csatorna*”, „*információáramlás*” stb.

...joghoz jutás, a sikeres jogérvényesítés legfőbb célja: a következetesség...

7.2.2 A joghoz jutás, jogérvényesítés funkciója

A funkcióval kapcsolatosan a következő megállapításokat tették mélyinterjú-alanyaim: „*megfelelő minőség*”, „*megbízhatóság*”, „*ügyfél-centrikusság*”, „*eredmény*”, „*kialakuló módszertan*”, „*jogszabályértelmezési kérdések*”, „*rendszerezés szükségessége*”, „*ügyfélszolgálatok kiépítése, racionalizálása*”, „*írásos tanácsadás*”, „*szóbeli tanácsadás*”, „*megoldási útvonalkészítés*”, „*igazságkeresés*”, „*jogkeresés érvényesíthetősége*” stb.

7.2.3 A joghoz jutás vagy jogérvényesítés eredménye

A joghoz jutás vagy jogérvényesítés eredményének a megkeresettek, elemezve a mélyinterjúkban foglalt megállapításokat: a cél és a funkció egységesítését tartják. Tehát összefoglalóan megállapítottam, hogy szakszerű, a hatásköri és illetékességi útmutatást biztosító olyan jogi válasz az ügyfél kérésére, amely a jogi probléma megoldásához valós, elfogadható, alkalmazható eredmény. Véleményem szerint összefoglalóan, nagyon előremutató gondolkodásmódnak

tartom, amennyiben funkció a szerint kerülhet definiálásra, amely a fejlesztést biztosító bizalom megvalósítását szolgálja.

Eredmény tehát a kommunikációs és információs csatornák megfelelő működésével szakszerű jogi tájékoztatást, képviselőt biztosító igényérvényesítés.

Véleményem szerint a normakövető társadalom lenne az eredmény és annak a megvalósulása. Tehát mindezeknek a céloknak, a funkciókkal való együttes alkalmazása mellett a normakövető társadalom eredményének a megvalósulása lenne a kitűzött cél szükségszerű megvalósulása.

A mélyinterjúk készítésének időtartama 2011 októberétől 2012 áprilisáig terjedt, ahol az alapjogi kérdések értelmezése szempontjából gondot jelenthetett a 2012. január 1-jével hatályba lépő alaptörvény ismerete, az időpontot megelőzően a sarkalatos törvények hiánya, azt követően pedig azoknak magas száma és az összefüggésrendszer hatályos feltárása. Ezért a válaszadók a joghoz jutás biztosítása érdekében nem tartották szükségesnek alapjogi reformok kidolgozását. Jelzem, hogy a hatályos alaptörvény lehetővé teszi a bírósághoz való hozzáférés lehetőségét, azonban az Alapjogi Charta 47. cikke által szabályozott követelményrendszert szövegezésébe, nem vette át. A jogi segítségnyújtási lehetőséget biztosító jogszabály preambuluma utal a hatályos alkotmányra.

Az Alapjogi Charta a joghoz jutás lehetőségével kapcsolatosan felhatalmazást nyújthat az államoknak, mint kötelező érvényű norma és a későbbiekben biztosítja az egyes államok szuverenitásának megtartását, keretként mindenképpen alapjogi vetületben adott, annak kitöltése a jogalkalmazó feladata.

Panasznap intézményének racionális működtethetőségét is vizsgáltam, arra való tekintettel, hogy a jogi segítségnyújtó szolgáltatás lehetőséget teremt keresetlevél elkészítésére peren kívüli jogi segítségnyújtás kapcsán ügyvédi segítséggel. Még ügyintézőként tapasztaltam a jogi segítségnyújtó szolgálatnál végzett munkám során, hogy az ügyfelek sokszor megjárva a bíróságot és a „*hivatalt is*”, a másik eljárásról tájékoztatást nem nyújtva, több esetben igényeltek ügyvédi segítséget, leinformálva a fogalmazói panasznapon kapott tájékoztatást. Sajnálatos módon előfordult az is, hogy mintegy „*kijátszva a rendszert*”, mintegy „*egyét fizet, kettőt kap alapon*” megelőlegező szolgáltatásként párhuzamosan ügyvédet szóbeli tanácsadással, míg a panasznapon keresetlevél megszüvegezésére tartottak igényt. A jogalkalmazókkal készített interjúk során, a kérdés aktualitása vitathatatlaná vált, ezért nem nélkülözhető az ezzel kapcsolatos néhány véleményén kivonatolt felidézése. Említhettem volna azonban itt az áldozatsegítés és az ügyészségi panasznap kapcsolódási pontjait is.

A Balatonalmádiban szervezett XI. Jogász Vándorgyűlésen (2012. 05. 24 - 05. 26.) Répássy Róbert igazságügyért felelős államtitkár kifejtette, miszerint: a jogi segítségnyújtás bővítése

elsődleges követelmény, a kirendelt védői intézmény függetlenségének megteremtése a nagy kódexek elfogadása után alapvető feladat. Célként emelte ki a megszervezés, a finanszírozás, a szakmai színvonal biztosítását. Elmondta, jelenleg válságjel, kritika fogalmazható meg az intézménnyel szemben, hiszen alulfinanszírozott, bizonyos értelemben kontraszelektált és a feladatot szociális ügyvédi értelemben élő ügyvédek látják el. Szükségesnek tartaná minőségi szűrő bevezetését. Kiemelem, hogy az általam etalonnak tartott legal aid holland modell képzés átveendőségét. Egyet kell értenem államtitkár úrral abban, hogy pénzügyileg elkülönített, olyan kapcsolódásra lenne szükség, amely egyúttal megszünteti a kirendelő hatóság és a kirendelt védő közötti közvetlen kapcsolatot. A kamarának garantálnia kell, hogy az ügyfél valóban szakszerű és hozzáférhető jogi segítségnyújtásban részesülhessen. A változást a kormányzat 2013. január 1-jétől kívánja majd érvényre jutatni, amelyről széles társadalmi és jogalkalmazói vitát kíván kezdeményezni.

7.3 Azonosságok és különbözőségek Magyarországon és Hollandiában, javaslattétel

A mélyinterjúk készítése során igyekeztem a jogalkalmazókkal a közvetlen, tárgyilagos beszélgetésből adódó valós véleménynyilvánítás jelentőségére hangsúlyt fektetni. Különböző jogterületek tanulmányozáskor azonban mindig egyfajta íves szemléletrendszert láttam előtérbe kerülni. Az egyes jogágakon átívelő szemléletrendszer alkalmazása nem lehetett kétséges a kiértékelésnél, ahogyan az sem, hogy az együttműködés, az esteleges „*egyablakos rendszer*” kiépítésének szükségessége előtérbe kerül.

Személy szerint a mélyinterjúban foglalt és megfogalmazott szekunder kutatás és primer tapasztalatszerzéssel kialakuló hipotéziseket rejtő kérdéssor elemzésével tárultak fel a „*joghoz jutást*” lehetővé tévő *jogintézményeken* keresztül szemléltetett alapjogi biztosítékok, melyek lehetővé teszik a jogkeresés, a hatékony joghoz jutás az igazságszolgáltatáshoz való hozzáférés újszerű kontextusának feltérképezését. Míg a szekunder jogirodalom feldolgozásánál a szakkönyvek, forrásdokumentációk, szakkikkek, internetes forráshelyek, jogszabályok, statisztikák jogterületenként, jogáganként, mintegy tárgyi és anyagi jogi viszonyrendszerben szemléltették a kutatási területemhez fűződő információkat, mindaddig a primer kutatásom átívelő szemléletrendszerével értelmet nyerhet a jogalkalmazásban történő együttműködés, a jogszabályi kapcsolódási pontok, az egyes átfedések (lásd jogi szolgáltatások) tekintetében. Úgy vélem, a szekunder irodalom feldolgozásánál szükségszerű történeti leíró-elemző-forrás- és dokumentumfeltáró módszer kiegészítéseként szolgáló primer kutatás megfelelő szintű kritikai észrevételezése lehetővé teszi a saját tudományos véleménynyilvánítást. A szekunder és primer forrás-

anyagból levonható következtetések íve, mint pillanatfelvétel egy ezerszínű, hol kevésbé, hol jobban átlátható, ismert, kronologikus szemléletrendszerben vizsgálható intézményrendszert feltételez számtalan kapcsolódási ponttal és lehetőséggel. Arra törekedtem, hogy a holland szekunder kutatás alapjaként bemutatott projektszemlélethez kapcsolódó irányvonallal közvetítem a szekunder forrásanyaggal bemutatásra került magyar intézményrendszert. A megvalósításhoz törekedtem a rendelkezésre álló statisztikák elemzésére, az azokból nyerhető információk feltárására és eddig fel nem tárt következtetések levonására.

Prémcsand Nirmalá elbeszéléskötetében az ún. pancsajatról, az isten szaváról olvastam. Az indiai társadalomban törvények megszegését szigorúan büntették, az ítéleteket a helyi pancsaját, a hagyományos értelemben vett falutanács hozta. A novella megható és tanulságos volt, mindazonáltal az említett alternatív döntéshozó intézmény kutatási témámhoz való kapcsolódása értelmet nyert számomra.

Világossá vált, hogy vissza nem térő lehetőség, ha képessé válok az egyezségteremtés önkéntes folyamatába való betekintésre, az jogásként is a fejlődésemet szolgálhatja. Munkahelyemen lehetőségem nyílt megfigyelői státuszban büntető mediációs eljárásokban részt venni, áldozatsegítő ügyintézőként a sértetti oldalt tájékoztathattam a büntető mediáció lényegi szabályozásáról, számba véve az igényhez kapcsolódó jóvátétel lehetőségét. Meggyőződésem, hogy sértetti oldalról elsősorban az érzelmi jóvátétel biztosítása alapozza meg leginkább az eljárásban történő részvételi hajlandóságot, hiszen ebből kifolyólag válhat oldhatóvá az általa elszenvedett pszichés trauma, az átélt nehézségek feldolgozása. Igény szerint fennáll a lehetőség az elkövető szándékának megértésére. Véleményem szerint azonban elsősorban a saját valódi érdekeinek, erkölcsi és anyagi kárának megfelelő ellenértékkel rendelkező kárpótlás szolgálhat jóvátételként az áldozat számára.

Bízom abban, hogy az általam indokoltnak tartott történelmi kitekintés bemutatásával áttekinthetőek azok a kapcsolódási pontok, melyek a resztoratív szemlélet befogadását, a mediáció kiépítését szolgálták. Számolnom kell persze azzal, hogy nem minden konfliktus oldható meg tettes-áldozat egyezséggel, ahogyan más jogágak területén sem mindenható eszköz a mediáció, és azzal is, hogy a megállapodások bizonyos töredékét nem fogják betartani. Előfordulhat, hogy az elkövetőre nem gyakorol hatást az áldozattal történő szembenézés. Mégis úgy látom, a sértetti kár megtérülése több esetben körvonalazódhat, a társadalom költségkímélőbban működhet. Abban bízom továbbá, hogy a jóvátételt vállalók stigmatizációja és újabb bűnözői karrier kialakulása megakadályozhatóvá válik és a büntetőpolitika alakulása hatást gyakorolhat egyéb társadalmi tényezőkre is. A bűnelkövetés és az erkölcsi felelősség ismét egymásra talál a helyreállító igazságszolgáltatás gondolatának elterjedésével, átértékelődhet a tudomány saját

magáról alkotott képének ideológiai vákuuma. Bízom abban, hogy KEREZSI Klára gondolata valóra válhat, „*talán eljön az ideje annak is, hogy a cselekmények meghatározott körével kapcsolatosan a társadalom képes a pusztán megtorló büntetéseket nélkülözni, s az enyhe és közepes súlyú bűncselekmények kezelésre elfogadni a szabadságvesztéssel nem járó szankciókat, mint új büntetési formákat, és a helyreállító igazságszolgáltatás eszközeit, mint a bűnözéskezelés új megközelítési irányát.*”⁵⁸⁹

Feltartóztathatatlan a globalizáció kiszélesedése felgyorsult világunkban. Az országok és kultúrák közötti gazdasági kölcsönhatás felgyorsult folyamata szükségképpen növeli mind a nemzetközi, mind pedig a nemzetállami bíróságok, az igazságszolgáltatás hatáskörét és szervezeti kiépítettségét, feltételezi mindazonáltal ügyfélbarát közigazgatási eljárási rend hatékony működtetését. A valóban demokratikus, a nép akaratának leginkább megfelelő igazságszolgáltatási elvek és gyakorlat kialakítása, az igazságszolgáltatásban dolgozók folyamatos továbbképzése egyre nagyobb mértékben képes - modern kommunikációs technológiák hatalmas eszköztárának fejlesztésével - az emberek és a népek fokozódó tájékozottságát lehetővé tenni és tudásigényét, tudásszintjét kielégíteni.⁵⁹⁰

---

⁵⁸⁹ KEREZSI Klára: *Kontroll vagy támogatás: az alternatív szankciók dilemmája*. Complex Kiadó Jogi és Üzleti Tartalomszolgáltató Kft., Budapest, 2006. 249. oldal

⁵⁹⁰ VIGH József: *A büntető igazságszolgáltatás néhány alapelve*. Jogelméleti Szemle, 2002/4. szám (2002. december 16.),

A szerző témával kapcsolatos publikációi

A gazdasági mediációról. Gazdaság és Jog 2012. 20: (5), 11-16. o. (2012)

A fogyasztói jogérvényesítés és a fogyasztóvédelem extrajudiciális eszközei. In ÁDÁM Antal (szerk.): PhD tanulmánykötet, PTE-ÁJK Doktori Iskola, 2011

A jogi segítségnyújtás nemzetközi és magyar gyökerei, a jelen kihívásai. In ÁDÁM Antal (szerk.): PhD Tanulmányok 8. Pécs, PTE ÁJK Doktori Iskolája, 2009. 513-560. o.

A gazdasági mediációról és a magyar választottbíráskodást érintő változásokról. In BENCSIK András, FÜLÖP Péter (szerk.): Jogász Doktoranduszok I. Pécsi Találkozója – Tanulmánykötet Pécs, PTE ÁJK Doktori Iskolája, 2011. 185-190. o.

Jogi Útkeresés: a joghoz jutás elméleti lehetőségei és gyakorlati példái. (The legal labyrinth: theoretical possibilities and practical examples/ Finding the legal way: theoretical possibilities and practical examples) megjelenés alatt (In BGF Tudományos Évkönyv)

Az alternatív konfliktuskezelés művészete: a mediáció történetének bemutatása, alkalmazás a büntetőjog vetületében. In JUNGI Eszter (szerk.): Büntető Tanulmányok XII., MTA Veszprémi Területi Bizottság, 2011. 239-297. o.

Romani Cris és a roma kultúra tradicionális konfliktusmegoldása. In JUNGI Eszter (szerk.): Büntető Tanulmányok XIII., MTA Veszprémi Területi Bizottság, 2012. 159-181. o.

A bűnmegelőzés és az áldozatsegítés szerepéről, tradicionális szemlélet és aktualitások a hatályos jogszabályi változások tükrében (társszerző: Novákné Lang Szabina). In JUNGI Eszter (szerk.): Büntető Tanulmányok XIII., MTA Veszprémi Területi Bizottság, 2012. 135-158. o.

A jogi segítségnyújtás nemzetközi kötelezettségeink rendszerében, a magyarországi jogi segítségnyújtás rendszerének kialakítása, a jövő a társadalmi és politikai változások tükrében. Legal aid as part of our international obligations; establishing a framework to provide legal aid in Hungary; the future in the light of social and political changes. In MAJOROS Pál (szerk.): BGF 2010 Tudományos Évkönyv, Merre Tovább? Gazdaság és Társadalom, realitás és esély Unió-BGF-Finance, 309-349. o. (BGF Tudományos Díj 2011 elnyerése)

Mediáció a gazdasági életben. In KARLOVITZ János Tibor (szerk.): *Ekonomické štúdie - teória a prax konferencia: Gazdasági tanulmányok - elmélet és gyakorlat konferencia.* Komárno, Szlovákia, International Research Institute s.r.o. 2013., 83-89. o.

Az új típusú menedékjogi eljárás összefoglalása, a jogi támogatás rendszerének szemléltetése Hollandia példáján keresztül. In BENYÓ Marianna, CSEJTEI István, HIDASI Judit, LAKATOS-BÁLDY Zsuzsanna, NYÁRÁDY Gáborné, NYUSZTAY László (szerk.), PÓLYI Csaba, SZEKERES Diána, SZILÁGYI Judit, VÁNDOR János: *Tanulmányok a Nemzetközi Migráció Köréből.* Budapest, Perfekt Kiadó, 2011. 146-172. o.

A jogi segítségnyújtás, mint nemzetközi kötelezettség. In RADVÁNYI Tamás (szerk.): Pénz és Társadalom: A Pénzügyi és Számviteli Kar tudományos műhelyéből. 2010. Budapest, Unió-BGF-Finance, 127-137. o.

Legal aid as part of our international obligations. ZADRAVECZ Zsófia (szerk.): Spring Wind 2011, Tavasz szél 2011., 2011. 391-397. o. (ISBN:978-615-5001-33-8)

AZ ÉRTEKEZÉS ELKÉSZÍTÉSÉHEZ FELHASZNÁLT IRODALOM JEGYZÉKE

1. **A helyreállító igazságszolgáltatás jogi szabályozása és gyakorlata néhány európai országban**, AGIS 171, Család, Gyermekek, Ifjúság könyvek Budapest, 2008.
2. **ANDORKA** Rudolf: *Bevezetés a szociológiába*. Budapest, 1995.
3. **ANGYAL P.**: *A magyar büntetőjog tankönyve*. Atheneum Irodalmi és Nyomdai Rt., Budapest, 1920.
4. **ANKA** Tibor – **BÓKA** Judit: *Mediáció, egyeztetés, választott bíraskodás*. Közjegyzők Közlönye, 2000/7-8. 12-15.
5. **BABBIE**, Earl: *A társadalomtudományi kutatás gyakorlata*. Hatodik, átdolgozott kiadás, Balassi kiadó Budapest, 2008.
6. **BADÓ-LOSS H. SZILÁGYI –ZOMBOR**: *Bevezetés a Jogszociológiába*. Miskolc, Bíbor Kiadó. 2000.
7. **BALAHUR** Dorina Prof.: *Multidimenzionális Helyreállító Igazságszolgáltatás (Restorative Justice) mindenkinek: romániai fejlesztések*. in: A helyreállító igazságszolgáltatás jogi szabályozása és gyakorlata néhány európai országban, Család, Gyermekek, Ifjúság kiemelten közhasznú Alapítvány
8. **BALLA** Lajos - **KARDOS** Sándor: *A tisztességes eljárásról a strasbourgi bíróság gyakorlatában*. Bírák Lapja, XV. évf. 2005. 1.
9. **BALOGH** E.: A munkaügyi viták alternatív megoldásai. IN Szociológiai Szemle 2002/1.
10. **BÁN** Tamás: *A bíróság előtti tisztességes eljáráshoz való jog* (polgári jogi jogvitákban). Acta Humana, 1992/6–7. sz.
11. **BARABÁS A.** Tünde: *Börtön helyett egyezség? Mediáció és más alternatív szankciók Európában* KJK-KERSZÖV Jogi és Üzleti kiadó Kft., Budapest, 2004.
12. **BARCY** Magdolna - **SZAMOS** Erzsébet: „*MEDIARE NECESSE EST*” A mediáció technikái és társadalmi alkalmazása. ANIMULA Kiadó, Budapest, 2002.
13. **BÁRD** Károly: *Igazság, igazságosság és tisztességes eljárás*. Fundamentum, 2004. 1. sz.
14. **BAYER** Judit- **KÁLLAI** Gábor: *Az emberi jogok alapjai*. L'Harmattan -Zsigmond Károly Főiskola, 2010.
15. **BERGER**, Vincent- **KONDOROSI** Ferenc: *Az Emberi Jogok Európai Bíróságának joggyakorlata, különös tekintettel a fair eljárás követelményeire*. Emberi jogok Európai Központja Közlapítvány, Budapest, 2006.
16. **BESEMER**, Christoph: *Mediation, Vermittlung in Konflikten Stiftung gewaltfreies Leben*. Fordította: HUBAINÉ MUZSNAI Márta, Baden, 1997.
17. **BOURDIEU**, Pierre: *A közvélemény nem létezik*. Szociológiai figyelő, 1997. december.
18. **BRÓSZ-PÓLAY**: *Római jog*. Nemzeti Tankönyvkiadó 1993.
19. **BUERGENTHAL**, Thomas: *Nemzetközi emberi jogok*. Helikon Kiadó, 2001.
20. **CHRONOWSKI** Nóra - **DRINÓCZI** Tímea: *Holland Királyság*. In.: *Európai kormányformák rendszertana*. HVG-ORAC Kiadó, Budapest. 2007.
21. **CZINE** Ágnes Dr., **SZABÓ** Sándor Dr., **VILLÁNYI** József Dr.: *Strasbourgi ítéletek a magyar büntetőeljárásban*. Budapest, HVG-ORAC Lap-és Könyvkiadó Kft., 2008.
22. **CHRONOWSKI** Nóra – **DRINÓCZI** Tímea – **PETRETEI** József – **TILK** Péter – **ZELLER** Judit: *Magyar alkotmányjog 3. Alapvető jogok*. Dialóg Campus Kiadó, Budapest-Pécs, 2006.
23. **CSÁNYI** Klára dr. szerk., *Áldozatvédelem, Szakkönyv a bűncselekmények áldozataival foglalkozók számára*. Budapest, 1999., BM Kiadó, 7. o.; Európai Egyezmény az erőszakos bűncselekmények áldozatainak kártalanításáról (Aláírás: 1983. november 24.)
24. **CSÉCSEI** Roland Dr.: *Szerződéses jogviták és a mediáció*. in.: dr. EÖRSI Mátyás- dr. ÁBRAHÁM Zita: *Pereskedni rossz! Mediáció: A szelíd konfliktuskezelés*. Minerva kiadó.
25. **DEMETER** Judit: *A jogi segítségnyújtásról szóló törvény koncepciója*. In: **BENISNÉ GYÓRFFY** Ilona (szerk.): *Magyar Jogász Egylet. Tizenkilencedik Jogász Vándorgyűlés*. Sopron, 2003. május 15–16. Budapest, 2003. 137–149.
26. **DÉVÉNYI** Norbert: „*Jog vita nélküli*”: *közjegyzőség és mediáció Ausztriában*. Közjegyzők Közlönye, 1999/9.

27. **DRINÓCZI** Tímea: A jogi segítségnyújtással kapcsolatos problémák és a kezdeti megoldási lehetőségek az Európai Unióban. *JURA* 2001. 2. szám 106-116.
28. **ERDÉLYI** Katalin: *Mediációs lehetőségek a társasági jog területén*. In: dr. EÖRSI Mátyás-dr. ÁBRAHÁM Zita: *Pereskedni rossz! Mediáció: A szelíd konfliktuskezelés*. Minerva Kiadó.
29. **ERDŐS** Kamill: *Cigány törvényszék*. Néprajzi közlemények IV. 1955. 1-2 szám 203-214.
30. **FARKAS** Ákos - **RÓTH** Erika: *A Büntetőeljárás*. Complex Kiadó Jogi és Üzleti Tartalom-szolgáltató Kft, Budapest, 2007.
31. **FARKAS** Ákos: *A falra akasztott nádpálca avagy A büntető igazságszolgáltatás hatékonyságának korlátai*. Osiris Kiadó, 2002.
32. **FAZEKAS** Sándor: *A bírósági eljárás tehermentesítése és gyorsítása*. *Bírák Lapja*, 1–2, 2004.
33. **FENYVESI** Csaba - **HERKE** Csongor - **TREMMEL** Flórián: *Új magyar büntetőeljárás*. Budapest-Pécs, 2004. o.
34. **FENYVESI** Csaba: *A védőügyvéd. A védő büntetőeljárás szerepéről és jogállásáról*. Dialóg Campus Kiadó, Budapest-Pécs, 2002.
35. **FISHER**, Roger – **PATTON**, William Ury-Bruce: *A sikeres tárgyalás alapjai*. Bagolyvár Könyvkiadó, Budapest, 1998.
36. **FÖLDI** András - **HAMZA** Gábor: *A római jog története és intézményei*. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest, 2006.
37. **FRIVALDSZKY** János - **KARÁCSONY** András: *Jog, jogosultság, erőszak - jogfilozófiai kérdésfeltevések Jhering tanai nyomán*. *Jogelméleti Szemle*, 2010/ 2. (június 15.)
38. **GADÓ** Gábor: *Az eljárási igazságosság a polgári perben*. *Magyar Jog*, 2000. évi 1. sz.
39. **GÁSPÁRDY** László: *A polgári per alternatívái de lege ferenda*. In KENGYEL Miklós (szerk.): *Polgári eljárásjog a XXI. században. Tanulmányok Farkas József emlékére*. Pécs, 2002.
40. **GLATZ** Ferenc: *Migráció a kibővített Európai Unióban*. forrás: www.glatzferenc.hu/upload/file/Kotetek/5K-50.pdf (letöltés dátuma: 2011. június 06.)
41. **GOMBOS** Katalin: *Bírói jogvédelem az Európai Unióban*. Budapest, Complex, 2009.
42. **GÖNCZ** Kinga - **WAGNER** János: *Konfliktuskezelés és mediáció*. In EÖRSI Mátyás-**ÁBRAHÁM** Zita: *Pereskedni rossz! Mediáció: A szelíd konfliktuskezelés*. Minerva Kiadó
43. **GRÁD** András: *A Strasbourgi Emberi jogi bírósághoz kért kézikönyv*. 2005-ös kiadás, Budapest, Strasbourg Bt. Kiadó, 2005.
44. **GRÁD** András: *Kézikönyv a strasbourgi emberi jogi ítélezéséről*. HVG-ORAC, Budapest, 2000.
45. **GYEKICZKY** Tamás: *A Mediációról mint a polgári és kereskedelmi jogviták bíróságán kívüli rendezésnek lehetőségéről, Az Európai Unió mediációs irányelve a német és a magyar polgári eljárásjog tükrében*. Jog összehasonlító tanulmány, Gondolat Kiadó, Budapest, 2010.
46. **GYÓRFI** Éva: *Igazságszolgáltatás másképp-összeállítás a helyreállító igazságszolgáltatás koncepciójának háttéréről, Megbékélés és Jóvátétel, kézikönyv a helyreállító igazságszolgáltatásról*. Szerk. HERZOG Mária, Család Gyermek Ifjúság Könyvek, Budapest, 2003.
47. **GYULAVÁRI** Tamás - **KÁDÁR** András Kristóf: *A magyar antidiszkriminációs jog vázlata*. Egyetemi jegyzet, Bíbor Kiadó, Miskolc, 2009.
48. **HALMAI** Gábor - **TÓTH** Gábor Attila (szerk.): *Emberi Jogok*. Osiris Kiadó, Budapest, 2008.
49. **HARTMANN**, A. – **STEUDEL**, T. – **WINTER**, F.: *Országjelentés a Németországban alkalmazott Tettes-Áldozat Egyezségről (Täter-Opfer-Ausgleich, TOA)*. In: *A helyreállító igazságszolgáltatás jogi szabályozása és gyakorlata néhány európai országban*. AGIS 171, Család, Gyermek, Ifjúság könyvek Budapest, 2008.
50. **HERDGEN**, Matthias: *Európai jog*. Budapesti Fórum Európáért Könyvsorozat, Budapest, 2005.
51. **HERKE** Csongor: *Megállapodások a büntetőperekben*. Monográfia, Pécs, 2008.
52. **HERKE** Csongor: *Die Absprache im Spiegel der verfassungsrechtlichen Grundsätze*. In: **KORINEK** László - **KŐHALMI** László (szerk.): *Emlékkönyv FERENCZ Zoltán egyetemi adjunktus halálának 20. évfordulójára*. PTE ÁJK Pécs, 2004. 110. o.

53. **HERZOG** Mária: *Helyreállító igazságszolgáltatás esélyei a változások tükrében Magyarországon*. In: *A helyreállító igazságszolgáltatás jogi szabályozása és gyakorlata néhány európai országban*. Család, Gyermekek, Ifjúság kiemelten közhasznú egyesület, AGIS 171.
54. **HORVÁTH** Zoltán: *Kézikönyv az Európai Unióról*. HVGORAC Lap-és Könyvkiadó Kft., Hatodik, átdolgozott, bővített kiadás, Budapest, 2005.
55. **HUORANSZKI** Ferenc: *Modern politikai filozófia*. Budapest, Osiris-Láthatatlan Kollégium, 1998.
56. **JAKAB** András (szerk.): *Az Alkotmány kommentárja*. Századvég Kiadó, Budapest, 2009. (**KÜPPER**, Herbert: *Bíróságok feladatai és függetlenségük*. és **PATYI** András: *A bírói szervezet c. fejezetek*)
57. **JÓZSA** Zsuzsanna: *Játszmák a szervezetekben*. In: **MÉSZÁROS**, Aranka (szerk.): *Kommunikáció és konfliktusok kezelése a munkahelyen*. ELTE Eötvös Kiadó, 2007.
58. **JUHÁSZ** Edit Dr.: *Törvény a közvetítői tevékenységről*. In.: dr. **EÖRSI** Mátyás – dr. **ÁBRAHÁM** Zita: *Pereskedni rossz! Mediáció: A szelíd konfliktuskezelés*. Minerva Kiadó
59. **JUHÁSZ** Edit: „Nép Ügyvédje”-avagy a jogi segítségnyújtás hazai reformja. *Acta Humana* 15. évfolyam, 2004. 3. szám. 2004 Emberi Jogok Magyar Központja Közalapítvány
60. **KAROLINY** Eszter - **MOHAY** Ágoston: *Az illegális migráció európai uniós szabályozása*. forrás: <http://www.ittvagyunk.eu/htmls/cikkek.html?articleID=34> (letöltés dátuma: 2011. június 05.)
61. **KECSKÉS** László – **Lomniczi** Zoltán – **Maczonkai** Mihály: *Az Európai Közösségek Bírósága*. Budapest, HVG-Orac, 2001.
62. **KECSKÉS** László – **Rónay** András: *Az Európai Bíróság (múlt, jelen, jövő)*. In: Európa melléklet. A Bírósági Határozatok melléklete. 1997/4. Budapest, HVG-Orac, 1997.
63. **KECSKÉS** László: *Átvilágító tanulmány a magyar igazságszolgáltatás helyzetéről és az 1997. évi reformtörvények hatályosulásáról*. Kézirat, Pécs, 2007.
64. **KECSKÉS** László: *EU jog és jogharmonizáció*. Budapest, HVG-Orac, 2009.
65. **KECSKÉS** László: *Polgári jog, A személyek joga*. Pécs, Dialóg-Campus, 2007.
66. **KECSKÉS** László: *Polgári jogi tanulmányok*. Pécs, 1995.
67. **KENGYEL** Miklós (szerk.): *50 éves a Polgári Perrendtartás*. Pécs, Dialóg-Campus 2003.
68. **KENGYEL** Miklós (szerk.): *Polgári eljárásjog a XXI. században. Tanulmányok Farkas József emlékére*. Pécs, 2002.
69. **KENGYEL** Miklós - **HASRÁGI** Viktória: *Európai Polgári Eljárásjog*. második átdolgozott kiadás, Osiris kiadó, Budapest, 2009.
70. **KENGYEL** Miklós: *A polgári bíraskodás hétköznapijai*. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1990.
71. **KENGYEL** Miklós: *Magyar Polgári Eljárásjog*. Tizedik, átdolgozott kiadás, Osiris Kiadó, Budapest, 2010.
72. **KENGYEL** Miklós: *A polgári eljárásjog az ezredfordulón*. Magyar Jog, 2000. 47. évf., 12. sz.
73. **KENGYEL** Miklós: *Magyar polgári eljárásjog*. 9. kiadás. Osiris Kiadó, Budapest 2008.
74. **KEREZSI** Klára, **KÓ** József: *Az áldozatsegítő szolgálat hatékonyságvizsgálata*. Összefoglaló jelentés, második szakasza, Budapest, 2008.
75. **KEREZSI** Klára: *Kontroll vagy támogatás az alternatív szankciók dilemmája*. Complex Kiadó Jogi és Üzleti Tartalomszolgáltató Kft., Budapest, 2006.
76. **KERTÉSZ** István: *A munkaügyi jogvita kötelező egyeztetése*. GJ, 1995/9.
77. **KERTÉSZ** Tibor (szerk.): *Cigány kisebbségi önkormányzatok a helyi közösségekben*. Partners Füzetek 5.
78. **KIRÁLY** Lilla: *A SZEGÉNYJOGTÓL A JOGI SEGÍTSÉGNYÚJTÁSIG*, PhD dolgozat, 2011.
79. **KIRÁLY** Lilla: *Polgári Eljárásjog I. kötet*. Jogi Szakvizsga Segédkönyv, Dialóg-Campus Kiadó, Budapest-Pécs, 2003.
80. **KIRÁLY** Lilla: *A polgári jogvitákban a jogi segítségnyújtás nemzetközi, történeti áttekintése, rendszere, hatályos magyar szabályozása és perspektívái*. MJ, 2004/8.
81. **KIRÁLY** Lilla: *Jogi segítségnyújtás a polgári jogvitákban*. In **KENGYEL** Miklós (szerk.): *50 éves a Polgári Perrendtartás*. Pécs, 2003, Dialóg Campus, 117-140. o.
82. **KIS** János: *Vannak-e emberi jogaink*. Stencil Kulturális Alapítvány, Budapest, 2003.

83. **KISS Daisy:** *A fair eljárás.* In: *A magyar polgári eljárásjog a kilencvenes években és az EU jogharmonizáció.* szerk.: PAPP Zsuzsanna, Budapest, ELTE Eötvös Kiadó, 2003.
84. **KISS Daisy:** *Kérdések és válaszok az Alkotmánybíróságról.* Magyar Jog 1991. évi 7. sz.
85. **KOLLEGA TARSOLY István** főszerkesztő: *Magyarország a XX. században. II. kötet. Természeti környezet, népesség és társadalom, egyházak és felekezetek, gazdaság.* Babits Kiadó, Szekszárd, 1996-2000.
86. **KONDOROSI Ferenc:** *Bölcsőtől a csadorig. Az emberi jogok védelmének új kérdései.* Emberi Jogok Magyar Központja Közalapítvány. 2011.
87. **KONDOROSI– UTTÓ – VISEGRÁDY:** *A bírói etika és a tisztességes eljárás.* Budapest, Magyar Hivatalos Közlönykiadó, 2007.
88. **KONFUCIUS:** *Beszélgetések és mondások.* (Fordította: TÖKEI Ferenc) 11.3
89. **KORINEK László- KÓHALMI László** (szerk.): *Emlékkönyv Ferencz Zoltán egyetemi adjunktus halálának 20. évfordulójára.* PTE ÁJK Pécs, 2004.
90. **KOVÁCS K. László:** *A közös fejlődés-nyájak tejeszonvételi formái Erdélyben.* 1900 körül. NKNT, 1970.
91. **KULCSÁR Kálmán:** *Jogsociológia.* Kulturtrade Kiadó, Budapest, 1997.
92. **KUTACS Mária:** *Törvény a mediációról I-II.* CJ, 2003/3. 5-8. o.; 2003/4. 16-19.o.
93. **KUTACS Mária:** *Ügyvéd és a közjegyző is lehet mediátor.* NJ, 2002/ 23-27. o.
94. **KVALE, Steinar:** *Az interjú Bevezetés a kvalitatív kutatás interjútechnikáiba,* Józseveg Műhely Kiadó, 2005.
95. **LOSS Sándor:** „*Romani crisis a dél-békési oláhigányoknál elmélet és gyakorla.*” In *Ius humanum Ember alkotta jog.* Műhelytanulmányok szerk.: SZABÓ Miklós, Miskolc, 2001.
96. **LOVÁSZ Gabriella:** *A mediáció Magyarországon.* In: *Napi Jogász* 2001/4. 32-33. oldal
97. **MAGYAR J.:** *Mediáció az igazságügyben.* Rendvédelmi füzetek 2004/22., Rendőrtiszti Főiskola, Budapest
98. **MAGYAR Judit:** *A mediáció mint a konfliktuskezelés alternatív módja.* In: **MÉSZÁROS Aranka** (szerk.): *Kommunikáció és konfliktusok kezelése a munkahelyen.* ELTE Eötvös Kiadó, 2007.
99. **MCCOLD Paul, Ph.D:** *A helyreállító igazságszolgáltatás elmélete és gyakorlata.* In: *Megbékélés és Jóvátétel, kézikönyv a helyreállító igazságszolgáltatásról.* Szerk. HERZOG Mária, Család Gyermek Ifjúság Könyvek, Budapest, 2003.
100. *Mediáció, Az egyezségteremtés művészete.* Budapest: Partners Hungary Alapítvány, 1996.
101. **Megbékélés és Jóvátétel.** *Kézikönyv a helyreállító igazságszolgáltatásról.* Szerk. **HERZOG Mária:** Család Gyermek Ifjúság Könyvek, Budapest, 2003.
102. **MÉSZÁROS Aranka** (szerk.): *Kommunikáció és konfliktusok kezelése a munkahelyen.* ELTE Eötvös Kiadó, 2007.
103. **MOLNÁR Judit:** *A Tanács 2003/8/EK irányelve a határon átnyúló vonatkozású jogviták esetén az igazságszolgáltatáshoz való hozzáférés megkönnyítése érdekében az ilyen ügyekben alkalmazandó költségmentességre vonatkozó közös minimumszabályok megállapításáról.* In **WOPERA Zsuzsa -WALLACHER Lajos** (szerk.): *Polgári eljárásjogi szabályok az Európai Unió jogában.* Budapest, Complex 2006.
104. **MORVAI Krisztina:** *Meditáció a mediációról.* In: *Magyar Jog*, 1989/2. sz.
105. **NACSÁDY Péter:** *Az amerikai mediáció.* In: *Magyar Jog* 1998/5. 298-304.o.
106. **NAGY Boldizsár:** *Lehet-e morális a migrációs politika?* In: *Nemzetközi Migráció Kutatócsoport Évkönyve,* SIKE Endre-TÓTH Judit szerkesztő: *Migráció és politika.* MTA Politikai Tudományok Intézete, Budapest 1997., 169-175. o.
107. **NAGY Éva – PECZE Dóra:** *Polgári Jog I.* Jogi Szakvizsga Segédkönyvek. Dialóg-Campus Kiadó, Pécs, 2004.
108. **NAGY Ferenc:** *Jóvátétel, mint konfliktusfeloldó büntető igazságszolgáltatás egyik formája.* In: *Kriminológiai Közlemények* 48. szám, MTA Kriminológiai Társaság, Budapest, 1993.
109. **NÉMETH János:** *A polgári eljárásjog reformja.* MJ, 1986/3. 193–209. p.
110. **OSZTOVITS András** (Szerk.): *Az Európai Unióról és az Európai Unió Működéséről szóló szerződések magyarázata I.* Complex Kiadó. 2011.

111. **TÓTH Judit-LEGÉNY Krisztián Szerk.:** *Összehasonlító alkotmányjog.* Complex Kiadó, Bp. 2006.
112. **PETRÉTEI József:** *Az alkotmányos demokrácia alapintézményei.* Dialóg-Campus, Pécs, 2009.
113. **PETRÉTEI József:** *Jogszolgáltatás versus igazságszolgáltatás.* In: *Jog – értékek – erkölcs.* Emberi Jogok Magyar Központi Közalapítvány, Budapest, 2006.
114. **PETTITI, Louis-Edmund:** *Az Emberi Jogok Európai Bíróságának joggyakorlata.* Budapest, 1999.
115. **PINTÉR Beatrix:** *A Praetor tevékenységének jelentősége.* Glossa Iuridica. 1. évf. 1. szám.
116. **POKOL Béla:** *A jog elkerülésének útjai.* (Mediáció, egyezségkötés) Jogelméleti Szemle, 2002/1. szám
117. **RUDAS Tamás:** *Közvélemény-kutatás Értelmezés és kritika.* Második bővített kiadás, Corvina Tudástár, GEO könyvek, Corvina Kiadó Kft. Budapest, 2006.
118. **SAJÓ András:** *A POLGÁRI PER társadalmi funkciója.* AJ, 1982/2. 321-367. o.
119. **SÁRINÉ dr. SIMKÓ Ágnes (Szerk.):** *A mediáció. A közvetítői tevékenység.* HVG ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., Budapest 2003.
120. **SÁRINÉ SIMKÓ Ágnes (szerk.):** *A MEDIÁCIÓ. A közvetítői tevékenység.* 2. kiadás, Budapest, 2006.
121. **SCHNEIDER H.J.:** *Jóvátétel büntetés helyett. Békéltetés a tettes, az áldozat és a társadalom között.* In: *Kriminológiai és Kriminálisztikai Évkönyv,* IKVA, Budapest, 1993.
122. **SIKE Endre-TÓTH Judit szerk.:** *Nemzetközi Migráció Kutatócsoport Évkönyve, Migráció és politika,* MTA Politikai Tudományok Intézete, Budapest 1997.
123. **SOMFAI Balázs:** *Bontás és közvetítés.* Családi Jog, 2003/2, 7. o.
124. **STEWART, M. S.:** „Igaz beszéd” - avagy miért énekelnek az oláh cigányok? *Valóság,* 1987/1. sz., 49-65. o.
125. **SUN TZU:** *A háború művészete*
126. **SZABÓ Máté - JAS Barnabás:** *Az alapvető jogok legutóbbi húsz évéről (1988-2008)* In.: **SZABÓ Máté:** *Emberi Jogok - Alapvető jogok? Esélyek és veszélyek az ombudsman szemével.* Kairosz Kiadó, Budapest, 2011.
127. **SZABÓ Máté:** *Egy a biztos, az Alaptörvény megoldása.* In: **SZABÓ Máté:** *Emberi Jogok - Alapvető jogok? Esélyek és veszélyek az ombudsman szemével.* Kairosz Kiadó, Budapest, 2011.
128. **SZABÓ Máté:** *Emberi Jogok - Alapvető jogok? Esélyek és veszélyek az ombudsman szemével.* Kairosz Kiadó, Budapest, 2011.
129. **SZABÓ Gábor:** *Rawls igazságosság-elmélete és kritikái.* Jura, 2010. 184-187.o.
130. **SZEKERES Diána:** *A jogi segítségnyújtás nemzetközi és hazai kötelezettségei, a jelen kihívásai.* In: **ÁDÁM Antal szerk.** PHD Tanulmányok 8., Pécs, 2009, 513-560. o.
131. **SZEKERES Diána:** *A gazdasági mediációról.* In.: *Gazdaság és Jog* (szerk.: Prof. Dr. SÁRKÖZY Tamás) 2012. május
132. **TÁRKÁNY SZÜCS Ernő:** *Magyar jogi népszokások.* Akadémiai Kiadó Budapest, 1981.
133. **TÓTH J. Zoltán:** *John Rawls Az igazságosság elmélete.* Jogelméleti Szemle 2005/1. sz.
134. **TÓTH Mihály:** *A magyar büntetőeljárás Az Alkotmánybíróság és az európai emberi jogi ítélkezés tükrében.* KJK-Kerszöv Jogi és Üzleti Kiadó Kft., Budapest, 2001.
135. **ÚJLAKI László:** *A felek polgári eljárásjogi egyenlősége és az eljárási kedvezmények.* JK, 1994/11. sz.
136. **VASTAGH Pál:** *Igazságszolgáltatási reform jogvédelmi rendszerünkben.* Magyar Jog, 1997. 12. sz.
137. **VAVRÓ István:** *A bírósági eljárás időtartama, szervezeti és eljárási kérdések.* MTA Állam- és Jogtudományi Intézete, 1995.
138. **VIGH József:** *Fejezetek a szakkriminológia köréből.* Tankönyvkiadó, Budapest, 1973.
139. **VIGH József:** *A büntető igazságszolgáltatás néhány alapelve.* **Jogelméleti Szemle,** 2002/4. szám (2002. december 16.)

140. **VISEGRÁDY** Antal: *Jog-és Állambölcsélet*. Dialóg Campus Kiadó, Budapest-Pécs, 2002.
141. **WELLER** Mónika: *Emberi jogok és az európai integráció*. Emberi Jogok Magyar Központja Közalapítvány kiadása, Budapest, 2000.
142. **WELLER** Mónika: *Az Alapjogi Charta és a polgárok Európája*. Fundamentum, 2000. 4. sz.
143. **WOPERA** Zsuzsa - **WALLACHER** Lajos (szerk.): *Polgári eljárásjogi szabályok az Európai Unió jogában*. Budapest, Complex Kiadó, 2006.
144. **ZUSCHLAG**, Berndt – **THIELKE**, Wolfgang: *Mindennapjaink konfliktushelyzetei. Hogyan kerüljük a konfliktusokat munkahelyünkön és családjunkban?* Medicina Könyvkiadó Zrt., Budapest, 2009.
145. **Access to Justice: Human Rights Abuses Involving Corporations** – The Netherlands, A Project of the International Commission of Jurists, ISBN: 978-92-9037-146-3, International Commission of Jurists, Geneva, 2010, VIII. to Justice : Human Rights Abuses Involving Corporations, 1-43.
146. **Alternativen in Ziviljustiz**. Bundesanzeiger. Bonn. (1982) 111-123. Seite
147. **ALTHAMMER**, Christoph: *Mediation als prozessuale Last*. JZ, 2006.
148. **ARNOLD**, T. W. : *The Symbols of Government*. New York, 1935.
149. **BARENDRECHT J.M., KAMMINGA Y.P. & VERDONSCHOT J.H.**: „Priorities for the Justice System: Responding to the Most Urgent Legal Problems of Individuals”, Social Science Research Network, February 2008. , *TISCO Working Paper No. 001/2008 Tilburg University Legal Studies Working Paper No. 002/2008 TILEC Discussion Paper No. 2008-011*
150. **BARENDRECHT J.M., MULDER J.W. & GIESEN I.**: *How to Measure the Price and Quality of Access to Justice?* Tilburg, Tilburg University, Social Science Research Network, November 2006. (Forrás: <http://www.tilburguniversity.edu/research/institutes-and-research-groups/tisco/research/projects/access/papers/06-11.pdf>)
151. **BARTLETT**, Roger, **GRATTON**, Chris, **ROLF**: *Christer Encyclopedia of International Sports Studies: F-O*. Taylor & Francis, 2006.
152. **BERGER**, V.: *European Court of Human Rights: 1960–1987*. Round Hall Press, Berlin, 1991.
153. **BERRY**, E. and **BOYES**, S.: „Access to Justice in the Community Courts: A limited right” C.J.Q.2005, 24 (APR), p. 224;
154. **BLANKENBURG**, Erhard: *The Lawyers’ Lobby and the Welfare State: The Political Economy of Legal Aid*. In **REGAN**, Francis –**PATERSON**, Alan –**GORIELY**, Tamara –**FLEMING**, 273, **DON** (EDS): *The Transformation of Legal Aid*. Comparative and Historical Studies. 1999.
155. **BLANKENBURG/ GOTTAWLD/ STREMPPEL** Hrsg.: *Alternativen in Ziviljustiz*. Bundesanzeiger. Bonn. 1982.
156. **BLOCH**, Ernst: *Naturrecht und menschliche Würde*. Frankfurt am Main: Suhrkamp Verlag, 1961.
157. **BOELES**, Pieter: *Fair Immigration Proceedings in Europe*. Kluwer Law International, 1997.
158. **BRAITHWAITE**, John: *Restorative justice and Responsive Regulation*. Oxford University Press, 2002.
159. **CALABRESI**: *Access to Justice and Substantive Law Reform: Legal Aid for the Lower Middle Class*. In: *ACCESS TO JUSTICE: EMERGING ISSUES AND PERSPECTIVES* 169 (Alpen aan den Rijn/Milan, Sijthoff and Noordhoff/Giuffe, Vol. III. of the Florence Access-to –Justice Project Series, **CAPPELLETTI**, M. & **GARTH**, B. eds., 1979.
160. **CAPPELLETTI & GARTH**: *Access to Justice: The Worldwide Movement to Make Rights Effective: A General Report*. In Access to justice, Volume I.
161. **CAPPELLETTI**, M. & **TALLON**, D.: *FUNDAMENTAL GUARANTIEES OF THE PARTIES IN CIVIL LITIGATION*. Milan/Dobbs Ferry, N.Y., Giuffre/Qceana, 1973.
162. **CAPPELLETTI**, M. & **JOLOWICZ**, J.: *Public Interest Parties and the Active Role of the Judge in Civil Litigation*. Milan/Dobbs Ferry, N.Y., Giuffre/Qceana, 1975.

163. **CAPPELLETTI, M., GORDLEY, J. & JOHNSON, E. JR.:** *Toward Equal Justice: A Comparative Study of Legal Aid in Modern Societies*. Milan/Dobbs Ferry, N.Y., Giuffrè/Qceana, 1975.
164. **CAPPELLETTI, Mauro:** *Access to Justice as a Theoretical Approach to Law and Practical Programme for Reform*. South African Law Journal, 1992/1.
165. **CAPPELLETTI, Mauro–GARTH, Bryant:** *Access to Justice as a Focus of Research*. Windsor Yearbook of Access to Justice. Vol. 1, 1981. IX–XXV.
166. **CAPPELLETTI, Mauro:** *Access to Justice. Comparative General Report*. III. Zugang zum Recht, RabelsZ40, 1976.
167. **CHRISTIE, N.:** „Conflicts as property.” British Journal of Criminology 17, 1977 (1):1-15.
168. **COMMENTARY OF THE CHARTER OF FUNDAMENTAL RIGHTS OF THE EUROPEAN UNION (EU NETWORK OF INDEPENDENT EXPERTS ON FUNDAMENTAL RIGHTS RÉSEAU UE D’EXPERTS INDÉPENDANTS EN MATIÈRE DE DROITS FONDAMENTAUX)**, June 2006 http://ec.europa.eu/justice/index_en.htm;
169. **COUSINS, Mel:** *Legal Aid Reform in France and the Republic of Ireland in the 1990s*. In: REGAN, Francis – PATERSON, Alan – GORIELY, Tamara – FLEMING, Don (eds): *The Transformation of Legal Aid*. Oxford University Press, Oxford–New York, 2002.
170. **CRAIG, P.- DE BURCA G.:** *EU law, text, cases and materials*. Oxford University Press, 2003.
171. **CRAMER, Peter:** *Absprachen im Strafprozess*. In: Festschrift für Rebmann, München, 1989.
172. **DONATI Alberto:** *Giusnaturalismo e diritto europeo*. Human Rights e Grundrechte. Milano: Giuffrè Editore, 2002.
173. **DOUGLAS-SCOTT Sionaidh:** *Constitutional Law of the European Union*. Ed.: Paperback, June 2002, p. 354.
174. **DÖLLING, Dieter:** *Der Täter-Opfer-Ausgleich- Möglichkeiten und Grenzen einer neuen kriminalrechtlichen Reaktionsform*. JZ 1992, 493. Seite
175. **DURKHEIM Emile:** *The Division of Labor in Society*. London, 1960.
176. **DWORKIN „Is Law a System of Rules”** 1977.
177. **DWORKIN „Taking Rights Seriously”** 1977.
178. **DWORKIN „Law's Empire”** 1986.
179. **DWORKIN „Matter of Principle”** 1986.
180. **DWORKIN „Freedom's Law”** 1996.
181. **EIDENMÜLLER, Hort-PRAUSE, Matthias:** *Die Europäische Mediationsrichtlinie Perspektiven für eine gesetzliche Regelungen der Mediation in Deutschland*. NJW, 2008
182. **FAIRHURST, John:** *Law of the European Unio.*, Pearson Education Limited, Essex, 2010.
183. **FALKE, Josef / GESSNER V.:** *Konfliktnahe als Maßstab*. In: **BLANKENBURG/ GOTTAWLD/ STREMPPEL** Hrsg. *Alternativen in Ziviljustiz*. Bundesanzeiger. Bonn, 1982.
184. **FISH:** *European Analogues to Class Actions*. 27 American Journal of Comparative Law 51. 1979.
185. **FOSTER, Steve:** *Human Rights and Civil Liberties*. Edition: 2, Pearson Education, 2008, 424. o.
186. **FRIEDMAN:** *Access to Justice: Social and Historical Context*. In: *ACCESS TO JUSTICE: PROMISSING INSTITUTIONS 3*. Alpen aan den Rijn/Milan, Sijthoff and Noordhoff/Giuffrè, Vol.II. of the Florence Access-to-Justice Project Series, CAPPELLETTI, M. & WEISNER J. eds., 1978-1979.
187. **GARRONE, Pierre:** *The right to a fair trial*. In: *European Commission for democracy through*. Institute for Public and International Law, 1983, Stockholm.
188. **GRAMATIKOV M.A.:** „Methodological Challenges in Measuring Cost and Quality of Access to Justice”, Social Sciences Research Network, Octobre 2007., *Tilburg University Legal Studies Working Paper No. 005/2008 TISCO Working Paper Series on Civil Law and Conflict Resolution Systems No. 002/2008*

189. **GRAMATIKOV, M., BARENDRECHT, M. AND VERDONSCHOT, J. H.:** *Measuring the Costs and Quality of Paths to Justice. Contours of a Methodology.* 2008., TISCO Working Paper Series on Civil Law and Conflict Resolution Systems No. 004/2008 Tilburg University Legal Studies Working Paper No. 009/2008
190. **GRAMATIKOV, M., KLAMING, L.:** „Justice as Experienced by the User: A Study of the Costs and Quality of a Path to Justice in The Netherlands” 2008., Tilburg University Legal Studies Working Paper No. 004/2009
191. **GRAMATIKOV, M., A:** *Framework for Measuring the Costs of Paths to Justice.* October 2008., *The Journal Jurisprudence, Vol. 2, p. 111, February 2009.*, TISCO Working Paper Series on Civil Law and Conflict Resolution Systems No. 006/2008
192. **GRANGER, M.:** „Towards a Liberalisation of Standing Conditions for Individuals seeking judicial review of Community Acts: *Jero-Quere et Ci SA v. Commission and Union de Pequenos Agricultores v Council*” 66 M.L.R. 124 at p.132; 2003
193. **HANSEN, J.C and – GREBEM S.Ch. (eds.):** *Divorce and family Meditation. The Family Therapy Collections.* Aspen Systems Corporation, Rockville, - Maryland, - Royal Thunbridge Wells 1985.
194. **HARLOW, Carol:** *Access to Justice as a human right.* In: *The EU and the human rights.* Oxford University Press, Oxford, 1999.
195. **Hearings before the Subcommittee on Courts, Civil Liberties, and the Administration of Justice of the Committee on the Judiciary, House of Representatives,** 95 th Congress, 2d session on S. 957, Dispute Resolution Act, July 7, August 2, 1978 (Committee Print, 1978).
196. **HORBACH, Nathalie, LEFEBER, René és RIBBELINK, Olivier (red):** *Hanboek International Recht.* Den Haag: TMC Asser Press, 2007. [Guidebook International Law]
197. *Human Right Watch. Universal Jurisdiction in Europe.* volume 15, No. 5(D), June 2006
198. **JACOBS, F. G., WHITE R. C. A. and OVEY C.:** *The European Convention on Human Rights.* Oxford University Press, 2010. (fifth edition)
199. **JACOBS, F.G.:** „The evolution of the European Legal Order” 41 C.M.L.Rev 303 at p.313; 2004.
200. **JACOBS, F.G.,** „The right to a Fair Trial in European Law” E.H.R.L.R. 2. 1999.
201. **JONGBLOED, A.W.:** „Access to Justice, Costs and Legal Aid”. 11 Elec. J. Comp. L. 1,7-8, 2007. available at <http://www.ejcl.org/111/art111-14.pdf>50 ACCESS TO JUSTICE: HUMAN RIGHTS ABUSES INVOLVING CORPORATIONS
202. **KERNER, H. –MARKS, E.- RÖSSNER, D. – SCHRECKLING, J.:** *Täter-Opfer-Ausgleich im Jugendstrafrecht.* DVJJ-Rundbrief, 1991/131.P. 29-33.
203. **KILIAN, Matthias:** *Zugang zum Recht – Wege zur Gerechtigkeit. Entwicklungslinien und Erkenntnisgrundlagen.* Österreichisches Anwaltsblatt, 2008/4.
204. **KLAMING L. & GIESEN I.:** „Access to Justice: the Quality of Procedure”, Social Sciences research Network, TISCO Working Paper Series on Civil Law and Conflict Resolution Systems No. 002/2008 , February 2008.
205. **KÖTZ:** *Public Interest Litigation: A Comparative Survey.* infra at 85, 104-108.
206. **Legal Services to the Poor:** An American Report, infra at 49, 52, 65 n. 41.
207. **LEIMSIDOR, B.:** „Ten years after Tampere (1999-2009). Coordinating and harmonizing European asylum policy: is it possible, or desirable?
208. **MARIE, Alexander, Nadja:** *Global trends in mediation.* Kluwer Law International, 2006.
209. **MCBRIDE J.:** *Access to justice for migrants and asylum seekers in Europe.* Council of Europe Publishing 2009. Report prepared at the request of the European Committee on Legal Co-operation of the Council of Europe, further to the adoption by the European Ministers of Justice of Resolution no. 1 on access to justice for migrants and asylum seekers at their 28th conference, Lanzarote, October 2007.
210. **MENSAH, B.:** *European human rights case summaries 1960–2000.* Cavendish Publishing, London, 2002.
211. **PARKER, Christine:** *Just Lawyers: Regulation and Access to Justice.* Oxford University Press, 1999.

212. **RAGOLLE, F.:** „Access to justice for private applicants in the community legal order: recent (r)evolutions.” *E.L.Rev.*2003, 28 (1), pp. 90-101.
213. **RAMSEI, Ian:** *Consumer redness and access to Justice.* In: **RICKETT, Charles E.F.–TELFER Thomas G.W.** (eds.): *International Perspectives on Consumers’ Access to Justice*, Chambridge University Press, 2003.
214. **REATZ, Carl Ferdinand:** *Geschichte des Armeneides.* Zeitschrift für Rechtsgeschichte 1863. Zweiter Bd.
215. **REGAN, Francis – PATERSON, Alan – GORIELY, Tamara – FLEMING, Don** (eds): *The Transformation of Legal Aid.* Oxford University Press, Oxford–New York, 2002.
216. **Rehbinder:** *Controlling the Environmental Enforcement Deficit: West Germany,* 24 *American Journal of Comparative Law* 373 (1976)
217. **RISKIN, Leonard L.:** *Mediator Orientations, Strategies and Techniques,* 12 *ALTERNATIVES TO HIGH COST LITIG.* 111, 111 (1994)
218. **ROTTLEUTHNER, Hubert:** *Probleme der Beobachtung von Arbeitsgerichtsverfahren.* In: *Interaktion vor Gericht.* Baden-Baden, 1978.
219. **ROXIN, Claus:** *Strafverfahrenstecht.* 22, Auflage. Beck, 1991.
220. **Royal Commission on Legal Services, Final Report,** Cmnd. 7648 (London, H.M.S.O., 1979)
221. **RÖHL, Klaus F.:** *Rechtspolitische und ideologische Hintergründe der Diskussion über Alternativen zur Justiz.* In: **BLANKENBURG/GOTTAWLD/STREMPPEL** Hrsg. *Alternativen in Ziviljustiz.* Bundesanzeiger. Bonn, 1982.
222. **RÖNNAU, Thomas:** *Die Absprache im Strafprozess.* Nomos Recht, 1990.
223. **SCHRECKLING, Jürgen:** *Bestandsaufnahmen zur Praxis des Täter-Opfer-Ausgleichs. Alternativen zur Strafjustiz und die Garantie individueller Rechte der Betroffenen.* Bonn, 1989.
224. **SEHR, Howard:** *The Little Book of Restorative Justice.* Intercourse, Pennsylvania, God Books, 2002. 1 /1997/
225. **SHAW, Malcolm N.:** *International Law.* Cambridge University Press, 2008.
226. **SHETREET, Simon:** *Alternativen zum formalen Justizsystem: Ausländische Beispiele.* In: **BLANKENBURG/GOTTAWLD/STREMPPEL** Hrsg.: *Alternativen in Ziviljustiz.* Bundesanzeiger. Bonn, 1982.
227. **SMITH, Rhona K. M.:** *International Human Rights.* Oxford University Press, 2003.
228. **SMITS, P.:** *Artikel 6 EVRM en de civiele procedure.* Serie Burgerlijk Proces & Praktijk, nr. 10 Deventer: Kluwer, 2008.
229. **STEIN:** *Uses, Misuses- and Nonuses of Comparative Law.* 72 *Northwestern Law Review* 198. 1977.
230. **SUNBERG, F. Jacob:** *Law, rights, and the European Convention on Human rights.* Stockholm law, Council of Europe Publishing, Strasbourg, 2000.
231. **The Florence Access-to-Justice Project, Volumes I-IV.** 3 *Alpen aan den Rijn/Milan,* Sijthoff and Noordhoff/Giuffe, M. **CAPPELLETTI & J. WEISNER** eds., 1978-1979.
232. **VAN DE MEENE Ineke, VAN ROOIJ Benjamin:** *Access to Justice and Legal Empowerment: Making the Poor Central in Legal Development.* Co-operation, Amsterdam University Press, 2008.
233. **VAN DE MEENE, Ineke–VAN ROOIJ, Benjamin:** *Access to Justice and Legal Empowerment.* Leiden University Press, Amsterdam, 2008.
234. **VAN VEENEN, Jelle /Tilburg Institute for Law, Technology and Society (TILT), Tilburg University/:** *Online integrative negotiation tools for the Dutch Council for Legal Aid.* forrás: [http://www.ilagnet.org/conf_2009/papers/SESSION3%20-%20Paper_jelle_van_veenen_ODR_workshop_2008\[1\].pdf](http://www.ilagnet.org/conf_2009/papers/SESSION3%20-%20Paper_jelle_van_veenen_ODR_workshop_2008[1].pdf) (letöltés dátuma: 2012. április 30.)
235. **VAN ZEELAND, C.M.C. and BARENDRECHT, J.M.:** *Donner verbiedt proef no cure no pay advocaten „Legal Aid Systems Compared: A Comparative Research into Three Legal Aid Systems.”* Centre for Liability Law Tilburg University (December, 2003) available at <http://www.tilburguniversity.nl/faculties/law/research/tisco/publications/reports/legal-aid-systems.pdf>

236. **VERDONSCHOT, J.H., BARENDRECHT, M., KLAMING, L. AND KAMMINGA, P.:** *Measuring Access to Justice: The Quality of Outcomes*. November 2008. , *Tilburg University Legal Studies Working Paper No. 014/2008 TISCO Working Paper No. 007/2008*.
237. **WAGNER, Gerhard:** *Obligatorische Streitschlichtung im Zivilprozess: Kosten, Nutzen, Alternativen.* : In: *Juristenzeitung* 1998. No.17. 836-846.p.
238. **WANDREY, M- DELATTRE, G.:** *Organisations- ind Umsetzungsprobleme von TOA- Projekten*. DVJJ-Rundbrief, 1990/131.
239. **Yearbook of the European Convention of Human Rights**, Council of Europe, Strasbourg, Martinus Nijhoff, The Hague, 1970.
240. **Yearbook of the European Convention on Human Rights**, Kluwer Academic Publishers and Martinus Nijhoff Publishers, Dordrecht, 1984.
241. **Yearbook of the European Convention on Human Rights**. European Commission of Human Rights, Council of Europe, Martinus Nijhoff Publishers, 1980.
242. **ZANDER:** *The first Wave*
243. **ZEHR, H.:** *Changing Lenses: A New Focus for Crime and Justice*. Scottsdale, PA: Herald Pree.,1990.

INTERNETES HIVATKOZÁSOK JEGYZÉKE

1. (2007/C 303/02) Magyarázatok az Alapjogi Chartához Forrás: <http://eur-lex.europa.eu/hu/treaties/dat/32007X1214/htm/C2007303HU.01001701.htm>
2. A Bizottság közleménye a Tanácsnak és az Európai Parlamentnek - A Hágai Program: Tíz prioritás a következő öt évre Partnerség Európának a szabadság, biztonság és jog területén való megújulásáért /* COM/2005/0184 végleges */ Forrás: http://eur-lex.europa.eu/smartapi/cgi/sga_doc?smartapi!celexplus!prod!CELEXnumdoc&numdoc=505PC0184&lg=hu (letöltés dátuma: 2011. június 06.)
3. A jogi segítségnyújtásról szóló törvény koncepciója, forrás:http://www.pesticivil.hu/files/2/3/2/0/2320_jogi_segely_koncep.doc (letöltés dátuma, 2010. 10. 21.)
4. A Tanács 2003/8/EK irányelve (2003. január 27.) a határon átnyúló vonatkozású jogviták esetén az igazságszolgáltatáshoz való hozzáférés megkönnyítése érdekében az ilyen ügyekben alkalmazandó költségmentességre vonatkozó közös minimumszabályok megállapításáról I. fejezet, III. fejezet 3. cikk Hivatalos Lap L 026 , 31/01/2003 o. 0041 - 0047 Forrás: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32003L0008:HU:HTML> (letöltés dátuma, 2010.10.21.)
5. ÁJB indítvány szövege: <http://www.ajbh.hu/allam/jelentes/201201961Ai.rtf> (letöltés dátuma: 2012. május 7.)
6. AZ ALKOTMÁNYBÍRÓSÁG HATÁROZATAI 2012. június 21. 2012. 2. szám, AZ ALKOTMÁNYBÍRÓSÁGHIVATALOS LAPJA Forrás: <http://www.kozlonyok.hu/kozlonyok/Kozlonyok/1/PDF/2012/2.pdf> (letöltés dátuma: 2012. december 31.)
7. Az Igazságügyi Minisztérium Pártfogó Felügyelői és Jogi Segítségnyújtó Szolgálat Országos Hivatala 2005. évi költségvetési beszámolójának szöveges indoklása forrás: http://www.kih.gov.hu/data/cms2004/Beszamolo_szoveges_indokolas_2005.pdf. (letöltés dátuma, 2010. 10. 21.)
8. Az Igazságügyi Minisztérium Pártfogó Felügyelői és Jogi Segítségnyújtó Szolgálat Országos Hivatala 2005. évi költségvetési beszámolójának szöveges indoklása forrás: http://www.kih.gov.hu/data/cms2004/Beszamolo_szoveges_indokolas_2005.pdf. (letöltés dátuma, 2010. 10. 21.)
9. **BARENDRECHT J.M., KAMMINGA Y.P. & VERDONSCHOT J.H.:** „*Priorities for the Justice System: Responding to the Most Urgent Legal Problems of Individuals*”, Social Science Research Network, February 2008. , *TISCO Working Paper No. 001/2008 Tilburg University Legal Studies Working Paper No. 002/2008*

10. BARENDRECHT J.M., MULDER J.W. & GIESEN I.: *How to Measure the Price and Quality of Access to Justice?* Tilburg, Tilburg University, Social Science Research Network, November 2006. Forrás: <http://www.tilburguniversity.edu/research/institutes-and-research-groups/tisco/research/projects/access/papers/06-11.pdf>

11. C 257/20 HU Az Európai Unió Hivatalos Lapja 2008. 10. 9., A Régiók Bizottsága véleménytervezete – A migráció globális megközelítése: A munkavállalás céljából történő bevándorlással kapcsolatos európai politika kialakítása és beépítése a harmadik országokkal fenntartott kapcsolatokban (2008/C 257/04), Forrás: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2008:257:0020:01:HU:HTML> (letöltés dátuma: 2011. 06. 06.)

12. COMMENTARY OF THE CHARTER OF FUNDAMENTAL RIGHTS OF THE EUROPEAN UNION (EU NETWORK OF INDEPENDENT EXPERTS ON FUNDAMENTAL RIGHTS RÉSEAU UE D'EXPERTS INDÉPENDANTS EN MATIÈRE DE DROITS FONDAMENTAUX), June 2006 http://ec.europa.eu/justice/index_en.htm

13. Emberi Jogok Európai Bírósága, 25357/94, 1998. július 30-i ítélet, forrás: http://www.ius-software.si/EUII/EUCHR/dokument/1998/07/CASE_OF_AERTS_v._BELGIUM_30_07_1998.html, (letöltés dátuma, 2009.05.10.)

14. Európai Unió Alapjogi Chartája, forrás: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2007:303:0001:0016:HU:PDF> (letöltés dátuma, 2010.10.21.)

15. European Council on Refugees and Exiles, *ECRE/ELENA Survey on Legal Aid for Asylum Seekers in Europe*, October 2010, available at: <http://www.unhcr.org/refworld/docid/4d243cb42.html> [accessed 01 May 2012]

16. European Court of Human Rights, CASE OF ARTICO v. ITALY (Application no. 6694/74), http://www.ius-software.si/EUII/EUCHR/dokument/1980/05/CASE_OF_ARTICO_v._ITALY_13_05_1980.html (letöltés dátuma, 2009. 05. 06.)

17. European Court of Human Rights, Case of Quaranta v. Switzerland (23/1990/214/270), <http://sim.law.uu.nl/SIM/CaseLaw/hof.nsf/d0cd2c2c444d8d94c12567c2002de990/f13584823b3056c5c1256640004c1ab1?OpenDocument>, (letöltés dátuma, 2010. 10. 21.)

18. European Court of Human Rights, Golder Case, 21. February 1975. forrás: <http://www.iilj.org/courses/documents/Goldercase.pdf> (letöltés dátuma, 2010. 10. 21.)

19. GLATZ Ferenc: *Migráció a kibővített Európai Unióban*. forrás: www.glatzferenc.hu/upload/file/Kotetek/5K-50.pdf (letöltés dátuma: 2011. június 06.)

20. GRAMATIKOV M.A.: „*Methodological Challenges in Measuring Cost and Quality of Access to Justice*”, Social Sciences Research Network, Octobre 2007., *Tilburg University Legal Studies Working Paper No. 005/2008 TISCO Working Paper Series on Civil Law and Conflict Resolution Systems No. 002/2008* (Forrás: http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1099392);

21. GRAMATIKOV, M., *A Framework for Measuring the Costs of Paths to Justice*. October 2008., *The Journal Jurisprudence, Vol. 2, p. 111, February 2009*, *TISCO Working Paper Series on Civil Law and Conflict Resolution Systems No. 006/2008* (http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1279397);

22. GRAMATIKOV, M., BARENDRECHT, M. AND VERDONSCHOT, J. H.: *Measuring the Costs and Quality of Paths to Justice: Contours of a Methodology*. 2008., *TISCO Working Paper Series on Civil Law and Conflict Resolution Systems No. 004/2008 Tilburg University Legal Studies Working Paper No. 009/2008* (http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1269328);

23. GRAMATIKOV, M.,- KLAMING, L.: „*Justice as Experienced by the User: A Study of the Costs and Quality of a Path to Justice in The Netherlands*. 2008., *Tilburg University Legal Studies Working Paper No. 004/2009* (http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1118311);

24. http://ec.europa.eu/civiljustice/legal_aid/legal_aid_net_en.htm (Letöltés dátuma: 2012. április 30.)
25. http://ec.europa.eu/justice/index_en.htm
26. http://ec.europa.eu/magyarorszag/press_room/press_releases/20110601_kozos_europai_menekultugyi_rendszer_hu.htm (letöltés dátuma: 2011. június 06.)
27. <http://english.ind.nl/ketenpartners/> (letöltés dátuma: 2011. május 28.)
28. <http://english.ind.nl/organisatie/> (letöltés dátuma: 2011. május 29.)
29. <http://english.ind.nl/organisatie/cijfers%2Den%2Drapportages/> (letöltés dátuma: 2011. június 1)
30. http://english.ind.nl/organisatie/Werken_bij_de_IND/ (letöltés dátuma: 2011. május 29.)
31. http://english.ind.nl/residencewizard/verblijfwijzer_mijnsituatie.asp?proc=komen&lang=en&duur=1&procedure=Obtaining+Dutch+nationality (letöltés dátuma: 2011. május 29.)
32. http://english.ind.nl/themas/momi/Consequenties_per_verblijfsdoel/index.aspx (letöltés dátuma: 2011. május 28.)
33. http://english.ind.nl/themas/momi/Consequenties_per_verblijfsdoel/referenten-en-vreemdelingen-zonder-referent.aspx (letöltés dátuma: 2011. május 28.)
34. http://english.ind.nl/themas/momi/Consequenties_per_verblijfsdoel/aupairs-en-culturele-uitwisseling.aspx (letöltés dátuma: 2011. május 28.)
35. http://english.ind.nl/themas/momi/Consequenties_per_verblijfsdoel/studie-hoger-onderwijs.aspx (letöltés dátuma: 2011. május 28.)
36. http://english.ind.nl/themas/momi/Consequenties_per_verblijfsdoel/seizoensarbeid.aspx (letöltés dátuma: 2011. május 30.)
37. http://english.ind.nl/themas/momi/Consequenties_per_verblijfsdoel/lerend-werken.aspx (letöltés dátuma: 2011. május 31.)
38. <http://english.ind.nl/themas/momi/index.aspx> (letöltés dátuma: 2011. május 28.)
39. <http://english.ind.nl/Werkgevers/> (letöltés dátuma: 2011. május 28.)
40. <http://english.ind.nl/Werkgevers/voorlichtingsbijeenvakomsten-en-workshops.aspx> (letöltés dátuma: 2011. május 28.)
41. <http://eur-lex.europa.eu/hu/index.htm> (letöltés dátuma: 2011. december 10.)
42. http://europa.eu/agencies/community_agencies/frontex/index_hu.htm (letöltés dátuma: 2011. június 05.)
43. <http://jogiq.com/buntetojog/mediacio-a-buntetoeljarasban.php> (letöltés dátuma: 2010. 10. 10.)
44. <http://kezenfogva.hu/Adatbazis/ellatasok/23.html> (letöltés dátuma: 2011. december 12.)
45. http://mediajogfigyelo.hu/uploads/files/2508_ombudsman201203299Ai.pdf (Letöltés dátuma: 2012. december 31.)
46. <http://oppenheimer.mcgill.ca/Ten-years-after-Tampere-1999-2009?lang=en>.
47. http://profitline.hu/euro/EU_Migracios_Politika (letöltés dátuma: 2011. június 05.)
48. <http://sim.law.uu.nl/SIM/CaseLaw/hof.nsf/2422ec00f1ace923c1256681002b47f1/e81135787aae6d85c1256658002eb122?OpenDocument> (letöltés dátuma, 2009.05.10.)
49. <http://www.arbeidsmigratie.nl/CWIIND331/CWIINDWebapplicatie/kennisbank?init=true> (letöltés dátuma: 2011. május 28.)
50. <http://www.bunmegelozes.eu> (letöltés dátuma: 2011. december 01.)
51. <http://www.coa.nl/NED/website/home.asp> (letöltés dátuma: 2011. május 28.)
52. <http://www.consilium.europa.eu/showFocus.aspx?lang=hu&focusID=564> (letöltés dátuma: 2011. június 06.)
53. <http://www.consilium.europa.eu/showFocus.aspx?lang=HU&focusID=582> (letöltés dátuma: 2011. június 06.)
54. <http://www.dji.nl/> (letöltés dátuma: 2011. május 28.)
55. <http://www.dutch-lawyer.com/success-stories/our-clientsfeedback/our-clients-feedback.html> (letöltés dátuma: 2012. április 30.)
56. <http://www.dutch-lawyer.com/success-stories/satisfaction-is-our-reward/satisfaction-is-our-reward.html> (letöltés dátuma: 2012. április 30.)

57. http://www.eandh.hu/mediacio/alternativ_vitarendezes.html (letöltés dátuma: 2011. május 10.)
58. <http://www.ecre.org/> (letöltés dátuma: 2011. május 16.)
59. <http://www.eu2011.hu/hu/bel-es-igazsagugy> (letöltés dátuma: 2011. június 06.)
60. <http://www.europatanacs.hu/index.php?workSpace=pages&id=45&langId=1> (Letöltés dátuma: 2011. szeptember 16)
61. http://www.euvonal.hu/index.php/tagorszagok/regado/kulugy/upload/M_35/rek5/27/kulugy/upload/M_47/rek5/91/index.php?op=kozossegi_politikak&id=20 (letöltés dátuma: 2011. június 06.)
62. http://www.euvonal.hu/index.php?op=kozossegi_politikak&id=20 (letöltés dátuma: 2011. június 06.)
63. http://www.euvonal.hu/index.php?op=tenyek_kisszotar&abc_id=11 (letöltés dátuma: 2011. június 05.)
64. <http://www.expatsfocus.com/expatriate-netherlands-holland-legal> (letöltés dátuma: 2012. április 30.)
65. <http://www.frontex.europa.eu/> (letöltés dátuma: 2011. június 06.)
66. <http://www.ilagnet.org/conference/general2003/papers/netherlands2.pdf> (letöltés dátuma: 2012. április 30.)
67. <http://www.ilagnet.org/conference/template/index.php?id=4&page=delegate&delegated=19>, <http://advocare.home.xs4all.nl/folder47.htm> (letöltés dátuma: 2012. április 30.)
68. http://www.ilagnet.org/jscripsts/tiny_mce/plugins/filemanager/files/Helsinki_2011/national_reports/National_Report_-_Netherlands2.pdf (letöltés dátuma: 2011. szeptember 09.)
69. http://www.ilagnet.org/jscripsts/tiny_mce/plugins/filemanager/files/Helsinki_2011/session_papers/Session_9_Paper_1_-_Mies_Westerveld.pdf
70. <http://www.ilagnet.org/papers.php?searchTerm=%22%20The%20Netherlands%22> (letöltés dátuma: 2012. április 30.)
71. http://www.irm.gov.hu/download/reform_jogisegely.doc/reform_jogisegely.doc (letöltés dátuma, 2009. 04. 30.)
72. http://www.irm.gov.hu/i/irm.gov.hu/files/.../kozig_elsokotet.doc (letöltés dátuma: 2011. június 06.)
73. http://www.ius-re.si/EUII/EUCHR/dokument/1991/05/CASE_OF_QUARANTA_v_SWITZERLAND_24_05_1991.html (letöltés dátuma, 2010. 10. 21.)
74. <http://www.kih.gov.hu/alaptev/aldozatsegito> (letöltés dátuma: 2009. május 02.)
75. <http://www.kimisz.gov.hu> (letöltés dátuma: 2011. 12. 10.)
76. http://www.kimisz.gov.hu/data/cms27617/Besz_2010.pdf cím alatt a 2010. évi beszámoló (letöltés dátuma: 2012. április 30.)
77. <http://www.lb.hu/egyezmény.html> (letöltés dátuma, 2010. 10. 21.)
78. http://www.mfor.hu/cikkek/A_munkaugyi_perekben_nincs_tobbe_koltsegmentesseg.html (letöltés dátuma, 2009. 05. 05.)
79. <http://www.obh.hu/allam/aktualis/hm/kozlemeny20120322.htm> (letöltés dátuma: 2012. május 7.)
80. <http://www.rvr.org/binaries/about-rvr/legal-aid-in-the-netherlands-2011-05-23-ilag.pdf> (letöltés dátuma: 2012. április 30.)
81. <http://www.rvr.org/binaries/about-rvr/legal-aid-in-the-netherlands-2011-05-23-ilag.pdf> (letöltés dátuma: 2012. április 30.)
82. <http://www.rvr.org/binaries/rbv-downloads/brochures/def-opmaakvoorsel-brochure-legal-aid--rvr90265-ve.pdf> (letöltés dátuma: 2012. április 30.)
83. <http://www.sonoma.edu/ccjs/info/leuven.html> (letöltés dátuma: 2011. december 10.)
84. <http://www.tilburguniversity.edu/research/institutes-and-research-groups/tisco/research/projects/access/> (letöltés dátuma: 2012. április 30.)
85. <http://www.un.org/documents/ga/res/40/a40r034.htm> (letöltés dátuma: 2011. december 10.)

86. <http://www.un.org/documents/ga/res/40/a40r034.htm> (letöltés dátuma: 2011. december 10.)
87. <http://www.viadicte.nl/data/downloadables/1/4/kwaliteitsbrochure-eng.pdf> (letöltés dátuma: 2012. április 30.)
88. <http://www.viadicte.nl/en/> (letöltés dátuma: 2012. április 30.)
89. <https://www.kih.gov.hu> (letöltés dátuma, 2009. 05. 02.)
90. https://www.werk.nl/werk_nl/werknemer/home (letöltés dátuma: 2011. május 28.)
91. KAROLINY Eszter - MOHAY Ágoston: *Az illegális migráció európai uniós szabályozása.* <http://www.ittvagyunk.eu/htmls/cikkek.html?articleID=34> (letöltés dátuma: 2011. június 05.)
92. KLAMING L. & GIESEN I.: „Access to Justice: the Quality of Procedure” Social Sciences research Network, *TISCO Working Paper Series on Civil Law and Conflict Resolution Systems* No. 002/2008, February 2008. (http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1091105);
93. MEENE, VAN DE, Ineke, VAN ROOIJ, Benjamin: *Access to Justice and Legal Empowerment: Making the Poor Central in Legal Development Co-operation*, Amsterdam University Press, 6-7. o., 2008. Forrás: <http://dare.uva.nl/document/131475> (letöltés dátuma: 2011. november 25.)
94. Recommendation No. R (81) 7 of the Committee of Ministers to Member states on measures facilitating access to justice, forrás: <https://wcd.coe.int/com.instranet.InstraServlet?command=com.instranet.CmdBlobGet&InstranetImage=599788&SecMode=1&DocId=671776&Usage=2> (letöltés dátuma, 2010. 10. 21.)
95. Recommendation No. R (93) 1 of the Committee of Ministers to Member states on effective access to the law and to justice for the very poor, forrás: http://www.mediacje.wpia.uw.edu.pl/files/rada_europy/1993-1eng.pdf (letöltés dátuma, 2010.10.21.)
96. SCHWEIGHARDT Zsanett: *Áldozatvédelem, áldozatsegítés, büntetőjogi felelősségre vonás.* http://www.dieip.hu/2009_2_06.pdf (letöltés dátuma: 2011. 11. 30)
97. SPIJKERBOER T.: *De nieuwe asielprocedure.* http://www.vluchtelingenwerk.nl/pdfbibliotheek/Nieuwe_asielprocedure_Spijkerboer_2010.pdf
98. TÓTH J. Zoltán: John RAWLS *Az igazságosság elmélete*, Jogelméleti Szemle In: 2005/1 <http://jesz.ajk.elte.hu/tothj212.html> (utolsó megnézés: 2011. október 31.)
99. VEENEN, Jelle van /Tilburg Institute for Law, Technology and Society (TILT), Tilburg University/: *Online integrative negotiation tools for the Dutch Council for Legal Aid.* forrás: [http://www.ilagnet.org/conf_2009/papers/SESSION3%20-%20Paper_jelle_van_veen_en_ODR_workshop_2008\[1\].pdf](http://www.ilagnet.org/conf_2009/papers/SESSION3%20-%20Paper_jelle_van_veen_en_ODR_workshop_2008[1].pdf) (letöltés dátuma: 2012. április 30.)
100. VERDONSCHOT, J.H., BARENDRECHT, M., KLAMING, L. AND KAMMINGA, P. : *Measuring Access to Justice: The Quality of Outcomes.* November 2008. , Tilburg University Legal Studies Working Paper No. 014/2008 TISCO Working Paper No. 007/2008, (http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1298917)